

Vol. I–II lei 19

RADU THEODORU • BRAZDĂ ȘI PALOȘ

★★

RADU THEODORU

BRAZDĂ ȘI PALOȘ

EDITURA TINERETULUI

RADU THEODORU

BRAZDĂ ŞI PALOŞ

ROMAN

Volumul II

EDIŢIA A II-a REVĂZUTĂ

EDITURA TINERETULUI

Coperta: GYÖRGY MIHAIL

...Moştenitori ai drepturilor pentru păstrarea cărora părinţii noştri au luptat atîta în veacurile trecute, fie ca aducerea aminte a acelor timpuri eroice să deştepte în noi simţămîntul datorinţei ce avem de-a păstra şi d-a mării pentru viitorime această preţioasă moştenire!

N. BĂLCESCU

CARTEA A PATRA

CUGETUL MĂRIEI SALE

I

1

Era în seara celei de a treia zi de cînd lăsaseră baia de la Bratilovo, pierdută în valea Motrului. Pînă dincolo de obîrşia Cloşanilor îi călăuzise vătaful Buzea Gavrilă, sub scutul nopţii şi al codrilor. La despărţire, Buzea Gavrilă îngenunchease la scara măriei sale şi se legase cu jurămînt să-l slujească cu dreaptă credinţă, ca pe izbăvitorul şi mîntuitorul său. Prin întuneric, ochii moşneanului străluceau în lacrimi.

...Cale lungă, drum bătut la trap ţăcănit, prilej de gînduri, mai ales cînd măria-sa călăreşte cu fălcile încleştate, cînd călăuzii sîrbi tac ca peştii, nadă de vorbă negăsindu-se nici la Simion, vătaful copiilor, nici la Pătru din Copăceni, ci numai la Ion Popovici, călăuz bănăţean, om cu obrajii rumeni, cu privirea luminoasă şi veselă, ascunzînd sub mustăţile tuşinate şi la colţul ochilor o viclenie subţire şi o şiretenie cuviincioasă. Căpitanul Mîrzea simte încă pe buze sărutul fierbinte al Dobriţei. În piept parcă-l ard sînii rotunzi, pieliţa arămie, caldă şi îmbietoare. Cît sînt de pricepute cîteodată muierile şi cît ştiu ele s-aline sufletul bărbatului !...

Dobriţa, băieşiţa de la Bratilovo, a înţeles parcă din ochi cumpăna şi zbuciumul drumeţului. Poate se afla şi ea într-o cumpănă asemănătoare, în faptul acela de primăvară ?!... L-a primit la sînul ei, l-a mîngîiat cu degetele încă nebătucite de munci, i-a zîmbit cu capul răsturnat pe spate, cu ochii cercetînd cerul. N-a fost în încleştarea lor numai un saţiu al trupului, care se cerea împlinit. A fost o mîngîiere de oameni singuri şi însetaţi, care s-au găsit lîngă un izvor, după o drumeţie lungă prin arşiţă. Sînt lungi căile vieţii. Întortocheate uneori, alteori drepte. Umbrite sau arse de soare. Bătute de crivăţe sau alintate de zefiri. Înţelept este ca, atunci cînd poposeşti să nu drămăluieşti măsura odihnei şi nici să numeri ca un zaraf clipele zburdate ale unei dragoste fără zgîrcenie

dăruită. Clipele acelea se adună în coburi ca niște flori. Așa cum spunea Radu. Unele se ofilesc mai repede. Altele mai încet. Altele de fel. Rămîn undeva, în vreo tainiță de suflet, ca să iasă la lumină la răstimpuri de tristețe și singurătate... Dobrița e o floare care n-are să se veștejească. I-a răsărit în cale atunci cînd era dornic de ea. Mireasma ei îi stăruie în suflet ca dulceața unor cîntece auzite în copilărie. Caii treapădă pe șleaul care șerpuiește sub poala codrilor de la poalele munților. Amurgul își țese pînzele de aur peste lume.

Sub lumina zorilor au fost în valea Cernii. Se auzeau cocoșii de munte sunînd din trîmbițe și bătînd din aripi. Își repezeau chemări din vîrf de brad în vîrf de brad, din vîrf de munte în vîrf de munte.

Valea Cernii era învăluită într-un pîcliș de ceață străvezie. Spre Sgliver se bulucisera turme de nori plumburii, tîrîndu-și burțile scămoase prin văi.

— Aspre și întunecoase locuri, spuse măria sa, mai mult pentru sine, plimbîndu-și privirile peste marea de brazi bătrîni cît lumea, peste coastele de piatră sură, peste grohotișurile spălate de ape.

— Locuri pustii, măria-ta, răspunse Ion Popovici. Nișí oierii noștí nu-și poartă ciopoarăle pră văile astea... Aiși s-a înecat cățaua lu Negru Vodă, cînd umbla măria sa la vînat. O chema Cerna. Cerna s-a chemat de atunci apa. Da' se vege treaba că umblă duhuri pră vale. Noapcea se aud glasuri, și glasuri, plînsăce și suspinuri, de ce sacă la inimă. Țara lui Negură Împărat, măria-ta.

Voievodul a încuviințat din cap. Și-a potrivit dulama pe umeri, poftind să plece mai departe.

De pe vîrful Cerbului au coborît în Plugova. Au mas într-un săivan, unde oameni păroși, cu burcile întoarse pe dos, i-au ospețit cu brînză și terci cald de mei. Au căutat pe sub sprîncene la măria sa și l-au prețăluit din ochi. De la Plugova, pe sub poalele codrilor, au mers întins, ocolind satele care mijeau în vale și pe care Ion Popovici le deslușea cu glas moale și tărăgănat :

— Colo se vege cetatea de la Meegie[1]. De acolo și de la Temișoara ne împresoară păgînul. Ne-a luat și cenușa din vatră, pentru iernatic afurisîtul de Sinan Pașa...

[1] Mehadia

Au lăsat Iablanița în stînga, strecurîndu-se pe poteci numai de pămînteni cunoscute. A doua zi, au trecut pe lîngă Lăpușnicel, au ferit Patașul și Bozoviciul și sub seară s-a văzut, pe un fir de vale, Oravița. Tîrgul l-au ocolit spre miezul nopții, spunîndu-le Ion Popovici că are oaste turcească și cadiu care judecă pricinile ivite între osmani și pămînteni. Iar a treia zi au trecut de Greoni și de Mercina, intrînd în olatul Vîrșețului. Sîrbii se mai înseninaseră. Caii erau osteniți și călătorii plini de colb. Cum a rămas Mercina în urmă, Ion Popovici și-a scos cușma, și-a făcut trei cruci rare, apoi zîmbind și-a strunit calul flocos, trecînd din fruntea convoiului, în coada lui, alături de Pătru din Copăceni.

— Mulțamu-ți, Doamne... De acu încolo, Dușane, treși în față. Tu cunoști locurile și răspunzi pentru măria sa.

Dușan, un sîrb mărunt și negru, a dat din cap, punînd pinteni. A cîrmit-o spre miazănoapte, umblînd pînă-n vremea înserării printr-un codru bătrîn de șes, în care stejarii crescuseră cît turlele de biserică.

— Măria-ta, Dușan zișe că aiși a porunșit banul Sava să îngăduim pînă ne iasă în cale, rupse tăcerea vorba domoală a lui Ion Popovici.

Au descălecat, slăbind chingile cailor, trăgîndu-i de urechi și frecîndu-i cu șomoioage de iarbă la ochi. Era o rariște prin care se strecura, sunînd subțire, un pîrîiaș. Văzînd că sîrbii pun pinteni și se topesc în măruntaiele codrului, Simion vătaful a mormăit nemulțumit. Urmat ca o umbră de Pătru din Copăceni, a dat ocol poienii, scotocind tufele și umbrele care începuseră să se cearnă prin frunzișul mărunt.

Voievodul se tologise lîngă pîrîu și-i privea zîmbind. Caii începuseră să pască, tăind lacom cu dinții iarba fragedă. Era o pace în care oamenii își auzeau gîndurile. Căpitanul Mîrzea, care aștepta la poruncă lîngă măria sa, a înțeles glasul zîmbetului care-i luminase fața. Codrul și poporenii sînt cele mai credincioase tainițe pentru cel ce poartă sămînța răscoalei. A zîmbit și el, văzîndu-l pe Simion întorcîndu-se plouat din cercetarea sa și dezlegînd cu multă sfială sacul pe care-l purtase legat la oblînc și despre care nu suflase o vorbă tot drumul.

...Se-ntunecase. Pădurea își molcomise freamătul. Se auzeau doar pașii făcuți de lighioane și aici, aproape, băsmuiala lină a

pîrîului. Voievodul își limpezise fața de colb, apoi sorbise îndelung, ca unul mistuit de arșiță. S-au limpezit cu cuviință și ceilalți. Au adăpat fugarii. Ca și cînd ar fi primit porunci strașnice, Pătru, Ahmet și Ion Popovici, ducîndu-și caii la mînă, s-au așezat strajă pe marginea poienii, ținînd intrările potecilor. Noaptea era luminoasă și înaltă. În licărișul slab al stelelor i s-au dezlegat lui Mîrzea tainele sacului purtat de Simion.

Vătaful a scos din el un coif din oțel subțire de Damasc, fără pene, apoi o platoșă de seraschir, tot din oțel albăstrui. Au urmat cotarele și mănușarele. Mihai s-a lăsat mîinilor dibace, care în cîteva clipe au legat curelele platoșei, au potrivit solzii cotarelor și mănușarelor, au vîrît în sac cușmulița, aninînd de umerii largi ai voievodului o mantie scurtă de purpură, încopciată cu o gaică bătută în rubinuri. Era singura podoabă pe care-o purta voievodul. După ce-a mîntuit slujba pe lîngă măria sa, vătaful s-a închinat, ștergîndu-se pe urmele celorlalți. Mîrzea a deslușit zgomotul sec al cocoașelor. Simion se-ndepărta, în fiecare mînă cu cîte un pistol.

Voievodul se lăsase la loc în iarbă. Se rezemase într-un cot, ținînd coiful în arcuitura lui.

— Căpitane !

— Poruncă, măria-ta !

— Vino lîngă mine ! Lasă mîna din straja paloșului. A rîs ușurel. Simion vede în fiecare om un dușman, și-n fiecare umbră o amenințare. Haide ! Nu aștepta să-ți spun de două ori... Pînă să vină solii, avem răgaz să schimbăm o vorbă. Ești tăcut, căpitane Mîrzea. De aceea îmi place să mi te știu pe urme. Tăcerea-i de aur, spun bătrînii și înțelepții. Ar putea s-o știe și căpitanul Racea.

Mîrzea, care i se culcase aproape de picioare, i-a văzut ochii strălucind. Nu cu strălucirea rea a oțelului. O strălucire ca o nădejde și ca o căutare.

— Cînd simți că te năpădesc gîndurile, cui te mărturisești, căpitane Mîrzea ?

Oșteanul a tresărit. Niciodată nu fusese așa de aproape de măria sa. Și niciodată nu și-l simțise așa de apropiat.

— Fraților mei de cruce, doamne !... Lui Șeitan !... Șoimului !... Lui Ahmet !...

— Cîți prieteni ai !

— Măria ta !...

— Lasă, lasă, oștene ! Știu ce vrei să-mi răspunzi... Că am și eu prieteni ! Și încă mulți ! Pe tine de pildă. Pe Racea și pe Ghețea. Pe Răzbici cu soții săi și pe alții ca voi și ca ei... S-ar putea să fie și așa. Da' prietenii îi numeri pe degete, și dușmanii pe crengile codrului. Cușmulița ta nu-ți face umbră decît ție, Mîrzeo !... Gugiumanul meu îi umbrește pe mulți. Asta o știe Simion, o simte și o înțelege. De aceea mă asuprește cu grija și mă cercetează dimineața dacă am îmbrăcat cămașa de sîrmă. Bietul Simion !...

Liniște. Codrul răsună ca o boare. Stelele țintuiesc înălțimile cu bolduri de argint.

— Iată-ne ieșiți din țară ca niște lotri. Iată-ne bătînd olaturi străine pe poteci tainice, ca niște prigoniți. Purtăm în inimi văpaița nădejdei și ne e frică să nu ne-o stingă hainii și răii... Cine știe din ce capăt de veac au dus-o voievozii vechi din tată-n fiu, fir pe fir, să mi-o dea mie. Și eu s-o ascund ca pe-o comoară, și acum, în seara asta tihnită, s-o dezvălui nu noroadelor mele, ci altora. E o pedeapsă, căpitane, pentru faptele noastre ticăloase. Voi știți, dragii mei oșteni, ce gînduri purtam cu mine și care erau nădejdile mele... Da' curtea pute, Mîrzeo ! Pute a hăinie, a pizmă și a prostie. Văpaița arde în inima mea și nimeni n-o vede...

— O vedem noi, măria ta, răspunse Mîrzea cu glas răgușit.

— Da... Voi o vedeți... Oștenii mei, oștenii mei. Și au s-o vadă sîrbii, în noaptea asta. Nu poți cere suflete, fără să aduci jertfă de suflet. După cum nu poți cere bir de sînge, dacă nu dai bir de sînge.

Vorbele măriei sale curg ca dintr-un izvor adînc, care și-a sfredelit albie spre vale. Mîrzea le primește ca pe o împărtășanie.

— Vărul meu, dumnealui Theodosie Rudeanu, mi-a dăruit o prea frumoasă și minunată carte, căpitane. Se cheamă „Istoria Troadei"... Am slovenit pe file și m-am minunat. Mi-a făcut cetanie diacul Nathanail și mi-a tălmăcit înțelesuri și înțelesuri... Au fost vremuri de faimă ostășească. Vremuri cînd mai presus de patimile mici și mărunte stăteau fapte vitejești și vîrtutea. Frumoase timpuri, cînd bărbatul se ridica prin cinstea sufletului, prin puterea brațului și prin înțelepciunea minții. Da' se vede că acei străbuni de la Hellada își căutau

pricină din puțin lucru. Nu mă dumiresc cum de au pornit așa război cumplit, pentru doi ochi de muiere? Cum de au istovit atîta bărbăție și au vărsat atîta sînge pentru prea frumoasa Elena?... Se vede că pe atunci nu erau nici turci, nici tătari!

— Așa se vede, măria ta!

— Ei, căpitane, rîse aspru Mihai. Și nouă ne e în gînd să ridicăm oștile țării. Da' nu vrem să le risipim pentru gusturi ca ale acelor străbuni ai omenirii... Tot acolo am văzut, Mîrzeo, că fiecare viteaz are un loc în care poate intra sulița, după cum fiecare cetate are o cheie potrivită. Așa cum fiecare suflet își are cheia lui. Mi-am tălmăcit istorisirea cu calul de lemn care purta în pîntece oșteni. Pe lîngă vultur, oșteanul trebuie să fie și vulpe. După cum nebun e acela care gîndind că scoțînd paloșul va putea muri altfel decît de paloș... Au poate de jungher... Și cîteodată de otravă!...

— Măria ta!

— Ei, Mîrzeo! Otrava o poți bea în cupă... Da' o poți sorbi și zi de zi, și ceas de ceas... Aceea-i mai rea și mai nemiloasă decît toate otrăvurile vracilor și dușmanilor. M-am sculat să bat cu buzduganul în porțile putregăite ale împărăției. Pînă la ele, buzduganul meu va trebui să oboare putregaiul din ograda țării. Povestea ta cu Ciocîrtanu, a lui Racea cu pîrcălabul Soboleanul și altele pe care le-am văzut începînd din noaptea urcării mele în Scaun mi-au arătat cotloanele unde păianjenii și-au țesut pînzătura.

— O rupem, măria-ta, și călcăm păianjenii cu călcîiul!...

— Ai prins limbă, căpitane! Mă bucur!... Așa zic și eu! O rupem! Dragi îmi sînt istorisirile de vitejie, dar mai dragi fapturile. Tu l-ai pus vătaf pe Buzea Gavrilă la Brătilovo! Ce-ai zice să-l pun eu pe Hristache Dumnezău, soțul lui Răzbici, sameș peste toate băile domniei? Și să-l scot pe porcul de Gherase Izvoreanu, pe care l-am ținut pe procopseală și care aduce vistieriei ce-i prisosește lui și neamurilor pe care le-a vîrît prin toate vătăfiile băilor de sare? Ai?

— Măria-ta, gîndesc că numai Racea poate să te sfătuiască. El cunoaște tertipurile și momelile cu care umblă slujbașii domniei.

— Sfatul îl iau din cugetul meu! Ce zici de Hristache Dumnezău?

— Strașnic boiernaș!

— Da!... Numai să nu fie lacom după căpătuială... Am lipsă de cîștigurile băilor. Am lipsă de aramă, de fier. Trăim vremuri în care numai fierul poate socoti înălțimea oamenilor... Cum merge coconul nostru cu învățătura? Gîndesc că are să tînjească cît vei fi plecat!...

— Tînjesc și eu, măria-ta. Cît despre învățătură, e ager la mînă și la ochi. Poate-i prea blînd.

— Vrei să zici că nu-mi seamănă?

— Măria-ta!

— Da! Poate să nu-i fi dat Domnul cugetul meu răscolit. S-ar putea ca zodiecele sub care stau să fie ale războiului, iar ale lui să fie zodiecele blîndeței și tămăduirilor. Cel care va veni după mine multe răni va avea de oblojit, căpitane Mîrzea. Vor fi fiind locuri și noroade pe lume unde filosofii pot sta cu ochii pe cer, să se întrebe despre facerea lumilor. Să se mistuie în întrebări ca să afle cine-a fost mai întîi pe lume, oul sau găina! A rîs aspru, apoi: La noi, filosof este acela care știe cît îi e de ascuțit paloșul și cît îi e de tare brațul. Căpitane, căpitane!... Aud ropotele armiilor lui Sinan! Îi văd pe tătarii lui Ghazi Ghirei răcnind ca lupii pustiei, cu paloșele înroșite de sîngele cald și cu căpățîni de oameni la oblînc. Și mă gîndesc: cum se poate, cînd lumea trosnește ca o corabie putredă, ca unul ca vătaful Ciocîrtan să-și umple lada și să strivească degetele soției sale la țîțîna ușii!? Cum poate unul ca cneazul Ghețea să-mi ciopîrțească slujitorii, păzindu-și numai ocina lui, fără să ridice ochii dincolo de ea?... Cum poate Danul să uneltească și să urzească împotriva domnului său, căruia îi ghicește gîndurile și-l vinde păgînului, nu pe treizeci de arginți ca Iuda, ci pe pofte și dușmănii vechi?... Jicmond Bator își caută mireasă. Iar Sinan aduce mireasă pentru toată creștinătatea, meșteșugită pe nicovale de faurii Damascului!... Panii și riga își lasă noroadele pradă nohailor, numai să nu se strice cu sultanul. Papa de la Rîm trimite pe Cumulovics cu solie la voievozii creștini, dar Cumulovics poposește la Bălgrad și la Iași, fără să coboare acolo unde mocnește rădăcina focului. Peste tot lăcomie, peste tot pizmă, peste tot oameni care-și vîră nasul numai în traiștile lor. Și eu?!... Eu vreau să scot văpaița vechilor voievozi din inima mea, s-o ridic asupra lumii ca s-o vadă creștinătatea, s-o cunoască și să i se închine...

Auzi tu, căpitane ? Noi ne punem sufletele şi capetele pentru credinţa noastră. Buciumăm cu glas neînfricat în cele patru zări. Cei ce au urechi de auzit, să audă. Să lase lăutele şi danţurile, să nu-şi mai numere talerii şi dobînzile... Începem astăseară lucrare sfîntă, căpitane Mîrzea... Sîrbii sînt viteji. Ne sînt fraţi şi pot apăra ţara din coastă. Pot zădărî caicele care vin pe Dunăre, pot hărţui drumurile Balcanilor. Pot să-mi dezlege dreapta, ca să izbesc cu stînga. Dacă ar fi şi Jicmond Bator bărbat în lege... Dacă şi fratele meu Aron Voievod ar ţinea calea nohailor... Atunci ai vedea, Mîrzeo, flamurile mele oglindindu-se în apele Bosforului. Să-mi dea împăratul creştin oşti înzăoate şi cu arme de foc. Să-mi ridicaţi voi oştile de pămînt...

Sărise în picioare, frămîntînd pămîntul într-un mers repede şi apăsat. Pintenii mari de fier zuruiau moale. Se ridicase şi Mîrzea. Cuvintele voievodului îl umpluseră de lumină. Multe olaturi bătuse în viaţa lui, dar niciodată nu le înmănunchease într-un singur gînd ca acuma. Vedea limpede şi pătrundea pînă-n adîncul cugetului măriei sale. A făcut un pas, ajungînd la picioarele voievodului. A îngenuncheat şi i-a sărutat poala aspră a coantăşului de şiac. Mihai l-a mîngîiat pe creştetul capului.

— Pînă atunci am lipsă de ochi şi de urechi împărţite în toate vînturile, căpitane Mîrzea. Craii creştinătăţii se mişcă greu, cu toate că le stă deasupra grumajilor iataganul Aliotmanului. Noi ne vom sili să le deschidem cugetele asupra curgerii vremurilor. Tu sileşte-te de mîine dimineaţă să mi-l găseşti pe Sinan Paşa. Iscodeşte tabăra. Vezi cine-l pizmuieşte dintre ai lui. Vezi cum se împacă spahiii cu ienicerii ! Ascultă toată zvoana taberei. Învîrte-te pe lîngă cazanele ortalelor şi ciuleşte urechile. Pe urmă, pas la Scaun. Să nu întîrzii mai mult decît întîiele zile ale lui Cireşar... Am să-i cer banului Sava călăuze... Şi Dumnezeu să-ţi ocrotească umbletul. Cînd îţi va fi greu, nu pregeta. Adu-ţi aminte că te-ai legat cu jurămînt, la sfînta monastire a Dobruşei, să porţi în suflet făclia credinţei mele, că inima ta va sîngera o dată cu a mea, că vei sluji creştinătăţii cu trupul şi cu viaţa, aşa cum îi slujesc eu. Ridică-te, oştean credincios şi suflet bîntuit de furtună... Nu tresări, şoimanule ! Ştiu că ai furat-o pe jupîniţa Neaga. Ştiu şi tac. Întoarce-te la Scaun şi cere-mi-o !... Eu am s-o cer tale

tălui. Şi nu gîndesc ca boier Dan să se mai pună stavilă în faţa voievodului...

— Măria-ta !

Mihai se întorsese cu spatele, cercetînd zările cercuite de chenarul întunecat al codrului.

— Miroase a fum, căpitane. Tabăra nu poate fi prea departe.

— Aşa gîndesc şi eu, doamne, răspunse Mîrzea ca dintr-o depărtare fără seamăn.

O apă de lumină argintată începuse să se reverse dinspre răsărit. Apoi deasupra stejarilor înalţi cît turlele de biserică s-a ridicat cornul lunei. Din hăţişuri a chelălăit o vulpe. La picioarele drumeţilor care purtau în suflete văpaiţa nădejdilor, suna molatic pîrîul.

2

Din codru s-au desluşit tropote. Zăngănit de arme. Glasuri înfundate, acoperite de unul răstit şi poruncitor, pe care Mîrzea l-a cunoscut a fi al vătafului Simion. Mihai îşi ţinea gonaciul de frîie, căutînd să pătrundă cu privirea întunecimile care umbreau marginea rariştei. Mîrzea îi stătea în preajmă, cu mîna pe straja paloşului. Glasurile conteniseră. În pîrtia de lumină cernută peste poiană s-au arătat doi pedestraşi. Unul din ei, cu un stat de uriaş, era înzăuat şi încoifat, adunînd pe solzii platoşei şi în oţelul coifului razele lunei. Se mişca legănîndu-şi umerii. Ajuns aproape, Mîrzea a desluşit că la şold purta spadă lată cu două ascuţişuri, iar în mînă buzdugan, semn de rang mare.

— Ei !... Dar e însuşi banul Sava, se bucură Mihai, ieşindu-i înainte.

— El e, măria-ta ! răspunse cu glas gros banul. A venit să ţi se închine, aşa cum ne-au fost jurămintele. Păcat că n-o poate face în limba măriei-tale, au a norodului său.

— Nu te mînia, banule ! Durerea pe care ne-o hărăzeşte păgînul şi limba cu care ne socoteşte vieţile şi avuţiile se dovedesc bune prilejuri de prietenie. E un semn în asta, domnia ta.

Banul pusese un genunche la pămînt şi voievodul îi întinsese dreapta pentru sărutat.

— Măria-ta cunoşti semnele vremii. Noi, oştenii, aşteptăm porunci.

— Ridică-te, prietene! Ridică-te! Nu pentru porunci am venit. Ci pentru sfat şi împărtăşanie.

Mîrzea n-a putut vedea decît că de sub fruntarul chivărei, banului îi ies sprîncenele negre, că are nas coroiat ca un plisc şi că poartă barbă de patriarh.

Cei doi oşteni, voievodul şi banul, s-au privit în luminile ochilor.

— Să mergem, măria-ta! Te aşteaptă norodul în tabără!...

— Să mergem, prietine!

La marginea poienii au găsit strajă tare. Călăreţi cu armele şi coifurile strălucind. După cum arătau stelele, o luaseră spre apus. Au călărit la pas pînă au ieşit într-un drumeag. Apoi au îndăluit la trap mărunt: oştenii sîrbi în faţă, la cîteva lungimi de cal Mihai, avîndu-l pe banul Sava în stînga şi pe căpitanul Mîrzea în dreapta, Simion şi Pătru din Copăceni, apoi Ion Popovici şi alţi oşteni sîrbi. Pădurea răsuna de tropote. Mîrzea a băgat de seamă că straja adusă de banul Sava e înzăuată, dar că nu poartă arme de foc, ci suliţe şi săbii încovoiate ca iataganele. Dacă straja din alai n-are arme de foc, se cheamă că nici gloatele n-au... Hm! Să vedem ce-are să zică măria sa.

Mirosul de fum a început să se simtă din ce în ce mai puternic. După ce-au urmat cîteva şerpuiri ale drumului, copacii au prins să se rărească. Apoi s-au ivit pălălaiele focurilor de tabără. Straja dinaintea alaiului s-a izbit de straja taberei. S-a auzit freamătul acela cînd molcom, cînd plin, pe care-l fac mulţimile adunate într-un loc strîmt. Şi-au pus caii la pas, banul Sava şi Mîrzea lăsîndu-l pe voievod s-o ia înainte. Aşa au intrat într-o poiană cuprinzătoare, ascunsă în mijlocul codrilor din olaturile Vîrşeţului.

Dintr-o singură privire, ochii căpitanului Mîrzea au îmbrăţişat tot cuprinsul. În patru părţi, patru ruguri pe care ardeau trunchiuri întregi şi care aruncau limbi de flacără pe feţele bărboase ale oamenilor adunaţi în rînduri dese. Corturi din piei de bivol aşezate de-a valma cu corturi de pînză şi mătase. Ici, colo, în faţa cîte unui cort de mătase, era înfiptă o suliţă cu prapor la vîrf, de care atîrna scutul zugrăvit al vreunei căpetenii. Toată adunătura aceea de corturi stătea în partea de

miazăzi a poienii, pierzîndu-se sub poala copacilor. În faţa lor erau aşezate oştile, iar în faţa oştilor stătea priponit cu funii de mătase cortul cu acoperiş rotund al banului. Avea înfipte în stînga şi dreapta perdelei de la intrare două suliţe cu prapore şi ciuiuri, de care spînzurau două pavăze rotunde. Oastea banului avea puţină călărime şi multă gloată armată cu ghioage, furci, topoare şi coase.

Cînd s-a arătat Mihai, freamătul a contenit pe dată. Se auzeau caii muşcîndu-şi zăbalele şi trunchiurile de stejar trosnind pe ruguri. Voievodul se îndreptase în şa, strîngînd frîul cu dreapta şi punînd pinteni. Armăsarul juca de parcă atunci ar fi fost scos din grajdurile domneşti, călcînd pămîntul într-o latură. Stînga măria sa o ţinea înfiptă în şold. Mantia scurtă de purpură îi flutura pe umeri. Toată suflarea îşi aţintise ochii pe călăreţul zugrăvit numai cu negru şi cu străluciri de oţel.

Călărimea banului, parte înzăuată, parte nu, şi-a plecat fruntea, închinîndu-se. În mijlocul rîndurilor era steagul mare al oştirii, străjuit de un pîlc de boieri, după cum îi arătau straiele bogate. Ajuns în dreptul lui, şi-a scos coiful şi i s-a închinat. Pe mătasea roşie a steagului era zugrăvit sfîntul Sava, patronul Sîrbiei. Îndată s-au descoperit şi oştile sîrbeşti, plecîndu-şi capetele spre pămînt. Atunci a răsunat glasul bărbătesc al banului Sava:

— *Ziveo Mihaj, vojvoda Ungrovlahie!* [1]

— *Ziveo!... Ziveo!... Ziveo!...*

Strigătele, izbucnite din o mie de piepturi bărbăteşti, pustiite de dureri şi frămîntate de nădejdi, s-au ridicat spre cerul limpede, umplînd cuprinsul de freamăt. Caii au tresărit, jucînd pe loc. Oţelurile s-au ciocnit pe oţeluri, zăngănind. Ca la o poruncă tainică, oştenii sîrbi au scos de sub cojoace făclii. Banul Sava şi-a împins calul lîngă Mihai. I-a dat măriei sale o făclie, pe care i-a aprins-o un paj. Apoi închinîndu-se şi-a aprins făclia lui din aceea a voievodului, care abia pîlpîia. A călărit la trap pînă în faţa stegarului, dîndu-i lumină. Din mînă în mînă, din făclie în făclie, lumina nădejdii, aprinsă din făclia şi sufletul lui Mihai, s-a călătorit cu repeziciune şi în stînga şi în dreapta stegarului, apoi rîndurile din faţă au trecut-o celor din spate. Curînd, poiana a fost ca un roi de licurici. Apoi flacăra s-a încropit şi făcliile au început să fumege,

[1] Trăiască Mihai, voievodul Ţării Româneşti (sb.)

deslușind obrazurile și ochii glotașilor. Mirosea pătrunzător a rășină.

În sufletul lui Mîrzea făcliile oștirii se adunaseră mănunchi... „Eu vreau să scot văpaița vechilor voievozi din inima mea, s-o ridic asupra lumii ca s-o vadă creștinătatea, s-o cunoască și să i se închine... Buciumăm cu glas neînfricat în cele patru zări... Cei ce au urechi de auzit, să audă..." Glasul buciumului cu care vestește măria sa noroadele lumii a-nceput să se reverse peste olaturile celor patru zări. Iată că-i răspund la chemări acești vecini urgisiți, cărora le strălucește în ochi nădejdea, foamea și crîncena judecată.

Au sunat aspru cîteva cornuri. Din cort s-a ivit o față bisericească, cu rantie de mătase neagră pe care era revărsată din belșug o barbă albă, strălucitoare. Ridicase cu amîndouă mîinile deasupra capului o cruce de aur. Mihai și-a ferit calul într-o parte, a descălecat și cu coiful în mînă a ieșit în fața vlădicii Theodor. A pus genunchiul la pămînt, sărutînd crucea. În lumina făcliilor și a focurilor s-au deslușit mîinile vlădicii tremurînd, cînd a trecut peste capul plecat al voievodului omoforul țesut cu fir și mărgăritare. După ce-a primit astfel binecuvîntarea, măria sa și-a potrivit coiful, lăsîndu-i obrăzarele, apoi a-ncălecat dintr-o săritură ageră. Și-a smucit sabia cu stînga, ridicînd-o deasupra capului. Armăsarul înlemnise, cu picioarele dinainte proptite zdravăn în pămînt. Peste capetele oștirii banului, peste poiană, peste codru, a detunat glasul bărbătesc al voievodului. Măria sa și-a rostit jurămîntul de credință în limba țării sale. Între roatele de glotași, mulți o cunoșteau, fiind și ei vlahi. Mulți n-o cunoșteau. Dar toată suflarea a înțeles jurămîntul după căldura și focul cu care erau rostite cuvintele, după văpaia din ochii voievodului, după strălucirea și fulgerele adunate în sabia sa :

— Io, Mihai Voievod, domn a toată Ungrovlahia, jur în fața lui Dumnezeu și mă leg în fața oamenilor aici de față, ca și în fața cugetului meu celui zbuciumat, să nu-mi aflu liniștea trupului și a sufletului, pînă cînd păgînii nu vor fi scoși din pămînturile noastre. Să nu-mi stea în nelucrare sabia mea cea ageră, pînă cînd va mai fi un cap de păgîn de tăiat. Primește, vlădică Theodor, jurămîntul și tu, banule Sava, întărește-l cu sabia ta.

De unde a înțeles vlădica Theodor vorbele voievodului ? Mîrzea nu știe. A văzut doar că vlădica a ieșit în fața stegarului ridicînd iarăși crucea de aur deasupra capului. De unde a priceput chemarea măriei sale banul Sava ? Nici pe asta nu o știe Mîrzea. Dar banul și-a alăturat calul de al voievodului, și-a smucit spada dreaptă cu două tăișuri, încrucișînd-o cu a lui Mihai. Se vede că măria sa are puteri tainice asupra oamenilor. Îi cheamă la sine numai cu tăria ochilor și a sufletului. L-au trezit din gînduri strigătele gloatelor. Călăreții și-au smuls săbiile din teci, fluturîndu-le în văzduh. Sulițașii și-au ridicat sulițele, glotașii au sfîșiat cerul cu fierul topoarelor și al coaselor.

— *Ziveo !...*

— *Ziveo Mihaj, vojvoda Valahie !*

— *Smrt turcima !* [1]

Cum a ridicat mîna în semn de binecuvîntare vlădica Theodor, oștile au contenit. Au plecat un genunchi la pămînt, scoțîndu-și cușmele și chivărele, ținînd făcliile ca pe niște luminări în noaptea Învierii.

3

În cortul banului Sava se adunase sfatul de război. O făclie înfiptă într-o creangă de fier bătută în stîlpul cortului lumina fețele războinicilor. Mihai sta într-un jilț de chiparos lucrat în măiestrii, sprijinindu-și tălpile pe o blană de pardos. Își scosese chivăra și mănușarele de oțel. Îl avea în stînga pe Mîrzea, iar în dreapta pe Simion. În fața lui, pe blănuri de lup, stăteau capii oștirii. Vlădica Theodor avea și el un jilț în mijlocul căpeteniilor. Un paj adusese pocale mari de aur pline cu vin spumos de Malvazia. Căpitanii sîrbi s-au sculat în picioare, închinîndu-se voievodului cu pocalele în mînă.

— Să trăiești, măria-ta, și Dumnezeu să coboare asupra noastră harul biruinței ! cuvîntă banul Sava.

— Harul biruinței și al înțelegerii, banule și vitejilor ! răspunse măria sa, ridicîndu-se și făcînd un pas înainte. Biruință asupra păgînului nu putem dovedi decît dacă ne unim cugetele

[1] Moarte turcilor (sb.)

și trupurile într-o singură platoșă. Dacă ne punem capetele într-un singur coif.

— Platoșa sîntem noi toți, măria-ta. Capul de sub coif nu poate fi decît al tău, voievoade. Ne închinăm ție și vrem să aflăm ce n-am putut afla de la înalt prea sfinția sa mitropolitul de Tîrnovo. Noi sîntem gata să aprindem focul, așa cum l-au aprins acum doi ani frații noștri din Sîrbia veche... În cinstea ta și în cinstea celor ce-au înălțat flamura sfîntului Sava pe zidurile Ipekului.

Voievodul a vărsat cîțiva stropi pe jos, întru pomenirea vitejilor căzuți la Ipek, apoi, răspunzînd închinăciunilor cu o plecăciune mîndră, a sorbit cupa, trecîndu-i-o lui Simion. Erau acolo, de față, oșteni aprigi. De unii auzise în pribegie, cîntîndu-le isprăvile alăutari orbi pe la răspîntii și hanuri. Așa era căpitanul de haiduci Dochian, un om scund, lat în spete, crîncen la față, cu brîul plin de hangere și pistoale, îmbrăcat cu zăbun de șiac. Erau acolo Dușan și Milivoi, cneji, gătiți în mătăsuri, împlătoșați și încoifați, oameni arși de soare și tăbăciți de vînt, cu priviri agere, sprijinindu-se în spade care le veneau pînă la piept. Lîngă banul Sava stătea cneazul valah Iosif Bîtă, care scotea din tufărișul des și încîlcit al bărbii și sprîncenelor numai ochii vii și cercetători. Toți se arătau gata de luptă și gata de sfat. Mai în umbra perdelelor de la intrare, rezemat de un stîlp, ușor încovoiat să poată încăpea sub pologul cortului, cu umeri largi și mijlocul subțire strîns într-un brîu de mătase verde, se afla un oștean, la care privirea voievodului fugea adesea. Cît despre el, nu-și luase ochii de la măria sa, lucru care-l neliniștise și pe Mîrzea, și pe Simion. Nu-și rostise numele decît îngînat, atunci cînd sărutase poala și mîna măriei sale. Acum sta nemișcat ca o stană, cu trăsăturile frumoase împietrite, părînd străin de cele ce se întîmplau în fața lui. Mîrzea se schimba de pe un picior pe altul, cercetîndu-și plăselele jungherului. Ochii străinului, dacă ar fi zvîrlit flăcări adevărate, l-ar fi ars într-o clipă pe măria sa.

— Sfinția ta, vlădică Theodor și domnia ta, banule Sava, ca și domniile voastre, cnejilor și căpitanilor, așteptați de la mine cuvînt.

— Așteptăm, măria-ta, răspunse banul Sava.

— Cuvîntul va fi scurt. Aici nu încap tocmiri negustorești și nici tertipuri diplomaticești. Deopotrivă ne apasă păgînul.

Deopotrivă vrem să scuturăm rușinea jugului și asprimea foametei.

— Pe noi ne-a pustiit, măria-ta, spuse cneazul Dușan. Iernaticul lui Sinan la Belgrad a supt toată Sîrbia.

— Ne-au luat muierile în robie și pentru haremuri, adăugă cu glas gros cneazul Milivoi. Norodul nu mai rabdă. Isprăvile haiducilor nu-l mai mulțumesc. Norodul fierbe. Așa-i, căpitane Dochian ?

Căpitanul de haiduci mormăi ceva în barbă.

— Așa-i, slăvite Baba Novac ? se întoarse Milivoi spre oșteanul rezemat aproape de intrare.

Auzind numele, Mîrzea a tresărit. Cît despre voievod, a sărit în picioare și din cîțiva pași repezi și apăsați a fost în fața vestitului haiduc.

— Baba Novac ?!... Simțeam eu !...

Căpitanul de haiduci s-a închinat cu mîna pe inimă.

— Faima isprăvilor domniei tale a trecut Dunărea și astăzi te cîntă norodul meu, ca și cînd ai fi mlădiță din trupul lui.

— Sînt mlădiță din durerea tuturor asupriților, măria-ta. Astăzi mă cîntă norodul pe mine, mîine are să te cînte pe tine, doamne.

Mihai a deschis brațele, cuprinzîndu-l la piept.

— Vino lîngă mine, viteazule !

— Măria-ta !... Sînt dădut mai mult cu codrul și cu gîturile osmanilor, decît cu sfaturile domnești.

— Sfaturile domnești se cuvin să fie alcătuite din oameni ca tine, Baba Novac. Pe lîngă șoimulenii mei, dacă te-aș avea pe tine, Dochian, pe Deli Marco Dubrovniki și pe cnejii aici de față, nu m-aș teme de toate urdiile iadului.

Se întoarse spre ceilalți oșteni sîrbi, cuprinzîndu-i cu privirea strălucitoare și cu brațele larg deschise.

— Prietenii se cunosc și de la depărtare, măria-ta, zîmbi banul Sava.

— Mai ales de la depărtare, banule !... Te-aș mustra, pentru că nu mi-ai spus de la început cinstea pe care mi-o faci, aducînd aici buchetul acesta de săbii neîntîlnite.

Căpeteniile s-au închinat adînc. Ochii le străluceau de fală. Mihai l-a mai cuprins o dată de umeri pe Baba Novac, afundîndu-și ascuțișul privirii pînă în fundul ființei lui, apoi, zîmbind, a început să frămînte îngustimea locului cu pași repezi și clinchet de pinteni. Fruntea i se tăiase de cute adînci.

La rădăcina nasului i se săpaseră șanțurile, pe care Mîrzea așa de bine i le cunoștea. Zîmbetul i s-a șters ca alungat de furtună.

— Ei ? Se oprise cu mîinile la spate și cu picioarele rășchirate. Așteptați ? !... Da ! Așteptați să vedeți cum mi-am ținut legămîntul... Acum o lună, Alexandru Cumulovics, solul papei de la Rîm, a fost la Bălgrad. Oamenii mei de credință n-au răzbit pînă la el. Tare mă tem că sașii aceia îmi iau banii pe de pomană, că făgăduiesc cerul cu stelele și eu rămîn cu făgăduiala, iar ei cu pungile... Bane Sava, n-ai pe nimeni la Bălgrad ?

— N-am, măria-ta !... Poate cneazul Iosif Bîtă.

Cneazul valah și-a smuls mustățile cu ciudă, privind pieziș spre căpetenia oștirii.

— Noi îl avem pe Ștefan Josika. Da' acela-i hain și mîrșav. S-a lepădat de neamul său. Rîvnește la titluri nobiliare și la averi.

— Hăinia roade rădăcina creștinătății. Așa a putut păgînul să-și întindă urdiile peste tot pămîntul. I-a împărțit în tabere, a asmuțit taberele una asupra alteia și nerozii... Ah ! Doamne !... Banule Sava, banule Sava !... A tăcut o vreme, cu capul lăsat în piept. Apoi : Cumulovics a trecut la Iași, la fratele meu Aron. După răspunsurile pe care mi le-a trimis voievodul, lucrurile stau bine. Papa făgăduiește...

— Făgăduieli deșarte, măria-ta ! spuse vlădica Theodor, care pînă atunci ascultase tăcut, dărăcindu-și barba albă încet și cu luare-aminte. Să nu ne încredem în făgăduielile papistașilor. Sînt momeli ale diavolului. Umblă să ne fure mințile și să ne umbrească cugetele. Au năpădit pravoslavnica Sîrbie cu popi ai Satanei. Îndreaptă-ți gîndurile spre cei de o lege cu noi. Bulgarii fierb. Se aude că s-a aflat un țar din osul lui Șișman. Dervengiii și martologii au început să se miște. Haiducii ațin drumurile și pradă zaharelele oștirii lui Sinan. Taie și căsăpesc pe neguțătorii păgîni... Spre miazăzi, măria ta... Spre Sfînta Sofia, nu spre Roma. Spre credința adevărată, nu spre erezie...

Mihai a oftat, lăsîndu-se în jilț. Își sprijinise fruntea în palmă, privind în gol.

4

Sfaturile de război, atunci cînd adună căpetenii de oaste de neamuri osebite, sînt lungi și mai ales întortocheate. De aceea, sfatul din cortul banului Sava s-a urmat pînă în zori, oștenii mărturisindu-și unii altora gînduri ascunse, temeri și speranțe pentru viitor.

— Domniile voastre, cnezilor și vitejilor, aveți de săvîrșit un lucru care vă va lăsa numele în cartea vremurilor. Acum, dacă ne-am înțeles cum să tăiați cozile și trupul oștilor lui Sinan, cum să ațineți trecătorile și cum să pustiiți raialele, să ne întoarnăm gîndurile la alte înțelesuri ale războiului.

— Te ascultăm, măria-ta ! răspunse domol banul Sava.

— Dați-vă mai aproape, vitejilor. Nici vîntul, nici pămîntul nu trebuie să afle ce tăinuim noi în astă seară... Înțelesu-m-ați ?

— Sîntem morminte, măria-ta ! Nici fierul roșu nu va scoate de la noi măcar o vorbă, făcu cneazul Milivoi.

Căpeteniile sîrbești își traseră blănile de lupi aproape de jilțul voievodului. Erau numai ochi și urechi. Baba Novac și Dochian stăteau alături, cercetîndu-l pe Mihai cu priviri senine.

— Simioane !

— Poruncă !

— Dă ocol și vezi dacă nu trage cineva cu urechea !

Vătaful domnesc s-a închinat, ieșind afară neauzit ca o umbră.

— Banule Sava și domniile voastre, să-mi răspundeți acum dacă ați putut împinge soli la împăratul nemțesc și dacă Jicmond Bator v-a slobozit boier căruia să vă închinați. De asemenea, vreau să știu ce vești aveți de la Regnina, solul raguzan la Poartă, și de la Paolo Giorgio. Vreau să știu dacă Ferhat s-a împăcat cu soarta de surghiunit și dacă Curt-aga, omul lui Sinan, se mai înfruptă din putere pe lîngă sultan ? ! Unchiul meu Iani, care, după cum știți, șade în partida patriarhului, vrea pace. De aceea, nu-mi sloboade vești decît despre cursul asprului și despre bătaia tîrgului din Stambul. Oamenii mei, pe care i-am aciuit la Poartă, sînt proaspeți și n-au deprins încă tainele seraiului... Mai vreau să știu ce face vecinul meu Mehemet bey, despre care un neguțător mi-a spus că poartă destul de des scrisori către Dubrovnik și de acolo mai departe, la Venezia, unde-o are pe Vișa și pe fiul său Radu.

Auzind numele lui Mehemet bey, Baba Novac a tresărit. Cu toate că s-a stăpînit îndată, Mîrzea a apucat să-l vadă. Nu-i plac ochii lui Baba Novac, dar mai ales nu-i place acest paj Cristici, care se învîrte de colo pînă colo prin cort, fără o treabă anume. Are un bot de cal şi un păr roşu de caiafă. Se uită pieziş spre măria sa şi-şi întinde urechile mai mult decît se cuvine. Privirea lui Mîrzea a căutat-o pe a pajului. Cu un semn din sprîncene şi o clătinare a capului, căpitanul i-a poruncit să o şteargă. Pajul a rămas nedumerit, lungindu-şi botul de cal, dar semnul lui Mîrzea spunea mai mult decît era nevoie, aşa că a dat dosul, nu fără să mormăie ceva în limba lui.

Cu glas domol, banul Sava i-a răspuns voievodului la toate întrebările, afară de una. Soli la împăratul nemţesc n-au împins pentru că a trecut Paolo Giorgio cu scrisori de la mitropolitul Rally. Paolo Giorgio e om iscusit, cunoaşte sfetnicii împărăteşti şi limba nemţească, şi are să se descurce mai bine decît unul de-al lor, care se va pierde în cetăţile cele mari. Dar acum cîteva săptămîni a căzut la Vîrşeţ un olac de la căpitanul ungur Valentin Prépostvári, pe care ei îl cunosc ca pe un vajnic luptător şi după cîte-şi aduce aminte banul Sava osteanul a slujit şi sub voievozii de la Moldova. Olăcarul purta în talpa cizmei răvaş de mare taină. Şi anume, căpitanul Valentin Prépostvári le spunea că la primăvară generalul împărătesc de Caşovia, Cristofor Teuffenpach, are să pornească cu toate oştile din Ungaria de sus împotriva păgînului şi că dacă sîrbii au să se scoale să pustiască raialele şi mai ales au să bată Timişoara, atunci le va fi mulţumitor şi le va trimite ajutoare. Mai scria în răvaş că însuşi voievodul Ardealului s-a închinat măriei sale imperiale şi că Sigismund Bathory va slobozi banderiile comitatelor asupra Lipovei, Timişoarei şi Ineului. Că el, căpitanul Prépostvári, ştie de poruncile date banului de Caransebeş, George Palaticz, ca să ajute cu oameni, arme şi merinde răscoala lor... La sfîrşit încheie epistola, spunîndu-le să cerceteze cugetul voievodului din Valahia şi să-l ispitească cu întrebări. Îi sfătuieşte ca un prieten şi ca un creştin să asculte glasul lui şi să-şi pună săbiile în slujba creştinătăţii şi a crucii, acum fiind venită vremea să se scoale asupra păgînului, care a semănat atîta jale în vechile pămînturi ale cnejilor şi despoţilor sîrbi, vestiţi pentru vitejia şi setea lor de libertate... Au stat ei de ei şi şi-au tălmăcit scrisoarea căpitanului Prépostvári, apoi i-au răspuns după cum i-a tăiat capul, spunîndu-i că se vor bucura de ajutorul generalului de Caşovia după ce-l vor primi, da' că mulţumiri îi pot trimite de pe acuma. S-au temut să scrie mai mult, neştiind dacă olăcarul nu-i o iscoadă. Despre măria sa n-au pomenit nimic. Cu olăcarul au repezit şi patru oşteni vechi, îmbrăcaţi în neguţători, să cerceteze faptele. Oştenii au adus răspuns bun. Olăcarul era ofiţer în călărimea cetăţii Csenger şi i-a purtat chiar în faţa căpitanului Prépostvári... Poate vrea acum voievodul să-l sloboadă pe banul Sava ca să-i scrie osteanului ungur despre Valahia ca despre o ţară cu care are bun prieteşug ? ! Îl mai poate ruga pe Prépostvári să-i spună acelaşi lucru generalului de la Caşovia. Acela va spune împăratului şi atunci s-ar găsi o cale destul de lesnicioasă între măria sa şi creştinătate.

Mihai asculta spusele banului Sava, muşcîndu-şi buzele. Iată că i se uşurau dintr-o dată greutăţile cărora nu le găsise răspuns pînă atunci.

— Măria-ta, eşti ostenit ?

Mihai a tresărit, zîmbindu-i banului Sava ca dintr-o depărtare.

— Te ascult mai departe, domnia ta... Voievozii nu trebuie niciodată întrebaţi dacă sînt osteniţi.

— Atunci, îngăduie, măria-ta, să-ţi răspund la altă întrebare. La Stambul, Regnina face bună ispravă. Gîndesc că le-ai poruncit iscoadelor măriei tale să se apropie de raguzan ?

— Da !

— E şiret ca vulpea, iar iscoadele, dacă se vor dovedi meştere, vor avea de cîştigat veşti grele. Paolo Giorgio spunea că bicisnicul Amurat s-a mîniat pe Ferhat Characlan după răscoala spahioglanilor şi l-a surghiunit, dar că bătrînul Şarpe Negru nu se lasă răpus de Sinan şi că nici Regnina nu vrea să se lepede de el aşa uşor. Cu cît se vor duşmăni mai mult ienicerii lui Ferhat cu spahiii lui Sinan, cu atît ne va fi nouă mai lesne să batem război. Aşa că Regnina s-a înţeles cu ovreiul Benvenisti, zaraful zarafilor, surghiunit la Rodhos, şi cu Saatgi Hasan, comisul de credinţă al sultanului, ca să mişte unul pungile cu aur, iar celălalt muierile haremului şi paşalele seraiului, în aşa fel încît Sinan Paşa să fie chemat la Stambul. Dacă oştile împăratului de la Beci au să dobîndească oarecare biruinţe în vara asta, soarta lui Sinan e pecetluită... Raguzanul nu spune niciodată tot. Lasă să-i picure vorbele ca fagurul de miere.

— Poate face bine, răspunse Mihai gînditor. Tainele politicești sînt mai rele ca otrava... Se cheamă că Paolo Giorgio este înțelept.

— Este !... Altfel nici nu l-ar îngădui împăratul de la Beci pe lîngă sine. Cam asta am aflat de la Stambul, măria-ta ! Nu pot să-ți răspund la întrebarea cu Mehemet bey. Acolo n-am oameni și n-am auzit nimic. Poate să știe ceva viteazul Baba Novac !... El bate acele olaturi și el cunoaște drumurile Dubrovnikului, spuse banul Sava, întorcîndu-se spre căpitanul de haiduci.

— Nici o veste, măria-ta, răspunse scurt Baba Novac.

— Atunci mai pot eu adăugi una la cele știute pînă acum.

Banul se aplecase spre voievod, ca și cînd ar fi avut de destăinuit un lucru nespus de prețios.

— Măria-ta ! Veștile sînt vești și ele ne pot fi de mare folos. Dar pe lîngă vești, avem lipsă de înțelepciunea filosofilor și de prorocirile prorocilor, care trîmbițează cu glasuri înalte răscrucile vremurilor. Măria-ta, la noi, în Sîrbia veche, umblă din gură-n gură și din om în om, la focurile de tabără și în cătunele din codri, prorocirile sfîntului episcop din Patras, Metodie, care vorbesc de sfîrșitul împărăției Aliotmanului.

— Le știu și eu, banule Sava. Și pe acelea, și pe ale lui Leon împărat, care spun că un om din viță veche va fi păstorul care va ucide lupul ce dorea să mănînce oaia. Păstorul va ucide lupul și îl va găsi om. Astfel va pieri cel ce a stăpînit prin silă. Dar mai știu, banule Sava, că dacă vrem să se împlinească prorocirile, să ajutăm înșine cu sabia. Domnia ta cunoști și alte înțelepciuni ale prorocilor ?

— Da, cunosc, măria ta. Ce-ai spus tu, doamne, norodul nostru și-a trecut din tată-n fiu, din cine știe ce vechime.

— Dar ele nu s-au împlinit pînă acum ! oftă voievodul.

— Se vor împlini de acum încolo. Cred că osteneala măriei tale n-a fost în zadar și că nu va trece luna pînă cînd vei auzi, în slăvitul Scaun, vești despre oștile noastre. Ajută-ne, măria-ta, și ajutor îndoit ți-om da. Cnejilor și căpitanilor ! spuse el cu glas aspru, ridicîndu-se. Iată, făclia care a vegheat sfatul nostru se stinge. Se stinge, trecîndu-și lumina și căldura în piepturile noastre. Ridicați-vă ! Trageți săbiile și închinați-i-le măriei sale, Mihai Voievod.

Sub pologul de mătase al cortului, adunînd scîntei din pîlpîirea făcliei, palele căpeteniilor sîrbești au fulgerat din teci, împreunîndu-se la picioarele voievodului. Trezit de zgomot, vlădica Theodor s-a ridicat buimac în picioare. Avea în față zidul de platoșe al oștenilor. Așa că n-a putut să vadă cînd voievodul Țării Românești și-a smucit fierul cu mîna stîngă, așezîndu-l cu un clinchet ușor peste palele care-i juraseră credință.

Făclia fumega subțire, dîndu-și duhul. Afară, peste tabără și peste codru, începuseră să se reverse zorii. Se vedeau străjile stînd nemișcate, rezemate în sulițe. Era o liniște adîncă, de parcă văzduhurile înghețaseră sub puterea unei vrăji.

II

1

Dintre toate cele douăzeci și trei de moșii pe care le agonisise în vremea boieriilor lui, cea mai dragă îi era moșia de la Plăviceni, adusă zestre de doamna Stanca. Aici se așezase dintru bun început, cînd încă nu se închegase în avuții și an de an, mai cu bani peșin, mai cu sila, aruncînd năpăști peste satele moșnenești, ajunsese să stăpînească tot malul Oltului, începînd de la vărsarea Tasluiului, pînă la Tiha, aproape de Izbiceni. Rezemat de Olt, a cărui luncă mănoasă creștea holde grele și hrănea turme nenumărate de vite, începuse să cuprindă satele bogate din jos de Caracal. S-a tot lăsat pînă la cîteva poște de Corabia, unde stăpînea ocinele din Vișina. Nici mai spre miazăzi de Vișina, nici mai spre miazăzi de Tiha n-avea ce căuta, părțile dunărene fiind bîntuite de năvrapii de la raiaua Turnului și mai ales de lotrii turci din bălți, care trăiau și agoniseau prădînd malul românesc.

Dacă ar fi încălecat la Plăviceni și ar fi vrut să dea roată moșiilor, i-ar fi trebuit o zi și-o noapte de mers la trap îndesat. E adevărat că dintre toți boierii olteni, fiind și cel mai proaspăt, a luat pămînturile mai des călcate de păgîn, alcătuind cu ocinele și satele sale pază bună mai ales pentru Buzești, care își întindeau averile din sus de Balș, ajungînd prin cumpărături și încuscriri la malul Oltului, și de aici, spre miazănoapte, pînă la Drăgășani. Nu-i părea rău de asta. Oamenii

intraseră cu topoarele în păduri şi, desţelenind locurile, dăduseră de pămînt negru şi untos, care aştepta sămînţa de cine ştie cîte veacuri.

...Cula de la Plăviceni era o cetăţuie zdravănă, ridicată pe un muncel care avea o parte din maluri spălate de apele Oltului. Fusese durată din vremuri bătrîne de moşii jupînesei Neacşa, mama doamnei Stanca. Dar mai mult decît toţi, avusese grijă de culă banul Dobromir, fratele Neacşei. Asta se-ntîmplase înainte cu cîţiva ani buni de urcare în Scaun a lui Vodă Cercel, pe vremea lui Alexandru Vodă. Atunci tocmise Dobromir meşteri nemţi la Sibii, care au întărit zidurile cu bolovani aduşi pe Olt cu plutele, tocmai de la Cozia. Va fi avut cine ştie ce gînduri Dobromir, cheltuind bani grei pentru o culă ridicată pe moşia surorii sale. Mai ales că a săpat un gang, cu robi ţigani şi cu oameni de credinţă, care răspundea din beci taman în răchitişul Oltului, unde era veşnic priponită o luntre. Capul banului Dobromir, cu gînduri cu tot, a căzut sub săcurea gîdei, în vremea domniei lui Vodă Cercel. A rămas cula, străjuind cu tărie satul aşezat la poale, într-un cot al rîului adîncit spre Valahia Mare, ca şi cele patru zări spre Caracal şi Corabia, spre Slatina şi raiaua Turnului.

Jupîneasa Stanca, văduva postelnicului Dumitru din Vîlcăneşti, i-a adus o dată cu zestrea şi cu numele celor mai de seamă boieri olteni, neamurile ei, şi Plăvicenii, cu cetăţuia întărită de banul Dobromir. De aici şi-a pornit umbletele prin lume, acum mai bine de zece ani, ca bănişor de Mehedinţi, agonisindu-şi rînd pe rînd boieriile cele mari ale Divanului. Şi iată-l acum voievod al ţării, poposind pentru o toană de vreme la vechiu-i cuib, să se găsească pe sine, să se mărturisească şi să tragă puteri să înfrunte izbeliştile care-l aşteaptă în cetatea de Scaun.

Mihai s-a ridicat de pe divan, vîrîndu-şi picioarele în papucii de safian şi învelindu-se strîns în caftanul de mătase roşie. Era cu capul descoperit şi părul proaspăt retezat de foarfecele vătafului Simion. Nu-i plăcea să poarte plete, tunzîndu-se scurt. Faţa negricioasă, înconjurată de barbă sîrmoasă, potrivită şi ea din proaspăt, era liniştită. Doar fruntea încreţită în şanţurile dintre sprîncene arătau că voievodul nu se bucura pe deplin de tihna pe care şi-o hărăzise. Şi-a sprijinit palmele pe pălimar, lăsîndu-şi privirile să hălăduiască în largul moşiilor.

Amurgul începuse să-şi împuţineze lumina, tivind zarea cu o dungă trandafirie. Apele Oltului se-nvăluiau în scorburile malurilor, gîlgîind moale. Peste codrii Vlăsiei începuseră să se ţeasă pînze subţiri şi albăstrii de ceaţă. Se-nchegase o linişte înfricoşată. Cu cît geana amurgului se-nchidea, cu atît zarea se pierdea în negurile întunericului. Mihai mai putea desluşi spre Deveselu şi spre Studina locurile din codru unde rumânii oborîseră copacii şi întorseseră brazde care vor rodi în vara asta întîia oară. Era atîta tăcere, încît se auzea bătaia crapilor în Olt. Din sat se ridica miros acru de fum...

Cînd noaptea şi-a tras peste lume pînzătura de întuneric, au început să clipească, de jur împrejurul Plăvicenilor, opaiţele satelor. În susul apei putea vedea Scărişoara, Băbiciu, Gostavăţu ; ba şi Slăvenii abia licăreau în fundul zării. Devale, Rusăneştii, Cilienii şi Tiha îşi descurcau luminile sub ploaia deasă a luncii. Moşiile dinspre apus nu se vedeau. Erau astrucate de creştetul codrilor.

În noaptea asta senină şi spuzită de stele a lui Prier, cînd se aude aşa de limpede toaca monastirii Plăviceni chemînd călugăraşii la sfintele denii, îl chinuie alte gînduri. Îl sapă nelinişti la temelia sufletului, acolo unde îngropase simţămintele curate şi cinstite pentru prietenii săi. Iată că el trudeşte şi osteneşte să călăuzească spre un liman moşia ţării, aşa cum şi-a călăuzit moşia sa, iar cei pe care-i credea trup din trupul lui şi suflet din sufletul lui au început să se facă cîrcotaşi şi îndărătnici. Cît despre cele spuse de viteazul Baba Novac, nu le poate crede în ruptul capului. Buzeştii ? Tocmai ei, cărora le ţine loc de cinste în suflet, cărora le încredinţează gîndurile sale de taină, pe care a şi început să-i miluiască, dîndu-le birurile Olteniei ?

Oare ce preţ poate pune pe spusele unui străin, chiar dacă se cheamă Baba Novac şi chiar dacă îl simte aproape ca pe un frate ?... Dar răvaşul ? Răvaşul Mihnei Vodă Turcitul ?

...Drumul la sîrbi fusese pentru el drum de cuget şi început de înfăptuire. Îl apăsau zidurile cetăţii, îl sugrumau Divanele în care nu auzea decît plîngeri şi iar plîngeri, în care boierii vechi îl cercetau cu ură pe sub sprîncene, abia înghiţindu-şi vorbele de ocară, în care diecii stau frînţi peste hrisoave, scîrţîind din pene. Asta nu se cheamă domnie. Nu se chema domnie, pentru că atunci cînd slobozise isnafurile la negoaţe şi le dăduse poruncă şi bani să lucreze pentru oaste, Divanul strîm-

base din nas, ba vel vornicul Mitrea și vel logofătul Andrei se sculaseră împotriva meșteșugarilor, spunînd că nemernicii au să păgubească moșiile și negoțul boieresc din cetate. Nu se chema domnie, pentru că fiecare boier făcea ce voia și cum îl tăia capul. Pentru că domnul era bun doar să dea întăriri de ocine și să judece pricini de pămînt, iar domniile lor boierii veliți se socoteau capul voievodului și înțelepciunea lui, voind să chibzuiască singuri asupra trebilor dinlăuntrul și dinafară. Mai ales asupra trebilor din afară le plăcea să chibzuiască, umblînd forfota ba pe șleaul Brăilei și Giurgiului, ba pe tractul Ardealului... De data asta nu le-a făcut pe plac. În afară de credincioșii lui, nici Buzeștii, nici Divanul nu știe unde a bătut cale și cu ce gînduri.

Au trecut trei zile de cînd l-a lăsat pe banul Sava în codrii Vîrșețului. Pînă acum oștile vor fi îndăluit la drum, să se apropie pe nesimțite de cetatea Becicherecului. Căpitanul Mîrzea va fi luat urma taberilor lui Sinan Pașa... De pe acum îl așteaptă cu nerăbdare. Prea i-ar merge toate în plin, dacă solii banului Sava ar ajunge netulburați la căpitanul Prépostvári, și mai ales dacă împăratul de la Beci ar băga seama la așezarea Țării Românești și la gîndurile voievodului ei.

Pentru toate astea are a mulțumi drumului la sîrbi. Dar ce poate zice de întîmplarea care i se ține scai de minte și care l-a fiert toată vremea cît a călărit pînă la Plăviceni ?... Se îndepărtase de tabără în seara zilei următoare sfatului, o dată cu căpitanul Mîrzea, care o luase spre apus, călăuzit de un sîrb, purtînd la brîu scrisori către Sinan. El îl avea călăuz pe Ion Popovici.

Nu bătuseră cale de două ceasuri, cînd Ion Popovici a lăsat drumul știut, luînd-o spre miazăzi. Simion i-a apucat calul de frîie, proptindu-i pistolul în piept. Omul a rîs și n-a spus decît două vorbe :

— Baba Novac !

I-a poruncit vătafului să-i dea pace. Au călărit cît zici Tatăl Nostru, cînd, într-o rariște, au dat peste călăreți învăluiți în dulame de pănură, cu sînețele la spate și cu pistoalele strălucindu-le la chimire. Erau haiducii căpitanului sîrb. Acolo, stînd culcați în iarbă, vegheați de haiduci, Baba Novac i s-a mărturisit că-i va răspunde acum la întrebarea cu Mehemet bey, pusă în cortul banului.

— De ce n-ai făcut-o acolo ? l-a întrebat.

— Corturile nu-s prielnice sfaturilor de taină, măria-ta, răspunse haiducul. Codrul e ca mormîntul.

Mărturisirea lui Baba Novac i-a împlîntat un jungher în inimă. Avînd oameni între spahiii sîrbi din raia și chiar din cetate, aflase de călcarea moșiilor domnești, astă-iarnă. Aflase, de asemenea, că boierii Buzești se puseseră stavilă, dar că avuseseră sfat cu cîțiva ofițeri împărătești, pe care-i scăpaseră de măcel și-i întorseseră la raia încărcați cu daruri. Că, pe la sfîrșitul lui Făurar, sosiseră la Nicopole două sănii vîrfuite cu plocoane pe care le adusese, dimpreună cu răvașe, însuși vătaful de la Cepturoaia. Și că în noaptea aceea, Mehemet bey repezise olac spre Dubrovnik. Oamenii haiducului fuseseră mai ageri decît olăcarul. Îl căsăpiseră pe drum, îi luaseră răvașul și grăbiseră să i-l închine. Iar dacă măria sa îl poftește, iată-l. Îl dă măriei sale, Baba Novac neavînd ce face cu el.

Acum, răvașul care-i arde degetele de cîte ori îl slovenește e aici, la el. Îl ține în sîn, acolo unde știe că încălzește năpîrci, cărora niciodată nu le va putea scoate dinții. Turcitul îi stricește ibovnicei sale Vișa să aibă grijă de coconul domnesc Radu, care curînd va urca cu toată slava în Scaunul părintelui său. Numai într-un șir, din jos de iscălitură și de pecete, adăugă veste bună și anume că boierii olteni, nu spune care, i s-au închinat și-l vor pe Radu domn.

Care boieri olteni ? Și de ce-a repezit olacul îndată după sosirea vătafului de la Cepturoaia, cu plocoanele și cu răvașele ? Orb să fie cineva și tot ar găsi răspuns ! Să fie ticluită scrisoarea de Baba Novac ?

Ce lipsă ar avea ? Că n-a cerut răsplată ! Nu ține minte să aibă sîrbul ceva de împărțit cu Buzeștii. Nici măcar nu i-a văzut la chip și înfățișare...

Sîngele îi zvîcnește în tîmple. În toată lărgimea asta a zărilor și a nopții, fiecare om are sălașul lui, căpătîiul unde să-și pună grijile și să se dea somnului și hodinei. Numai el, voievodul țării, nu-și găsește liniștea. Numai el e sortit să-și ducă crucea, singur, hăinit pînă și de cei care l-au vrut în Scaun, și acum îl pizmuiesc fără pricină.

„...O, lume mincinoasă, lume înșelătoare și deșartă... O, mărire putredă ! Cum te arăți dulce și în puțină vreme vine amarul !... Cum chemi moartea năprasnică, care să schimbe bucuria pe jale !“ A rămas o vreme tăcut, descurcînd parcă alte înțelesuri din înțelepciunile potrivite așa cum îi venise lui, în

clipa asta de mîhnire. Apoi a început să umble repede, tăind cerdacul în lungime, cu mîinile la spate, cu barba lăsată în piept. Se oprea la răstimpuri, smucindu-şi fruntea în sus şi împungînd cu privirile depărtările nopţii.

2

Nu se luminase încă bine de ziuă, cînd Mihai, îmbrăcat în coantăş de catifea vişinie, purtînd cizme galbene din piele moale, nalte pînă la şolduri, călărea în susul Oltului, spre Scărişoara, însoţit de logofătul Vătău, mai marele tuturor moşiilor sale.

Spre soare răsare, zarea începuse să se rumenească. Un pîcliş subţire împînzise lunca. Ochiuri negre de apă clipeau sub răchitişuri. Cînd a început să mijească de ziuă, lunca a prins viaţă, ca şi cum soarele, care se ridicase dincolo de codrii Vlăsiei, ar fi rupt vrăjile somnului, slobozind o dată cu lumina şi glasurile vietăţilor. O vreme, firea a fost stăpînită numai de glasurile luncii. Mai apoi s-au ridicat alte glasuri, care i-au strecurat în suflet o undă de mîndrie. Mugete de vite, behăituri de oi, grohăit neobrăzat de rîmători. Voci groase de ciobani, de văcari şi de porcari, chemîndu-se. Lătrat moale de dulăi. Veneau de-a valma, care dinspre Scărişoara, care dinspre Studiniţa, acolo unde erau săivanele şi unde stătuseră la iernatic tamazlîcurile de vite. Răsunau în văzduhul limpede, ca şi cînd s-ar fi stîrnit de la doi paşi.

Mihai a tras de frîie, oprindu-şi calul. A ascultat o toană larma vitelor şi a păstorilor, ca şi cîrîitul şi cotcodăcitul care se auzeau dinspre curtea Plăvicenilor. Faţa i se înseninase. Niciodată n-ar fi crezut că el, care neguţase în toată junia lui, neapucîndu-l amiazul unde îl găsiseră zorii şi capătul săptămînii acolo unde o începuse, se va lega cu atîta putere şi patimă de locurile acestea.

Satele au început să-şi înjghebeze gospodării, şi boierescul ca şi dările către domnie se împlinesc la vreme. Mîna stăpînului a îmbogăţit pămîntul, care-l răsplăteşte din plin. Îi e dor nespus să vadă cu ochii lui pagubele făcute de oamenii lui Alexandru Vodă, să încerce cugetele rumânilor, să preţăluiască singur îngrijirea vitelor, tăria sălaşelor, grajdurilor şi a stînilor. Stanca n-a putut să-i spună decît ce i-a dat de ştire Vătău şi

ce-a făcut ea însăşi la curţile din Plăviceni. Una e ochiul logofătului, alta al stăpînului... A pus pinteni, călărind o vreme cu sîrg. Apoi a-ndăluit la pas, făcîndu-i semn logofătului să se apropie.

— Poruncă, măria-ta !

— Vătăule, nu mai avurăm vreme să schimbăm o vorbă de cînd ai fost la Scaun... Vreau să ştiu cum umblă moşia şi ce-ai făcut cît am lipsit. Cu amănuntul şi cu băgare de seamă... Ascult !

Logofătul Vătău şi-a mîngîiat mustaţa neagră şi trupeşă ca vrabia, tuşind îndesat. Călărea o iapă şargă, largă în piept, ciolănoasă şi vînoasă, cu copita lată, bună de trap întins şi spornic, aşa cum se cerea unui om mereu pe drumuri. Arăta rumen şi în bune toane. Cîtă vreme fusese logofăt la Plăviceni, abia încăpuse pe uşă de înalt şi de semeţ. Cînd urcase în cinstea boierului, dobîndind logofeţia tuturor moşiilor, crescuse cu o palmă domnească. Dar de cînd boierul suise treptele Scaunului, logofătul Vătău simţea că atinge norii cu vîrful cuşmei.

— Apăi, măria-ta, făcurăm şi noi ce puturăm... Sila şi prada de-o semănară dăbilarii cînd te pribegişi o ştii măria-ta, că o însemnaşi la catastif.

— Da !... Ai mai oblicit care din ei şi-a făcut parte din avutul meu ?

— Se putea altfel, măria-ta ?... Au gîndişi că Vătăul stătu în pricopseală pe moşie, dormind pe vatră ?

— Ba ! Te cunoscui om vrednic ! Altfel n-ai fi unde eşti.

Logofătul îşi umfla pieptul, privind de jur împrejur. Păcat că asemenea vorbe le-aude numai el şi Şarga. Mare păcat !

— Sărut dreapta măriei tale !... Dacă-i vorba de dăbilari, atunci să cunoşti, doamne, că numai afurisitul de Cătina, visterniceluÍ de la Sprîncenata, ne jupui moşiile.

— Cătina ?... Cătina Ilie, pe care l-am miluit în vremea agiei mele ?

— Acela, doamne ! Ne plăti binele cu răul !... E zăcaş şi pismătăreţ, măria-ta. Stă colea peste Olt, cu ochii aţintiţi pe moşie. Auzii c-ar fi fost om de-al biv vel vistiernicului Dan.

— Ai răboaje cu paguba ?

— Am ! Cum să n-am ?!... Le ţinui ca pe-o evanghelie.

— Cînd vom ajunge la curte, să mi le socotești pe de-a rîndul, spuse Mihai aspru, încruntîndu-se. Mă tem că am să-l cert pe Cătina pentru hăinia lui.

— Să-l certăm, măria-ta !... De astă-toamnă nu-l mai văzui. Parcă intră în pămînt, afurisitul. Auzii că s-ar fi închinat către domniile lor boierii Buzești.

Voievodul l-a cercetat cu coada ochiului, fără să-i răspundă. Logofătul, văzînd că-l ascultă, și-a tras calul mai aproape, slobozindu-și limba. Caii depănau șleaul în pas vesel, umblînd cu buzele după smocurile de iarbă mai răsărite. Vătău își ușura desaga veștilor, iar Mihai alegea de ici, alegea de colo, întregindu-și în minte icoana moșiei. A aflat că pe cei fugiți de urgia dăbilarilor și pripășiți prin satele de peste Olt Vătău îi ține mai din scurt decît pe alții. Că le-a dat pentru ei fie pămînt nedesțelenit, fie jumătate arătură, jumătate codru, ca să-i pedepsească pentru greșeală și în același timp să sporească trupul roditor al moșiei.

— Și ce-au zis ? întrebă Mihai.

— Ce să mai zică, măria-ta ? ! rîse gros logofătul. Se bucură că scăpară numai cu atît.

— Vite mai au ?

— Vaci. Și acelea-s bune la o adică...

— Cu lemnele cum i-ai socotit ?

— Zeciuială, măria ta !... Așa cum poruncişi boierescul, de cînd apucai în slujbele măriei-tale.

— Bine. Să tragă butucii la curte, să-i curețe de crengi și să le ducă acasă. Da' să stivuiască mai ales gorunii. S-ar putea să am lipsă de ei...

— Înțeles, doamne !

— Le-ai spus pîrcălabilor și rumânilor mai vechi să vie deseară la curte ?

— Se putea ? ! Au să fie în păr. Mai ales cei din jos de Plăviceni.

— De ce mai ales aceia ?

Logofătul și-a tras mustața de sfîrcuri, frămîntîndu-se în șa.

— Ei fuseră cu pricina ast' iarnă, cînd ne călcară năvrapii, măria ta. Scoaserăm noi cu călărașii băniei și cu boierii Buzești ce-am scos din mîinile păgînilor. Da' cîteva cete tot scăpară peste Olt, cu prada. Robiră muieri din Cilieni. Ne bîntuie păgînul, măria-ta, de nu mai avem hodină... oftă logofătul.

De nu l-am avea în coaste, am scoate preț îndoit de bucate și mai ales de vite.

Cînd au ajuns în preajma Scărișoarei, acolo unde începeau pămînturile de arătură, Mihai aflase cu de-amănuntul starea fiecărei moșii. Ieșise în această întîi primăvară a domniei lui cu satele tulburate de călcarea năvrapilor, cu turmele împuținate și mai ales cu o parte din rumâni sărăciți și lesne doritori de pribegie. Relele trebuiau îndreptate și oamenii aduși la ascultare...

Începuseră să se audă glasurile scărișorenilor, care-și îndemnau vitele, cînd a băgat de seamă că Vătău și-a încleștat fălcile și se uită ponciș într-o latură, ca și cînd l-ar fi apăsat ceva și n-ar fi avut curaj să se mărturisească.

— Ei ? îl îndemnă Mihai, zîmbindu-i.

— Apăi, odată și odată tot ar trebui să leapăd ce știu, măria-ta ! se-ncrîncenă logofătul. Aflai de la unul și de la altul că niște netrebnici de la Gostavăț dădură bir cu fugiții. Mai ales flăcăiandrii !

Mihai își mușcă buzele.

— Cam încotro ?

De data asta, logofătul părea că-și înghițise limba. Pusese barba în piept și tăcea cu înverșunare.

— Vorbește !...

Cîteodată, glasul măriei sale taie ca ascuțișul jungherului. Atunci nu i te poți împotrivi, chiar de-ai fi de zece ori logofăt.

— Păi, gurile zic că la făurăriile măriei tale de la Tîrgoviște !... Se aude că s-ar da plată bună și slobozenie de biruri... Alții spun că trag la oaste... Știriciră cei din Vlahia Mare cum că s-ar fi făcut prin tîrguri și pe la căpităniile de județ cancelarii unde se scriu oamenii la catastif. Fug nemernicii din satele lor, să nu mai muncească și să bată drumurile bezmetici.

Voievodul n-a răspuns. A pus doar pinteni cu o mișcare pripită, lăsîndu-și calul să gonească pînă cînd s-au ivit ocinele boierești de la Scărișoara.

*

Cele cincizeci de pluguri, trase mai ales de boi, răsturnau brazde untoase și fumegînde. Soarele pălea pieziș peste luncă, ridicînd aburi din arătură. Ciocîrliile se înălțau în slavă, bătînd mărunt din aripi. Chemau soarele cu cîntec revărsat în triluri

unduioase, apoi bete de lumina și frumusețea dimineții se lăsau săgeată la pămînt.

Pentru Mihai, vederea moșiei răscolite de plugurile clăcașilor a fost prilej de împărtășanie cu bucuriile de care nu mai avusese parte în toată vremea pribegiei. Nu-l mai stăpînesc alte gînduri, nu-l mai bîntuie nici o neliniște. Cu mîinile în șolduri, privește umbletul boilor, spinările arcuite ale rumânilor, streașina codrului deasupra căreia zarea, împîclită, tremură.

— Vătăule!

— Poruncă, măria ta!

— Harnici scărișorenii!... De ce grăbesc așa? Ne-au văzut?

— Ba!...: rîse gros logofătul. Vor să isprăvească degrabă, ca să-și are și locurile lor.

— Bagă de seamă să nu facă treabă de mîntuială.

— Măria-ta?!

— Hai!... Aici am văzut destul. Dacă ne-or zări, au să se întindă la vorbă și nu-i vreme de pierdut. Să mergem la tamazlîcuri.

— Să mergem, măria-ta. Avem ce vedea, slavă Domnului!

Călăreții au tras de frîie, pierzîndu-se în desimea luncii. Pe țarină clăcașii din Scărișoara asudau deasupra cormanelor. Pămîntul jilav le mîngîia tălpile goale. Deasupra satelor roteau lin berze. Rar, se auzea pînă aici clămpănitul celor ce se așezaseră la clocit.

3

Mihai stătuse toată ziua în șa, dar se simțea nespus de bine. Bătuse satele pînă la Stoienești, găsind peste tot oamenii la lucru, sub privegherea vătafilor. Nu se arătase la vedere, nevrînd să tulbure rînduiala muncilor. Îi rămăsese destulă vreme să cerceteze și așezările turmelor de oi și ale tamazlîcurilor de vite. Unele săivane aveau lipsă de acoperișuri noi, altele de îngrădiri mai țapene. La Cîndeni arsese stîna cea mare pînă-n temelii. Se aprinsese de la un tăciune adus de un ciobănaș și scăpat în gardul de mărăcini uscați iască. Paguba nu era prea mare, dar poruncise baciului să fie pînă sub seară cu împricinatul la curte... O sperietură nu le strică. E bine să cunoască mîna și ochiul stăpînului, întors din străinătăți și grijuliu cu avutul său.

Cu cît se apropia de Plăviceni, cu atît cula se deslușea mai bine. Pe zidurile care străjuiau zarea jucau apele sîngerii ale amurgului. Călărea la pas, cu frîul agățat de arcul șeii, cu pumnii înfipți în șolduri. O liniște adîncă i se tipărise pe fața arsă de soare și tăbăcită de vînturile primăverii. Gîndurile și neliniștile pe care le vînturase vreme de aproape două săptămîni încheiate, de cînd părăsise Bucureștii, începuseră să-și așeze drojdia, lăsîndu-i în cuget doar miezul lor limpede și închegat. Asta-l face să se întărească în el, ca un stei de cremene. Cula Plăvicenilor, pe care o învîlvorează soare-scapătă, învăluind-o în catifele rubinii, a fost vreme de zece ani mintea și puterea moșiilor sale. De aici s-au pornit poruncile care au făcut să rodească pămînturile, aici s-au întors, toamna, carele cu roada și belșugul verii. De ce n-ar putea face la București ceea ce a făcut la Plăviceni?... Dacă aici îl are pe Vătău cu toți logofeții și vătafii, acolo are o urdie întreagă de slujbași, o mînă de oșteni credincioși, cu sufletul de criță, și un Divan care va juca așa cum are să-i cînte el.

Între sprîncene i se săpaseră șanțuri adînci. Liniștea zugrăvită pe față i s-a întărit într-o putere și o dîrzenie care i-a adus fulgere în ochi.

— Așa cum am să cînt eu, boieri dumneavoastră, șopti el șuierat, privind hăt departe, dincolo de zidurile cetățuii, în zarea împîclită a Cetății de Scaun.

★

În marginea de miazănoapte a satului, la un cot al șanțului cu apă, care desparte cula de luncă, se află poiana în care boierii vechi din Plăviceni își țineau judecățile cu rumânii. Primăvara timpurie ninsese mălinii împodobindu-le crenguțele cu puzderie de flori. Ovăsciorul se înspicase bine, iar rușinea fetei își alinta potirul sub adierea molcomă a înserării.

Aici se adunaseră, la porunca logofătului boieresc, vătafii moșiilor și pîrcălabii bătrîni ai satelor de rumâni. Stăteau roate, roate pe lîngă o buturugă de plută, netezită cu cuțitoaia, unde avea obicei să se așeze boierul. Unii avuseseră vreme să se îmbrace cuviincios și să înșeueze caii, alții, cei mai de departe, veniseră așa cum îi apucase porunca la cîmp: desculți și încălecînd fugarii pe păr. Oamenii se strînseseră cu osebire în preajma lui moș Gavrilă, tatăl Năstăsiei, și a unui bărbat înalt,

cu un caier nedărăcit de barbă cînepie, lat în umeri şi uşor adus de spate, care vorbea tare, cu glas hîrîit, ieşit ca dintr-o butie. Din cînd în cînd scotea dintr-o traistă soioasă de piele neargăsită un clondiraş astupat cu cocean, trăgea o duşcă răsturnîndu-şi capul pe spate de i se vedea beregata zbătîndu-i-se, apoi rămînea o toană cu gura deschisă, răsuflînd greu, ca unul căruia îi luaseră foc măruntaiele.

— Bă Crapule !... Ai să te aprinzi odată ca iasca uscată... De cînd scoseşi capul din pîntecele mîni-ta, sugi rachiul ăsta de izmă, spuse dojenitor un baci bătrîn, sprijinit într-o măciucă ferecată, cu sarica aninată de umeri, lîngă care se aţinea un feciorandru de vreo paisprezece-cincisprezece ani.

— Ei şi dumneata, nene Balboreo ! Să te văz în baltă, trăgînd la năvoade, cu ţînţarii ciucure la ochi şi pe gît, ba cîteodată lipindu-ţi-se de limbă. Ai bea izma cu doniţa. Pînă una alta, sug să-mi vină curajul. Pierdui lotcile, pierdui năvoadele. Poate mă pune boierul la fum... De sub cuşma răpănoasă îi scăpau nişte plete sîrmoase, care dădeau feţei tăbăcite o înfăţişare de sălbatic.

— Tu pierduşi năvoadele şi lotcile, mie îmi arse stîna mare, oftă baciul.

— Aud ? îşi întinse urechea moş Gavrilă. Ce ziseşi, Balboreo ?

— Ca să zic ? !... Ia, că ne aşteaptă judecată aspră...

— Da' pe mine ? !... rîse ostenit bătrînul. Voi încaltea rămaserăţi la moşie. Eu, ca prostu, gîndii că voi găsi altundeva lapte şi miere... Acu îmi dădu Vătău două pogoane în nisipărie. O să adun troscotu cu furca... Pierdui şi urma fetei, îngînă abia şoptit, cu glasul tremurător.

Cîtă vreme stătuse la Drăgoieşti, moş Gavrilă se întremase binişor. De cînd îl întorsese logofătul, teama de boier şi dorul de fiică-sa, îl surpaseră iarăşi. Abia se ţinea pe picioarele betegite în băjenie. Îl aduseseră de la Preajba cu cocia.

— Poate s-o îndura măria sa de bătrîneţile noastre, moş Gavrilă. Poate ai să dai şi de urma fetei. Cine ştie ? ! Se cheamă că boierul s-a urcat în Scaun. Către domnie n-avem ce să mai plătim. Am răsufla şi am mai prinde cheag.

La vorbele domoale ale baciului Balborea, oamenii au răsuflat din adîncul bojocilor. Seara începuse să-şi cearnă umbrele peste luncă. Romanaţenii au tăcut, ascultînd cu urechile plecate tropotele care se apropiau de poiană.

Mihai a descălecat sprinten, aşezîndu-se pe cojocelul de noaten aşternut peste buturugă de Vătău. Romanaţenii şi-au închinat frunţile, apoi şi le-au zvîrlit pe spate, aşa cum o făceau de cînd au apucat. Pînă şi cei mai bătrîni caută să stea cît mai semeţi, de parcă ar vrea mereu să-l înfrunte.

— Bine v-am găsit, oameni buni !

— Bine ai venit, măria-ta, răspunseră glasuri potolite.

— Iată că ne vedem iarăşi, după aproape doi ani. Ce zici, moş Gavrilă ? Parcă ţi s-a urît într-o vreme cu ochii mei !... Hai ? !

Moş Gavrilă a lăsat capul în piept, fără să zică nimic.

— Am umblat moşia pe lung şi lat şi n-aş putea spune că mi-a plăcut, se încruntă voievodul. Aşa-i, baciule Balborea ? Aduseşi ciobănaşul cu tăciunele ?

— Îl adusei, măria-ta ! Păcat de tinereţile lui să-l asupreşti, că n-a făcut-o cu ştiinţă. Hai, mă, Sandule, ieşi să te vadă măria sa... Aşa cioban mai va la stînile de pe Olt, spuse baciul apăsat, împingîndu-l de la spate pe copilandru.

— Asta am s-o judec eu, răspunse aspru Mihai. Acum vreau să aflu din gura voastră cum a fost cu călcarea năvrapilor astă-iarnă. La urmă vom socoti zilele de clacă. Tu, Crapule, să rămîi la curte pînă mîine dimineaţă... Ascult !

Oamenii s-au foit o vreme, dîndu-şi coate şi îmbiindu-se unul pe altul. Pînă la urmă a făcut un pas înainte Radu Dogan din Cilieni. Şi-a dres glasul, şi-a pieptănat barba cu degetele răşchirate, apoi a-nceput să povestească cu glas răguşit toate cîte au fost şi toate cîte au trecut peste capul lor.

Mihai îşi rezemase fruntea în palma stîngă şi-l asculta cu ochii închişi. Cu cît vorbea mai răspicat Radu Dogan, cu atît înţelegea mai bine că prăpădul stîrnit asupra lui de Alexandru Vodă s-a revărsat deopotrivă şi asupra satelor sale, care s-au ţinut ţapăn fără să se pustiască. Asta l-a îmbunat. Mai ales s-a îmbunat cînd a auzit cum i-au răzbit pe năvrapi la Balş, crăpîndu-le ţestele cu parii smulşi din garduri.

— Ce folos, măria-ta, că nouă ne robiră muierile. Rămase satul aproape pustiu. Vruseră s-o robească şi pe Voica.

— Pe Voica ? tresări voievodul, ridicîndu-şi faţa şi aţintindu-l cu ochii scăpărînd.

— Pe Voica, măria-ta ! Cînd ne întoarserăm acasă, o găsirăm străpunsă cu andreaua... N-a vrut să se dea pe mîinile păgînilor.

Mihai a oftat, înnegurîndu-se. Şi-a plimbat ochii peste creştetul luncii, cu gîndurile rătăcind aiurea. Făcuse de multe ori popas la căsuţa ascunsă în luncă, unde fata lui Gagea învăţa meşteşugul tătîne-su, prisăcar boieresc.

Radu Dogan n-a îndrăznit să înnoade povestea decît tîrziu.

— Rămaserăm lipiţi, măria-ta !... Iaca, ne vorbirăm noi, bătrînii satelor, şi ne chibzuirăm că dacă ne-oi mai scădea din zilele de clacă, om prinde iarăşi cheag... Acu, dacă măria-ta eşti voievodul nostru, se cheamă că nici noi nu mai sîntem rumâni ca toţi rumânii.

— Măi Dogane !

— Aşa-i, doamne !... Scade-ne claca şi ne faci oameni.

— Nu se poate. Claca-i clacă ! Am lipsă şi de ea, şi de podvezi. Tăceţi ! Nu mîrîiţi ca zăvozii... M-am gîndit şi la voi, şi la mine. Cînd o fi la praşilă, lucraţi jumătate sat pe moşie, jumătate pe ocinile voastre. După o săptămînă, schimbaţi. Să nu vă cotropească buruiana. Aşa să faceţi la seceră, aşa să faceţi la treier. Cît despre anul ăsta, nu daţi nimic la domnie... Asta-i tot. Moş Gavrilă, te-am purtat la curte să-ţi aduc aminte că după capul tău prost s-au mai luat şi alţii. Unii din Gostavăţ. Dacă mai cutează careva, îl ridic în furci în faţa bordeiului. Să-l pigulească corbii de viu... Acum să vă mai leapăd o poruncă : să vă apucaţi să vă bateţi vîrfuri pentru suliţe. Tu, Vătăule, să îndemni faurii de la curte... Să vă scoateţi paloşele de le-aţi îngropat prin luncă...

— Măria-ta !

— Taci, Dogane. Ştiu eu ce ştiu... Să le scoateţi şi să le curăţaţi de rugină. Să puneţi străji la vadurile Oltului. Făceţi-vă arcuri ţapene. Tu, Crapule, apucă-te la tăiat trestie pentru săgeţi. Aveţi s-o căraţi, prin sate, cu carele voastre. Dacă mai scapă picior de năvrap pe moşie, apăi atunci să pieriţi din ochii mei... Înţeles ?

Glasul tăios al voievodului le retezase răsufletul. Oamenii stăteau buimaci, nevenindu-le să-şi creadă urechilor. Rînduiala clăcii, dacă nu era pe inima lor, apăi nici rea nu era. N-au să mai plătească birurile. Au să scoată la lumină armele. Ei care în ăşti doi ani crezuseră că s-au mîntuit de pe lume. Radu Dogan, cît era de bătrîn, a şuierat printre dinţi, de li s-au ridicat bărbile vîlvoi. S-a apropiat de voievod, punînd un genunchi la pămînt şi sărutîndu-i poala coantăşului. N-o făcuse nici un romanaţean pînă atunci.

— Ne îngădui, măria-ta, să-i stîrpim pe năvrapi ? Parcă n-auzii bine.

— Ai auzit bine, Doganule.

— Să trăieşti, măria-ta... răspunse aspru bătrînul. Să trăieşti. Şi la o nevoie, place-mi-ar să mă scriu la catastifele oştii, aşa cum se aude că se scriu oamenii de peste Olt !

— Ba ! Stai acasă şi cască ochii spre raia.

— La poruncă, măria-ta.

Îngenuncheaseră şi ceilalţi romanaţeni. Se-ntunecase de-a binelea.

— Duceţi-vă acasă şi vegheaţi asupra poruncilor mele. Nu vă puneţi cu vătafii, că vă spulber. Faceţi claca cum am spus şi nu altfel. M-aţi văzut şi m-aţi auzit. Atîta am vrut. Să cunoaşteţi că m-am întors şi că mă plec către voi. Să vină la curte şi baciul Balborea.

4

Mîntuise cu înţelepciune toate cîte le găsise de cuviinţă. Pe ciobănaşul Sandu îl dăduse sub poruncile lui Simion, ca pe unul care cunoştea cu de-amănuntul bălţile Dunării şi care putea fi olăcar de taină. Crapului îi poruncise să iscodească schelele de dincolo de Dunăre şi să ia aminte la umbletul caicelor cu oşti, iar baciul Balborea, să lase ciopoarele în codrii de la Caracal şi să coboare în baltă numai cu oile de soi prost şi cu sterpele. Şi Crapul, şi Balborea, cum or simţi mişcare la păgîn, să repeadă răspuns la Plăviceni. De acolo, Vătău să-ndrepte răspunsul fie zi, fie noapte, la Scaun. Din partea asta putea dormi liniştit. Poporenii se vor pune la adăpost de călcarea păgînilor, străjuind şi moşiile, şi domnia.

După cină a ieşit în cerdac. Lepădase straiele de peste zi, îmbrăcînd caftanul de mătase moale care-i mîngîia trupul vînos ca o mînă caldă de femeie. S-a întins cu un oftat de mulţumire pe divanul acoperit cu scorţet şi cu perne. Dintre toate umbrele amintirilor care au plutit sub bolta cerdacului spălată de apele lunii, a stăruit mai mult umbra Voichiţii : cu cosiţa bălaie răsfirată pe umeri, mlădie şi micuţă, cu iia albă ca spuma, aşa cum îl aştepta în fînaţurile înmiresmate ale luncii.

Ne petrecem prin viaţă ca visul, ca dorul şi ca fumul, murmură el, clătinîndu-şi capul. Un zîmbet amar i-a încreţit col-

țurile gurii. Voichița a murit ca o șoimană. Și-a împuns singură inima, cu vîrful andrelei. Decît rușinea, mai bine moartea. Cu asemenea muieri un norod nu piere.

Cînd a intrat doamna Stanca, ușoară ca o pasăre, s-a speriat întîlnind privirea de foc a bărbatului său. S-a apropiat cu pași mărunți, punîndu-i mîna pe frunte.

— Arzi, doamne. Te topi drumul.

— Vin ! Poftesc vin, Stanco... Adu-mi tu, din cel de Drăgășani.

— E săptămîna mare, doamne !

— Lasă !... Atîta să-mi fie păcatul.

Doamna a stat locului, privindu-l neliniștită, cu sprîncenele ridicate a mirare. Nu s-a putut împotrivi multă vreme ochilor domnului și stăpînului său. Cînd s-a întors cu tablaua pe care aducea carafa și cupa, Mihai a înlănțuit-o de mijloc, silind-o să stea alături. S-a ridicat într-un cot și i-a cuprins bărbia, apropiindu-i fața de fața lui :

— Stanco !

— Măria-ta !...

— Dacă pălesc năvrapii, cînd voi lipsi de aici, ce te faci ? vorbea întretăiat și gîfîit.

Stanca a zîmbit dulce, dezmierdîndu-i fruntea :

— Lasă gîndurile negre, măria-ta ! Ce vorbe sînt astea ? ! Cum să pălească năvrapii ? ! N-am cula ? !... N-am slujitori ? ! La o adicătelea, am luntrea, am cai repezi...

— Și dacă te robesc ? !

Doamna s-a cutremurat din tot trupul. Apoi și-a culcat obrazul la pieptul pe care-l simțea tresărind sub caftan.

— N-ai să mă lași, doamne ! Ai oaste !... Ai bani !... Ești voievod !...

Mihai a oftat. Poate oftatul a fost ca un suspin. A ferit binișor capul doamnei, și-a turnat vin și l-a gîlgîit fără să lase cupa de la gură. A umplut încă una, și încă una, bîndu-le pe nerăsuflate. Numai așa putea să se amețească repede. Cînd a simțit sîngele încălzindu-i-se și zvîcnindu-i în tîmple, a îmbiat-o și pe Stanca. N-a lăsat-o pînă cînd n-a deșertat o cupă plină ochi. Obrajii femeii începuseră să ardă. Ochii îi luceau ca la pisici. A tras-o aproape de el, desfăcîndu-i iia la piept. Apele argintii ale lunei au poleit o clipă sînii albi ai doamnei.

— Măria-ta, îngînă ea supusă.

A frînt-o în brațe, răsturnînd-o. Femeia a închis ochii. Nu putea răbda tăria privirii soțului ei. Zîmbea fericită și totodată înspăimîntată. A gemut ușor, amețindu-l cu răsufletul pripit și fierbinte.

...A lăsat-o între perne, istovită. Dormea cu o mînă arcuită sub ceafă, cu alta atîrnată peste marginea divanului, cu părul negru, răvășit, învăluindu-i fruntea și umerii.

Binișor și-a acoperit soția cu o margine de scoarță, apoi ca alungat de iele a dat buzna în odaie. Și-a tras cizmele fără să mai încalțe ciorapii, și numai în caftan, cu capul gol, sărind treptele cîte două, trei o dată a coborît la grajduri. Pătru din Copăceni, care dormea pe un braț de fîn, s-a speriat văzîndu-l galben, cu dinții înfipți în buze, cu ochii arzînd ca la moroi.

— Calul !

Străjile abia au avut vreme să crape poarta. A ieșit ca o furtună. Copitele au răpăit pe pod, apoi tropotul s-a stins în luncă. A gonit spre Cilieni, pînă cînd a simțit fugarul gîfîind. I-a domolit fuga și l-a tras pe malul Oltului. Apa curgea uleioasă și neagră, izbind țărmul cu clipot domol... A descălecat și, lepădîndu-și caftanul, s-a lăsat pe pîntece deasupra undelor. A luat apă în pumni, limpezindu-și fața. S-a stropit pe pieptul păros și pe ceafă. Cu caftanul desfăcut la piept, să-l pătrundă boarea răcoroasă a nopții, a călărit pînă la prisaca lui moș Gagea. Au zupăit dulăii, apoi au tăcut scheunînd și gudurîndu-se la picioarele calului. Căsuța de chirpici lipită cu lut și văruită din proaspăt lucea sub lumina firavă a lunei. Deasupra ei își închinau frunțile un mănunchi de mesteceni. A descălecat în fața cerdacului. N-a pus bine piciorul la pămînt, cînd ușa s-a deschis larg, iar în prag s-a arătat moș Gagea prisăcarul, cumpănind în mînă un baltag cu coada lungă. A rămas o clipă buimac, întinzînd gîtul uscat să vadă mai bine călărețul acesta buimac, cu capul gol și caftanul desfăcut la piept.

— Eu sînt, moș Gagea, șopti cu glas sfîrșit voievodul.

Prisăcarul a icnit în el. Cînd a ieșit afară, Mihai a văzut că are umerii căzuți și pungile de la ochi crestate parcă cu vîrful unui jungher. Ochii, vii altădată, erau stinși ca la orbi. Sprijinindu-se în baltag, cu cămeșoiul neîncins, desculț, moș Gagea prisăcarul părea un sihastru, pornit prin lume să-și găsească sufletul. A luat-o pe o potecă, printre știubeie. Mihai îi ținea urmele, ducîndu-și calul de frîu. Cunoștea locul. Poteca

are să-i scoată la o margine de fînaţ unde a crescut un cireş sălbatic, nalt şi rămuros, la umbra căruia adeseori o găsea pe Voica, torcînd. I s-a strîns inima... Sub cireş se ridica muşuroiul mormîntului. La căpătîi avea închipuită o cruce din lemn alb de mesteacăn.

— Aici-i, măria-ta... Sufletul şi lumina ochilor mei... Fără altă vorbă, moş Gagea prisăcarul s-a întors, topindu-se ca o umbră în întunecimea lăptoasă a nopţii. Călca rar, împleticit, cu fruntea căzută.

Mihai a rămas nemişcat, cu mîinile încrucişate la piept. Calul începuse să pască. Peste luncă fîlfîiau maramele întunericului... Sus, sus de tot, licăreau stelele... Pe mormîntul Voichii, moş Gagea răsădise flori de cîmp. Dormeau cu potirele închise, plecate sfios ca nişte capete de călugăriţe. Miresmele fragede, reavăne şi tari ale luncii l-au cuprins ca într-o îmbrăţişare, aburindu-i ochii. Se simţea sfîrşit. Ameţit. Atunci a auzit limpede rîsul gîlgîit al Voichiţii. Apoi fărîme de viers, duios şi cîntat din inimă :

„Dar tu cine să fii oare,
Voinicelule călare,
Alb ca fulgul de ninsoare ?"

A răsuflat adînc, plimbîndu-şi ochii peste fînaţ. Peste prisacă. Peste locurile care i-au tăinuit dragostele... Şi-a făcut trei cruci smerite, a rupt o creangă de cireş înfigînd-o lîngă crucea de mesteacăn, apoi, fără să mai întoarcă capul, şi-a tras calul după el, pierzîndu-se sub leasa de frunzare a luncii.

III

1

De la trecerea măriei sale la sîrbi se scurseseră aproape două săptămîni. Două săptămîni însorite şi calde. Arareori bîntuite de cîte-un ropot des şi încropit de ploaie. Codrul legase frunză, lunca Argeşului se-nvelise în strai de catifele verzi.

Într-un gorun uscat din faţa căpităniei de Pădureţ se aşezaseră într-un fapt de seară, după ce vîsliseră ostenite cine ştie peste cîte ţări şi cîte mări, perechea de berze pe care cetaşul Ioniţă zicea c-o ştie de cinci ani. Sub streaşina casei hărniceau două perechi de rîndunele, ostenind din zori pînă către asfinţit.

Căpitanul Gheţea luase seama şi la rîndunele, şi la berze. Văzuse bărbătuşii despărţindu-se cu greu de soaţele lor, giugiulindu-le şi alintîndu-le ca nişte iubeţi ce erau. Atunci se acrea în el, numărînd zilele cîte mai rămăseseră pînă la noaptea Învierii.

Următor poruncii voievodului, îşi retezase barba, rotunjindu-şi-o cu foarfecele. Poruncise coantăş nou, din catifea vişinie, tivit cu blăniţă de miel nefătat şi cusut cu ceaprazuri de mătase neagră. Se arăta prea des atîtor şi atîtor feţe străine şi trebuia să-şi ţină cinstea slujbei...

Iată-l acum, în zorii Joii mari, aşteptînd să dea piept cu sfinţia sa Aristarh, chelarul monastirii Argeş, cu Hasan gelepul, omul lui Ali Gean Hogea, cadiul de la raiaua Giurgiului, şi cu staroştii abagiilor, coifănarilor şi lemnarilor, chemaţi de ieri la căpitănie...

Ziua se arăta senină, îmbelşugată în lumină şi caldă. După ce-şi ciuguliseră penele, cele două berze îşi luaseră zborul spre luncă. Radu Gheţea priveghea din cerdacul căpităniei podvada pe care o făceau oştenii abia scrişi de-o săptămînă la catastife, ridicînd în stînga grajdurilor şoproanele care să-i adăpostească. Toată curtea furnica de oameni. Roşii de la Bucşăneşti plecaseră la slujbele lor şi în caraule, cu cuşmele pălite pe ceafă, fluierînd şi cîntînd din frunză... Le mai rămăseseră numai cîteva zile. În lunea Paştelui au să se întoarne la vetrele lor. Oştenii noi asudau sub privegherea cetaşului Ioniţă.

Cu cît se ridica soarele spre prînzişor, cu atît se nelinişlea mai mult. Neliniştea i se trăgea de la Hasan gelepul. Era un turc bătrîn, aşezat şi cuviincios, care slujise în ortalele de ieniceri patruzeci de ani încheiaţi. Neguţa cinstit, dar era prea iscoditor. Părea că nimic nu scapă ochilor mărunţi, tăiaţi pieziş, ca la mîţe, în al căror străfund verzui licăreau cînd şi cînd sclipiri de veselie. Conăcise în tîrg la Ibrahim effendi, mare neguţător turc. Ibrahim avea vreo douăzeci de slugi tot din neamul său şi, nu ştie cum, dobîndise de la Divan hrisov cu pecete pentru oierit. Pe lîngă Ibrahim, în tîrgul Argeşului se mai aflau încă cinci, şase neguţători păgîni, care ţineau bolţi

cu mirodenii și mătăsării, dar care în dosul acestui meșteșug umblau mai mult după geleplîc. Cumpărau oi și vite, le tocmeau în turme și în cirezi păzite de saigiii lor, apoi le trimeteau pe șleaurile din Vlăsia și Teleorman la schela Turnului. Toți cu toții, să fi fost ca la patruzeci de păgîni. De curînd se pripășiseră doi zarafi armeni și trei ovrei, care îl necăjeau în fiecare seară, bătîndu-se cu pumnii în piept, aici tămîindu-l, aici amenințîndu-l. Ziceau că au plătit pungi grele beyului și că vistieria i-a slobozit să strîngă birul la ceară, la miere și la coșnițele de poame. Cu aceștia îi venea ușor, că n-aveau înscrisuri la mînă. Erau și de totului lacomi. Nu umblau decît după bani, nevăzînd bine pe ce lume trăiesc. Dar ochii ageri ai lui Hasan gelep văd mai mult decît ar trebui să vadă, iar mintea lui de oștean încercat pricepea mai mult decît s-ar cuveni să priceapă. De aceea s-ar fi bucurat să-l știe plecat odată, să nu se mai șopocăiască cu Ibrahim effendi, alt vulpoi bătrîn și iscoditor.

A răsuflat ușurat abia cînd a zărit un norișor de colb ridicîndu-se deasupra livezilor care se întindeau între tîrg și căpitănie. Ori vine Hasan gelep, ori vin staroștii și atunci îi vor aduce vești despre turci... De la o vreme, s-a auzit scîrțîit de roți și tropote de cai. Peste gardul de tufani, căpitanul Ghețea a zărit hurducîndu-se comănacul negru, sub care știa că se ascunde glagorea sfinției sale chelarului Aristarh, și cușma dintr-o oaie albă, care era una în tot tîrgul și n-o purta decît domnia sa județul Samson. A urmat cu privirea comănacul negru și cușma albă fugind în lungul gardului, pînă cînd și-au făcut intrarea pe porțile căpităniei, dimpreună cu stăpînii lor, cocoțați într-o căruță cu loitrele de leasă, trasă de doi șargi mititei, mînați de Lae, căruțașul rob al monastirii. Cuvioșenia sa Aristarh ședea într-un colț al leagănului, domnia sa Samson în celălalt. Se vedea de departe că se sfădiseră și că erau mînioși unul pe altul.

N-a apucat căruța să tragă la scară, că s-au auzit alte tropote, de data asta mai îndesate, de povodnici [1] sloboziți la trap și pe poartă au intrat, aproape buluc, cinci călăreți. Unul, cel mai din față, era un bărbat înalt, cu chip vulturesc, uscat însă și parcă ros de-o boală ascunsă, cu mîna stîngă retezată

[1] Cai de călărie

de la cot... Într-o margine, gătit cu straie curate, călărea cneazul Lambru de la Drăgoiești.

— Poftiți, poftiți... îi îmbie căpitanul din cerdac. Hei, să vină careva să ia caii.

— Mulțumim ! răspunse cu glas adînc călărețul fără mînă, îmbrăcat ostășește. Ne-am bucura numai dacă ne-ar arăta cineva unde-i grajdul... Avem obiceiul să îngrijim singuri de cai.

— Asta o pot face eu, domnia ta vornice Alexandru.

Vornicul s-a întors mirat spre cel ce glăsuise. Era cetașul Ioniță, care-și ținea cușma în mînă și zîmbea.

— Nu te cunosc, oștene !...

Își încrețise fruntea, căutînd cu dinadinsul să-și aducă aminte.

— Eu te cunosc, domnia ta. Te cunosc de cînd te-a pălit boier Dan și te-a dus legat la Drăgoiești.

Vornicul Alexandru a zîmbit cu amărăciune, ridicînd ochii în cerdac.

— Poate acum să mă cunoască și domnia sa, căpitanul Ghețea.

— Din auzite, domnia ta... Din auzite... Mă simt cu deosebire cinstit... Poftiți sus ! Poftește, cneazule...

— Să ducem caii, răspunse Lambru.

Cuvioșia sa chelarul își trecuse pîntecul rotunjor peste loitrele căruții și urcase gîfîind scările pieptișe ale cerdacului, urmat îndeaproape de județul Samson.

— Domnul să fie cu tine, fiule ! bodogăni omul bisericii, privindu-l cu niște ochi șugubăți, răsăriți dintr-o tufăraie deasă de plete, de mustăți și de barbă crescute de-a valma și împreunate cu sprîncenele roșcate. Îi întinse la sărutat o mînă grăsulie, albă, presărată cu pistrui.

— Să nu-mi spui, fiule, că nu mai ai, pentru sufletul meu, o linguriță de dulceață din gavanosul acela albastru.

— Nu spun, sfinția ta, cum să spun, rîse Ghețea, deschizînd ușa tindei.

— Nu se mai satură cuvioșia ta de dulceață... mormăi județul Samson, privind lung spre Ghețea. Nu i-ar ajunge toate gavanoasele din lume.

— Taci, cîrcotașule. Ai îmbătrînit și te-ai înrăit ca un adevărat Samson.

Pe cît era de scund și de rotund chelarul Aristarh, pe atît era de slab și de înalt județul Samson. Călugărul purta o rantie de șiac cenușiu, legată peste burtă cu un capăt de frînghie, iar în picioare niște papuci de pîslă. Județul, cu un caftan din pînză lioveneaseă lung pînă la călcîie, de sub poalele căruia se vedeau nădragii largi căzăcești și botforii din piele prost argăsită. Purta o barbă cînepie, potrivită din foarfeci, și mustăți tușinate la colțurile buzelor. Avea niște ochi peste măsură de căscați, de li se vedea tot albul, și sprîncenele ridicate în sus. Părea mereu mirat, din cale-afară.

— Mergem în cancelarie, fiule ?!

— Ba ! Eu zic să poftiți la stînga, în odaia mea. Tot ciondănindu-se, au intrat în odaia lui Radu Ghețea ; iar chelarul, fără să mai aștepte îmbierea gazdei, s-a trîntit, gemînd, pe lavița acoperită cu scoarțe.

— Off ! Am ostenit...

După ce și-a tras poalele rantiei pe lîngă trup, îmbrățișînd din ochi toți pereții și toate lucrurile, a zîmbit mulțumit.

— Stai, Samsoane ! Stai, nu te sfii, rîse el din gușă. Așa... Așa... Auzi, căpitane ! Ce va fi vrînd acest vornic Alexandru ? Doamne ferește-ne, da' are o căutătură !... Vai, vai !... Iarăși m-ai pus pe drumuri, amar de păcatele mele... Adică ce spun eu !... Nu ești tu de vină, fiule. De vină e uscatul ăsta de Samson, care de rău ce e, nici cheag nu prinde...

— Mai oprește-te, cuvioșenia ta ! De unde să prind cheag, dacă îmi ia caimacul sfinția ta și ceilalți sfințișori de la monastire ? !

— Auzi, auzi !... Ptiu, necredinciosule... Anatema pe capul tău. Îți ia sfînta monastire caimacul ? !... Județule, județule !... Nu știu ce-o vrea măria sa cu voi, dar prea v-ați luat nasul la purtare.

— Purtăm, că avem ce, întoarse județul ochii holbați spre Ghețea.

Pe căpitan, acești doi dușmani îl înveseleau peste măsură. Nu erau oameni de ne-nțeles. Atît că de cînd voievodul dăduse iarăși vămile tîrgului pe seama monastirii, chelarul Aristarh intrase la pricină cu județul. Călugărașii și egumenul voiau să știe tot ce intră și tot ce iese din tîrg, lucru care isnafurilor și negutătorilor nu le prea venea la îndemînă. Oamenii bisericii se arătau mai avani decît fuseseră oștenii pîrcălăbiei și slujbașii logofeției.

După ce și-a mai făcut loc între scoarțe, cumpănindu-și trupul grăsuliu, chelarul Aristarh a tușit în bărboi, semn că a mîntuit cu glumele și că vrea să vorbească așezat. Ghețea a zvîrlit o privire pe fereastră, să vadă ce fac oaspeții veniți de-a călare. Se strînseseră în ușa grajdurilor, de jur împrejurul osteanului ciung, care le vorbea arătînd cînd și cînd cu capul spre căpitănie. Cînd s-a lăsat și el pe un scăunel cu trei picioare, cuvioșia sa Aristarh a dat glas, tras pe nas, așa cum făcea cînd rostea rugăciunile în strana bisericii.

...Au avut vreme să tocmească toate trebile, Ghețea hotărînd iar chelarul monastirii cu județul tîrgului ciorovăindu-se ca într-o zi de bîlci. Chelarul voise ca pe lîngă vămi, monastirea să adune și ce se cuvenea domniei. Adică fumăritul boltelor, cotăritul buților și podinele. Ar mai fi vrut ca jumătate din oștenii porunciți pentru conac și leafă la monastire să-i treacă isnafurilor. Ghețea și Samson l-au ascultat pînă la capăt, fără să-l mai oprească. Apoi, județul și-a scuturat umerii, ca și cînd ar fi vrut să lepede ceva din spinare. A vorbit domol și cuviincios, nu fără tărie însă.

— Nu știu cum s-o fi gîndit la asemenea angarale cuvioșenia ta, Aristarh, dar rea inimă dovedești, departe și de cele sfinte și de aplecarea către semeni, așa cum povățuiește sfînta biserică. Să cunoască sfinția ta că Tîrgul Argeșului e tîrg domnesc. Noi nu sîntem tîrgoveți ca oricare. Nici noi, nici tîrgoveștenii. Se poate să fie isnafuri închinate pe la monastiri, în tîrg la București, că acela-i Scaun nou, fără hrisoave de la voievozii slăviți de altădată... Da' argeșenii, cuvioșenia ta, n-au stat și nici n-au să stea sub poalele rantiilor și sub fustele părinților... Asta o gîndesc eu, Samson, județ în Tîrgul Argeșului, unde a fost Cetate de Scaun, și fără poruncă de la măria sa nu-ți dau nici măcar un fiorin. Mai bine leapăd toiagul și pecetea, decît să mă închin monastirii. Vi-a dat vodă destul și așa. Cît despre oșteni, mă mir că monastirea pe care a îndestulat-o măria sa cu atîtea bunătăți face nazuri cînd e vorba să asculte o poruncă a măriei sale...

S-a sculat măreț în picioare și s-a închinat către căpitanul Ghețea, cu mîinile puse la piept.

— Domnia ta, eu, județul Samson, mă închin și mă plec la picioarele tale cu o rugare... Tîrgul Argeșului, adecă isnafurile și negutătorii, pun mînă de la mînă și mai țin în leafă alți treizeci de călăreți, peste suta poruncită de măria sa ! S-a mai

frînt o dată din mijloc spre căpitan, apoi i-a aruncat chelarului o privire ucigătoare, din ochii lui căscaţi, cu albul mărit peste măsură.

Cuviosul Aristarh a oftat din rărunchi : cincizeci de oşteni, trei luni pe an, nu-i lucru uşor pentru monastire... Dar n-are ce face. Căpitanul judeţului se arată neînduplecat.

— Samsoane, Samsoane ! îl mustră el pe judeţ. Rău faci că te ridici împotriva celor sfinte, Samsoane, fiule. Da' au să aibă grijă de tine cei trei sute optsprezece sfinţi de la Nikeea, judeţ cîrcotaş şi necredincios... Apoi către Gheţea : Pe cînd vrei să ne slobozi oştenii, căpitane ?

— Patruzeci, miercuri după Paşti, sfinţia ta... Cei zece care mai rămîn, duminică după Paşti.

— Vai, vai !... Te ţii scai cu cincizeci !... Nici unul mai puţin, fiule ?

— Poruncile măriei sale nu se neguţează, sfinţia ta, i-o reteză aspru Gheţea.

— Măcar să mă amîi cu o lună, două... Să aducă rumânii monastirii întîia cositură, să mă pregătesc cu cele de cuviinţă.

— Nici o zi de amînare ! Oştenii vin osteniţi şi n-am unde-i culca şi ce le da de mîncare.

— Of, of ! Inimă de piatră... Maică prea curată, ce are să-mi facă egumenul, ce are să-mi facă... Parcă-l aud ocărîndu-mă şi afurisindu-mă... Of, of, căpitane !

Se dăduse jos de pe laviţă şi umbla prin odaie, cu poalele rantiei fluturînd. Cînd a auzit paşi îndesaţi urcînd scările cerdacului, s-a oprit trăgînd cu urechea.

— Cine-o fi ? întrebă.

— Poate Hasan gelep, răspunse rînjind judeţul.

— Anatema ! Eu mă duc... Apoi îndulcindu-şi glasul : Nu, nu te grăbi, Samsoane, fiule. Nu te mai iau cu căruţa. Întoarce-te pe jos, diavole... Poate ai să te mai speli de păcate şi ai să mai lepezi din fiere.

A zîmbit în bărboi şi s-a îndreptat spre uşă, cu paşi mărunţi şi nepotrivit de repezi pentru un om gras şi pîntecos ca el.

— Domnul cu tine, fiule ! Altădată dacă ai lipsă de mine, ştii unde-i monastirea. Amin !

A făcut în aer semnul crucii cu degetele grăsulii şi s-a dus fără să mai aştepte răspuns. Căpitanul şi judeţul l-au auzit binecuvîntîndu-i pe cei ce urcau.

— Se cheamă că n-a venit încă Hasan gelep şi că domnia ta ai scăpat cu gavanosul de dulceaţă neatins, spuse judeţul, trăgîndu-se cuviincios într-un colţ, pentru că se arătase în uşă oşteanul cel ciung, cu căutătura aprigă şi semeaţă.

2

Radu Gheţea îşi privea oaspeţii cu gînduri şi simţiri limpezi. Din înfăţişarea lor, din îmbrăcămintea pe care o purtau, din felul cum îşi ţineau frunţile ridicate cu o trufie învrăjbită şi mîinile înfipte una în şold şi alta în straja paloşului, se vădea că peste ţară trecuse o aripă de vînt, aducătoare de nădejdi.

Cel mai crîncen la înfăţişare dintre cei veniţi era vornicul Alexandru. Îşi aninase căciuliţa din blană ruginie de rîs în straja săbiei, lăsînd să i se vadă fruntea înaltă, cu oasele tîmplelor ascuţite şi părul sur şi rar, pieptănat cu grijă pe după urechi. Era îmbrăcat cu coantăş verde ca pucioasa, tivit cu blăniţă de jder, încheiat peste piept cu ceaprazuri de argint. Nădragi de catifea neagră, cizme din piele moale, cu carîmbii lungi pînă peste genunchi. Pinteni subţiri de argint. Mîneca stîngă o ţinea vîrîtă sub brîul de mătase cu care era încins. Se simţea că fusese om umblat la curte şi prin lume, şi că-i plac lucrurile bune şi făcute cu iscusinţă.

— Înainte de a ne pofti să şedem, să-ţi spun cine sînt soţii mei, căpitane ! rosti el cu glas răspicat. Cine sînt şi ce vor.

Gheţea s-a închinat uşor.

— Acesta din stînga mea e fi-miu... Ochii vornicului scăpărară şi pieptul i se umflă de mîndrie. A zăcut în temniţă cu mine. Aş putea zice că a crescut în temniţă ! Păs, Căline, şi te închină căpitanului... Ţi l-am adus la oaste, domnia ta. Să slujească în trupul roşilor, ca să dobîndească ştiinţa armelor. Eu sînt prea zdrobit. Locul lui, după naştere, ar fi printre curtenii măriei sale...

— Noi nu sîntem mai prejos decît ei, răspunse mîndru Gheţea.

Feciorul vornicului s-a închinat sprinten. Avea ochii căprui, mari şi catifelaţi, care-l aţinteau cu o urmă de bucurie, de nădejde, dar şi cu lungi înfiorări de tristeţe. Fără să vrea, căpitanul a făcut un pas înainte, punîndu-i mîinile pe umeri.

— Ești bine venit la noi, oștene. La început ai să împlinești treburi de paj, mai apoi ai să ieși în slujbele căpităniei... Are să-ți placă ?

— Are să-mi placă, domnia ta ! zîmbi copilul vornicului.

Radu Gheţea îi simțise în palme oasele umerilor. Cînd s-a dat înapoi a văzut că trupul flăcăiandrului e prea firav pentru capul care arată acum ca al unui om bătrîn.

Toată vremea asta vornicul îl ațintise cu privirea. O undă de neliniște i-a trecut prin ochi, atunci cînd Gheţea și-a clătinat fruntea cu neîncredere.

— Îl primești, domnia ta ? ! Glasul i se muiase ca o șoaptă și ca o rugare.

— Mai încape vorbă... Are să iasă un voinic și jumătate.

Vornicul și-a plecat fruntea în piept.

— Să te audă Dumnezeu ! murmură el, parcă sfîrșit. Apoi, după cîteva clipe, cîștigîndu-și din ce în ce puterea și tăria : Pe cneazul Lambru îl cunoști... Dumnealui e Ion Fătu, logofătul de la Rudeni ; iar dumnealui, Pătru Duh, păhărnicel de la Runcu.

— Adevărat, grăiră deodată Ion Fătu, logofătul de la Rudeni, și Pătru Duh, păhărnicel de la Runcu, închinîndu-se bățoși.

Parcă erau frați. Niște scoabe de bărbați, nici înalți, nici scunzi, nici bătrîni, nici tineri. Îmbrăcați aidoma, cu mintene de aba găitănate, cu nădragi tot de aba bătută în casă și cusuți cu șireturi negre, atît că Ion Fătu purta cizme de Sibiu cu pinteni, iar Pătru Duh, opinci, cu nojițele legate măiestrit. Și unul și celălalt aveau pletele țăpoase retezate la ceafă, cu o palmă mai sus de gulerul minteanului, mustățile lăsate fioros pe la colțurile buzelor, cu vîrfurile atîrnînd mai jos de bărbiile rase cu îngrijire, după obiceiul moldovenesc. Sprîncene ca funiile, mîini late, bătătorite de munci, cu vinele împletite. Ochi căprui și la unul și la celălalt, puși pe harțag. Căciuli de noaten, negre, cu moțurile căzute într-o parte și mai ales cu surguci din pene de cocoș sălbatic. Paloșele, încovoiate și țapene, în teci de piele ferecate cu legături de aramă, cu străjile la care se vedeau puse plăsele noi. Erau arme țărănești din oțel mlădiu, dar grele și stricătoare în luptă. Vornicul și fiu-su purtau săbii mai ușoare, tot încovoiate, dar cu legăturile tecilor de argint.

— Văd într-un colț pe cinstit județul Samson, spuse cu glas dogit Ion Fătu.

— Și eu îl văd, răspunse ca un ecou Pătru Duh.

— Îngăduie, domnia ta, să ne plecăm către dînsul... E omul nostru.

— Îngăduie... E omul nostru.

Fără să mai aștepte, încuviințarea căpitanului, Ion Fătu, logofătul și Pătru Duh, păhărnicelul s-au întors cu fețele tăbăcite de soare, nici tinere, nici bătrîne, spre județul Samson și s-au închinat, ducîndu-și mîinile în care țineau cușmele la inimă.

Lambru, cu cămașa albă, fără rîuri, cojocel aninat pe umeri, nădragi de in și opinci din piele cu părul nerăzuit, își încrucișase mîinile la piept și aștepta, tăcut, începerea sfatului. Purta la șold săbioara lui moș Drăgoi, legată de o năframă lungă, petrecută peste umărul drept, în curmezișul pieptului.

De afară răzbăteau murmure și zvoana celor ce hărniceau la șoproane. Odaia căpitanului de Pădureț, scundă, spoită din proaspăt, cu bagdadia din grinzi, era răcoroasă și prietenoasă. La capul laviței era așezat tarhatul de război. Șaua unsă cu o pieliță subțire de grăsime de pește, pavăza cu umărul drept ascuțit, așa cum era obicei să aibă călărimile de pămînt, vopsită galben cu trei dungi roșii late de o palmă, coburii, cioltarul din pîslă și coiful cu fruntarul rotund și cuiul lat, care apăra nasul.

Vornicul Alexandru își rotise ochii de jur împrejur, cercetînd fiecare lucru cu luare-aminte. Apoi oftase mulțumit, răspunzînd cu un zîmbet poftirii făcute de gazdă.

— Ședem îndată, căpitane. Mă uitam că ești holtei, da' nici o mînă iscusită de muiere n-ar ține rînduială mai bună.

— Oșteanul fără rînduială nu-i oștean, domnia ta.

— Așa-i, căpitane ! Mă bucur de strășnicia pe care o vădești și față de domnia ta și față de trebile căpităniei. Am auzit că ai fi stîrpit toți hoții de vite din cuprinsul județului... Gîndesc că un oștean tînăr ar avea ce învăța de la un căpitan atît de aprig.

— Cei mai tineri învață de la noi, vornice, noi învățăm de la cei mai bătrîni și mai cuminți ca noi. Viața-și are tîlcuri ascunse, care se dobîndesc greu, în șir lung de ani.

— Da ! Da !... oftă vornicul Alexandru. Viața-i mare mașteră și aprigă învățătoare, căpitane Gheţea. Cîteodată-i mașteră și nepricopsită pentru unii, mumă bună și plină de dulceață pentru alții. Sînt gînduri care m-au cercetat șase ani de tem-

niţă ! Şase ani îndelungi şi grei, fără lumina zilei, dormind pe paie mucede, ferecat şi la mîini şi la picioare, ros de viermi şi de şobolani... Am văzut crescînd în fiare pe singurul meu copil. Am văzut cum se otrăveşte, cum nimic din ce-i îngăduit pînă şi mieilor, şi mînjilor, şi fiecărui pui de sălbăticiune, lui nu-i sînt îngăduite. Atunci am înţeles ce-nseamnă inima de tată. Şi altele le-am înţeles, domnia ta şi boieri dumneavoastră !

A tăcut. În odaie s-a-nchegat o linişte de moarte. Îl ascultaseră toţi, cu frunţile încreţite. Vornicul Alexandru şi-a şters sudoarea care-l năpădise cu stropi gălbui, petrecîndu-şi mîneca coantăşului peste faţă. L-a înecat o tuse uscată, parcă s-ar fi rupt ceva din el. Şi-a scos repede o năfrămuţă, încercînd să-şi astupe gura. Cînd s-a potolit, Radu Gheţea a văzut că năfrămuţa e stropită cu sînge. Fruntea înaltă, cu oasele tîmplelor împungînd pieliţa pămîntie, părea fruntea unui mort. Şi-a plecat-o ca şi cînd s-ar fi ruşinat de slăbiciunea şi boala lui.

— Iată, căpitane Gheţea, că eu am soroc neînduplecat pentru împlinirea jurămintelor mele, rosti el cu glas sfîrşit. S-a hodinit apăsîndu-şi pieptul cu mîna... Apoi : Gîndesc, căpitane, că fiind şi cel mai vîrstnic şi omul ales de sfatul boiernaşilor pentru trebile de obşte, să dau glas. Sînt lucruri care te pot bucura pe domnia ta, altele care te pot întrista.

— Să prindem mai întîi un strop de putere, vornice... Pe inima goală, sfatul n-are haz, nici temei.

N-a isprăvit bine vorba, şi pe uşă s-a înfăţişat Cîrstocea, aducînd şi punînd pe masă o pită cu coajă rumenă, învelită într-o ştergură, un hartan de pastramă de capră şi o botă de rachiu. Oaspeţii şi-au şters mustăţile cu dosurile palmelor şi s-au aşezat, care unde, după ce s-au închinat cu feţele întoarse spre răsărit.

Radu Gheţea a înţeles că vornicul Alexandru îşi încheiase socotelile cu viaţa şi că din drumul pe care a pornit n-o să-l mai întoarcă nici Dumnezeu. Vorbea înăbuşit, dar ceea ce rostea parcă era călit la un foc lăuntric, care dădea cuvintelor ascuţiş de oţel.

— Sfatul nostru, al curtenilor, al mazîlilor şi al tuturor boiernaşilor, dimpreună cu scutelnicii domniei, l-am ţinut la curţile mele din Dobreni. Că n-a fost după voia Danului, şi nevastă-mea, ajutată de aceşti doi veri ai mei, a ascuns uricile şi-a ţinut piept cîinelui.

— Aşa-i, întăriră cei doi veri mustăcioşi şi sprîncenaţi.

— Mulţumesc lui Dumnezeu că mi-a dat bărbăţie în temniţă, să nu mă plec tartorului aceluia, care mă ispitea. Mulţumesc cneazului Lambru că l-a pus la pămînt şi m-a scos la lumina zilei.

— Mai bine dă-i mulţămita domniei tale căpitanului, că fără el şi fără cneazul Gheţea noi ne prăpădeam pe căile băjeniilor... Cît despre domnia ta, ai fi zăcut şi acu tot în temniţă, spuse rar şi apăsat Lambru.

Vornicul şi-a clătinat capul a încuviinţare :

— Se va face totul la vremea potrivită, cneazule Lambru. Domnia sa căpitanul Gheţea va vedea că nu vorbele sînt de preţ, ci faptele.

— Numai acelea care pot să alunge primejdia de pe ţară şi de pe poporeni, vornice Alexandru.

— La ele mă gîndeam şi eu, căpitane... Să nu-ţi bănui dacă în povestea mea amestec laolaltă cele întîmplate mie cu poruncile agiei şi cu necazurile de obşte. Da' altfel, n-ai pricepe firul după care s-au urmat toate cîte au fost de la ieşirea din temniţă şi pînă acum.

— Ascult cu toată cuviinţa, vornice.

— Tărăşenia e lungă, da' n-am de gînd să despic firul în patru. Fiecare ştiţi ce-a-nsemnat venirea Danului în judeţ, acu-s douăzeci de ani, dacă ţin socoteala bine.

— Douăzeci de ani şi şase luni, domnia ta, spuse aspru Lambru.

— Aşa !.. Douăzeci de ani şi şase luni de blestem, de harţ, de nelinişte. Sate de moşneni chivernisiţi ca Drăgoieştii şi Sulitarii oborîte la pămînt, boiernaşi spulberaţi de pe faţa pămîntului, ocine prădate cu sila, turcul adus în judeţ şi pus strîngător de bir şi de dajdie, morţi, văduve şi robi ca mine... Dumnealui, vărul meu bun, Ion Fătu, avea moară la Topolog. Din asta trăia, din asta îşi ţinea rangul.

— Numai din asta, mormăi Ion Fătu.

— Adeveresc şi eu, întări Pătru Duh.

— Ce-i strica cîinelui de Dan moara pricăjită a vărului meu bun ? Ce-i strica păcătosului de vel armaş delniţele tale, Duhule ?

— De, ştiu şi eu... tresări Pătru Duh, roşindu-se îndată sub privirea mustrătoare aruncată de Ion Fătu.

„Se vede treaba că sînt legați prin vrun jurămînt să vorbească ori împreună, ori întîi și întîi logofătul, și mai apoi paharnicelul", gîndi Radu Ghețea.

— Răspuns la întrebările mele de acum au dat înșiși dușmanii noștri. Boier Dan vrea să se macine tot grîul din județ numai în morile lui, numai el să ia uium și să vămuiască sacii, vel armașul vrea ca băuturile să se vîndă numai în crîșmele și hanurile cu care a-mpînzit răscrucile, cumpărînd pe nimica toată cîteva fălci de pămînt pustiu. Le stăm în cale. Noi, boiernașii și scutelnicii, care negoțăm singuri și care ținem vaduri bune. Moșnenii, pentru că străjuiesc pe drumurile domnești și la plaiuri.

— Atunci ce facem ? întrebă înfoindu-și mustața Ion Fătu.

— Ce facem ? adăugi smerit Pătru Duh.

— Cum ce facem ? se miră vornicul. Ce-am hotărît la sfatul obștesc. În tot județul s-a călătorit vestea izbirii cneazului, tatăl domniei tale, cu boier Dan. S-a mai auzit de un război pe care l-ai fi bătut dumneata, căpitane Ghețea, împreună cu căpitanul Racea la Tîrgoviște, în Hanul Grecului. Noi am tălmăcit faptele astea așa cum era însetat sufletul nostru să le tălmăcească... Mai ales de cînd s-a abătut la Dobreni un olăcar al agiei cu poruncă scrisă pentru mine de la Ivan aga, căpitanul călărașilor... Porunca spune să cercetez cu luare-aminte tarhatul de luptă al cetelor, să adun sfatul de obște, care să statornicească vechile rînduieli ostășești ale curtenilor. După asta, să se aleagă două mădulare din sfatul obștesc, cu care să fiu în păr la căpitănia Pădurețului, pentru porunci. Iar în ziua a treia de sfintele Paști, la agie, în București, că măria sa voievodul poftește să țină Divane și Scaune de judecată, așa cum se țineau în vremurile bune... Dacă avem negoațe, să le aducem. Să aducem și dajdia către domnie, adică cîte patruzeci de ughi de cal, care se cuvin la Sîn-Gheorghe, și să gătăm la vreme și ceilalți patruzeci pe care sîntem îndatorați să-i dăm la Sîn-Dumitru... Iată poruncile de le am. Ne cheamă vodă la sfat. Așa cum stăteau în Divanele domnești din vechime roșii, scutelnicii și celelalte cete de curteni. Dacă măria sa ne poftește, se cheamă că are lipsă de noi. Tot așa cum noi avem lipsă de măria sa...

Începuse să grăbească vorbele. L-au trecut alte ape de sudoare. A icnit înfundat, apoi s-a-necat într-un val de tuse. De data asta, năfrămuța i s-a umplut cu sînge. Mîna dreaptă îi tremura, fără să și-o poată stăpîni. S-a frînt peste masă, apăsîndu-și pieptul cu pumnul.

Călin a sărit lîngă el, apucîndu-l de umeri :

— Te-ai ostenit prea mult, taică.

Vornicul și-a clătinat pletele sure. I se vedea spatele lat, icnind ca scuturat de plîns. Județul Samson își făcea cruci dese, întorcînd ochii de la vornic la Radu Ghețea și de la acesta la vornic.

3

Cugetul omului e ca o prăpastie fără fund în care se așază, unele peste altele, amintirile vieții. Unele rămîn proaspete și vii, altele se-mpletesc, se pritocesc ca într-o cramă, apoi scot la iveală înțelesuri noi și adînci, coapte la lumina timpului și a înțelepciunii anilor. În toată urzeala asta de fire subțiri, în tot păienjenișul acesta de gînduri și aduceri aminte, de vechi bucurii și proaspete tristeți, te cauți pe tine cel adevărat, îți cauți drumul, iar atunci cînd ridici ochii spre cer să-ți deslușești zodiecele sub crugul cărora stai, întrebi nesfîrșitul dacă bați cale dreaptă printre oameni și dacă pașii vieții tale sînt pașii adevărului și ai luminii.

Slujbele la căpitănie i-au ridicat de pe ochi vălul încrederii, cu care-l îmbrobodise focul tinereții, curățindu-i privirile de încețoșarea viselor nesăbuite. Lumea se arătase, dintr-o dată, într-o goliciune lipsită de rușine. În toată goliciunea adevărului, care dacă era hîd și ghebos adeseori, avea alteori frumuseți nebănuite. Frumusețile astea stăteau în cugetele celor de-o seamă cu el.

Umbrele serii se-ntăriseră. Barza se așezase cloșcă, bărzoiul o străjuia stînd într-un picior, cu capul dat pe spate și pliscul lăsat în jos. Părea un filosof acrit de atîta înțelepciune. Oștenii, trudiți de muncă, se culcaseră. Nu se mai auzeau nici clopotele, nici toaca. Peste căpitănie pogorîse liniștea. Din luncă adia o boare de vîntișor umed... În tăcerea aceea adîncă și cuprinzătoare s-au auzit limpede copitele unui cal, țăcănind drumul la pas domol. Și tot atunci, Lambru a urcat încet și aproape fără nici un zgomot treptele cerdacului.

— Bade Lambrule !

— Eu sînt, căpitane !
— Cine va fi bătînd drumurile la ceasul ăsta al tihnii şi al aducerilor aminte ? oftă Gheţea, întorcînd spre cneazul Drăgoieştilor faţa muncită şi ochii albaştri, grei de întrebări.
— Vr-un oştean de-al căpităniei...
— Aş !... Oştenii mei nu umblă la pas.
— Atunci vr-un călător trudit.
— Poate !... Un călător care şi-a pierdut sufletul, zîmbi amar căpitanul. Dacă are vreo treabă cu noi, o să-l vedem. Dacă nu ? ! Căile vieţii sînt împrăştiate în toate vînturile.
— Grăieşti vorbe ciudate, căpitane... Ţi-e cugetul tulburat, spuse domol Lambru, căutînd privirea oşteanului.
Radu Gheţea şi-a lăsat fruntea în jos. S-a întors încetişor cu spatele la pălimar şi s-a dus de s-a aşezat pe laviţa din colţul cerdacului.
— Pofteşte, bade, lîngă mine. Cugetul meu aleargă după gînduri, şi gîndurile zboară bezmetice, căutînd izvoare cu apă vie... De aceea-s aşa cum mă vezi. Domnia ta n-ai scos la sfatul de astăzi nici o vorbuliţă. Da' ţi-am cetit în ochi că ai să-mi mărturiseşti numai mie păsul de te-a adus la căpitănie.
— Ai spus un lucru cu tîlc mai-nainte. Că te trudeşti să găseşti nişte izvoare cu apă vie ? !... Nu ştiu ce fel de izvoare vei fi căutînd, că şi eu caut unele. Apă vie pentru Drăgoieşti. O să cercetez pînă la marginea pămîntului şi, de-ar fi s-o port în gură, tîrîndu-mă pe brînci, tot n-am să mă las pînă n-oi putea stropi satul cu ea... Păsul nostru îl cunoşti, domnia ta. Îţi aduc răspuns la unele vorbe de le-a lepădat cetaşul Ioniţă din Bucşăneşti la picioarele cneazului Gheţea.
— Ei ? tresări căpitanul.
Lambru n-a răspuns. Linîştea serii s-a făcut înfricoşată. Paşii calului se auzeau ca venind din alte tărîmuri. Tot din alte tărîmuri a venit şi glasul cneazului din Drăgoieşti. Era pietros, ca şi cînd peste sufletul omului ar fi bîntuit crivăţul.
— Ne vindem sat domnesc, căpitane Gheţea ! Şi cînd te gîndeşti că abia acu cîteva zile ne spoirăm feţele bordeielor. Socoteam să ne ridicăm case, la toamnă, ca odinioară... A tăcut. Apoi : Să fi văzut cum am arat ţarina... Să fi simţit mirosul brazdei pe care-o răsturnam pentru noi. Slobozenie...
Lui Radu Gheţea i s-a părut că Lambru a icnit ca unul izbit în inimă. N-a cutezat să-l tulbure. Cneazul pălise. Apoi se albise. Buzele îi tremurau uşor. Şi-a zvîrlit capul pe spate. Ochii îi ardeau.
— Ne vindem sat domnesc, căpitane ! Să vină ispravnicii măriei sale şi să facă înscrisurile. Da' să ştii, domnia ta, că uricile vechi nu le dăm. Aşa să-i spui măriei sale... Le ţinem pentru sufletele noastre şi pentru sufletele copiilor noştri. Acu mă duc să mă hodinesc, că sînt trudit. De asta am venit la căpitănie... Să deie Dumnezeu să-ţi fi fost cugetul cinstit atunci cînd l-ai slobozit pe cetaş cu sfaturi către cneaz. Noapte bună. Iată că s-a arătat şi călătorul... Straja i-a pus suliţa în piept. Pare a fi păgîn. Mă duc. Sînt ostenit. A coborît scările, fără să se mai uite înapoi. Îşi ţinea umerii căzuţi şi fruntea plecată.
Radu Gheţea a înţeles că Lambru, omul de criţă care stătuse cu pieptul în faţa Danului, care nu-şi îndoise grumazul douăzeci de ani în şir, a simţit deasupra lui o putere mai presus decît toate puterile cerului şi ale pămîntului : puterea măriei sale.
— Oare ori încotro s-o mişca pămînteanul, numai de lanţuri să dea ?...
— Hei, căpitane !... Hasan gelep întreabă dacă are cale slobodă, strigă straja de la poartă, bătînd cu coada suliţei în toaca agăţată de creanga unui tufan.
— Slobodă, slobodă, răspunse Radu Gheţea, privind luceafărul de seară, care începuse să-şi licăre apele în afundurile bolţii.
Vorbele lui Lambru, aşa cum fuseseră ele, domoale şi gîtuite, îl plesniseră peste obraji ca un şfichi de bici. Să-l creadă toată moşneşimea fiu hain şi slugă prea plecată slujbelor sale ? Putea face altceva, decît să-i sfătuiască pe drăgoieşteni să-şi vîndă satul măriei sale ? Ce-ar fi putut face ?...
— Allah e unul şi Mohamed e profetul său !... Pace !
— Pace, Hasan gelep... Descalecă. Casa mea e casa ta...
Răspunzîndu-i turcului, Radu Gheţea a simţit că s-a dărîmat în el încă un vis şi o nădejde a tinereţii zburdate şi încrezătoare, care-l amăgise şi care-l încîntase pînă atunci. Viaţa-i ca o muiere frumoasă, dar trufaşă. Nu-i simţi dulceaţa decît atunci cînd eşti mai tare ca ea. Nu i te poţi alinta la sîn decît dacă o apuci voiniceşte în braţe şi-o frîngi de mijloc, după voia ta.
S-a închinat cu mîna la inimă, atunci cînd Hasan gelep şi-a arătat turbanul la buza cerdacului. Hasan gelep are aşpri cu

zimţii noi, pe care-i dă pentru oi chivirgic, crescute la munte. Calul turcului, un armăsar de Misir, cu picioarele subţiri şi pîntecul arcuit, rămăsese nemişcat, acolo unde-l lăsase stăpînul. Noaptea începuse să-ngîne tot mai tare blîndeţea serii.

La poftirea căpitanului, Hasan gelep s-a aşezat pe laviţă, trăgîndu-şi picioarele sub el. Era un bărbat trecut de cincizeci de ani, scund, dar bine legat, cu faţa prelungă, uşor gălbuie şi ochii tăiaţi pieziş. Fuiorul bărbii începuse să-i cărunţească. Cu toate că viaţa ostăşească şi războaiele îi aspriseră trăsăturile, Hasan gelep îşi lumina obrazul de cîte ori deschidea ochii verzui în care licăreau gînduri vesele. Avea obiceiul să-şi ţină pleoapele abia întredeschise, ca şi cînd ar fi voit să tragă o perdea între el şi lume. Era îmbrăcat cu şalvari de mătase verde, cămaşă şi ilicel roşii. În brîul lat, tot de mătase, avea înfipte junghere şi pistoale.

A tăcut vreme îndelungată, după obiceiul binecredincioşilor. Îşi mîngîia cu mişcări domoale şi prelungi fuiorul bărbii. Din cînd în cînd îşi deschidea pleoapele, şi atunci ochii verzi îl aţinteau pe Radu Gheţea, iscodindu-l. Căpitanul, rezemat de pălimar, cu braţele încrucişate pe piept, cu privirea dîrză, aştepta ca Hasan gelep să înceapă vorba. Într-aceea s-a coborît noaptea. Cîrstocea adusese într-o strachină de lut cîţiva cărbuni, cu care Hasan gelep îşi aprinsese ciubucul. A băut tutun, liniştit şi tăcut, ca şi cînd numai pentru asta ar fi venit la căpitănie. Îndată cerdacul s-a umplut de o aromă dulce şi străină. Se-ntunecase de-a binelea. Nu ştia de ce, dar Radu Gheţea se simţea la îndemînă lîngă turc. Era în cerdac, la vremea aceea, o linişte şi o tihnă ca acasă, la Cremenari.

— Bre capitan... Allah a fost darnic cu tine. Te-a împodobit cu frumuseţea vitejilor şi cu bunătatea înţelepţilor.

— De unde ştii, Hasan gelep, că sînt bun ?

— Hm !... Ochii mei nu şi-au pierdut agerimea. Iar pe Ibrahim effendi îl cunosc de douăzeci de ani. În douăzeci de ani, gura lui n-a rostit decît adevărul.

— Ţi-a spus ceva Ibrahim effendi ? Fără vrerea lui, glasul căpitanului a avut o tresărire, care n-a scăpat turcului.

Hasan gelep a rîs încetişor în barbă. A pufăit de cîteva ori din ciubuc, înainte de a răspunde.

— Bre ghiaur, bre ghiaur !... Gheena şi-a vărsat smoala în sîngele vostru. Sînteţi repezi ca armăsarii din Arabia şi semeţi ca şoimii din Circazia. Şi voi, şi cei de la Bogdan-Ilî... Cugetul

vostru e tulburat ca apele de munte. Tu eşti înţelept. Dă' ceilalţi n-au găsit căile adevărului. Iar beyul vostru e om sîngeros şi negru ca Israfil, îngerul morţii.

— Nu înţeleg, Hasan gelep ? !

— Allah e lumina cerului şi a pămîntului... Îţi spun că înţelegi. Cu Hasan gelep să nu îmbraci blana vulpii. Beyul poartă sub gugiuman gînduri rele către steagurile profetului.

— Ce vorbe, Hasan gelep !...

— Căpitan, căpitan... Hasan, bătrînul Hasan, care acum simte aripile dorului mînîndu-i gîndurile spre grădinile cu chiparoşi, cu platani şi cu molizi de la Anadoli-Hisar, l-a văzut pe bey privind steagurile profetului. Avea ochii răi şi strîngea mîna pe sabie...

— Hasan gelep !

— Taci ! Eşti pui, nu vulpoi... Nu ţi-a dat Allah meşteşugul meghistanilor. Nu ştii să te prefaci... De ce împleteşti scuturi ?

— Pentru că n-au toţi oştenii !

— De ce obosesc de la ceasul rugăciunii de dimineaţă pînă la ceasul rugăciunii de seară meşterii fierari, şi abagii, şi lemnari ?... Răspunde, căpitane !

— Măritul împărat a poruncit voievodului să ridicăm oaste pentru Sinan Paşa. Ştii şi tu, Hasan gelep.

Turcul a behăit în barbă, ca şi cînd vorbele căpitanului l-ar fi veselit peste măsură. Apoi a scuipat dincolo de pălimar, scîrbit şi cu faţa acră :

— Pentru porcul de Sinan ? ! El care s-a vîndut spahiilor ca o căţea, cu toate că a mîncat orez din cazanele noastre ? !... Căpitan, căpitan... Păcat că n-ai crescut în seraiul prea puternicului împărat... Astăzi ai fi fost paşa.

— Sînt foarte mulţumit, Hasan gelep, că m-am născut aici, şi sînt bucuros că nu port turban. Sînt căpitan de judeţ în oastea măriei sale voievodul Mihai şi asta îmi ajunge, răspunse Gheţea.

Turcul şi-a clătinat turbanul în semn de nedumerire şi de mustrare.

— Bre căpitan... Mîndria nu-i fruct care să se pîrguie în grădinile lui Allah.

— Creşte în livezile noastre, Hasan gelep.

— Creşte în locul înţelepciunii, căpitan.

— Mai bine mîndru şi slobod, decît înţelept şi rob, effendi... Mîndria e fala oşteanului. Iar slobozenia, hrana mîndriei.

Turcul l-a săgetat pe Gheţea cu o privire piezişă, a rîs înăbuşit, apoi, închizîndu-şi ochii, a început să pufăie rar şi mulţumit din ciubuc. Părea că uitase de căpitan şi de lume, ca şi de vorbele pe care le rostise pînă atunci. Cu toate că se încălzise, Radu Gheţea şi-a muşcat buzele, stăpînindu-şi în el toate cîte ar fi vrut să le spună. Nu voia să se arate mai puţin bărbat decît gelepul. Aşa că a tăcut, privind nemişcat la licărul argintiu al luceafărului de seară...

— Căpitan ? !

— Ascult, Hasan gelep.

— Azi-noapte am avut un vis ciudat... Tălmăceşte-mi-l !

— Am să încerc, effendi.

— Am visat că mă aflam în livada minunată a Rîului ceresc cel mare, care curge pe lîngă Anadoli-Hisar. Stăteam culcat în iarbă, sub un sicomor uriaş. Pe colină vedeam zidurile înalte ale palatului clădit de Baiazid Ildîrîm, viteazul vitejilor, fulgerul semilunei... Aproape că genele erau să-mi acopere luminile ochilor, cînd a răsărit lîngă mine un derviş bătrîn... Burnuzul lui era mai găurit decît plasele pescarilor, iar el era mai bătrîn decît pămîntul şi mai uscat decît o scrumbie. Ţinea în mîna dreaptă un beţişor de trestie, iar în mîna stîngă o strachină de cerşit... Inima lui Hasan s-a zbătut ca o pasăre în ghearele şoimului. În fruntea dervişului era bătut un piron, de sub care se prelingeau stropi de sînge. Pe barba profetului, Hasan n-a simţit frica în viaţa lui zbuciumată ca apele mării. Da' azi-noapte lui Hasan i-a fost frică... Asculţi, bre căpitan ?

— Ascult, Hasan gelep !

— Hi, hi, hi ! rîse încetişor turcul. Da ! Da ! Avea un piron bătut în frunte şi-l privea pe bietul Hasan cu ochi de şarpe. N-a spus nici o vorbă, doar a turnat puţină apă din strachina de cerşit pe pămînt, apoi a făcut cîteva semne cu beţişorul de trestie... Atunci, bre căpitan, am înţeles că dervişul e sfînt şi că l-a trimis Allah să uşureze bătrîneţile bunului Hasan. De sub beţişor s-a rostogolit capul însîngerat al lui Mustafa zaraf. Avea ochii holbaţi şi striga cît îl lua gura... Vai, vai, căpitan, căpitan... Bietul Hasan a vrut să-şi astupe urechile, să nu-l mai audă pe Mustafa zaraf blestemînd şi ocărînd. Da' se vede treaba că dervişul îl fermecase pe Hasan. Îi luase vlaga şi Hasan n-a mai putut nici să mişte un deget. Şi

Mustafa zaraf îl ocăra pe Hasan şi-l făcea porc de cîine, pentru că fiind slujitorul lui Ali Gean Hogea, cadiul raialei, n-a pîrît cadiului ce-a aflat de la oamenii lui Mustafa. Nu i-a pîrît pe nişte ghiauri blestemaţi, nici nu-mi vine să le spun numele, de frică să nu mă pedepsească Allah, nu i-a pîrît cadiului că l-au omorît pe Mustafa cu iataganele, că i-au ciopîrţit saigii ca pe berbeci, că i-au prădat caravana şi i-au lăsat pe binecredincioşi fără bairamlîkul de Id-Adha...

Turcul povestea cu un uşor surîs pe buze. Ochii piezişi îi luceau ca la mîţe. Gheţea pălise. Îşi înfipsese dinţii în buză şi strîngea pălimarul, să-l fărîme.

— Să aud visul mai departe, spuse el cu glas răguşit.

— Hi, hi, hi ! Hasan se teme că-ţi place visul... Hi, hi, hi !... Da, da, bre căpitan. Aşa spunea capul sîngerat al lui Mustafa zaraf... Mai spunea că ştie el de ce Hasan nu vrea să se ducă la cadiu. Că Mustafa a fost omul lui ceauş Haviz, că ceauş Haviz e spahiu şi copil de suflet al lui Sinan Paşa. Hasan a slujit în ienicerime, e omul lui Ferhat Paşa Characlan, iar ienicerii sînt copiii de suflet ai lui Allah. Că porcul de cîine de Hasan vrea să se înţeleagă cu ghiaurii care l-au omorît pe Mustafa. Ghiaurii să-i dea zece care de sare primăvara şi zece toamna. Carele să vină la raia pe numele lui Ibrahim effendi. Iar Hasan să cumpere oi chivirgic şi araman numai de la ghiaurii ucigaşi. Bietul Hasan să plătească din partea lui Ali Gean Hogea patruzeci de aşpri oaia, ghiaurul să dea treizeci celui ce o vinde, cinci aşpri vechi să-i dea lui Hasan şi cinci să-i ţină bacşiş. La o mie de oi, Hasan are să aibă cinci mii de aşpri vechi, ghiaurul tot cinci mii. Aşa ţipa şi ocăra Mustafa zaraf, cel care şi-a pierdut capul în cetate la Tîrgovişte în ziua aceea binecuvîntată de Allah, cînd în crengile sicomorului huruiau porumbei, cînd fluturii se aşezau pe frunzele chiparoşilor, iar trandafirii de pe zidurile palatului clădit de Baiazid Ildîrîm, viteazul vitejilor şi fulgerul semilunei, răspîndeau valuri de parfum peste lunca Rîului ceresc cel mare. Dervişul a făcut un semn cu beţişorul, iar Hasan, bătrînul şi bunul Hasan s-a trezit... Tălmăceşte visul, căpitan... Am vorbit !

Altădată i-ar fi sărit turcului în beregată şi i-ar fi măsurat spinarea cu pumnii sau cu latul săbiei. Apoi l-ar fi smuls de pe laviţa pe care stătea nemişcat cu picioarele aduse sub turul şalvarilor şi l-ar fi rostogolit pe scări, croindu-l cu ciubucul peste turban. Radu Gheţea a zîmbit ca la auzul unor şotii puse

la cale de Racea. De altfel, dacă ar fi fost Racea căpitan de Pădureţ, n-ar fi stat în cumpănă să neguţeze oi cu Hasan gelep. Ar fi tocmit asemenea negoţ, încît punga turcului să se subţieze cît mai mult, iar a lui să se îngroaşe cu cît s-a subţiat aceea.

El, pentru că nu-i Racea, dar nici nu poate spune că n-a învăţat în timpul din urmă să cîntărească oamenii şi faptele cu cîntarul prietenului său, cugetă asupra proastei stări care a pus ţara sub puterea păgînului şi care-l sileşte să găsească tălmăcire potrivită viselor lui Hasan gelep.

Hasan gelep bea tutun, scoţînd din gură clăbuci de fum înmiresmat. Îşi ţinea ochii închişi şi dacă n-ar fi pufăit la răstimpuri, ar fi părut o stană de piatră. Gelepul aduce ramura de măslin şi pungile cu care Cremenarii şi alte sate moşneşeşti pot să-şi întărească vetrele şi să facă faţă dabilelor. A tuşit în barbă, apoi s-a săltat pe pălimar rezemîndu-şi tîmpla de unul din stîlpi.

— Sînt gata să-ţi tălmăcesc visul, effendi.

Turcul şi-a scos ciubucul din gură, clătinîndu-şi capul de la stînga spre dreapta : după obiceiul închinătorilor lui Allah, era semn de încuviinţare.

— Pot să-ţi spun, Hasan gelep, că visul pe care l-ai avut a fost un vis minunat şi că dervişul cu pironul în frunte a fost un sfînt.

— Hi, hi, hi !... Da, da, căpitan !... Da, da !...

— Eu cunosc pe creştinii care i-au luat capul lui Mustafa zaraf. Sînt oameni sîngeroşi, care nu îngăduie să fie călcaţi pe coadă, nici dacă ar veni însuşi vizirul cu toate paşalele împărăţiei. Mai ales nu iartă nimic celor ce prigonesc muierile şi copiii, celor ce batjocoresc pe bătrîni şi legea lui Hristos. Pentru moarte, dau moarte... Pentru o palmă, o ghioagă.

— Isus Nazarineanul v-a învăţat să aruncaţi pîine celui ce vă bate cu pietre şi să întindeţi obrazul celui care v-a pălmuit...

— Tot Isus a alungat cu biciul pe zarafi din faţa templului, Hasan gelep. Şi era fiul lui Dumnezeu...

— Allah e unul şi Mohamed e profetul său... Allah e lumina cerului şi a pămîntului.

— Nu noi am venit peste voi să vă aducem legea lui Hristos, Hasan gelep.

— Baiazid Ildîrîm a jurat pe Coran să treacă necredincioşii prin foc şi sabie, bre ghiaur... Ienicerii sînt copiii de suflet ai lui Allah.

— Pot să fie, Hasan gelep. În legea noastră stă scris că cine scoate sabia, de sabie va pieri. Mustafa zaraf a scos iataganul în vreme de pace. A pierit de fier şi l-au mîncat vulpile. Vorbele pe care ţi le-a spus în vis capul lui Mustafa zaraf se tălmăcesc astfel : „Hasan gelep, ia aminte !... Creştinii n-au de unde să-ţi dea sare, pentru că ocnele sînt ale măriei sale voievodul. Oamenii care au crescut oile sînt oameni săraci. Plătesc haraci la împărăţie, plătesc dajdii la domnie, aşa că au lipsă de patruzeci de aspri pentru capul de oaie. Nici un firfiric mai puţin. Bine ar fi, Hasan gelep, dacă nu vrei s-o paţi ca mine, să nu-i superi pe căpitanii creştini. Să nu vezi mai mult decît trebuie să vezi şi mai ales să nu spui cadiului ce-a păţit Mustafa zaraf, pentru că ai firman numai pe o mie de oi, dar căpitanii pot să-ţi dea două mii. Una pentru cadiu şi cealaltă pentru tine. La Stambul, capul de chivirgic se vinde cu optzeci de aspri. Aşa că vei avea bun cîştig. Căpitanii nu vor bacşiş, pentru că nu sînt turci. Iar dacă vrei să umbli sănătos pe şleaul Giurgiului şi să mai vii la anul după oi, atunci ascultă tălmăcirea asta, care-i făcută cu credinţă şi cinste."

Cu toate că vorbise turceşte, Gheţea rostise cuvintele rar şi apăsat, destul de încet să nu le audă decît Hasan gelep şi destul de ameninţător ca turcul să priceapă că nu-i arde de glumă.

Hasan gelep n-a răspuns decît într-un tîrziu :

— Allah... Pasărea înţelepciunii a zburat din cerdac... Peştele mare mănîncă pe cel mic, bre căpitan. Allah a poruncit femeii să fie roaba stăpînului, plăcerea şi bucuria lui. El a dat vitejilor puterea să supună pe necredincioşi, să-i robească pentru muncă şi pentru hasnalele luminatului sultan. Aşa e scris, bre căpitan... Peştele mic sînteţi voi... Lasă oile la treizeci de aspri bucata.

— Buturuga mică răstoarnă carul mare, effendi.. Nu las nici un aspru.

— Oşteanul înţelept şi viteaz se luptă ca un leu, dacă ştie că biruie trei necredincioşi. Dacă tabără asupra ienicerului patru necredincioşi, copilul lui Allah îi răpune... Dacă vin cinci, atunci Hasan fuge... Dau treizeci şi cinci de aspri.

— Eu mă lupt cu şase ieniceri, Hasan gelep. Dacă vin şapte, îi răpun. Dacă vin opt, scot pistolul şi-l împuşc pe al optulea,

iar pe cei șapte îi tai în luptă dreaptă... Nici un firfiric mai puțin.

— Ascultă, bre ghiaur, vorbele unui oștean bătrîn. Pașalele și vizirii, agalele și dahiii, beglerbeii, nazirii și cadiii trăiesc bine cu beyii voștri și cu boierii... De ce-am trăi noi rău, bre căpitan ?!...

— Să trăim bine, effendi ! Nici noi nu vrem altfel. Că pașalele o duc bine cu boierii noștri, asta o văd și eu. O duc bine pentru că ai noștri dau și ai voștri primesc. De unde dau boierii, știi și tu, Hasan gelep.

— Allah a făcut păstorul, ca să aibă cine mulge turmele. Tu ești un păstor prost. Ai un nahi [1] pe mînă, dar stai ca un trîntor. Bre căpitan, bre căpitan... Înțeleptul știe că toate trec pe lumea asta ca apa repede de munte. Hasan a învățat ca atunci cînd apucă o creangă de smochin într-o mînă să culeagă repede toate smochinele, apoi să se întindă și să apuce creanga de deasupra. Numai așa poți culege tot smochinul, pînă la vîrf.

— Ai dreptate, effendi. Eu însă am văzut stîrnindu-se furtuni cumplite din senin. Să te ferească Dumnezeu să te afli în smochin, la vremea aceea.

Turcul n-a răspuns. Și-a clătinat doar turbanul, în semn de înțelegere. Apoi, într-un tîrziu :

— Ai visat tu, bre căpitan, un vis în care Allah slobozise pe lume o asemenea furtună ?!

Radu Ghețea a rîs aspru. A sărit de pe pălimar și s-a oprit în fața gelepului :

— Hasan effendi... Ai tăcut cînd puteai să vorbești în fața cadiului. Acum vorbesc eu, cînd aș putea să tac. Ia-ți oile și neguțează-le singur la Stambul. Întoarce-te la primăvară, dacă n-o să fie Dunărea tulbure și mînioasă. Cît despre înțelepciunile pe care le-ai rostit, eu îți rămîn mulțumitor. Ai mîncat pîine și sare pe meleagurile noastre... Asta să n-o uiți, Hasan gelep !

— Allah e unul și Mohamed e profetul său. În Coran stă scris să cinstești cortul care ți-a dat adăpost... Lasă-mi oile cu treizeci și șapte de aspri vechi.

— Patruzeci, Hasan gelep.

— Treizeci și opt.

— Patruzeci !

[1] District

— Allah !... Ești fără inimă !... Sînt bătrîn !... Treizeci și nouă...

— Patruzeci !

Hasan gelep și-a scuturat ciubucul, bătîndu-l de marginea laviței. O ploaie măruntă de scîntei s-a ridicat spre bagdadie, stingîndu-se într-o clipă. Turcul a oftat, coborîndu-se domol de pe laviță. Și-a desfăcut ciubucul, vîrîndu-și-l într-o pungă de mătase, pe care o purta atîrnată pe după gît.

— Galiongiii de la Tripolis spun că numai cînd Allah tulbură marea trebuie să te trezești din somn și să fii mai tare decît valurile... Să trimit oamenii lui Ibrahim effendi după oi ?

— Nu !... Satele au să le aducă la tîrg.

— Allah cu tine, bre căpitan... Hasan n-a văzut încă pește mare înghițit de pește mic. Nici turmele umblînd fără păstori, nici cîinii să mulgă oile... Ești viteaz și nu-ți pleci ochii în fața puterii. Soarta vitejilor este ori mărirea, ori moartea. Mai adesea moartea, bre căpitan, pentru că pizma și înșelăciunea sînt mai tari decît vitejia. Minciuna curteanului taie mai adînc decît iataganul viteazului... Hasan are bani pe care-i dă cu camătă... Viteazul are o singură vorbă. Tu ai vorbit cu mine... Porcului de Haviz să nu-i vinzi nimic.

— Ba am să-i vînd, Hasan gelep.

— Ce ?

— Capul... Am să i-l scot în tîrg, înfipt într-o suliță.

— Allah !... Atunci am să-ți dau patruzeci și unul de aspri pe capul de oaie... Cîte zile să mai aștept la Ibrahim effendi ?

— Șapte...

— Poate se va coborî iarăși asupra ta pasărea înțelepciunii. Allah să-ți lumineze pașii.

— Domnul cu tine, Hasan gelep.

S-au închinat unul către altul, cu mîinile puse cruce la piept. Turcul a coborît scara domol și s-a aburcat în șa. N-a mai întors capul, ieșind la pas pe poarta căpităniei.

Radu Ghețea a rămas să privească licărul stelelor. Și să cugete asupra înțelepciunilor rostite de Hasan gelep. Abia se stinseseră pe șleaul tîrgului pașii mărunți ai calului, cînd liniștea nopții a fost spartă de ropotul des al unui povodnic slobozit în goană... Glasul străjii a răsunat prelung...

— Cine vineee ?

I-a răspuns o voce răgușită și pripită :

— Porunca agiei !... Porunca agiei !...

Călărețul, care-și strunise fugarul la porțile căpităniei, a dat buzna în curte. Ajuns sub cerdac, a sărit din șa, urcînd scările cîte două, trei deodată.

— Ei ? făcu Ghețea, ieșindu-i în cale.

— Loc !... Loc !... Îl caut pe căpitan.

— Eu sînt !

În lumina palidă a lunei, Radu Ghețea a văzut doar o pereche de mustăți și o barbă răvășită de goană, ieșind de sub colbul care se așternuse pe fața olăcarului. Și albul ochilor rostogolindu-se în găvane.

— Răvaș de la Ivan aga, căpitane, spuse călărașul. Și poruncă învățată de mine pe de rost.

— Să aud porunca !

— Așa să faci, cum scrie la răvaș. Și nu care cumva să zăbovești o mică de ceas. Drumul să fie pe la Tîrgoviște. Fără căpitanul Racea să nu te înfățișezi. Cu el și cu meșterii tălieni. Atîta !... Acu fă bine domnia ta și poruncește loc de hodină pentru mine și pentru cal... Am ținut-o numai într-o întinsoare...

IV

1

Mihai se întorsese de la Cilieni zdrobit și fărîmat, ca după o zi de munci grele. Ațipise pe jumătate îmbrăcat, chinuit de dureri cumplite, care-i strîngeau tîmplele într-un cerc de fier. Ar fi vrut să se dea somnului, dar n-a fost chip. S-a răsucit în așternut, s-a perpelit, a bătut iatacul în toate părțile, cu mîinile încrucișate la spate. Abia acum, văzînd și auzind la fața locului toate cîte fuseseră, abia acum, simțind și durerea pentru moartea Voichiții și aceea pentru prăpădirea satelor sale, înțelege că va răbda cu greu pînă-n toamnă. Relele, durerile și rușinea s-au adunat pic cu pic, strop cu strop, pînă cînd au umplut cupa amărăciunilor. Îi e lehamite și îi e scîrbă. Turcii nu mai țin nici una din rînduielile vechi. Strică țara după pofta fiecărui bașbuluc-bașa, după harțagul fiecărui năvrap.

Strică țara, sugrumă negoațele, stau ca niște gadini la toate vămile Dunării și sug vlaga moșiilor. Nu poate fi vreme mai potrivită să ridice sabia decît acum. Ar face-o astăzi. Astăzi ar buciuma la oastea cea mare. Așa-i dă ghes sîngele. În loc să-și ușureze sufletul și să-și răcorească inima intrînd cu sabia în păgîn, trebuie să-și dumice ura și rușinea între dinți, să tacă, să se ploconească în fața lui divan effendesi, să rabde privirile haine ale boierilor din Divan și să uneltească ca un duh al umbrelor, tăcut, scurmînd ca sobolul, țesînd ca păianjenul. El care clocotește, el care se simte în stare să dea piept cu o urdie întreagă... De ce l-o fi ocolit Alexandru Cumulovics ? Oare să nu-și fi băgat aici coada Jicmond Bator ? Biata Voichița, biata Voichița ! La ce-ar plînge-o ? !... A murit ca o bărbată și ca o vitează. Lui moș Gagea are să-i dea scutire de orice dare. Să rămînă și să aibă grijă numai de stupi.

Așa l-a găsit întîiul licăr al zorilor. Cu barba răvășită, cu cearcăne grele la ochi, tras la față ca un mort. Îi ardea pămîntul sub picioare. Năzuia spre București ca un însetat spre izvor. A stat o vreme la fereastră, privind cum se face ziuă. A ascultat glasul vitelor, lătratul dulăilor, strigătele slugilor și ale robilor. Astăzi va tocmi toate trebile moșiilor. Din fir în păr... N-o să mai aibă vreme să se întoarcă. Și de bună seamă că-l așteaptă Vătău, așa cum îi poruncise.

*

A cercetat toată gospodăria cu luare-aminte. Grînele erau încinse și prinseseră gărgărițe. Asta l-a costat pe Vătău doi pumni zdraveni trași în falcă, la adăpost de vederea celor din curte.

— Păcătosule !... Unde ți-au stat mințile ?

— Iertare, măria-ta ! Avusei grijă numai de gropnițele și picnițele cele mari.

— Să pui lînă nespălată pe lîngă pătule și-n grindă... După ce-or fugi gărgărițele, amestecă grîul cu cărbune pisat, să-i ia mirosul.

— Așa am să fac, măria-ta.

— Bagă de seamă, Vătăule ! Pentru culă răspunzi cu capul.

— Răspund, măria-ta.

— Văd !... Să ai mîncare și nutreț. Cel puțin pentru trei luni.

— Pentru trei luni, măria-ta.

De la pătule, au trecut la beciurile cu pulbere. Aici era tocmeală ostăşească şi lucea de curăţenie.

— Aşa !... Iaca-mi place !... Pentru asta, ai un galben cu zimţi noi, Vătăule.

Logofătul a uitat pe dată chelfăneala şi s-a umflat în pene ca un cocoş. Mai ales că se aflau prin preajmă şi cîteva străji. Au ieşit din beci, apoi măria sa a cercetat boltele de cărămidă în care îşi aveau făurăriile şi potcovăriile robii ţigani. A vorbit cu starostele, moş Niţă Chiorul. L-a întrebat dacă mai are cărbune şi dacă-i sînt baroasele bune. Dacă are şină de fier, iar dacă are să audă neîntîrziat foalele şi baroasele sunînd pe nicovale. Pofteşte pînă-n seară cincizeci de vîrfuri de suliţă, pentru călărime. Vîrfuri lungi şi subţiri... Pînă-n toamnă, să aibă cinci sute pentru călărime şi cinci sute pentru pedestrime. Moş Niţă Chiorul s-a închinat rînjind, apoi a strigat o poruncă la fiii şi nepoţii săi. Nici nu ajunseseră în iatacul măriei sale, că se şi porniseră foalele pe suflat. Aici, măria sa a cerut catastifele moşiei, călimările şi penele. Se aşezase turceşte pe divan, îşi înmuiase pana de gîscă în călimara pe care i-o ţinea Vătău şi se pusese la socotit. A tot scris, a tot socotit, a şters şi iarăşi a scris, pînă hăt, dincolo de prînzişor. Cînd a ridicat ochii din terfeloage, avea privirea înceţoşată şi fruntea săpată în şanţuri.

— N-am să mă mîntui de datorii pînă la groapă... murmură el mai mult pentru sine. A mai rămas pe gînduri o vreme, apoi a închis catastiful, punîndu-l alături.

— Trebuie să-i mai strîngi pe rumâni, Vătăule.

— Îi strîngem, măria-ta... Dă poruncă !

— Cum stai cu pămîntul la satele vîndute din proaspăt ?

— Stăm rău, măria-ta. Nu fuse chip altfel, decît după lege : două părţi din moşie pe seama lor, una pe seama noastră... Boierescul l-au dat cinstit. Da' la podvadă ies cam greu. Şi-ţi spusei măriei tale că avem mare lipsă la morile de la Scărişoara şi de la Gostavăţ. Le cam stricară apele... Dacă le-adăm gloabe şi niscai năpăşti, putem să-i mai încolţim şi pe cei din Fărcaş, de la Comanca, de la Frăsinet şi de la Gostavăţ. Am avea mare spor, mai ales la vinuri şi la grîne.

Mihai se trăgea de barbă, privindu-l chiondărîş.

— Taci !... Acum ascultă ce-ţi poruncesc. Cască urechile mari, Vătăule, şi bagă-ţi în cap ce-ţi spun. În tine mi-e nădejdea, aici la moşie.

— Măria-ta, rînji logofătul cu gura pînă la urechi.

— Să n-ai milă nici de mumă-ta, cînd o fi la podvezi... Că aşa sînt diavolii de rumâni. Ba le sînt vitele betege, ba ei, ba li se strică fînul, ba tună şi fulgeră... Îi scoţi la munci. Să cureţi iazurile, să tocmeşti morile şi pătulele. Cînd o fi la dijma fînului, să care după lege şi să ridice clăi unde-ţi poruncesc eu.

— Acolo, măria-ta !

— Vezi de găseşte locuri bune şi mai nălticele în pădurea Opriturii, la Fărcaş, şi în codrul Potopinului, la Comanca. Să le ridici pe podină de trunchiuri şi să le sprijini cu crengi. Piaptănă-le bine, să nu le vînzolească furtunile... Şi mai ales, străjuieşte-le ţapăn. Am lipsă de ele. Tot în codrul Potopinului să-mi sapi gropniţe pentru ovăz şi pentru grîu. Cu oamenii cei mai de credinţă. Arde-le şi afumă-le cu pucioasă. După ce le umpli, acoperă-le cu trunchiuri şi cu brazde. Pune semn, ca să nu dibui după ele. Dacă le află păgînul...

— Se poate una ca asta, măria-ta ?... se oţărî Vătău, umflîndu-se în chimir.

— Bine... Ştiu că eşti dibaci la asemenea isprăvi. Acu altele. Dacă se duc oamenii pentru alişverişul lor la Caracal, la tîrg, au la Balş, au la Craiova, nu-i asupri. Decît să dea om în schimb, dacă e vremea clăcii. Cît despre vădanele rămase de la călcarea năvrapilor şi despre flăcăii orfani, dă-le pace. Să strige vătafii prin sate această milă a domniei mele... Înţeles ?

— Înţeles, măria-ta !

— Vătăule ?!

— Aşa fac, doamne... La ce să-i scol în capul nostru, chiar acu... O mai fi vreme...

— Bine ! Văd că pricepuşi gîndurile mele.

— Cum să nu le pricep, măria-ta ?... Ehei !

— Să ai grijă de vătafi. Cum o fi vremea culesului, a seceratului, să împînzească satele şi să măsoare boierescul pînă nu se face pagubă în roadă. Vezi cum împarţi imaşurile şi fînaţurile. Fereşte-le pe cele grase de oile rumânilor, că le strică. Şi eu am lipsă de fîn. Fîn bun şi mult, pentru călărimi... Priveghează şi crîşmarii de pe moşie. Să nu vîndă din vinul rumânilor. Aceia dacă au şi le prisoseşte, să-l ducă la tîrg...

— Îs mari lotri, măria-ta. Greu să-i prind cu ocaua mică !...

— Dacă-l dovedeşti pe careva, scoate-l duminica cu obezile la mîini prin sate şi bate-l cu biciul la răscruciuri... O să-i treacă pofta şi lui, şi soţilor săi.

Vătău a rîs gros, mîngîindu-şi duios mustaţa ca vrabia.
— Acu, porunca cea mai straşnică, logofete... Pe la mijlocul lui Brumărel să fii gata cu toate negoaţele. Auzi tu ? Cu toate !... Să fie rînduite carele cu grîne, vitele de jug să fie hrănite, osiile unse, coviltirile cusute şi date din proaspăt cu ulei de in. Să tocmeşti capetele de vită şi turmele de rîmători pentru Sibii. Ceara, mierea, lîna şi brînzeturile... Cercetează sărătura peştelui şi vezi dacă s-au afumat butiile după obicei. Însemnă tot la răboaje, că vine jupîn Cristian să le ducă la Ardeal. Găseşte-i oameni ţapeni şi armează-i după cuviinţă. Dă-le cai buni... Să ajungă nesmintiţi la Sibii. Poate şi mai departe... Astea toate vreau să le văd cu ochii mei. Cît oi lipsi, ai grijă de doamna Stanca şi de copii. Străjile să stea la ziduri şi ziua şi noaptea. Înţeles ?
Pînă să răspundă Vătău, de afară s-a auzit detunînd un glas gros, care acoperea tropotul copitelor pe podul culei.
— Hei !... Străjeri !... Acasă-i măria sa ?!...
Zidurile bubuiau ca bătute cu bolovani.
— Popa Stoica, doamne ! suflă parcă cu teamă logofătul.
— Păs şi deschide-i... Apoi ieşind în cerdac : Mai încet, sfinţia ta !... Sînt acasă şi-s bucuros de oaspeţi.

2

Iatacul pe care şi-l alesese Mihai în cula Plăvicenilor, încă de la-nceput, se afla în partea de miazăzi, răspunzînd cu o fereastră şi spre răsărit. Pe vremea boieriilor lui şi-l gătise aşa cum visase o viaţă-ntreagă. Ca orice neguţător mereu pe drumuri şi, mai tîrziu, ca orice boiernaş veşnic în şa, îşi dorise un culcuş numai al lui, unde să-şi poată aduna gîndurile şi hodini trupul fărîmat de alergătură. Aşa că îngrămădise pe toţi patru pereţii divane scunde, dar late, acoperite cu covoare de Smirna şi Samarcand şi presărate din belşug cu perne moi, înfăşate în catifele sau mătăsuri. Pe jos, un covor persienesc, cît toată odaia. Ici, colo, blănuri de urşi şi de rîşi. Pe peretele de la miazănoapte, o blană de pardos, pe care o cumpărase în juneţe de la un negustor egipţian, ajuns prin insule. Peste blană, o sabie ageră de Damasc, cu straja lucrată în filigran şi cu tăişul de oţel albăstrui acoperit de fel şi fel de meşteşuguri. În colţul de răsărit, trei icoane ferecate în argint, sub care ardea candela. Pe ceilalţi pereţi, corlate şi poliţe, zugrăvite de meşteri pămînteni, pline de talgere, de cupe straşnice încrustate cu rubinuri, de cutii circaziene lăcuite şi încondeiate, sau din abanos încrustat cu fildeş.
Într-un colţ se mai afla un scrin ţeapăn, înalt, cu încuietori de fier, săpat cu dălţiţa, iar în mijlocul odăii o măsuţă rotundă din lemn de trandafir, pe care stătea veşnic o ploscă pîntecoasă cu vin de Drăgăşani şi un pocal de argint...
...Lumina soarelui, strecurată în raze subţiri pe ferestrele scunde, se topea în iatac, dînd viaţă catifelelor albastre şi aprinzînd vişiniul mătăsurilor.
Mihai a coborît, lăsînd uşa cerdacului deschisă. De afară se auzea ciripitul rîndunelelor, care-şi duraseră cuiburi sub streşini. A rămas lîngă măsuţă, cu mîinile în şolduri, aşteptîndu-şi oaspetele — care gîfîia ca un foi şi păşea pe scări, cutremurîndu-le — cu faţa împietrită şi sprîncenele încruntate.
Clanţa a gemut ca sub o apăsare vrăjmaşă, apoi uşa s-a deschis parcă suflată de furtună. S-a strecurat pe sub pragul de sus comănacul negru al popii Stoica, a intrat bărboiul sfinţiei sale, iar în urmă, trupul întreg, cam într-o dungă, umerii fiind mai largi decît uşa. Cînd şi-a văzut fiinţa trecută în iatac, părintele şi-a îndreptat-o, ajungînd cu fundul comănacului în bagdadie şi astupîndu-l cu totul pe bietul Vătău, rămas în urmă.
— Să trăieşti şi la mulţi ani, măria ta !... Să trăieşti, să ţii Scaunul şi să mai retezi din păgîni şi din dajdii, să te pomenesc acum şi în vecii vecilor !... Amin !
S-a întors pe jumătate spre icoane, bătînd trei cruci, cît trei iconostasuri. Cruce de oltean, popa Stoica din Fărcaş. Bărbat ca la patruzeci de ani, mai înalt decît voievodul cu încă jumătate de trup. Spătos cît trei voinici puşi umăr la umăr. Un cap de zimbru, pe care purta comănac din pîslă neagră, cu fund de oţel, peste plete albăstrui, ici colo presărate cu argint, lăsate haiduceşte pe umeri. Nişte ochi verzi, jucînd în ape sub sprîncene frumos arcuite. Nas ţapăn şi drept, de om cutezător. Mustăţile tunse, cu vîrfurile îmbîrligate, bărboiul negru pînă la jumătatea pieptului, răsfirat ca un măturoi. Avea o gură rumenă, cu buze făcute pentru dragoste, nu pentru rostit psalmii, şi dinţi de fiară tînără, alcătuiţi să dumice fripturile, nu azima şi anafura.

Purta anteriu de in, vopsit cu zeamă de arin într-o culoare cafenie, spălăcit de ploi şi ieşit la soare. Peste mijloc era încins cu chimir de piele, în care se răsfăţau două pistoale turceşti. În mîna stîngă ţinea o cruce de stejar... Cruce din aceea nu se afla la nici o faţă bisericească din toată mitropolia Ungro-Vlahiei şi poate la nici una din întreaga patriarhie a Constantinopolului. Mai mult ghioagă decît cruce. Braţul de sus şi cele din lături erau cuviincioase. Nu mai lungi decît o palmă domnească, frumos geluite şi lustruite. Braţul de jos era de trei ori mai lung decît celelalte şi se isprăvea cu un fel de măciucă cioplită din acelaşi lemn şi ghintuită cu bucăţi de fier. Romanaţenii luaseră de mult frica sfinţiei sale şi cu deosebire luaseră frica sfintei cruci. Că pe cei răi, păcătoşi şi îndărătnici îi apuca popa Stoica de ceafă cu dreapta şi cu stînga le întindea crucea. După ce se smereau sărutînd-o cu evlavie, se apuca să-i tăbăcească mai ales cu ghioaga, spunîndu-le că numai aşa sfînta cruce-l poate alunga pe Satana şi pe toţi diavolii mai mici, care se încuibaseră în trupul lor.

În picioare purta botfori de iuft, cu pinteni mari de fier. Ca să nu i se agaţe anteriul în pinteni şi ca să poată sălta cu uşurinţă în şa, popa Stoica avea năravul să şi-l sumece şi să-l vîre la spate, sub chimir. Aşa că poalele din faţă îi spînzurau în jos, pînă aproape de pămînt, iar cele din spate le ţinea suflecate, de i se vedea turul nădragilor cusuţi de preoteasă din in alb.

— Ce vînt te aduce la mine, sfinţia ta ? îl întrebă voievodul. Pînă să-mi spui, aşază-te şi răsuflă... Vătăule !... Narghilele şi dulceţuri... O fi trudit părintele.

— Sînt... Sînt, că alergai şi la Stoeneşti, şi la Slăveni, şi la Gostavăţ... Da' nu cutez eu, biet popă de la Fărcaşul Romanaţilor, să mă aşez în faţa voievodului.

— Şi cînd veneai la vel aga Mihai, şedeai ?

— Şedeam !

— Atunci nu-ţi bănui... Tot la boierul de la Plăviceni ai venit şi acum.

— Să mă ierte boierul de la Plăviceni, da' nu la el venii... Venii la măria sa, voievodul ţării ! tună popa Stoica.

— Popo, popo !... Bine-ar fi să te mai laşi de umblete şi de dihonii şi să-ţi mai vezi de psaltire şi de biserică. Îmi spuse Vătău că tot în bordei o ţii, cînd puteai să ridici pînă acum una din cărămidă. Ştiai că pentru asemenea lucrare vă înlesneam cu de toate.

— Ştiu, măria-ta... Da' la ce bun să istovim muncă şi bani, aşa, de-a surda. Că pălesc păgînii şi-i dau foc, înţeapă icoanele cu suliţa şi le batjocoresc. Dumnezeu primeşte ruga de oriunde. Numai să fie rugă cinstită şi dreaptă... Cît despre umblete şi dihonii... Ehei, măria-ta ! Fură oamenii noştri la ananghie, că altfel nu ne rumâneam noi aşa lesne... Ne gîndirăm că decît pe mîna boierilor Buzeşti, mai bine pe mîna măriei tale... Văz că ne gîndirăm bine. Îmi spuseră oamenii, azi-noapte, ce porunci lepădaşi. Veniră de se jeluiră ăi din Gostavăţ, de le-au plecat flăcăii la Tîrgovişte, că-i asupri Vătău... Pusei şaua şi iacătă-mă la mila măriei tale... Dacă vei vrea să mă asculţi, bine. Dacă nu, rău o să fie. Şi pentru noi, şi pentru măria-ta.

Mihai îl ascultase cu fălcile strînse. Şanţurile dintre sprîncene i se adînciseră. Îl privea dintr-o parte, cu duşmănie.

— Nu-ţi trebuiau rantie şi comănac, popo Stoico. Mai bine, baltag şi să te aţii la răscruciuri. Că de pistoale şi de pinteni văd că nu te-ai lepădat.

Popa Stoica a rîs gros, mîngîindu-şi barba :

— Dacă n-aveam pistoale şi pinteni, rău aş fi pătimit cînd ne călcară păgînii, măria-ta... Nu slovenii încă în nici un ceaslov că popii n-au îngăduinţa să poarte pinteni şi pistoale... Aha ! Iacă veni şi jupînul logofăt... Opreşte-l, măria-ta, aici, să-i ţin o predică. Poate aşa o să se mîntuie pre el, o să se pocăiască şi o să-şi scape trupul de ghioagele fărcăşenilor... „Că amar vor pătimi cei fără de suflet şi cu grele munci îi vor munci pre eii"... cîntă popa pe nas, rostogolindu-şi ochii şi rînjindu-şi dinţii asupra logofătului.

Pentru Mihai, venirea popii Stoica la curte însemna răscolirea amintirilor vechi şi a neliniştei care-l încercase ani de zile şi care nu-l slăbise cu osebire în vremea pribegiei lui. Hotarele de miazănoapte ale moşiei erau ţinute de fărcăşeni. Mai sus de Fărcaşe, se întindeau pînă-n hotarele Buzeştilor cîteva zeci de sate moşneşeşti, pe care nici el, nici Buzeştii nu putuseră să le supună. Erau sate bogate, mai ales că aveau unde să-şi vîndă roadele : la Balş, la Caracal, la Slatina, la Craiova. Greu au căzut şi fărcăşenii. Mai mult cu sila. Popa Stoica umblase pe la judecăţi, cu jalba-n proţap. Oamenii s-au supus, după lege. Au pămînt bun de cărămidărie, au cuptoare care ard zi şi

noapte. La scutul întunericului scot carele pline de cărămizi din hotarele moşiei şi le trec pe pămînturile moşnenilor. Apoi le neguţează în toată Oltenia, ba trec şi Oltul spre Slatina. Agonisesc parale şi aşteaptă să se răscumpere. Mare primejdie pentru moşie. Ar rămîne hotarul de la miazănoapte ştirbit, s-ar pierde iazurile de la gura Tasluiului, pline cu peşte, ar fi în mîna lor şleaul care duce la Ruşii de Vede. Pe urmă, sînt şi cei mai colţoşi rumâni ai moşiei. Mihai ştia prea bine cine-i sufletul fărcăşenilor şi cine-i diavolul care-i aţîţă şi-i învaţă la rele. Îl avea în faţă. La urmă, mai are ceva... Buzeştii prea apucaseră toată Oltenia. Prea se-ntăriseră, durîndu-şi o ţară a lor, unde numai ei stăpîneau, peste capul şi voia voievodului. Cine ţinea Fărcaşul, ţinea Tasluiul. De acolo, lesne i-ar fi venit, fiind voievod, să se întindă spre miazănoapte. S-o ia înaintea Buzeştilor, care înghiţeau cu japca satele de la miazăzi de Balş... A răsărit din gînduri, atunci cînd popa Stoica a tuşit ca o darabană.

— Hai ! Te ascult, părinte...

— Măria-ta, te văd înnourat... Poate avuseşi necazuri şi ţi se închise sufletul. Eu mă rog plecat, deschideţi-l şi ascultă glasul popii din Fărcaşele Romanaţilor... Dacă bătui război cu vel aga Mihai, voievodul ţării...

Mihai a oftat, privind lumina de afară. Popa Stoica se arată a fi şi vulpe, nu numai lup.

— Spune, rosti el înăbuşit.

— Cu ăi din Gostavăţ, măria-ta... Avură oamenii de plătit nişte rămasuri. Nu se duseră în altă parte, decît veniră tot la măria-ta. Tot pentru binele măriei tale asudă... Că pînă la noi răzbătură strigările crainicilor de la Scaun.

— Ce vrei cu ei ? i-o reteză Mihai aspru.

— Să-i laşi slobozi, măria-ta. Sînt feciorii lui Stan, lui Toader şi lui Mărin Olaru... Oameni necăjiţi şi bătrîni. Să le dea Vătău locuri bune de arat, că n-au vite... le prădară năvrapii... Pe urmă, fărcăşenii mei... Umblă logofătul ăsta chiaun să-i asuprească şi să le ia boieresc de la cărămizi. Asta nu-i cu dreptate, măria-ta. Boierul are boierescul după lege. Podvada-i podvadă, de muncit partea lui o muncim. Cărămidăriile sînt în vatra satului, măria-ta, şi boierul n-are acolo nici o socoteală... Pe urmă, de ! Sîntem oameni răi din fire. Mai pieri într-o năpastă ca asta pîrcălabul Mitru. De ! Eu nu zic... Da' cugetul oamenilor s-a înăsprit...

— Tu nu zici, popă afurisit ! strigă Mihai, sărind de pe divan drept în pieptul fărcăşeanului. Îl apucă de barbă, smucindu-l în toate părţile... Tu şi zici, şi faci, diavol cu potcap... Am să te răspopesc, tigvă de iretic. Tu aţîţi oamenii şi tu scoţi noaptea carele cu cărămidă. Tu l-ai ucis cu crucea asta ghintuită pe Mitru... Tu predici nesupunerea către boierul care şi-a secătuit punga să vă răscumpere, păcătoşilor.

Popii îi dăduseră lacrimile. Voievodul îl zgîlţîia zdravăn de barbă... Totuşi, un zîmbet larg i-a înflorit pe faţă.

— Oh ! Oh ! Măria-ta !... Mai lasă-mă... Acu, dacă te răcorişi, ştiu că ai să mă asculţi şi ai să-ţi arăţi mila către noi... E şi o zicală prin partea locului, măria-ta. Să faci ce zice popa, nu ce face popa. Sîntem în postul mare, da' tare aş gusta din vinul cela de Drăgăşani al măriei tale. O să mă duc în hagialîc la Sfîntul Mormînt, să-mi spăl păcatele. La cele vechi, unul nou abia dacă se simte.

— Satana ! şuieră Mihai... Vătăule, adu o cupă. L-a mai tras o dată de barbă, apoi s-a întors pe divan, rîzînd.

Mihai a văzut de-ndată în ce humă roditoare căzuseră cuvintele şi poruncile lui. Ştia încă din vremea cît fusese bănişor de Mehedinţi că au poporenii anume meşteşuguri tainice cu care se vestesc unii pe alţii şi la bine, şi la rău. Da' nu se aştepta ca numai în cursul unei nopţi să se ştiricească pe toată moşia despre judecăţile făcute şi despre dezlegările date. Se părea că bat vînturi bune pe meleagurile Plăvicenilor şi că prada năvrapilor, cu toată paguba, i-a fost spre cîştig. Satele sînt înspăimîntate şi caută pavăza care să le apere. Dacă se vor apăra singure, nu numai că-l vor scuti de cheltuieli, dar va avea şi el un cui în coasta moşiilor prea puternicilor şi, după cîte s-a văzut, hainilor Buzeşti. Un cui sau junghér ascuţit la amîndouă vîrfurile. Şi la miazăzi, şi la miazănoapte.

— Măria ta, să nu uiţi că pe aci prin Romanaţi se scurseră oştile lui Ler împărat [1] şi oştile lui Traian. Că sînt cetăţi vechi pe care le roaseră ploile şi vînturile şi la Celei, şi la Slăveni. Că la Cilieni fuse castelul doamnei Ileana. Luă şi răposatul ban Dobromir pietre din el, de le puse la temelia culei... Noi încă umblăm pe drumul de piatră făcut de Ler împărat... Bătrînii vorbesc că tot acel împărat trase şi Brazda lui Novac,

[1] Împăratul roman Aurelian

cu robii jidovi[1] şi cu plugul purtat de bivoli. Poveştile astea umblă din gură-n gură şi oamenii se ţin falnici că stau în asemenea locuri binecuvîntate... N-are să-i scoată păgînul din ele şi măria-ta făcuşi bine că-i slobozişi să-şi dezgroape paloşele de pe unde le îngropară şi să-şi alcătuiască străji... Bine făcuşi că împărţişi satele la clacă, pe jumătate... N-au să se mai strice bucatele, şi rumânii ţi-or fi mulţumitori... Da' mă mirai, măria-ta, că nu poruncişi să se aducă bălegar şi vreascuri pentru ruguri pe la Movilele Tursanilor[2] ?... Şi că nu rînduişi străji să dea de veste cînd pălesc păgînii.

Vorbise cuviincios, cu mîinile încrucişate deasupra chimirului, fără să fi slăbit crucea ghintuită din stînga. A tuşit, apoi s-a întors spre Vătău :

— Măria sa îţi porunci să umpli pocalul... Fiule, fiule. De luat iei, da' de dat îţi tremură mîna ca la ologi... Numai cei ce sînt milostivi vor moşteni împărăţia cerurilor... Ia aminte şi te pătrunde, logofete.

Aşteptă pînă cînd Vătău umplu pentru a doua oară cupa, apoi, închinînd-o măriei sale, o sorbi lacom, cu înghiţituri prelungi, dîndu-şi potcapul negru pe spate. Plesni din limbă ca un adevărat cunoscător.

— Nici nu se putea ceva mai sfînt pentru împărtăşanie decît sîngele Domnului, măria-ta... Binecuvîntaţi să fie cei trei sute optsprezece sfinţi de la Nikeea, dacă ei or fi statornicit asemenea rînduială... Aşa gîndii, măria-ta... Ba eu mă pusei cu fărcăşenii — aşa de capul nostru — să ridicăm nişte gorgane în preajma satului, ca să văz mai bine peste codru. Pînă acu ridicarăm două... Îmi întării şi beciul cu cărămidă, lăsai ocheţi pentru sîneaţă... Atît că n-am sîneaţă şi mă rog către măria-ta să mă blagosloveşti şi să-mi dai una. Barem cu împrumut... După ce-om avea străji şi-om curăţi rugina după paloşe, să poftească însuşi başbulucbaşa de la raia... Dacă n-o săruta el crucea asta, să mă răspopeşti, doamne... Încă o vorbuliţă, măria-ta. Îmi spuse Balborea de nişte umblători, care ţi-ar fi de lipsă. Ţi-i dau din Fărcaşe... Dacă nu ţi-or face slujbă cuviincioasă, să mă răspopeşti iarăşi. Acu mai beau un pocal, îmi iau sîneaţa şi mă duc, după ce sărut poala măriei tale, sfîrşi popa

[1] Uriaşi

[2] Mormintele pelasgilor

Stoica, îndreptîndu-şi spinarea şi întinzînd din nou cupa spre Vătău, care rămăsese înlemnit, cu plosca în mînă.

Mihai nu i-a răspuns, ţintuindu-l cu privirea drept în crucea ochilor. Popa Stoica din Fărcaş şi-a scuturat pletele negre, cum îşi scutură un cal nărăvaş coama, apoi a deschis ochii mari, fără să şi-i plece. Privirile celor doi bărbaţi erau la fel de mlădii, la fel de agere şi de tari. Păreau că se frîng în faţa globilor, fără să poată pătrunde una în cugetul celeilalte.

Voievodul rupse tăcerea, vorbind pripit :

— Du-te, popo. Să-ţi fie voia împlinită... Alege-ţi sîneaţa pe plac, din cămările străjilor... Am acolo pe vătaful copiilor de casă, care-i priceput la asemenea arme.

— Priceput sînt şi eu, măria-ta.

Mihai a încuviinţat zîmbind :

— Dacă ţi-ar afla metehnele sfinţia sa mitropolitul... Ascultă aici, popo Stoico. Să fii în zorii Sîmbetii Paştilor cu zece oameni de credinţă la vadul Oltului de la Stoeneşti. Să vă luaţi paloşele. Şi cuvioşenia ta, crucea... Am lipsă de un jurămînt şi de o judecată. Să taci ca mormîntul. Acu du-te şi-ţi ia darul domniei mele... Dară mai mult decît vă slobozii să nu vă întindeţi, că amar are să fie de tine şi de ai tăi !... Du-te şi taci...

Popa Stoica s-a închinat către icoane cu aceleaşi cruci largi şi încete, apoi s-a închinat către voievod. Acesta i-a dat mîna spre sărutare. Uriaşul a ieşit, zuruindu-şi pintenii şi fluturîndu-şi poalele anteriului. După el a ieşit logofătul. Nu s-a închis bine uşa, că voievodul a şi auzit nişte mormăituri şi nişte buşituri înfundate. A sărit de pe divan, deschizînd-o uşor şi repede.

Popa Stoica îl înşfăcase pe Vătău de ceafă şi-l înghesuise într-un ungher al scării. Îi căra pe spinare lovituri dese şi repezi cu măciuca ghintuită a crucii. Mihai a închis uşa binişor, nu fără să mai audă mormăielile feţei cuvioase.

— Să te lapezi de Satana, fiule, în numele Tatălui şi iarăşi al Tatălui şi al Fiului şi al Sfîntului Duh !... Amin !

3

Buzeştii căzuseră la Plăviceni cu un ceas înaintea vecerniei. Împreună cu ei venise şi comisul Radu Florescu. Cu toate că erau colbuiţi şi osteniţi de drum, au poftit să-l însoţească pe

măria sa la sfînta slujbă și să se închine la mormîntul Mîntuitorului. Așa că și-au limpezit cinstitele obraze în lighenașele de argint aduse de roabe, apoi au încălecat pe cai odihniți din grajdurile voievodului și au purces dimpreună cu rădvanul doamnei Stanca la sfînta monastire a Plăvicenilor. Au trecut Oltul pe podul plutitor, s-au închinat cuviincios și smeriți cînd călugărașii au coborît trupul lui Isus în mormînt, au stat fiecare în strana lui, ascultînd slujba.

Măria sa și-a ținut toată vremea fruntea plecată în palmă. Jupînii Preda și Stroie Buzescu n-au luat seama la asta. Doar Radu Buzescu nu și-a dezlipit privirea de pe fața voievodului. Fiind doar cu patru ani mai bătrîn decît Mihai, se apropiase mai mult de el în vremea boieriilor, ajungînd să-i cunoască firea și obiceiele. Lesne a ghicit că voievodul are cugetul tulburat, după umbrele care i se așterneau pe obraz. În biserica de lemn a monastirii era o îngînare de amurg și de noapte. Puținele lumînări dimprejurul gropniței lui Isus abia licăreau, lăsînd stranele în umbră. Cu toate astea, Radu Buzescu a putut să deslușească, spre sfîrșitul vecerniei, sclipetul de mînie țîșnit din ochii lui Mihai, atunci cînd ridicase fruntea și dăduse cu privirea de jupîn Preda, care-i surîdea părintește.

După slujbă, Mihai a lepădat cîțiva galbeni în cutia milelor și fără altă vorbă a încălecat, dînd pinteni. S-au întors la Plăviceni într-o goană, fără s-o mai aștepte pe doamna Stanca. Deasupra călăreților plutea un nor de neliniște. Părea că voievodul se țesuse într-o pînză, dincolo de care vechii săi prieteni nu mai pot străbate. Pînă și jupîn Stroie nu se simțea la îndemînă. Ceva din privirea voievodului îl neliniștea. Cît despre Radu Buzescu, el simțise și înțelesese că Mihai s-a schimbat. În tăcerea neguroasă a voievodului iscusitul curtean a întrezărit semn de primejdie. A găsit o clipă prielnică, cînd descălecaseră în curtea culei și slugile se îmbulzeau în jurul cailor, să strecoare cîteva vorbe șoptite la urechea lui Preda :

— Ai grijă, neică... Mihai aflã ceva !...

— Înțelesei și eu, Radule, răspunse în barbă jupîn Preda Buzescu.

Au urcat în urma voievodului, pe scara îngustă care ducea în iatacul măriei sale. De acolo au trecut în odaia de oaspeți, așezîndu-se fiecare în jilțul său.

Odaia de oaspeți și de ospețe de la Plăviceni fusese durată după poruncile dumnealui răposat banului Dobromir. Din alcătuirile ei se vedea însă că meșterii sași nu fuseseră întru totul următori poruncilor primite, ci îmbinaseră gusturile banului cu gusturile și știința lor. Banul poruncise ca zidurile să fie scunde și cu bagdadia din grinzi. Meșterii se puseseră cruce și duraseră ziduri mai nălticele, cu tavane de cărămidă, adunate în arcuri largi și boltite spre mijloc. Acolo unde se adunau cele patru arcuri ale bolților, închipuiseră o floare lucrată în piatră, cu dalta. În potirul florii bătuseră un cîrlig și de cîrlig spînzuraseră un candelabru cu douăzeci și patru de brațe. Fiecare braț de fier fusese măiestrit cu ciocanul de un mare meșter sibian, avînd forma unui nufăr înflorit. În mijlocul fiecărui nufăr ardea o lumînare. Puterea zidarilor n-a ținut decît la tavane. Mai jos s-a arătat puterea banului. Ușile erau scunde, cu tăbliile de stejar ferecate și bătute în piroane.

Înstăpînindu-se asupra Plăvicenilor, Mihai a păstrat masa lungă din stejar lustruit. A scos lavițele de lemn, aducînd în locul lor douăsprezece jilțuri lucrate la monastirea Tismana de un călugăraș iscusit. Jilțurile aveau spetezele înalte și picioarele terminate cu gheare de leu. Pe toți patru pereții bătuse covoare de Buhara, țesute cu lîniță vișinie. Peste covoare erau prinse felurime de scuturi, de arme și de coifuri. Pe bună dreptate se putea mîndri stăpînul casei cu armele sale ! Faima acestora ajunsese la fel de departe, ca și faima comorii de rubinuri. Pe lîngă pereți erau divanuri scunde, acoperite cu scoarțe țesute în casă. Afară de peretele dinspre miazănoapte, pe care stăteau înșiruite scrinurile în care se păstra văsăria. Podeaua era acoperită tot cu scoarțe oltenești, bătute în două culori : roșu și negru.

În seara aceea a Vinerii Patimilor ardeau toate douăzeci și patru de lumînări, făcînd să strălucească în mii de ape albăstrii oțelurile armelor agățate pe ziduri.

Mihai era tocmit de drum. Purta cizme înalte de călărie, cu pintenii de fier, coantășul albastru cu găitane negre din mătase răsucită și brîul lat de piele la care spînzurau curelele pentru sabie. Frații Buzești se gătiseră ca niște adevărați boieri de neam ce erau și ca niște curteni care se înfățișau voievodului: coantășe de catifea roșie, cu ceaprazuri de aur, îmbumbate în nasturi tot de aur, brîuri de mătase galbenă, nădragi din șto-

fușoară frîncească, strînși pe pulpe și cizmulițe scurte, cu pinteni de argint. Doar comisul Radu Florescu avea straie ostășești și se vedea gata de drum lung, așa cum îi adusese poruncă olăcarul măriei sale...

Au spart nucile cu pumnul, dovedindu-și unul altuia că nu le-a slăbit tăria brațului, apoi le-au mîncat cuviincios, cu felii subțiri de pîine... Nu s-au îndestulat, dar nici nu se cuvenea într-o zi sfîntă ca Vinerea Patimilor. Jupîn Preda Buzescu s-a arătat mulțumit de-ndată, ca cel mai bătrîn dintre toți și ca cel mai aproape de sorocul marii judecăți. Și-a șters barba cu mîneca coantășului, apoi s-a rezemat de speteaza jilțului, tușind cu înțeles, de cîteva ori.

— Măria-ta, iată-ne la poruncă. Ieșirăm din cuiburile noastre și ne înfățișarăm înaintea slăvitului tău obraz. Sfintele Paști ne aduc, iubite vere și drag fiul meu, bucuria și izbînda viselor și trudelor noastre. Ne luptarăm să te urcăm în Scaunul părintelui tău, fie iertatul și veșnic binecuvîntatul Pătrașcu Vodă. Izbîndirăm cu grele munci și cu și mai greu preț de aur.

— Neică, măria sa și iubitul nostru văr trudi singur pentru Scaunul părintelui său. Noi abia făcurăm ce-ar fi făcut oricare slugă credincioasă.

Jupîn Preda Buzescu și-a ridicat sprîncenele a mare și nebănuită mirare, cercetîndu-l stăruielnic pe cel mic... „Să fi greșit eu ceva ?" N-a avut vreme să se dumirească, răspunsul venind șuierat și icnit de la Mihai :

— Vă sînt prea mulțumitor, iubiților veri. Aurul domniilor voastre a îngreunat buzunarele pașalelor. Deopotrivă, îmi îngreunează umerii. Am să răsuflu atunci cînd am să vi-l dau înapoi.

— Vere Mihai !... Nu vrui să te supăr cu atît de puțin lucru... N-ai aur, nu ți-l cerem. Sînt destule sate sărăcite în țară. Mulțumitori îți sîntem pentru birurile de ni le dăduși în Mehedinți și-n Dolj.

— Și eu, pentru că mi-ați scăpat rumânii și moșiile din ghearele năvrapilor. Mai mulțumitor vă sînt că ați oblicit cum să-l împac pe Mihnea Turcitul, rîse el aspru. Altfel nu știu ce mă făceam... Îi privi pe rînd, cu o privire fugară și rea.

Jupîn Preda se îmbățoșase într-o măreție neclintită. Radu Buzescu pălise ușor și-și mușca vîrful mustăților ungurești, semn de neliniște. Numai Stroie părea că nu-nțelege și că n-are ce să-nțeleagă.

— Așa-i, tună el. Cinstiții mei frați mai că se-mbiau, mai că nu. Mai ales Radu, cu meșteșugurile lui diplomaticești. Pînă la urmă, tot puseră mîna pe săbii... Strașnică judecată ținurăm. Cît despre plocoanele de i le repezirăm Turcitului... A simțit talpa fratelui său apăsîndu-l cu stăruință pe picior. A tăcut, fără să se mai mire de data asta... Dar s-a roșit gotcă. Frații săi tăinuiesc ceva măriei sale. Ce anume, nu poate ști încă. Asta-l supără peste poate.

— Despre plocoane să nu-ți bănui, măria ta, zîmbi Radu Buzescu. Noi le repezirăm Turcitului, spre binele și folosul măriei tale. Să tacă și să nu mai umble cu pîrile la Stambul. Nu-ți spusei cînd venii la Scaun, ca să nu-ți mai faci griji din partea lor.

Mihai și-a lăsat fruntea în palmă :

— Gînduri bune, vere Radule... Nu știu dacă am să mă pot plăti vreodată.

— Nu făcurăm nimic pentru plată, fiule ! vorbi cu semeție Preda Buzescu. Noi ne încuscrim cu panii din neamul Wizniewieki, care se trag din marii duca ai Litvaniei. Tot de acolo își avu rădăcinile însuși neamul strălucit al Jagellonilor. Fața colțuroasă a bătrînului boier se împietrise de atîta fală. Își împinsese pîntecul înainte și vorbea privind țintă spre floarea de piatră din tavan : Plată nu ne poate da nimeni pe acest pămînt...

— Nici voievodul țării ? ! Glasul lui Mihai era tăios și abia stăpînit.

Preda Buzescu coborîse privirea din tavan și, ridicîndu-se greoi, se închină către Mihai :

— Primim cinstea și mila măriei sale în genunchi, ca niște binecredincioși ce ne aflăm.

Boierii au răsuflat ușurați. Voievodul s-a sculat din jilț și, împreunîndu-și mîinile la spate, a început să umble cu pași zoriți în lungul odăii. Pintenii sunau înăbușit. S-a auzit duruitul roților de la rădvanul doamnei pe podina culei, scîrțîitul lanțurilor și al porților, glasuri de slugi și nechezat vesel de cai.

Mihai îi așteptase pe Buzești cu simțăminte și gînduri potrivnice. Simțea singurătatea în care se afla de cînd apucase Scaunul, strîngîndu-se tot mai aproape și mai apăsătoare. Avea lipsă de sfetnici buni, boieri ca și el, care să știe sama moșiilor, care să priceapă meșteșugul vistieriei și să-l îndeplinească cu cinste, care să priceapă nevoile domniei și să nu le hăinească,

care să purceadă cu solii și să ostenească pentru domnul lor, fără să-l vînză, avea lipsă de mîini și picioare care să ducă la bun sfîrșit cugetările minții. Dar care mîini și picioare să nu se aburce în locul capului și să-și tragă pentru sine toată dulceața unei domnii prielnice, fără să dea domniei ceea ce i se cuvine.

Și din toată boierimea Divanului, o barbă măcar nu-i era credincioasă. Era înconjurat de pizmă și de ură clocită sub cușmulițe și potcapuri. S-ar fi îndreptat cu tot sufletul spre verii și rubedeniile sale de peste Olt. Aceia pătimiseră pentru el, aceia îl urmaseră în pribegie, lîngă aceia se ridicase în scurtă vreme la ranguri și boierii, cu ajutorul lor dobîndise Scaunul. A trebuit să-l întîlnească pe Baba Novac, a trebuit să citească slovele cîinelui de Mihnea Turcitul, ca să-și tulbure mințile și cugetul, să-și piardă credința în oameni, să vadă că n-are un umăr pe care să se reazime, o mînă care să-i vie în ajutor.

S-a oprit scurt, ținîndu-l pe comisul Radu Florescu drept în crucea ochilor. Comisul avea bărboiul înțepoșat și sprîncenele încruntate. Nu și-a plecat privirea. După cum nu și-a plecat-o nici Stroie Buzescu, în ai cărui ochi albaștri jucau pînze de lacrimă.

— Ne-am cuminecat și ne-am împărtășit, iubiți veri... Sfîntul apostol Pavel zice : „Să se cerceteze omul pe sine și numai așa să mănînce din această pîine și să bea din acest pahar. Cel ce mănîncă și bea cu nevrednicie, osîndă lui, că mănîncă și bea nesocotind trupul Domnului". Nevrednici și haini or fi fost corintenii pe care i-a certat apostolul Pavel cu asemenea vorbe. Nevrednici și haini vor fi aceia care mai poartă după sfînta împărtășanie gînduri de pizmă asupra aproapelui.

— Fiule, fiule... Plecași din Scaun de două săptămîni și adunași amărăciune. Gîndeam că găsim la Plăviceni pe Mihai cel de odinioară...

— Și ați găsit un voievod scîrbit de lume și de oameni, cinstite vere Preda.

— Nu sîntem vrednici să cercetăm cugetul domnului nostru.

— Nu, vere Radule ?!... rîse Mihai.

— Măria-ta ! Te tulburară răii și pizmașii... avem mulți neprieteni în țara asta. Mă întristai pînă-n adîncul inimii că-ți plecași urechea la șoaptele străinilor... Căutarăm pacea și bucuriile de altădată, și dădurăm peste nori adunați asupra capetelor noastre. Uită-te, măria-ta, la pletele mele cărunte și spune

dacă te rabdă inima să tăinuiești ce ai pe suflet... Jupîn Preda Buzescu veni, călcînd, rar, pînă-n fața voievodului. Acolo îngenunche și luînd poala coantășului domnesc o sărută cu evlavie.

Văzînd capul acestui stîlp al boierimii oltene plecîndu-se în fața sa, Mihai a rămas o clipă fără suflare. Apoi, cu o mișcare pripită, l-a apucat pe boier de subsuori și l-a ridicat în picioare. Cu mîinile tremurînde s-a desfăcut la piept, a tras răvașul lui Mihnea Turcitul și l-a aruncat pe masă, în fața lui Radu Buzescu.

Au fost clipe de tăcere adîncă. Părea că se aud lumînările arzînd. Preda și Radu Buzescu rămăseseră cu ochii ațintiți pe răvaș. Stroie își plimba privirea de la frații săi la Mihai și de la Mihai la comisul Radu Florescu. Întîlnea fețe aspre și neguroase la primii, durere pe obrazul măriei sale și nedumerire pe al comisului. Părea că răvașul desfăcut la un colț ar ascunde o taină de moarte.

Radu Buzescu nu vedea decît slovele unui cuvînt, dar după felul tremurat cum erau scrise a înțeles pe dată cine-i stăpînul răvașului. Doar avea acasă la Cepturoaia, într-un sipițel bine ascuns, alte două răvașe aidoma acestuia. Se întreba înfrigurat ce va fi scris Turcitul și cum de-a căzut în mîna voievodului.

— Haide, vere Radule ! rupse tăcerea Mihai. Curaj. Desfă-l, cunoaște-i pecetea și slovenește-l. Pe mine m-a ars destul, atîta vreme cît l-am purtat la sîn... Poate că va arde și pe alții. Poate că unii din noi își vor bănui că s-au împărtășit cu sîngele domnului. Au poate vor fi dat uitării fapte des petrecute la Țara Românească !... Se așezase în jilț ca un om ostenit și scîrbit.

Radu Buzescu a pigulit răvașul cu vîrful degetelor, l-a desfăcut ca pe un lucru murdar și, înainte de a-l sloveni cu glas tare, i-a sorbit rîndurile cu priviri repede lunecate de la un capăt la altul al șirurilor. După felul cum și-a mîngîiat barba spaniolească și după cum și-a potrivit glasul, jupîn Preda Buzescu a înțeles că poate sta liniștit. Asta i-a înseninat fața și l-a făcut să-și aducă aminte că poate niciodată Mihai n-a fost mai în puterea lor decît acum... Îi vor dovedi că slovele răvașului sînt mincinoase, că numai ei sînt adevărații prieteni și mai ales că a adus cu sine prea mulți greci pe care i-a miluit

şi care au început să se ridice peste capul boierimii de pămînt... L-a smuls din gîndurile astea plăcute cetania Radului.

Boierii şi-au tras jilţurile mai aproape de masă. Cetania s-a urmat cu glas domol şi adus cu meşteşug, aşa cum numai un adevărat cărturar putea să facă. A fost presărată din belşug cu sudălmile cumplite ale boierului Stroie, care se vede treaba uitase că se află în faţa voievodului.

Mihai ascultase pierdut spusele răvaşului, pe care le ştia pe dinafară. Ascultase şi spusele mieroase ale jupînului Preda, care vorbise părinteşte şi care-l dojenise ca pe un fiu pentru lipsa lui de credinţă faţă de nişte rude încuscrite cu panii din neamul Wizniewieki şi cu Jagellonii. Apoi stîlpul Buzeştilor s-a întors spre fratele său Radu, făcîndu-i semn.

— Măria-ta — începu acesta — cunoscuşi că fusei slujitor la curtea Ardealului. Ştii prea bine, doamne, că în sfaturile noastre de la Strejeşti vorbirăm şi puserăm la cale să ne apropiem de apus şi de creştinătate, acolo fiind puterea, acolo fiind cetăţile cele tari de piatră, acolo fiind făurăriile care nu-şi istovesc focurile, nici ziua, nici noaptea.

— Ştiu, vere Radule. Mai ştiu că cea mai mare cetate e cetatea sufletului şi că cea mai neistovită făurărie e inima.

— Prea plecat ascult cugetările măriei tale. Vrednice sînt de pana diecilor învăţaţi şi de lăutele cîntăreţilor.

— M-aş bucura să fie vrednice de cinstirea oamenilor... Şi din ele să răsară adevărul şi lumina.

Comisul Radu Florescu, căruia jupîn Theodosie Rudeanu îi şoptise stăruitor la ureche că Buzeştii vor să-l înlănţuie pe voievod, era tot numai barbă, ochi şi urechi. Văzuse încotro bătuse struna jupîn Preda şi se mirase nespus că de el şi de negoaţele lui nu pomenise nimic. Acum se chinuia să dezlege cugetul jupînului Radu. Şi se gîndea bucuros că pînă la Scaun e cale destulă şi că va fi mereu aproape de măria sa.

— Lumina şi adevărul, măria-ta, stau în puterea domnului. Adevărul este porunca, şi lumina este judecata măriei tale. Oamenii sînt datori să le cunoască şi să li se închine.

— Toţi oamenii, vere Radule ?

— Toţi oamenii, măria ta !

— Atunci spusele domniei tale mă bucură. Se cheamă că voi domni în linişte, că ţara se va pătrunde de adevărul poruncilor mele şi se va lumina la judecăţile mele. O voi povăţui ca un părinte. Pe cei buni îi voi răsplăti, iar pe cei răi îi voi pedepsi.

— Aşa-i, măria-ta ! Asta stătu şi altădată în puterea voievozilor. Dar precum părintele se sfătuieşte adesea cu fraţii săi, aşa este bine să se sfătuiască şi voievodul cu supuşii săi cei mai de frunte.

— Bine vorbişi, frate Radule !

— După învăţăturile domniei tale, neică.

Faţa jupînului Preda strălucea de fericire.

— Eu zic să ne plecăm la poruncile măriei sale şi să ascultăm la ce ne chemă aici, spuse Stroie, împingîndu-şi barba peste masă. Îl aleserăm domn, îl urmarăm în pribegie, acu' să poruncească... Dacă voişi să porţi treburi diplomaticeşti, de ce nu te aleseşi domn, frate Radule ? Că doar dacă-l urcarăm în Scaun pe Mihai, care ni-e văr, bine te puteam urca şi pe tine... Aşa că zi-i ce sfătuirăm la Cepturoaia. Măria sa-i grăbit... De Înviere trebuie să fie la Scaun.

Vorbelor acestora le-a urmat o tăcere de moarte. Jupînii Preda şi Radu Buzescu nu ştiau încotro să-şi poarte privirile. Mihai a zîmbit acru, încredinţîndu-şi oaspeţii cu o mişcare din cap că spusele vărului Stroie sînt pe deplin adevărate.

— Nu la poruncă v-am chemat, iubiţi şi cinstiţi veri. Poruncă poate să dea cămătarul către datornicul său, nu datornicul, cămătarului.

— Măria-ta, se umflă de la locul său jupîn Preda Buzescu.

— Aşa-i, domnia ta... Nu te mînia. Să lăsăm acum grija datoriilor şi să tocmim culesul roadelor acestei domnii.

— Vor fi dulci, doamne, zîmbi Radu Buzescu.

— Pentru unii... Pentru alţii, amare... Roadele vieţii sînt neasemenea pîrguite. Pe unele le bate soarele din plin, pe altele numai dintr-o parte ; sînt şi din acelea care nu se bucură de căldură şi rămîn mici, acre şi nemernice.

— Soarele nostru eşti măria-ta, se închină curteanul.

— O să stăm sub razele măriei tale, adause sfătos Preda Buzescu.

— Şi o să culegem capetele păgînilor, ca pe bostani, rîse gros jupîn Stroie.

— De aceea v-am chemat într-o sfîntă zi ca asta, cinstiţi boieri. Cu domniile voastre am tăinuit să apuc Scaunul, cu domniile voastre am sfătuit să sculăm ţara şi să batem război păgînului. Am socotit că se apropie sorocul judecăţilor şi că n-ar fi bine să fiţi văzuţi în cetate. Am venit la Plăviceni. Oas-

tea tîrgului şi cetele de curteni se ridică în arme. După cîte mi-aţi repezit răspuns, monastirile şi-au întărit zidurile şi au tocmit cu grijă iarba de puşcă şi silitra. Slujbaşii domneşti aleargă să adune merinde. La toamnă, le vor duce oamenii prin cetăţi... Ce gîndiţi să faceţi cu oştile băniei ? În Vlahia Mare am prea mulţi duşmani. Danul are să ridice oştire, da' nu pentru mine... Ascult sfatul domniilor voastre.

Iarăşi tăcere... Radu Buzescu părea că găsise ceva cu totul deosebit pe una din zalele voievodului. Se sculase de la masă şi-o cerceta cu luare-aminte. Jupîn Preda îşi dărăcea barba, prefirîndu-şi-o printre degete. Îşi ţinea privirea aţintită pe faţa de masă. Atunci a izbucnit Stroie Buzescu.

— La poruncă, măria-ta... Cînd oi auzi clopotul bătînd pe dungă, ridic satele. Într-o zi sînt la bănie. De acolo, cu călăraşii, în trei zile, cad asupra Cetăţii de Scaun.

— Şi eu, măria-ta, întări spusele Buzescului comisul Radu Florescu.

— Te pripişi, frate Stroie. Te pripişi şi domnia ta, comise.

— Cum adică ? se miră Stroie Buzescu, repezindu-şi sprîncenele în sus.

— Da, da !... Vă pripirăţi amîndoi ! Aşa-i, frate Radule ?...

— Aşa-i, neică, răspunse peste umăr Radu Buzescu, cercetînd cu mai multă luare-aminte zaua cu pricina.

— Măria sa nu ne răspunse încă nimic nici la strigările de oaste, nici la puterea băniei, nici la satele moşneşeşti din jos de Balş, nici la arenda vămii de la Genune. Să le luăm cu binişorul, frate Stroie şi cinstite comise... Pînă la toamnă, mai avem o groază de vreme... Oştile noastre nu-s greu de ridicat. I-o dovedirăm măriei sale cînd cu călcarea năvrapilor... Aşa gîndii eu, ca unul mai bătrîn şi mai hîrşit cu viaţa... Măria-ta, ce zici ?...

Boierul vorbise cu glas domol, liniştit şi dulce pe deasupra, tăios şi ameninţător mai la adînc.

Mihai şi-a plecat fruntea în palmă, răspunzînd sugrumat :

— Totdeauna am fost plecat la înţelepciunea domniei tale, cinstite vere Preda... Să tocmim, aşa cum zici, mai întîi trebile gospodăriei, ca orice om cu scaun la cap, şi mai apoi trebile domniei şi ale ţării.

— Ştiam, iubite fiule, că ai să ne asculţi, ca pe unii care totdeauna îţi furăm sfetnici şi prieteni adevăraţi... Haide, frate

Radule, la masă. Se cuvine să ne unim puterea minţilor, ca să ne izbăvim de rele.

— Amin, răspunse Radu Buzescu, întorcîndu-se la masă.

4

A urcat în cerdac să-i vadă plecînd. Noaptea era luminoasă. Secera lunei strălucea într-un cer limpede, spuzit de stele. Zidurile culei păreau muiate în lapte de var. Buzeştii au ieşit unul după altul. Întîi jupîn Preda, apoi Stroie şi cel din urmă, Radu. I-a văzut, apoi, alăturîndu-se scară la scară şi luînd-o la pas domol pe şleaul care duce la Studiniţa. Îl îngenuncheaseră. Îl măcinaseră fără milă între pietrele colţuroase ale vrerilor şi dorinţelor hulpave, cărora nu le putuse sta împotrivă. Cînd străjile au închis porţile, parcă ar fi prăvălit lespezi de piatră peste mormîntul proaspăt deschis al viselor lui. Din curte se auzea glasul comisului Radu Florescu, care împărţea porunci la grajduri. A scos un geamăt înăbuşit, întorcîndu-se în odaia oaspeţilor, cu barba răvăşită şi ochii arzînd. Simţea că se sugrumă. Şi-a smuls copcile de la gît, răsuflînd adînc şi pripit. Stătea în mijlocul odăii, cu mîinile căzute fără vlagă, cu privirea rătăcită. Gînduri anapoda îi ciocăneau în ţeastă... La ce-i foloseşte toată truda, la ce bun toată lucrarea pe care-a pornit-o, dacă cei mai apropiaţi prieteni se dovedesc a fi neînţelegători şi străini, pizmaşi şi haini ?... Parcă s-ar fi juruit să le fie rob. Parcă un blestem de sus i-a ferecat mîinile şi l-a adus în genunchi în faţa vulpoiului aceluia bătrîn de Preda şi a celuilalt vulpoi mai tînăr de Radu. L-au umilit. I-au adus aminte că s-a ridicat din pulbere... Că l-au făcut os de domn. Că ei se înrudesc cu panii, cu riga şi cu Jagellonii. Că dacă el ţine Scaunul, îl ţine prin voia şi prin puterea lor.

Un val de ură, de mînie, de scîrbă şi de ruşine i s-a ridicat în toată fiinţa, zgîlţîindu-l ca pe un apucat de friguri. Dintr-o săritură, a fost lîngă peretele pe care se aflau prinse armele. N-a auzit paşii uşori care se îndreptau spre sală. A smuls o lance tătărească şi după ce-a cumpănit-o în palma stîngă a zvîrlit-o cu toată puterea în uşa în care se arătase doamna Stanca. Suliţa a vîjîit scurt şi s-a înfipt, cu un plesnet sec, lîngă umărul femeii. Din tăblia de stejar au sărit aşchii. Doamna se

făcuse albă. Rezemată de ușor, îl privea înspăimîntată, cu buzele tremurînd.

— Măria-ta... îngăimă abia auzit.

— Rudele tale, scrîșni voievodul, ieșind val vîrtej, după ce-și culesese din zbor sabia așezată pe-un scrin.

*

Comisul, vătaful Simion, Pătru din Copăceni și Sandu ciobănașul erau în șei. Cîteva slugi țineau făclii aprinse, cu care luminau cotloanele întunecate ale curții. Vătaful Simion purta frîiele calului măriei sale.

Mihai a coborît scările în fugă. Cu fiecare treaptă sărită simțea că se ușurează. A cuprins dintr-o privire cai și călăreți. Nările începuseră să-i tremure. Dintr-un salt, a fost în curte. A pus piciorul în scăriță. A rămas o clipă nemișcat. Fără o vorbă, și-a scos piciorul din scăriță, s-a întors pe călcîie, dînd buzna în culă. A urcat treptele cîte trei deodată. Pe Stanca a găsit-o prăbușită în pragul ușii, cu capul sub lemnul luciu al suliței. Plîngea înăbușit și icnit. A ridicat-o de subsuori, i-a netezit fruntea cu duioșie, apoi, lacom, i-a sărutat gura. A lăsat-o tremurînd și sughițînd. A străbătut din cîțiva pași iatacul ei intrînd pe vîrful picioarelor în iatacul copiilor.

Ardeau candelele. Li se auzea răsufletul ușor și asemenea. Și-a scos cușmulița, făcîndu-și trei cruci smerite. Cu mers abia simțit, s-a apropiat de paturile cu polog, a dat perdelele în lături, lipindu-și pe rînd buzele arse de obrazurile catifelate. I-a privit îndelung, umplîndu-și sufletul de chipul lor nevinovat, apoi a ieșit tot pe vîrfuri, fără să ia seama că Stanca îl urmase și că-l privea cu mîinile încrucișate la piept, ca într-o rugă.

*

Goana îl ușura. Călăritul bezmetic îi făcea bine. Îi dădea simțămîntul puterii sale. Al stăpînirii calului și mușchilor. Trebuia să ia seama la drum. Să-și țină ochii treji. Trunchiurile pomilor se scurgeau pe lîngă călăreți ca niște umbre de moroi. După o vreme, a-ndăluit la trap. Trap întins, ca să-și potrivească fugarii răsufletul. Apoi la pas, pînă li s-a așezat splina, și din nou trap spornic, ca pentru drum lung. N-avea chef de

vorbă. Stătea în șa, aproape țapăn, cu mîna dreaptă înfiptă în șold.

Pe la întîia strajă a nopții au ajuns la gura Tasluiului. Dintr-o rîpă năpădită de lăstăriș des i-a ieșit în cale o namilă călare pe un cal zdravăn. Namila ținea în dreapta un pistol, iar în stînga o cruce. Pe cap avea comănac.

— Cine vine? răcni namila.

— Eu sînt, popo! răspunse voievodul, înseninîndu-se. Adus-ai oamenii?!

— Adus, măria-ta.

— Să ne urmeze... Sfinția ta trage calul alături. Apoi, întorcîndu-se în șa: Poftește, cinstite comise. Avem să facem sfat de război.

În urma popii Stoica au ieșit din rîpă, îndemnîndu-și caii cu plesnete de limbă și mormăituri groase, ca la douăzeci de călăreți. Își țineau căciulile în mînă și la șolduri purtau paloșe. Cum îl cunoșteau pe măria sa, se închinau adînc, plecîndu-și frunțile spre coamele povodnicilor. Mihai a văzut printre chipurile bărboase ale fărcășenilor fețe de feciorași pe care abia se-nspicaseră cîteva tuleie de mustață. De bună seamă că aceia erau ciobănașii lui Balborea, aleși de popa Stoica. Cel din urmă călăreț care a ieșit din rîpă a fost însuși baciul. Își ținea burca aninată de umeri, iar în loc de paloș își cumpănea în dreapta ghioaga.

Se vedea cît de colo că fărcășenii fuseseră dăscăliți cu strășnicie. Se înșiruiseră cîte trei în rînd, în spatele vătafului Simion... Acum așteptau neguroși poruncile măriei sale. Inima voievodului a tresărit de bucurie, văzîndu-i așezați zdravăn în șei. Aveau oamenii locului o anume plecare spre trebile și năravurile ostășești. Ochiul încercat al voievodului a priceput meșteșugul acesta al fărcășenilor dintr-o singură privire. L-a priceput și s-a bucurat în sine. Nu va avea atîtea oști cîte vor putea ridica Buzeștii de pe întinsele lor moșii, dar acestea pe care le are vor fi oști țapene. Cu atît mai mult, cu cît li se vor adăuga lefegiii, cetele de curteni, roșii, mazîlii și mai ales scutelnicii și moșnenii. Cînd va ține în mîini toate oștile țării, va fi el stăpînul. Vor simți puterea domnului lor pînă și cinstiții jupîni Preda și Radu Buzescu.

A ridicat mîna deasupra capului, dînd pinteni. Pîlcul de călăreți s-a urnit, coborînd la trap domol rîpele care duceau

la matca Oltului. Caii au adulmecat pînza de apă, sforăind pe nări. Împinşi cu pulpele şi cu pintenii, au spart faţa undelor, bătînd cu potcoavele în bolovănişul vadului. Călăreţii au ieşit din umbra sălciilor în largul Oltului poleit de lună. Au fulgerat străjile paloşelor. Fugarii tăiau undele cu pieptul. Apoi au intrat iarăşi sub scutul luncii. Au ţăcănit din nou potcoavele pe prundiş. Caii au ieşit la mal cu apa şiroind. În liniştea adîncă a nopţii s-au auzit şeile scîrţîind şi dobitoacele scuturîndu-se.

Mihai, care cunoştea locurile ca oricare pămîntean, a lăsat şleaul Ruşilor de Vede, coborînd pieziş spre matca Oltului Mic.

— Aha, mormăi destul de tare în barbă popa Stoica. Mergem să-l spovedim pe Cătina Ilie, măria-ta!

— Ai ghicit, popo... Să-l spovedim şi să-l împărtăşim.

Cînd pîlcul de călăreţi a lăsat Uria în stînga, negurile nopţii începuseră să se tragă către codri. Pe valea Oltului Mic stăruia un vălătuc de ceaţă, arcuindu-se după cum cîrnea apa. Poienile erau şi ele împînzite de aburi. La un cot al rîului, sub un pinten de codru, li s-a năzărit călăreţilor acoperişul negru din şindrilă al conacului vistiernicelului Cătina Ilie. Plutea deasupra ceţurilor ca o arătare. Pe unul din hornuri începuse să clămpăne o pereche de berze. Se auzeau vitele mugind în staule. Peste codrii Teleormanului, soarele se săltase sîngeriu şi parcă arzînd mocnit.

Poruncile voievodului au fost rostite cu glas scăzut. Pe dată, ca şi cînd toată viaţa n-ar fi făcut altceva decît să împresoare conace, fărcăşenii s-au răzleţit de jur împrejurul curţilor, sugrumîndu-le. Îşi ţineau paloşele goale în mînă. Mihai, urmat de comis, de popa Stoica şi de vătaful Simion, s-a îndreptat spre porţile ferecate ale curţilor care începuseră să se desluşească prin pîclişul alburiu.

Conacul era aşezat într-o vîlcică. Pămîntenii nu ştiau prea multe despre Cătina Ilie. Ştiau doar că fusese sameş la ocnă la Telega, că adunase în slujba asta bani destui să-şi cumpere slujbă de vistiernicel, în vremea cînd vel vistiernic al ţării era boier Dan din Drăgoieşti şi din Stelea. Se pripăşise prin partea locului cu zece ani în urmă. În vremea Alexandrului Vodă, prinsese deosebit temei şi cheag. El fusese căpetenia dăbilarilor domneşti care călcaseră moşiile banului Mihai. Într-un singur an săpase cu rumânii un şanţ lat de două suliţe, de jur împrejurul conacului, pe care-l umpluse cu apă slobozită din Oltul Mic. Dărîmase gardul de spini al curţilor şi ridicase în locu-i

palancă din grinzi lipite cu pămînt şi întărită cu împletituri de nuiele. Gurile spuneau că vistiernicelul îşi teme pielea... Mai ales s-au încredinţat de asta cînd Cătina Ilie s-a dus de s-a închinat jupînului Preda Buzescu, la Cepturoaia. Cu toate că nu era decît vistiernicel, îşi tocmise patru alvaniţi, care făceau de strajă la porţi.

Unele din veştile astea i le strecurase la urechile măriei sale popa Stoica, cînd coborîseră spre porţi. Altele îi erau cunoscute de la Vătău şi din vremea slujbelor lui la bănia Olteniei. Cătina Ilie îi stătea ca un cui înfipt în coaste. Avea o mînă întinsă spre Buzeşti şi alta spre boier Dan. Retezîndu-i-le pe amîndouă, şi-ar fi slobozit moşiile, măcar spre răsărit. Totodată ar fi dat semn că de la mînă pînă la cap nu-i cale prea lungă.

Într-aceea, urmînd şerpuirea potecii, au ajuns într-o poiană care se deschidea în faţa porţilor conacului. Între călăreţi şi porţi lucea brîul de apă, care străjuia curţile. Tăcerea faptului de zi a fost sfîşiată de strigătul aspru al străjii:

— Care eşti acolo?...

— Om bun, răspunse Mihai.

— Ce vrei, om bun?!

— Îl caut pe dumnealui vistiernicelul Cătina Ilie.

— Nu-i acasă!

— Ba-i acasă!

— Cată-ţi de drum... Vistiernicelul e plecat la Cetatea de Scaun.

— Minţi, porc de cîine! Îi acasă!... Deschide, că altfel îţi retez capul.

I-a răspuns un hohot de rîs răguşit. Soarele, care se ridicase deasupra văii, împungea ceţurile cu săgeţi de lumină. Călăreţii au putut vedea atunci faţa bărboasă a străjii rînjind către ei. Apoi omul a rezemat de zid buza unei sîneţe.

— Înapoi, că vă detun!

— Nemernicule!... Îndrăzneşti să ameninţi pe domnul ţării?... Păs, Simioane!

Fie că nu auzise vorbele voievodului, fie că se făcuse surd, oşteanul a plecat sîneaţa spre vătaful Simion, care descălecase dintr-un salt, luase între dinţi un pistol, iar cu celălalt în mînă se îndrepta spre marginea şanţului.

— Nu păşi, că trag! strigă straja.

În aceeași clipă, vătaful îl ținti cu pistolul și dădu foc. Lovit drept în frunte, omul căscă gura și holbă ochii, ridicîndu-se pe podină în toată lungimea trupului. Bătu aerul cu mîinile și, frîngîndu-se de șale, căzu pe spate, horcăind a moarte. Călăreții au putut auzi limpede bufnitura trupului izbit de pămînt. Sîneața, care-i scăpase din mînă, s-a rostogolit în apa șanțului.

— Păcat, mormăi popa Stoica, sărind din șa... Într-o clipă, măria-ta, deschid porțile.

Ținînd în stînga crucea și pistolul, popa și-a făcut vînt în apă, urmat în aceeași clipă de Simion. Pufăia în barbă, ca un foi. Din cîteva zvîcnituri ale dreptei a fost dincolo. Potcapul îi căzuse pe-o ureche. S-a ridicat pe mal, cu anteriul șiroind. Din curți se porniseră strigăte stăpînite de porunci date cu glas tunător. Cînd a ieșt la țărm și vătaful, la ziduri s-au arătat alte două capete. Popa Stoica le-a blagoslovit cu stînga, în care ținea crucea, iar pe unul l-a detunat cu dreapta, în care ținea pistolul.

— În numele Tatălui, fiule, în numele Tatălui, strigă fărcășanul. Haide, puișorule, scoate căpățîna să te milui și pe tine, îl îmbie pe celălalt, rînjind cu gura pînă la urechi.

Omul însă n-avea chef de asemenea miluială. Își pusese tigva la adăpost și răcnea după ajutor cît îl țineau bojocii. I-a trebuit o clipă popii Stoica să se reazime cu spinarea de palancă și altă clipă vătafului să i se cațere pe umeri și de acolo pe creasta străjuită de pari ascuțiți. Ajuns sus, Simion a slobozit amîndouă pistoalele în curte, apoi s-a topit ca o umbră în spatele zidurilor.

— Ai grijă la pod, comise, spuse răgușit Mihai.

Radu Florescu își aricise măturoiul sîrmos al bărbii și aștepta cu mîna pe straja săbiei. Se luminase de-a binelea. Larma din curțile vistiernicelului contenise în clipa cînd vătaful Simion își dăduse drumul de pe ziduri, izbucnind după aceea cu mai mare putere. Se auzeau glasuri chemîndu-se și îndemnîndu-se spre porți. Mihai își mușca mustața cu mî iie. Cu coada ochilor putea vedea străjile fărcășenilor stînd nemișcate pe malul șanțului. Ar fi trebuit să-l întărească pe vătaf cu cîțiva oameni de nădejde. Nu și-a sfîrșit gîndul, cînd, cu un muget înăbușit, popa Stoica, ținînd crucea în dinți, a sărit ca o matahală, agățîndu-se de țepușele palăncii. A bătut de cîteva ori cu tălpile botforilor în zid, apoi s-a rilicat pe creastă arătîndu-i voievodului turul alb al nădragilor de in. Acolo a stat o clipă să-și tragă sufletul, ținînd crucea deasupra capului.

— Bă, Cătino !... Iaca venii să te spovedesc ! Dă-te aproape, diavole, răcni popa.

Îi răspunseră strigăte de spaimă și de mirare. Cînd a sărit, i s-au agățat poalele anteriului în țăpușe, sfîșiindu-se pînă jos.

— Anatema, Cătino, pe capul tău !... Îmi rupsei anteriul, antichristule !

Comisul a rîs gros.

— Strașnic popă ai, măria-ta.

— Podul, comise ! Dă pinteni !

Huruind înăbușit, cu vîrtejurile tăiate, podul a căzut peste șanț. Mihai și comisul Radu Florescu au dat năvală, fluturîndu-și săbiile deasupra capetelor. Izbirea fusese așa de scurtă și așa de pripită, încît l-au găsit pe Cătina Ilie în cerdac, numai în cămeșoi, desculț, cu părul vîlvoi și cu sabia în mînă. Slujnicile și roabele chirăiau, alergînd bezmetice prin curte. Sub amenințarea crucii popii Stoica, slugile lepădaseră parii și sulițele, privindu-se mirați înde ei și mai ales privind speriați la arătarea a celui înspăimîntător mădular al bisericii.

Mihai își vîrîse sabia în teacă. La fel și comisul.

— Strașnic știi să-l primești pe voievodul țării, cinstite vistiernicelule, spuse domnul cu glas tăios.

Cătina Ilie se holba la măria sa. Avea fața lividă și buzele vinete. A lepădat sabia și, ca un lunatic, a coborît scările cerdacului, plecîndu-și fruntea în țărînă la scara voievodului. Slugile căzuseră în genunchi, moarte de spaimă.

— N-am știut, măria-ta, îngăimă vistiernicelul, abia trăgîndu-și sufletul. Gîndeam că-s lotrii... Iertare, măria-ta, iertare !

Era un bărbat ciolănos, spînatic, deșirat, cu fruntea îngustă și un ochi acoperit de albeață. Își ridicase pletele sure din țărînă și-l privea pe voievod cu ochiul teafăr, care lăcrima din belșug.

— Popo Stoico, cheamă oamenii, porunci Mihai.

Bărbosul își vîrî degetele în gură și fluieră haiducește, de răsunară streșinile luncii. Pînă cînd s-au adunat fărcășenii, în curțile vistiernicelului a plutit o liniște de moarte.

*

Măria-sa a ținut scaun de judecată, stînd în șa. Fărcășenii adunaseră toată slujitorimea curților, orînduind-o sub cer-

dacul conacului și străjuind-o cu paloșele goale. Pe Cătina Ilie îl păzea îndeaproape Pătru din Copăceni.

— Popo Stoico, spovedește-l, porunci voievodul... Tu, Cătino, spune tot ce ai pe inimă. Spune cu glas tare, să te audă toți cîți sînt aici de față. Să știe și să ducă veste în țară cum ți-ai hăinit vecinul care ți-a întins o mînă de ajutor la nevoie, cum l-ai pizmuit și cum l-ai prădat... Ești zăcaș și-ai călcat poruncile dumnezeești. Ai călcat și pravila, și legea pămîntului... Spovedește-te...

— Măria-ta... bîlbîi vistiernicelul, rostogolindu-și în toate părțile ochiul cu albeață, care nu părea gemenul celuilalt, ci alerga slobod în găvanul lui.

— Haide, sfinția ta !... N-am vreme !... Spovedește-l !... Simioane !... Gătește-ți paloșul !

Vătaful și-a scos pala din teacă, cercetîndu-i ascuțișul cu buricul degetului mare. Cătina Ilie era mai mult mort decît viu. Broboane de sudoare i se iviseră la rădăcina părului. Răsufla ca și cînd ar fi ținut pe piept o piatră de moară. Cînd popa Stoica i-a vîrît crucea ghintuită sub nas, vistiernicelul a scos un strigăt neomenesc.

— Nu !... Nu !... Iertare !... Iertare !

— În genunchi, mielul lui Dumnezeu... Haide, oiță mironosită !... În genunchi, să-ți pot pune poalele anteriului deasupra capului. Ce să-i faci... Uitai să-mi iau patrafirul... Ai să mă ierți pentru asemenea necuviință.

Tot bodogănind și tot dăscălindu-l pe pricinaș, cu vorbă bună și cu glas îndulcit, popa Stoica s-a apropiat de el, pînă cînd l-a putut înșfăca de ceafă. Dintr-o singură mișcare l-a îngenuncheat, vîrîndu-i nasul între botforii cuviosiei sale. Cum vistiernicelul se zbătea gemînd din rărunchi, l-a mîngîiat pe scăfîrlie cu partea ghintuită a crucii. S-a arătat puterea binefăcătoare a sfintei cruci, vistiernicelul rămînînd nemișcat. După aceea, popa i-a acoperit capul cu poalele zdrențuite ale anteriului, l-a blagoslovit și, ridicînd ochii spre cer a slobozit glas de tunet :

— Doamne, Dumnezeuleee !...

— Lasă moliftele, sfinția ta... Să mărturisească prinsul...

Popa a coborît ochii din cer și, după ce și-a tocmit comănacul care alunecase pe ceafă, l-a îndemnat pe cel îngenuncheat :

— Mărturisește, jupîne !... Te ajunse pedeapsa lui Dumnezeu pentru fărădelegile de le făcuși... Apoi încet, șuierînd cuvintele printre dinți și privind cu coada ochiului spre voievod : Îți spusei eu, bă Cătino, să nu mai umbli după cărămizile noastre. N-ascultași, blestemate...

În vremea asta, doi fărcășeni, urmînd o poruncă dată cu glas scăzut de vătaful Simion, rostogoliseră pînă în fața cerdacului un butuc de tăiat lemne. La vederea butucului, Cătina Ilie s-a smucit de sub poalele anteriului sfinției sale, tîrîndu-se pe coate la scara voievodului. S-a ridicat în genunchi și s-a agățat cu amîndouă mîinile de piciorul voievodului, sărutînd în neștire pielea cizmei acoperită de praf.

— Măria-ta !... Iartă păcătosului ! Măria-ta !... Doamne !... Stăpîne !... Iartă ! Iartă ! Ți-am bîntuit moșiile, mărturisesc pe sufletul meu, doamne. Dau înapoi, măria-ta. Lasă-mă numai cu ce am pe mine... Dăruiește-mi viața... Pentru sufletul copiilor măriei tale...

Mihai l-a privit cu scîrbă... I-a făcut semn lui Simion. Împreună cu Pătru din Copăceni, vătaful l-a smuls pe cel judecat de lîngă măria sa. Cătina Ilie se zbătea în strînsoarea oștenilor, întinzînd mîinile spre voievod. Din gît îi ieșeau sunete cîrîite și sălbatice. Cînd l-au pus cu capul pe butuc, a strigat din toate puterile :

— Ilinăăă !... Ilină !...

Popa Stoica s-a apropiat de voievod, cu bărboiul aricit :

— Iartă-l, măria-ta !... Nu-i bărbat ! Iartă-l pentru sfînta sărbătoare de mîine și pentru învierea Mîntuitorului.

— Taci, popo !

— Nu tac, doamne !... Citii iertarea în ochii măriei tale.

Voievodul și-a plecat barba în piept. Vătaful Simion ridicase paloșul. Se auzea aripa morții fîlfîind peste curțile vistiernicelului Cătina Ilie din Sprîncenata.

Toate cîte s-au urmat din clipa cînd a ieșit în cerdac, cu părul despletit, cu iia abia adunată pe pieptișorul fraged, Ilina, fata lui Cătina Ilie, au fost de mirare și de poveste. Fata era frumoasă, mititică și cu cosița de aur care o învăluia ca într-o lumină. Cu toate că tremura vargă, a coborît scările într-un suflet, și-a făcut loc printre slugi și printre fărcășeni, apoi a îngenuncheat lîngă taică-su, cuprinzîndu-l pe după gît cu amîndouă mîinile.

— M-ai strigat, taică...
— Fata mea... fata mea... suspină vistiernicelul.
Își ascunsese fruntea la pieptul fetei, ca un prunc care caută adăpost la sînul mamă-si. Vătaful Simion a coborît paloșul, întorcîndu-și fața spre voievod. Comisul Radu Florescu mormăia ceva în barbă. La fel, popa Stoica. Mihai a oftat din adîncuri... Și-a ațintit privirea neguroasă asupra tatălui și a fiicei strîns îmbrățișați lîngă butuc, apoi a poruncit cu glas sugrumat.
— În șa!... Tu, popo, ia datoria de la Cătina și du-o la Plăviceni. Spovedește-l, dar spovedește-l ca pe fiul rătăcitor întors la casa părintelui său.
A pus pinteni ridicîndu-și armăsarul în două picioare. L-a întors în loc, ieșind din curți la galop întins. L-au urmat îndeaproape comisul, vătaful Simion, Pătru din Copăceni, ciobănașul Sandu și, dimpreună cu el, alți vreo zece flacăiandrii din Fărcașe.
Popa Stoica rămăsese în mijlocul curților, cu bărboiul răvășit și cu poalele ude și sfîșiate ale anteriului spînzurîndu-i. A ridicat crucea sus, deasupra capului, binecuvîntînd umbra voievodului care se pierdea sub luncă. Cătina Ilie, desculț, cu capul gol, cu cămașa desfăcută la piept, plîngea cu fruntea plecată în țărînă.
Lunca și codrul răsunau de ciripitul vesel al păsărilor.

CARTEA A CINCEA
APE TULBURI

I

1

Ceasul al şaselea. Amiazi.

S-a îmbrăcat şi-i gata de drum. Poartă cizmele înalte de călărie, răsfrînte peste genunchi. Nădragii albi din stofuşoară frîncească, coantăşul cel nou, vişiniu, la cuşmuliţă şi-a prins surguciul de căpitan, iar la straja săbiei a înnodat năfrămuţele lucrate de Ancuţa. Pe umeri şi-a aninat o manta scurtă, dar bogată, din catifea albastră, mai mult sinilie. Simte că hainele astea îi stau lipite de trup, că-l fac mai falnic, că-i lasă mişcările slobode. Şi mai simte, ca niciodată, dorinţa şi nevoia să-şi vadă chipul în oglindă.

Oglinda o cumpărase de la Sibii şi-o purta într-un cobur, învelită cu un ştergar. Şi-a potrivit-o pe cerceveaua ferestrei. N-a cutezat să se privească dintr-o dată. S-a dat cîţiva paşi înapoi. A stat în cumpănă. Şi-a pipăit obrajii cu amîndouă palmele. Îi era frică să nu i se ridice împotrivă, din ciobul lucios, un alt Radu Gheţea. Un Radu Gheţea străin. Poate îmbătrînit. La ce-or fi scornit oamenii meşteşugul acesta diavolesc ? La ce-au nevoie să-şi cerceteze faţa într-o sticlă, dacă îşi simt cugetele curate şi neprihănite ? Oare nu li-e de ajuns că au ochi ?... Nu-s ochii oglinzi mai limpezi decît toate oglinzile din lume ? Au poate unii oameni care-şi tăinuiesc privirile, ascunzîndu-şi-le de semenii lor, simt totuşi nevoia să se cerceteze singuri, să-şi dezvăluie lor înşişi sufletele, în cămări ferecate şi numai la lumina puţină a lumînărilor ? Poate aceia au născocit oglinda ?... Aceia şi muierile frumoase, care învaţă la oglindă cum să-şi poarte frunţile, cum să clipească din gene ca să-mbete inimile bărbaţilor şi mai ales cum să-şi ascundă minciunile în dosul pleoapelor lăsate cu nevinovăţie în jos.

S-a apropiat încet, ca de un lucru necurat. Întîi i s-a arătat pieptul coantăşului, cu bumbii strălucitori. Mai apoi barba, gura... şi ochii. Ochii !...

Radu Gheţea a făcut un pas hotărît înainte, cercetîndu-l cu lăcomie pe cel care-i stătea împotrivă. Era omul din oglindă un bărbat în puterea cuvîntului. Avea o faţă trasă, pîrlită de soare, pe care se revărsa însă o lumină duioasă, cum n-au de obicei ochii albaştri. În fundul ochilor acelora treceau cînd şi cînd sclipete, ca nişte fulgere. Sprîncenele negre, îmbinate la rădăcina nasului, şi le ţinea arcuite a mirare. Desimea lor şi a genelor umbreau privirea. Printre buzele cărnoase i se zărea albul dinţilor. Barba neagră corb şi-o purta rotunjită cu foarfecele. Pletele moi, inelate, îi cădeau pe umeri.

Lumina puternică a soarelui, care bătea din plin în fereastră şi de acolo pe faţa lui, îi scotea la iveală fiecare firişor crestat de vreme. I-a trebuit destul timp pînă să se dedea cu chipul din oglindă şi pînă cînd să-l înţeleagă. I s-au aburit ochii şi oglinda s-a-nvăluit parcă într-o ceaţă groasă. Din grosimea ceţii s-au năzărit umbre. Frînturi din viaţa lui de pînă acum. Oameni şi locuri de odinioară... Cînd s-a limpezit adîncimea apelor de sticlă, din ea a răsărit chipul Ancuţei. Se-ntrupase din ochii lui. La început mică, licărind vie şi frumoasă numai în luminile lor, mai apoi crescînd cu repeziciune, cuprinzînd toată oglinda, toată odaia, toată lumea.

Radu Gheţea şi-a plecat fruntea. O simţea în el ca pe o chemare de demult. Nu mai putea zăbovi nici o clipă. A-nfăşurat oglinda la loc în ştergar, mulţumindu-i în gînd pentru marele ei meşteşug. I se părea că pînă atunci îşi uitase chipul. Că se gîndea la el, cel de acum, dar că-l vedea pe celălalt Radu Gheţea. Pe Radu Gheţea aşa cum plecase în lume, cu fruntea senină şi ochii limpezi.

Cînd a ieşit în cerdac, soarele revărsa peste tîrg o puzderie de lumină, care făcea să strălucească crucile de pe turlele vechii mitropolii argeşene. Cîrstocea îl aştepta în şa, ţinîndu-l alături pe Diavol.

Spre miazănoapte se ridica asupra lumii, cărunt şi încununat cu nori, Negoiul.

Era pe la prînzişor cînd mîntuise toate trebile. Dereticase prin casă, dăduse fuga la grajd să sloboadă vacile la păşune şi să-i arunce lui Fulger o furcă de fîn, fiersese laptele, crăpase cîteva braţe de aşchii pentru cuptor. Cneazul plecase la arat încă din zori. Aşa că rămăsese cu toate ale casei, în ajun de praznic.

Nici nu mijise încă de ziuă, cînd începuse munca. Se învîrtise ca o zvîrlugă, cu spor şi folos. Îi cînta sufletul. Parcă nu erau ale ei nici mîinile, nici picioarele. La început, îşi putuse struni minţile. Cu cît urca soarele mai mult pe boltă, cu atît gîndurile o luau razna, împrăştiindu-se ca un stol de vrăbii cînd dă uliul... A spart o strachină şi în loc să adune cioburile, s-a trezit în faţa laviţei pe care dormise Radu, ast'toamnă, cînd picase din pribegie. Parcă-l vede aievea. Căzuse într-un somn de plumb. Avea faţa liniştită şi senină ca un prunc. Atunci îl sărutase hoţeşte pe buze şi se-nfiorase toată, de frică, de ruşine şi de plăcere. Da' cînd a stăpînit-o în Valea Brazilor ?... Cînd a luat-o în braţe, s-o treacă prin apă ?...

Doamne, unde-i stau gîndurile ! Or fi crescut cozonacii ? ! Că i-a frămîntat, pînă s-au făcut numai băşici. A dat fuga lîngă vatră, ridicînd ştergarele cu care oblojise covăţelele de lemn. Dinăuntru s-au înfoiat către ea patru cozonaci trupeşi. De-abia mai încăpeau în copăi. S-a apucat să şteargă armele cneazului. Atît mai are de isprăvit. Să cureţe armele, meşteşugurile de vînat şi pescuit şi tarhatul de război. De cîte ori se nevoieşte la treaba asta, de atîtea ori se mîhneşte că n-a făcut-o maică-sa un fecior, ca acela... Ca Radu, spre pildă. S-ar fi legat fraţi de cruce şi-ar fi bătut cu paloşele în patru zări de lume.

Aici ajunsese cu gîndurile, atunci cînd pusese cîrpa pe paloşul cel mare al cneazului. La ce s-o fi făcut maica fecior ?... Atunci n-ar mai fi luat-o Radu în braţe, s-o treacă apa din Valea Brazilor, nici n-ar mai fi supus-o, frîngîndu-i mijlocul... Ce, să-l vadă pe Radu umblînd după altele ! ?... Atîta i-ar trebui ! Că-i scoate ochii cu ghearele.

Să fie în locul lui vodă, i-ar da poruncă straşnică să mai lase trebile căpităniei pe seama cetaşilor şi să-şi mai vadă

de-ale lui. Ba i-ar porunci chiar să se-nsoare cu una, Ancuța lui Bojin, care suspină și se ofilește de atîta dor... Să creadă el, căpitanul, că Ancuței i-e dor... Nici pomeneală. Ah! Ah! S-a luat cu vorba și acu vine amiazu... A zvîrlit cîrpa sub laviță, a cules aproape din zbor mănunchiul de busuioc și legăturica cu săpunariță, apoi a dat buzna afară, alergînd în vîrful opincuțelor.

Cînd a coborît în tăpșan, soarele a-nvăluit-o în beteală de aur. Din tufele de sub brazi a sărit spre ea, adulmecînd-o cu botul umed, Căprița. Dimineața pare o dimineață fermecată.

Parcă acum vede pentru întîia oară Cremenarii. Nu știe cîtă vreme a stat, așa, nemișcată, cu legăturica de săpunariță într-o mînă și cu buchetul de busuioc în cealaltă, lăsîndu-se dezmierdată de frumusețea zilei. A trezit-o din beția asta mormăitul lui Cufurici, care se căznea să se urce într-un brad. Ancuța a zbughit-o din loc, cu Căprița sărindu-i pe urme. Din fugă, i-a pălit lui Cufurici un ghiont între coaste. Luat din pripă, ursanul și-a dat drumul de vale, mormăind supărat.

Fata a ținut-o într-o goană pînă la urlătoare. De la capul bradului culcat de cneaz peste prăpastie se pornea în jos o potecuță, nu mai lată decît vîrful opincii. O făcuse ea, umblînd vara să se scalde singură, în ochiul de apă limpede și adînc, care rămînea tăinuit de pe urma șuvoaielor din primăvară, sub colții de stîncă și sub trunchiurile prăvălite de puhoaie. Potecuța coboară buziș, ici șerpuind pe lîngă colții de stîncă, colo cumpănindu-se pe un trunchi smuls din rădăcină, dincolo sărind de pe un pietroi pe altul, sau ocolind cei trei mesteceni, crescuți ca trei frați gemeni din pieptul de cremene al urlătoarei, peste adîncul căreia își închină mătasea fragedă a frunzișului. A stat sus, în creastă, o clipă. Apoi, ușurică și mlădie, s-a pornit de vale. Căprița a urmat-o, tropotind mărunt cu copitele și behăind vesel. A agățat legăturica cu săpunariță într-o creangă de alun. Mănunchiul de busuioc l-a așezat deasupra. A sărit pe-un bolovan. Cu palmele încrucișate la ceafă, cu ochii întredeschiși și-a lăsat obrazul și fruntea alintate de soare. Razele o pătrundeau ca o binecuvîntare. Aici, în adîncul ferăstruit al pămîntului, dobîndiseră puteri întreite. Ardeau ca vara. Mirosea puternic a piatră încinsă, a apă, a cetină și a frunze verzi. S-a legănat din

șolduri, unduind lin. Cum stătea așa, ușor aplecată pe spate, a simțit iia înfiorîndu-i sfîrcurile sînilor. Atunci s-a-nroșit pară și a cutremurat-o un fior lung, care i s-a alungat de la vîrfurile degetelor pînă la rădăcina părului. Nu știe ce-i cu ea, dar parcă-i beată. I s-au umezit buzele. I se zbat nările. O cuprinde o toropeală, care-i înmoaie genunchii.

Și-a scuturat fruntea să alunge ispitele care-i dădeau ocol. Cît ai clipi, și-a desfăcut nojițele, a lepădat brîulețul, fotele, fusta și iia. A rămas pe marginea tăului, goală, nălțuță, împlinită. Cu mișcări pripite și-a despletit coadele. Cosița grea, vălurită, a-nvăluit-o pînă la mijloc.

Apa tăia, de rece ce era. Îi oprea răsufletul în piept. S-a cufundat de cîteva ori, lăsîndu-se îmbrățișată de unde. Nu poate avea altă bucurie mai mare la sfîrșitul iernii decît scalda asta dintîi, care-o desmorțește după atîtea luni trăite în nemișcare. Sîngele i se pornește mai năvalnic prin vine, sînii i se împietresc, își simte mijlocelul ca și cînd i l-ar strînge în brațe bădița Radu. A ieșit pe mal, și, cu o mișcare pripită, și-a aruncat cosițele pe spate, legîndu-le strîns cu o panglicuță roșie. Din pielița albă, cu luciri moi de piersică coaptă, se ridicau aburi subțiri. Pe umerii rotunzi, stropii de apă adunaseră toată lumina zilei. Din cîțiva pași săltați a fost la tufa de alun. Căprița, după ce pășunase o toană, se așezase la umbră, privind-o cu ochii mari și umezi. S-a întors cu legăturica și cu busuiocul. Iar atunci cînd s-a plecat deasupra tăului, ținînd în pumni flori de săpunariță, i s-a ridicat împotrivă, din fundul apei, o codană trupeșă, cu nurii împliniți, zîmbind. Ar fi stat la sfat cu fata, că tare era frumoasă. Dar s-a rușinat de goliciunea ei și-a alungat-o, tulburînd cu pumnii fața lucie a oglinzii.

Își frecase tot trupul cu săpunariță și cu busuioc. Așa o învățase ast' iarnă Dragomira, nevasta lui Cebucă, cea cu pielița neasemuit de albă și de catifelată. Pe cînd ea îi ajuta la copil, nevasta o povățuia în ale dragostelor...

Așa că, simțindu-l în tot trupul și în tot sufletul pe Radu ca pe un ibovnic, a făcut după învățătura nevestei lui Cebucă. Cu busuioc dăduse ea și pînă atunci. Dar nu cu busuioc și cu săpunariță muiate în apă ne-ncepută, într-o dimineață îmbelșugată în lumină, de la un capăt de primăvară. Nici nu stătuse cum stătea acum, întinsă pe piatra călduță, s-o bată soarele din plin și s-o crească așa cum crește toată suflarea din jur.

Își încrucișase mîinile sub cap și printre pleoapele între-deschise privea cerul. Era sus, nespus de sus și nespus de albastru. Creasta urlătoarei îl zimțuia într-o depărtare fără seamăn, chenăruindu-l cu brîuleț de brazi și cu altițele frunzișului mărunt de mesteceni. Undeva, în codru, sau poate aici, aproape, a început să se strige pe nume cucul. Ancuța ar fi vrut să-l întrebe cîți ani are să mai trăiască și să-i dezlege rosturile de dragoste. Dar era prea dulce soarele, prea o pătrundea căldura pietrei pe care se întinsese, să se îndure să-și întoarcă fața către cuc. Auzi și lăstunii ce sfătoși mai sînt! Și ce harnici. Au început să-și dureze cuiburi prin malurile Argeșului și ale urlătoarei. Ian te uită la el... Mă, da' țanțoș se mai poartă! Pe-o creangă de alun s-a lăsat în zbor un sfrînciog. Ruginiu pe spate, cu aburi roșii pe piept. Semn de primăvară în toi. O privește cînd cu un ochi, cînd cu celălalt.

Ancuței îi e lene și să mai zîmbească. După tăria apei, soarele e numai lene, numai somn și numai vise... Într-o zi sfîntă ca asta, e păcat să te zbuciumi. Numai tiranul de cneaz a stricat obiceiele și a scos oamenii la arat. De bună seamă că s-a făcut o nerușinată. Iată că ar vrea să fie Radu aici, lîngă ea. S-o vadă cît îi de frumoasă, să înțeleagă că nu mai e o zgîtie și s-o sărute, așa cum o sărută soarele.

Se vede treaba că sfrînciogul i-a ghicit gîndurile, că s-a roșit și mai tare pe pîntec, s-a burzuluit și, scoțînd un strigăt scurt, și-a luat zborul, plin de mînie. În urma lui, crenguța de alun s-a arcuit de cîteva ori, tremurîndu-și toți mîțișorii.

3

Întoarcerea căpitanului Ghețea spre locurile de baștină, de care se legau întîiele zîmbete și întîiele lacrime, sub cerul verde-albăstrui de primăvară și în dulceața miresmelor tălăzuite pe sub streașina codrului, a fost ca o trecere în tărîmurile basmelor. Căpitanul călărea prin razele piezișe de soare, cernute de frunzișul mărunt al pădurii, năzuind cu tot sufletul spre pacea nopții și spre tainele iubitei sale. După amiaza de Prier era lină și adîncă, ca o mare. Caii depănau firul drumului, în treapăt spornic. Bîzîiau bondarii. Perechi, perechi, fluturii țeseau văzduhul cu arnici de toate culorile. Fluierau mierle. Scatii și pițigoi se ciorovăiau prin tufele înflorite de lemn cîinesc.

Pe la ceasul al nouălea au răzbit în preajma răspîntiei unde-și avea hanul Gheorghe Obraz. De acolo au lăsat șleaul și s-au afundat în codru, să răspundă pe Șuvoiul Negru. Șuvoiul își aduna apele din crestele care stau împotriva Izvorului Lupilor, ducîndu-și-le la vale, pe clinele dinspre răsărit. Soarele se lăsase în spatele crestelor de la Cremenari, cînd cei doi călăreți au ajuns în malul apei. Poteca pe care o urmase Radu Ghețea i-a scos într-o rariște de făget, chiar în malul apei. Coasta care se ridica în țancuri pietroase și pornorîte ascundea, de cealaltă parte, casa cneazului. Așa că după ce-a lepădat frîiele în mîna lui Cîrstocea și după ce-a slăbit chinga lui Diavol, căpitanul și-a povățuit slujitorul să fie cu băgare de seamă și mai ales să nu-l lase pe Diavol să necheze. În liniștea serii l-ar putea auzi vreo strajă.

— Of!... Amarnică viață îmi faci, domnia ta, își clătină măturoiul de barbă slujitorul. Amarnică și fără urmă de bucurie... Nu ne stătea nouă bine în noaptea asta sfîntă în strană la mitropolie? Ce s-ar mai fi zîmbat tot tîrgul la domnia ta și ce și-ar mai fi dat cu coatele toate tîrgovețele!... Că ai fi stat lîngă pîrcălabul Zane, acolo unde ți-era locul.

— Și tu lîngă mine!

— Ca oricare slujitor credincios stăpînului său.

Radu Ghețea s-a veselit de amărăciunea și întristarea oșteanului.

— Cîrstoceo, Cîrstoceo!... Leapădă de la tine deșertăciunea, Cîrstoceo!...

L-a bătut pe umeri, s-a întors pe călcîie și a zbughit-o la deal. Nu fără să mai audă bombănelile slujitorului, care spunea că s-ar fi lepădat de cinstea ce i se cuvenea la mitropolie dacă cel puțin ar fi putut-o avea lîngă el, nu pe alta, dar pe Despa de bună seamă. Ar fi aflat multe și mărunte și nici nu s-ar mai fi plîns de vînt și de singurătate.

A urcat la creastă prin făgețelul în care amurgul începuse să-și îngîne umbrele. A ieșit din făgețel, intrînd într-un mestecăniș tînăr și des. Trunchiurile subțiri și albe se scăldau într-o lumină de vis. Din mestecăniș a intrat în brădet. Se apropia de creastă. Aerul era îmbibat cu miros de cetini și

de rășină. Vîrfurile brazilor își primeniseră straiul. Verdele lor fraged lucea poleit de razele care scăpau peste coama priporului. Poteca a făcut o arcuitură largă și s-a apropiat de poiana în care-și durase casa moșu-su, Gheţea Zimbrul. Acum începuse să se audă șușotind Șuvoiul Negru. Brazii se răreau. O trîmbă de raze, scăpată printre doi zimți de stîncă, intra în poiană, aurind-o.

Radu Gheţea s-a oprit în marginea ei, ca în hotarul celuilalt tărîm. S-a oprit și și-a scos cușmulița ca în fața unei icoane. Casa de bîrne stătea culcată pe-o coastă, chiar în marginea pîrîului. În prag și în ferestrele hîrbuite, păianjeni de pădure își țesuseră pînzele. Pe la încheieturile bîrnelor, la locuri ferite de lumină, crescuseră bureți. Iar de jur împrejurul casei năpădiseră dese, înalte, verzi, bălăriile, spinii și iedera. Cei cîțiva meri din jur se sălbăticiseră. Peste poiană și peste casă plutea vraja unui blestem. Căci Gheţea Zimbrul, împotriva pravilelor și împotriva anilor, își trăise aici o dragoste tîrzie și năpraznică. Cîte povești nu ascultase el despre acel moș înfricoșat și aprig, care nu ieșea din singurătatea lui decît la slujba din duminica Floriilor și la războaiele țării. Aici, sub acest acoperiș și sub aceste cetini înfiorate de boarea amurgului, a iubit-o Gheţea Zimbrul pe turcoaica agonisită cu sabia.

Radu Gheţea și-a plecat fruntea, înțelegînd că poiana are anume puteri tainice. Poate acum, la lăsarea nopții, începe să fîlfîie peste ea sufletul turcoaicei. Oamenii zic că Gheţea Zimbrul simțindu-și sfîrșitul, s-a înțeles cu ibovnica s-o ucidă și s-o îngroape în codru, unde să n-o găsească nimeni. Nici n-a căutat-o nimeni... Turcoaica zace în țărînă pe aici, prin preajmă. Gheţea Zimbrul, în țintirimul satului... Taină a fost viața lor, taină moartea care i-a învăluit în giulgiul tăcerilor. Dar a rămas peste ani amintirea dragostei lor. Dragoste nepotolită și neistovită, bogată ca locurile care-au adăpostit-o și ca ele de sălbatică.

Fiorul acelei dragoste de demult stăruia și acum în poiana în care trîmba de raze se stingea încet, încet, ca o lumînare. Radu Gheţea l-a cules și l-a luat cu el, purtîndu-l spre creasta Izvorului Lupilor.

4

Au fost puține primăveri în lungul celor șaptezeci și unu de ani cît a hălăduit prin viață și prin lume în care să nu fi ascultat slujba Învierii sub bagdadia afumată a bisericii ăsteia. În acele puține primăveri, se chema că a stat în scări și a bătut războaie în olaturile străine. Au poate s-a călătorit cu vreo nevoie a obștii, cine știe în care depărtare a zărilor. Tare-i plăcea în tinerețea lui, și mai abitir în vremea bărbăției, să urce spre miezul nopții poteca bisericii, să se amestece printre moșnenii sfătoși, dar mai cu osebire printre moșnencele trufașe, să tragă cu urechea la cleveteala frumoaselor, care nu se sfiau de păcat nici în cumpăna acelei nopți sfinte, apoi să asculte glasul domol al părintelui Athanasie cel bătrîn, tatăl sfinției sale Athanasie, clinchetul moale al cădelniței și murmurul abia îngînat al poporenilor.

A fost o vreme cînd făcuse și el de strajă lîngă mormîntul Mîntuitorului, încins cu paloșul și sprijinit în suliță, așa cum face Ulmeș, feciorul Ulmeșoaiei. Tot ca Ulmeș își ațintea ochii pe vreo codană împlinită, au pe vreo vădană plină de miere. Părintele trăgea psalmii pe nas, fumul de tămîie plutea către grinzile bagdadiei, lumînările își tremurau lumina, iar el, pătruns de sfințenia slujbei și de zburdăciunea anilor, păcătuia în gînd și nici măcar nu-și ascundea fapta, lăsînd pleoapele peste luminile ochilor. Cum nu și le lasă Ulmeș, cînd o învăluie cu priviri de pară pe Ancuța.

Cneazul Gheţea s-a răsucit în strană, a tușit în barbă, și-a ridicat sprîncenele s-o poată vedea mai bine pe zgîtia lui Bojin, apoi s-a amărît în adîncurile lui pentru inima lesne schimbătoare a muierii și pentru prostia lui Radu, care s-a-nstrăinat ca un iretic și care nu știe ce pierde, lăsînd-o pe Ancuța să zburde slobodă. Fata s-a gătit ca nicicînd. Strigă către cer de frumoasă, de rumenă, de împlinită ce-i. Și-a petrecut cozile peste piept. Îi vin pînă la brîulețul care-i încinge mijlocul, subțire, de să i-l frîngi într-o palmă. Iată că și-a pus și salba de galbeni a răposat mumă-si. Ar vrea să stea sfioasă, dar i se clipesc genele, își întoarce mereu capul spre ușă și-i lucesc ochii ca la nevăstuică. Are și ea dreptate. N-o să-l aștepte pe Radu pînă i-or trece tinerețile. Cneazul a oftat din adîncuri... Iată că a-mbătrînit de-a binelea. Urechile îi

trosnesc şi-i hîrîie, la vreme proastă încheieturile dau semne, parcă nici privirea nu-i mai este atît de ageră ca mai an, nici mîna atît de vînjoasă.

Şi-a lunecat privirea de la chipul îmbujorat al Ancuţei spre partea stîngă a bisericii, acolo unde şedeau bătrînele satului... A dat cu ochii de ochii Ulmeşoaiei. Posmăgită, cu gura pungă, cu marama neagră trasă pînă pe sprîncene, cu mîinile numai noduri, vădana asculta sfînta slujbă cu gîndurile în altă parte. Cneazul a simţit cum îl învăluie o căldură de la inimă. A oftat... Oricît s-a trudit să-şi stăpînească gîndurile, a fost zadarnic. Au luat-o razna, fugind zălude într-o ceaţă a depărtărilor şi într-o depărtare a anilor de mult îngropaţi sub frunzele galbene ale luncii şi ale codrului. Fusese într-o noapte de Înviere, ca asta... În ce an, nu-şi mai aduce aminte. Nici acum nu pricepe ce putere tainică i-a mînat pe amîndoi sub licărul stelelor şi sub poala înflorită a livezilor. Nu şi-au vorbit nici atunci, nici după aceea. A fost o beţie şi o încîntare, în care s-au cufundat însetaţi unul de altul, ca şi cînd s-ar fi căutat de-o viaţă...

Cneazul Gheţea şi-a plecat fruntea către piept... Toate ale pămîntului se trec ca florile primăverii. Iar el stă însingurat şi bătrîn pe marginea gropii. Obştea geme, ţara geme, turcul şi boierul îi batjocoresc cinstea. Paloşele ruginesc în teci. Caii de oaste trag la pluguri. Căpitanii de judeţ ostenesc să adune birurile, cu care voievozii îşi plătesc nemernicia... Cădelniţa sună molcom, părintele Athanasie abia mai îngînă slujba, fumul de tămîie a coborît din bagdadie asupra capetelor pletoase ale moşnenilor... Dacă ridică fruntea din piept, poate să vadă cum din ochii minunaţi ai Ulmeşoaiei, că atît a mai rămas neveştejit din frumuseţea ei de odinioară, curg două pîraie de lăcrimă... Viaţă !... Viaţă ! Poate Ulmeşoaia să-l fi iubit într-una din noaptea aceea a Învierii... Cine ştie ? Da' n-a vrut să-i strice casa. Şi asta se poate... El a hălăduit prin lume şi nu poate spune că n-a mai iubit şi alţi ochi, şi alte sprîncene... Ancuţa parcă-i o rodie...

Cneazul îşi plimbă privirea de la Ulmeşoaia la Ancuţa şi de la Ancuţa la Ulmeşoaia. Două capete de viaţă, unul strălucind sub puterea tinereţii şi sub licărul luminărilor, celălalt mohorît, trudit şi ispăşit, sub vălul cernit al marămii şi al durerilor... Peste ochi i s-a lăsat un abur de tristeţe.

Luminările pîlpîiau moale, licărind abia simţit în fierul suliţelor ţinute drept de flăcăii care străjuiau mormîntul lui Isus. Atunci s-a arătat din altar părintele Athanasie, cu sfînta evanghelie în mînă... Moşnenii şi moşnencele au îngenuncheat, în foşnete de pînzeturi, în bocănit de cizme şi în gîfîit de piepturi trudite. Părintele a ridicat evanghelia deasupra capetelor plecate cu smerenie la pămînt. A făcut semnul crucii în văzduh. Apoi a tuşit, potrivindu-şi glasul...

Se închegase o linişte ca de sfîrşit al lumilor. În acea linişte deplină şi înfricoşată, cînd sufletele moşnenilor şi moşnencelor cătau dezlegarea atîtor şi atîtor întrebări, a scîrţîit uşa bisericii... Un val de aer rece, reavăn şi tare, a bufnit înăuntru, purtînd lumina făcliilor în toate părţile. Apoi au răsunat rar, puternici şi siguri, paşii unui bărbat. Paşii erau însoţiţi de zuruitul pintenilor. Obrazurile s-au ridicat de la pămînt. Străjerii Sfîntului Mormînt şi-au înseninat feţele aspre. Toţi, afară de unul. Iosif Veveriţă, care se afla într-un colţ sub prapur, alături de frati-su de cruce, Costa Ursu, i-a tras acestuia un cot între coaste :

— Aţine-te, Ursane, c-a venit căpitanul. Iote-o pe Ancuţa... S-a albit ca varul...

— Taci... Cneazul.

În adevăr ! Cneazul se răsucise încet, cu sprîncenele ridicate a mare şi nemăsurată mirare. A stat o clipă nemişcat, aţintindu-l pe Radu Gheţea cu o privire de oţel. Cînd a făcut un pas spre el, s-a auzit şi glasul părintelui Athanasie :

— Fraţilor... sufletele morţilor... Hristos a înviat !... Cu înţelepciune drept să ascultăm sfînta evanghelie... Pace tuturor !

Cît era de tremurată şi de slabă chemarea părintelui, avea atîta căldură omenească şi atîta duhovnicească blîndeţe, încît furtuna din cugetul cneazului s-a potolit, ca alungată de soare... L-a cuprins o neaşteptată şi deplină bucurie. Pieptul i se umflase. Îşi simţea colţurile genelor umede. Vorbele evangheliei treceau pe lîngă el, venite dintr-o mare depărtare, să se piardă într-o şi mai mare depărtare. Şi-a încrucişat mîinile pentru rugă, ridicîndu-şi privirea în bagdadie. Părea că o minune deschisese acoperişurile şi, acolo sus, străluceşte în toată puterea soarelui Cremenariul... Iar el, el cneazul, cu pletele răsfirate de vînt, cu cămaşa desfăcută la piept, stă sub mesteacăn şi pufăie mulţumit din lulea. Cu o mînă leagănă

necontenit panerașul de răchită, în care gungure odrasla lui fie-su... Îl aude pe Radu cioplind o loitră pentru car. Aude zuzuind albinele. Ancuța dă glas din cuhnie... Și cerul e limpede, nesfîrșit și albastru.

Nu știe cît a ținut slujba și nici cînd popa Athanasie i-a dat lumină, chemîndu-l cu glas dulce:

— Hristos a înviat, cneazule!

A răspuns ca prin vis:

— Hristos a înviat, sfinția ta!

Atunci cînd i s-au limpezit ochii, n-a mai văzut-o nici pe Ancuța, nu l-a mai văzut nici pe Radu. S-a mîniat, simțindu-și înfrînte vrerile și poruncile, dar s-a bucurat nespus de această înfrîngere a cneazului Ghețea de la Cremenari. Afară se alcătuise convoiul. Oamenii-și țineau făclioarele în dreptul piepturilor. Așteptau, după datină, să înconjoare biserica. Muieretul începuse să șușotească. Cetașii și moșnenii copți la minte zîmbeau în bărboaie. Peste țintirim s-a călătorit o adiere slabă de vînt, aducînd cu ea miresmele livezilor.

Noaptea era limpede, călduță și parfumată.

Cneazul Ghețea a-ndăluit pe urma părintelui Athanasie. Își ținea fruntea ușor plecată, ca un învins. După el, cu pași rari, s-a pornit tot norodul Cremenarilor.

5

Nici unul, nici altul nu mai știa cum s-au răzlețit de ceilalți și cum au ajuns lîngă crucea Cătălinei. Au stat lîngă ea, strîns înlănțuiți. Iedera crescută din belșug din țărna gropii, dăduse-n frunză. Secera scăzută a lunei plutea peste Cremenari. Livezile de pruni păreau țesute cu beteală de argint. Au luat-o către Izvorul Lupilor. Ancuța îl ținea pe după mijloc. El îi cuprinsese umerii cu dreapta și cu stînga îi strîngea mîna care-l înlănțuise. Au ascultat Argeșul băsmuind în rădăcini. I-au privit undele, negre la maluri, cu străluciri palide spre mijloc. Au urcat poteca, mergînd ca în vis. Ajunși sus, s-au întors cu fața către sat... În țintirim roiau făclioarele vădanelor. Au văzut amîndoi o făclie însingurată în dreptul mormîntului Cătălinei. Radu Ghețea a oftat, lăsîndu-și fruntea în jos. Ancuța l-a strîns mai tare lîngă ea, șoptind mîngîios:

— Bădiță!

Au plecat mai departe. Nu vorbeau, nu se uitau unul la celălalt. Încet, încet, l-a pătruns căldura fetei. Și mirosul de busuioc și de sînziene, care i se ridica din cosiță. Atunci l-a învăluit un abur, ca și cînd s-ar fi pierdut într-o depărtare necunoscută... fără margini, fără început, fără sfîrșit. Erau ei amîndoi, vîslind alături, de la începutul lumii, spre un liman de fericire care le trimetea în noaptea asta cei dintîi soli.

Așa au ajuns, cînd luna sta să scapete dincolo de crestele Văii Brazilor, în poiana lui Ghețea Zimbrul.

Și-a descins sabia, și-a scos coantășul, întinzîndu-l la rădăcina singurului pin, rătăcit în marginea brădetului. S-au culcușit amîndoi între pulpanele hainei și li s-au părut largi. Ancuța și-a făcut loc la pieptul lui, vîrîndu-și nasul în despicătura cămășii. Radu Ghețea l-a simțit rece, gheață. A zîmbit, mîngîind-o duios pe cosiță. Fata a oftat și s-a strîns mai aproape. De acolo, de la pieptul iubitului, a început să se răsfețe. L-a zgîriat cu unghia în dreptul inimii. L-a împuns cu sînii. L-a tras de barbă și de plete. Cînd a vrut s-o sărute pe gură, și-a întors fața, lăsîndu-și gîtul slobod... S-a-nfiorat toată, de cum au atins-o buzele căpitanului. Atunci cînd i-a simțit mîna cuprinzîndu-i sînii, s-a roșit și au podidit-o lacrimile. S-a răsucit cu fața în sus, acoperindu-și ochii cu brațul stîng, ușor arcuit și gol pînă la subsuoară.

Ancuța lui Bojin a trecut pragul acela de viață, primind dragostea ibovnicului ca pe o binecuvîntare.

...Dimineața, cînd gotcanii au început să cînte cîntec de dragoste și de luptă, Radu și Ancuța au văzut că, sub sărutul dulce și lin al razelor de lună, merii sălbăticiți din preajma colibei lui Ghețea Zimbrul dăduseră în floare.

6

Pe Argeș se-ngînau umbrele serii. Toată liniștea asfințitului era sfîrtecată de behăitul oilor, de mugetele vitelor și lătratul dulăilor. Din ponor în ponor se auzeau ciobanii strigîndu-se și răspunzîndu-și unii altora. Satul trăia din plin. Gospodinele alergau de colo, colo, nemaivăzîndu-și capul de treabă. Că nimeni nu le dădea o mînă de ajutor, în seara

asta de Sîn-Gheorghe... Cînd să mai coci lipiile pentru ciobani și pentru cei ce pleacă la oaste, cînd să cîntărești burdufele cu brînză și cașurile, să gătești albiturile, să tocmești trăiștile ?! Că dumnealor, moșnenii, după ce-au ales sterpele și-au numărat mioarele cu miei, s-au strîns la sfat. Pufăie din lulele și pun țara la cale. Vorbesc vrute și nevrute. De Hasan gelep, că plătește capul de chivirgic cu patruzeci de aspri peșin, lucru care va întrema obștea, de slujba de la căpitănie, unde după cîte se aude e rînduială țapănă, de urșii flămînzi, că au coborît de vale și au să primejduiască turmele, care, în afară de bacii vechi, n-au alte străji decît dulăii încercați, cu ragile la gît, ciobanii fiind cu caș la plisc și urcînd la munte pentru întîia oară. Vorbesc despre lucruri îndepărtate și n-au ochi să vadă ce s-a-ntîmplat aici, sub mustățile și bărboaiele lor înfoiate. Auzi, auzi ?!... Se putea o blăstămăție mai mare, decît aceea pe care o făcuse Ancuța lui Bojin ? Să plece ea în văzul satului, de la sfînta slujbă ? Da' și cneazul ! A tăcut, ca și cînd i-ar fi astupat Dumnezeu gura. Mai curînd Sarsailă, decît Dumnezeu... Ce să mai vorbim de dumnealui căpitanul Ghețea... Frumos bărbat, asta-i adevărat, și ar fi păcat să zici altfel. Da' țanțoș și fudul, de nu-l mai încape brîul. Văzutu-l-ați cum a intrat în biserică ?! Cu nasul pe sus, zuruind din pinteni și cu mîna stîngă înfiptă în straja săbiei. Nu s-a uitat nici în stînga, nici în dreapta. Ba s-a uitat o dată la Dragomira... A dracului țîfnoasă, ce s-a mai răsucit în fote ! Parcă era cloșcă. Pe urmă s-a arătat ea mai firoscoasă decît toate muierile cu cap din Cremenari și s-a alăturat de păcătoasa lui Bojin, care nici măcar nu-și ascunde rușinea și se poartă cu testemel, ca și cînd ar fi cununat-o părintele Athanasie, după lege. Ah ! Ah ! S-a stricat lumea de tot. Ce să mai vorbim, suratelor ? Cneazul l-a poprit și l-a batjocorit pe Bubiu, dar închide ochii la nefăcutele altora, care-l slugăresc pe el. Iar afurisita lui Bojin, spun fetele jurîndu-se cu mîna pe inimă, l-a sîngerat pe bietul Ulmeș, care-i fecior odată, numai pentru c-a încercat s-o sărute ! Lasă că și Ulmeșoaiaaa !... Și moșnenii ăștia păroși sîsîie ca niște gîscani leșești despre unele și despre altele, în loc să cheme sfatul de obște și să-i spună cneazului una, s-o simtă... Of ! Of ! Și ce treburi mai am de împlinit, surato ! N-am muls vaca, n-am pus de terci, n-am căutat găinile de ou ! Mă duc, că m-am luat cu vorba. Să știi că s-a întors lumea cu susul în jos.

Adu-ți aminte de olteanca ceea pirpirie, care i l-a luat bietei drăgoeștence pe Gheorghe, feciorul răposat cneazului Drăgoi...

Iată alt prilej de vorbă... Și pentru Despa, și pentru Maria, și pentru toate cumetrele satului. Așa că atunci cînd s-a arătat cneazul urcînd cu pași rari spre casa lui Bojin, sprijinindu-se-n toiag și cu fața luminată de o bucurie pe care nu și-o putea ascunde, cumetrele au lăsat cuptoarele și lipiile și roatele de caș, ițindu-se pe după gardurile de lemn cîinesc, făcîndu-și semn una alteia și repezind plozii la vecina din deal sau la cea din vale, cu chemare strașnică și de taină.

Moșnenii, după obicei, erau strînși în fața casei lui Cebucă. S-au închinat către cneaz, s-au mirat cînd au văzut că trece fără să se oprească, apoi au rămas pe gînduri, pufăind din lulele.

Tăcerea a rupt-o Cebucă :

— Bine-a făcut domnia sa căpitanul... Dac-o lăsa după cneaz !

— Așa-i ! întări Tătucu, bătîndu-și luleaua de pălimar... Se cheamă că oșteanul n-a uitat nici vatra unde a crescut, nici nu se îngrețoșează de cei lăsați acasă... Semn bun !

— Semn bun, mormăiră cîțiva moșneni mai vîrstnici.

Într-aceea, noaptea și liniștea se pogorau peste Cremenari.

7

Ion Bojin era știut ca cel mai tăcut om din sat. Mai tăcut și decît Costa Ursu. Rămas văduv, își vedea de-ale lui. Nu se arăta în lume, nu se vîra în trebile obștii. Punea umărul unde era de pus și atît. Nici măcar Despa nu găsise prilej să-l clevetească. Cu toată barba lui răvășită și cu negura veșnică din ochi, părea blînd și sfios. Trăia într-o singurătate și n-avea ochi decît pentru fie-sa. O iubise pe nevastă-sa, așa cum pot iubi numai tăcuții și sfioșii. Toată dragostea care i-o închinase răposatei o dăruise Ancuței. Nu i-o arătase niciodată. Se ținuse deoparte, o lăsase să crească slobodă, dar n-o scăpase o clipă din ochi. În schimb, din truda lui, adunase an de an într-un sipețel galbeni și aspri, nasturi de aramă,

motchițe de mătase și de borangic, cordeluțe și testemele înflorate. Tot ceea ce crezuse că-i va fi de folos cînd s-o mărita. Dacă suferea, cum suferea știind-o la cneaz, gîndul măritișului îl măcina ca un rău ascuns și necruțător.

Ion Bojin înțelesese de mult că Ancuța e frămîntată și că plătește unei iubiri proaspete vama cuvenită. Iar alaltăieri, la Înviere, i s-a deslușit totul. Retras într-un cotlon, văzuse și simțise bucuria fie-si, de cînd intrase căpitanul Ghețea în biserică. Duminică dimineața știa că fata lui, curată ca roua, proaspătă ca dimineața și frumoasă ca o zi de vară, a trecut din seninătatea și fără grija tinereții în hotarele grijilor și ale suferințelor. Nu s-a mai mișcat din preajma ei. O vedea suferind și ar fi vrut să ia asupră-și toate amărăciunile care-i umbreau ochii frumoși. Luni seara, văzînd-o mereu tristă și tăcută, se încrîncenase amarnic. Intrase în casă, își luase baltagul și, după ce-o mai privise o dată, ieșise în potecă, dînd colțul casei cu băgare de seamă. Nu coborîse doi pași, că se lovise piept în piept cu cneazul.

S-au oprit amîndoi. Bătrînul și-a ridicat sprîncenele, apoi s-a sprijinit cu amîndouă mîinile în toiag. Gîfîia ușor, ca unul căruia nu-i venea prea ușor să urce la creste.

— Încotro, Bojine ?

— La domnia ta, răspunse bolovănos moșneanul.

Cneazul l-a măsurat îndelung. A stăruit cu privirea pe fața muncită de durere, pe mîinile încleștate pe baltag. Și-a clătinat pletele a semn de înțelegere.

— Ți-am luat-o înainte !... Am venit să ți-o cer pe Ancuța.

— Mulțumesc de cinste... Aș fi poftit să fie după datină... Cu pețitori și fără rușine.

Cneazul a tăcut. Apoi :

— Tinerețea, Bojine... Iartă !

Glasul îi tremura :

— Tinerețea, domnia ta... Da' dacă feciorul domniei tale a vroit să culeagă dulceața, apoi să zboare...

S-a-necat. Pieptul îi sălta pripit.

— Îi crăp capul cu baltagul ăsta...

— Bojine !

—Asta-i, cneazule !

II

1

Livezile, pe sub care călărea, șușuiau ușor în boarea răcoroasă a dimineții. Ici, colo, răsăreau acoperișurile de țiglă roșie ale conacelor boierești și ale caselor arătoase, durate de tîrgoveți. Pe bună dreptate, Tîrgoviștea era vestită pentru frumusețea sa nu numai în Țara Românească, dar și în toate țările megieșe. Livezi nesfîrșite, vii sorindu-se pe dealurile dimprejur, lunca înmiresmată a Ialomiței și curțile de piatră, în care se adăpostiseră boierii domniei, dar mai ales liniștea pe care i-o dădea depărtarea de hotarele bîntuite cu foc și fier o făceau să-nflorească și să rîdă către cerul senin de primăvară. Merii pe sub care trecea își scuturau crengile, ningîndu-l cu petale albe. A fluierat o mierlă. I-a răspuns un sturz. Albinele începuseră să șuvoiască peste creștetul livezilor.

Drumeagul pe care apucase șerpuia lin, mărginit ici, colo cu garduri de spini. L-a scos în luncă și de acolo, sub zidurile din spre apus ale cetății, sprijinite pe Ialomița. Lunca se rărise, malul apei fiind tăpșan. Trebuia să ocolească cetatea pe la miazăzi, să treacă Ialomița pe pod, să poată ajunge la porți. Dincolo de apa iezită și înghesuită între malul întărit cu parcane și între ziduri, crescuse papură. Cum călărea la trap domol, c-o mînă în șold și cu privirea ațintită la străjile din turnuri, a văzut spînzurînd deasupra trestiișului o frînghie cu noduri. Sus, se vede treaba că era agățată între două creneluri. A tras de frîie, mirat peste măsură. Cu atît mai mirat, cu cît nemișcarea străjilor, sprijinite în sulițe, dovedea că acestea nu-i luaseră seama. N-a avut vreme să se limpezească. Liniștea faptului de zi a fost spartă de niște răcnete turbate.

— Puneți mîna pe el, diavolilor !... Hei, străji de paie !... Saci umpluți cu cîlți !... Bărboșilor !

A detunat un pistol. Străjile au început să se foiască. Cea din foișorul de la miazăzi a lăsat sulița, apucînd arcul și potrivindu-i săgeata. La zid s-a arătat un om, cu capul gol, în nădragi de camhă și coantăș albastru. Fugea aplecat. Podinele duduiau.

— Săgetează-l !... Săgetează-l, mălai moale, se auzi din nou glasul, pe care Radu Ghețea l-a cunoscut îndată după puterea lui, dar mai ales după frumusețea mîngîierilor cu care alinta străjile.

Oșteanul din turn a slobozit arcul. Șuierînd ascuțit, săgeata s-a izbit de ziduri, la cîteva palme în urma fugarului. S-a frînt și a căzut în trestii. Dintr-o săritură meșteșugită omul a încălecat zidul. Nu i-a trebuit decît o clipită să apuce frînghia între picioare și să-și dea drumul devale. Atunci s-a arătat la podine însuși domnia sa căpitanul Racea. Cu un pistol care fumega în mîna dreaptă, cu sabia goală în mîna stîngă. Cu cămașa desfăcută la piept și cu capul gol, ras ca-n palmă, strălucind în lumina răsăritului.

Radu Ghețea privea neputincios dincolo de rîu. Fugarul părea că știe de minune toate cotloanele cetății și ale împrejurimilor, pentru că se topise în trestiiș fără urmă, și mai ales fără să miște măcar un fir.

După Racea urcaseră la creneluri ca la zece oșteni. Își țineau arcurile întinse și scurmau cu privirile întreaga împrejurime.

— Hei, tu de-acolo... răcni Racea, amenințîndu-l cu sabia. Tu, tu ! Nu mai face pe prostul ! Stăi nemișcat, că te săgetez ! Cine ești ?

Radu Ghețea zîmbi moale. Furia fratelui său trebuia să fie de negrăit, dacă-și scosese la vedere țeasta lucioasă pe care-o ținea ca pe cea mai mare taină a vieții lui. Văzînd însă că se îngroașe gluma și că arcașii îl iau la ochi, a dat glas :

— Raceo ! Raceo ! Halal frate și halal gazdă !

— Hei, burdufe cu său ! Jos arcurile, nemernicilor ! Ați fi în stare să-l nimeriți pe căpitanul de Pădureț... Pe el și pe mine, că iscoadele vă scapă printre degete, babe turcești ce sînteți !

Vorbea și-și flutura sabia în aer.

— Păs la porți, Radule. Ai picat tocmai bine, răcni Racea.

În mideanul din fața cetății erau trase patru care ungurești, cu polog. Neguțătorii unguri, cu mustățile răsucite, înveliți în dulame lungi și purtînd pălării cu marginile late, întinseseră la vedere bricege nemțești, niște viguri de stofă, lacăte, broaște, chei, toate lucrate cu meșteșuguri, cîteva butoiașe cu vin și vreo patru clopote...

„Cam puțină marfă pentru atîția negustori", gîndi Radu Ghețea, îndemnîndu-și armăsarul spre porți. Ce-l mira mai mult erau telegarii. Cai de pustă, frumoși, cu urechile mici și piepturile late, făcuți pentru șa, nu pentru ham. Trecînd dincolo de care, l-a cunoscut pe învățatul săbier tălian, care se tocmea amarnic pentru o balercuță cu vin și pentru niște lacăte.

S-au cunoscut și s-au închinat unul către altul. Căpitanul a sărit din șa, iar săbierul tălian i-a zîmbit, făcîndu-i semn cu capul spre cetate. Era gătit de drum. Purta cizme înalte cu pinteni, pelerină, sub care se vedea o sabie mare, florentină, pălărie cu o margine ridicată, la care avea prinsă o pană de struț. Lui Radu Ghețea i s-a părut că tălianul slăbise. Avea cearcăne mari sub ochi și zîmbetul silit. Cu brațele pline de lacăte, urmat de neguțătorul ungur, s-a îndreptat către cetate. Încolo pe midean, nici țipenie.

Zidurile palatului domnesc străluceau sub bătaia soarelui. Flamura mare a voievodului, din mătase albă pe care era cusut cu fir herbul țării, vulturul cu crucea în plisc, atîrna moale deasupra turnului din mijloc. Lanțurile podului erau unse din proaspăt. Cîteva podine, abia geluite, dovedeau că fuseseră schimbate de puțină vreme. Malurile șanțului fuseseră curățite de răchitiș și acolo unde se surpaseră erau întărite cu împletituri de nuiele.

Căpitanul Ghețea și-a clătinat capul cu mulțumire. Cînd să-l ajungă din urmă pe signor Vicenzo Bombardier Mantovano, care părea că-l așteaptă, poarta din drugi de fier a cetății s-a ridicat și un pîlc de călăreți s-a năpustit în goană peste pod. Cum au ajuns în midean, s-au despărțit, luînd-o cîte doi în toate cele patru vînturi. Radu Ghețea i-a urmat cu privirea, înțelegînd cam ce vrea Racea să facă. Pînă să se întoarcă, tălianul se făcuse nevăzut în cetate.

A intrat pe poarta deschisă, dar n-a apucat să se înfățișeze bine hotnogului de strajă, că s-a și simțit înșfăcat de mînă. În același timp, un oștean îl apucase pe Diavol de dîrlogi. Racea, cu căpățîna brobonită, cu cămașa desfăcută la piept și bărboiul răvășit, îi făcea semn să tacă și să nu se mire. L-a purtat aproape în goană prin niște ganguri întunecoase, au urcat scări înguste de piatră, deasupra cărora se bolteau tavane scunde, închegate din bolovani rotunzi de rîu, au coborît și iarăși au urcat.

— Bagă de seamă, şopti fratele său... Ţine-ţi sabia să nu zăngăne. Şi calcă numai pe covoare.

— Ei, comedie !

— Taci ! Sînt şi vrăjitor.

A scos o cheie de la brîu, deschizînd cu uşurinţă o uşiţă de fier cu ţîţînele zidite în perete.

— Ah, signorule, signorule, mormăi el. De cînd te aştept să-mi cazi în labe. Radule, Radule !... Ferice de tine, băiatule ! Ai o barbă de vel agă şi nişte mustăţi de comis unguresc... Ssst, păcătosule ! Nu zăngăni ca un steag de husari.

Au intrat într-o odaie largă, cu bolţi, plină de scrinuri, de divane, cu podelele acoperite cu covoare groase, de li se înfunda talpa în ele. Aţe subţiri de lumină abia răzbăteau printre perdelele grele de brocart. Radu Gheţea a rămas o clipă pe loc, clipind din gene să-şi dedea ochii cu întunecimea dinăuntru. Din cîţiva paşi de lup făcuţi pe vîrfuri, Racea a fost asupra unei măsuţe de abanos, aflată chiar în mijlocul odăii. A înhăţat-o cu grabă, mutînd-o binişor din loc. A îngenuncheat şi, cu mare fereală, de parcă ar fi umblat la un butoi cu pulbere, a tras colţul covorului deoparte. Cu vîrful jungherului a scos îndemînatic o lespede a pardoselii. Şi-a vîrît bărboiul în deschizătură, făcîndu-i semn să se apropie.

Prin deschizătura nu mai mare decît un lat de palmă, dacă apropiai bine faţa de podea, se putea cuprinde aproape jumătate din încăperea de jos. Radu Gheţea a putut să vadă un divan, un jilţ pe care zăceau aruncate suluri de hîrtie şi o masă mare, din lemn scump, lustruită şi lucrată cu înflorituri. Pe masă, cîteva ceasloave şi bucoavne groase, unele deschise, altele închise, călimări fel de fel, un mănunchi de pene de gîscă, o pereche de mănuşi din piele de căprioară, cu apărătoare lungi de un cot.

Sprijinit de masă, cu mîinile subpuse, neguţătorul ungur. În faţa lui, signorul Mantovano. Îi spunea ceva, numărîndu-i pe degete. Pînă la locul lor de pîndă nu răzbătea decît un sîsîit, cînd mai tare, cînd mai domol. Feţele celor doi nu se vedeau, fiind ascunse sub marginile pălăriilor. Păreau că se ceartă. Că ungureanul îi dă porunci signorului şi că-l trage la răspundere. Acesta se apăra, vînturînd din mîini şi clătinîndu-şi pălăria. Pana de struţ i se zbătea neliniştită. Din cînd în cînd arăta spre uşă, ridicînd din umeri a neputinţă. Apoi s-a izbit cu palma peste frunte, tăbărînd asupra ceasloavelor. A scos la iveală unul mai pîntecos, cu scoarţe de urşinic albastru. A răsfoit cîteva file, apoi cu vîrful unui stilet a desfăcut două din ele, care fuseseră lipite. A tras afară o bucată împăturită de mătase. Cînd a desfăcut-o, s-au văzut pe ea felurite semne făcute cu cerneală. Racea a tresărit, vîrîndu-şi barba în deschizătură. Cei de jos s-au plecat asupra mătasei. Signorul arăta ceva cu vîrful stiletului. Ce, nu se putea desluşi. Celălalt încuviinţa. Odată, glasul ungureanului s-a auzit limpede :

— *Molto bene, molto bene... padre...*

Apoi glasul s-a stins. Neguţătorul şi-a scos pălăria. A întors-o, i-a scos fundul de pîslă, a împăturit cu grijă bucata de mătase, apoi a vîrît-o înăuntru, aşezînd fundul peste ea. Şi-a pus pălăria pe cap, îndesînd-o bine. Signorul îşi freca mîinile, mulţumit. Fără să mai aştepte altceva, Racea s-a ridicat în genunchi. Faţa i se împietrise. Îşi încruntase sprîncenele. Uşor, cu băgare de seamă, a pus lespedea la loc. A tras covorul, a aşezat măsuţa de abanos deasupra.

Au ieşit amîndoi, călcînd pe vîrful picioarelor.

3

Radu Gheţea se aşezase pe divanul îngust al fratelui său de cruce. Un oştean îi turnase apă să-şi limpezească obrazul. I-a poruncit să-i toarne şi în cap. După ce s-a frecat cu un ştergar aspru de in, alungînd somnul, după ce-au ciocnit ouă roşii, dumicînd felii subţiri de cozonac, udîndu-le cu vin, s-a simţit în stare să încalece îndată. De altfel, trebuiau să zorească, dacă voiau să fie mîine la Scaun. Căpitanul de Pădureţ cerceta cu luare-aminte chilia lui Racea. Iată la căpătîi pavăza rotundă, sub care — poate vîrî mîna-n foc pentru asta — se ascunde o tigvă cu rachiu. A săltat pavăza de-un deget. Nu greşise. Iată harapnicul, pistoalele, jungherele. Toate aşezate ca dincolo, în cuibul singuratic de sub streaşina morii. Dar ceea ce-l miră cu deosebire este poliţa de deasupra divanului pe care stau orînduiţi ca oştenii opt conduraşi de safian. Verzi, albaştri, roşii, dar toţi de la piciorul stîng şi toţi fără talpă... Mare minune şi asta. Îl mai miră şi tabla de lemn geluit, pe care sînt desenate cu cărbunele

nişte ţevi şi nişte roate. Radu Gheţea îşi clătină fruntea a nedumerire. Racea, care se foia de colo, colo prin îngustimea cuibului şi care-l privea cu coada ochiului, a ţîfnit pe nări :

— Haide, sfinte Pafnutie. Te-ascult... Te-ascult, că pe urmă ai să mă asculţi tu pe mine. Te miri ? Te miră conduraşii ? Te miră balimezurile mele ? Cercetat-ai cum îşi pierd fetele fecioria şi cum şi-o leapădă de uşor ? Unele pentru o salbă, altele pentru nişte braţe vînoase şi nişte mîini care ştiu să mîngîie.

Vorbele lui Racea l-au pălit la inimă. S-a roşit, apoi s-a-ngălbenit. Nările i se făcuseră de ceară. Şi-a lăsat fruntea în jos.

— Te-ai ruşinat ? Of, of, sufleţelule. Radule, Radule. Ştiu c-ai tocmit cu bună judecată trebile Pădureţului... Ce mai face Ancuţa ? Ce mai face domnia sa cneazul ?... Şi-a zbîrlit mustăţile. Apoi cu glas gros şi duşmănos : Ce mai face porumbiţa lui Vasile ? Nu i-au mijit încă coastele lui Belzebuth ? Nu şi-a scos ghearele la vedere ? Nu vrei să vorbeşti ? Te-ai dedulcit să căpităneşti ca o paşală ? Te-a zgîndărit la bojoci călăritul ?

Îşi purta chelia lucioasă şi stacojie de la un perete la altul. Se oprea, privea prin ferestruica îngustă a turnului, mîrîia în bărboi şi iară se pornea pe umblet. Radu Gheţea şi-a muşcat buzele pînă la sînge. Oricît de bine-l cunoştea pe Racea, oricît nu ştiai niciodată la ce să te aştepţi de la el, sudalma venind în locul binelui şi sărutul în locul pumnului, ca acum nu se purtase niciodată. Îl frămînta ceva şi nu voia să se dea în vileag.

S-a oprit dintr-o dată în faţa lui, punîndu-i mîinile pe umeri :

— Veşti de la Vasile ?

— Ba !

— Hm ! Tătăraşul e iscusit. N-o să-l înghită Sinan. Oricît ar fi el de Cogea Sinan Paşa.

S-a-nseninat pe loc, ca şi cînd întrebarea asta l-ar fi muncit. S-a aşezat alături de Radu, luîndu-şi capul în mîini. Au stat bună vreme în tăcere. Apoi, Racea l-a bătut pe umăr, l-a apucat de ceafă şi l-a scuturat zdravăn :

— Scoate rachiul de sub pavăză... Haide ! Te-am văzut cînd l-ai ochit. Aşa !... Gustă !...

— Nu-mi trebuie.

— Fecioară !... Sisoie !... Pafnutie !... Dă tigva încoace.

A sorbit îndelung, cu capul dat pe spate. A plescăit din limbă, ştergîndu-şi mustăţile cu dosul palmei.

— Pe drum, ai să-mi povesteşti de-ale tale. Acu, ascultă-le pe-ale mele. Dacă nu răsuflu, pocnesc.

— Te ascult.

— Mor de ciudă că mi-a scăpat iscoada. Numai păcătoşii de meşteri tălieni, de-au ridicat palatul, sînt de vină. Parcă ar fi pus cărămizile de la ei. N-ai loc să te mişti prin ganguri... Iuda ! Caiafa !... Voia să pună foc la pulberărie... Ce ţi-ar mai fi zburat în ţeastă vreun bolovan. Dac-ai fi scăpat, mă culegeai în năfrămuţă. A rîs gros şi scîrbit.

— Ar fi fost păcat de balimezuri. Şi de făurării !

Tăcere. Se auzeau străjile la ziduri... Racea s-a sculat şi s-a proptit în dreptul ferestruicii.

— Ar fi fost păcat. Mare păcat, murmură el. Drăguţele tatii de făurării.

Un zîmbet cald şi plăcut îi luminase faţa. S-a întors pe călcîie culegîndu-şi de pe scaun peruca şi cuşma. Şi-a tras coantăşul pe el, parcă alungat din urmă.

— Haide să le vezi... Atunci ai să pricepi mai bine. Fără să mai aştepte răspuns, a smucit uşa din ţîţîni, dînd buzna pe scările înguste şi întortocheate.

III

1

Dangăt sărbătoresc de clopote tremura asupra Cetăţii de Scaun în dimineaţa aceea de Sîn-Gheorghe. Încă din zori, miile de picioare care frămîntau uliţele ridicaseră în văzduh nori alburii de colb. Spre prînzişor norii se tocmiseră în pînze dese, arcuite peste zidurile cetăţii şi peste livezile care-şi scuturau floarea. Vuietul surd al mulţimii creştea şi scădea, se împletea cu mugetele vitelor, cu scîrţîitul carelor şi cu strigătele neguţătorilor, izbindu-se de zidurile cetăţii pe care ro-

boteau meşterii saşi dimpreună cu ajutoarele lor. Compania jupînului Nikolaus Theil fusese schimbată de la foişoare. Acum stăteau acolo, rezemaţi în fuşture, gătiţi cu platoşe de oţel şi cu coifuri rotunde, ferentarii.

Uliţa Mare gemea de neguţătorimea turcă. Geambaşii tătari răzbeau cu greu, mînîndu-şi tabunurile spre oborul de cai, care se ţinea pe Uliţa Tîrgului de Afară. Pocneau din bice, scoţînd strigăte ascuţite şi sălbatice. Basmeţii mici de Bugeac rînchezau şi tropoteau des cu copitele mici, frămîntîndu-şi nările despicate cu jungherul. Geamgiii turci lepădaseră paiele cu care acoperiseră stivele de geamuri. Soarele sclipea vesel în cele albe de Eghipet, sau se răsfrîngea în culorile vii ale celor veneţiene. Cu toate că-şi puseseră mărfurile la vedere încă din zori, cu toate că împodobiseră dughenile şi tarabele cu tuiuri şi panglici, afurisiţii de ghiauri s-au strîns cu toţii în faţa bisericii de la capătul Uliţei Mari, de parcă nici n-ar fi iarmaroc. Numai nişte saşi calcă rar şi apăsat, vîrîndu-şi nasul mai ales în sacii cu mirodenii, cîntăresc bobul de cafea în palmă, clatină din cap atunci cînd aud preţul şi trec mai departe, fără să se scarpine la pungă...

— Cîinii... Aşteaptă să treacă vremea, să scadă preţurile! îi strigă, de la tejghea, Ahmet mărgelarul lui Siavuş mătăsarul.

— Aferim!... Să aştepte. Avem timp, îi răspunse Siavuş, potrivindu-şi şezutul pe covor.

Pe lîngă negoţul lor cu mărgelării şi mătăsării, slugile repezite la Stambul le aduseseră un chervan de mirodenii. Nici pehlivanii arapi, care-şi găsiseră loc cu greu pe midean, nici cei de la scrîncioabe, nici salepgiii, bragagiii, cei cu baclavale nu-şi irosiseră încă ştiinţa şi tablalele cu marfă. Neguţătorii turci trăgeau cu năduf din ciubuc şi priveau mînioşi în susul uliţei, dîndu-şi răspuns din om în om.

— Se deschide iarmarocul, bre Iusuf?

— Ioc!

Deodată s-a pornit un ramăt prin faţa bolţilor vornicului Dragomir, alergîndu-se în tot lungul tarabelor turceşti.

— Cîine!

— Ghiaur spurcat!

— În Gheena cu tine!

Neguţătorii se sculaseră în picioare şi ameninţau cu pumnul un pescar trenţăros, care purta pe spinare cobiliţa în panerele căreia, pe foi de brustur, străluceau solzii încă uzi ai unor crapi, o frumuseţe. Omul îşi vedea de drum, suduind pe sub mustăţi. Strigătele s-au îndesit. A zburat o piatră fluierîndu-i pe la urechi. Pescarul a grăbit paşii. Alte pietre l-au izbit în picioare, în umeri... Una l-a sîngerat la tîmplă. Se făcuse galben şi privea speriat în toate părţile, neştiind pe unde să iasă din viespar. Pietrele îl izbeau din ce în ce mai des şi mai tare. Una i-a spart osul sprîncenei. Livid, pescarul a aruncat cobiliţa, a sărit peste un vraf de covoare, i-a pălit un pumn covorarului, răsturnîndu-l şi aşa îmbrăcat cum era şi-a făcut vînt în şanţul cetăţii. Din cîteva zvîcuri ale braţelor vînjoase a fost de partea cealaltă. Întărîtaţi, turcii de prin preajma covorarului au început să-i ia la ochi capul însîngerat. Pescarul se arăta dibaci. Trăgea aer în bojoci, se dădea la fund şi ieşea în altă parte, în urletele şi desfătul păgînilor. O nouă ploaie de pietre îl băgau sub apă. Gîfîia greu. Se vedea că ostenise.

— Nu mă lăsaţi, fraţilor! strigă cu ochii ridicaţi la ziduri. Nu mîntuise bine, cînd de pe creasta zimţuită a cetăţii a fost lăsată o frînghie cu noduri. Răcnetul turbat al neguţătorilor şi ploaia de pietre care s-a abătut asupra pescarului dovedeau că turcii nu vor să li se strice petrecerea. Omul s-a agăţat cu palmele late de frînghie şi cu toată osteneala a-nceput să se caţere ager. Cîteva pietre l-au mai ajuns în picioare.

Jos, în drum, crapii se amestecaseră cu ţărna.

*

Isnafurile, cu praporele în vînt, se îndreptau cuviincios spre biserica de lemn a lui Andrei vistiernicul. În frunte păşea popa Măru, îmbrăcat în odăjdii, ţinînd în mîinile lipite de piept o cruce mare de argint. După popa Măru — pîrgar vechi — cu capul gol, îmbrăcat în caftan scump, venea Seman, alesul obştii, care, după datină, se întărea astăzi ca judeţ al Tîrgului de Scaun. Nu purta asupra lui nici un semn al noii lui puteri. În urmă păşeau isnafurile.

Alaiul cobora dinspre Tîrgul Cucului, unde-şi avea casele Seman. După isnafuri se buluceau mahalagiii din Săpunari şi Pescăria Veche. Tîrgoveţele, gătite cu ilicele de catifea şi ciuboţele cu tocurile înalte, priveau cu mîinile la gură. Peste uliţă îşi plecau crengile cireşii, cu rodul cît buricul degetului.

Copilandri de-o șchioapă se-ncurcau printre picioarele tîrgoveților. Vreo cîțiva băiețandri mergeau pe de lături, bătînd cu bucăți de lemn în tingiri și oale sparte. Praful scormonit de alai se așeza pe caftanele tivite cu blană, pe ilicele de catifea, pe prapuri și pe gene.

În fața bisericii se glogozise tot ce nu era în alai. Pitărițele se foiau de colo, colo, cu tablalele pe care se răsfățau turtițe și pîinișoare cu coaja rumenă, aburind. Lăptăresele țineau la-ndemînă cofăielele cu lapte acru. Plăcintarii și simigiii purtau pe sub nasurile pofticioșilor plăcintele cu carne, cu dovleac, brînzoaicele trupeșe și covrigii cu susan. Un zumzet potolit plutea peste mulțime. În pridvorul bisericii, alaiul a fost întîmpinat, cu crucea într-o mînă și evanghelia în cealaltă, de către protopopul Bucureștilor. Diaconii și cantorii cîntau pe nas. Bărbații s-au descoperit. În preajma județului se înfoia în pene starostele Muștil și, dimpreună cu el, Gheorghe Drăgoi. Județul, pîrgarii, staroștii și isnafii mai căpătuiți au intrat în biserică. Seman se așezase în fața ușilor împărătești. Lumina palidă a lumînărilor îi tremura pe chipul dîrz, bărbătesc. După slujbă, protopopul a ieșit din altar, a binecuvîntat obștea, apoi a întrebat-o de trei ori :

— Vrednic este ?

Tot de trei ori, obștea a răspuns într-un singur glas :

— Vrednic este !

A purces cu osîrdie să se arate poporenilor. În fața bisericii și a întregului tîrg, sub praporii isnafurilor, cu multă măreție, protopopul i-a dat lui Seman pecetea orașului, condicele, catastifele și hrisoavele în care erau scrise și cetluite cu peceți domnești libertățile și datorințele Tîrgului de Scaun. Seman le-a primit în genunchi. Fum de tămîie se strecura în ațe subțiri pe ușa deschisă a sfîntului lăcaș. Blănile încinse și ciubotele isnafurilor începuseră să miroasă.

— L-a răpus Muștil pe Aron torcătorul, șoptea mulțimea.

— Bine a făcut ! Seman e om destoinic.

— Cam hrăpăreț...

— Parcă jupîn Stan abagiul, Dumnezeu să-l ierte...

— Taci, păcătosule !... Nu-i vorbi de rău pe morți. Tîrgoveții și mahalagiii așezați spre Ulița Mare au început să se frămînte, să-și întoarcă mustățile zbîrlite spre midean.

— L-au omorît păgînii pe Ion pescarul...

— Taci ?!

— Cu pietre l-au omorît !

Zvonul și-a făcut loc prin mulțime către rîndurile din față. Tîrgovețimea s-a clătinat ca o mare. Bărbile se ariciseră. Muștil a prins știrea de la Gheorghe.

— Hei, județule, a strigat starostele, ridicîndu-se pe vîrfuri și vînturînd din palme.

— Lasă ighemoniconul... Auzi ! L-au ucis păgînii pe Ion pescarul.

— Cu pietre l-au ucis, strigară cîteva glasuri răzlețe.

— Pâs la măria sa, județule... De acum, tu ești tatăl nostru, urma să strige Muștil.

Glasurile norodului acoperiseră predica protopopului. Seman a ridicat mîna cu pecetea deasupra capului. Oamenii au tăcut.

— Du-te tu, Bojoc, și află cum și ce... Am să mă plîng măriei sale cînd o deschide iarmarocul. Acu, voi treceți și tocmiți-vă să-l întîmpinăm cum se cuvine. Aud sunînd trîmbițașii... Scoateți tarabele și mărfurile, după poruncă. Fiecare isnaf la locul lui.

— Așa facem, județule !

— Ești om cu cap... N-am greșit cînd te-am ales. Praporele s-au mișcat din nou, înșiruindu-se către Poarta de Sus și Tîrgul Cucului, acolo unde nu năpădiseră păgînii. Staroștii și pîrgarii l-au luat pe județ la mijloc și s-au îndreptat spre biserica de jurămînt a Bălăcenilor.

*

Ridicat în scări, cu mîinile proptite în șolduri, căpitanul Racea suduia amarnic pe toți netrebnicii care încurcă drumurile și care nu fac loc unor osteni grăbiți ca ei :

— Hei, hotnogule Secară... N-auzi, vameș îndărătnic ?! Ieși din bîrlog, mustăciosule, și sloboade bariera... Bă, osteni de paie ce sînteți ! Puneți coada sulițelor pe spinările ciobanilor să facă loc. Hei și voi, cărăușii ăștia de pietre de moară... Mînați, bă, n-auziți ?

— Pietre de cetate, răspunse un flăcău de pe lîngă carele încărcate cu bolovani.

— Vorba !... Drumul, dă-i drumul !...

Racea începuse să-și piardă răbdarea. De la Spanțov pînă aici, o ținuseră la trap straşnic, abia îngăduind răgazuri scurte. Prea cuviosul Macarie, pe care-l aducea de la mănăstirea Snagovului, călărea de parcă s-ar fi născut în șa. Călăreau și tăceau. Cu cît se apropiau de București, cu atît Racea nu-și mai găsea astîmpăr. Se foia, își smulgea bărboiul, își împingea cușma cînd pe o sprînceană, cînd pe alta, tușea, scuipa și se scărpina pe furiș în chelia unsă cu toate alifiile vraciului mincinos. Și iată că acum s-au împotmolit chiar la barieră. Sute și sute de oi behăiau, îmbulzindu-se unele în altele. Oștenii nu mai pridideau cu numărătoarea. Vama, adică tot trei oi dintr-o sută, o băteau cu bețele împingînd-o spre țarcurile anume făcute. Vreo cîțiva negutători piteșteni se sfădeau care să intre la rînd. Își proptiseră chervanele grele de-a curmezișul drumului. Și unde mai pui, că vreo treizeci, patruzeci de căruțe țărănești, înhămate cu cîte două perechi de boi, încurcate printre turme, opreau șleaul dincolo de barieră. Cînd s-a arătat în pragul vămii dumnealui hotnogul Secară, afumat de dimineață, cu nădragi scumpi de urșinic și cu cămașa desfăcută la piept, Racea l-a ocărît din răsputeri :

— Hotnogule, hotnogule... Vezi c-ai apucat-o pe urmele lui Alexa.

— Aș ! sughiță hotnogul, făcîndu-le plecăciuni și rînjind pe sub caierele mustăților. Ian să vezi ce mai loc îți fac, domnia ta.

Într-o clipă a fost în vamă, în a doua a sărit afară, învîrtind deasupra capului un harapnic de ciurdar :

— Loc !... Loc pentru domniile lor, striga răgușit, pocnind din harapnic și sughițînd des.

Mai puțin din pricina vredniciei lui și mai mult din pricina căruțelor cu pietre care se îndepărtaseră, călăreții au răzbit din înghesuială. În fața așezărilor lui Manole Cap-Lat, signor Cosma Capponi a tresărit din picoteala în care căzuse, ridicîndu-și ochii spre ferestruicile zăbrelite. Mîrîitul înfundat și privirea sîngeroasă a căpitanului Racea l-au făcut să zîmbească amar și să-și clatine capul a lehamite.

Radu Ghețea își privea prietenul pe sub gene : își înfipsese o mînă în șold, își pălise cușma scumpă din pîntece de rîs mai pe spate și după ce-și pieptănase barba cu degetele răşchirate, se împieptoșase și dăduse glas :

Iată un păgîn de turc,
El se uită, eu mă uit,
Eu mă uit negustorește,
Turcul se uită cîinește
Și știu dracu ce-mi gîndește...

Puternic, bărbătesc, ca o înfruntare, cîntecul a acoperit vuietul îndepărtat al tîrgului, scîrțîitul căruțelor care-i urmau, behăitul oilor și larma hanului. Racea cînta înainte, privind țintă printre urechile calului. Fața îi era de piatră. Lui Radu Ghețea nu i-a scăpat nici ușoara bătaie a pleoapei stîngi, nici freamătul neliniștit al nărilor. De la Racea și-a mutat privirile la ferestrele hanului. Una, cea care răspundea chiar în policandrele de floare ale unui castan, s-a deschis ca smulsă din balamale. Hangița, al cărui chip nu-l uitase, galbenă, apăsîndu-și pieptul cu mîna, s-a înrămat în privazul scund.

...Și știu dracu ce-mi gîndește,
Să-mi ia banii după pește.
Turcu zice : „Ahmet, Ahmet",
Eu îi trag un pumn în piept,
Turcu zice : „Aman, Aman",
Eu îl trag sub cel tufan...

Cîteva zdrăngănituri de ghitară au încheiat cîntecul osteanului. Și cu toată mînia din privirile căpitanului Racea, signor Cosma Capponi a întors capul, a văzut hangița și, scoțîndu-și cu o mișcare elegantă boneta toscană, a făcut o plecăciune peste umăr, atît de adîncă, încît era să lunece din șa.

În fața călăreților s-a ivit o cotigă pe două roți, trasă de o pereche de măgari. În cotigă, ținînd hățurile de frînghie într-o mînă, iar în cealaltă un bici cu codirișcă de trestie, cu canaf roșu și pleasnă de rafie, un turc.

— Bun găsit, Mohamed Ali ! strigă Racea. Ce-i, șacal gras, te duci la Manole ?

Turcul a tresărit, ridicîndu-și spre călăreți ochii înecați în grăsime :

— Allah !... Nu fim Gheena, căpitan ? Crezut crăpat estem !

— Ai să crăpi tu... Nu de osînză, porcule, nu te teme, rîse Racea.

Turcul a plesnit măgăruşii cu vîrful biciului şi cotiga s-a depărtat în trapul lor mărunt, hurducîndu-se peste gropile drumului. Se părea că întîlnirea cu Mohamed Ali îl înveselise pe Racea. Se foia în şa, adulmecînd spre tîrgul deasupra căruia se învăluiau straturi de praf. Radu Gheţea a înţeles, după licărul ochilor, că fratele său e tulburat. S-a bucurat în sinea lui, preţuind în această tulburare un simţămînt pe care Racea voia să şi-l ascundă, dar care trăia în el, îl îmblînzea şi-l făcea duios.

IV

1

De la Călugăreni pînă cînd ajunsese pe Podul Turcului, Irinuţa hotnogului Vifor rosese cu dinţii rogojina pologului. Îşi tăiase în aţele ascuţite ale papurii şi buzele şi gingiile, care-i sîngerau din belşug. Clocotea. Dacă ar fi avut măcar o custură, ar fi înfipt-o în grumazul ras, roşu şi numai negi al ienicerului care mîna catîrii harabalei vîrfuită de cazanele şi sacii cu orez ai bulucului. S-a oprit din ros, şi-a tras suflетul, apoi cu băgare de seamă a lărgit tăietura, trăgînd cu mîinile. Harabaua trecea peste pod. Cazanele zdrăngăneau, osiile scîrţîiau şi, mai presus de toate, larma tîrgului acoperea fîşiitul uşor pe care-l făcea papura, destrămîndu-se. Prin ruptura largă, capul îi ieşea cu uşurinţă. Ca o pisică, cu mişcări prelinse, Irinuţa a scos doar vîrful nasului :

— Aha !... Aiasta-i Şiutăria domnească... Şi peste apă, şetatea. Ah, başbulucbaşule. Lasaşi pi bietu Ionuţ scînşind în copaie... Pofteşti trup de tigheşancă, crapa-ţi-ar ochii di broscoi rîios.

De cînd o înhăţaseră doi ieniceri de la fîntînă şi-o aruncaseră în haraba, nu visase decît să-i cadă pe mînă başbulucbaşa. Acela scosese capul pe care purta o ditamai scufie de pîslă, de care atîrna lingura, pe sub pologul carîtei, o cercetase cu ochii lui piezişi, apoi hîrîise o poruncă ienicerilor. O trîntiseră ca pe un sac, pe ea, Irinuţa lui Vifor. Să se desfete la vreun popas dumnealui başbulucbaşa, apoi s-o lepede la oşteni. Au văzut cîteva muieri cum au răpit-o. N-o să-l lase pe Ionuţ. Bine că bulucul urca spre Bucureşti. Că dacă cobora la Giurgiu, atunci... N-avea vreme de gînduri negre. Inima îi bătea îndesat. Iată că harabaua s-a oprit în spatele şirului de zece chervane. Cu băgare de seamă, Irinuţa priveşte peste scufia înaltă de patru coţi a ienicerului. Oştenii sar din chervane, cu sîneţele în mînă. Lingurile de la scufie joacă vesele. Ceaprazurile şi găitanele de aur strălucesc. Se grăbesc spre locul de unde aud dobele şi fluierele tabulhanalei. Peste pologul chervanului din faţă se zăreşte o dungă albastră de cer. Şi pe acea dungă albastră de cer stă zugrăvit, fulgerînd din platoşe şi din coif, un oştean.

Irinuţa şi-a făcut trei cruci mărunte, apoi s-a pus pe bocit. Pe sub gene şi pe sub maramă privea la turc. Turcu, turc... a ridicat din umeri, da' nu s-a întors. Nu era nici o chibzuială să fugă acum... Să sară în Dîmboviţa ? În spate mai vine o haraba, cu boarfele bulucului.

Tabulhanaua suna, rîcîind-o în urechi. Se auzeau strigăte, din ce în ce mai dese şi mai apropiate.

— Allah, Allah !

Irinuţa s-a strîns arc lîngă loitra harabalei.

*

În faţa bisericii papistăşeşti se ridica din pieptul de piatră al cetăţii foişorul lui Oană. Se numea aşa după numele unui arcaş vestit care-l apărase cu străşnicie în vremea Ciobanului Vodă, leatul 1554, cînd păgînii pîrjoliseră tot tîrgul. Foişorul lui Oană era unul dintre cele mai înalte şi mai întărite foişoare din lanţul celor care se înălţau deasupra zidurilor. Străjile aşezate aici cuprindeau din ochi depărtările împădurite în care se pierdea Drumul Domnesc al Tîrgoviştei, ca şi cele dintre Uliţa Tîrgului de Afară, spre Pescăria Veche şi codrii de la Colentina. Tot aici vegheau două tunuri, care scoteau asupra tîrgului numai zburătura ţevilor. Lîngă fiecare tun era o tipsie cu cărbuni şi cîte-un fier lung şi ascuţit, cu mîner de lemn, cu care — după ce-l înroşeau în cărbuni — tunarii dădeau foc pulberii.

Cei patru ferentari de pază înlemniseră. Își țineau picioarele îndepărtate, coada suliței lîngă vîrful cizmei drepte, iar mîna cu arma întinsă în lături. Cu cotul sprijinit de unul din tunuri, învăluit cu o pelerină scurtă din urșinic sîngeriu, cusută cu șiruri de mărgăritare, fără sabie, cu gugiumanul îndesat pe-o sprînceană, Mihai privea vînzoleala mulțimilor de la picioarele foișorului. Văzut de aici, tîrgul îi răspundea nespus de limpede la întrebările care-l chinuiau. Ca niște șuvoaie înspumate, nedomolite, cu izvoarele nesecate, curgeau din toate zările, pe toate ulițele și ulicioarele, valuri după valuri de poporeni. Tîrgoveți în caftane sinilii și negre, moșneni cu cămăși și zăbune strălucitor de albe, muieret cu tulpane și marame de toate culorile se tălăzuiau, năzuind spre cetate. Șiraguri lungi de chervane se vedeau șerpuind printre livezile care despărțeau Tîrgul din Lăuntru de Tîrgul Cucului. Cînd și cînd, lacul Icoanei fulgera scurt. Deasupra oborului de cai din Ulița Tîrgului de Afară se ridicau nori de praf. Aici, dedesubt, e o parte din bazarul Stambulului. Cu țipetele dervișilor, cu colorile vii, negrăit de vii și negrăit de frumos întrețesute, cu fumul subțire și albăstrui al ciubucelor, cu covoarele, mătăsurile și armele așezate îndemînatic de mîini și ochi care știu prețui glasul adînc al lucrului alcătuit cu iscusință, după izvoade străvechi... O parte din Mihai cel de odinioară, o parte din Levantul care-l fermecase cu tainele, cu aromele, cu femeile și bogățiile lui... Glasul mulțimilor se ridica învăluit, se izbea de ziduri, urca în foișor și se destrăma în înălțimile văzduhului.

A fost o clipă de întoarcere la niște vremi apuse, cînd fusese slobod, tînăr, fără alte griji, decît cele ale drumurilor fără sfîrșit. Îmbelșugate vremi de tinerețe, purtînd pe aripile fiecărei clipe ce se scurge mireasmă de mirt înflorit, strălucirile albastre ale Bosforului, ochi abia ghiciți sub iașmace și, mai presus de toate, noiane de vise. Fruntea voievodului se limpezise. După ce și-a rotit privirea peste zările în care fumegau aburi străvezii, simțind cum îl cheamă ca pe o vrajă care-i sălășluia în suflet, și-a pogorît-o iarăși asupra tîrgului.

Aici, la picioarele lui, îi era scrisă ursita. Iată cum șuvoiesc spre Cetatea de Scaun, ca spre un liman, oamenii țării. Iată cum păgînii țin cu îndărătnicie vadul tîrgului, așa cum cu îndărătnicie și silă țin vadurile țării. Ba și toate vadurile acestui răsăritean meleag de lume. Unui ochi străin, iarmarocul i s-ar

părea foarte liniștit și pașnic. El vede cele două trîmbe care se îndreaptă una asupra alteia. Urmărește cu înfrigurare pățania pescarului. Cu înfrigurare și cu dinții înfipți în buză. Străjile îl privesc cu coada ochiului. Ba, una a îndrăznit să și ofteze. Dă mulțumit din cap, cînd hotnogul de rînd la porți aruncă frînghia. Vede praporele isnafurilor pornindu-se de la biserica de lemn a lui Andrei vistiernicul spre biserica de jurămînt a Bălăcenilor. Par praporele unor oști, îndreptîndu-se domol, dar parcă împinse de toată puterea acelor mulțimi clocotitoare, împotriva oștii dușmane.

Ochii îi sînt neguroși. Fruntea încrețită. La rădăcina nasului i s-au săpat șanțurile care-i îmbătrînesc înfățișarea. Vrea să întoarcă ochii spre zarea aducătoare de rușine a Giurgiului. Nu trecuse un ceas de cînd picase un olăcar cu vestea că bulucul de ieniceri trimis „pentru paza beyului de la Kara-Iflac, din mila prea luminatului împărat al lumii“, se apropie de Cetate. Lanțuri. Alte lanțuri purtate de iataganele ienicerilor peste lanțurile din zapisele zarafilor. Îl încearcă o neliniște chinuitoare... Dacă unchiul Iani n-a putut să-nduplece pașalele și bașbulucbașa vine să i-l ia chezaș pe Nicolae ? ! Și-a desfăcut bumbii coantășului. Îl strîngeau. Soarele începuse să ardă cumplit.

Cînd a răsunat tabulhanaua, s-a răsucit ca ars. Lîngă Podul Turcului, bulucul de ieniceri se tocmea să intre în tîrg cu fală și rînduială ostășească. Mihai l-a privit dușmănos, mușcîndu-și mustățile. Turcii din Ulița Mare se foiau ca bîntuiți de friguri. Năzuiau să vadă intrarea ienicerilor. Se urcau în codîrlele chervanelor. Praporii isnafurilor se legănau, apropiindu-se domol de biserica Bălăcenilor.

Voievodul a lăsat bulucul să se-nșiruie și să pornească. Apoi, din doi pași apăsați, a fost în marginea dinăuntru a foișorului. S-a plecat peste creneluri. Din dreptul Porții de Jos, pînă la celălalt capăt al cetății, stătea înșiruită pe pîlcuri, cete și steaguri, toată oastea care-o avea în tîrg. În față, călare pe calul lui zdravăn, jupîn Nikolaus Theil, cu sabia scoasă, cu obrajii proaspăt rași și privirea ațintită spre foișor. În spatele oștirii, comișeii, ținînd de dîrlogi caii domnești.

De Sîn-Gheorghe, după datină, se scoteau la ceair fugarii voievodului.

Mihai a ridicat brațul. Jupîn Nikolaus Theil, sabia. A strigat o poruncă celor de la porți. Apoi, săltîndu-se în scări, cu

sabia în vînt, s-a răsucit spre compania de lefegii, încremenită cu archebuza pe umăr.

— Achtuuuuung !... Vorwärtz !

Lanțurile podului au zuruit vesel. Poarta din țepușe de fier s-a ridicat înăuntrul zidurilor. Compania s-a mișcat ca un singur om, legănîndu-și buzele țevilor și penele de struț de la pălării. Locotenentul Wolfgang Hödl călărea la trei pași în urma căpitanului. Cizmele răpăiau în cadență pe scîndurile podinei. Umbrele soldaților tremurau în apa șanțului. Atunci cînd au ieșit pe poartă delii jupînului Ștefan Petnahaci ungurul, cu blănurile de pardos atîrnate pe umeri, cu caii jucînd, fîlfîindu-și cozile și coamele, s-a arătat și bulucul ienicerilor de la Stambul. Bașbulucbașa făcuse ochii cît cepele. Zbiera ceva la jupîn Petnahaci, amenințîndu-l cu iataganul. Oșteanul ungur și-a răsucit mustața, a strîns calul între pulpe, ducîndu-l spre ienicer de-a latul. Cînd a ajuns aproape de el, a smucit de frîu, întorcîndu-l cu coada drept în nasul ofițerului împărătesc.

Steagul de delii și de beșlii a trecut pe sub ziduri, în tropot des de copite. În foișoare s-au arătat crainici cu trîmbițe lungi, de care atîrnau prapore de mătase, tivite cu ciucuri de aur. Au sunat, ridicînd trîmbițele către cer. Apoi au strigat în toate cele patru vînturi ieșirea la ceair a povodnicilor de oaste ai măriei sale Mihai Voievod.

2

Atîta viață clocotea pe ulițe, atît erau de noi toate cîte se vedeau în tîrg, încît Radu Ghețea nu le mai putea primi așa cum veneau buluc asupra lui, simțindu-se purtat ca într-o beție dulce, în care gîndurile se-nvăluiau fără să poată prinde cheag. Dacă astă-toamnă, cînd a intrat în cetate, după atîta amar de lipsă, i s-a părut totul străin, ca o învolburare searbădă și fără rost, ca un zbucium spre agonisită, dacă ochii tîrgoveților i s-au arătat pofticioși și gata să înșele, astăzi înțelege altfel tot cazanul acesta care fierbe ca pe pirostriile lui Belzebuth.

Urmîndu-l ca în vis pe Racea, care, ridicat în scări, suduie, se roagă, dă binețe, rîde, fluieră, geme, batjocorește, strigă, face larmă cît tot tîrgul la un loc și se înfoaie în coantăș și

în bărboi ca un gotcan, prididit de bucurie, strălucind ca fiul risipitor întors la baștină, urmîndu-l deci pe fericitul său frate, iată că în dreptul bisericii de lemn a lui Andrei vistiernicul i se năzăresc zidurile cetății.

S-ar putea ca aceste ziduri străvechi, bătute de ghiulele, arse de foc și încenușite de vreme, să aibă puteri tainice asupra cugetelor oamenilor de oaste. Pentru că, văzîndu-le, Racea și-a înghițit potopul de vorbe, încremenind în șa, cu ochii ațintiți la ele. Ba au puteri tainice nu numai asupra oamenilor de oaste, ci și asupra călugărilor. Pentru că, cuviosul Macarie, ieșit din sihăstriile Snagovului la porunca și chemarea măriei sale, și-a tras calul scară la scară cu el, privește cetatea ca-n vis, iar în colțurile genelor îi tremură pînze de lacrimă. S-ar putea ca tainele acestor ziduri străvechi să nu învăluie decît oștenii de pămînt. Signor Cosma Capponi rîde mînzește către tîrgovețe, făcîndu-le semne nerușinate. Iar signorul Vicenzo Mantovano pare căzut într-o tristețe posomorîtă.

Peste larma iarmarocului se aud vîrtejurile scîrțîind prelung. Bolovani grei sînt trași la creastă, schele cu picioarele înfipte în fundul șanțului îmbracă ici, colo parapetele, zidari nenumărați se foiesc de colo, colo. Iar la foișoare stau înzăuate străji mîndre și împieptoșate. Mai sus, în turnul palatului, flutură alene flamura mare a voievodului. Ca la o poruncă, cei doi căpitani și-au scos cușmulițele. Și spre mirarea amîndorura, cuviosul Macarie și-a tras comănacul de pe pletele argintate, bătînd trei cruci largi și smerite.

Părea că zarva tîrgului s-a stins într-o depărtare, că mulțimea s-a topit ca-ntr-un vis și că n-au rămas în lume decît ei și cetatea. I-au trezit din gînduri trîmbițele și strigătele crainicilor.

— După mine, strigă Racea.

Atît cuviosul Macarie, cît mai ales signor Cosma Capponi au rămas mirați de iscusința cu care un călăreț se poate strecura prin mulțimea nesfîrșită a unor uliți ticsite.

„*Per Bacco, Sapristi, Madonna* și tot Vaticanul laolaltă, mormăi italianul pentru sine. Dacă acest signor Racea s-ar fi născut în Toscana, nu știu zău care din condotierii noștri ar mai fi dat vreo ceapă degerată pe propria lui piele."

Călăreau în șir, la pas mare, deschizîndu-și drum spre convoiul isnafurilor. Simțind cai prin preajmă, tîrgoveții ridicaseră glasurile de împotrivire.

— Hei, draci bărboși, loc !... Loc, că vă mîngîi ghebele, afurisiților !
— E căpitanul Racea !
— Iu-iu-iu !... Căpitanul !
— A sosit tartorul păgînimii...
— Făceți loc !
— Hai, ce mai iarmaroc o să-i tragem.
— Du-te la Seman, domnia ta.
Racea sta să plesnească. Își răsucea mustățile cu trufie și se închina măreț în șa. Ajunseseră în fața bolților vornicului Dragomir. Cerdacul hanului ridicat de boier era un ciucure viu. Tîrgoveți, boiernași, ba chiar și boieri de țară, în caftane scumpe, ieșiseră în priveală. Și iată că de pe pălimarul crîșmei lui Iftimie a răsunat glasul prea bine cunoscut al jupînului Răzbici. Glas plin de bucurie, de amărăciune și de ciudă.
— Încotro, așa fălos, căpitane Racea ?... Ce, nu-ți mai cunoști prietenii? !... Bun găsit, căpitane Ghețea. Haideți, dați-vă aproape, să vedem oastea tîrgului. Tot pe aici are să treacă și măria sa.
Jupîn Răzbici, gătit cu coantășul nou din urșinic sîngeriu, își petrecuse o mînă pe după unul din stîlpii pridvorului, pe cealaltă ținînd-o falnic în straja paloșului. Mustățile ciupelite și rare erau unse din proaspăt cu ulei gros și mirositor, strălucind de parcă ar fi fost lăcuite. În stînga lui jupîn Răzbici, dincolo de stîlpul de care se ținea, stăteau umăr lîngă umăr frații săi de cruce. În dreapta, Ion Fătu logofătul, Pătru Duh păhărnicel, cei doi cnezi, Berivoiu și Iarciu, vornicelul Alexandru și lîngă vornicel, jupîn Iftimie crîșmarul, gătit cuviincios în straie de tîrgoveț. Tocsabă și Cristian negustătorul trăseseră un car drept în poartă și, cocoțați în codîrlă, mai sus decît toți prietenii, se bucurau de o vedere deplină asupra mideanului.
— Bun sosit la cetate, domniilor voastre, se închină cuviincios Tocsabă din codîrla carului. Trăgeți caii aici. Stăm în priveală, ca boierii.
Răspunzînd tuturor închinăciunilor celor de pe pălimar, Radu Ghețea fura cu coada ochiului spre Tocsabă. Barba roșie a moșneanului lucea ca unsă, iar genele plecate și ochii care-i fugeau pe de lături îi dădeau o înfățișare cu totul vicleană. Mai vicleană ca oricînd. Radu Ghețea n-a avut vreme să-l cerceteze mai amănunțit pe moșnean, pentru că bătrînul cneaz Berivoiu a-nceput să ocărască pe toți feciorii altor cnezi, care

ajunși căpitani de oaste nu mai vor să dea binețe unchiașilor de i-au jucat pe genunchi și i-au purtat în șa cînd erau numai de-o șchioapă, cu nădragii căzuți în vine și cu mucii la nas.
Abia atunci l-a cunoscut Radu Ghețea pe cneazul Berivoiu. Și îndată, pe cneazul Iarciu. Și tot atunci s-au strecurat pe lîngă carul lui Tocsabă cnezii Bora și Vîlcan, venind să-i ureze bun sosit în Cetatea de Scaun. Căpitanul a sărutat mîna bătrînului și rumenului Berivoiu, stăpînindu-și cu greu simțămintele care-l gîtuiau.
Răpăitul dobelor l-a făcut să-și întoarcă fugarul către midean. Țanțoș, răsucindu-și mustăcioara subțire, trecea călare jupîn Nikolaus Theil. Ramătul se ogoise ca prin farmec. Nu se auzeau decît dobele, pașii asemenea ai pedestrimii, clinchetul armelor, tropotele dese ale călărimilor. Compania de archebuzieri a jupînului Theil avea platoșele lustruite, pălăriile periate, cît despre archebuze și furcuțe, puteai zări firișoarele de praf așternute din proaspăt pe oțelul luciu. Soldații priveau drept înainte, cu ochii lor albaștri, stinși, goi, nepăsători. Fără vrere, ca împinși de o putere nevăzută, tîrgoveții le-au făcut loc, mai mult decît era nevoie. S-au sfiit pe de lături, cu sufletele înghețate. Compania trecea nepăsătoare, arme și oameni făcînd un singur trup.
— Dacă jupîn Theil ar porunci s-o ia peste mulțime, găliganii ăștia ar strivi sub tălpi toată suflarea tîrgului, șopti Racea la urechea lui Ghețea, trăgîndu-se de sfîrcul mustății și privindu-i chiondărîș. Și nici măcar n-ar privi în jos, așa, să vadă ce strivesc.
— Țeapănă rînduială, frate Racea. Bine-ar fi s-o păstreze și ai noștri.
Racea n-a răspuns. Cerceta cu migală chipurile tîrgoveților.
— Uite-i, Radule ! A trecut un duh de bărbăție peste toată suflarea...
Adevărat, Radu Ghețea, fără să privească, și-a dat seama că tîrgovețimea, moșneșimea, muieretul și pruncii s-au închegat ca într-o cremene. S-au scurs haiducii sîrbi, martologii bulgari, pedestrimea tîrgului, apoi au venit călărimile : un steag de roșii, sub porunca iuzbașului Niculaie, care pe cal arăta de două ori pe cît era în fapt, o sotnie de cazaci de la Praguri, cu cușmele mițoase căptușite cu mătase roșie date pe ceafă și mo-

furile jucîndu-le pe frunte, ducîndu-şi caii în buiestru mărunt, cu paloşele la umăr.

— Cazaci ? se miră Gheţea.

— Cazaci ! I-a năimit Aron Vodă pentru slujba măriei sale, îi răspunse Racea. Au să mai vină şi alţii.

Deodată, cucernicia cu care mulţimea îşi întîmpinase oastea s-a rupt în strigăte sălbatice :

— Allah !... Omorîţi-l cu pietre pe ghiaurul blestemat.

— Feciorul a şapte căţele puturoase.

— I-a arătat coada iepei başbulucbaşului împărătesc.

— Allah !... Allah !

Păgînii parcă turbaseră. De unde pînă atunci se dăduseră în lături, privind batjocoritor la oşteni, sau mulţumindu-se să le scuipe la picioare, acum se vînzoleau, ameninţînd cu pumnii beşliii şi deliii care deschideau drum copiilor de casă. Iar copiii de casă, muiaţi în aur şi argint, duceau între ei steagul călărimilor domneşti. Fără tuiul împărătesc, fără sangiakul cu care venise măria sa de la Stambul. Doar steagul ţării din mătase albă, cu ciucuri de argint şi de aur, cu herbul străvechi cusut cu fir.

Racea s-a săltat în scări. Peste o clipă, bărboiul i s-a ridicat vîlvoi. Pleoapa stîngă i se zbătea des. Holbase ochii şi-şi înfipsese dinţii în buză....

Îndreptîndu-se spre biserica de jurămînt a Bălăcenilor, isnafurile şi tîrgoveţimea împinseseră neguţătorimea turcă spre Drumul Beilîcului. Tarabele şi dughenele de aici, din partea de sus a Uliţei Mari, rămăseseră ca nişte ostroave înconjurate de marea tălăzuită a poporenilor. Acum, turcimea înghesuită în josul uliţei, sprijinindu-se pe bulucul întărîtat al ienicerilor, năpădea să-şi reia vechile vaduri. Vestea îndrăznelii nemaipomenite a căpeteniei de delii trecuse ca fulgerul printre neguţătorii puşi pe harţ. O ploaie de ocări şi sudălmi, care mai de care mai scîrbavnice, se abătuse asupra jupînului Ştefan Petnahaci, ungurul. O piatră i-a şuierat pe la ureche. Jupîn Petnahaci s-a încruntat. Altă piatră i-a izbit calul în crupă. Jupîn Petnahaci a întors calul spre păgîni, ameninţîndu-i cu pumnul. Aşa de fioros, încît s-au dat un pas înapoi. A privit peste umăr. Păgînii suduiau acum copiii de casă. Jupîn Petnahaci s-a făcut galben şi ochii i s-au umplut de sînge... Cu o smucitură scurtă şi-a tras sabia din teacă, ridicînd-o în vînt.

— No, la traaap ! a poruncit cu glas răguşit.

Au auzit porunca şi oştenii săi, şi cazacii. Într-o frîntură de clipă, iuzbaşul Niculaie, pricepînd după tropote că în spate se întîmplă ceva şi văzînd cazacii încălecîndu-l, a tras de frîu, ieşind din spatele pedestrimii şi deschizînd pîrtie pe o uliţă îngustă, care lega Uliţa Mare, prin livezi, cu drumul Domnesc al Tîrgoviştei.

Tîrgoveţimea, luată în pieptul cailor, a dat strigăt de spaimă.

— Loc !... Loc ! răcnea iuzbaşul.

Mulţimea s-a frînt în două. Cei de pe uliţă au culcat gardurile la pămînt năpădind în livezi. Talazurile de oameni mişcate de iuzbaşul Niculaie au crescut clipă de clipă, pas cu pas, izbindu-se de zidurile caselor, de gardurile curţilor, năzuind să iasă la larg. Acolo unde au găsit gardurile slabe, le-au smuls, călcîndu-le în picioare. Din ziduri s-au întors, lăsînd pe jos oameni striviţi, cărora le dăduse sîngele pe gură. Au năvălit pe îmbucăturile uliţelor, alergîndu-se spre capetele lor. Mai ales au dat năvală în josul Uliţei Mari, crescînd, crescînd într-una, prăvălindu-se într-o furtună de chiote, de urlete, asupra turcimii.

Racea a priceput atît socoteala jupînului Petnahaci, care voia să scoată steagul de sub batjocura păgînilor, cît şi pe aceea a iuzbaşului Niculaie, care voia să iasă mai la larg, dînd frîu cailor. Mai mult ca toate a priceput că oştenii n-au slobod să pună mîna pe arme să-şi apere cinstea şi steagul, dar că norodul nu mai poate fi oprit nici de Dumnezeu, nici de Satana.

— Descălecarea ! a poruncit el din gît, sărind din şa.

N-a mai trebuit să zică : „După mine !“ Cei de pe parmalîc, ca un singur om, au dat năvală. Pînă şi jupîn Iftimie. Numai Cristian neguţătorul a rămas cocoţat în codîrlă, scoţînd de sub polog un baltag cît toate zilele.

— Feriţi caii !... Feriţi caii ! răcnea Muştil, rotind pe deasupra capului praporul de mătase galbenă al isnafului cojocarilor, pe care era zugrăvit sfîntul Nicolae. Îl smulsese din mîinile purtătorului şi, ieşind în faţa lui Seman, scuipase între ochi un turc spîn şi şaşiu, acela care aruncase cu pietre în calul jupînului Ştefan Petnahaci, ungurul. Turcul s-a dat un pas înapoi, şi-a umflat bucile, apoi a scuipat praporul, nimerind în barba albă şi lungă a sfîntului Nicolae.

— Tu, pezevenghi ghiaur !... Siktir ! mormăi şaşiul, ameninţîndu-l pe Muştil cu hangerul.

— A scuipat păgînul praporul! se tînguia stegarul cojocarilor. Ce-ai făcut, jupîne, ce-ai făcut!

— Taci! icni Muştil. Vedea roşu.

Turcimea a lăsat oştenii, care se depărtau la trap întins, stîrnind norişori de praf, şi s-a întors cu faţa către alaiul judeţului. Atunci au ajuns pînă acolo valurile pornite de iuzbaşul Niculaie. Pe Seman, pe Muştil, pe Gheorghe şi Aron torcătorul, jupîn Achim blănarul, ba chiar şi popa Măru i-au smuls de la pămînt şi i-au purtat pe sus, izbindu-i în piepturile oamenilor, în dughene, în vrafurile de covoare şi-n stivele de geamuri. Muştil a avut vreme să ridice coada steagului şi s-o înfigă în obrazul spîn al turcului şaşiu. S-a auzit trosnet de oase, un geamăt icnit, apoi ciubotele tîrgoveţilor au călcat peste trupul osmanului, amestecîndu-l cu pulberea.

Într-o clipă, alaiul paşnic al judeţului s-a prefăcut într-o trîmbă de oameni furioşi, care cît ai clipi au măturat tot ceea ce le stătea în cale. Dughenile trosneau de la încheieturi, pînzele erau sfîşiate cu unghiile, geamurile se prefăceau în cioburi, iar cioburile scîrţîiau jalnic sub tălpile botforilor. Iar atunci cînd neguţătorii, mînioşi că li se vîntură avutul, şi-au tras hangerele, mulţimea a scos un răcnet sălbatic:

— Vor să ne şi ucidă, spurcaţii!

— Pe ei, fraţilor!

— La moacă!

— La moacă!

Turcii au dat dosul. Unii se vîrîseră sub chervane. Alţii căutau scăpare în spatele bulucului de ieniceri.

— Aha! Iacătă-l pe Siavuş. Porc de cîine, vrei să ridici geamie în tîrg? Aşa am auzit, viperă?

— Aman!... Aman!...

— Şi tu Ahmet?

— Allah!

Muştil, roşu, cu caftanul ferfeniţă, cu ochii holbaţi, mînuia cu străşnicie coada steagului, pălind numai la scăfîrlie. Alături, gîfîia Gheorghe. Dădea cu pumnii, tăcut, cu fălcile încleştate. Pînă şi judeţul Seman izbea cu pecetea ori la tîmplă, ori la mir.

Trîmba, la început alcătuită numai din capii isnafurilor, înghesuită între oştenii domniei, garduri şi case, se îngroşa clipă de clipă. Într-o clipită, toate dughenile şi tarabele de pe malul şanţului cetăţii au fost zvîrlite în apă. Iar chervanele, pe care

stăpînii lor le trăseseră cu codîrlele spre şanţ, dintr-o opinteală au luat calea dughenelor, stîrnind valuri pe care jucau şaluri de mătase, boabe de cafea, laolaltă cu paie, cu lămîi şi cu scorţişoară. Vitele dejugate mugeau, gonind pe urmele stăpînilor. Se încălecau, se izbeau cu coarnele, călcînd în picioare tot ce li se punea împotrivă.

Comisul Radu Florescu tocmai ieşea pe poarta cetăţii, urmat de comişeii cu caii domneşti. A rămas în mijlocul podului, cu barba vîlvoi, neştiind ce să facă. În faţa lui, ienicerii se tocmeau în rînduri, sub poruncile turbate ale başbulucbaşului.

Toate cîte s-au perindat în faţa ochilor holbaţi ai comisului Radu Florescu s-au învălmăşit într-o fulgerare. Neguţătorii, văzînd în faţă ţevile ienicerilor şi simţind în spate răsufletul înfierbîntat al boilor, s-au rupt în două. O parte, strigînd „aman", a sărit în şanţ, plescăind, fornăind, sictirind, cealaltă a zbughit-o pe Uliţa Tîrgului de Afară, sau a încălecat gardurile viilor domneşti, pitindu-se pe la rădăcini. Başbulucşaba a rămas să se războiască cu boii. Vădind multă dibăcie, ienicerii au trecut pe pod, împingîndu-l înapoi pe comis. Atît de repede, încît nici n-a ştiut cînd s-a trezit în curtea cetăţii, urmat de buluc şi de sudălmile cumplite ale ofiţerului împărătesc.

Vitele au gonit cu cozile ridicate pînă-n Drumul Beilîcului, unde s-au răsfirat care în lunca Dîmboviţei, care dînd buzna peste chervanele ienicerilor. În urma lor, trîmba de norod a trecut ca o vijelie. În faţă alerga Muştil, fluturînd praporul de mătase galbenă, zugrăvit cu chipul sfîntului Nicolae. Alerga şi răcnea:

— La geamie, fraţilor... S-o facem zob, fraţilor!

— S-o facem zob, îi răspundea mulţimea, chiuind năprasnic.

Pe Irinuţa lui Vifor, strigătele păgînilor, trosnetele dughenelor fărîmate, sudălmile tîrgoveţilor şi mugetele vitelor au făcut-o să-şi oprească bocetele-n gît şi să ciulească urechile. Ienicerul îşi mişca neliniştit scufia de pîslă, încercînd să vadă ba prin stînga, ba prin dreapta chervanului din faţă. S-a auzit tropot înfundat şi greoi de copite. Chervanul s-a smucit înapoi, izbind catîrii harabalei peste bot. Apoi huruind, ca smuls de furtună, a încălecat marginea podului cu roţile din partea stîngă. În clipa cînd catîrii s-au ridicat pe picioarele dinapoi, gata să prăvale harabaua în apă, Irinuţa a înşfăcat un cazan de fiert orezul, şi cum ienicerul îşi lăsase trupul pe spate, căutînd să strunească telegarii cu urechi clăpăuge, l-a pocnit cu nă-

duf drept în mijlocul scufiei, vîrîndu-i-o pînă la umeri. Oșteanul împărătesc a scăpat hățurile, uluit.

Ca o umbră, Irinuța s-a strecurat din haraba și fără să pregete și-a făcut vînt în Dîmbovița. Cînd a ieșit la mal, cu apa șiroind, murată și pusă pe harț, a văzut norodul glogozit asupra unor stive de cărămidă, zobindu-le cu pari, cu tocul cizmelor, cu cozile praporilor, și un oștean cît o namilă ducînd în brațe, spre apă, un hoge nu prea bătrîn, care blestema cu spume la gură... Aici, pe mal, cîțiva calici pescuiau cu niște nuiele lungi de salcie avutul harabalelor și chervanelor răsturnate.

Irinuța s-a ascuns după trunchiul scorburos al unei sălcii. Nu se mai temea de nimeni și de nimic.

— Botează-l, căpitane Racea, răcnea Muștil, cu fața acoperită de praf roșu de cărămidă. A vrut să ne strice legea... La apă cu el !

— Să le treacă pofta de geamii în pămîntul țării.

— La apă !

— Huo !

Ajuns la mal, Racea l-a ridicat pe hoge deasupra capului, cîntînd popește pe nas :

— Se boteaaază robul lui Dumneeezeuuu... Na, diavole, geamie !

Caftanul hogei a fîlfîit scurt, apoi stropii i-au împroșcat pe cei care ajunseseră mai aproape. Pufăind pe nări, omul lui Allah a trecut sforul înot, nimerind taman la baia Mitropoliei, unde niște călugărași aduceau la apă cîrdurile de gîște.

3

Un singur sfeșnic lumina colțul de masă din spătăria mică, pe care Mihai, plecat asupra unei foi subțiri de hîrtie, arunca slovele unele după altele, cu trăsături repezi și sigure de condei. Își ținea capul ușor lăsat pe umărul stîng și sprîncenele încruntate. Părul tuns scurt îi asprea și mai mult trăsăturile feței. Barba creață, sîrmoasă, lucea moale. Și-o spălase cu apă de trandafir dîndu-și-o cu ulei de migdale. De afară, de dincolo de ziduri, răzbătea abia auzit, topit în perdelele grele de urșinic, vuietul neasemenea al iarmarocului.

După ce s-a iscălit cu atîta putere, încît pana a scîrțîit prelung, Mihai a presărat nisip peste slovele încă umede, apoi l-a răsturnat cu grijă la loc, în tăvița de argint de lîngă sfeșnic.

Și-a pus tot sufletul în epistola aceasta. A scris-o dintr-un răsuflet, rugîndu-l pe unchiul Iani să cadă la picioarele sultanului și să-i mărturisească toată necinstea pe care o aduc țării zarafii, să-i spună cum batjocoresc satele, de și-au luat oamenii lumea-n cap și lasă vistieria goală, cum fac silă boierilor și cum nici el, beyul întărit cu tui împărătesc, nu scapă de sudălmile și ocările lor. Iar dacă măritul împărat vrea să-și păstreze chelerul acesta altădată îmbelșugat, astăzi ajuns în sapă de lemn, să primească cei două mii de cai pentru oastea de beșlii și delii, ca și poverile de aur, atunci să poruncească lui divan effendesi cu porunci strașnice să-și stăpînească supușii. I-a scris unchiului Iani de stricăciunile făcute tîrgului, de iarmarocul de astăzi, în așa fel încît știrile să ajungă la urechile sultanului prin gura capuchehaiei de la Kara-Iflac și nu prin răvașul lui divan effendesi... Dacă va ajunge vreodată acel răvaș.

S-a sculat în capul oaselor, a topit ceara, a pecetluit epistola, apoi a rămas o toană cu barba lăsată în piept.

— Simioane !

— Poruncă, măria-ta.

— Ce-a spus Ivan aga ?

— N-o să treacă nici o iscoadă... Nici o pasăre n-o să iasă din conacul lui divan effendesi.

— Bine... Și Tohta-bey ?

— Nu mișcă pînă acum. Mănîncă friptură de batal și bea cumîs.

— N-a repezit nici un olac ?

— Nici unul, măria-ta !

— Războici e aici ?

— La porunca ta, doamne.

— Cheamă-l !

Cînd jupîn Războici a intrat fălos în spătăria mică, împiedicîndu-se în covoare, cu mustățile înfoiate și ochii șireți clipind, l-a găsit pe măria sa îmbrăcat în straie de ferentar și învăluit cu dulamă subțire de aba. Dacă n-ar fi cunoscut fața mîndră și ochii sclipitori, l-ar fi luat drept un oștean din gvardie. S-a închinat, punînd un genunchi la pămînt. Măria sa i-a dat mîna la sărutat.

— Scoală-te, jupîn Răzbici ! Scoală-te şi aşteaptă porunca domniei mele.

Jupîn Răzbici ar fi dat jumătate din viaţă numai să fie de faţă, pe lîngă soţii săi, şi fălosul acela de Racea, care acum poate să bea vin dulce, sub priveghiul ochilor Măriuţei... Şi-a înecat amărăciunea într-un suspin abia stăpînit.

Voievodul l-a privit cu tărie, drept în crucea ochilor :

— Ce-ai, jupîne ?... Eşti beteag ?

— N-am nimic, măria-ta, se sperie Răzbici.

Voievodul a mai stăruit o clipă, cercetîndu-i faţa, dar văzînd-o aprigă şi gata de harţ, l-a bătut pe umăr, zîmbindu-i.

...Jupîn Răzbici simţea că dacă măria sa va mai pune o singură dată mîna pe umărul lui, îi vor sări toţi bumbii de la coantăşul cel nou. S-a încrîncenat, mai ales cînd a dat cu ochii de zugrăvelile de pe pereţi, cunoscute din vremea lui Cercel Vodă. Mustăţile ciupelite i se făcuseră perie.

— Uite care-i porunca, Răzbiciule.

„Doamne ! Doamne, pogoară mila ta asupra nevrednicului. Îmi zice pe nume... Nici jupîne, nici curtene... Răzbiciule... Ah ! Ah ! Unde eşti, căpitane Racea ? Unde eşti, diavole ? Şi tu, Dumnezăule, şi tu, Sitarule, şi tu, Lehaciule ? ! Unde eşti, cneazule Berivoi ? Simt că mă înmoi de la junghetură".

— Răzbiciule, iată că te învrednicesc cu slujbele de le-ai avut în vremea răposat fratelui meu.

— Măria-ta !

— Cunoşti Stambulul ?

— Ca pe buzunarele mele, doamne.

— Fanarul ?

— Şi acela, doamne.

— Bazarul ?

— Atît cît se poate cunoaşte Bazarul, măria-ta. Bazarul şi Vavilonul.

Mihai a surîs, clătinîndu-şi fruntea în semn de încuviinţare. Curteanul acesta mic, care cu toată făptura lui scundă nu încăpea bine în spătărie din pricina făloşeniei, îi era drag.

— Turceşte ştii ?

— Mai bine decît un turc !

— Levantina ?

— Vorbesc ca un galiongiu de la Therapia, măria-ta. Doar am fost umblător de Ţarigrad, zece ani în şir.

— Bine !... Deschide urechile, Răzbiciule. Slujbele de ţi le încredinţez sînt scumpe. Plătesc cît un cap de voievod !

— Măria-ta, abia îngînă curteanul, cu ochii plini de mustrare.

Mihai a făcut cîţiva paşi prin spătărie. S-a uitat la Răzbici şi de la Răzbici la Simion. Vătaful şi-a clătinat fesul, uşor, abia simţit. O încuviinţare pe care Mihai o preţuia şi-o aştepta. S-a aşezat în scaun, făcîndu-i semn curteanului să se apropie.

*

Casele lui Ivan aga, căpitanul călăraşilor, erau aşezate între viile care acopereau muncelele de pe malul drept al Văii Adînci. Aproape de Dîmboviţa şi cam în dreptul monastirii Sfîntului Nicolae, ctitorită de Mihai în vremea băniei. Curţile şi livezile agăi se hotărniceau cu viile boierului Preda Buzescu. Din cerdacul de piatră al conacului său, Ivan aga putea vedea în cerdacul bătrînului boier oltean.

În seara aceea, şleaul care se rupea de lîngă podul de la Turn şi care ducea prin vii şi pe sub livezi la conacul agăi tăinuia umbletul cîtorva chervane turceşti, străjuite cu putere de călăraşii agiei. Cînd şi cînd, neguţătorii turci îşi scoteau nasurile coroiate şi mustăţile lăsate pe oală de sub pologuri, cercetînd îngrijoraţi împrejurimile.

Din cerdacul de piatră al conacului, Ivan aga asculta glasurile nopţii. Nu-şi lepădase straiele ostăşeşti. Cînd se mişca, lănţugul de argint al săbiei zuruia cu un clinchet moale. Auzind tropote înfundate şi scîrţîit de osii, s-a întors spre cei doi boieri tolăniţi pe laviţe, care beau ciubuc.

— Vin, rosti el cu glas stăpînit.

Unul din boieri a sărit dintre perne, apropiindu-se cu paşi înfipţi :

— Da ! Se aud... Se cuvine să-i dăm zor.

Celălalt abia s-a ridicat într-un cot, strîngîndu-şi caftanul îmblănit la gît :

— Îţi ţinuşi făgăduiala, vere Ivan. Acu să putem scoate negoaţele la Ardeal, fără să afle Radu Buzescu, spuse comisul Radu Florescu.

— De asta răspunzi domnia ta, comise. Eu adusei neguţătorii, tocmii preţurile, străjuii chervanele.

— Are dreptate vel aga, rosti rar şi cu glas domol din umbra zidurilor boierul Theodosie Rudeanu. Domnia ta, comise şi

prea cinstite vere, poţi slobozi carele grajdurilor domneşti în toată Ţara Românească. Nimeni nu te bănuie.

— Dar la vamă ? întrebă comisul Radu Florescu.

I-a răspuns doar rîsul uşor al boierului Theodosie Rudeanu şi zîmbetul abia ghicit al vel agăi. Între-aceea chervanele se apropiaseră. Slugile curţilor, stăpînite de un vătaf care alerga de colo, colo, bălăngănind un fînar cu lumină alburie, deschiseseră porţile. Vătaful s-a aşezat înaintea întîiului chervan, călăuzindu-l alături de un şir de care ţapene, cu ferecături şi cu loitre de scîndură. Cînd cel din urmă chervan turcesc a tras la locul arătat de vătaf, s-a arătat şi Ivan aga, urmat de cei doi boieri olteni, primind mîndru închinăciunile neguţătorilor turci. Dintre călăraşii descălecaţi, care se ţineau cuviincios mai departe de boieri, s-a ales un oştean voinic, cu o mînecă goală vîrîtă în cingătoare. S-a apropiat de vel aga, zuruind din pinteni :

— Am îndeplinit porunca domniei tale, căpitane !

— O clipă de zăbavă, vornicele Alexandru, îi taie vorba vel aga. O clipă de zăbavă, pînă facem împărţeala... Stai ! Nu pleca... Ai şi domnia ta de vîrfuit un car.

— Eu ? se miră vornicelul, trăgîndu-se un pas îndărăt.

— Da ! Da ! Domnia ta... Un car dăruit de cinstitul boier Theodosie Rudeanu. Aşa că pofteşte şi ţi-l ia în stăpînire.

Fără să mai aştepte ca vornicul Alexandru să se desmeticească, vel aga a poruncit vătafului să ridice fînarul, să poată număra sacii pe care slugile îi scoteau din cel dintîi chervan turcesc, trecîndu-l peste loitrele cele dintîi cocii boiereşti.

În curte se răspîndise un miros plăcut de cafea, de cuişoare şi de vanilie.

V

1

Zidul care împrejmuia grădinile bisericii papistăşeşti îşi arunca umbra pînă dincolo de lunca Bucureştioarei. Ceasul din turn bătuse miezul nopţii. Aici, pe Uliţa Tîrgului de Afară, era destulă linişte. Cînd şi cînd treceau călăreţi nohai spre

oborul de cai. Chiar lîngă zidul bisericii, într-o poiană închisă pe stînga de lunca Bucureştioarei şi în faţă cu viile domneşti răsădite pe un colnic domol, erau trase butuc lîngă butuc cele patru cocii ungureşti, pe care Radu Gheţea le văzuse la Tîrgovişte. Neguţătorii, învăluiţi în mantii largi, îşi frigeau slănină la un focşor încropit mai aproape de apă. Cîte-o creangă uscată trosnea şi se aprindea cu vîlvătăi albăstrii, aruncîndu-le umbrele pe ziduri.

Umăr lîngă umăr, tupilaţi în nişte tufe de răchită de sub buza malului Bucureştioarei, Racea şi Gheţea priveau focul neguţătorilor.

— Pun căpăţîna jos că n-a mişcat unul de cînd au deshămat, şopti Racea la urechea fratelui său.

— N-a mişcat !... Psst !... Uite-l pe cel cu pălăria.

— Dacă mi-o scăpa, să-mi razi mustaţa... Haide ! Bagă de seamă la crengi.

Au ieşit dintre tufe, împingînd mlădiţele în lături şi au pornit-o cînd de-a buşelea, cînd tîrîndu-se şerpeşte, pe urmele celor patru umbre care se furişau în lungul zidului. Amîndoi căpitanii nu-şi dezlipeau privirile de la pălăria cu pană albă de struţ, care aluneca în faţă. La un cot al luncii, Racea s-a ridicat în picioare, grăbind umbletul. Pămîntul reavăn al luncii înăbuşea paşii, cu atît mai mult, cu cît îşi vîrîseră smocuri de iarbă la rotile pintenilor. Treceau de la copac la copac, de la tufă la tufă, uşori şi sprinteni, fără un zgomot. Pipăiau drumul cu vîrfurile picioarelor înlăturînd crengile uscate, ferind rădăcinile şi cioturile. Iscusiţi la mers furiş se dovedeau şi cei patru prepuşi neguţători. Mai ales cel cu pălăria se vădea bun cunoscător al împrejurimilor, pentru că urma poteca fără să şovăie. „Nu e la primul lui drum", gîndea Radu Gheţea. O dungă de îngrijorare i se săpase pe frunte. Oare vor izbuti să-i smulgă pălăria şi să se topească în întuneric fără prea mare zarvă, după cum plănuiseră ?

Cele patru umbre s-au oprit o clipă. Cel din faţă a pipăit zidul, a mormăit nemulţumit, apoi a-ndăluit cu paşi înceţi. Mai erau cîteva clipe pînă să ajungă la locul pe care îl sorocise Racea. Radu Gheţea şi-a scos pistoalele de la brîu şi, mergînd frînt de şale, s-a apropiat pe nesimţite de cel din urmă ungurean. Cu paşi de lup, Racea a luat-o înainte. Pe aproape de casele diacului Nathanail, zidul bisericii papistăşeşti făcea un cot în unghi drept, urmînd malul Bucureştioarei. Treizeci şi ceva de paşi de la acel cot, sub o urzeală deasă de iederă, se afla o uşiţă

tainică de fier, cu țițînile totdeauna unse, pe care Racea o cunoștea prea bine. Între ușiță și locul unde se frîngea zidul zăcea culcată o plută, cu parte din rădăcini înfipte în mal, cu parte din ele atîrnînd deasupra apei, cu trunchiul rezemat de creasta împrejmuirii.

De cum zărise sub seară căruțele ungurenilor, nu le slăbise din ochi. Urzise cu Radu zeci de planuri, să poată intra în stăpînirea pălăriei cu pricina. Îl fierbeau șireteniile signorului Mantovano. Iar faptul că nu știa ce se ascunde în răvașul de taină pe care negușătorul îl purta deasupra creștetului îi dădea friguri. În asemenea prilejuri s-a dovedit încă o dată că planul cel mai bun rămîne tot acela pe care ți-l urzește întîmplarea însăși. Bănuise că purtînd răvașe de taină, negușătorii care se vădeau de la o poștă a fi osteni, atît după umblet, cît și după telegarii înhămați la căruțe, n-au să îndrăznească să pătrundă la ireticul Estorga decît pe furiș. Un zîmbet șiret i-a luminat fața. Și iată-i. Cu o sprinteneală neașteptată la statul lui de uriaș, Racea s-a cățărat pe trunchiul plutei, așezîndu-se pe pîntec. Și-a slobozit amîndouă mîinile printre crengile care atîrnau deasupra potecii : „Of, tălianul tatii ! Belzebuthule !... Haide ! Haide, negușător de piei de cloșcă, îl îndemna în gînd pe cel cu pălăria, care se arătase după colț și se apropia șovăind și pipăind zidul. Așa, fiule !... Îndrăznește, îngerule !... Hopa cu moșul !... Încă trei pași, încă doi, încă un pas... Drace !... Afurisitule ! Neghiobule !..."

Pana de struț i se mișca sub nas, ba înainte, ba înapoi. O căuta cu degetele rășchirate, dar nu era chip s-o ajungă. Omul de jos mormăia înciudat, pipăind zidul.

Racea își simțea fruntea brobonită...

— Numai de n-ar trage Radu... of ! Dumnezeule !...

Își bălăngănea mîinile după pălăria cu pană de struț, dar, ca un făcut, pălăria parcă știa ce-o așteaptă și, clătinîndu-se nehotărîtă, cînd i se vîra în vîrfurile degetelor, cînd îi întorcea dosul, rîzîndu-și de el. Îi ieșiseră ochii din cap de atîta întinsoare. Odată o apucase de pană, cu două degete, încercînd s-o salte ! Tălianul a prins-o de margini și și-a înfundat-o pe urechi, suduind. Acum !... Blestem ! Omul a îngenuncheat, pipăind rădăcina zidului. Cînd s-a ridicat chiar sub trunchiul plutei, și-a scos-o, ștergîndu-și fruntea cu poala pelerinei.

Racea înțelegea că peste o clipă va turba. Îi venea să-l scuipe între ochi pe acest neghiob uituc, care nu ținea minte nici măcar unde-i ușa de taină a mai marelui său.

Cît despre Radu Ghețea, abia-și stăpînea rîsul, mușcîndu-și buzele pînă la sînge. Nu vedea din Racea decît mîinile umblîndu-i încoace și încolo după pălăria nesupusă.

Tălianul a ridicat-o și și-a pus-o pe cap. Două răcnete au spart atunci liniștea luncii. Pălăria își luase zborul. Pufăind și icnind, Racea a sărit pe zid. A făcut o plecăciune adîncă în fața celor patru oameni rămași cu gurile căscate și ochii holbați, apoi a rupt-o la fugă pe creastă, ținînd pălăria în dinți. Cînd și-a făcut vînt pe-o creangă de arin, dîndu-și drumul să lunece pe trunchi în jos, ungurenii și-au scos pistoalele. N-au avut vreme să tragă, pentru că o detunătură pornită de la doi pași i-a întors cu fața spre noul dușman. Au dat năvală, încîlcindu-se în desișul luncii. Au suduit amarnic, slobozindu-și pistoalele anapoda. Le-a răspuns de departe un rîs gros, care-a stăruit o clipă sub leasa de frunzare a sălciișului.

2

Sînt totdeauna în viața oamenilor ceasuri ale întoarcerilor. Ceasuri de răspîntie și de popas, semănate cu osebire în calea oștenilor vîntură lume. Neprețuite sînt ceasurile întoarcerilor pentru cei ce le știu folosi să se regăsească pe ei înșiși. Și sarbede, fără tîlc și fără duh sînt pentru cei ce, întorcîndu-se, caută să afle cîte le-au cunoscut odinioară neschimbate și nemișcate, așa cum ochii lor de atunci le-au văzut și le-au priceput. Iar celor care se întorc fără ca nimic să nu le tresară în adîncuri, le-a fost hărăzită inimă de piatră și sînt morți din clipa cînd au văzut lumina soarelui.

Asemenea vorbe și înțelepciuni ascultase căpitanul Radu Ghețea, stînd cu diacul Nathanail sub poala vișinilor care-și scuturau floarea, ningîndu-le pletele. Apoi diacul s-a dus cu pași tîrșiți să dezlege tainele ascunse în pălăria iscoadei papistășești. Iar el a rămas să cugete sub licărișul stelelor, ascultînd zvoana iarmarocului și tropotul din ce în ce mai slab care-l ducea pe Racea la hanul lui Manole Cap-Lat.

Ce voise diacul să spună ?

...Şedea pe-o laviţă din lemn negeluit, cu ceafa rezemată de trunchiul unui vişin. Descins, fără cuşmă, cu coantăşul dezbumbat. Pologul cerului se arcuia peste lume. I se părea că stă la o judecată, el, vişinul şi cerul. De mirare lucru să-ţi întorci privirile înăuntru cugetului tău şi să ţi-l iei la rost, despre unele şi despre altele. A zîmbit. Diacul vorbea despre cei ce întreabă locurile şi prietenii vechi asupra rosturilor pe pămînt. Vorbea şi se gîndea la acel căpitan Gheţea, care nu mai departe decît acum o jumătate de an i-a bătut sfios la uşa chiliei, cerîndu-i dezlegări. Pe acel căpitan Gheţea îl chinuiau nelinişti. Venise dintr-o lume a lui, apăsată de griji. Căzuse într-o altă lume, pe care n-o pricepea şi faţă de care se simţea străin şi vrăjmaş. Purta în inimă un jurămînt, icoana dragei lui, chipul tatălui şi al Cremenarilor. Se îndrepta spre voievodul ţării, să-mplinească alt jurămînt. Stătea între două lumi şi nu ştia căreia din ele să i se dăruiască. Credinţa lui în orînduirile sfinte ale ţării începuse să se năruie. Întîia lovitură i-o dăduse cneazul. Cneazul care stătuse pentru domnie o viaţă. Apoi au venit altele şi altele, purtate pe crestele întîmplărilor.

Poate că nu-i un înţelept. Dar noaptea petrecută cu Ancuţa l-a întors la matca lui firească. Astăzi, nu mai şovăie între cele două lumi. A lepădat nehotărîrea şi aidoma vede lumea, fie că stă la Izvorul Lupilor, la căpitănia Pădureţului, sau aici, în Tîrgul de Scaun, sub vişinii din grădina diacului Nathanail. Înţeleptul sfetnic al măriei sale i-a ghicit gîndurile şi de aceea a rostit adevărurile cu ceasurile de răspîntie şi de popas, în care locurile întîlnite odinioară au anume glas. Răspîntie a fost pentru Radu Gheţea întîlnirea cu Tîrgul, astă-toamnă. Astăzi, întoarcerea, nu-i decît un popas. Un popas semănat în firul lung al drumului pe care-l bate. Un popas la care-l învăluie amintiri încă proaspete.

Şi-a plecat fruntea în piept. A oftat... Îl chinuie o întrebare şi-l frigăreşte cu jeratic... Vrea să i se mărturisească diacului, dacă dragostea lor nu-i un păcat şi dacă Ancuţa n-are să pătimească. Au trecut numai cîteva nopţi de atunci, dar i-e dor de ea, o simte în el tot şi se teme de cneaz şi de Bojin. Şi mai ales se teme de Despa şi de alte leliţe. Au să-i otrăvească zilele.

Cînd a suit cele cîteva trepte ale cerdacului, s-a simţit luat de mînă. Uşoară ca o umbră, palidă, cu degetele la buze, pităriţa Elena i s-a pus în cale. Fără o vorbă, s-a răsucit pe călcîie, făcîndu-i semn s-o urmeze.

*

Căpitanul Racea a ocolit hanul lui Manole Cap-Lat pe la miazănoapte, purtîndu-şi armăsarul în trap mărunt. La îmbucătura zidurilor cu gardul de uluci al grădinii, a descălecat. Fără multă greutate, împingînd cu umărul, a căscat un soi de portiţă, prin care calul şi-a urmat stăpînul. În spatele grajdurilor se vedea nelămurit un braţ de fîn. Racea a luat o mînă de fire, mirosindu-le. A zîmbit pe sub mustaţă, mormăind mulţumit. Fînul era proaspăt. Şi-a bătut fugarul pe gît, i-a scos zăbala şi, fără să-l priponească, cu paşi mari şi uşori, s-a îndreptat spre zidul hanului.

Ei, da ! Măriuţa e o muiere iscusită, are minte ageră şi... de bună seamă că iubeşte, de vreme ce n-a uitat nici fînul proaspăt, nici scara pe care iat-o rezemată de cerdac. Îl iubeşte şi-l aşteaptă. Fără să zăbovească o clipă, a-nceput să urce treptele scării, care se arcuia sub greutatea lui. Cînd şi cînd, teaca săbiei se lovea uşor de lemn, scoţînd un zgomot sec. Ajuns sus, şi-a scos doar ochii peste marginea pălimarului, iscodind locul cu privire sigură şi atotcunoscătoare. Nimic nu se schimbase în catul de sus al hanului. Iată butoiul cu apă pentru stins focul, iată zorelele răsădite de Măriuţa. Din curte se aud toate zgomotele atît de bine ştiute. Rar, flacăra vreunui foc aruncă umbrele pe zidul cerdacului.

A încălecat pălimarul, strecurîndu-se pe lîngă zid în vîrful picioarelor. Dacă vreunul din fraţii săi de cruce l-ar fi putut vedea atunci cînd a pus mîna pe clanţă, de bună seamă că nu l-ar mai fi cunoscut. Nimic din înfăţişarea aspră şi batjocoritoare a feţei. Nimic din căutătura iscoditoare şi tăioasă. Nimic din zîmbetul ponciş şi neîncrezător : bărbatul care a deschis uşa ibovnicei sale cu o mişcare scurtă şi sigură avea ochii duioşi, şi un zîmbet blajin îi lumina obrazul, dîndu-i o înfăţişare de nespusă bunătate.

*

Radu Gheţea stătea pe divan ; îşi ţinea coatele rezemate de genunchi şi fruntea îngropată în palme. Sprijinită de prichiciul ferestrei, cu mîinile subpuse, pităriţa Elena vorbea repede, cu

glasul ei adînc și catifelat. Prin perdelele subțiri de borangic pătrundea lumina puțină a nopții. Zadarnic încerca osteanul să lege temeinic firul gîndurilor. Povestea pe care o depăna pitărița întrecea cu mult tot ceea ce putea el cugeta rău despre oameni.

— Iată, căpitane, că o muiere, singură și amărîtă ca mine, poate uneori să fie de folos unor oșteni încercați, ca domniile voastre. La ce n-aș mărturisi că pe căpitanul Mîrzea îl iubesc din toată inima ?

Pitărița își ridică fruntea cu mîndrie, ca și cînd ar fi vrut să-l înfrunte. O șuviță de păr castaniu îi scăpase de sub testemelul înflorat, atîrnîndu-i deasupra sprîncenelor.

— Îl iubesc, și pentru dragostea asta a mea tîrzie și pînă în ceasul ăsta nemărturisită sînt gata să intru în foc. A plecat în cine știe ce depărtare, fără să se uite înapoi. Poate o să-i fie viața în primejdie. Poate că dacă mă lua cu el, i-aș fi prins bine prin străinătățile în care hălăduiește... Poate ! Dar n-a vrut decît să se răcorească pentru o clipă la sînul meu, apoi să se ducă către aceea care-i luase inima și mințile. Eu îi aduceam în dar doar sufletul. Amărăciunile și învățăturile cu care m-a împovărat viața. Credința nestrămutată și... Aici, femeia își înecă glasul într-un suspin : De ! Nu ni-i sortit nouă, tîrgovețelor, să ne ridicăm nasul la un căpitan domnesc. Pentru căpitanii domnești sînt bune numai jupînițele îmbrăcate în hetaia și în mesal de nestemate.

— Nu-l cunoști !...

— S-ar putea, oftă pitărița. S-ar putea să nu-l cunosc ! Nu pentru asta ți-am ațiinut calea... Ba și pentru asta... Domnia ta cugetă la răutățile de le pune la cale Danul, cu kir Statake și cu slugoiul acela de Partenie. Nu uita că dacă boierul și-a slobozit fiica cu domnia ta, n-a făcut-o nici de dragul ei, nici de dragul căpitanului Mîrzea. Că dacă stareța de la Sfînta Valea s-a ostenit pînă aici, nu s-a ostenit de pomană. Veghează... Șerpoaica are dinții plini de venin. Nu uita că o pităriță ca mine mai ales la cuhniile curții are cale, și că la cuhnii se știe mai bine ca în orice loc ceea ce se întîmplă în odăile ferecate ale conacelor... Eu te leg pe sufletul domniei tale și pe cinstea de oștean că n-ai să-i spui nimic căpitanului Mîrzea.

Radu Ghețea și-a clătinat capul în semn de încuviințare. Au tăcut amîndoi. Se auzea lărmuiala iarmarocului. Pitărița Elena

a ridicat un colț de perdea, privind afară. Apoi s-a întors repede către căpitan.

— Să știi, domnia ta, că moșneanul cu barba roșie pune ceva la cale cu jupîn Iftimie. Cu jupîn Iftimie și cu jupîn Cristian, neguțătorul de la Rîmnic. Ceva de taină ! Gîndesc că în paguba domniei tale și a satului. Văd că au cumpărat mirodenii, covorărie și geamuri veneziene de la kir Avasian și de la niște turci. Le-au împărțit în două. Unele le-au vîrît în beciurile și cămările crîșmarului, pe altele le-au încărcat în căruțe... Te știu bun și încrezător. N-aș fi bucuroasă să te vicleneascā. Iftimie e om cumsecade, dar îi plac banii. Dacă stă barbă-n barbă cu cei doi toată ziulica, n-o face de pomană... Acu mă duc. Iartă unei muieri clipa de slăbiciune dintr-o noapte de primăvară ca asta... Și dacă ai vești de la căpitan, spune-mi-le și mie. Ți-oi rămîne îndatorată.

S-a scotocit în sîn, scoțînd la iveală un colăcel împletit cu măiestrie :

— Ia-l... L-am copt anume pentru domnia ta.

Glasul catifelat i se muiase și-i tremura ușor. Radu Ghețea s-a sculat, s-a apropiat de ea și cu o mișcare duioasă i-a cuprins umerii, trăgînd-o la piept. Pitărița a scos un strigăt înăbușit, s-a ghemuit lîngă el și, pînă să prindă de veste, s-a plecat sărutîndu-i mîna.

...A rămas multă vreme lîngă prichiciul ferestrei, cu gîndurile duse pe urma pităriței. Simțea în palmă căldura colăcelului și i se părea că ține acolo însuși trupul și sufletul ei.

Ghemuit pe scăunelul de la picioarele jilțului diacului Nathanail, Radu Ghețea asculta. Cuviosul Macarie își lepădase rantia. Își scurtase barba, rotunjindu-și-o cu foarfecele. Retezase din plete. Era îmbrăcat cu coantăș de urșinic albăstrui, cu găitane de argint. Purta cizme și pinteni. Brîu lat din piele, la care spînzura de lănțug o sabie ostășească, cu straje de oțel. Stătea cu fruntea plecată asupra măsuței de abanos a diacului. Mîinile, încrucișate la spate. Ochii, întredeschiși. Diacul, învăluit în caftanul lui verzui, ros la coate și poale, se afundase în jilț și-l privea pe călugărul îmbrăcat în straie ostășești, mîngîindu-și rar barba fumurie. În odaie, același vechi miros de bucoavnă, de tutun aromat și de ceară. Același sfeșnic, tremurîndu-și lumina pe zapisele, călimările și pergamentele din rafturi. Aceeași liniște adîncă, parcă încremenită, izvorîtă din făptura diacului și din așezările cămării. „Iată adevăratul ceas

al întoarcerii, gîndi Radu Gheţea. Întoarcerea la lume a acestui cuvios Macarie..."

— Să cunoşti şi tu, logofete Udrişte, că am vorbit în noaptea asta căpitanului Gheţea despre nişte ceasuri ale întoarcerilor. Tot aici şi tot acestui oştean i-am spus astă-toamnă, cînd se zbuciuma în întrebări şi nelinişti, că fiecare om îşi are dezlegarea vieţii în mînă. Că se poate împlini, numai dacă crede fierbinte în sine însuşi şi-n puterile lui. Dacă se supune luptei de fiecare zi şi de fiecare ceas, scoţîndu-şi cu truda braţelor şi a minţii liniştea şi adevărul.

Logofătul Udrişte a oftat, plecîndu-şi şi mai mult fruntea asupra măsuţei de abanos. Iar diacul Nathanail şi-a încrucişat mîinile uscate în poala caftanului, sprijinindu-şi ceafa de spătarul înalt al jilţului. A urmat să vorbească domol, cu ochii aţintiţi în bagdadie, şi Radu Gheţea a înţeles că diacul mărturiseşte în noaptea asta gînduri care l-au frămîntat şi cărora nu le-a dat vad pînă acum.

— Îi mai spuneam astă-toamnă despre înţelepciunile adunate în bucoavne, despre ele şi despre potriveala sau nepotriveala lor cu adevărurile vieţii. Vorbisem despre voievod şi despre cuprinsul pe care-l poate avea sabia unui uns al domnului... Vorbe! Poate înţelepte, poate adevărate, dar tot vorbe... Cu atît mai deşarte, cu cît astăzi norodul acesta bun, ostenit şi sărac ne-a dat o straşnică şi cutremurată pildă de viaţă şi de înţelepciune. O pildă de la care măria sa însuşi a învăţat. De la care eu, cel bătrîn ca lumea, am desprins...

— Diece!... Nu mă mai arde cu fierul roşu... Ştiu ce vrei să spui. Că în vreme ce ţara clocoteşte, în vreme ce covăliile faurilor fumegă din belşug şi pe nicovale se bat fiare de suliţă, în vreme ce vîrtejurile urcă pe ziduri bolovani, întărindu-le, logofătul Udrişte, ascuns sub rantia şi potcapul cuviosului Macarie, trage psalmii pe nas şi caută adevărurile în gura sfinţilor părinţi.

Logofătul se scuturase parcă de toată osteneala care-l copleşea. Alerga prin odaie, vînturîndu-şi mîinile. Se oprea şi se pleca spre diac, pironindu-l cu ochii lui mari, care aruncau fulgere. Trăsăturile frumoase i se aspriseră, şi cînd vorbea, colţurile gurii i se lăsau în jos, într-un tremur uşor.

— Mă credeam împăcat cu mine însumi şi cu viaţa, diece. Cu Dumnezeu şi cu oamenii. Asta pînă a venit măria sa! Măria sa şi căpitanul Racea. Atunci a pătruns în monastire un val de aer proaspăt, plin de miresme puternice. Atunci s-a răscolit în mine toată bărbăţia mucezită, tot dorul de soare, de zgomot, de glumă, de oameni, diece, de oameni... de oameni... bolborosi logofătul, punînd un genunchi la pămînt şi culcîndu-şi fruntea în poala diacului.

Bătrînul şi-a coborît privirea din bagdadie. Avea ochii umezi. I-a mîngîiat duios pletele albite.

— Sîntem doi unchiaşi ajunşi spre scapăt, logofete Udrişte.

— Am căutat tihna, liniştea şi împăcarea. Am găsit pizma, făţărnicia şi lăcomia.

— Rostul vieţii nu-i să fie îngropată între ziduri. Nici în chinovie, nici în sihăstrie. Stejarul creşte între stejari, floarea între flori, lupul între lupi. Omul între oameni şi pentru oameni, fiule. Ţi-o spune asta pustnicul de la sihăstria Tismanei. Pustnicul pe care l-a chemat între semenii lui un bănişor zburdat din Mehedinţi. Cui foloseam în sălbăticia aceea? Nici măcar fiarelor!... Astăzi, aici, în odaia asta, se adună scrisorile crailor din patru vînturi. Oameni de taină îmi aduc surete după răvaşele care se ţes spre Stambul. Ştiu, simt şi înţeleg cînd, de unde şi pentru ce se pornesc vînturile împărăţiilor. Iată că tu mi-ai dezlegat răvaşul signorului Mantovano... Ieri am văzut puţin, astăzi văd mai mult... Şi toate astea pentru visul măreţ al voievodului, în care se adună clocotul de l-ai văzut astăzi revărsîndu-se pe uliţele tîrgului. Iată adevăratul ceas al întoarcerii domniei tale către lumea cea adevărată, plină de patimi, de suferinţe şi de bucurii...

— Atîţia ani între ziduri, atîţia ani, atîţia... Logofătul Udrişte se ridicase. Palid, sleit şi gîrbovit, s-a rezemat de spătarul jilţului, cu privirea pierdută, cu o mînă spînzurată pe lîngă trup.

Luminările pîlpîiau domol. În odaie se închegase o linişte adîncă, tihnită, paşnică. Radu Gheţea s-a cutremurat, aducîndu-şi aminte de lunile de sihăstrie petrecute departe de oştenii săi, de trebile căpităniei, de toate cîte îi alcătuiseră mai tîrziu viaţa de fiecare clipă. S-a cutremurat şi s-a roşit. Poate niciodată n-a simţit mai vie durerea şi căinţa cuiva, decît a simţit în noaptea aceea durerea şi căinţa cuviosului Macarie, întors din pustnicia chinoviei către durerile, clocotul şi bucuriile lumii.

— Duceţi-vă, fiii mei, şi vă odihniţi. Sînt trudit... Cugetaţi la năvala norodului. Şi înţelegeţi că nu puteţi merge decît pe

creasta valului. Așa cum ați mers. Ție, muntene, pot să-ți spun că ți-ai găsit cumpăna. Știu că te-ai spîrcuit cu oamenii lui Mustafa zaraf. Știu că-ți alcătuiești oștile căpităniei cu bună și chibzuită rînduială. Dar mai văd în ochii tăi un tremur și o neliniște. Ai să mi-o spui altă dată... Iar tu, logofete, de mîine să fii la canțelaria logofeției mari. Cu atît mai mult, cu cît jupîn Nikolaus Theil adăpostește un sol neamț și cu cît tălmaciul Giovanni Raguzeo mi se pare omul iezuitului Girolamo Estorga.

VI

1

Întîia strajă a nopții sfîntului proroc Ieremia. Sîmbătă, zi-ntîi Florar leat 1594. La zidurile cetății, la foișoare și, lucru neîntîlnit pînă atunci, la ușile dinăuntrul palatului făceau de strajă nemții jupînului Nikolaus Theil, îmbrăcați cu platoșe ușoare de oțel, cu archebuza la picior și sabia la șold. Rumeni, proaspăt rași, nemișcați, păreau stane de piatră.

În spătăria mică, sub singurul sfeșnic cu șapte crengi, pe un covoraș de ursinic cusut cu vulturi de aur, era așezată spata domnească. Mihai își aștepta sfatul de taină, îmbrăcat într-un coantăș de brocart albăstrui, încins cu brîul de fir în care împlîntase un jungher cu mănunchiul bătut în diamante și rubine. În picioare, cizme cu carîmbii lungi, dincolo de genunchi. Și nemții așezați la uși, și veșmintele pe care le purta, și locul ales pentru sfat erau lucruri pe care le chibzuise cu de-amănuntul. A ține un sfat de taină în iatac, învăluit în caftan, ciugulind stafide, cu narghileaua alături și stînd tolănit pe divan, se cheamă a te-ntoarce la vremile cînd ospătai la Strejești, fie ca bănișor de Mehedinți, fie ca vel agă. Atunci, jupîn Stroie te bătea pe umăr de ți-l frîngea, iar jupîn Radu poftea să-ți cînte la ureche cîntece vesele.

Mihai a zîmbit acru. Stătea în Scaun, cu fruntea sprijinită în palmă. Lumina gălbuie a sfeșnicului abia putea să deslușească picioarele vechilor voievozi, ale căror frunți se pierdeau în întunericul spătăriei. Ieri, în zori, solul căpitanului Prépost-vàri a-ndăluit la drum. Prin glasul căpitanului ungur vorbește ghinărarășul de la Cașovia. Oare atît de mult a scăzut Țara Românească în ochii creștinătății, încît craii de la apus să vorbească voievodului cu gura ghinărarășilor ? Fie ei ghinărarăși imperiali, ca acest Cristofor Teuffenpach ?

Craii de la apus își lăcuiesc unghiile ca muierile din haremuri, se desfată, ascultă vorbele mieroase ale curtenilor și ale cîntăreților, plătesc oști să-i apere și ghinărarăși care să le poarte trebile politicești. Pînă și Jicmond Bator poftește nuntă, cînd Sinan îl pîndește, cum pîndește vulturul din înalturi șoarecele care zburdă pe cîmp. Iar el ? El plătește tălmaci pe Giovanni Raguzeo, care-i tălmăcește scrisorile de taină anapoda și-l vinde papistașului Girolamo Estorga. El plătește bani grei învățatului Mantovano, și învățatul scoate planurile cetăților, numără oastea, iscodește așezările și tocmelile țării, să i le știricească unui neguțător, ungur după port și tălian după limbă, pripășit la curtea lui Bator Jicmond ! Ce-o fi clocind în mintea lui puțină acel crai nevîrstnic și necopt, care joacă toată ziua palonne și care cîntă din flaut ? Bine că l-a scos din monastire pe cuviosul Macarie. Se arată tălmaci iscusit, și signorul Giovanni Raguzeo o să-nghită o găluşcă, care-i va sta în gît. Ca și prea învățatul săbier tălian.

Iată unde au dus veșnicele războaie cu păgînul, iată unde au dus veșnicele pustiiri și băjenii ale țării. Dac-ar fi fost Țara Nemțească, în locul celei Românești, poate că măria sa craiul nemțesc ar fi avut lipsă de învățați valahi și de archebuzieri de pe valea Oltului, și tot el și-ar fi tocmit săbieri tălieni, care să-l vîndă lui Jicmond Bator ! Gînduri proştești. Craiul e la Beci, au la Praha, își vede de ceasuri, iar Mihai Voievod e aici, în Scaunul său din București, și-și așteaptă boierii de taină, ascuns de ochii Divanului, să pună la cale slobozenia țării și să ridice din pulbere steagul dreptății, al cinstei și al slavei ostășești. Iar boierii de taină au să vie împărțiți în două, voind să-și fure unii altora căciula, trăgînd mai întîi spre ale lor și numai după aceea spre ale țării.

...Cînd vătaful Simion a deschis ușa, boierii buluciți în spatele lui l-au văzut pe măria sa plecat asupra mesei, peste care desfășurase mapamondul zugrăvit de signor Mantovano. Era atît de cufundat în cercetarea acelor semne tainice, încît nu le-a luat seama decît tîrziu. Nici vătaful și nici boierii n-au cutezat să-l tulbure, rămînînd neclintiți în pragul ușii deschise.

...Ascultîndu-l pe Ivan aga, cu fruntea lăsată-n palmă, așa cum stătea și-n Divan, lui Mihai i se dezvăluiau limpede lucruri pe care doar le bănuise. Ivan aga e șiret, ține țapăn frîiele agiei, știe multe, dar se teme de Buzești mai rău decît de boierii divaniți, pe care-i are la mînă. Tot de Buzești se teme și dumnealui Theodosie Rudeanu, care stă în jilț mîngîindu-și barba cu măreție și trăgînd cu coada ochiului la mapamond ; și dumnealui comisul Radu Florescu, care stă nemișcat, cu bărboiul umflat, în semn că-l frămîntă gînduri pidosnice. Prepusurile lui n-au dat greș. Theodosie Rudeanu e mintea care va lucru cu iscusință la găsirea zăbăluței celei mai bune, iar Ivan aga și comisul sînt mîinile care vor trage de frîie.

— Măria-ta, cuvînta rar și aproape șoptit Ivan aga. Ți-am ascultat porunca, n-am scos agia, norodul s-a liniștit. Da' au început să foiască olăcarii lui divan effendesi ca muștele.

— Și ?

— Pînă la Giurgiu e cale lungă, măria-ta ! spuse zîmbind Ivan aga. Iar codrii mișună de lotrii.

— Tohta-bey ?

— Șade.

— Altceva ?

— Să-l cerți, măria-ta, pe căpitanul Racea. Dracul acela nu-și mai găsește loc și alin. A snopit cîțiva slujbași și l-a asuprit pe kir Evghenie. Își face de cap. Asmuță tîrgul la zurbală. Nu i-a fost destul cu tăierea lui Mustafa zaraf, de care mă întreabă zi de zi divan effendesi.

— Bun oștean, domnia ta, ago !... Bun, cu limba lungă și gura pocită. Dă-i pace. Nu suferă hățul. Mare fericire pentru el, oftă voievodul.

— Căpitanii și iuzbașii și-au cam luat nasurile la purtare, măria-ta, mormăi Ivan aga.

— De !... Și le-au ținut destul și în jos.

Ivan aga și-a lăsat barba argintată în piept. Trăsăturile vulturești i s-au împietrit.

— Nu poți dobîndi biruințe, decît cu căpetenii de oaste mîndre și neînduplecate, ago !

— Voia măriei tale !

Tăcere. Mihai l-a văzut pe Theodosie Rudeanu făcîndu-i agăi un semn tainic cu fruntea. Aga a tușit și s-a frămîntat în jilț. Voievodul l-a țintuit cu privirea lui dîrză și cercetătoare.

— Ascult, domnia ta !

Ivan aga a plecat privirea, uitîndu-se îndelung la degetele încărcate cu inele.

— Ei, ei, spuse blînd Theodosie Rudeanu. Domnia ta mi te mărturisești ca unui frate... Comisului, așijderea. Haide, domnia ta ! Arată că ai cugetul curat și măria sa nu ți-o avea decît de mulțumit. Să vadă și să cunoască cîtă credință stă în sufletele noastre !

...S-a vădit atunci, între întîia și a doua strajă a nopții sfîntului prooroc Ieremia, cîtă dragoste și cîtă grijă îi poartă boierii săi de taină. Ivan aga s-a mărturisit că a aflat din gura dumnealui jupînului Radu Buzescu, căzut la Scaun alaltăieri, dimpreună cu fratele său mai mare Stroie, că biata jupîneasa Stanca, soția sa, nu o mai duce mult. Iarna asta a dat-o gata. Scuipă sînge într-una și se stinge ca o lumînare. Iar din gura oamenilor de-i are la bănie a aflat că banul Mihalcea făcea drumuri dese la Cepturoaia, astă-iarnă cu sania, acum primăvara cu rădvanul. În aceste drumuri o lua și pe fie-sa, jupînița Preda. Dumnealui, jupînul Radu Buzescu are temeinică prietenie și cu boierul Radu Șerban de la Comana. Iar în beciurile agiei zace hotnogul Vifor, cneazul Călugărenilor, care a făcut moarte de om la hanul lui Manole Cap-Lat. Călugărenii stau în coasta Comanei. Asta nu le-a spus-o cinstiților boieri Theodosie Rudeanu și Radu Florescu, gîndind c-o s-o audă aici. Poate a și uitat, zîmbi subțire Ivan aga. Hotnogul Vifor s-ar putea răscumpăra de la ștreang. Iar Călugărenii, în mîna unui credincios al domniei, în coasta lui Radu Șerban și pe șleaul mare al Giurgiului, în calea răutăților și a iscoadelor, ar putea aduce bune foloase măriei sale.

Mihai îl asculta gînditor. Fruntea i se săpase în cute adînci. Un freamăt abia simțit i-a înfiorat nările.

— Cam atît am avut de spus măriei tale și pentru asta mă grăbii, doamne ! Judecă-mă și, dacă-ți par viclean, ceartă-mă... Se ridică în picioare și se închină adînc, însă falnic.

Tot timpul cît vorbise Ivan aga, boierul Theodosie Rudeanu cercetase cu luare-aminte fața și ochii voievodului. Îl cunoștea pe Mihai de atîția ani și știa că tot ce simte i se oglindește în privire, în cutele frunții și la colțurile gurii. Iar el, Theodosie Rudeanu, om învățat și umblat, se cheamă că de pomană a agonisit știința buchiilor și a lumii, dacă nu va ști trage foloase din această citanie a gîndurilor voievodului. Cu atît mai mult, cu cît la praznicul Întîmpinării Domnu-

lui, pe care l-a făcut la Cepturoaia, a înţeles că prea cinstiţii săi cumnaţi, Buzeştii, se văd de pe acum oamenii de frunte ai domniei. Iar lui nu i-a plăcut niciodată să mănînce rămăşiţele de la ospăţul altora. A înţeles după sclipetul din ochii lui Mihai că s-ar bucura dacă jupîn Radu Buzescu ar lua-o pe Preda, fiica banului Mihalcea. Ar fi o punte între boierimea de pămînt şi grecoteii pe care-i ţine cu atîta patimă pe lîngă sine. Dar a înţeles de asemenea, după cum şi-a muşcat buzele, că dacă-şi va da învoirea domnească la această unire, banul Mihalcea nu va mai rămîne multă vreme ban. Prea ar fi toate oştile Olteniei în mîna Buzeştilor. Cît despre viclenia lui Ivan aga, care şi-a pregătit pentru el Călugărenii...

— Măria-ta, începu Theodosie Rudeanu. Măria-ta ! oftă el cu obidă. Faţa osoasă, cu pometţii împungîndu-i pieliţa obrazului şi mustăţile prelinse pe la colţul buzelor, căpătase o înfăţişare de nespusă tristeţe : Sînt legat prin sîngele surorii mele cu cinstiţii boieri Buzeşti, binecredincioşii slujitori ai măriei tale. Şi tu, doamne, eşti legat prin sînge cu ei. Se cuvine să ne strîngem cu toţii sub aripile domnului şi părintelui nostru. Se cuvine să nu ne mîniem, dacă stăpînul şi părintele nostru îl ceartă pe unul ca vistiernicul Cătina Ilie.

Mihai a tresărit. Apoi a-nceput să-şi roadă mustaţa :

— Cine s-a mîniat, boierule ?

— Eh ! Ruda noastră, Radu ! Tînăr, măria-ta ! Se cuvine să-l ierţi şi să nu-l sfădeşti, zîmbi blînd Theodosie Rudeanu. Cît despre sfatul domniei sale Ivan aga, eu zic mai mult decît a spus-o domnia sa. La ce să ia Călugărenii unul ca mine, au ca jupînul comis, au ca mai ştiu eu care alt boier de-al măriei tale ? Fiind sat aşezat în coastele Cetăţii de Scaun şi-n calea păgînătăţii, să-l răscumpere pe acel hotnog însăşi măria-ta şi să tocmeşti acolo sat călărăşesc de margine.

Theodosie Rudeanu a închis pleoapele, ca unul care se smereşte, trăgînd cu coada ochiului cînd la Mihai, cînd la Ivan aga. Voievodul îşi lăsase barba în piept. Ivan aga se făcuse galben şi-şi încleştase fălcile.

— Încă un sfat aş îndrăzni, măria-ta... Cu atît mai mult, cu cît aud paşi... Tocmeşte lefegii, măria-ta, pe care ţine-i la cetate... Nu se cuvine ca boierii măriei tale să aibe oşti mai ţapene decît domnia... Nu se cuvine să fie stînga mai tare

decît dreapta. Cît despre ocinele din sus de Caracal, de care-mi pomeni dumnealui comisul, noi, cei de faţă, te povăţuim să le laşi tot moşnenilor, măria-ta... Frate, frate, dar brînza-i pe bani, zice o înţelepciune din norod. Nu-i bine ca moşiile voievodului să fie hotar în hotar cu ale boierilor săi de sfat. În prea înţeleapta poveste a lui „Varlaam şi Ioasafat“, întîia pildă ne învaţă să nu pierdem ce avem în mînă, să nu ne bănuim după ce-am pierdut şi să nu rîvnim la ce nu se poate. Pildă plină de înţelesuri, măria-ta, pe care iubitul meu tovarăş în ale drumeţiei pe căile slovelor, jupîn Radu Buzescu, o cunoaşte şi o iubeşte cu filosoficească înţelegere şi dragoste. Din această pildă, unii dintre noi ar mai putea înţelege că vama de la Genune nu se cuvine să fie a altuia, decît a domniei, aşa cum a rămas din veci... Şi că Novacii e un sat moşnesesc bogat, care aduce foloase domniei, că mărginenii din Ardeal cunosc tot din veci slobozenia acestui sat, şi iarăşi nu se cuvine să tulburăm aşezări mănoase pentru vistieria şi aşa săracă a ţării. Pentru că veni vorba de vistierie, noi, cei de faţă, bucuroşi stăm cu avuţiile noastre la porunca măriei tale. Nu de alta, dar să mai plăteşti din datoriile cele vechi, care te-ar costa poate vămi şi ocine de care ai lipsă, doamne !...

...Paşi repezi şi grei, clinchet de pinteni şi un glas gros au tăiat firul vorbei boierului Theodosie Rudeanu. Uşa spătăriei mici a fost dată de perete şi-n ea s-a-nrămat statul uriaş al boierului Stroie Buzescu.

— Măria-ta ! tună Stroie, desfăcînd braţele. Vere Mihai !

Voievodul se ridicase în picioare, fără să coboare treptele Scaunului. A stat aşa, nemişcat, pînă cînd Stroie Buzescu s-a apropiat la cîţiva paşi. Văzînd însă bucuria cinstită revărsată pe faţa bătrînului boier, tovarăş de pribegie şi de amar, nu s-a putut stăpîni, ci, coborînd cu paşi repezi treptele, a deschis la rîndul său braţele.

— O, o ! Dar mult ai mai întîrziat, cumnate Radule, spuse boierul Theodosie Rudeanu, zîmbind larg şi grăbindu-se să iasă în calea jupînului Radu Buzescu.

— Haide, haide, avem lipsă de tine şi tocmai îi spuneam măriei sale că sol mai potrivit pentru Ardeal ca tine n-are să găsească în toată Ţara Românească.

...Radu Buzescu nu era nici prost, nici orb! L-a văzut pe Mihai înghițind în sec și privindu-l chiondărîș pe Theodosie Rudeanu. A simțit ca pe-o povară tăcerea apăsătoare care se lăsase în spătăria mică după aceste vorbe. Zîmbind, s-a apropiat de voievod, a pus un genunchi la pămînt și i-a sărutat mîna. Voievodul l-a ridicat de subsuori și l-a sărutat pe frunte.

— Pe noi ne-a primit aplecat peste mapamond, șopti Ivan aga la urechea boierului Theodosie Rudeanu.

Acesta însă zîmbea înduioșat, privindu-l pe Radu Buzescu cu dragoste. Cînd s-au așezat în jilțuri, a găsit prilej să-i răspundă.

— Adevărat! Pe noi nu ne-a sărutat... Dar are să ne ia împrumutul. Și n-are să le spună Buzeștilor nimic din ce-am tăinuit. Amin!

Jupînul Radu Buzescu își făgăduise să fie cu ochii în patru de cum o ajunge la Scaun. Cu atît mai mult, cu cît în drumul spre București se abătuse pe la vistiernicelul Cătina Ilie, pe care-l găsise jumulit de popa Stoica din Fărcașe, cu sufletul tulburat și nespus de înspăimîntat. Prin călcarea curților lui Cătina Ilie, boiernaș închinat lor, Mihai știuse prea bine ce face. Iar el, capul politicesc al Buzeștilor, ar fi fost un găman dacă n-ar fi înțeles că Mihai poftește să domnească cu adevărat, nu să se lase îmbrobodit de unii și de alții. Iar dacă vulpoiul de cumnat, Theodosie Rudeanu, cutează a crede că se poate juca de-a mîța cu șoarecele cu dumnealui jupînul Radu Buzescu, atunci se-nșeală mai amarnic ca nicicodată. În sfîrșit, iată-l în această spătărie mică, încrucișîndu-și iscusința minții cu a celorlalți sfetnici de taină și cu însuși voievodul.

Jupîn Radu Buzescu a oftat mulțumit, lăsîndu-și capul pe speteaza jilțului. Lui, căruia nu i-a venit greu să se descurce printre străini, la curtea Ardealului, nu-i va veni greu să se descurce nici aici, printre ai lui. De-abia acum se simte în toate apele. Vede limpede cum se urcă pe cer steaua luminoasă și strălucitoare a Buzeștilor. Jupînul Theodosie Rudeanu a-nceput să vorbească de trebile solicești... De crainicii care vor striga la oaste și vor năimi lefegii în olaturile ardelene, la cazaci, în Lehia, ba năzuiește ca voievodul să-i sloboadă pe ascuns în olaturile sîrbești și bulgărești. Cinstitul cumnat poftește lefegii. Pentru ce? Nu-i greu de ghicit! Ah, jupîne Theodosie, jupîne Theodosie... Cum te vei întoarce

smerit și ispășit la rubedeniile domniei tale. Cît despre Mihai, aproape că-l pizmuiește pentru tăria, liniștea și măreția cu care stă în Scaun. S-ar părea că s-a născut în leagăn domnesc și că ține topuzul de vodă de-o viață. Îl îmbracă de minune și straiele domnești, după cum de minune îl prinde asprimea feței și licărul tăios al ochilor. Sfatul de taină și-a spus cuvîntul. Poate c-a venit vremea să-și arunce nadele. A tușit în barbă, și-a mîngîiat mustățile ungurești, apoi împreunîndu-și degetele lungi, cu unghiile tăiate îngrijit, și-a întors fața frumoasă spre măria sa. În spătăria mică s-a făcut liniște. De afară se auzeau strigătele rare și aspre ale străjilor.

— Nu putui să n-ascult smerit sfaturile cumnatului Theodosie Rudeanu, măria-ta! începu Radu Buzescu cu glas plăcut. Nu putui să nu văd cît fuseră de limpezi și de înțelepte vorbele domniei sale. Așa-i... Se cuvine ca măria-ta să ai oști țapene de lefegii. Cu cît vor fi mai mulți și mai bine armați, mai ales cu arme de foc, cu atît vei avea putere mai mare asupra dușmanilor. Și dinafară, și dinăuntru.

Theodosie Rudeanu și-a mușcat buzele. Ivan aga a mormăit nemulțumit. Nestînjenit, cu un zîmbet ușor animat în colțul gurii, Radu Buzescu și-a urmat gîndurile.

— Bine se gîndi cumnatul să mă slobozi pe mine la Bator Jicmond și pe neica la Aron Vodă. Ne-om duce să-ți slujim cinstit. Nu ne temem că rămîi singur în gura lupilor bătrîni. Stau doar pe lîngă măria ta celelalte mădulare ale sfatului nostru de taină. Ba eu zic ca de pe acu dumnealui jupîn Theodosie să-ți slujească de vel logofăt. Să-l mai urnim pe grecoteiul de Tudorache. Acela gîndește că ne-om bate pentru slobozenia grecimii...

Mihai s-a-ncruntat, privind în pămînt. Theodosie Rudeanu asculta nemișcat. Radu Buzescu se dovedește pe de două ori mai vulpoi decît îl crezuse.

— Eu socotii toate cele chibzuite aici ca lucruri temeinice. Măria-ta să le judeci și măria-ta să slobozi porunci. Mai vrusei să adaug că birul din Mehedinți și din Romanați se strînge greu. Fui de cuviință să batem cu harapnicele cîțiva moșneni mai îndărătnici. Și ne gîndirăm și neica Preda, și neica Stroie că nu-i nici o grabă cu satele de sub Balș. Oamenii sînt colțoși și îndărătnici. Mai ales sînt ațîțați de popa Stoica din Fărcaș. E cam tehui popa. Ce-i mai făcu și lui Cătina Ilie, după cearta măriei-tale! Neica Preda spuse vorbă

înțeleaptă : să lăsăm satele la voia măriei-tale. La ce să te mîhnim și să tulburăm Oltenia, acu cînd trebuie să fie toată un singur om ?! Bine-nțeles că dacă le-ar pofti cumnatul Theodosie, ori comisul, ori vel aga, noi, Buzeștii, de-ndată om sta în scări la porunca domniei.

— Despre ce sate-i vorba ? întrebă cu glas uscat și înghițind în sec jupînul Theodosie Rudeanu.

Radu Buzescu s-a întors zîmbind spre el, povestindu-i tărăgănat despre ce sate anume sfătuiseră ei la Plăviceni, cu o săptămînă în urmă. N-a isprăvit bine de vorbit, că în spătărie a răsunat un sforăit puternic și clănțănit. Stroie Buzescu adormise, cu capul lăsat pe mapamond.

— Să-l ierte, măria-ta, pe neica, dar fuse astăzi pînă la Comana. Avu de știricit despre ale pămînturilor... Îl rugă neica Preda...

...Bătea a treia strajă a nopții. Crugul stelelor scăpăta spre zorii duminicii Tomii. În spătăria mică, lumînările ardeau pîlpîit, apropiindu-și flacăra de cupele sfeșnicului. Ne-nțeleasă și plină de taine e firea omenească. De ce se simte însingurat aici, în cetatea sa, printre sfetnicii săi ? Stă de taină cu sfatul său, boieri bogați, la al căror semn se pot ridica oști după oști, dar nu se simte atît de puternic cum s-a simțit în foișorul lui Oană, privind curgerea steagurilor, ca și năvala năpraznică a supușilor săi. Deopotrivă se mișcă în straie de vodă, ca și în straie de tîrgoveț. Poartă în el cugetele lui Mihai de odinioară. Îi va trebui destulă vreme pînă cînd acele cugete vechi să se topească într-unul singur și să nu mai rămînă decît Mihai Voievodul.

A ridicat privirea asupra boierilor, cercetîndu-le fețele și ațintindu-i în ochi pe fiecare. Nici unul dintre ei nu se simțea în largul lui atunci cînd îl pironea. Nici chiar încercatul și puternicul Radu Buzescu.

— Lumina și adevărul stau în puterea domnului. Adevărul este porunca și lumina este judecata voievodului. Asemenea înțelepciuni îmi spuse la Plăviceni, cu puține zile în urmă, iubitul meu sfetnic (voise să zică văr) Radu. I-am prețuit totdeauna gîndurile și vorbele. I le prețuiesc și de data asta. Așa că asupra sfatului nostru de taină iată ce gîndesc, iubiților mei sfetnici. Mîine voi ține Divan mare cu tot norodul, tîrgoveții, boiernașii și căpeteniile de oaste, sub polog, în curtea cetății. La acest Divan, să veniți negreșit. Iar domnia ta, boierule Radu Buzescu, să te gătești de drum la curtea Ardealului. Vezi, bagă de seamă. Bator Jicmond e viclean, iar ereticul Carillo e însuși Satana. Să nu cumva să pierdem ceva din puterea noastră, lăsîndu-ne vicleniți de făgăduielile mincinoase și deșarte ale lui Jicmond Bator... Să... ce să fie ? tresări voievodul, întorcînd fața spre ușă. Boierii săriră în picioare, punînd mîna pe junghere. Radu Buzescu scoase două pistoale de sub coantăș, trăgîndu-le cocoașele.

În spătăria mare se auzeau gemete. Pași grăbiți. Apoi strigătul aspru al străjilor :

— Halt !

Peste o clipă s-a arătat vătaful Simion. A deschis ușa, făcîndu-i loc jupînului Ștefan Petnahaci, ungurul, care sprijinea de subsuori un călăraș cu pieptul străpuns și ceapcănul roșu de sînge. Încerca zadarnic să-și astupe rana. Sîngele îi gîlgîia printre degete, năclăindu-i-le. Avea fața albă și buzele vinete.

Din doi pași, Mihai a fost lîngă oștean. L-a luat în brațe fără să-i pese că-i stropește coantășul de atlas, l-a culcat pe spate și, cu mișcări dibace, i-a deschis ceapcănul. La o palmă sub țîța stîngă, călărașul fusese străpuns de plumb.

— Măria-ta... Haraciul... Buzău... La Ciorogîrla... Ne taie..., bolborosi el.

S-a zgîrcit de cîteva ori, l-a năpădit pe gură un val de sînge înspumat, apoi a rămas țapăn, cu ochii holbați la uraniscul zugrăvit cu stele de pe tavanul spătăriei.

Nimeni n-a cutezat să tulbure clipa pe care voievodul a petrecut-o îngenuncheat la capul călărașului necunoscut. O clipă doar, de tăcere adîncă, plină de așteptări. Cu mișcări liniștite, Mihai a închis pleoapele oșteanului. Cînd s-a ridicat, avea fața împietrită.

— Iată, cinstiți boieri, că viața ne învață singură ce să facem. Treziți-l pe cinstitul și vajnicul nostru sfetnic, Stroie. Gîndesc că nu mai avem ce să mai tălmăcim.

S-a răsucit spre jupîn Ștefan Petnahaci, ungurul.

— Domnia-ta, iei cincizeci de călăreți delii... Goană la Ciorogîrla. Vitejii aceștia — arătă spre oșteanul întins la picioarele lui — vitejii aceștia mor greu. Scapă-i pe ei și haraciul. Pe asupritori, adu-mi-i în obezi... Vii, jupîne ! Priceputu-m-ai ? Vii ! Pleacă !

Căpitanul ungur a făcut o reverenţă scurtă şi s-a dus, cu mustăţile zbîrlite şi zăngănind mînios din pinteni. Mare i-a fost mirarea jupînului Radu Buzescu cînd, nu mult de la ieşirea căpitanului, s-au auzit afară ropotele dese, dar stăpînite, ale călăreţilor. Se cheamă că în cetate stă gata la poruncă pe puţin o ceată de delii. Poate şi un steag. Mihai se vădeşte oştean chibzuit, care ştie să vadă dincolo de ziua de mîine...

...Boierii plecaseră. În spătărie rămăsese doar sfeşnicul, mortul, Simion şi el. A ascultat cum se sting în lungul gangurilor paşii boierilor. S-a urcat în Scaun. Privea mortul cu ochii mari. Mari de tot. L-au învăluit simţăminte de duioşie şi poate de slăbiciune. A tăiat şi el în carne vie. A văzut destui oameni înjunghiaţi prin cotloanele uliţelor din Pera şi Galata. Acesta însă e întîiul oştean care moare în slujba lui. Slujbă poruncită de domnie. Poruncită de domnie... S-a-nfiorat la gîndul puterii pe care-o ţine în mînă. Simion l-a văzut pălind dintr-o dată. Mai ales fruntea i se făcuse albă, albă de tot. Părea mort. Degetele-i tremurau uşor. A dat porunci cu glas răguşit :

— Simioane !... Să-l duci în biserica domnească. Să-l speli. Să-i pui paloşul pe piept. Lui şi celor de i-o aduce jupîn Petnahaci. L-aş ruga pe diac să le slujească slujba morţilor... Spune-i postelnicului Tudorache să adune Divanul în biserică. Vornicii de poartă să sloboadă norodul în cetate. Tocmeşte de la Poarta de Sus, pînă-n tinda bisericii, strajă de ferentari... În Divan să-mi stea în preajmă patru armăşei... Ia-l !

...Singur. Cu gîndurile, cu spata şi cu vechii voievozi. De la ziduri se aud strigătele rare ale străjerilor. Palatul e gol, pustiu şi îngheţat. Măcar de-ar mişca oştenii jupînului Nikolaus Theil. E vremea să meargă la culcare. Să intre, cu gînduri cu tot, sub pologul de urşinic al patului. Măcar în noaptea asta de le-ar putea lăsa aici, ori aiurea. Oriunde ! Numai cu el, nu... Vor să risipească haraciul ?...

— Diavolicească minte ai, boier Dan, şi străin eşti, biv vel vistiernice, de inima ţării ăsteia, murmură voievodul, sculîndu-se cu greutate din Scaun.

Conacul boierului Preda Buzescu era durat în piatră, între viile de pe malul drept al Văii Adînci. Din cerdac, Radu Buzescu putea vedea răsărind din marea de frunzet a livezilor coperişul acestor conace de rubedenii. Unele mai apropiate, altele mai depărtate. Aşa cum mai apropiate sau mai depărtate erau şi cugetele rubedeniilor. Bănuielile lui de la Plăviceni se adeveresc întocmai. Nu trebuia să-l fi speriat pe Mihai cu atîtea rugăminţi. Şi-au dezvăluit prea repede gîndurile.

Radu Buzescu a pufăit rar din ciubuc, învăluindu-se într-un nor de fum aromat. Nopţile lui Florar sînt prielnice cugetărilor. Divanul e moale, caftanul de brocart căptuşit cu samur ţine o căldură plăcută. Cugetarea înalţă mintea şi sufletul. Noroadele de la apus au găsit felurite înţelepciuni pentru a vorbi despre cugetare. Mai bine zis, filosofii acelor noroade... Hm ! Cu cît va fi mai grabnic drumul la Ardeal, cu atît mai bine. Dieta se va ţine luna asta. După ştirile de le are, Jicmond Bator stă rău cu cancelarul Kovacsöcsy. La fel, cu Balthazar Bator. Grofii tineri vor să scuture jugul păgînului. Cei bătrîni, să-l ţină. Ţinîndu-l, se ţin pe ei. Jicmond Bator e un copil, care pocneşte de trufie ! Hm ! Mihai a împărţit astăzi slujbe bune, la nişte boiernaşi necunoscuţi. Radu Gheţea, căpitan de roşii... se cheamă că toată călărimea moşnească e a voievodului. Dar un căpitan de roşii din Păduret înseamnă de două ori mai mult. Păduretul are obştii tari. Şi mai ales, se întinde între Oltenia şi Vlahia mare. Ţine drumul Sibiilor. Voievodul n-a pomenit nimic de vama Genunelor. De Novaci... Ce-nseamnă oare că în faţa lor, a stăpînilor care şi-au zvîrlit supusul în ocnă, el, voievodul, să-i dea acestuia hrisov de întărire în sămeşia de la Bratilovo ? ! Buzea Gavrilă s-a uitat la ei ca la nişte momîi. Ce-nseamnă călcarea curţilor lui Cătina Ilie ?

— Mihai, Mihai ! mormăi boierul Radu Buzescu, clătinîndu-şi capul a mustrare. Mihai, Mihai !... Cum nu vrei să vezi unde-ţi stătu puterea !... S-a răsucit cu faţa în sus. De aici se aud sforăiturile lui neica... Ţapăn bărbat. Abia-l stăpîni să nu sară la Buzea Gavrilă şi să nu-l snopească. Atîtea răsplăţi pentru boiernaşi... Înainte de vreme. Asta ce-nseamnă, oare, dacă nu altceva decît putere ? Slujbaşii ăştia mici pot adesea mai mult decît înşişi vel boierii. Divanul numără cîteva to-

iege! Curtenii, cîteva mii de săbii. Şi nu săbii de rînd. Mai ales, cei din slujbe... Ştiu tot! Şi dacă ştii, se cheamă că şi poţi!

A zîmbit. Înţelepciunea asta care i-a venit acum o va însemna.

Din livadă se ridica viers de privighetoare. Boier Radu Buzescu l-a ascultat cu duioşie. Cît ar fi vrut să schimbe ceva din mohoreala şi plictisul curţilor acestora, în care nu se preţuieşte o vorbă de duh, în care nu se gustă sunetele unei lăute, sau dulceaţa unui danţ? De ce n-or vrea bărboşii ăştia de boieri, doldora de avuţii, să-şi ridice palaturi, să mai deschidă ferestrele şi vînturilor care bat de la apus? Credinţa le astupă şi ochii, şi urechile! Acu, cînd apusul are lipsă de grîne şi de carne, de miere şi de ceară, de in şi de cînepă, n-ar putea dura şi ei făurării, mori de hîrtie şi pive pentru stofe, pe care să le aducă cu meşteri cu tot, în schimbul roadelor de le rodesc moşiile lor necuprinse? De ce l-o fi hăinit cumnatul Theodosie Rudeanu, cînd cu el doar pusese la cale să mai primenească aerul stătut al ţării, să se ridice şi ei, aidoma nemeşilor de peste munţi şi a baronilor din ţările nemţeşti?! Mihai nu vrea să vorbească de greci! Visul lui a rămas tot Bizanţul. Nu vede oare că ajutorul nu poate veni de la ghioagă, ci numai de la flintă? Cu vrere, sau fără vrere, îl va lega frumuşel de Ardeal... Şi de mîini, şi de picioare îl va lega... Mai bine zis, se va lega singur. Lefegiii la care năzuieşte îl vor costa mai mult decît poate plăti el, cu toţi sameşii lui de băi, cu toţi căpitanii de roşii şi cu toată tîrgoveţimea căreia îi dă atîta nas, ca unul care nu şi-a uitat obîrşia... Va împrumuta. De la cine?

Boierul a rîs uşurel... Împrumutul e cheia pentru lacătul puterii cu care Mihai vrea să-şi ferece curţile. Atunci n-o să-i mai zică: cinstite sfetnice. O să-şi aducă iarăşi aminte că sîntem veri. Veri buni...

Peste livezi şi peste vii a trecut o adiere răcoroasă de vînt. Undeva, în zarea munţilor, a fulgerat. S-a auzit un bubuit înfundat. Apoi, după o toană de vreme în care vîntul s-a ostoit, s-a pornit o ploicică repede de primăvară. A fost şi a trecut, ca o părere. Radu Buzescu a ascultat ropotul des al picurilor pe olanele coperişului şi pe frunzetul nucilor din grădină. Tîrziu, dinspre curţile lui Ivan aga, s-a auzit scîrţîit

de care încărcate cu povară, tropote de cai şi plesnet de bice. Boierul a sărit uşor de pe divan şi, sprinten, ţinîndu-se de unul din stîlpi, s-a suit pe zidul cerdacului.

...Douăsprezece care cu polog, străjuite de călăraşi, au ieşit unul după altul pe măgura din stînga conacului, afundîndu-se apoi între livezi. Radu Buzescu a ascultat scîrţîitul osiilor, tropotul cailor şi plesnetul bicelor, pînă cînd s-au stins în zarea dinspre Tîrgul Cucului şi a drumului domnesc al Tîrgoviştei.

3

Luni, trei Florar, de ziua sfinţilor mucenici Timotei şi Mavra, Mihai a ieşit din beciurile de cazne ale armăşiei, palid şi cu fălcile strînse. Îl urmau căpitanii Racea şi Gheţea. Cel dintîi, încruntat şi dîrz. Radu Gheţea, alb ca hîrtia.

Ajuns sub merii de toamnă, ţesuţi în straie roz de floare, Mihai s-a sprijinit de trunchiul unuia mai bătrîn, cu crengile înnodate, încrucişîndu-şi braţele peste piept. Răsufla adînc, să-şi primenească bojocii de mirosul greţos al cărnii arse cu fierul. În urechi îi stăruiau urletele cumplite ale clucerului Vintilă. Nici nu l-a pişcat bine gîdele cu cleştele, c-a şi spus tot. Muiere nemernică. Tot sub secure are s-ajungă. Stolnicul a murit ca un viteaz, fără să scoată un geamăt. Halal om. Dumnezeu să-l ierte. Dacă l-ar fi slujit pe el, în locul Danului, ar fi ajuns departe... Negreşit că-i va da trupul văduvei, să-l îngroape cu toată cinstea.

Peste meri treceau în zuzuit dulce albinele. Era o dupăamiază călduţă şi îmbălsămată. Ploaia de azi-noapte revenise pămîntul. Dincolo de ziduri, copacii bătrîni ai Ciutăriei domneşti păreau învăluiţi în catifele verzi. Bondari cu pîntece de aur cercetau florile livezii. S-a întors cu repeziciune pe călcîie, ţintuindu-l pe Radu Gheţea cu o privire grea şi neguroasă.

— Nu purta vrăjmăşie domnului tău pentru asprimea lui, căpitane Gheţea, spuse voievodul, cu glas răguşit. Pedeapsa e născută din dragoste... Ţi-am mai spus-o, nu de multă vreme. În ţara asta, în teaca domniei n-o să mai intre decît o sabie. Sabia mea! A rîs aspru. Ai inima prea moale, căpi-

tane !... Duceţi-vă la grajduri. Aşteptaţi-mă, cu Simion, la scara cea mică.

A plecat, fără să se mai uite înapoi.

...La două ceasuri înaintea vecerniei, voievodul, urmat de Racea, Gheţea şi vătaful Simion, trecuse Podul de la Turn şi urca la trap ţăcănit printre livezile monastirii Sfîntului Nicolae, pe care o ctitorise în vremea băniei. Ici, colo, cîte-un călugăraş curăţa pomii de omizi. Se auzeau limpede strigăte de vătafi, scîrţîit de care şi vorbe aspre, rostite într-o limbă străină. Drumul suia lin. Ieşiseră din livezi şi intraseră între viile care îmbrăcau dealul în toată partea lui de la răsărit şi miazăzi. Au ajuns din urmă un convoi de care încărcate cu bolovani. Cărăuşii, moşneni după port, şi-au scos cuşmele, închinîndu-şi frunţile. Nu-l cunoscuseră pe măria sa. Mihai şi-a strunit calul la pas abia cînd a ajuns în faţa clopotniţei. Aici, sus, un furnicar de oameni roia în toate părţile, sub priveghiul vătafilor domneşti. Toţi rumânii monastirii, toţi robii ţigani, alături de întemniţaţii agiei, cu tărgi, cu roabe, cu braţele, cărau bolovani, pietriş şi nisip, la rădăcina zidurilor ridicate de-o şchioapă. Meşterii saşi strigau de-a valma cu zidarii domneşti. Mihai a clătinat mulţumit din cap. Bicele vătafilor ajungeau din urmă pe cei mai leneşi. Zidurile au crescut ca din pămînt. Într-o lună, monastirea va fi cetate, ca toate cetăţile. Pînă să-l cunoască vătafii, a sărit sprinten din şa, a zvîrlit frîiele în mîna lui Simion şi s-a îndreptat spre clopotniţă.

Racea şi Gheţea l-au urmat îndeaproape. A trecut pe lîngă fratele portar fără să-i ia seama. La fel pe lîngă fratele clopotar. Scara de lemn a clopotniţei a scîrţîit jalnic sub paşii celor trei bărbaţi.

Clopotniţa avea un acoperiş de şindrilă, ridicat la un stat de om deasupra pălimarului care mărginea foişorul podit cu scîndură. De grinzile acoperişului atîrnau cele trei clopote mici ale monastirii. Într-un colţ al foişorului erau închipuite două laviţe şi o măsuţă de lemn geluit. Mihai s-a sprijinit cu coatele de pălimar, lăsîndu-şi privirea să hălăduiască peste Tîrgul său de Scaun.

Însera. Văluri subţiri de pîclişuri albăstrii se ţeseau peste trestiişurile dese şi înalte, crescute pe malurile lacului Icoanei şi ale Văii Adînci. Asfinţitul îşi revărsa purpura peste tîrg, însîngerînd clopotniţele bisericilor şi foişoarelor cetăţii. Steagul mare al ţării flutura lin în boarea serii. Jos, robii îşi conteniseră truda. Se îndreptau sub priveghiul vătafilor spre poala monastirii, unde-i aşteptau cazanele cu fiertură. Preceas de noapte. Linişte... Din depărtare, scîrţîit abia auzit de care. Dinspre Livedea Gospod, rînchezatul iepelor care-şi cheamă mînjii. Liliecii au prins să zboare prin faţa foişorului, repezit şi frînt. A trecut zuzuind o rădaşcă. Ajunge pînă aici cîntecul aspru al tabacilor, care-şi scot pieile din bălţile de la Sfîntul Elefterie. Prin livezi, merii şi caişii par jupîniţe sfioase, gătite în horbote de mireasă.

...E aşa de aproape de inima tîrgului şi a ţării ! Şi-i sînt atît de dragi livezile astea bogate, şi viile, şi clopotniţele vechi cît veacurile, şi cetatea asta mohorîtă, ţapănă şi neînduplecată, gata să scuipe foc... A tresărit şi s-a ridicat în capul oaselor. De aici vede bine cum pe Drumul Beilîcului gonesc doi călăreţi. Ba parcă le-ar auzi şi tropotul, atunci cînd iau în picioarele gonacilor Podul Turcului. Au pierit ca o arătare sub dealul Mitropoliei. Se cheamă că diacul Nathanail şi-a mîntuit scrisorile către capuchehaia Iani şi către Andronic Cantacuzin... În şase zile umblătorii de Ţarigrad vor ajunge la porţile Iflak-Saraiului... Cît ar fi vrut să-l atîrne în grindă pe dumnealui fostul mare vistiernic Dan ! Lui să-i smulgă gîdea carnea de pe trup şuviţă cu şuviţă, bucăţică cu bucăţică... Are mărturiile mai vechi ale lui Jipa. Pe cele mai noi ale clucerului Vintilă. Dar e legat de mîini şi de picioare. Un val de furie neputincioasă i-a gonit sîngele din obraji. E legat. Pe Dan îl ţine în braţe divan effendesi. Îl ţine însuşi Sinan Paşa, lăsîndu-i-l ca pe un cui în coastă. Îl ţine Mihnea Turcitul... Dan are legături trainice cu Movileştii, care uneltesc în Lehia pe lîngă pan Zamoyski. Dacă i-ar lua capul, duşmăniile astăzi ascunse mîine l-ar păli făţiş. Nu trebuie să tulbure încă Lehia. Are doar nevoie de cazaci. Mai ales nu trebuie să răscolească Stambulul. Are lipsă ca în Moldova să rămînă domn Aron Vodă. La ce i-ar aţîţa împotriva lui pe Movileşti, care aşteaptă doar prilej potrivit să intre în Iaşi ? !

De cînd a urcat în Scaun, i-a fost hărăzită mucenicia răbdării şi a stăpînirii de sine. Lui, care niciodată nu s-a stăpînit. Asta-l îmbătrîneşte. Poate e mai bine ca Dan să trăiască. Alt-

fel, cumpăna s-ar pleca prea mult în favoarea verilor săi, Buzeştii. Partida lui Theodosie Rudeanu e prea slabă...

— Prea slabă, căpitanii mei, se întoarse el către cei doi oşteni, care aşteptau tăcuţi şi nemişcaţi voia şi porunca lui. A rîs. Din gît.

— Căpitanilor !

— La poruncă, măria-ta !

— Şedeţi pe laviţa lui kir Evghenie, prea cuviosul egumen al ctitoriei mele, care mă vinde ca Iuda... Iude ! Iude ! Cîtă putere n-ar fi în ţara asta, fără voi, iudelor !

Ameninţă tîrgul cu pumnul.

Se-nnoptase de-a binelea. Peste Bucureşti s-au revărsat dangătele rare, adînci şi cucernice, ale clopotelor de vecernie...

— V-am chemat, căpitanii mei, să răspundeţi unor gînduri tainice, care mă macină...

Faţa măriei sale nu se mai vede. Doar ochii îi strălucesc în întuneric. Şi din cînd în cînd, dinţii.

— Gheţeo !

— Poruncă, doamne !

— Să-mi baţi toate căpităniile... Pe toate şleaurile, de la Dunăre pînă la Bucureşti şi de la Bucureşti la cetăţile de sub munte, să-mi durezi foişoare de strajă. Din poştă-n poştă. Să aibă la-ndemînă bălegar, frunze veştede, cîrpe îmbîcsite cu păcură. La fiecare foişor să stea în priveghi doi roşii. Cum intră oaste vrăjmaşă în ţară, goana la Scaun... Înţeles ?

— Prea plecat la poruncă, măria-ta !

Mihai se ridicase. Sub paşii lui, podinele clopotniţei bocăneau înfundat. Gheţea îl vedea zugrăvindu-se pe noapte, ca un moroi.

— La jumătatea lui Cuptor să fie gata. Cu privighetorii în ele.

— Au să fie, doamne !

— Ştiu ! Acu deschide urechile, căpitane... La toamnă, bagă de seamă, la toamnă — repetă voievodul în şoaptă, oprindu-se din mers — cînd oştile Craiovei vor trece Oltul, tu să fii cu Pădureţul la Tîrgovişte şi să le faci straja dinspre munte. Iar iuzbaşul Nicolae, de-l făcui căpitan de Ruşii de Vede, să facă straja spre Dunăre. Lui Cocea, căpitanul de la Buzău, să-i spui să stea în priveghi către Brăila şi Galaţi. Să nu se mişte fără porunca mea... Aşa ! Ba, ascultă ! Fînul să-l tragi parte la Negru Vodă, parte la Piteşti. Ovăzul de nu-l

iei cu oastea îngroapă-l în gropniţe, de care să nu ştii decît tu şi doi iuzbaşi de credinţă. Aşa să facă toţi căpitanii de roşii. Pulberea de-o s-o mai primeşti, zideşte-o tot la cetatea lui Negru Vodă... Pentru pază să laşi la Argeş a treia parte din roşii căpităniei, cu un hotnog inimos... Ai bani la căpitănie ?

— Dajdia roşilor, măria ta !

— Să cumperi niscai turme pe sama căpităniei. Aşa să facă şi Cocea, şi Nicolae. Să le pască oştenii bătrîni, la locuri ferite. Să vă puneţi carne la uscat. Nu carecumva să vă aud că n-aveţi ce mînca ! Vă iau căpăţînile fără tocmeală !

— Măria-ta !

— Taci !... Raceo !

— Doamne !

— Eşti căpăţînos.

— Cu voia măriei tale.

— Vino să te trag de barbă.

— Iacătă-mă, doamne !

Racea a îngenuncheat în faţa voievodului. Mihai l-a apucat de bărboi şi l-a zgîlţîit zdravăn.

— Aşa ! Te-am certat în faţa fratelui tău. Altă dată am să te bat în sfatul de oaste cu topuzul. Să ştii că nimeni nu judecă în tîrg, ori aiurea, decît slujbaşii domneşti întăriţi cu hrisov, Divanul şi domnia mea.

Racea mormăi ceva în barbă.

— Ei ?

— Ascult porunca, măria-ta !

...În noaptea aceea, Radu Gheţea şi Racea au străjuit cugetul şi trupul voievodului. Au răspuns după priceperea lor întrebărilor care-l frămîntau. I-au ascultat poruncile. Racea era de lipsă, cît mai degrabă, să afle taina focului săsesc. Acela care aprindea zidurile cetăţilor. S-o afle de la signorul Mantovano. Pe lîngă asta, să înveţe de la tălian cum se umplu ghiulelele de tuci cu iarbă de puşcă şi cum trebuie zvîrlite ca să poată aprinde taberele duşmanului. Dar mai ales să privegheze cetatea, făurăriile şi pe tălieni. Vînzarea a-nceput să dea tîrcoale Scaunului...

Voievodul a oftat cu obidă. I-a cuprins pe cei doi căpitani pe după umeri şi i-a împins lîngă pălimar. De sub livezi,

Bucureştiul clipea somnoros. Se auzeau doar psalmii călugărilor, venind ca dintr-o depărtare...

— Într-o noapte ca asta, m-am mărturisit fratelui vostru, căpitanul Mîrzea. În olat străin, cînd mă aştepta pentru jurămînt oaste străină. Acum mă mărturisesc vouă... Căpitanilor, căpitanilor. Hăinia şi pizma rod temeliile ţării ! Trebuie să ne ascundem dragostea către moşia noastră, ca pe un lucru de furat. Îi spuneam tigheceanului de văpaiţa pe care-au purtat-o voievozii vechi, din tată-n fiu, peste veacuri. Atunci eram întristat şi însingurat. De curînd văzui şi înţelesei cugetul norodului meu... Năzuieşte spre slobozenie, ca apa revărsată spre matca ei firească... Gînduri, gînduri. Să ştiu vămile slobode, iarmaroacele îmbelşugate, satele aşezate temeinic... Să văd steagul oştirii fîlfîind în vînt, fără teamă c-o să-l scuipe nişte zarafi păduchioşi... Doamne, Doamne ! Luminează minţile pizmaşilor.

— Să le lumineze gîdea, măria ta, spuse Racea.

— Da ! Ai dreptate, căpitane, scrîşni voievodul. Martor mi-e unul Dumnezeu că am urcat în Scaun cu gînduri de creştinească iertăciune, de părintească blîndeţe şi de omenească pricepere pentru greşelile semenilor... Odinioară, în vremea băniei mele, cînd am ctitorit această sfîntă monastire, îmi ziceam că-mi durez temei bun pentru primirea vieţii veşnice...

A tăcut. Boarea înmiresmată a nopţii de Florar se tălăzuia prin văzduhuri, ca o adiere.

— Nimic nu am adus în lumea de faţă, precum nu putem lua nimic. Doar slava vitejească şi sîngele vărsat întru slobozenia ţării rămîne fără uitare, atunci cînd ne vom stinge ca fumul, şi ca umbra, şi ca visul... Iar greşelile noastre, şi poruncile, şi caznele cu care-i muncim pe haini, săvîrşite spre cinstirea acelei slăvi vitejeşti şi spre dobîndirea slobozeniilor, cu sînge păstrate peste veacuri, să fie păcatele cu care mă voi înfăţişa la judecata de apoi... Păcatele mele să fie, murmură voievodul cu glas înecat.

— Măria-ta — îngînă Gheţea, stăpînindu-şi cu greu tremurul vorbelor — într-o noapte de taină ca asta, iată ce mi-a mărturisit diacul Nathanail.

— Spune, căpitane, îl îmbie Mihai moale.

— Zicea diacul că stă în sabia voievozilor adevăr. Mult adevăr, atunci cînd o ridică pentru răsufletul norodului pe care-l păstoresc. În mare minciună şi în crîncenă rătăcire se zbat, atunci cînd îi culcă tăişul pe grumazul mulţimii. Lumina lor şi sfinţenia lor din cumpăna pe care-o ţin plecată spre libertate se trage. Aşa cum au făcut voievozii vechi, ca Mircea Bătrînul. Sau Ştefan cel Sfînt de la Moldova... E calea pe care-o au deschisă voievozii spre zariştea viitorimilor şi spre cinstirea noroadelor...

Radu Gheţea îşi simţea bătăile inimii zvîcnindu-i în tîmple. Şi pe măria sa încordîndu-se. L-a auzit răsuflînd pripit şi greu.

— Destul, oştenii mei, a poruncit voievodul cu glas domol. Să mergem şi să vedem în ce chip Mina zugravul l-a înfăţişat pe arhanghelul Mihail. Să-l cercetăm pe kir Evghenie despre răvaşul ascuns în bîtă. Să ne cercetăm cugetele în sihăstria monastirii. Să ne rugăm pentru odihna viteazului meu duşman, stolnicul Sîrbu... Pentru păcatele noastre...

S-a întors către scări. A făcut cîţiva paşi. Atunci, căpitanii l-au auzit murmurînd vorbe ne-nţelese :

— Nimic nu rămîne peste veac, decît dania trudei şi a sîngelui... Spre ce zare a viitorimilor ?... Veac negru, veac negru !... Ape tulburi, ape tulburi !...

După aceste vorbe fără şir, măria sa a coborît treptele înguste repede şi zornăind din pinteni. Jos, în uşa clopotniţei, aştepta ca o stană vătaful Simion. Cînd au luat curtea în răspăr către monastire, dintr-o turlă a ţipat aspru o cucuvaie. Mihai s-a oprit s-o asculte.

Radu Gheţea l-a auzit murmurînd pentru a doua oară.

— Ape tulburi, ape tulburi !...

Au izbucnit clopotele. Ca o chemare şi ca un răspuns. Căpitanii au îndăluit pe urmele măriei sale, cu inima plină de glasul adînc al clopotelor. Glas în care auzeau mii şi mii de copite slobozite în goană. Era noapte. Noapte senină, fără lună.

CARTEA A ȘASEA
RĂSCOALA

I

1

Peste zare se țesuseră pînze sidefii de borangic. Amurgul învăluie Cremenarii, alintîndu-l cu miresme de fîn copt și trifoiște cosită proaspăt. Cneazul Ghețea ședea în cerdac și pufăia din lulea. Din cînd în cînd trăgea cu coada ochiului la fie-su. Atunci, trăsăturile aspre i se îmblînzeau. Un zîmbet, ca o părere, îi lumina obrajii. Tușea, scuipa peste pălimar și-o lua de la-nceput cu pufăitul, bodogănind pentru sine :

— Așa, așa, tartore. Îți șade bine și cu furca, nu numai cu sabia... Apoi tare, cu glas gros și poruncitor : Vezi c-ai lăsat o brazdă neîntoarsă... După ce isprăvești, adapă vitele.

Radu Ghețea a ridicat ochii, zîmbindu-i. Fără să răspundă, a trecut la brazda aromită de fîn.

Într-un ungher de boltă, luceafărul de seară licărește vesel. După ce-a aruncat o furcă bună de fîn proaspăt în scară și a rînit balega, Radu Ghețea s-a așezat lîngă cneaz, cu un oftat mulțumit.

— Ei ? Cum te simți în opinci și-n cămașă de in ?

— De ce mă-ntrebi ?

— N-am voie ?

— Ba ai !

— Îmi dai tu ?

— S-ar putea...

— Ți s-a urcat căpitănia la cap !

— Asta-i mulțumita pentru o zi de lucru ?

— Ai vrea să mă închin și să-ți cad în genunchi ?

— Dumnezeu să te-nțeleagă, taică ! Mă înhați de barbă în mijlocul verii, zor-nevoie să mă-nsor. Mă pui la coasă, cînd eram de lipsă la căpitănie, zîmbi șiret Radu Ghețea.

— Poate nu vrei să te-nsori ?! se îmblînzi cneazul. La o adică, te-ai îndopat cu ce-ai avut nevoie.

— Taică !

— Să taci, fecior de lele! Ai făcut fata de ocară şi de rîsul satului... Dacă ai fi iubit-o cu adevărat, te-ai fi gîndit mai bine.

— De ce mă asupreşti pe nedrept? N-am altă bucurie mai mare decît să mă cunun. L-aş fi aşteptat pe Vasile. Să fim cu toţii... Nici Racea nu poate veni.

— Să-i fie de bine... Ce-am zis, rămîne zis... Am lipsă de nepot.

— Cu o lună înainte, cu una după, îl zădărî flăcăul.

— Nici o zi, căpitane. La anii mei şi la vremurile astea ale voievodului tău, o clipă poate însemna cît un an.

Cneazul a tras din pipă. La lumina roşiatică a jarului, Radu Gheţea i-a văzut obrajii împietriţi într-o voinţă de nestrămutat.

— Taică, haide să vorbim ca oamenii. Înmoaie-ţi cerbicea şi spune-mi tot ce ai împotriva mea. M-ai alungat cu ocară din satul pe care-l iubesc...

— Nu-l iubeşti. Altfel te-ai fi ispăşit.

— Nu sînt slugă!

— Hm!

— M-ai alungat de lîngă Ancuţa.

— Nu te-ai fi dus.

— Nu sînt muiere.

— Hm!

— Cinstit am fost şi sînt. Judeţul nu l-am făcut moşia mea.

— Atîta ţi-ar fi trebuit... Te jugăneam!

— Pe zarafi i-am trecut prin sabie.

— M-aş fi mirat să n-o fi făcut. Doar nu eşti nici slugă, nici muiere.

— Eu atîta aveam. Te ascult pe domnia ta.

Cneazul şi-a scuturat pipa, încet şi grijuliu, bătînd-o de pălimar. Ploaia de scîntei a licărit o clipă, ca un roi de licurici. A tuşit. Apoi a vorbit domol, către întunericul care se lăsase peste sat:

— M-am tot gîndit şi răzgîndit. Mai ales, ast'iarnă. Eram singur şi aulea crivăţul la Izvorul Lupilor. M-am gîndit la rostul nostru, al pămîntenilor. Fălos am fost şi fălos sînt că te ştiu căpitan de oaste... Auzi? Căpitan peste toţi roşii Ţării Româneşti! Mare cinste ne-a făcut nouă, Gheţuleştilor, măria sa. Pot să-ţi mărturisesc că mai mare cinste ca tine n-a avut nici unul din neamurile noastre. Ascultă, Radule...

S-a întors către fie-su. Glasul avea învăluiri joase şi adînci: gropniţa Neagăi a pus capăt gîndurilor astea fără început şi fără sfîrşit. Rostul nostru e altul decît rostul celor ce, printr-o trecătoare petrecere a puterii, se-nfruptă ca nişte netrebnici din truda şi din agonisita norodului. Viaţa atotcuprinzătoare stă de partea celor care ară şi seamănă, fătul meu. A celor care culeg prune, bat fierul pe nicovală şi poartă negoaţele lumii. Radule, Radule! Ochii ăştia bătrîni pot deseori vedea mai departe decît ochii voştri tineri şi zburdaţi. Măria sa are gînduri bune. Străjniceşte neostenit asupra dreptăţii... Dar, cu o floare nu se face primăvară, Radule, fătul meu! Tu ascultă-l pe taică-tu, care ţi-a dat viaţă şi care stă sub umbrele morţii.

— Taică!

— Ei? Ce-i cu asta?! La toţi ne cade soroc neîmblînzit. Se cuvine să ne înfăţişăm lui ca nişte bărbaţi ce sîntem. Se cuvine să ne înfăţişăm cu răboajele bine socotite. Fără să rămînem îndatoraţi cuiva. Nici chiar vieţii ăsteia, cîrcotaşe, rumenă, frumoasă şi cîteodată curvă. Eu nu voi să te smintesc din calea ta... Ferească-mă sfîntul. Dar găsesc de cuviinţă, într-un ceas mare, să-ţi mărturisesc nişte gînduri care mă asupresc. Iertate să-ţi fie greşelile tale, cele cu voie şi fără de voie... Iacă, mi-ai adus atîta faimă şi atîta cinste, cît nu trăgeam nădejde vreodată! Pentru asta să fii binecuvîntat...

Bătrînul începuse să vorbească frînt şi gîfîit. Pe cer, stelele se aprinseseră spuză.

— Mă grăbesc cu însurătoarea, trăgînd învăţături de la vremuri. Pentru noi sînt grele. Astăzi, măria sa are lipsă de călăreţi. De aceea ne caută în coarne şi ne sloboade frîul. Noi zburdăm ca mînjii, uităm de primejdie, ne sfădim, ne-mprăştiem, ne tragem în pîră şi în judecată pentru cîte-o brazdă, ne ţăruşim ocinele şi ne sumeţim să fim boiernaşi. Mîine, măria sa şi-a încheiat socotelile. Sau poate, Doamne fereşte, apucă calea pribegiei... Atunci iese din neguri unul ca Danul. Feciorii lui. Fiicele şi nepoţii. Scapă dulăii căftăniţi din lanţ şi ne înfulecă cu cioareci cu tot... Măi băiete! De la un capăt de veac la alt capăt de veac, truditorii nu s-au abătut la pămînt. Satele ard, răsar altele. Poporenii se robesc, alte mii le iau locul. Norodul îşi primeneşte sîngele, norodul e însuşi pămîntul şi veşnicia... Gîndul ăsta m-a fulgerat cînd

am îngropat-o creştineşte pe fiica duşmanului nostru de moarte. Dacă ţi-o folosi, m-oi bucura. Pîntecele muierii tale, pe care-o iubeşti, e pentru tine una cu holda. Asta-i... Acu du-te şi-ţi găteşte straiele, că mîine purcezi s-o aduci pe Ancuţa, după datină... Ai turnat rachiu în ploscă ?

— Turnat, taică !

— Ţi-ai împodobit frîiele cu cordele ?

— Împodobit !

— Să nu-ţi mai calce piciorul pe la alde Bojin, pînă-n cununie, auzi !

— Aud !

— Eu mă duc să mă culc. Sînt trudit !

— Noapte bună, taică !

— Noapte bună, fiule ! Vezi c-ai uitat furca-n brazdă...

...Îşi aşternuse cojocul peste un braţ de fîn. Stătea trîntit pe spate, cu mîinile încrucişate sub ceafă şi mesteca un fir uscat de lucernă. Era dulce şi aromit. Carul mare se cumpănea peste vîrfurile brazilor, cu roata dinapoi proptită-n Izvorul Lupilor. Greierii ţirîiau subţire, poftindu-l parcă la un sfat de mult dorit. Sub cetini clipea vesel un licurici. Din grajd se auzea rumegatul vacii. Piedicile de fier ale cailor, care păşteau prin preajmă, clincheteau într-una. S-a întins, a căscat prelung, s-a răsucit de cîteva ori, căutîndu-şi loc mai potrivit. Îl stăpîneşte o oboseală plăcută. Iată ce-nseamnă să fii tu însuţi. Tragi la coasă, aduni fînul, adăpi vitele. Mîine eşti vornicel, poimîine mire. O să vină vremea secerii, apoi a culesului. Toamna se leagă alte nunţi şi alte cumetrii. Viaţa curge străvezie, ici cu bulboane, dincolo lin, întocmai cum curge Argeşul. Curgi împreună cu ea şi alături de ceilalţi asemenea ţie. Aici, sub uraniscul brodat cu stele de argint, sorbind aerul îmbălsămat al nopţii de vară, toate frămîntările, toate urile şi toate patimile par îndepărtate.

Un zgomot uşor de paşi moi. Scara cerdacului abia scîrţîie. S-a săltat într-un cot. Ursanul s-a oprit în colţul casei, legănîndu-şi căpăţîna şi mormăind neliniştit. Apoi s-a ridicat pe labele dinapoi, amişunînd spre munte. Fără nici o codeală, cu paşi prelinşi, lungi şi neauziţi, s-a topit în stîncăraia din spatele casei.

Radu Gheţea a zîmbit. Pe fiecare îl cheamă de la o vreme baştina. Pînă şi pe Cufurici. Poate dacă l-ar fi strigat ? La ce să-l strige ? Datina ursului e să fie urs... De la moartea

Neagăi, se simte mai împăcat cu sine. De ce ? Nu ştie... Să fi fost copilul lui Vasile ? S-ar mira ! Nu i-a spus nimic. Poate al celuilalt... A căscat trosnindu-şi fălcile. Pămîntul aromeşte ca un sîn de fecioară...

2

Cireşul pietros, crescut sub ferestrele mari şi boltite ale spătăriei mici, îşi pîrguia roadele în căldura molatică a soarelui. Mihai s-a plecat în afară, a prins o ramură, apoi a tras-o în spătărie.

— Pofteşte, părinte, îl îmbie voievodul pe Girolamo Estorga, arătîndu-i nişte cireşe mari şi cărnoase. Pofteşte ! Te-ai ostenit destul pînă acum...

Iezuitul a ieşit din întunecimea odăii, călcînd moale. O rază de soare cădea pieziş pe faţa principelui. Girolamo Estorga a luat aminte la sprîncenele încruntate, la părul tuns scurt, la trăsăturile bărbăteşti, frumoase, de-o frumuseţe severă şi austeră. A ciugulit cireşile, mulţumind printr-o reverenţă. Mihai a dat drumul crengii, care a rămas cîtăva vreme îndoită, apoi s-a dezdoit uşor, uşor, îndreptîndu-şi frunzele spre lumină. Cu mîinile la spate, voievodul privea munca tunarilor. Două perechi de bivoli trăgeau la vîrtejurile care urcau pe ziduri un tun de cetate. În foişor, signor Mantovano priveghea lucrul. Vîrtejurile scîrţîiau. Oştenii se-ndemnau cu strigăte şi sudălmi.

— Măria-ta, poţi fi mulţumit... ai găsit un vrednic slujbaş în signor Mantovano. Şi mai ales, un meşter priceput. Falconetele turnate de el par aduse de la Venezia.

Girolamo Estorga vorbea limba ţării, îndulcind cuvintele şi apăsînd uşor unele sunete. Mihai a zîmbit subţire :

— Da, da ! E tare priceput signorul Mantovano ! Tare priceput...

Iezuitul a înghiţit în sec. Zîmbetul principelui îi dădea de bănuit.

— Apusul a luat-o înaintea răsăritului, măria-ta... Armele de foc cele mai bune apusul le face. Apusul are corăbii de negoţ, apusul are oraşe înfloritoare, curţi regeşti strălucite. Oamenii sînt liberi... Toate astea au crescut sub aripa ocrotitoare a sfîntului părinte de la Roma. Dă-mi voie, doamne,

să-ți aduc aminte de fratele măriei tale, luminatul Petro Voievod. El privea altfel și apusul, și credința adevărată...

— De aceea și-a pierdut sufletul și mai apoi capul...

— Dar Movileștii ?

— Slugile leahului !

— Dacă Lehia, în numele adevăratei credințe, i-ar sui în scaunul Moldaviei pe Movilești, măria-ta ! ? Dacă Ardealul, în numele aceleiași credințe, ar vrea ca și Țara Românească...

— Destul ! tună Mihai, privindu-l crîncen.

Girolamo Estorga și-a tras capul în gulerul sutanei.

— Nu te speria, sfinția ta ! rîse Mihai. Te-am ascultat cu luare-aminte. Cu îngăduință... M-am luminat. Sfinția ta socoți că n-ar trebui să-mi trimet ierarhii la sfîntul sinod de la Iași. Să-i las în pace pe ruteni și să mă gîndesc dacă nu cumva credința cea adevărată stă la Roma, și nu la Constantinopol. Poate dac-aș găsi-o la Roma, n-ar mai trebui să mă zbat în atîtea nevoi. Poate c-aș primi destule balimezuri, destule falconete, destui oșteni pricepuți ca signorul Mantovano... Poate-aș avea și eu o curte strălucită ca riga frîncilor. Tîrgurile mele ar fi tîrguri înfloritoare...

Începuse să umble prin spătărie cu pași repezi. Cizmulițele de safian cu tocuri înalte călcau apăsat pe lespezi. Cînd se apropia de fereastră, soarele străfulgera în bumbii de rubin ai coantășului. L-a înhățat pe iezuit de mîneca largă a sutanei și l-a dus, aproape-n zbor, pînă sub tabloul măriei sale Ștefan Voievod.

— Îl cunoști ?

— Numele lui e slăvit de toată creștinătatea ! Însăși sanctitatea sa...

— Ștefan Voievod nu și-a lepădat credința, i-o reteză Mihai, împingîndu-l în partea cealaltă a scaunului domnesc, de unde-i privea Vodă Cercel. Nici fratele meu n-a făcut-o pînă la urmă. Nici Țepeș Vodă. Nici măria sa Mircea Bătrînul, nici Radu de la Afumați, nici Neagoe cel blînd și înțelept, nici...

Înșira pe rînd numele voievozilor Țării Românești purtîndu-l prin fața cadrelor de aur învechit de vremuri. S-a sprijinit cu spatele de prichiciul ferestrei. Un fir de vînt i-a zbîrlit părul negru și creț. A tras aer în piept, apoi cu glas frînt și adînc :

— Te prețuiesc, părinte Girolamo Estorga. Te prețuiesc pentru îndărătnicia cu care-ți aperi credința, pentru iscusințele-ți diplomaticești, pentru ceea ce știi și mai ales pentru ceea ce vrei să știi.

Iezuitul și-a tras obrazul în umbra unei perdele.

— Da, da ! Te prețuiesc pe sfinția ta, ca și bunătățile apusului. Da' să știi, părinte, că noi nu ne putem lepăda credința și obiceiele ca pe niște straie vechi. Ele s-au născut odată cu noi, ne-au fost aproape la bucurie, dar mai ales la durere... Cu ele ne botezăm copiii, cu ele ne nuntim, cu ele ne împărtășim înainte de moarte... Cu ele purcedem la război sau la ospețe. Credința intrată în inima poporenilor n-o poate schimba voievodul cu o poruncă, într-o zi, nici cu zece porunci, într-un an... Iar eu ?... Eu cum aș putea să-mi lepăd credința ? Să mă lepăd de ai mei ? Să fiu urgisit de viitorime ? Să port anatema dincolo de moarte ? Blestemul supușilor mei ?... Părinte, părinte ! Nu sînteți slobozi să vă cîștigați mireni cîți poftiți ? Asuprim noi pe cei de altă lege ? La ce mă ispitești, atunci, părinte ? Avem cu toții loc sub soare. Să ne închinăm Domnului, fiecare după cugetul nostru, și să nu căutăm pierzania aproapelui, atunci cînd se află la nevoie... Să nu-i întindem mîna cu crucea, înaintea mîinii care să-l scoată din vîltoare... Iată, sîngele mi-l dau pentru creștinătate, da' credința, ba !

— Mă închin în fața cugetărilor măriei tale, spuse istovit Girolamo Estorga, plecîndu-se adînc, cu mîinile încrucișate la piept. S-ar putea ca măria-ta să-l aștepți zadarnic pe solul imperial Ioan de Marini Polli, după cum zadarnic l-ai așteptat și pe reverendul Corneliu de Nona, canonic de Udria și arhidiacon la biserica Ieronim di Ripeta din Roma, solul sanctității sale... Am să-mi aduc aminte cu bucurie de pilda măriei tale, care spune că celui ce se-neacă nu-i întinde întîi mîna cu crucea. Nu-i cere întîi pocăință. Ar putea muri înainte de a-l scăpa... Eu, într-o clipă de primejdie, aș primi și mîna cu crucea. Dumnezeu să binecuvînteze pe măria-ta și s-o aibă în sfînta lui pază... Amen !

A ieșit, fîlfîindu-și poalele sutanei. Clanța grea de bronz s-a închis abia auzit. În cireș, vrăbiile încinseseră sobor vesel. Falconeta se bălăngănea în frînghiile vîrtejurilor care-o treceau peste creasta zimțată a foișorului. Mihai a bătut din

palme. Era îngîndurat. Cute adînci i se săpaseră între sprîncene.

— Să vină dumnealui sasul Rudolfu Klein, i-a poruncit vătafului Simion, care-și vîrîse capul în spătărie... Și logofătul Udriște.

*

— Blăstămată să fie domnia asta, într-un Scaun sărac, hăinit, încolțit. Blăstămată țară, afurisiți și căpățînoși oameni... Mai bine-mi vedeam de negoațe și mă duceam dracului, unde a dus mutu iapa.

— Nu huli, măria-ta.

— Nu huli... Doamnia ta, diece, ai dobîndit seninătatea anilor și a pustniciei. Scrii hrisoave și te închini. Eu fierb. De mînie, de rușine, de gînduri pidosnice. Mîrzea nu mai vine. Papistașul îmi aruncă în obraz vorbe mai nemernice decît sudălmile. Jicmond Bator țese urzeli. Ce urzeli, nu știu limpede. Dar le simt... Le simt, le visez noaptea. L-ai văzut astăzi pe vel cămăraș ? A judecat o pricină cu niște zarafi, și zarafii i-au sfîșiat hainele, l-au lovit și l-au scuipat. Mă doare, diece ! Mă doare, îmi sîngerează inima ! Ah, cînd are să bată ceasul socotelilor ? ! Cînd, Doamne !...

Alerga de colo, colo prin iatac, frămîntîndu-și mîinile și trăgîndu-se de barbă. Lumînările sfeșnicului pîlpîiau speriate.

— Rudolfu Klein îmi aduse știri bune. Costă bani grei... Bani... Bani și iarăși bani. Abia ajunsei să plătesc lefurile nemților și cazacilor. Dacă nu-i plătesc, se dedau la furtișaguri și la prădăciuni. Zice că dieta s-a pus cruce. Nemeșii vor pace. Au venit la Turda, străjuiți de oști. Nu vor să-l asculte pe Jicmond Bator. Poate o să se gîndească la oștile mele. Că am să-i stau în sprijin, numai să fie cinstit. Numai să nu umble cu zînzanii la curtea lui Aron. Numai să nu poprească solii împărătești... Ce face la Iași hotnogul Ștefan Răzvan ?

— E mai marele gvardiei !

— Mai marele gvardiei ! ? Pfui ! Făt ticălos de țigancă, crescut la sîn de pan Zamoyski... Sașii ! Sașii și săcuii sînt nemulțumiți. Așa spune Rudolfu Klein. Ar mai vrea niște scutiri de negoațe la vămi... Diece !

— Poruncă, măria-ta !

— Diece, mă tem !

— De cine, doamne ?

— Diece, oare jupînul Radu Buzescu o fi cinstit pînă-n fundul cugetului ? Diece, oare nu m-o pizmui și el ? N-are să mă vîndă lui Bator Jicmond ?

Se oprise în fața diacului Nathanail, îi cuprinsese umerii și-i cerceta ochii cu lăcomie, ca și cînd ar fi vrut să găsească-n ei răspuns pentru cugetul boierului Radu Buzescu.

— Gîndurile oamenilor, ca străfundul mărilor, măria-ta.

— Ah, diece ! Asta-i liniștea pe care mi-o dai ? !... S-a lăsat pe divan, cuprinzîndu-și tîmplele în pumni. Apoi cu glas gîtuit : Mă frămîntă vorbele dospite și furișe ale papistașului. Ce-a vrut să spună ? Ori credința, ori ajutorul ? I-am poruncit Buzescului să se-nțeleagă, peste capul lui Bator Jicmond, cu Giva. A plecat ?

— La ceasurile obedniței... S-a dus valvîrtej.

— I-am poruncit fără caleașcă. Drumurile sînt proaste.

— Era călare !

— Ivan aga să străjuiască din partea papistașilor...

— Străjuiește ! Fii fără grijă, doamne !

— El ce face ?

— Îți îndeplinește poruncile !

Mihai a zîmbit neîncrezător :

— Poate or să se-nvețe minte ! I-ai scris Buzescului toate întrebările mele ?

— Scris, măria-ta !...

— Anume ?

— Să afle cu iscusința și tocmeli diplomaticești ce-a isprăvit Alexandru Cumulovics la Ostrog, la cazaci și la Iași. Dacă sfinția sa Laurențiu Paleolog a dobîndit oarecari foloase pentru noroadele de dincolo de Dunăre și-a putut urca spre Praha. Cum vorbește Jicmond Bator despre Aron Vodă. Dacă poate prinde firul înțelegerilor cu pan Zamoyski. Tractatul să-l încheie fără șovăială, știind că măria-ta ai jurat pe cruce să te scoli cu sabia asupra păgînului. La sfîrșitul lui Brumărel, oștile crăiești să fie la pasul Teleajenului și să aștepte acolo poruncile măriei tale.

Mihai asculta glasul domol al diacului, încuviințînd fiecare poruncă printr-o plecare a frunții. Se mai liniștise. Gîndurile începeau să i se limpezească.

— Diece !?
— Ascult, doamne !
— Ce-a mărturisit vistiernicelul Alexa ?
— Tot !
— L-au pus la cazne ?
— S-a spovedit sub fier.
— Cu martori ?
— Cu martori !
— Să-i faci chemarea la judecată Danului, domnia-ta ! Să-i faci chemare pentru ziua de Sîn-Mihai. Nu-l mai rabd... M-aş bucura dacă ar afla iscoadele canţelariei de taină cam pe unde-şi poartă urzelile.
— Să fim cu grijă, măria ta ! Mai are încă destui dinţi. Nu şi-a tocit încă ghearele.
— Să fim cu grijă, să fim cu grijă, oftă Mihai.
S-a dus la fereastră, deschizînd-o larg. O boare răcoroasă a umflat perdelele de borangic, culcînd sîmburele de lumină al lumînărilor. Voievodul şi-a destăinuit, poate numai lui, cu glas înăbuşit, gîndurile care-l munceau.
— Îmi pare că nu dragostea de credinţă l-a făcut pe popa Girolamo să ne-ndrăgească atîta. S-ar putea ca sub vorbele blînde despre cele ale sufletului să năzuiască după avuţiile moşiilor noastre... Turcul cere, şi dacă nu-i dai, scoate sabia. S-ar părea că papa de la Rîm cere şi el, dar în loc de sabie îţi arată crucea...
S-a întors spre bătrînul sfetnic, care se adunase pe-un scăunel şi-l cerceta c-o privire părintească :
— Diece, diece ! Ne aflăm între două lumi, ca Făt-frumos între munţii care se bat în capete.
— Se cuvine ca măria-ta să ne scoţi la liman.
Mihai şi-a plecat fruntea. A stat aşa vreme îndelungată. Cînd şi-a ridicat-o, avea faţa împietrită şi privirea tăioasă şi rece.
— Aş avea lipsă de căpitanul Gheţea, domnia ta... Şi de...
Uşa s-a deschis binişor, făcîndu-i loc vătafului Simion.
— Olăcar de la Stambul, măria-ta...
— Să intre, tresări voievodul, înseninîndu-se.
Peste o clipă, jupîn Răzbici, acoperit de praf, cu mustăţile zbîrlite, hărtănit şi fioros, a-ngenuncheat la picioarele voievodului.

Diavoli, nu cai trebuie să fi fost înhămaţi la droaşca afurisită care-i zgîlţîia creierii din cap şi care la fiecare hop îl făcea să-şi muşte limba. De cîte ori se izbea de trupul signorului Cosma Capponi, condotierul înşira cele mai cumplite, piperate şi colorate înjurături care se vor fi auzit vreodată sub cerul limpede al Toscanei. Cu toată situaţia jalnică în care se afla, legat fedeleş, cu capul învelit într-o glugă scămoasă şi aspră de lînă, signor Vicenzo Bombardier Mantovano nu-şi putea stăpîni un zîmbet de admiraţie la auzul repertoriului atît de variat şi suculent. După ce de bine, de rău s-a obişnuit cu zgîlţîielile drumului şi după ce şi-a dat seama că orice încercare de evadare e imposibilă, legăturile împletite din mătase pătrunzîndu-i în carne la cea mai mică smucitură, Mantovano a căutat să-şi stabilească poziţia în timp şi spaţiu. În droaşcă se aflau, după toate probabilităţile, trei persoane. El, condotierul, iar la picioarele lor, un necunoscut, care la intervale destul de dese gemea dureros. A patra persoană nu putea fi considerată ca egală. Era privilegiată şi se bucura din plin de aceste privilegii, scoţînd răcnete fioroase şi guturale, chiuind năprasnic şi pocnind din bici, spunînd lucruri necuviincioase şi reprobabile, deoarece caii îşi sporeau eforturile, iar călătoria devenea cu fiecare clipă care trecea un adevărat drum prin Purgatoriu. Cu toată gluga care-l orbea, lui Mantovano i se părea că zăreşte la sfîrşitul acestui drum porţile fumegînde ale Infernului.
În ciuda situaţiei, Mantovano trăia clipe de totală indiferenţă. Cei care-l răpiseră nu puteau fi oamenii iezuitului. Căruţa era însoţită de o escortă destul de numeroasă. În afară de tropotele cailor, scîrţîitul osiilor şi răcnetele surugiului, putea distinge şi limba oamenilor din escortă. Şi slavă Domnului, nu vorbeau nici italieneşte, nici latineşte... Deci, îi arestase principele. De ce ? Nu era greu de ghicit. Iată că presimţirile lui devin realităţi. Păcat că n-a presimţit niciodată atunci cînd a fost urmărit de oamenii sanctităţii sale... Se găseşte într-o stare de repaus relativ, iar gluga îl sileşte să-şi întoarcă privirile înăuntrul său. După ce Girolamo Estorga i-a dovedit negru pe alb care sînt metodele extreme de convingere ale ordinului, a trăit cîteva zile sub imperiul unor halucinaţii stupide. Îi era frică de el însuşi. Îi era frică şi să mai

gîndească. I se părea că într-un cotlon de creier stă ascuns un iezuit pipernicit, cu urechile nespus de lungi, care notează de zor în registru tot ceea ce-i trece prin minte... În definitiv, dacă principele Michael ar fi vrut să scape de ei, nu şi-ar fi complicat existenţa. O lovitură de pumnal n-ar fi angajat pe nimeni. Mai ales în înghesuiala oraşului. Poate-i duce în vreo temniţă ?! Sau poate-i scoate din ţară... Ignaţiu de Loyola a fost un cap diabolic... Unde scrie că dacă Girolamo Savonarola a suferit supliciul pe rugul de la Florenţa, Vicenzo Mantovano nu poate să sufere măcar o pereche de calţavete ?! Totuşi, e îngrozitor să ştii că din umbră te spionează ochi crînceni, că altcineva decît propria-ţi conştiinţă încearcă să-ţi răvăşească viaţa pînă-n cele mai tainice ascunzişuri, că ţi se cîntăreşte fiecare gest şi fiecare vorbă, că eşti înregistrat cu ceea ce mănînci, bei sau te îmbraci...

Droaşca s-a smucit spre dreapta şi acum roţile aleargă pe un drum neumblat şi moale de pămînt. Un miros puternic de codru şi de apă, de stuf şi de mîl, se face din ce în ce mai simţit. Fără prea multă ceremonie, se simte apucat de umeri şi de picioare. Desigur că l-au îmbarcat pe o navă. Mirosul de apă şi de peşte se amestecă cu cel de catran...

— *Sapristi,* signor Mantovano ! se aude glasul înăbuşit şi gîtuit al condotierului. Bărboşii vor să ne arunce la peşti... Să le dau cîteva picioare ?

— Astîmpără-te !... S-ar putea să-i întărîţi.

— *Per Bacco !...* Dacă scap, mă călugăresc... Oare mîna lui pa...

— Taci !

— Am tăcut...

Vîslele plescăie ritmic. Se aude susurul apei. Apoi un clopot îşi revarsă peste lume dangătul adînc, metalic şi solemn. O smucitură uşoară. Barca s-a înfipt într-un ţărm acoperit de mîl. Sînt ridicaţi şi li se taie frînghiile de la picioare. I-au amorţit încheieturile. Umblă ca un om beat. Cineva îl călăuzeşte, ţinîndu-l de umeri. Urcă nişte trepte. Se poticneşte. Miroase insistent a ceară, a tămîie, a biserică. Lespezile şi bolţile răsună. Pintenii zornăie. Se deschide o uşă masivă. O simte după cum se răsuceşte în balamale. Frînghiile de la mîini cad. Sîngele îi aleargă prin degete, făcîndu-l să-i simtă înţepăturile în burice. I se scoate gluga.

— *Per Bacco !... Sapristi !... Madonna !...* Am păţit-o !

Dintr-un pas, Cosma Capponi i s-a alăturat, gata să se apere. Mantovano şi-a încrucişat mîinile la piept, rotindu-şi ochii de jur împrejur. Caută să fie demn şi curajos. Ştie însă că-i tremură colţul buzelor şi genunchiul stîng. I se pune un nod în gît. Se află într-un beci cu bolţi joase şi umede. Într-o creangă de fier arde fumegos o făclie. Un butuc, lîngă care stă sprijinit în secure însuşi călăul. Un ţigan voinic, buzat, gol pînă la brîu, uns cu untdelemn, cu şalvari roşii, zîmbindu-şi dinţii de fildeş. Mai încolo, calţavetele. Celebrele calţavete. O vatră cu cărbuni, peste care se prăjesc nişte cleşti. Un arsenal întreg, de cea mai bună calitate.

— Brrr !... Signor Mantovano ! Simt că m-apucă o ispăşire nebună ! Regrete... şi mai ales o credinţă de sfînt.

— Vezi să nu se transforme într-una de martir ! Aa ! Ce plăcere ! Signor Giovanni Raguzeo !...

Tălmaciul principelui, cam mototolit, abia ţinîndu-se pe picioarele care-i tremurau jalnic, făcea eforturi zadarnice să poată vorbi. Se holba la călău, cu ochii ieşiţi din orbite. Patru soldaţi din cavaleria curţii stăteau de gardă la colţurile beciului, cu săbiile trase.

— *Madonna !* abia îngînă Cosma Capponi. Dacă ţi-am greşit cu ceva, iartă-mă, signor Mantovano ! S-ar părea că aici se va sfîrşi viaţa celui mai celebru condotier al Toscanei... Dacă stau şi mă gîndesc, mai bine mă făceam negustor de varză.

— Acum e prea tîrziu !

— *Per Bacco !...* Văd ! Dacă scap, mă tai împrejur, nu mă mai ating de vin, de femei şi de...

— Ghitară !... E puţin probabil c-ai să scapi. Numai în cazul cînd Judaica, piatra magică cu care-i frecai chelia signorului Racea ca să-i crească părul, n-ar putea să facă acelaşi serviciu pentru căpăţînile retezate de călău.

— *Sapristi,* signore ! Îţi mai arde de glumă !

— Cel puţin să le arătăm „bărboşilor“ dumitale că ştim să murim ca nişte adevăraţi soldaţi. Hei, signor Raguzeo, vino-ţi în fire.

Nemişcarea călăului şi a gărzilor devenise penibilă. Vicenzo Bombardier Mantovano respira pripit. Mirosurile beciului îi produceau greţuri. Securea gîdelui avea reflexe stranii. Orice glumă i se părea caraghioasă în faţa acestor oameni de

piatră. De altfel, caraghioase i se păreau și toate traiectoriile lui Tartaglia, toate tratatele de pirotehnie și mai ales toate visele lui de viitor. Nu știa ce să facă cu mîinile și cu picioarele. Tăcerea devenise sinistră. S-ar putea ca „bărboșii" să fie în posesia unor rafinamente care să-i facă să roșească pe toți inchizitorii papei.

S-a deschis o ușă scundă, zidită în perete, lăsînd să intre un val de aer rece și un bărbat înalt, care-și ținea poala mantiei în dreptul obrazului.

— *Per Bacco*, signor Mantovano, șopti Cosma Capponi... A venit vremea să ne luăm rămas bun... Mai bine mă răpeau turcii din leagăn. Astăzi aș fi fost general de ieniceri.

II

I

Sîmbătă, de ziua cuviosului David din Thesalonic, Radu Ghețea s-a dat pe mîna lui Cîrstocea. Zorii îmbobociseră rumeni la un capăt de zare. Spre Negoi stăruiau pîclișuri scămoase și umede. Sfîrșitul lui Cireșar aromea a fîn, a cetină și a frunze revenite de rouă. Căpitanului nu-i mai ajungeau bojocii, atît erau de proaspete și de tari apele văzduhului. Bodogănind într-una, Cîrstocea i-a rotunjit barba, scurtînd-o taman atît cît o purta măria sa.

— Acu, dacă ești căpitanul roșilor, se cade să porți barbă de căpitan adevărat.

— Da' pînă acum, de ce-a fost ?

— De monah, de față bisericească.

— Tot gură pocită ai rămas... Tunde-mi mustățile ! Prea-mi stau pe oală.

— Ți s-a făcut de sărutat...

Ghețea a rîs vesel. Era gătit în coantășul nou, fața-i strălucea de mulțumire, fiori de nerăbdare îi furnicau prin tot trupul. Satul se trezește cu larma pe care atît de bine o cunoaște. Se aud behăind caprele popii Athanasie. Rînchează

armăsarul lui Tătucu. De bună seamă, moșneanul l-a scos din grajd și-i strînge chinga.

— Dă-i zor, Cîrstoceo ! Acu pică Tătucu !

— Lasă-l să pice ! N-o să i se strămute rînza.

Dinspre Cebucă răsună pocnete de bici. Cam de pe toate drumeagurile încep să coboare care și călăreți. Prin aerul dimineții, glasurile se aud limpede și aproape.

— Urcă cineva poteca...

— Adevărat !

Ghețea, cu o jumătate de mustață potrivită, cu cealaltă jumătate ciupelită, s-a ițit peste pălimar. Pe dunga tăpșanului se arată niște pene de cocoș sălbatic, apoi un vîrf de cușmă pălit voinicește pe-o parte. De sub cușmă se ivește fața rumenă și zîmbăreață a cneazului Berivoiu. Își trage calul de frîie. Peste șa zace curmeziș un căprior cu blana ruginie. N-a apucat să zică bună dimineața, că l-a și încolțit cnezina domniei sale, o muiere slabă și posmăgită, cu ochi frumoși sub niște sprîncene încondeiate. I se ținea de urme, călare pe-un cal pag, înșeuat cu-o șa de lemn și scările din cracă de tei.

— Berivoiule, țap bătrîn, să dea dracu' să-ți sticlești ochii pe la vădane...

— Auzi-o, căpitane ! Auzi-o și trage învățăminte, pînă nu-i prea tîrziu.

— Bun venit, cneazule, bun venit !

— Alelei ! sună glasul ascuțit al cnezinei. Va să zică atît crescuși... Of, Doamne, unde ești, Dobrițooo, unde ești ?...

A lăsat bocetul, de cum l-a văzut ieșit în prag pe cneazul Ghețea.

— Uite-l și pe tartorul bătrîn. De nuntă-ți ardea, domnia ta ?! Ai ? Te frigea la bojoci dac-o lăsai pînă-n toamnă, după datină ?!

— Tot rea de clonț ai rămas, Elino !

Cneazul, în cămașă albă tivită cu rîuri, cu barba pieptănată și pletele omătuite, era numai lumină. Firișoarele roșii, care-i țeseau obrajii, îi îmbujorau fața proaspătă, dîndu-i o înfățișare tînără și pietroasă... A coborît treptele cerdacului și s-a-mbrățișat cu Berivoiu, sărutîndu-se de trei ori. Apoi a cuprins-o pe cnezina Elina de mijloc și a dat-o jos din șa.

— Ira, babo, că ești numai oase ! rîse gros cneazul.

— De scorpie ! întări Berivoiu, dezlegînd căpriorul.

Peste o clipă, tăpşanul, casa şi toată împrejurimea a fost supusă de glasul tăios al Elinei. A intrat în casă şi s-a luat cu mîinile de cap :

— Of, of, neisprăviţilor ! Ian te uită tocmeală de nuntă la dumnealor ! Unde-s oalele, urs bătrîn ?! Unde-s aşchiile ?! Of, of, unde eşti, Dobriţooo, unde eşti să-ţi vezi feciorul şi mai ales pe tartorul de Sarsailă, care ţi-a prăpădit gospodăria ! Cneazuleee, cneazule ! Hai repede şi spune-mi cum arată fata ! A cui e ?! Nălţuţă-i ? Ce ochi are ? Stă departe, c-aş da un treapăt s-o văd. Hai, căpitane, vină să te sărut... Aşa ! Ce te sfieşti... Tunde-ţi mustaţa, nu vezi cum ţi s-a-nfoiat ?! Ei !... Domnia ta, moşnene, pe cine cauţi ?! Ian te uită ce mai bărboi ! Îndată să ţi-l retezi, că cu mine pită cu sare dintr-un talger nu mănînci.

Bietul Tătucu, gătit numai cu cordeluţe, îşi ţinea cuşma-n mînă şi se holba speriat la uscătura care-l meliţa din cerdac.

*

Cînd s-a întors acasă, spre capătul nopţii, taică-su o aştepta în cerdac. Ancuţa s-a împieptoşat, gata de harţ.

— Să nu mă întrebi unde am fost ! se repezi ea, cu glasul înecat.

Bojin nu i-a răspuns. Cu o nespusă blîndeţe a cuprins-o pe după umeri, trăgînd-o la piept. Ancuţei i s-a tăiat răsuflarea :

— Taică !

— Nu fi vrăjmaşă, Ancuţo !...

Au stat îmbrăţişaţi multă vreme. Fata şi-a culcat obrazul îmbujorat pe umărul părintelui ei.

— Iartă-mă !

— N-am ce să-ţi iert... Dragostea nu intră sub popreala cugetelor noastre. Mîine vă puneţi cununiile... Haide ! Nu te mai frămînta. Să mergem să-ţi gaţi zestrea.

— Zestrea ? se miră Ancuţa, dezlipindu-se de lîngă el.

Ochii lui Ion Bojin străluceau de mulţumire. Afară se luminase. Cînd au intrat în casă, Ancuţa a scos un strigăt de mirare. Taică-su grămădise în odaia mare, peste sipetul greu în care-şi adusese zestrea răposat maică-sa, toate pernele, toate aşternuturile, scorţetul şi blidele. Alături, rezemaţi de zid, stăteau patru saci plini cu lînă, iar pe-un scaun, sipeţelul în care niciodată nu-şi aruncase ochii. Bojin a luat-o de mînă şi-a

dus-o pînă lîngă scaun. A scos o cheiţă de la gît, a îngenuncheat şi, cu mîini tremurînde, abia nimerind broasca, a descuiat capacul. Peste cîteva grămăjoare de aspri, de bumbi şi de motchiţe de mătase, aşezate cu grijă, se răsfăţa o salbă cu trei rînduri de galbeni noi, împărăteşti şi o pereche de cercei cu picioare, din care numai jupîniţele pot purta.

Plină de încîntare, Ancuţa şi-a petrecut salba pe după grumaz, alintîndu-se. Apoi, izbucnind în lacrimi, a aşezat-o cu grijă pe laviţă şi s-a cuibărit în braţele tătîne-su. Bojin o mîngîia în neştire pe creştet şi pe obraz, dezmierdînd-o cu vorbe fără şir şi fără-nţeles.

— Taci cu taica... Maică-ta, sărăcuţa... Tu eşti ca o zînişoară... Căpităniţa taichii, căpităniţă... Biata maică-ta... Păgînii, arde-le-ar iadul inimile... Le-am strîns zi de zi... Să nu mă alungi...

2

Pînă la prînzişor, tăpşanul din faţa casei cneazului Gheţea s-a umplut de cai legaţi pe sub brazi, de moşneni gătiţi în straie de sărbătoare, de forfota repede şi măruntă a muierilor. Domnia sa cneazul îşi preumbla barba albă şi statul uriaş de colo, colo, zîmbind şi priveghind lucrul cumetrelor. Se aşterneau feţe albe de in peste mesele pe care le durau moşnenii din Cremenari, bătînd în pămînt pari ţepeni şi tocmind peste pari blăni luate din proaspăt la rîndea. Teslele muşcau din carnea lemnului, muchiile topoarelor răsunau înfundat. Cîţiva flăcăiandrii aduceau de la deal sarcini de crengi uscate şi de cetini verzi. Cu mînecile suflecate, Ricu belea berbecuţii spînzuraţi de grinda cerdacului. Lîngă grajd, Cebucă tocmea gropniţa în care se va frige noatenul în blana lui, aşa cum cere datina.

Cnezina Elina plecase la Drăgoieşti, fiind nună mare, şi cneazul răsufla uşurat. Din clipă-n clipă ieşea asupra clonţului de stîncă, cercetînd zările, cu mîna streaşină. Îşi ridica sprîncenele, ofta, apoi se-ntorcea la ai lui, ici îinternînd un colţ de pînzătură, dincolo punînd mîna pe teslă, sau aninînd mai bine între crengi vrun burduf de brînză aşezat şui.

Era mulţumit. Mulţumit că toate satele moşneşeşti de sub munte, începînd cu Arefu şi isprăvind cu Berivoieştii, şi-au repezit soli şi daruri, în semn de preţuire şi de dragoste. Mulţumit că la o zi mare ca asta cnezii vechi, tovarăşi de lupte şi de sumeţie, n-au pregetat să-şi lase ocinele, ci, încălărîndu-se dimpreună cu cnezinele, ăi de le mai au, s-au grăbit spre Cremenari. N-a ajuns încă Iarciu, n-au ajuns Vîlcan şi Bora şi se miră de ce n-a venit încă cetaşul Ioniţă de la Bucşăneşti. Mulţumit mai ales că de azi încolo cuibul de vultur al Gheţuleştilor va prăsi şi mai departe pui vînjoşi, care să stea strajă asupra Cremenarilor. Încaltea, dac-o fi să treacă întru cei drepţi, să aibă somn tihnit, ştiind că vitele boiereşti, ori caii păgînilor n-au să-i pască iarba de pe mormînt.

— Asta nici nu se poate, Dănuţul moşului, bodogăni cneazul, privind pe urmele nuntaşilor care se mişcau spre Drăgoieşti, învăluiţi într-un nor auriu de praf.

*

După ce-au trecut Argeşul prin vad, Radu Gheţea s-a ridicat în scări, chiuind năprasnic.

— Iuiuiuuu ! Goana, măăă ! Goana !

Cincizeci de călăreţi s-au plecat pe oblîncuri. Tătucu, care purta suliţa împodobită cu năframe, a dat pinteni, răcnind gros, din fundul bojocilor :

— Aţine-te, vere !... Aţine-te !

Caii galopau cu urechile culcate şi coamele vînturite. Flăcăii care mînau cele zece căruţe cu muieri s-au ridicat în picioare, rotind bicele pe deasupra capetelor. Fiecare căruţă era înhămată cu cîte patru telegari. Soarele lucea pe crupele linse, străfulgera în salbele muierilor, rîdea ghiduş din zecile de cordeluţe de toate culorile împletite în coame şi cozi, legate de loitre şi de străjile paloşelor. Cetinele împlîntate la leuci se zbăteau într-o nelinişte veselă. Pînă şi cei patru boi fumurii, cu coarnele împodobite, înjugaţi la carul de zestre, au rupt-o la goană, săltînd greoi în juguri. Sprijinindu-se de umărul Berivoiului, cnezina Elina s-a săltat în leagăn, dînd glas ascuţit :

— Asta-i goană ?!... Să veniţi la Berivoieşti, pe apa Brătioarei, să vedeţi nuntă, nepricopsiţilor !...

Un hop a aruncat-o în braţele Berivoiului. Flăcăii au chiuit veseli. Caii zvîrleau spuma prin zăbale. Hamurile şi cioltarele

se tiviseră cu clăbuci albi. Tăuni mari bîzîiau îndîrjiţi pe deasupra călăreţilor. Bucşile de fier ale căruţelor clănţăneau. Peste zare se ridicau fumegînd aburi străvezii.

În marginea Drăgoieştilor au domolit caii şi i-au pus la pas. Radu Gheţea s-a întors în şa. Flăcăii aveau feţele brobonite de sudoare. Costa Ursu, roşu gotcă, nu-şi mai lua ochii dintre urechile fugarului. Căruţele se-nşiraseră pe şleau, mult în urmă. De sub roţi şi de sub copite ţîşneau norişori de colb, ca nişte pămătufuri de împuşcături.

— Haida-ha cu ursu la miere ! glumi Iosif Veveriţă, pălindu-şi pe ceafă cuşma buhoasă, împodobită cu pene de gotcan.

— Haida-ha, că-i bogat nevoie mare !... Are case-n trei pereţi şi uşa prin pod, răspunse Tătucu din spatele bărboiului.

— Aşteaptă, murgo, c-ai să paşti prundul !

— Bărbatul fără muiere, ca sabia fără teacă !... O spală ploile şi rugineşte.

Nuntaşii au descălecat, bătîndu-şi caii pe grumazurile asudate. Într-aceea ajunseseră şi căruţele. Nunul mare, cu cuşma aşezată voiniceşte pe-o sprînceană, a-nceput să împartă porunci straşnice.

— Halal oameni fără minte... Vi-aţi ostenit caii şi cînd o fi la prapur...

— Nu ne rămîn ei pe noi !

— Tocmiţi-vă de alai ! Haide, să se pornească vorniceii.

Gheţea l-a îndemnat pe Diavol din pulpe. Tătucu şi-a potrivit coada suliţei la scăriţă. Nunta a rămas sub poala codrului şi curînd s-au auzit glasuri vesele de fete şi flăcăi chiuind :

...Cerbii de la munte
Plecau a lor frunte,
Mistreţii colţaţi
Cădeau improşcaţi,
Capra săltăreaţă
Nu scăpa cu viaţă,
Lupii din pădure
Picau sub secure...

Uliţa satului e pustie. Cîte-un dulău latră leneş, vîrîndu-şi nasul printre nuielele gardului. Nici acum nu-şi simte gîndurile

limpezite. Totul se-ntîmplă așa cum trebuie să se întîmple, fără ca el să fi mișcat un deget. S-ar părea că voia și gîndul cneazului au trezit Cremenarii dintr-o somnie, închegînd puterile moșnenilor într-o singură putere în stare să scoată mese din pămînt, să găsească nuni mari cale de șapte munți spre soare-răsare și mai ales să-i cuprindă cugetul tot, și vrerile toate. Iată-l vornicel la Costa Ursu pe el, căpitanul domnesc al roșilor. Îi șade bine și nu se sfiește. Dimpotrivă. Mîndria îi umflă pieptul... Să vadă drăgoieștenii cam cu cine au de-a face.

...Ursul cu cercei
Umblă după miei,
Lupul cu cimpoi
Umblă după oi,
Și-un iepure șchiop,
Într-un vîrf de plop,
Treieră la bob...

— Al dracului Iosif Veveriță, zîmbește Tătucu. Bine le mai potrivește... Aține-te, căpitane. Iaca nunta miresii... Te-te drăcie... Da' știi că se țin țapăn drăgoieștenii !...

— Nu se dă Lambru !

— Aș ! Apoi frîngîndu-se-n șa : De mult voiam să ți-o spun. Să știi că mie a-nceput să-mi pută !

Radu Ghețea a întors fața, cu sprîncenele ridicate a mirare :

— Tocsabă, căpitane !... Tocsabă !... A ținut sfat cu alde Ricu și alde Cebucă. Tainic, nevoie mare... A fost și jupîn Cristian negustătorul... Înainte de-a urca spre Sibii.

Fruntea căpitanului s-annegurat. Tocsabă i se păruse schimbat încă de la iarmarocul Paștilor.

*

Ghemuită lîngă fereastra cu obloanele crăpate, cu inima zvîcnind îndesat, cu urechile vîjîind, Ileana asculta glasurile care se ciorovăiau în bătătură. I se umezise podul palmelor. A împins obloanele, atît cît să-și poată scoate vîrful nasului.

— Doamne, e căpitanul în carne și oase ! Atîta cinste pentru o copilă sărmană, orfană și batjocorită ca mine... Pleoapele

i s-au zbătut des, strivind lacrimile care i se aninaseră sub gene. O duioșie pe care n-o mai simțise de mult i-a înmuiat inima.

— Doamne, Dumnezeule ! Ai o răsplată a ta, pentru cei sărmani... Maica Domnului.

N-a mai putut să-ngîne o iotă. Buzele i se uscaseră iască. Și-a culcat fruntea pe prichiciul de lemn, răzuit cu cuțitoaia. Cuprinde acum, în clipa asta, tot zbuciumul anului care s-a scurs. Iat-o în prag de viață, după atîtea amărăciuni și atîtea deznădejdi. Poate să fie anume legi, care să ceară oamenilor vamă de lacrimi, pentru fiecare prag de viață. S-ar putea și asta... Ca niciodată, tătuța-i stă în preajmă. Îi aude glasul trudit, izvorînd dintr-o depărtare a amintirilor. Poate-o binecuvîntează.

— Iartă-mă, tătuțo, dacă n-oi fi ținut jurămintele așa cum le-am făcut... La urma urmelor, sînt o fată puțină la minte. Am și eu o inimă și un alean... Uricile...

S-a ridicat, ștergîndu-și ochii cu dosul palmelor. Sînii vîrtoși îi tresăltau sub iia subțire ca boarea.

...Unii ziseră că e urmă de zînă,
Să fie împăratului cunună...
Și ziseră că-i urmă de căprioară,
Să fie împăratului soțioară...
Noi am descăleca
Și am mai sta,
C-am mai ura,
Dar ni-i frică c-om însera
Și-avem de trecut stînci,
Văi adînci,
Munți
Cu brazi cărunți...

Glasul bărbătesc și dulce al căpitanului Ghețea rostea fără smintire viersul vornicelului, după datina din moși-strămoși. Ileana îl asculta împurpurată de fericire... Printre obloane se strecurau miresme iuți de bălegar, de sudoare de cai, de arșiță.

După ce Lambru i-a legat căpitanului năframa nevesti-si de frîu, l-a poftit să descalece și să vadă dacă nu cumva că-

prioara de-o caută s-a ascuns la ei în sat. Radu Ghețea s-a împotrivit, răspunzînd că nu descalecă decît pe scaun de argint. S-au mai tocmit, după cum cerea obiceiul pămîntului, apoi vornicеii i-au cinstit pe drăgoieșteni cu :

Rachiu de la Pitești,
Cum bei te și veselești,
Iar nu cu țuică de-a dumneavoastră.
zeamă de prune,
cînd bei multă
te umflă-n burtă...

Nuntașii miresei au tras din ploști, plescăind din limbă și ștergîndu-se la gură cu dosul palmelor. Turme de nourași cu lîna plăviță se adunau spre Negoi. Dragu, orbul satului, și-a umflat bucile, suflînd din cimpoi. Nuntașii au dat chiot. Stan Alăman, olăcarul, a-ncălecat și, sărind gardul, a împuns-o la goană. Radu Ghețea și Tătucu și-au slobozit fugarii pe urmele lui. Se chema că drăgoieștenii așteaptă nunta, mirele și pe nunii mari.

Soarele rîdea din crucea bolții. Codrii Drăgoieștenilor privegheau nunta, ca niște străjeri tufoși, mustăcioși și îngăduitori. Un fluture coadă de rîndunică, galben, cu pete negre, s-a vînzolit pe deasupra satului, apoi, înspăimîntat de atîta chiot și tropot, a zburat spre țintirim, poposind într-o tufă de sînziene înflorite. Din fînațurile crescute pînă-n limba de pădure, care odinioară adăpostise conacul boieresc, ciocîrliile săgetau ariile albastre ale văzduhului.

Nunta mirelui, călăuzită de Radu Ghețea, se-ndrepta unduind în pași lini de horă spre casa Lambrului, unde juca nunta miresei. Un strat gros de praf nălbea cizmele moșnenilor și ciuboțelele roșii ale moșnencelor din Cremenari. Radu Ghețea și-a desfăcut copcile coantășului. Stanciu Arsul trăgea arcușul pe ceteră și Gheorghe Afumatul horea din caval, rotindu-și ochii în toate părțile.

— Iu, iu, iu, bă Afumatule, strigă Iosif Veveriță, sticlindu-și ochii ca boabele de piper. Te bucuri că nu-i Danul să te agațe la fum.

Afumatul și-a dat ochii peste cap, guițînd ca porcul, în rîsetele moșnenilor.

Colo-n deal spre muntecel
Mi se plimbă-un voinicel
Cu cojocu' contășel,
Cu cușma creață de miel,
Parcă-i tras printr-un inel,
Dă-mă, maică, după el!

Glasul bărbătesc al Tătucului stăpîni cîntecul lăutelor și al cimpoiului, care se tînguia din curtea miresei. I-a răspuns Ioana lui Lambru, cu viers înalt și dulce :

Draga mamii, nu te dau,
Că el e voinic moșnean,
Iubește-o fată pe an
Și te lasă cu alean!

Cimpoiul a trecut la o sîrbă îndrăcită. Fetele și flăcăii din Drăgoiești s-au cuprins de mijloc, împletindu-și brațele într-un lanț strîns. Au început să frămînte pămîntul, mărunt și repede. Chicile flăcăilor zburau în vînt. Cozile grele ale fetelor, împletite cu flori, li se zbăteau pe umerii iilor. De sub fote se arătau pulpe dăltuite, arse de soare. Doi drăgoieșteni au sărit în fața cerdacului, străjuind ușa casei cu paloșele trase. Datina cerea ca nunta mirelui să spargă lanțul de nuntași ai miresei, iar mirele, după ce va învinge în luptă pe cei doi străjeri, să intre în casă, să prindă mireasa și să se arate în fața lumii, ținînd-o în brațe.

Cnezina Elina, prinsă-n joc lîngă Tătucu, îl îndemna pe Costa Ursu cu vorbe tăioase și glas ascuțit :

— Hai Ursane, hai novacule. Sparge lanțul delurenilor! Arată-le ce pot muntenii !... Mă, plăieș ești tu ? !

Își clătina căița cu înverșunare. Sprîncenele încondeiate i se ridicaseră a mînie și poruncă. De trei ori se izbise Costa Ursu în lanțul drăgoieștenilor și de trei ori bătuse-n stîncă.

— Iraaa ! se căină cnezina. Berivoiule, pîntecosule, sai și-i ajută mirelui... Nu te hlizi, buhă bătrînă !

Radu Ghețea a tras nunta în ogradă. Costa Ursu și-a vîrît capul între umeri, cumpănindu-și paloșul cu stînga. A pălit lanțul de nuntași cu umărul drept, atît de crîncen, că l-a ros-

togolit în ţărînă pe Ispas al Tîmpii, cel mai voinic flăcău din Drăgoieşti.

— Aşa, Costo ! chiui vesel Iosif Veveriţă.

În clipa cînd mirele şi-a încrucişat paloşul cu străjile, drăgoieştenii şi-au desfăcut lanţul, primind între ei pe cei din Cremenari. Căiţele şi văliturile ca spuma ale moşnencelor au înflorit lîngă cuşmele vechi ale călăraşilor domneşti. Locul de cinste, de la capătul horii, i-a fost dat lui Radu Gheţea. Cu cîteva lovituri scurte şi îndesate, apărîndu-şi capul şi tăind cu iscusinţă, Costa Ursu a trecut printre străjeri. A dat buzna în casă gîfîind, lac de sudoare, cu inima cît puricele, cu genunchii moi.

Ileana-l aştepta în mijlocul odăii, semeaţă, învăluită în horbote, ca o împărătiţă.

Nuntaşii se traseseră la umbră pe sub streşini, prin cerdace, sau stăteau pe vine la adăpostul gardurilor. Simţind că drăgoieştenii vor să-i ospăteze şi ştiindu-i lipiţi, Radu Gheţea l-a înghesuit pe Lambru într-un cotlon de tindă :

— Bade Lambrule, să ne urnim spre Cremenari... Ne aşteaptă ai noştri, cu ospăţul.

— Ce faceee ? se minună Lambru. Faţa aspră cu creţuri dese la colţurile ochilor i s-a posomorît, ca acoperită de-un nor. Şi-a scuturat pletele, plin de mîhnire : Oameni sîntem, domnia ta, nu cîini... Avem şi noi un obraz şi o cinste. Nu ne înfrunta... Apoi simţindu-şi nevasta prin preajmă : Auzit-ai, Ioană ?

— Auzit, bărbate. Şi-mi frig obrajii de ruşine... Ce, sîntem ţigani ? pufni drăgoieşteanca. Odată-i nuntă c-o fată de cneaz... Că pe al nostru-l luă Maica Domnului...

Radu Gheţea şi-a plecat fruntea :

— N-am vrut să vă supăr.

— Atunci, hai şi ne-om ospăta cu ce ne-a dat Dumnezeu.

Sub vişinii pricăjiţi şi sub puieţii firavi de meri s-au întins cearceafuri albe de in. Drăgoieştencele au adus castroane şi oale cu supă aburindă de pasăre. Ploştile au trecut din mînă-n mînă. Nuntaşii flămînzi scoteau zeama pe rînd, cu lingurile scobite în lemn de tei. Dulăi costelivi au început să dea tîrcoale mesenilor. Se repezeau rînjindu-şi colţii, de cîte ori li se zvîrlea cîte un os. Muştele se aşezau pe marginea blidelor şi pe feţele asudate ale oamenilor. În cerdacul Lambrului se ospătau mirii, popa, nunii mari, vorniceii şi părinţii de suflet

ai Ilenei. Se auzea numai glasul umflat al cneazului Berivoiu, povestind nişte isprăvi înfricoşate, făcute de domnia sa în războiul de-l bătuse cu vornicul Timotei, care voise să-l rumânească. Radu Gheţea asculta cu gîndurile aiurea. Se uita la Costa şi la Ileana cu o privire plină de duioşie. L-au smuls din visare strigătele flăcăilor din Drăgoieşti, care-şi jucau caii în uliţă :

— Prapurul, prapurul... Poftiţi să ne întrecem la prapur, moşnenilor.

Prapurul e joc voinicesc. Dacă-l primeşti, se cheamă c-ai să te lupţi zdravăn pentru năfrămuţa miresei ; dacă nu-l primeşti, gazdele îţi jupoaie nuntaşii de şei şi de frîie, ori trebuie să te răscumperi cu bani grei. Aşa că flăcăii din Cremenari au poftit sfat de război cu dumnealui căpitanul Gheţea.

— Să ne luptăm, striga cu glas mare Ulmeş, privindu-l chiondărîş pe Radu Gheţea.

— Vreţi cu toţii ? întrebă căpitanul.

— Vrem !... La prapur ! La prapur !

Într-o goană, moşnenii şi-au închingat fugarii şi s-au săltat în şa. Drăgoieştenii se aţineau în uliţă, gata să-i înhaţe. Tuşind, Lambru a ieşit pe treptele prispei. S-a făcut linişte.

— Şi eu zic să facem prapur, spuse el cu glas înăbuşit. Da' să ştiţi că nu prea avem unde.

— Pînă-n marginea pădurii, cneazule, izbucni un glas tînăr şi nerăbdător.

— Mă voinicule, ăla-i fînaţ domnesc, oftă Lambru. Drăgoieştenii păliseră. Se auzeau găinile cotcodăcind leneş.

— Da' voi nu sînteţi călăraşi domneşti ? strigă cnezina Elina, făcîndu-şi loc lîngă Lambru. Îşi ţinea mîinile-n şolduri şi se roşise toată de atîta mînie : La prapur, şoimulenilor !... Ah ! Ce n-aş mai da să am şaptesprezece ani ! Haide, mireaso, scoate năfrămuţa !

— La prapur !... La prapur !... chiuiră călăreţii, pălindu-şi cuşmele şi jucîndu-şi caii.

Nuntaşii se buluciseră spre poartă, gata să alerge-n marginea satului. Ileana şi-a scos năfrămuţa din sîn, fluturînd-o între două degete. Radu Gheţea i-a aruncat o privire fugară lui Iosif Veveriţă, arătîndu-i un colţ de gard, înalt cît un stat de om, care răspundea într-o ulicioară strîmtă. Vînătorul şi-a clătinat buha de cuşmă, zîmbind şiret. Cînd Radu Gheţea s-a închinat în faţa miresei, luîndu-i năframa, Iosif Veveriţă şi-a

vîrît degetele sub coada iepei. Într-o clipită, călăreţii au golit locul, împroşcaţi de copite şi de muşcături. Ba văzîndu-l pe prichindelul de moşnean căzînd cînd pe gît, cînd pe crupă, drăgoieştenii au izbucnit în hohote de rîs :

— Proptiţi-l, mă, că-l suflă vîntul.

— Aduceţi un arac !... Repede !

— Asta nu-i capră, moşneşelule !... Îi iapă !

— Brrr !... Ho ! Nea, oţopina dracului, nea ! striga oţărît Iosif Veveriţă, împingînd călăreţii spre ţintirim.

În clipa aceea, Radu Gheţea a sărit în şa, strîngîndu-şi pulpele şi slobozind frîiele. Diavol s-a pornit în galop mărunt. Văzînd gardul, şi-a potrivit paşii, s-a proptit cu un icnet pe picioarele dinapoi şi şi-a luat vînt, lungindu-se peste măsură, cu urechile băţ, plecate spre-nainte. În urma căpitanului au izbucnit chiote sălbatice. Uliţa a-nceput să duduie înfundat. Nori de praf s-au ridicat peste Drăgoieşti. Cîţiva bătrîni care se prăjeau sub prispe au ieşit la gard, ţinîndu-şi ismenele şi clătinîndu-şi capetele pleşuve. Radu Gheţea flutura năfrămuţa deasupra capului, tîrînd după el o trîmbă de aproape optzeci de călăreţi. Au intrat în fînaţ, culcîndu-l la pămînt. Curînd, căpitanul a auzit în urmă răsufletul greu al unui cal şi-un glas sugrumat :

— Dă-mi-o mie, domnia ta...

Era Ulmeş, cu cîteva lungimi înaintea a patru drăgoieşteni, răzleţiţi în potcoavă. Căpitanul şi-a strunit armăsarul, i-a trecut năfrămuţa lui Ulmeş, încercînd să taie fînaţul pieziş, ca să-l aştepte cînd s-o întoarce. Copitele depănau depărtarea. Flăcăii, încălziţi de goană, chiuiau. Dinspre pădure, Radu Gheţea a văzut repezindu-se în calea lui Ulmeş un călăreţ, la cuşma căruia strălucea semnul de argint al pîrcălabilor domneşti. Răcnea ceva şi-l ameninţa cu pumnul...

...Carul de zestre era tras în faţa prispei. Boii, cu coarnele împodobite, rumegau liniştiţi, apărîndu-se cu cozile de muşte. Îşi ţineau ochii întredeschişi, fără să ia seama la zarva din jur. Călare pe-un roib înalt şi vînos, îmbrăcat în cămaşă de inişor, voinic şi mustăcios, cu faţa brăzdată de fier, pîrcălabul State se luase de Lambru.

— Bine, cneazule, ăsta-i cap la domnia ta ? N-ai primit poruncă să grijeşti fînaţul ? L-aţi culcat la pămînt mai abitir ca tătarii.

— Unde era să jucăm prapurul ? răspunse Lambru, privindu-l de-a coasta.

— Dă-l încolo de prapur, se înfurie pîrcălabul. De prapur îmi arde mie ?! Ce, glumeşti cu poruncile domneşti ?! Ai merita cîteva harapnice, căpăţînosule.

Lambru albise. Buza de jos îi tremura. S-a înfipt lîngă pîrcălab, apucîndu-i calul de sub zăbală.

— Ascultă, State ! Noi facem nuntă. Nuntă cuviincioasă, după datină. Să nu te amesteci, că...

— Că ce ? se sumeţi pîrcălabul, ridicîndu-se-n scări.

— Că te ucid !

Pîrcălabul a holbat ochii, rămînînd o clipă cu gura căscată. Apoi şi-a dat capul pe spate, izbucnind într-un hohot nestăpînit de rîs. Îl podidiseră lacrimile, de atîta chiot. Drăgoieştenii îl înconjurară ameninţători. Ispas al Tîmpii îl apucase de scară. Lambru îi înfipsese mîna-n brîul de piele, căutînd să-l dea jos din şa.

— Aninătoarea ta de slugoi, scrîşni cneazul. A mai fost unul Muşat...

— Lasă-l, cneazule !

Porunca a venit aspră şi fără putinţă de împotrivire. Radu Gheţea îşi potrivea cuşmuliţa din pîntece de rîs, la care strălucea surguciul de căpitan. Pîrcălabul l-a cunoscut pe loc. A descălecat şi, făcîndu-şi loc cu coatele, i s-a-nchinat, zîmbindu-i bucuros.

— Nu-i mai certa, pîrcălabule... Fînaţul are să se-ntremeze, de cum o da o ploicică bună. De vină nu-i Lambru. Eu am poftit să jucăm prapurul... Ducem fata la noi în sat... Mă bucur că străşniceşti asupra poruncilor domneşti. Avem lipsă de fîn, da' aş pofti să ţii minte că mai ales avem lipsă de călăraşi... Apoi întorcîndu-i spatele, s-a-nchinat către Lambru şi către nunii mari : Aşteptăm să încărcăm şi să pornim !

— Şi tu, pîrcălab însemnat ce eşti, şterge putina, pînă nu-mi sare ţandăra, se oţărî cnezina Elina, din capul scărilor, către slujbaşul domnesc. Haide !... M-ai făcut să-mi rămînă găluştele-n gît.

Frunţile oamenilor s-au descreţit. Pîrcălabul, bătînd plecăciuni către Gheţea, şi-a tras calul afară din ogradă. Vreo cinci flăcăi din Cremenari, roşii de ciudă, scoteau şeile şi frîiele, dîndu-le celor din Drăgoieşti, care-i ajunseseră la prapur şi-i

păliseră cu latul paloşelor peste spinări. Moşnencele se urcaseră în cocii, chicotind vesele, cu ochii aţintiţi pe uşa Lambrului.

— Să vedem ce zestre i-o fi făcut ?

— Văzuşi ce ne dădură de mîncare ?!

— Ei şi tu, fa Marie !... Îs oameni săraci !

— Nu-i ponegri, gură rea !

— Îs nişte amărîţi !

— Parcă... Costa are cine ştie ce ?!

Un sipet nu prea mare, o pătură de lînă, trei perne, o purcică şi-o mieluţă. Cînd să iasă mireasa, flăcăii din Drăgoieşti au scos paloşele, strigînd :

— N-o dăm !

— S-o răscumpere nunul mare !

Zîmbind, cneazul Berivoiu a lepădat un pumn de aspri noi. S-a îmbăţoşat, scoţîndu-şi burta şi înfigîndu-şi degetele în chimirul de piele galbenă, înflorat cu ţinte de argint. Cîteva moşnence au izbucnit în rîs. Despa arăta spre carul cu zestre, torăind ceva în maramă. Lambru le-a văzut. A dat la o parte fiarele încrucişate în faţa scărilor şi, urcîndu-se alături de mireasă, a tunat către nuntaşi :

— Moşnenilor şi făloşilor, nu mai rîdeţi de sărăcia noastră...

I se umflaseră vinele gîtului. S-a întors spre nunul mare : Cneazule Berivoiu, n-ajunge !

— Mai dau !

— N-ajunge s-o răscumperi pe Ileana nici tot Berivoieştii la un loc, nunule mare ! Bogăţia noastră, moşnenilor, nu stă nici în salbe, nici în ii înflorate cu aur. Stă în cugete, în dragostea unora faţă de alţii. În seninătatea inimilor... Ileano ! Tu ne-ai slobozit satul. Iată ce-ţi dau de zestre... Na ! Ţine punguţa asta cu ţărnă din Drăgoieşti. Am adunat-o de pe gropniţa răposat cneazului Drăgoi. Nu uita nici cine l-a omorît, nici de ce l-a omorît. Spune-le şi copiilor... Şi dacă ţi-o ajuta ăl de sus, şi nepoţilor... Din mieluşică, un ciopor ! Din purcică, o turmă !...

Cîteva muieri au icnit în plînset. Caii trepădau, izbind pămîntul cu copitele. Ileana, dreaptă, nemişcată, galbenă, îşi înfipsese dinţii în buza de jos. Pieptul i se zbătea sub iie. Deasupra ţintirimului, în pulberea de aur a soarelui, se juca un roi de fluturi. Casele începuseră să-şi lungească umbrele peste uliţa cu colbul frămîntat. Un vîrtej stîrnit din senin a ridicat o pîlnie de praf în care se zbăteau fire de paie, trecînd-o pe deasupra ogrăzilor.

Atunci s-a auzit glasul dulce al Ioanei, îngînînd sfios vorbele cîntecului :

Frunză verde lăcrimioară,
Lado, lado, surioară !
Du-te-n haine de mireasă
La bărbatul tău acasă.

Celelalte drăgoieştence au răspuns înalt şi tremurător :

Lasă mamă, lasă tată,
Că de-acum eşti măritată...
Lasă fraţi, lasă surori,
Lasă grădina cu flori.

Caii ropoteau des, nechezînd. Flăcăii chiuiau. Căpitanul Gheţea şi-a scos pistoalele, slobozind două focuri în văzduhul împurpurat al amurgului. Bucşile de fier ale căruţelor clănţăneau zorind la drum. În faţa convoiului călărea vesel Tătucu. Suliţa împodobită cu ştergare se legăna în treapădul armăsarului.

Nuntaşii mirelui şi-au strîns caii scară la scară, înconjurînd căruţa miresei ca într-un lanţ. Iar moşnencele, după ce-au rîs zdravăn văzînd cele două „cuscre" căţărate pe zestrea Ilenei, alungînd nişte furi cu năframele şi rămînînd în urmă, învăluite într-un nor sîngeriu de praf, au reluat firul cîntecului, răspunzîndu-le drăgoieştencelor :

Lado, lado, nu mai plînge,
Mijlocelul nu-ţi mai frînge,
Că acasă te-oi întoarce
Cînd pe strat inul s-o toarce...
Şi la maică-ta te-i duce,
Chiar atunci şi nici atunci...

Ca un detunet au izbucnit, bărbăteşte, moşnenii :

...Şi nici atunci :
Cînd bondariu-o face miere,
Cînd o face plopul mere
Şi răchita vişinele,
Să-ţi alini pofta cu ele !

Cîntecul se-nvăluie cald, risipindu-se-n lunca înverzită a Argeşului. Printre arini, undele fulgerau muiate-n purpură.

în urma nuntașilor, cu bărbile-n piept, călare pe păr, ținîndu-se de coamă, veneau rușinați flăcăii din Cremenari, care-și pierduseră șeile și frîiele la prapur.

3

Duminică, pe la ceasul al nouălea, Radu Ghețea o strîngea pe Ancuța de mînă ca și cînd i-ar fi fost frică să n-o piardă. Deasupra lor, cetinele brazilor se-nfiorau ușor, sub alintul unui vîntișor pornit dinspre munte. Îi ajungeau nedeslușit la ureche vorbele învălmășite ale mesenilor, zumzăitul înfoiat al cobzei, fluieratul naiului și tînga dulce a lăutelor. De dimineață, părintele Athanasie le pusese cununiile. Iată că drumurile, zbaterile și îndoielile lui au luat sfîrșit. Și-a ridicat privirea. Prin cetini se cernea o trîmbă aurie de raze.

— La ce te gîndești, bădiță ? La ce te gîndești, Radule ? ! se îndreptă repede Ancuța, lipindu-și tîmpla de umărul lui și căutîndu-i ochii cu ochii ei mari, curați și catifelați.

— La tot ce-a fost, la tot ceea ce va fi de acum încolo, Ancuțo !

— Credeam că te gîndești la mine, se îmbonță tînăra nevastă, tremurîndu-și genele lungi. Aș pofti să joc, dacă nu te rușinezi.

Radu Ghețea a rîs scurt, apoi cuprinzînd-o de mijloc a ieșit din tăpșan. Cimpoiul Dragului s-a dezumflat cu un oftat de om ostenit, apoi a-nceput să hîrîie ascuțit un brîuleț îndesat, ca la Argeș. Ancuța și-a petrecut mîna după gîtul lui, mărunțind des din ciuboțele. Își zvîrlise fruntea-n sus și-l privea aprig, îmbujorată și pusă pe harț. Radu Ghețea a pocnit din pinteni, și-a pus dreapta-n șold, apoi s-a avîntat frămîntînd tăpșanul, cu chica-n vînt.

— Ce-ndrăcit... se bîlbîia cneazul Berivoi, dînd pe dușcă a nu știu cîta cupă de vin. Apoi, luîndu-l drăgăstos pe cneazul Ghețea de după gît, îl sărută pe umăr, țocăindu-și buzele rumene : Halal fecior ai, cneazule !... Of, doamne ! Îți mai aduci aminte, hîc !... Îți mai aduci aminte de războiul, hîc !... De războiul cu păgînii ?... Al de sub măria sa Radu Voievod ? Ce isprăvi, hîc !

— Mai bine te-nvredniceai de-un fecior, buhai afurisit ! îl împunse cnezina Elina, cu ochii la Radu.

Berivoiu s-a lăsat pe spate, încruntîndu-și sprîncenele și amenințînd-o cu degetul gras ca un cîrnat :

— Tu, hîc !... Tu ești de vină ! Hîc !... Scorpio ! De rea, nici să puiezi, hîc... Nici să puiezi, nu poți !

Glasul i s-a pierdut ca un murmur, astupat de chiotele nuntașilor și de sforăitul zbîrnîit al cobzei. Se lupta din greu să-și țină capul drept și ochii deschiși.

— Te-ai muiat, Berivoiule, te-ai muiat, bătrîne, rîse cneazul Ghețea, ridicînd la buze cornul de bour ferecat cu inele de argint, din care băuseră la alte ospețe din vechime ceilalți Ghețulești. Ochii îi sclipeau în fulgere scurte. Simțind-o pe Elina că-și bîțîie picioarele sub masă, s-a ridicat încet, i-a cuprins mijlocul, a trecut-o-n zbor peste capul Berivoiului și, lăsînd-o ușor la pămînt, a poruncit cu strășnicie :

— Una de doi !

— De doi !... De doi ! răcniră nuntașii.

— Hai, Costa ! De doi !... Urseşte ca la plaiuri !

— Uiuiuu și iarăși iu ! Zi-i, mă, că mă arde la bojoci ! strigă Tătucu, strîngînd-o pe Dragomira lui Cebucă.

— Nu mă mai ciupi, diavol bărbos, că acu te scuip în bărboi, se zborși nevasta, trăgînd cu ochiul la bărbatu-su.

— Lasă-l că nu ne vede, frumoaso !... Are tocmeli cu Ricu ! Nu se uită el la tine.

...Căpitanul Ghețea privea înciudat cum zboară Ancuța în brațele lui Ulmeș. Se rezemase cu spatele de trunchiul unui brad și-și mușca sfîrcul mustății. O gheară ascuțită îl scurma în inimă de cîte ori flăcăul o strîngea aproape. Cine dracu' o mai fi scornit și jocul ăsta de doi, cu atîtea învîrteli, care-ți taie picioarele ? Se schimba de pe-un picior pe celălalt, fără prea mare izbîndă. Și scripcarii o trăgeau într-una, de i se făcuse lehamite. Între zecile de marame din borangic care încununau capetele moșnencelor, n-o vedea decît pe-a Ancuței. Și mustățile trufașe ale lui Ulmeș, care se apropiau sfruntat de acea maramă străvezie.

— Nu te mai hlizi ca un erete !... Te vede lumea !

Cneazul pufăia din lulea, zîmbindu-i. Ochii albaștrii i se făcuseră ca oțelul. Vinișoarele din umerii obrajilor i se împurpuraseră peste măsură. Radu Ghețea nu-și amintea să-l fi văzut vreodată beat. Nici acum nu era beat, cu toate c-o

ținuse-ntr-una, de-aseară. L-a cuprins de umăr, strîngîndu-l aproape.

— Cum să nu-ți crească inima, Radule, cînd îi vezi așa... spuse el cu glas jos, învăluit și aburit. Parc-ar fi o livadă înflorită. O poiană de munte, prin luna lui Florar... Cît despre muieri ?!... Ian te uită bine la ele ?! Ascultă ce-ți spun eu, fiule. Nicăieri în lume nu se află altele mai frumoase, mai sprintene, mai mlădii și mai semețe decît muntencele noastre ! Le vezi cum calcă ? Cum își țin frunțile ? Uite-o pe Ancuța ! Împărătiță din poveste, nu alta ! Pieptul cneazului s-a umflat de mîndrie. Ochii oțelii i s-au înmuiat într-o nespusă duioșie : Argeșencele noastre nu-și găsesc seamăn. Ce sprîncene încondeiate, ce ochi plini de foc, ce mîini subțiri și albe... Ia vezi-o pe Dragomira... Al dracu' Tătucu ! S-a umflat ca un broscoi. N-a mai slăbit-o...

— Nici Ulmeș !

Cneazul a rîs, bătîndu-l pe umeri :

— Prostule !

Apoi l-a tras după el, printre brădui, spre sprînceana de stîncă ridicată asupra satului. Însera. Codrii dinspre Valea Brazilor se-nvăluiseră în marame albăstrii. Negoiul plutea într-o lumină dulce-viorie. Din lunca Argeșului se ridicau miresme jilave. Cneazul și-a ațintit privirea pe Dealul Bisericii. Așa a făcut și Radu. Se pogorîse-n el o liniște adîncă și cuprinzătoare. Țintirimul primea asfințitul pe brațele înnegrite ale crucilor.

— Jurămîntul, Radule !

— Nu l-am uitat, taică !

— Pentru astea toate ! spuse cneazul deschizînd larg brațele și cuprinzînd în ele zările Cremenarilor.

— Și pentru liniștea lor ! se-ntoarse bătrînul spre tăpșan, arătîndu-i freamătul nunții cu degetul cioturos.

La pălălaia scăzută a unui foc ciobănesc, cineva întorcea un vițel tras în frigare. Cneazul Iarciu tocmai ducea la buze o bărdacă pîntecoasă. Aburi de carne friptă le gîdilau nările. Iar hora se rotea lin ca o unduire de codrii, într-un fapt de seară. Maramele de borangic ale moșnencelor fîlfîiau dulce și ațîțător. Tăpșanul părea nins.

— Toate astea sînt sîngele, sufletul și credințele tale, Radule ! Să mergem !... Vreau s-o văd pe Ulmeșoaia !

— Credințele mele neștirbite, taică ! murmură Radu Ghețea îngenunchind și sărutîndu-i mîna. Credințele și viața mea toată !

Cneazul l-a tras la piept... Peste crestele de la Izvorul Lupilor clipea somnoros luceafărul de seară.

III

1

Luna lui Cuptor venise cu zăduf stătut, cu aburi înfierbîntați care se ridicau din holdele încă nesecerate, cu amurguri învîlvorate și cu cer împîclit, ostenitor de senin și de înalt. În seara aceea, căpitanul Ghețea cercetase lacătele de la Turnul Ierbăriei și după ce poruncise să se primenească crengile care-l apărau de razele nemiloase, dăduse o raită pe la Ciutărie și pe la temnița armășiei. Ca-n fiecare seară, a șovăit în fața porților ferecate. S-a întors pe călcîie, urcîndu-se agale în foișorul lui Oană.

Bucureștiul lîncezește, toropit de arșiță. Spre Tîrgul Cucului suie un car încărcat cu snopi de grîu. Boii calcă alene, tîrîndu-și copitele prin praful gros al uliței. Slujba la curte a-nceput să i se pară tristă, istovitoare și lipsită de noimă. Acasă e vremea cireșilor tîrzii și a caiselor. Tot mai des îi dădeau ocol doruri și aleanuri. Purta cu el, ziua-întreagă, crîmpeie de aduceri aminte. Unele vechi, aproape șterse de vreme, altele atît de proaspete, încît i se părea că dac-ar întinde mîinile le-ar putea atinge, ca pe niște ființe aievea. Mai ales Ancuța îi răsărea fragedă și caldă, ca-n noaptea cînd i s-a strecurat alături și cînd cerul i-a învăluit ca un polog țesut cu stele de argint. Nici acum nu i s-a șters din nări mireasma fînului copt la soare, a bräduiului revenit de rouă și a ibovnicei cotropită de dragoste pătimașă care se leagă de amintirea nunții și a Cremenarilor.

Iată că pe Drumul Domnesc al Tîrgoviștei se arată un convoi ciudat alcătuit din patru călăreți. Radu Ghețea și-a

oprit o clipă privirea asupra drumeţilor, apoi a lăsat-o să se piardă în depărtările viorii ale asfinţitului.

— Domnia ta ! îndrăzni straja, foindu-se.

— Ce-i ? răsări căpitanul.

— Mi se pare că oamenii ăştia...

Radu Gheţea s-a plecat peste parapet. Călăreţii se apropiaseră bine. Pămîntiu, slab, de nerecunoscut, cu barba crescută, cocîrjat, Mîrzea trecea pe sub ziduri ca-ntr-o somnie. Şoimul îi picotea pe umăr. De şaua lui Ahmet era priponit un cal şarg. Iar pe cal, cu picioarele legate pe sub burtă, un călăreţ străin după port, c-o barbă roşie ca focul răsfirată de-a valma, cu veşmintele hărtănite şi teaca săbiei goală. În urmă, un ostaş tighecean, cu nasul şi urechile tăiate, arătînd lumii o hîrcă galbenă şi înspăimîntătoare. Radu Gheţea a închis ochii, primind în inimă durerea fratelui său... Apoi a coborît scările trudit, apăsat de zăduf şi de nelinişte, ieşindu-i în întîmpinare.

2

Îl lăsaseră pe măria sa stînd în Scaun, cu fruntea sprijinită în palma stîngă, galben şi mut. Paicii îl înşfăcaseră pe Cristici, tîrîndu-l la armăşie. Au coborît treptele cerdacului şi s-au izbit de piepturile tighecenilor. Oştenii şi-au scos cuşmele şi s-au ploconit în faţa căpitanului Mîrzea. Cîţiva purtau făclii de răşină. În spatele lor, Radu Gheţea a desluşit prin întunecimea nopţii cuşmele înalte ale roşilor domneşti.

— Am auzit că te-ai întors, domnia ta.

— Şi că l-ai adus numai pe Firu.

— Dacă nu eşti trudit, am pofti sfat.

Oştenii se strînseseră cioatcă în faţa grajdurilor. Stăteau pe vine sau ghemuiţi la pămînt. Mîrzea a sorbit mirosul iute de cal, de baligă şi de fîn cosit din proaspăt. Palatul domnesc se ridica pe zare, mătăhălos şi tăcut. Răsufletul stăpînit al oamenilor îl încălzea, mîngîindu-i obrazul ca o mînă de mamă. Sau poate de ibovnică. Un zîmbet dureros i-a schimonosit faţa acoperită de praf. Radu Gheţea la strîns de braţ, şoptindu-i :

— Spune-le !...

Vorbea icnit, poticnindu-se, cu răgazuri în care-şi căuta cuvintele şi-n care pierdea şirul povestirii. Se auzeau caii bătîndu-se cu cozile peste coaste. Şi străjile bocănind rar, sau căscînd.

— ... La apărat Satana de săgeata mea, oftă într-un tîrziu Mîrzea. Vina asta am s-o port o viaţă, ca pe o pedeapsă amarnică. Asta şi moartea alor noştri... Mai bine mă sfîrşeam cu ei.

— Nu te căina şi nu blestema, îl mustră un oştean mai vîrstnic. Viaţa noastră-i ca feştila. C-o pierdem ?! Încaltea să ne ajute Dumnezeu şi să ne-o dăm cu vrun folos şi cu bărbăţie, aşa cum şi-a dat-o moş Onufrei !

— Sireacul... Bun om !

— Aspru, da' drept !

— Aşa-i. Nepărtinitor !

— Avea pumni cioturoşi !

— Şi inimă bună !

— Da' ceilalţi ?...

Oştenii au tăcut, plecîndu-şi frunţile. Umbrele celor duşi au fîlfîit prin preajmă, de parcă s-ar fi întors după trudnică şi lungă drumeţie. Tighecenii le-au simţit, şi unora li s-au rourat genele. Alţii au oftat. S-au strîns umăr la umăr, ca şi cînd ar fi avut de înfruntat vreo primejdie.

— Acolo, în taberile lui Sinan, am înţeles eu — se mărturisi Mîrzea cu glas înăbuşit — că fiecare rînd de pămînteni trebuie să ducă mai departe făclia sfîntă a vieţii norodului... Acolo, văzînd puterea oarbă şi nimicitoare a urdiei, văzînd feţele supte ale cărăuşilor de toate neamurile şi auzind troznetul satîrelor în grumajii oamenilor noştri... Nu numai cu Sinan aveam să ne răfuim. Ci cu toţi zbirii de păgîni, care au năpădit lumea, care-o batjocoresc, o vînd la mezat, o jefuiesc şi-o terfelesc. Şi cînd te gîndeşti că aici, aici, lîngă noi, sînt bărbi lungi... Ah ! Mi-a scăpat unul printre degete. Unul pe nume...

— Stăpîneşte-te, căpitane Mîrzea !

Un singur om avea glasul acesta puternic şi poruncitor, dulce şi melodios, aspru şi totuşi blînd. Voievodul. Oştenii au sărit în picioare, închinîndu-se smeriţi. Cu capul gol, învăluit într-o dulamă ostăşească de pănură, Mihai s-a apropiat de Mîrzea, cu paşi rari şi şovăielnici. L-a cuprins de umăr şi

l-a sărutat pe fruntea sărată de sudoarea uscată, cu gust de colb şi de tină.

— Du-te şi te hodineşte, viteazule! Du-te... Tu, căpitane Gheţea, poartă-i de grijă. Iată că am să te miluiesc pentru slujbele tale credincioase cu a zecea parte din venitul morii domneşti de la Podul Turcului. Ţi-ai cam hărtănit veşmintele şi calul. Îţi dăruiesc altele.

Oştenii s-au tălăzuit, murmurînd surd. Mihai s-a întors spre ei:

— Unde eşti, Firule?

— La poruncă, măria-ta!

Dintre tigheceni s-a ales solul trimis de Sinan să-i vestească beyului voia şi judecata luminatei sale feţe.

— Să te cheme, de azi, Firu Ureche-Tăiată şi să porţi porecla cu cinste... Auzi?

— Am s-o port, măria-ta!

Mihai a rîs aspru:

— N-ai cu ce! Cinstea fără ocină-i fudulie curată. Să te înfăţişezi mîine la logofeţie... Ţi-am dat loc de casă, de livadă, şi cîţiva stînjeni de pădure din branişte domnească de la Buzău. Să fii şi către Moldova cu ochii, dar şi către mine cu sufletul.

Firu Ureche-Tăiată a-ngenuncheat la picioarele măriei sale, sărutîndu-i poala dulamei. Umerii i se scuturau, de parc-ar fi rîs...

— Măria-ta, îndrăzni omul.

— Ei?

— M-aşteaptă nevasta la Codrul Tigheciului.

— Şi?

— Braniştea-i la Buzău... Pogoară, măria-ta, cu oşti prin părţile noastre. Aştept atunci voia şi bunătatea măriei tale...

Se lăsase o linişte de moarte. O stea a brăzdat catifeaua neagră a cerului, tivind-o c-o panglică de aur. Voievodul şi-a plecat privirea asupra capului ciopîrţit al osteanului. I-a pus mîna pe creştet:

— Facă-se voia ta, Firule! Căpitane Mîrzea, să treci pe la visterie şi să scoţi pentru acest oştean cincizeci de taleri de aur. Să-i ducă nevestei, la Codrul Tigheciului... Cine ştie?? Poate odată m-o omeni acolo cu pîine şi sare.

Un oftat de uşurare a scăpat din piepturile tighecenilor. Măria sa a ieşit dintre ei, îndreptîndu-se spre biserica domnească. După cîţiva paşi, s-a oprit.

Huruit de roţi, strigăte ascuţite, sudălmi, tropote.

— Ce se aude, căpitane Gheţea?

— Se-ntorc zarafii, măria-ta! răspunse în locul căpitanului o strajă de la ziduri.

— Da, da! Se-ntorc zarafii... rînji voievodul, strîngîndu-şi dulama pe umeri. Pintenii îi zuruiau mîniaţi şi zgomotul li s-a stins repede în perdelele de smoală, care se trăseseră peste cetate...

— Nu te duci la diac?

— N-am putere! Sînt ostenit!

Stăteau alături, sub merii învolţi ai livezii domneşti. Radu Gheţea spărsese o căpiţă de trifoi şi tocmise un culcuş înmiresmat. Cîţiva greieri ţîrîiau moale, copleşiţi de zăduf.

— Vasile?!

— Taci, Radule. Ştiu tot... I-am văzut gropniţa. Da' să ştii că pruncul a fost al meu! Al meu a fost, înţelegi? Îl prinsese de umeri şi-l zgîlţîia cu putere. Îi clănţăneau dinţii. Prin întuneric, ochii îi luceau ca la nebuni: Al meu, al meu!.., bolborosi el, îngropîndu-şi obrazul în fîn.

— Al tău, Vasile! răspunse moale Radu Gheţea, privind puzderia de stele care părea prinsă de crengile merilor, ca şi cînd livada s-ar fi gătit cu cercei de nestemate.

3

O dimineaţă pe la sfîrşitul lui Cuptor, limpezită de ploaia care bîntuise toată noaptea. Radu Gheţea, învestat în coantăş de căpitan domnesc, din urşinic vişiniu, cu găitane de aur, priveghea steagul de roşii care-şi înşeuau caii. Iuzbaşii cercetau copitele şi potcoavele. Dinspre cămările gvardiei nemţeşti se auzea răţoiala amarnică a jupînului Nikolaus Theil, care-şi scotea oamenii la curăţitul armelor şi al platoşelor.

Soarele se ridicase de două suliţe. Jitnicerii grăbeau spre pivniţe, zornăindu-şi cheile, urmaţi de oştenii rînduiţi să împartă hrana. Ceata zumzăia ca un roi. Încă de aseară se

vestise, printr-un olăcar al căpităniei de Buzău, sosirea soliei slobozită de Aron Vodă al Moldovei. Un norişor pufos, plutind jos, îşi oglindea pîntecul într-un ochi de apă din faţa grajdurilor. Cazacii îşi scoteau caii la adăpat şi-şi pieptănau moţurile cu degetele făcute greblă. Se auzea gîgîind şi cotcodăcind păsăretul menit să-mpodobească masa solului.

Căpitanul, sprijinit în sabie, privea zîmbind la boierii care-ncepuseră să vină la slujbe şi care coborau din carîte, cîrnindu-şi nasurile şi suduind slugile. Atîta ruşine ca măria sa nu le făcuse încă nimeni. Pusese robii şi zidarii să mărească o aripă a palatului, împărţind-o în chilii. Atîtea pentru logofeţie, atîtea pentru vistiernicie, pentru cămăraş şi pentru toate celelalte mărimi. Vel boierii, care judecaseră pricinile pe la conace şi moşii, erau siliţi să-şi facă datorinţele la curte. Un hrisov pe care-l scoteai altădată într-o lună îl puteai scoate astăzi într-o zi. Se şi înfăţişaseră jălbarii. Iată şi carîta nemţească a marelui logofăt Andrei trecînd podul în duduit îndesat de copite şi-n sunet de obezi, bine strînse-n şina de fier. Logofeţii au sărit să-i deschidă uşa, plecîndu-se pînă-n pămînt. Jălbarii şi-au scos cuşmele. Unul şi-a ridicat jalba-n proţat, fîlfîind-o pe la nasul vel logofătului.

— Pieriţi din faţa mea, sărîntocilor ! se răţoi boierul la jălbari. Coate goale ! Azi vine solia, şi ei !...

— Boierule, fie-ţi milă ! îndrăzni cel cu jalba.

— Gura !

— A dormit pe pîntece, mormăi un oştean, strîngînd chinga.

„Simte că i se apropie sfîrşitul“, gîndi Radu Gheţea, săltîndu-se-n scară. Apoi se-ntoarse-n şa, ridicînd mîna :

— Încălecaaaţi !... După mine, cîte trei, la trap !

Au ieşit, tropotind pe grinzile de stejar ale podului. Umbrele negre şi lungi ale călăreţilor s-au răsturnat în oglinda lucie a apei din şanţul cetăţii. Prapurile de la suliţe fîlfîiau vesele în vînt. Merii domneşti de prin vii îşi pîrguiau în soare roadele de aur. Urcau pe Uliţa Tîrgului de Afară, să întîmpine solia. Radu Gheţea se-ntorcea mereu, cercetînd şleaul. Boierul Radu Buzescu îi poruncise să nu-l aştepte, că-l ajunge din urmă. În dreptul Pescăriei Vechi a-ngăduit la pas. Pescarii ieşiseră pe lacul Icoanei, cu năvoadele. Uliţa

era plină de paie şi de baligă. Soarele începuse să ardă. Acu o săptămînă, Vasile luase iar calea depărtărilor. Măria sa îl hărăzise strajă pentru carîtele episcopilor trimişi la Sinod, cu solie tainică pentru cazacii de la Praguri şi cu iscoade pentru Lehia. Cu el se porniseră şi tighecenii. Pităriţa Elena îl grijise, îi copsese pită pentru drum şi-i gătise merindea. Vasile plecase neguros şi pităriţa rămăsese plînsă şi cercănată, de parc-ar fi bolit un an.

Radu Gheţea a oftat, ridicînd din umeri. Vasile a venit din taberele lui Sinan alt om. Mocnea în el o duşmănie crîncenă şi-o durere pe care nu voia s-o-mpărtăşească. O apărase pe Neaga, care murise la naştere, spunînd că pruncul ar fi fost al lui. Din noaptea ceea n-a mai pomenit-o niciodată. Se mutase la pităriţă. Întortocheate şi nebănuite sînt căile oamenilor. Trestia foşnea lin, legănîndu-şi săbiile frunzelor. Din urmă se aude ropot de cai, sloboziţi în goană... Călare pe un armăsar alb, gătit cu şa de catifea roşie tivită cu margini de aur, cu cioltarul de mătase şi frîu bătut în ţinte de argint, boierul Radu Buzescu vine ca o furtună, urmat de patru paji îmbrăcaţi după moda ungurească. Ajuns în dreptul căpitanului, şi-a strunit armăsarul, făcîndu-l să joace pe loc, cu capul lăsat în piept. Radu Gheţea nu şi-a putut stăpîni un zîmbet de mulţumire văzînd un asemenea cal şi un asemenea călăreţ. Boierul e tot numai catifea de Venezia, nestemate şi paftale de aur. Cuşmuliţa de jder şi-o poartă pe-o sprînceană. Penele de stîrc alb par o fulguială de fumigei. Pocneşte de trufie şi-l priveşte de sus, ca pe-un calic nemernic.

— Măria sa te preţuieşte, căpitane Gheţea ! De aceea îţi dădu slujba asta de cinste.

— Cinstea se măsoară cu credinţa, domnia ta ! răspunse Gheţea, împietrind în şa şi mohorîndu-se.

Fudulia boierului îi zgîria mîndria.

— Eşti şi înţelept, rîse Radu Buzescu, potrivindu-şi pulpanele coantăşului, tivite cu pîntece de nevăstuică.

Soarele îşi revărsa văpaia peste tîrg, gîturile cailor începuseră să se umezească, copitele se înfundau în noroiul lipicios. Boierul Radu Buzescu îngîna un cîntec deocheat, legănîndu-se în şa. Faţa bărbătească, frumoasă şi arsă de vînt i se

luminase. Peste codrii de la Colentina se-nvăluiau aburi subţiri şi tremurători.

*

Dărăcindu-şi gînditor măturoiul alb al bărbii, marele vornic Mitrea a intrat măreţ în chiliile logofeţiei. Şi-a plimbat privirea străină peste cei şase dieci care scîrţîiau din pene, cu frunţile brobonite, frînţi peste terfeloage, apoi a bătut mînios cu toiagul în duşumeaua pătată de cerneluri.

— Vă faceţi că vă vedeţi de treburi, nemernicilor ! tună bătrînul boier. Căraţi-vă ! Vel logofătul ce drege ?

— Bea ciubuc, luminate, bea ciubuc ! se smeri logofeţelul Todeci, ştergîndu-şi pana în loazele de păr. Bea ciubuc şi Chirilă îi potriveşte barba.

Un păianjen şi-a dat drumul din tavan, lunecînd pe firul ce-i ieşea din pîntec. În razele de soare care se strecurau prin geamurile pătate de muşte jucau firişoare de praf. Chilia puţea a picioare nespălate, a catastife mucede şi a caftane îmbibate de sudoare. Diecii au ieşit de-a-ndăratelea ploconindu-se pînă-n pămînt. Marele vornic a deschis singur uşa de la tindă, trecînd repede spre odaia marelui logofăt.

— Hm, îmi place, cinstite vel logofete, cum te-ai gospodărit. Perdeluţe de borangic, divan cu macat, narghilea. N-am ce ziceee ! S-ar părea că-ţi prieşte noua rînduială !

— Du-te, Chirilă, porunci vel logofătul, ţîfnind pe nări şi sculîndu-se greoi să-şi întîmpine musafirul. Lasă !... Mustăţile le-oi tunde mîine !

Cum a ieşit bărbierul, boier Mitrea a zvîrlit straiul de linişte în care se-nvăluise, suduind amarnic :

— Pogribania lui de mişel ! Văzut-ai, vel logofete, cum ne-a jucat renghiul ? Auzi, auzi, mişelul ! Solie de la Aron ! Fără ştirea Divanului.. Ce-o fi voind acel Aron, casap de boieri ?

— Ori ce-ar vrea, noi să ne punem cruce, răspunse vel logofătul, lăsîndu-se moale pe divan. Să ne punem cruce ! Din clipă-n clipă-l aştept pe Mateica, cu veşti de la Sinan Paşa.

— Să nu-l aştepţi în zadar, mormăi vel vornicul.

— Ei, şi domnia ta, nu mai cobi ! Mateica-i descurcăreţ.

Boier Mitrea se aşezase în jilţul gazdei, clătinîndu-şi capul a neîncredere.

— Numai ruşine, numai înfruntare şi batjocură ne face feciorul ăsta de căţea. Ne-a adus aici ca pe nişte slugoi... În întîmpinarea blestematei de solii, îl repezi pe Radu Buzescu... Şi Dan ? De Dan ce-ai mai auzit ?

— E la Stambul, domnia ta !

Vel vornicul a ţîţîit a lehamite :

— Înainte de haraci, nici gînd de mazilire !

— Numai dacă Sinan...

— M-da, vizirul stă bine la Poartă. Aflat-ai ceva de la prinsul adus de căpitanul Mîrzea ?

— Ioc ! Nu te poţi apropia de armăşie...

— Cîinele ! Ne-a cetluit cu zăvozii ăştia mustăcioşi. Tare mi se pare că ne urzeşte într-un păienjeniş greu de descurcat.

— Vom mai trăi şi-om mai vedea !...

— De !... Pînă atunci !?

A făcut o mişcare sleită cu toiagul, lăsîndu-şi barba în piept. Sudoarea începuse să-i curgă pe spinare. O simţea rece şi cleioasă.

— Vornicul Dumitru Dudescu ? întrebă într-un tîrziu.

— S-a tras la moşii. Stă gata.

— Off ! E cald !... Treierat-ai toate bucatele ?

Vel logofătul a trîntit muştiucul narghilelei şi, săltîndu-şi trupul pîntecos, s-a ridicat pe picioare scurte şi crăcănate.

— Pe dracu ! Mai bine de trei sute de palme-mi fugiră sub steagurile lui Cocea, căpitanul de la Buzău. Cînd mi-o veni bine, îl spînzur de limbă... E un...

A tresărit speriat, rămînînd cu gura căscată. Zidurile chiliei s-au cutremurat, geamurile au dîrdîit, iar din tavan s-a desprins o bucată de tencuială, căzînd la picioarele vel vornicului. Au urmat alte bubuituri, mai puternice decît cele dintîi. Apoi au ajuns pînă la ei strigătele de bun venit ale oştenilor ieşiţi la ziduri.

Boierii s-au privit lung. Vel vornicul s-a sculat greoi şi fără o vorbă s-a-ndreptat spre uşă.

În vreme ce urcau treptele cerdacului, grăbind spre spătăria mare, alaiul intra pe poarta cetăţii. Soarele trecut de prînzişor, săgeta platoşele nemţilor din foişoare, înlemniţi cu archebuzele la picior, şi arunca fulgere albăstrui din săbiile cazacilor înşiruiţi pe două rînduri, în dreptul turnului de la Poarta de Jos. Tunurile au răzbubuit a treia oară, încunu-

nînd crenelurile cu pămătufuri de scamă cenuşie. Vel vornicul Mitrea s-a oprit în capul scărilor, scrîşnind în măsele :

— Priveşte, cinstite vel logofete !

În faţa caritei, urmată de steagul roşilor domneşti, călăreau boierii Stroie şi Radu Buzescu, ducînd la mijloc un om străin, gătit leşeşte, cu barba rasă, care întorcea mereu capul, cercetînd alcătuirea oştii şi a cetăţii.

— Stroie pare venit de pe drum, şopti vel logofătul.

— Acu mi se luminară toate, răspunse peste umăr boier Mitrea, repezindu-se mînios spre hora străjuită de paici.

Dangătul sărbătoresc de clopote pătrundea cu dulce şi bărbătesc zvon de aramă în spătăria mare. Pivele au răzbubuit pentru cea din urmă oară, atunci cînd boierul Gheorghe Izlozeanu, pîrcălabul de Hotin, s-a închinat în faţa măriei sale şi cînd trei copii de casă de la curtea Moldovei au adus, pe nişte perine de mătase, darurile lui Aron Vodă. Un buzdugan mic de aur, cu capul de bour săpat pe măciulie, un hanger tătăresc cu mănunchiul bătut în nestemate şi o cupă încrustată cu olmazuri şi lucrată într-un filigran subţire ca firul de păianjen. Solul lua darul cu mîini aspre de oştean, suia treptele Scaunului, îngenunchea şi, cu capul plecat, i-l întindea măriei sale, rostind totodată cu glas dulce urările domnului său :

— Cu buzduganul, slăvite voievoade, să spargi măselele cîrtitorilor şi căpăţînile potrivnicilor, cu hangerul să le scoţi inimile şi să le arunci la cîini, iar din cupă să sorbi dulcele nectar al biruinţelor şi al slavei ostăşeşti.

Mihai, palid şi cu buzele tremurînd, cinstea solul apucînd singur darurile şi trecîndu-le apoi vel postelnicului Tudorache. Soarele, care pătrundea în spătărie prin geamurile înalte, veneziene, juca în străfulgerări pe spata mare domnească, ţinută falnic de vel spătarul. Deasupra scaunului, vulturul Ţării Româneşti îşi deschisese aripile, gata să-şi ia zborul.

Radu Gheţea, retras într-un colţ, cu mîinile subpuse, privea cu ochii umezi desfăşurarea ţeremoniei. Vedea şi simţea tulburarea lăuntrică a voievodului, după cum simţea şi zidul mut de ură cu care-l înconjurau vel boierii. Ceea ce-l mira era faptul că în loc de doisprezece paici, cum cerea datina, străjuiau scaunul douăzeci şi patru de copii, împlătoşaţi şi încoifaţi, cu săbiile la brîu, iar în spatele vel spătarului veghea, rotindu-şi ochii, vătaful Simion. Niciodată măria sa nu se arătase în Divan cu atîta putere de oaste. De asemenea, la nici un Divan nu fuseseră poftiţi căpitanii cetăţii şi oştenii cărunţi, cum fuseseră poftiţi la acest Divan. Spătăria se umpluse de mirosul blănilor încinse şi de iuftul cizmelor ostăşeşti, muiat de căldură.

— Dă mulţămita mea fratelui nostru Aron Voievod pentru adînca tîlcuire pe care-a dat-o unor daruri lipsite de viaţă şi de cugetare, cinstite sol ! rosti Mihai cu glas limpede şi tăios, făcînd să-nlemnească toată suflarea spătăriei.

Hotnogului Caloian îi curgea sudoarea pîrîu peste faţa zbîrcită. Mustăţile i se zbîrliseră, nu clipea şi nu răsufla.

— A venit vremea să cugetăm împreună, ca doi prieteni, la soarta ţărişoarelor noastre şi să rînduim cu chibzuială frăţească şi gospodărească starea moşiilor noastre. Vei fi ostenit de cale, cinstite oştene... Ţi s-a înroşit urma de fier pe care-o porţi în obraz. Du-te, hodineşte-te. După vecernie, curtea te aşteaptă la ospăţ.

Tocăind din toiag, vînăt de mînie, vel vornicul Mitrea a ieşit dintre diregători, abia închinîndu-se voievodului. Mihai l-a fulgerat cu privirea, dar vel vornicul şi-a scuturat capul, înfruntîndu-l :

— Îngăduie, măria-ta, celui mai bătrîn dintre sfetnici cîteva vorbe.

— Dacă cinstitul sol nu-i prea ostenit, răspunse Mihai, trăgîndu-se de barbă.

Pîrcălabul Gheorghe Izlozeanu s-a plecat în semn de încuviinţare.

— Noi, boierii de sfat şi de Divan, ne bucurăm din inimă de solia măriei sale Aron, cu toate că n-am fost cercetaţi despre asta... Întorcîndu-se spre divaniţi pe jumătate : Aşa-i boieri dumneavoastră ?

— Aşa-i, strigară bărboşii într-un glas.

— Nu-i întîia oară cînd măria-ta uitaşi de noi, oftă spăşit vel vornicul. Măturoiul bărbii i se răsfirase pe piept. Mîna uscată, care-ncleştase toiagul, se albise... Se vede treaba că de aceea ne şi aduseşi la curte ca pe nişte slugoi.

— Vel vornice, tună Mihai.

— Măria-ta, ridică glasul vel vornicul, nemaiputîndu-se stăpîni. Măria-ta, Ţara Românească nu-i nici judeţul Mehedinţi, nici neguţia de odinioară.

Mihai îngălbenise. Ochii stăteau să-i sară din găvane. Își înfipsese dinții în buză și-și frămînta pumnii.

— De ce nu-i divan effendessi la această țeremonie ? gîfîi vel vornicul, făcînd un pas înainte. De ce n-am știut c-a plecat Stroie Buzescu la Iași ? De ce-l ținuși în taină, la Buzău, pe sfinția sa Nichifor Dascălu, de ce ne iei palmele la oaste, de ce asmuți prostimea pe noi ? De ce, măria-ta, cînd știi că numai șase zile face un olăcar pînă la Stambul și alte șase îi trebuie ceaușului cu firmanul de mazilire ? Poprești boierii de sînge pentru vorbe jurate strîmb de niște puchioși de căpitani, cu copitele pline de baligă ?

— Măria-ta !

Tot Divanul a-ntors capul spre colțul de unde se auzise strigătul. Făcîndu-și loc printre oșteni, Radu Ghețea a-ngenuncheat în fața Scaunului, cu mîna pe inimă.

— Dreptate, doamne ! spuse el răspicat.

Tăcere de moarte. Apoi, un detunet de glasuri mînioase :

— Dreptate, doamne ! Și ca la o poruncă, tot ce era oștean în spătărie a pus un genunchi la pămînt.

Voievodul și-a smuls copcile de la guler, răsuflînd pripit. Și-a plimbat privirea peste capetele pletoase ale oștenilor. Peste multe din ele vremuiseră anii. A întîlnit ochii solului. Pîrcălabul îi zîmbea, clătinîndu-și fruntea în semn de înțelegere.

— Atît ai avut, vel vornice ? întrebă el atît de liniștit, încît oștenii și-au ridicat frunțile, iar vel boierii au zîmbit trufaș, foindu-se-n caftane ca niște cloști.

— Atît, măria-ta ! Că n-aș vrea să te-nfrunt în fața unui străin. Să nu crezi, doamne, că dacă lipsește sfinția sa mitropolitul, putem încheia vr'un tractat. Cît despre buzduganul de aur cu care să bați peste măsele și despre jungherul cu care să scoți inimi, acelea se vor fi potrivind la Moldova, unde tiranii l-au alungat pe prea-nțeleptul logofăt Nestor Ureche, de stă pribegit prin străinătăți și unde au căzut capetele altor...

— Altor hicleni, întregi pîrcălabul moldovean, privindu-l cu trufie.

Divanul se strînsese, caftan lîngă caftan, în stînga Scaunului. Oștenii așteptau îngenuncheați porunca măriei sale. Se lăsase o tăcere adîncă. În razele de soare jucau firișoare de

praf. Din privazul unei ferestre s-a auzit limpede un glas subțire și vesel de pițigoi.

— Cinstite sol, spuse Mihai cu un oftat. Cinstite sol și viteaz pîrcălab, Țara Românească e o țară unde s-au învățat să poruncească toți și unde nimeni n-ascultă. Iată însă că de puțină vreme s-a mîntuit starea asta. Acu va porunci unul singur și vor asculta toți !

Undeva, în adîncul glasului măriei sale, Radu Ghețea a-ntrezărit începutul furtunii.

— Ridică-te, căpitane Ghețea ! Și voi, oștenii mei, ridicați-vă ! Mi-ați cerut dreptate ! Veți avea dreptate !

— Ai închis Divanul înainte de Paști, fără știrea și voia noastră, șuieră vel logofătul Andrei.

— Dreptatea o dă Divanul, nu un singur cap, întregi vel vornicul.

— Vrem să știm de ce-a venit solul ?!

— Nu sîntem popîndăi și nici Vasilici, să stăm în Divan ca necuvîntătoarele.

— Da, așa e !

— De ce-a venit solul ?!

— Să iasă căpităniile de roșii pe moșiile boierești la treier și la desmiriștit !

— Unde-i divan effendessi ?

— De ce nu-i aici bașbulucbașa de ieniceri ?!

— Ne temem capetele !!

Boierii ridicaseră toiegele și se burzuluiseră ca un stol de corbi flămînzi.

— Cîinilor ! răcni Mihai. Potăi scîrnave ! Vă trebuie straje de ieniceri în țara voastră ? Lepre ! Vîndutilor ! Amar de voi, dacă nu găsiți adăpost și tărie decît în spatele ienicerilor...

Se-nvinețise. A sărit din Scaun, smulgînd buzduganul dăruit de Aron Vodă, apoi s-a repezit între boieri, înfigîndu-și dreapta în barba vel logofătului Andrei. Părul tuns scurt i se ridicase perie. Ochii aruncau sclipete de oțel. L-a smucit, tîrîndu-l după el, înainte de a se dezmetici stolul de vel boieri. Cu o putere și o repeziciune de neînchipuit, l-a trîntit pe vel logofăt în genunchi și l-a pălit cu buzduganul peste fălci.

— Să nu-l mai aștepți pe Mateica, cîine de logofăt ! scrîșni voievodul. Nu mai vine el de la Sinan ! Fii fără grijă !

Bocindu-se, boierul pîntecos şi-a scuipat măselele. Solul moldovean s-a-nchinat cu măreţie către măria sa, care ameninţa Divanul cu buzduganul de aur.

— Domnul şi stăpînul meu va fi nespus de bucuros cînd va afla că darurile măriei sale au şi-nceput să se pună în lucrare, spuse el vesel.

Mihai şi-a potrivit mantia de cacom pe umeri, făcînd semn vel spătarului să-i dea spata domnească. A ridicat-o deasupra capului, cu stînga :

— De astăzi încolo, Divanul se va aduna numai la porunca mea. Iar de se va mai găsi cineva, barbă căruntă, boier de Divan sau de slujbe, tînăr sau vîrstnic, care să ridice glas de înfruntare asupra domnului ţării, acela va fi rău de el. Vel vornice Mitrea, să-ţi măsori cuvintele, dacă vrei să nu te măscare gîdea. Asta o jur pe sfînta spată a vechilor voievozi ! Plecaţi-vă cu cinste în faţa solului fratelui meu, Aron Voievod !

La un semn al vel postelnicului, doi trîmbiţaşi au sunat în trîmbiţe lungi de alamă. Pîrcălabul de Hotin, Gheorghe Izlozeanu, a-ngenuncheat sărutînd mîna vînoasă, cu degete neliniştite, acoperită de păr negru şi aspru.

Zidurile au duruit sub bubuiturile pivelor. Privindu-l chiondărîş şi măcinîndu-şi ura între măsele, vel boierii s-au închinat, cu dreapta dusă la inimă. Soarele îşi pălea razele într-un sfîntul Gheorghe albastru, desemnat pe un ochete al geamurilor de Venezia.

4

După ospăţ, care fusese tăcut, duşmănos şi posomorît, după ce s-a auzit huruind cea din urmă butcă boierească, Mihai s-a-ndreptat spre spătăria mică. Ar fi vrut să stea de vorbă între patru ochi cu solul moldovean, care se arătase a fi un oştean încercat şi cu osebire plecat spre tîlcuiri cu duh, dar simţise privirea cercetătoare a vărului său Radu Buzescu, ca şi pe aceea furişă a jupînului Theodosie Rudeanu, cercetîndu-l cu neîncredere şi pizmă. Nu trebuia să le zgîndăre arţagul, bănuielile şi fudulia, cu atît mai mult cu cît amîndoi fraţii Buzeşti îşi împliniseră soliile cum nu se poate mai bine.

Pe masa lungă, de stejar lustruit, vegheau trei sfeşnice.

— Iată, cinstite pîrcălabe Izlozeanu, adevăratul Divan al Ţării Româneşti, spuse Mihai zîmbind şi îmbrăţişînd cu braţele larg deschise pe boierii aflaţi în spătăria mică.

— Sîntem slugile măriei tale, se închină fălos Stroie Buzescu, roşu de sătul şi de băut, fiind singurul care omenise cum se cuvine masa domnului său.

— Slugile măriei tale ! îşi pleacă pletele şi ceilalţi boieri, gîdilaţi plăcut de vorbele voievodului.

— Sfatul de taină al măriei tale ! clipi şiret pîrcălabul, ca şi cînd ar fi vrut să-i spună că ştie face deosebirea între Divan, între sfatul de taină şi mai ales între acesta şi însăşi măria sa. Ca să-ntărească şi mai bine acest gînd, adăugă : Trăim vremuri grele, cînd dreapta nu trebuie să ştie ce face stînga, doamne.

— Aşa-i, pîrcălabe, zîmbi Mihai aşezîndu-se în jilţ. Căpitane Gheţea, ca unul pe care te chemai în numele oştirii de pămînt, rogu-te, ascultă şi fii băgător de seamă.

Radu Gheţea a roşit pînă în vîrful urechilor simţind că vorbele prietenoase ale măriei sale sînt mai mult pentru alţii decît pentru el. Nu greşise. Privirea chiondărîşă a boierului Radu Buzescu i-a dovedit că avusese deplină dreptate.

La începutul sfatului a stat ca într-un vis nebănuit şi neaşteptat. Nu-şi mai putea lua ochii de la straja de aur, bătută-n nestemate, a spatei domneşti, aşezată în faţa măriei sale pe-o pernă de mătase purpurie, de la coroana grea care fulgera din rubinele sîngerii, din diamanticalele şi topazele măiestrit încrustate, de la voievozii care-şi pierdeau frunţile în umbrele spătăriei, ca-ntr-o negură a veacurilor şi a poveştilor spuse de cneaz. I se părea o necuviinţă de neiertat tusea grea şi rîgîitul boierului Stroie Buzescu, ca şi veşnicul frămînt al agăi Ivan. Singur măria sa, neguros, cu ochii sticlind, palid şi slăbit, i se năzărea ca o făptură crescută din însăşi spătăria. Aşa a fost de cînd l-a cunoscut : purtînd atîta patimă în suflet, încît prisosul ei se revărsa ca un şuvoi de foc în inimile celor apropiaţi.

Vorbele solului au început să se desluşească din ce în ce mai limpede.

— Măria sa Aron Vodă a pus sub satîr capul vornicului Bucium, pi-al logofătului Bîrlădeanu şi pi-al ireticului Bartolomeo Brutti. Se îngraşase hainul din averea ţării, de-i poc-

neau nadragii pi pîntec... Da' n-a plătit cazacii după înţelegere, şi cînd s-a arătat Ghirei Han sub porţile Ieşului, cazacii n-au pus mîna pi arme.

— Cînd s-a-ntîmplat asta ? întrebă Mihai.

— La treizeci de Cireşar, măria-ta. L-au costat peşcheşurile mai mult decît l-ar fi costat toată căzăcimea la un loc. Unde mai pui prădăciunile şi robia de-au făcut-o în ţară ! L-au ocărît mîrzacii şi l-au batjocorit, jucîndu-şi basmeţii sub poarta curţilor. I-au strigat că-i ştiu toate uneltirile şi cînd s-or întoarce au să-l agaţe cu arcanul şi-au să-l tîrască pînă-n Crîm.

— Cîţi cazaci avea ?

— Opt mii, doamne !

— Opt mii ? se miră Mihai, tresărind. Opt mii ?!

— Atîţia, măria-ta ! Ceruseră trei mii de taleri pi lună. Ehei, oftă pîrcălabul. Oştenii de la Moldova nu-s sătui ca cei de la Ţara Românească. Pi răzăşii orheieni i-a spulberat măria sa Aron Vodă şi i-a pus la pămînt, dimpreună cu sorocenii, deschizînd astfel porţile ţării tuturor viforelor de la soare-răsare.

— Noi stăm pentru măria sa cu toate averile noastre, cinstite sol. Oştile măriei sale vor fi îndestulate, spuse Radu Buzescu măreţ. Măria sa nu asupri moşneşimea. Dimpotrivă. Iată-l pe căpitanul Gheţea, aici de faţă. Domnia sa e moşnean de pe Argeş şi are sub poruncă toate căpităniile de roşii. Ca la patru mii de săbii. Înţelepciunea voievodului nostru nu deschise poartă-n ţară spre nici un vînt.

— Dimpotrivă — întregi Theodosie Rudeanu, mîngîindu-şi barba — cu înţeleptească cugetare şi-a făcut prieteni la curtea Ardealului şi a Moldovei.

Vorbele boierilor i se păreau lui Radu Gheţea lipicioase, ca unse cu miere. Nu-nţelegea rostul acestui sfat, numai dacă n-avea altul, decît să ridice fum de tămîie spre măria sa. La un semn al voievodului, Ivan aga a desfăşurat pe masă charta pe care căpitanul o mai văzuse o dată, la alt sfat, în iarna trecută. Mihai a luat un sfeşnic, punîndu-l pe mijlocul hîrtiei zugrăvită cu fel şi fel de semne. Apoi s-a sprijinit cu coatele pe masă.

— Daţi-vă aproape, cinstiţi sfetnici, porunci el.

Boierii şi-au înghesuit pletele unse cu mirodenii în jurul măriei sale. Lumînările din sfeşnice arseseră pe jumătate.

Voievodul vorbeşte repede, pripit, se opreşte, bate cu dosul palmei pe chartă, cuvintele prind aripi şi viaţă, umplu toată spătăria, toată lumea, îi pătrund în suflet ca nişte săgeţi de foc, îl poartă într-o lume nouă, necunoscută şi măreaţă. Măria sa pare un vrăjitor, cu puteri depline asupra împăraţilor şi voievozilor de peste mări şi ţări, care-şi grămădesc oştile pe bucata gălbejită de hîrtie, la un singur semn de mînă. Radu Gheţea îl ascultă, fără să-şi mai dezlipească privirea de pe faţa schimbată într-o clipă. Lumina sfeşnicului i se răsfrînge din priviri. Fruntea descreţită pare nespus de înaltă şi de cuprinzătoare.

— Atunci, pîrcălabe, rămîne cum ne-am înţeles. Măria sa Aron să vegheze asupra străjii ungureşti şi cu osebire asupra hatmanului Ştefan Răzvan. E un lotru care mi-e dator şase mii de taleri, un lacom după măriri şi-un viclean. Aflai că Jicmond Bator nu-l prea are la inimă. De altfel, puiandru ăsta cu caş la plisc...

S-a stăpînit cu greu, oftînd. Radu Buzescu ciulise urechile, abia răsuflînd.

— La sfîrşitul lui Brumărel, am două mii de săbii ungureşti pe valea Teleajenului. Tăiem zarafii la amiază. Sîmbătă, în treisprezece Brumar. După Sîn-Mihai... Să nu zăboviţi o clipă, pîrcălabe. În prag de iarnă, bulucurile se mişcă greu. Fără zahareaua noastră, rămîn flămînzi. Băteţi cetăţile din sangiakul Benderului. Să nu-mi poată cădea în coastă. Eu am să pustiesc ţara bulgărească. Vă apăr dinspre Dunăre. Numai nu zăboviţi. Îl rog din inimă pe fratele meu Aron să-şi păzească viaţa ! Să priceapă c-a sunat ceasul cel mare, că avem lipsă de toată tăria braţelor noastre, de toată isteţimea cugetelor noastre, de toată dragostea oştenilor şi noroadelor noastre. Nu-i asupriţi pe creştini. Pe dobrogeni şi pe bulgari. Duceţi moartea numai pentru păgîni. Noroadele înjugate aşteaptă mîntuirea. Ne aşteaptă ca pe Messia. Nu-i prădaţi.

— Mă-nchin smerit în faţa măriei tale, rosti gîfîit pîrcălabul Izlozeanu.

Mihai începuse să frămînte spătăria cu mîinile la spate şi barba în piept.

— Ziceai că Nichifor Dascălu l-a sfătuit pe Aron Vodă să se liniştească ? Că am prea multă oaste pentru nevoile mele ?

— Aşa ziceam, măria-ta !
— Hm ! Şi doar fuse în partida lui Andronic Cantacuzin, şopti voievodul. Doar mă ajută să apuc Scaunul...
— Uitaşi, doamne, că soră-sa trăieşte în haremul sultanului şi că vară-sa e nevasta lui Sinan ! şuieră Radu Buzescu.
Mihai i-a aruncat o privire aspră şi rea, plecîndu-se din nou deasupra chărţii.
Lumînările arseseră pe trei sferturi, plîngînd cu lacrimi calde şi moi de ceară. În spătărie se coborîse o linişte adîncă. Ceasul din turla bisericii papistăşeşti a bătut de două ori, rar şi străin. Mihai şi-a trecut mîna peste frunte, ridicîndu-se greoi.
— Sînt ostenit, boieri dumneavoastră ! Ostenit vei fi fiind şi domnia ta, pîrcălabe, se-ntoarse el spre moldovean, călcîndu-l pe picior.
— Ostenit, doamne, cu voia măriei tale, răspunse acesta.
— Căpitane Gheţea, arată-i oaspetelui cămările de i le-a gătit vătaful Simion în aripa dinspre miazăzi.
— Ne-ar fi bucurat peste măsură dacă ne-ar fi cinstit acoperişurile, se închină Radu Buzescu.
— Sînt al măriei sale slugă prea plecată ! zîmbi pîrcălabul. Mulţămita mea caldă pentru bunătatea domniile voastre !
Puse un genunchi la pămînt, sărută mîna voievodului şi ieşi urmat de Radu Gheţea. Ajuns în spătăria mare, îl apucă de braţ, şoptindu-i :
— Ascunde-mă pi undeva prin preajmă, pîn'ce pleacă boierii... Măria sa mi-a făcut semn să mă întorc.

IV

1

O toamnă lină, cu cer nesfîrşit şi amiezi calde, pogorîse blînd asupra Ţării Româneşti. Brumărel prăfuise codrii cu rugină. Prin livezi, perii se-nvăluiseră în mantii sîngerii. Nucii îşi legănau cu foşnet uscat frunzele istovite şi palide. Dimineţile erau răcoroase. În amurg, pometul ardea în vîlvătăi. Peste Tîrgul de Scaun, toamna golise o poală de frunze veştede, pe care vîntul le-nvăluia pe uliţe, grămădindu-le sub gardurile ponosite de nuiele.

De Sînmedru, pe la prînzişor, căpitanul Racea încălecase crenelurile Porţii de Jos, cercetînd cu-nfrigurare Uliţa Tîrgului de Afară. Pe acolo, din zările răsăritului, trebuia să pice tătăraşul, dimpreună cu tighecenii şi podghiazul polcovnicului Ocesalsky. Un unghi de cocoare plutea sub uraniscul albastru, pierzîndu-se spre miazăzi. Racea îşi bîţîia picioarele încălţate cu cizme noi, din piele moale şi galbenă, cu turetcile pînă mai sus de genunchi, scuipînd des în şanţul cetăţii.
Din viile domneşti se ridica vesel cîntecul culegătorilor. Tulpanele muierilor păreau flori tîrzii, înflorite pe lîngă butaşi. Bărbaţii duceau coşurile grele de rod spre carele păhărniciei. În livadă, grădinarii curăţau pomii de uscături şi de scoarţa putredă. Au prins glas, pe rînd, din ce în ce mai puternic, clopotele tîrgului. Şi tot atunci, butcile boierilor chemaţi la Divan grabnic au început să treacă huruind pe podul cetăţii, în plesnet de bice şi chiot năprasnic de surugii. Dinspre caravanserai venea în goana celor patru telegari albi ca spuma rădvanul închis al curţii, păzit de doisprezece spahii călări şi de doisprezece călăraşi de-ai agiei.
— Iote-l, ia ! mormăi un glas dogit în spatele lui.
Racea s-a întors, apoi văzîndu-l pe hotnogul Negură, mai-marele porţii, a rîs într-un dinte :
— Iote-l, ia ! Şi cam ştii ce aduce, hotnogule ?
— Mde ! Ce s-aducă ! ? Porunca pentru haraci ! Ca-n toamna asta n-a-ntîrziat nici un voievod pînă acum.
— Porunca pentru haraci ?! Şi asta, oftă Racea, privind cu duşmănie rădvanul care alerga pe Uliţa Mare, stîrnind nori de colb.
— Cum şi asta ? se miră hotnogul.
— Spor de haraci, cu treizeci de mii de galbeni, hotnogule ! Auzit-ai ? Trei-zeci-de-mii ! silabisi căpitanul, vîrîndu-i trei degete sub nas. Crucioiul şi iconostasul... Pus-ai strajă ţapănă la magazia cu balimezuri ?
— Pus ! Treizeci de mii ? bîlbîi oşteanul, privindu-l neîncrezător.
— Atît ! Acu nu mai hlizi ochii şi-ndeplineşte poruncile măriei sale. Închide poarta. Nu iese nimeni, decît atunci cînd ţi-oi spune eu. De intrat, să intre numai căpitanul Mîrzea cu

tighecenii și cazacii. Să nu facă zgomot, să nu pușcărească și să nu chiuie. Dă semn trîmbițașilor, n-aș mai fi ajuns căpitan de oaste, dă-le semn să sune sosirea solului prea strălucitului împărat al lumilor...

Hotnogul a ridicat mîna. Trîmbițașii din foișoare și-au săltat trîmbițele către cer. Soarele a lucit moale în prapurele lor de mătase. Rădvanul a trecut pe sub bolțile porții, cu caii împroșcînd spuma prin zăbale. La picioarele scărilor stătea de straje bulucul de ieniceri. Lingurile de la scufiile de pîslă se clătinau vesele.

— Ce sună ca la sfîrșitul lumii ? se burzului Racea. Fă-le semn să amuțească ! Ei drăcie ! Așa !

Și-a trecut picioarele peste creneluri, tocmindu-și cureaua lată a săbiei, cu ochii la culegătorii din vii. Mai sus, lacul Icoanei lucea molcom și siniliu. Trestiile se-nchinau asupra lui, ca niște jupînițe asupra oglinzii. La o răspîntie, o cioatcă de copii lărmuia veselă, bătînd țurca. Se auzeau cumpenele fîntînilor, scîrțîit prelung și ostenit de care împovărate cu roade. Racea și-a închis ochii, încercînd s-adune în el toată viața tîrgului, așa cum o adunase șir întreg de toamne. Cînd i-a deschis, pe deasupra lui treceau, leneș, funigei. Iar într-o depărtare, hăt peste codrii arămii de la Colentina, se vădea ca o părere un norișor de praf. Și-a mîngîiat mustățile rîzînd molcom :

— Să mă razi în cap, hotonogule, dacă peste un ceas căpitanul Mîrzea n-are să-ți bată în poartă, spuse el, coborînd vesel scările și mormăind cîntecul cu care înnebunise toată curtea, încît îl învățaseră pînă și nemții jupînului Theil :

...Eu îi trag un pumn în piept
Și-i scot inima s-o fierb...

*

Spătăria mare gemea de atîta îmbulzeală. Lumina palidă a geamurilor de Venezia cădea pe bula de aur de la pieptul marelui vornic Mitrea, pe toiagul lui aurit, pe caftanul de mătase căptușit cu samuri al ceaușului Siavuș și pe platoșele paicilor. În dreapta Scaunului, boierii olteni ascultau glasul hîrîit al ceaușului, cu privirile în tavanul zugrăvit cu stele, în semn de nesupunere fățișă. Din stînga, îi priveau cu ură

boierii Divanului și divan effendessi, care cu greu își putea ascunde mînia.

„— Și îți mai poruncim ție, beyule Michali, să fii supus către această poruncă a strălucirii noastre și îndată să ridici haraciul și să-l slobozi la schela Ierköki,[1] unde așteaptă caicele noastre, iar sporul de treizeci de mii de taleri de aur să-l pecetluiești cu pecetea ta și însuți să faci numărătoarea..."

Mihai, cu coroana pe cap, învăluit în mantia de cacom, livid, asculta cu fruntea sprijinită în palma stîngă. O rază, furișată peste sulița sfîntului Gheorghe, desenat pe un ochi de geam, cădea pe diamantul din mijlocul coroanei, făcîndu-l să fulgere. Trăsăturile îi păreau de piatră. Racea, acoperind ușa cu umerii, îi vedea vîrful cizmuliței de safian mișcîndu-se neliniștit sub poala mantiei.

„— Să ai în tabără, pînă la al doilea răsărit de lună, oștile tale și să aștepți poruncile măriei și puterniciei mele, iar de vei cuteza să faci după capul tău, așa cum ai făcut cu zahareaua cuvenită lui mi Lala vezir azam[2], să știi că pulbere și noroi vei fi sub copitele calului meu, iar capul nesupus și prost îți va fi cusut într-o piele de bivol și aruncat în Bosfor. Slăvitele mele urechi au auzit că te porți silnic cu boierii țării și că jupoi noroadele mele, pentru lăcomia ta nesuferită..."

Vel vornicul Mitrea a tușit în bărboi. Mihai l-a privit pe sub sprîncene pe Dan, care asculta smerit în rîndul mazîlilor, așezați în spatele boierilor divaniți. Printre marii negutători, strîmtorați lîngă ușă, a trecut un ramăt de neliniște.

Ceaușul Siavuș a sărutat hatișeriful, întinzîndu-l voievodului cu un zîmbet rău. Avea o față mică de vulpe, măslinie și ciupită de vărsat. Purta o bărbuță de drac, și cînd rînjea, i se vedeau colții lungi de lup. S-a-nchinat ducîndu-și mîna la inimă și la frunte, apoi s-a-ntors spre jupînul Preda Buzescu, amenințîndu-l cu degetul :

— Tu ești cîinele care te uiți în cer cînd se citește porunca umbrei lui Allah pe pămînt ?... Și care tai oștenii pașnici... Te știu !

La un semn al voievodului, postelnicul Tudorache a bătut cu toiagul în podeaua de lespezi. Siavuș și-a ciupit bărbuța,

---

[1] Giurgiu

[2] Lala al meu, marele vizir

a mai făcut o temenea, apoi o ieşit urmat de divan effendessi.
Spătăria se-ncălzise de răsuflete şi de trupurile înghesuite. Începuse să duhnească a sudoare. Mihai îşi ascundea cu greu nerăbdarea, frîngîndu-şi mîinile sub mantie. Tîrgul era în toi. Îi plesnea inima de ruşine. Dar trebuia să-i lase să-şi dea arama pe faţă. Vel vornicul ieşise înaintea mitropolitului Eftimie, urmaşul răposatului Mihail, şi, vorbind cu măreţie, spunea că se cuvine să facă după voia slăvitului împărat.
— Nu-l putem mînia, măria-ta ! E adevărat că va fi greu pentru biata ţară — oftă el cu prefăcută tristeţe — da' mai sînt ţinuturi unde n-au prea bîntuit birarii.
— Peste Olt, spre pildă ! strigă cu glas puternic, dintre mazîli, boierul Barbă Albă.
— Şi-acolo ! încuviinţă vel vornicul.
— N-avem ce face ! întări vel logofătul Andrei, mişcîndu-şi într-un spasm buzele ciumpăvite de topuzul domnesc.
— Eu ziţem la fel ! Satele de la munte sîntem bogate.
Kir Statake abia mai încăpea în caftan de gras. Pe pieliţa întinsă îi curgeau pîraie de sudoare. Un copil de casă a trecut cu o tăviţă pe care ardea tămîie şi smirnă. Mirosurile de blănuri şi de sudoare s-au amestecat cu fumul mirodeniilor, îngreunînd aerul.
— Ţara e în sapă de lemn, măria-ta, glăsui rar şi apăsat mitropolitul. Să nu ne facem păcate... Să chibzuim cu inimile neîmpătimite şi cu cugetele curate.
— Isnafurile n-au ce să mai facă cu banii !
— Neguţătorii neguţează în toată lumea ! Sînt doldora !
— Să plătească boierii de peste Olt !
— N-avem bani, măria-ta ! se tîngui Antonie Grama, îngenunchind.
— Să ne-nchinăm leşilor, riga stă bine cu sultanul !
Mihai a sărit din Scaun, făcîndu-i semn Danului să iasă în faţă. Boierii divaniţi îşi dărăceau bărbile, zîmbind mulţumiţi. Radu Buzescu l-a înghiontit cu cotul pe boier Stroie, care juca pe loc, pufnind şi ţîfnind, şoptindu-i :
— Se mînie Mihai... Aţine-te, neică !
— Mă aţin ! răspunse gros Stroie.
Danul s-a-nchinat adînc, cu mîinile uscate încrucişate la piept. Pielea îi atîrna pe obraji, scofîlcită şi gălbejită. Sub ochi şi sub fălci avea pungi dese.

— Măria-ta, ştii c-am fost la Stambul, rîse el ostenit. Am fost şi m-am plîns de tirania măriei tale. Am căzut la picioarele sultanului. Haraciul s-a sporit ca o pedeapsă pentru răutăţile de le aduseşi pe capul ţării. Eu aş zice, dacă ai inimă, lasă Scaunul şi trage-te la moşiile măriei tale. Ai destule ! Ce-aţi zice, boieri dumneavoastră — se-ntoarse el spre divaniţi — dacă l-am cere pe Simion Movilă ! Stă bine cu Poarta şi ne-am putea închina leşilor, care sînt tot creştini.
— Mîrşăvie ! răcni Stroie Buzescu, ameninţîndu-l pe Dan cu pumnul. Chiorul dracului ! Satană ! Belzebuth !
De pomană bătea din toiag, ca apucat de furie, vel postelnicul Tudorache. Boierii se-ncinseseră la harţă şi se ocărau în gura mare :
— Slugoi turceşti !
— Ţăranoilor !
— Otrepe de Divan !
— Sărîntoci plini de baligă !
Neguţătorii şi judeţul Seman împingeau spre Scaun, cerînd mila măriei sale. Numai Racea şi cîteva căpetenii de oaste stăteau nemişcaţi, cu ochii la voievod şi la Ivan aga, căpitanul de călăraşi. Sfada ajunsese în toi. Mitropolitul, făcîndu-şi cruci dese, urcase lîngă Mihai.
— Potoleşte-i, doamne, se rugă mitropolitul. Mai mare ruşinea. Şi Isus, la templu, i-a alungat pe zarafi cu biciul. Necinstesc Divanul...
— Ptiu ! Porc bătrîn ! Scuipatul repezit de boier Stroie s-a oprit între sprîncenele vel vornicului Mitrea.
Bătrînul a holbat ochii şi s-a dat înapoi cîţiva paşi, bîlbîindu-se. Apoi s-a prăvălit la picioarele voievodului, răcnind vorbe ne-nţelese şi ameninţîndu-l cu toiagul. Ivan aga a ridicat sabia deasupra capului. Racea a împins uşile spătăriei. Condusă de vătaful Simion, a intrat o trîmbă de copii de casă, ţinîndu-şi halebardele în cumpănire. A venit pînă-n faţa Scaunului, acolo rupîndu-se-n două, ocolind boierii spre stînga şi dreapta. Racea l-a ridicat pe vel vornic de guler şi l-a poftit să intre între oşteni, şoptindu-i printre dinţi :
— Treci, corb bătrîn, că altfel...
Spătăria amuţise. Se auzeau doar paşii oştenilor, care-o-nvăluiau din toate părţile. Kir Statake începuse să tremure. Uşor, uşor, s-a ascuns în spatele comisului Pană, făcîndu-se mic şi ţinîndu-şi răsufletul.

Glasul voievodului, domolit la început, se făcuse tunet.
— Mișeilor ! Stați sub puterea mea și vi-aș putea lua capetele, fără nici o zăbavă. Le-aș vîrfui cu tigva ta, vel vornice. E mai arătoasă. Da' mă scîrbiți cu îngustimea voastră de minte și cu inimile voastre de piatră. Surzilor ! Orbilor ! Ne pîndesc toți ca niște jivine, și voi, netrebnicilor, împărțiți țara ca la tarabă... Se ridicase în picioare și-i amenința pe veliți cu topuzul. Mantia de cacom îi alunecase pe umărul drept : Ce m-ar costa pe mine treizeci de mii de taleri mai mult ?! Că v-aș descăpățîna și v-aș jupui de averi, așa cum au făcut-o alții, înaintea mea ! Luminați-vă măcar în ceasul al unsprezecelea ! Lepădați pizma și apropiați-vă de Scaun, ca de izvorul mîntuirii !
— Minciună ! Nu te mai vrem !
— Aaa ! Nu mă mai vrei tu, boier Dane ! scrîșni Mihai, frămîntînd topuzul și privindu-l chiorîș. Hei, dar voi, negustorilor și staroștilor, mă vreți ?
— Te vrem, măria-ta ! Să trăiești la mulți ani, răcniră cei întrebați.
— Da' voi, oștenilor ?
— Întru mulți ani să domnești, măria-ta ! detună ca un tunet glasul lui Racea. Pune-le capul pe butuc !
— Întru mulți ani ! Întru mulți ani ! strigau și copiii de casă, și căpeteniile de oaste. Bolțile spătăriei hăuleau.
— Și domniile voastre, cinstiților boieri — se-ntoarse el spre olteni — și domniile voastre poftiți să las schiptru ?
— Ce ne mai întrebi, doamne ? se umflă Stroie Buzescu, împingînd în lături halebardele oștenilor și-ngenunchind în fața Scaunului. Sîntem ai măriei tale pînă la moarte !
— Pînă la moarte ! strigară ceilalți boieri olteni, smulgîndu-și săbiile din teci și fluturîndu-le deasupra capetelor, cu chiote sălbatice.
— Fără tîrguială !
— Afară cu vînduții !
Mihai a tresărit. Iată că se pripise. Într-o fulgerare, a-nțeles că de data asta Radu Buzescu a fost mai viclean și mai tare ca el. Cu mîna lui le dăduse mai multă apă la moară decît s-ar fi cuvenit.
— Grecoteilor !
— Slugi ale Stambulului !

Boierii olteni, în frunte cu Stroie Buzescu, rupseseră lanțul străjilor și năvăliseră asupra Divanului. Jupînul Preda Buzescu îi smulse toiagul vel vornicului, pocnindu-l cu el peste spinare și trăgîndu-i în același timp bula de aur de la gît. Radu Buzescu îi proptise vel spătarului Dumitrache jungherul în beregată și-i cerea spata și coiful. S-a iscat o învălmășeală de trupuri și de pumni ridicați să izbească, de chiote și de sudălmi, încît spătăria semăna cu un cîmp de luptă. Copiilor le venea greu să mînuiască halebardele și, la o adică, nici nu știau pe cine anume să croiască cu ele.
Nemoteniile Buzeștilor înhățaseră boierii greci de gulere și-i scoteau afară, pisîndu-i pe ghebe. Singurul care s-a apărat voinicește a fost fostul mare vistiernic Barbă Albă, care-l pălise pe jupînul Preda peste nas, umplîndu-l de sînge, și pe care tăbărîseră ceilalți doi frați, gata să-l ucidă. Danul se ațiuse în mijlocul celor înghesuiți, scăpînd de chelfăneală.
— Doamne, Doamne, ce rușine ! Ce rușine ! se tînguia mitropolitul, bătînd cruci dese și mărunte.
— Destul ! Destul, vă poruncesc !
În spatele voievodului, care coborîse treptele, se-nșiruiseră pe două rînduri copiii de casă, gata pentru luptă.
— Oare țara asta amărîtă, roditoare și frumoasă ca nicicare alta să-și fi pierdut înțelepții ? Să-și fi pierdut bărbații luminați, cu inimi calde și largi ? Să nu mai fie oare cugete de viteji, gata să-și sloboadă sîngele picătură cu picătură, pentru izbîndirea unui vis ? Oare se cuvine să ne gîndim numai la ceea ce înghițim astăzi, fără să vedem ceea ce va fi mîine ? ! Boier Dan poftește să las schiptru ! Vel vornicul Mitrea e îngrijorat că nu-i la sfat divan effendessi. Prea înțeleptul divan effendessi ! Să fiu eu nebun ? Ori sînteți nebuni voi, nemernicilor !... scrîșni Mihai, ridicîndu-și pumnii și făcînd cîțiva pași spre divaniții grămădiți într-un colț al spătăriei. S-a-ntors, reluîndu-și alergătura de la Scaun la ușă și-napoi. Tocurile cizmelor băteau lespezile, pintenii zuruiau, poala mantiei se tîra pe jos, foșnind : Ba unul, ba altul ne întinde mîna ! Sau numai cîteva degete. Dar la spate țin sacii, în care să încarce avutul nostru ! Papistașii ne vor încă și sufletele. Turcii ne iau cu harabaua ! Pe de o parte ne spun că le sîntem prieteni, se-nchină pînă la pămînt în fața tractatelor, iar pe cealaltă ne jupoaie. Nu vom găsi ajutor ade-

vărat decît în noi înșine! Auzi, boier Stroie?! Auzi, ago? Auziți, voi ceilalți binecredincioși sfetnici și oșteni ai mei?

— Auzim, măria-ta! răspunseră cei întrebați, abia șoptit.

— Să nu mai alergăm după împlinirea dorului nostru de mărire, unii la leși, alții la turci, alții la unguri. Sfîșiem biata țărișoară și ne facem de ocară. Așa-i, vere Radule?!

Radu Buzescu n-a putut susține privirea măriei sale.

— Așa-i, doamne!...

— Nu, boieri dumneavoastră! Nu-mi vînd cugetul la mezat și nici să clocesc în cuib călduț nu voi. Să clocesc în cuibar și să scot din ouă de român pui de ieniceri sau galbeni împărătești... O! Asta nu! Dacă n-ascultați de vorbă bună, de jalea țării și de durerea norodului, atunci vă-ncăpestrez, boieri dumneavoastră, și o să jucați așa cum vă cînt. De aceea să mă fi zbătut, de aceea să fi mîncat pîinea amară a pribegiei? Te-ai înșelat amarnic, boier Dane! Amarnic te-ai înșelat!

Și-a potrivit mantia pe umeri, ținîndu-și cîteva clipe tîmplele între pumni, apoi a urcat treptele Scaunului, rămînînd drept și fulgerîndu-și privirile peste capetele supușilor.

— Boier Calotă Bozianu, dă-mi schiptru și ține spata!

Foială. Șoapte de nedumerire, de neliniște.

— Mare vornice Ivan Norocea, ia bula de aur și toiagul de la fostul mare vornic Mitrea.

— Nu se poate!

— Ocară!

— Rușine!

— Ago, ia-ți toiagul de vornic! detună glasul voievodului.

Cu ajutorul oștenilor, boierii noului Divan au smuls semnele boieriilor, cu care-i miluia voievodul, din mîna celor mazîliți. Luîndu-și toiagul de vel clucer, Radu Buzescu a găsit clipa potrivită să-i șoptească fratelui său mai mare, Preda:

— Ivan vel vornic, Theodosie Rudeanu vel vistier. Radu Florescu vel comis... Ce zici, neică, de alegerea vărului nostru?

— Așteaptă, Radule! Așteaptă și veselește-te!

Căpitanul Racea stătea în pragul scărilor de la cerdacul palatului, cu mîinile înfipte în șolduri, cu mustățile înțepoșate de bucurie, răcnind din străfundul bojocilor:

— Butca dumnealui biv vel vistiernicului Statake! Apoi plecîndu-se la urechea boierului, galben de frică: Trîntore! Te-ai îngrășat ca un porc. Ți-a venit rîndul! Dacă te prind că ieși din conac, te jugănesc! Auzit?

Statake și-a dat ochii peste cap, deschizînd gura ca un crap aruncat pe uscat.

— Pliscul! Hei, patru călărași să-l ducă acasă. Rămîneți de strajă. Nimeni nu intră, nimeni nu iese pînă la porunca armășiei!... Mai repede, surugiu de paie! Du-te, boierule, unde-a dus mutu iapa! Călătorie sprîncenată!... Aaa! Domnia sa biv vel logofătul Andrei?? Cum o să-i mai jupoi pe jălbari, boierule, cum?! se tîngui el, trăgîndu-se de barbă, în rîsul paicilor care-l păzeau pe mazîl.

— Cîine! scrîșni boierul. Dă poruncă să vină butca! Tot pe mîinile mele o să ajungi! Măscărici!

Soarele trecuse dincolo de palat, zvîrlindu-i umbra pînă pe zidurile cetății. Din cireșul crescut în fața spătăriei mici, frunzele cădeau lin, una după alta. Un zgomot de copite, zgomot atît de cunoscut și de așteptat, l-a făcut pe Racea să-i dea pace biv vel logofătului și să se ițească la poartă. A-nceput să tușească gros. Pe furiș, și-a șters ochii cu dosul palmelor. Tătărașul intrase în curte, călărind la pas, cu genunchii adunați spre greabăn și cu șoimul pe umărul stîng. Alături, călărea un cazac, scund, lat în spate, cu cușma pălită pe ceafă și cu moțul jucîndu-i vesel deasupra sprîncenelor.

Tropotele umpluseră curtea. Pămîntul uscat ropotea ca doba mare a oștirii. În spătărie bolțile zugrăvite cu stele de aur duduiau înfundat. Postelnicul Preda Buzescu făcuse ochii mari. Mihai a coborît repede din Scaun, deschizînd larg ferestrele. Boierii s-au bulucit în spatele lui. Steagul de tighecenі și sotniile se așezau în linie. Mihai a închis ferestrele, zîmbind.

— Vel vornice Ivan, rogu-te să păzești liniștea oștirii în leafă, porunci el, frecîndu-și mîinile. Paharnice Șerban, crîșmele n-au slobod să vîndă decît în zilele de sărbătoare! S-a urcat la loc în Scaun: Vel postelnice, m-aș bucura să-l văd pe căpitanul Mîrzea și pe polcovnicul Ocesalsky... Apoi către Divan: Și cum vă spuneam domniilor voastre, Jicmond Bator a poprit dieta, a strîns puterea în mîinile lui, iar pe cantelarul Kovacsöcsy și pe vărul său Balthazaru i-a dat pe mîna

gîdelui. Aceia voiau pace veșnică și să rămînă închinați turcului. Pentru asemenea fapte, Jicmond Bator merită toată cinstirea noastră... Iubite Divan, să hotărîm ce răspundem sultanului !

*

Căpitanul Mîrzea îngenunchease în fața voievodului. Mihai întinerise. L-a ridicat de subsuori și l-a strîns în brațe.

— Mîrzeo, Mîrzeo, am să te cunun !

— Măria-ta, poruncile au fost îndeplinite, răspunse aspru căpitanul. Palatinul Constantin de Ostrog trimite răspuns măriei tale, prin viu grai, că Giva a năimit pe pan Nicolai Iazlowieky din Snyatin, care a dat înscrisuri acum două luni. Pan Nicolai Iazlowieky a strîns șase mii de săbii zaporojene și s-a pornit să treacă prin foc și sabie cetățile turcești de la miazăzi. De acolo se va repezi în Edisan și poate pînă la Crîm, să ardă ulusurile tătărăști. Asta poate s-o adeverească mai bine polcovnicul Ocesalsky. Măria-ta să îngăduie...

— Spune-i polcovnicului că-i bine venit și că-i sîntem mulțumitori pentru graba cu care a răspuns chemării noastre.

Soarele palid de toamnă bătea sfios în geamurile colorate ale spătăriei, învăluind-o într-o lumină dulce, roșie-albăstrie.

2

La Cremenari, Brumărel murea scăldat într-o lumină de aur. Tufele de răchită își scuturau pletele în Argeș. Vînturile pieptănau arinii, fagii și stejarii, pornind prohodul galben al frunzelor. Părul Maicii Domnului plutea peste creste, unduind lin. Coțofenele puseseră stăpînire pe livezi. Coborîseră turmele, sunînd din tălăngi.

Erau dimineți cînd Ancuța auzea boncăluitul cerbilor în fierbințeli. Prigoriile plecaseră de mult. Sturzii se fluierau prin luncă, întrebîndu-se dacă s-a-mplinit sorocul.

În ziua aceea mergea în urma carului, încleștată de codîrlă. Basmaua îi căzuse pe spate. Un vîntișor rece îi mîngîia cosița, zbîrlindu-i cîrlionții de pe tîmple. Sarcina o-ngreuna nespus. Îi era lehamite de ea. Avea un pîntec peste măsură de mare și-i ieșiseră pete în umerii obrajilor și pe frunte. Bine că n-a mai dat Radu pe-acasă. S-ar fi dus să nască în vreo pustietate de codru, ca ursoaicele. Boii se opinteau în jug, trăgînd

carul la deal. Bălegarul fumega. Altădată, răsăditul pomilor și gunoitul livezii i se păreau o joacă. Acum i se pun junghiuri în splină și pîntecul o apasă pe inimă. A oftat. Greu e să fii muiere măritată. Te zobești cu munca. Încaltea, de l-ar avea pe Radu alături. A vrut s-o ia la căpitănie, da' n-a lăsat-o tiranul. La o adică ce să caute ea la căpitănie ? ! S-o privească chiondărîș toate tîrgovețele ? Că-s făloase, nevoie mare ! Și dacă stai să cugeți cu dreptate, nu prea au pe ce...

— Cneazule, cneazule !

— Ce-i ? tresări bătrînul. Hooo, hooo, mă, hooo ! Din cîțiva pași a fost lîngă ea : Ce-i, Ancuță ? întrebă el îngrijorat, ridicîndu-și sprîncenele.

— Mă bate ! zîmbi sleit nevasta.

— Voinicul moșului, voinic ! Ia stai oleacă pe trunchiul ăsta. Te-ai ostenit. Ți-am spus eu că n-ai ce căta la lucru.

— Nu mă mai amărî !

— Nu te amărăsc ! Am zis-o într-o doară. Așa ! Așază-te pe cojoc.

— Are să-ți fie frig fără cojoc.

— Aș !

Boii răsuflau opintit, scoțînd aburi pe nări. Soarele lucea palid, aninat între crengile pustiite ale nucilor. Dinspre creastă răsunau glasuri vesele de muieri. Cneazul a cuprins-o de umăr, culcîndu-i capul la piept. Cîteva frunze s-au rostogolit devale, foșnind ușor. Se auzeau pașii toamnei tîrșîindu-se pe sub pomet. Ancuța a închis ochii. Toamnele i-au adus totdeauna un alean, pe care niciodată nu și l-a putut tălmăci. Să-l întrebe pe taica. El le știe pe toate...

— Bang !... Bang !... Bang !...

De departe, abia auzit, zvonul de clopot trece peste creste, topindu-se către Dealul Caprelor și Valea Brazilor. Cneazul a împins-o pripit, culcîndu-și urechea spre vale. Fără să știe de ce, inima i s-a oprit o clipă, apoi a-nceput să mărunțească des, zvîcnindu-i sîngele în tîmple.

— Taică ?

— Bang !... Bang !... Bang !...

De data asta zvonul s-a-ntărit. Dangătul de aramă izbește în tîmpla de stîncă a Izvorului Lupilor, revărsîndu-se peste Cremenari, plin și rotund. Dintr-un păr a căzut o mînă de frunze însîngerate. Acum, către Cremenari au început să urce dangătele tuturor clopotelor din satele răsfirate sub munte.

— Bang !... Bang !... Bang !...

Dangăte limpezi, adînci, trase în dungă, dangăte înfiorate, purtînd cu ele în albăstrimile văzduhului de toamnă o chemare tainică, cînd șoptită ca o rugăciune, cînd răsunătoare ca o poruncă, dangăte după dangăte, zvon de aramă după zvon de aramă, pătrunzînd în liniștea livezilor, a țintirimului și a luncii, înstăpînindu-se peste Cremenari, tulburîndu-i sufletul, încleștîndu-i inima, dangăte reci de prohod, mirosind a mort, a tămîie și a lumînare. Îl privește pe cneaz, străină și cu mințile aiurea. Bătrînul își scosese cușma și se-nchina către răsărit, cu fața împietrită într-o lumină ciudată.

La o zburătură de băț, o coțofană țupăia sub nuci, bătînd stratul de frunze uscate cu coada. Într-un măr au rămas neculese două mere mici și roșii.

— Bang !... Bang !... Bang !...

S-a pornit să tragă-n dungă și clopotul din Cremenari.

*

Tăpșanul din fața casei cneazului Ghețea se-nvăluia în lumina scăzută a după-amiezii. Ancuța ieșea din cînd în cînd în cerdac, privind lung în zarea lui miazăzi. Avea buzele uscate și crăpate. Se-mbrăcase cu iie curată, se pieptănase și nu lăsa din mînă andrelele care alergau repede, ciocnindu-se și clinchetînd dulce.

— Îl așteaptă pe căpitan, oftă Cebucă, privind-o cu milă.

Cneazul s-a făcut că nu-l aude. Cetașii veniți la poruncă au ridicat din umeri.

— Să vă puneți cu toții coarde noi la arcuri și să vă dați săbiile pe gresie. Tu, Tocsabă, ca unul care ai dobîndit atîtea învățături, veghează afumatul cărnii. Taie ca la treizeci de capre și pune-le la vînt. Muierile să ardă cuptoarele și să coacă lipiile. Nu uitați pesmeții. Dacă auziți cornul meu, vă strîngeți degrabă în poiană, gata de drum. Haide, la treabă ! Ricule, spune-i părintelui să vină la pîrgarul Soare. Ținem sobor cu sfatul obștii.

Cetașii s-au închinat, grăbind spre cele patru zări ale satului. Cneazul a urcat în cerdac, bodogănind. Nu știa cum să se ferească de ochii mari și umezi ai Ancuței. Noră-sa se așezase pe scrinul ei, împletind harnic un colțun de lînă.

— Să-l ai la război, taică, înnodă ea vorbă, cu bărbia în piept. Șalul îi lunecase pe-un umăr. Gîndești c-o să vină Radu ?! Genele i-au tremurat, ca o zbatere de aripi.

— Dacă n-a uitat că-l cheamă Ghețea, are să vină, de bună seamă !

Ancuța a zîmbit speriată. Prin ochete intra un mănunchi de raze. A stat o vreme cu mîinile-n poală și privirea pierdută. S-a dat jos de pe scrin, cotrobăind după făină.

— M-apuc de lipii, oftă ea.

— Vezi-ți de treabă. Am rugat-o pe Dragomira... Le face ea. Să-i dai făina înapoi. Haide, ajută-mă să curăț chivăra și zalele.

Cneazul se simțea la ne-ndemînă. Dintr-o dată, Ancuța a izbucnit în hohote. S-a prăvălit la pieptul lui, icnind greu :

— Să-l aperi ! Să ai grijă de el ! Ești un hapsîn ! Zi și noapte n-ai poftit decît război și iar război ! Dacă n-aveam prunc, veneam cu voi ! Ce folos ai dacă se taie oamenii cu paloșele ? !

— Ancuța moșului !

— Să mă lași în pace ! Să-l chemi pe Radu ! Altfel să nu faci, dacă vrei să nu leapăd de supărare.

Cneazul se făcuse galben. Buza de jos îi tremura :

— Nu vorbi cu păcat, Ancuță ! Maica Domnului, liniștește-te ! Dacă n-ai fi cum ești, ți-aș arăta eu, se zborși pînă la urmă cneazul, oțărît peste măsură.

Văzîndu-l intrat în pielea lui adevărată, Ancuța a zîmbit printre lacrimi :

— Răule... Mă duc pînă la Dragomira ! sughiță ea. Aici mă apucă singurătatea de gît.

Bătrînul i-a ascultat pașii șovăind pe treptele cerdacului. Apoi, cu mîinile tremurînde de bucurie, a desprins paloșul uriaș din cui. I s-a părut ușor ca un fulg. A-ncercat să-l tragă afară. Oțelul a rămas nemișcat. Un val de sînge i s-a urcat în obraji. I s-a pus o ceață pe ochi. Vinele de la mîini și de la tîmple i se umflaseră cît degetul.

— Asta nu se poate nici în ruptul capului, gemu el.

S-a opintit cu picioarele răscrăcărate și cu tot trupul de novac încordat arc. Abia atunci i s-a supus paloșul. Dar nu cum o făcea odinioară, smucit și fulgerat, ci lin și scîrțîind, ca o sculă bătrînă ce se afla. Cneazul i-a sprijinit vîrful în

podea, proptindu-şi pieptul în strajă. Gîfîia domol şi trudit. Tîrziu, i s-au limpezit şi privirile.

*

După-amiază lină. În văzduhul încropit se destrămau funigei. Frunzetul gorunilor strălucea ruginiu. Cneazul bătuse tot satul. Trăsese cu urechea pe la colţurile ogrăzilor. Cremenarii avea un răsuflet al lui, neauzit şi nesimţit în alte toamne. Asta o-nţelegea pe deplin. Îşi trecuse privirile dincolo de zidurile caselor şi de pereţii trupurilor, în sufletele oamenilor. Văzuse muierile trebăluind cu ochii înlăcrimaţi şi cu gurile pungite. Pe praguri, bărbaţii îşi dădeau săbiile pe gresie, cu frunţile plecate în piept. Din cînd în cînd se căutau din ochi. Cînd se-ntîlneau, îşi fereau privirile într-o latură. Carnea şi trupurile moşnenilor sînt făcute pentru sabie. Astăzi a ieşit la iveală toată omenia din ei. După ce-şi vor fi ascuţit armele, vor tăifăsui cu muierile, ca niciodată. Se vor juca cu pruncii.

A luat-o rara, prin livezi. Frunzele îi foşneau sub paşi. Într-o scorbură de nuc a găsit cîteva alune. Uscăturile erau strînse cum se cuvine. Pometul, gunoit. Mai rămînea o tarla din jos de biserică. Cam greu o s-o dovedească muierile şi bătrînii. Ar fi trebuit să spoiască măcar altoii, cu baligă şi sînge de vită. A tras în piept mirosul puternic al livezilor. Adînc. Adînc, să-l poată purta cu el, pretutindeni. Clopotniţa se-nvăluise în lumină. Soarele se lăsase spre scapăt. Crucile Gheţuleştilor stăteau răstignite pe muchia dealului. Satul se trăsese în el însuşi, ca un melc. Se auzeau nechezat de cai şi ciocane bătute pe ilău. Un miros tare de copită arsă cu potcoava înroşită s-a răsfirat pe sub ogrăzile aninate de ţancuri. Cneazul a împins cu umărul poarta pîrgarului Soare, lucrată în măiestrii. Bătrînii tăifăsuiau cu şalele întoarse spre cel din urmă fir de rază. Părintele Athanasie striga la urechea gazdei :

— Au bătut clopotele în dungă, pîrgarule ! Se cheamă că ne bîntuie războiul.

— Mi-a spus şi Tătucu ! Au adunat zece budăie pline !

— Dă-le dracului de budăie, Doamne iartă-mă, se-nchină părintele, scuipîndu-şi în sîn. Război, nu budăie ! Apoi văzîndu-l pe Gheţea : Hai, cneazule, că n-o scot la socoteală cu bătrînul ăsta surd.

Cneazul a rîs uşurel, aşezîndu-se cu plăcere pe-o laviţă

— Bun găsit, bun găsit !... Lasă-l, părinte, că l-au ajuns anii şi necazurile.

— Să se bucure şi el de asemenea ştire.

— Are să ne vadă plecînd. Atunci va pricepe şi-o să se bucure.

Moş Soare îşi întorcea urechea păroasă de la unul la altul, căutînd să le desluşească vorbele după mişcarea buzelor. Era prea bătrîn şi pentru treaba asta. A oftat, ridicîndu-şi mîinile uscate şi tremurătoare, în semn de neputinţă. Cneazul l-a bătut pe umăr, răcnind din bojoci :

— Batem război, pîrgarule !

— Război ? se minună Soare, molfăindu-şi gura ştirbă.

— Da, război !

— Cu Danul ? Aud ? !

— Ba !... Poate cu păgînul.

Pîrgarul s-a-ntors oţărît spre popa Athanasie, mustrîndu-l :

— Iacă ce se-ntîmplă pe lume şi sfinţia ta îmi tot împui capul cu budăile şi cu prunele. Că altă treabă n-avem !

— Aşa, aşa ! Vezi, părinte ? rîse uşor cneazul.

Popa Athanasie şi-a clătinat mîhnit pletele albe.

— Am auzit că vrei să pleci cu oastea ? întrebă el tremurat.

Cneazul a boldit ochii, mirîndu-se peste măsură :

— Ai gîndit altfel, sfinţia ta ?

— Şi satul ? N-ai fecior ? Nu eşti trudit ? Ascultă-mă ca pe un duhovnic şi un prieten ce ţi-am fost o viaţă. Vremea ta a trecut şi n-a trecut fără folos. Ai ţinut satul deasupra răutăţilor şi am rămas oameni slobozi. Odihneşte-te ! Avem lipsă de înţelepciunea ta. Pentru vitejii s-or găsi alţii !

Cneazul a oftat, întorcîndu-se cu faţa către sat. Din prispa lui Soare se văd de minune casele Cremenarilor, căţărate pe sub livezi. Se aude Argeşul vuind în scocul morii. O ciocănitoare bate îndîrjit în coaja nucului de lîngă poartă. Făgetul de pe Dealul Caprelor arde în vîlvătăile asfinţitului.

— Ba, părinte ! Am fost înţelept, cum mă mîngîi domnia ta, sau n-am fost, asta n-o pot spune eu. Da-ţi pot spune c-am îngropat doi feciori ca bradul şi pe Cătălina. Însăţi sfinţia ta le-ai cîntat prohodul. Mîna care i-a ucis mai cutează încă să facă blăstămăţii. Locul meu nu poate fi decît la oaste.

— Ai fecior, ai fecior ! stărui părintele.

— Acela să rînduiască pentru nepoţii mei şi ai satului. Pentru cei pristăviţi eu dau sama.

— Încaltea, fereşte-te. Îmi spuse Tocsabă c-au ieşit pe lume nişte arme diavoliceşti. Scuipă foc şi te omoară de la două sute de paşi.

— Or fi ieşit. Are şi Radu una.

— Păzeşte-te ! Nu-s drepte ca paloşul !

Cneazul şi-a ridicat umărul cu nepăsare :

— Osul bătrîn ţine la tăvăleală.

Miroslav, cunoscînd că s-a făcut vreme prielnică pentru sobor, a scos din sîn o tigvă cu rachiu îngălbenit de bătrîneţe, aşa cum se cuvenea unor oameni plini de junghiuri ca ei. Cremenariul se-nvăluise în umbrele viorii ale serii...

*

Şi-a frecat zalele şi chivăra, şi-a ascuţit fierul suliţei cu coada scurtă pe care-o mai folosea şi la vînătorile de urşi, şi-a uns botforii, a cercetat cu luare-aminte chinga, curelele scărilor şi legăturile şeii grele de luptă. Înnoptase. Ancuţa aţîţase focul şi-şi vedea de împletit. Opaiţul pîlpîia firav, făcînd să strălucească, albăstrui, oţelul lat al paloşului pe care-l luase pe genunchi. Îşi suflecase mînecile şi apucase pila de Sibii, cu dinţii mărunţi, cumpărată numai pentru asemenea treburi. Pila alerga pe tăişul paloşului, mărunţindu-i gîndurile în scîrţîitul ei subţire. I-a dat lui Miroslav răboajele pe care erau crestate sămile de la stîni şi de la blănile cuvenite domniei. Au socotit cîte căruţe vor lua la oaste, cîte rămîn pentru trasul lemnelor, au socotit sporul turmelor şi cîte alte mărunţişuri de care sfatul obştii avea să dea răspuns cînd s-o întoarce de la război.

Vreascurile trosneau, fîlfîindu-şi para roşietică pe pereţi. Andrelele hărniceau într-una, sporind împletitura. Peste casă a trecut un răbufnet de vînt. Ancuţa s-a oprit, ascultîndu-l încruntată. O lacrimă cît un bob de rouă i-a scăpat de sub gene, căzîndu-i în poală. Brazii începuseră să şuşuie neliniştiţi.

— Du-te de te culcă, fata moşului. E tîrziu.

— A venit Brumar, şopti Ancuţa, înfiorîndu-se.

Vîntul a mai oftat de cîteva ori în streşini, a zgîlţîit obloanele, apoi s-a dus, învolburîndu-se dincolo de creste. În urma

lui s-a pornit ploaia. Spre cumpăna nopţii, Ancuţa a sărit de pe scrin, dînd buzna în cerdac. Cînd a deschis uşa, o pală de ploaie, amestecată cu frunze veştede şi cu miros de toamnă a năvălit în odaie, speriind focul din vatră. Cneazul a auzit limpede ţăcănit de potcoave urcînd poteca. După schelălăitul bucuros al cîinilor şi după rînchezatul lui Fulger a-nţeles că nu poate fi decît Radu. Şi-a ridicat sprîncenele chemînd-o pe Ancuţa cu glas poruncitor :

— Intră-n casă. Lasă-l, că ştie drumul şi singur ! Apoi bodogănind în barbă : Afurisitul !... Sîngele apă nu se face !

... Roşie de fericire, Ancuţa i-a luat dulama îmbăţoşată de apă, atîrnînd-o deasupra uşii. Îl privea lacomă, căutînd să-şi ascundă pîntecul. Pregătea de-ale gurii cu mîinile tremurînde. Radu era neguros şi tăcut.

— Pe cînd ? întrebă cneazul.

— Mîine-n zori !

— Cu păgînul ?

— Cu cine alt ?

Cneazul a oftat. Un oftat mulţumit, scos din rărunchi.

— Rachiu ! i-a poruncit el noră-si. Rachiu din bota de sub laviţă. Ei, bată-te să te bată, Radule. Te văzuşi şi tată de fecior, cîrlane !

— De unde ştii, domnia ta ?

— Să taci ! se răţoi cneazul, trăgîndu-şi blana de urs lîngă vatră. Adicătelea să nu taci. Să-mi spui tot. Tot ce se prefiră prin lume. Hm ! Mi se pare că l-am asuprit de pomană pe măria sa. N-a cutezat nici un voievod să se scoale în prag de iarnă. Ce zici ? Nu zici nimic ? Haide, n-o mai amărî cu înfăţişarea asta de ţap ispăşit, îi şopti la ureche, în vreme ce Ancuţa trebăluia în cuhnie. Şi nu carecumva să te atingi de ea, că-i prăpăd... Veghez la uşă, să ştii !

...Ancuţa i se cuibărise la piept. Dincolo, cneazul se foia pe blană, tuşind cu-nţeles. Vidra scheuna prin somn. Ploaia bătea în obloane, cu învăluiri dese, ciocănindu-le repede, ca o chemare a stihiilor. Brazii şuşoteau molcom.

— Dormi, Radule ?

— Nu dorm, Ancuţă !

Mirosea plăcut a saltea de fîn, a pită, a rachiu şi a femeie. Aceeaşi adiere de busuioc se ridica din cosiţa nevesti-si. Radu Gheţea a mîngîiat-o înduioşat pe frunte, apoi i-a

cuprins umerii, strîngînd-o aproape. Ancuța i-a luat dreapta, apăsîndu-i-o pe pîntec.

— Îl simți cum se mișcă ?

— Îl simt !

— A-nțeles c-ai venit acasă, șopti ea, căutîndu-i buzele.

— Fii cuminte !

— Am tot fost, oftă Ancuța îmbonțîndu-se și ascunzîndu-și nasul la pieptul lui. De s-ar isprăvi odată...

Încet, încet, mirosurile casei, căldura nevestii, cîntecul molcom al picurilor i-au pătruns în cuget, ca și cînd ar fi fost acolo dintotdeauna, ca și cînd viața lui de pînă acum ar fi fost trăită de altul. Altul, nu el a zăcut aruncat în temniță, altul, nu el a colindat olaturile străine pe urmele măriei sale. Radu Ghețea cel adevărat nu s-a clintit o clipă de aici... Ca prin vis aude deschizîndu-se ușa. În lumina puțină și tremurătoare a candelei îl vede pe cneaz plecîndu-se asupra lui. Barba albă și mătăsoasă îi gîdilă obrajii. I se pare că taică-su l-a acoperit și, după ce l-a mai sărutat o dată pe frunte, a ieșit în vîrful picioarelor.

3

O dată cu burnița, din pîntecul destrămat al norilor care se tîrau peste creste, se cernea deasupra Cremenarilor o lumină cenușie și mucedă. Cneazul se sculase cu noaptea-n cap. Își pusese un sac pe umeri și ieșise în ogradă. Streșinile picurau des. Crengile brazilor îngreunate de apă se lăsaseră în jos, ca niște aripi ostenite. Umezeala îi pătrundea în măduva oaselor și cu deosebire se făcea simțită la încheieturi. Cneazul și-a clătinat cușma, apoi a dat să intre în grajd. S-a răzgîndit, luînd-o spre șopronul de nuiele din spatele casei. Printr-o spărtură, pe care n-o zărise pînă atunci, ploaia udase cormana plugului. L-a dat deoparte, binișor și grijuliu. A stăruit cu palmele pe lemnul lustruit, simțindu-l în tot trupul ca pe ceva crescut din el însuși. Într-un cotlon zăcea o capcană de lupi, hîrbuită și veche. A ridicat-o și a pus-o în car, mormăind :

— Cine știe dacă n-o să-mi mai trebuiască ?

Un par din colțul împletiturii de nuiele al zidului putrezise.

— Toată vara nu l-ai văzut, hăbăuc bătrîn. Ți-a luat mințile noră-ta. I-ai cătat în coarne. Hm ! A căzut și muruiala de pe ziduri...

Tot bodogănind, s-a-ndreptat spre grajd, mîngîind dulăii rebegiți de frig, care i se-ncurcau printre picioare, lingîndu-i mîna. A cules o furcă uitată afară, a potrivit un bolovan așezat în chip de treaptă, apoi a deschis ușa. L-a-nvăluit mirosul plăcut de vită și de fîn, atît de cunoscut și de drag. Fulger a nechezat ușor, bătînd cu copita în podea. Sîmbotina și-a întors botul umed spre el, apoi s-a scărpinat cu cornul pe spate, bălăngănindu-și coada murdară de baligă. Din colțul unde-i așternuse culcuș de fîn, Căprița s-a ridicat în picioare, arcuindu-și spinarea ca o mîță. Cneazul a luat țesala din prichiciul ferestrei, trecînd-o peste grumazul încordat al armăsarului pus pe hîrjoană. Se auzea cum curg streșinile.

...Învelită în broboadă, Ancuța îl ducea pe Diavol de sub zăbală. Radu Ghețea îi încleștase mîna cu care ținea frîul. Mergea alături, fără o vorbă. Cneazul, cu cojocul întors pe dos, călca vîrtos, trăgîndu-l după el pe Fulger, înșeuat de război. Bătrînul își încinsese paloșul. Pavăza și-o atîrnase de botul ferecat al șeii, lîngă buzduganul din rădăcină de zadă. Sulița și-o purta în mînă. După gît avea agățat cornul de bour. Brădetul își scurta cetinile, udîndu-le obrajii. O pîclă scămoasă, fumurie și umedă se tîra peste Izvorul Lupilor. Burnița se prefăcuse într-o ceață rară și lipicioasă. Coamele cailor și bărbile celor doi moșneni licăiau de apă. Lîngă sprînceana de stîncă așteptau rezemați în buciume vînătorii Costa Ursu și Iosif Veveriță.

Căpitanul și-a întors capul spre casă. Nu se mai vedea decît acoperișul de șindrilă, înnegrit de vreme și năpădit de mușchi. Tot înapoi se uita și cneazul. Își ațintise privirile pe crengile subțiri, încovoiate și albe ale mesteacănului. Stătea acolo, ca un martor tăcut și înțelegător al întregii lui vieți. A închis ochii. Ceața îi presărase tuful sprîncenelor cu puzderie de mărgăritare. A oftat, perindîndu-și prin minte icoane vechi. Și-a scuturat coama albă, întorcîndu-și fața spre Radu și Ancuța. Apoi a dus cornul la buze, sunînd spre cele patru zări. Chemarea adîncă și tînguioasă a cornului a răzbit prin pîclișuri, suind pe sub livezi, rostogolindu-se pe țancuri,

învăluind satul întreg. La început s-a închegat o liniște de mormînt. O putere nevăzută a oprit curgerea vremii. Se auzeau doar stropii de apă picurînd de pe crengi. Mai apoi, satul și-a scuturat spinarea, ca un urs în prag de primăvară. S-a auzit nechezat de cai. Huruit de roți. Zăngănit de arme. Chemări groase, strigăte din țanc în țanc :

— Băăăi Tătuculeee ! Ești gata, băăăi !?

— Gataaa, Riculeee !

Curînd, potecile s-au umplut de călăreți, ducîndu-și caii de frîie. Pe urmele lor veneau buluc nevestele și copiii. O furnicare grăbită, curgînd spre poiana de halcă.

— Sunați să audă drăgoieștenii, le-a poruncit cneazul celor doi vînători.

Costa Ursu și Iosif Veveriță au ridicat buciumele din coajă de cireș. Vestirea de război a spart ceața și burnița, curgînd de vale, o dată cu apele umflate și tulburi ale Argeșului.

...Muierile mai coapte se trăseseră deoparte, alături de bătrînii satului. Cele tinere stăteau agățate de gîturile bărbaților. Icneau înfundat și abia stăpînit în colțul broboadelor. Plozii își sugeau mucii, abia scoțînd cîte-un vîrf de nas de sub cușmele cît buha. Unii purtau sumanele vechi ale taților, cu mînecile atîrnîndu-le pînă la genunchi. Cneazul i-a privit pe cei mai răsăriți cu stăruință, amenințîndu-i cu degetul.

— Măi dracilor ! se oțărî bătrînul. Ia să mai lăsați săniușul la iarnă și să puneți mîna pe lemne ! Auzitu-m-ați ?

— Auzit, moșule ! răspunse băiatul lui Ricu, scobindu-se-n nas.

...Și-a scos cușma, apoi a sărutat, închinîndu-se, crucea veche cu lemnul înnegrit, întinsă de popa Athanasie.

— În șa !

Porunca a venit grea, bolovănoasă și răgușită. Radu Ghețea a petrecut frîiele peste capul armăsarului. Ancuța își culcase tîmpla pe umărul lui. Mai încolo, Ileana îl înlănțuise pe Costa Ursu. Ochii drăgoieștencei ardeau. Căpitanul și-a vîrît vîrful cizmei în scăriță.

— La druuum !

Pe fața pătată a Ancuței se rostogoleau repede boabe mari de lacrimă. Colțul buzelor îi tremurau într-un spasm dureros. Cerbii prinși de Costa Ursu, pe care cneazul îi ducea în dar voievodului, au mugit jalnic. Caii s-au urnit, clefăind cu copitele în noroiul poienii. Armele s-au ciocnit în clinchet ușor. Sulițele și pavăzele s-au legănat după mersul fugarilor.

— Nu pleca, iubituleee !... Nu pleca !

Dragomira lui Cebucă se atîrnase de scara moșneanului cu mîinile ei albe, ridicînd spre bărbat fața destrămată și pocită de durere. Călcînd greu prin tină, Ancuța a smuls-o cu putere, stăpînind-o

— Ce, fă, ești nebună !?

Un icnet de plîns i-a înecat vorbele-n gît. Burțile lînoase ale norilor lingeau acum vîrfurile arinilor din luncă. Moșnenii ieșiseră la șleau. Potcoavele țăcăneau pe piatră. Se pornise o ploaie măruntă și țîrîită. Părintele Athanasie ridicase crucea deasupra capului. Mîneca rantiei îi căzuse mai jos de cot, descoperindu-i brațul uscat ca o creangă. Blagoslovea în neștire.

— Dumnezeu să vă apere, feții mei ! Să vă apere !

Ploaia se cernea peste capetele pleșuve ale bătrînilor înlemniți cu cușmele în mîini, peste broboadele muierilor și peste sumanele nepotrivit de lungi ale țîncilor. Călăreții se topiseră în zarea fumurie a necunoscutului, care se-ntindea dincolo de clonțul de stîncă din marginea satului.

Pe Ancuța a săgetat-o în pîntec, ca și cînd un diavol mic ar fi năzuit să i-l sfredelească și să iasă la lumină. A zîmbit printre lacrimi, sleită și înduioșată. Tropotele abia se mai auzeau. Păreau șoapte calde de îmbărbătare și de bun rămas. S-a simțit cuprinsă de umeri. Cînd a ridicat fruntea, a dat ochi cu Ulmeșoaia. Bătrîna o privea duios și blînd ca o mamă.

V

1

Noaptea de 12 spre 13 Brumar, leat 1594, în Tîrgul de Scaun.

Ornicul bisericii papistășești și-a bătut netulburat cele douăsprezece bătăi rare și adînci. Cînd cel din urmă dangăt

s-a stins, zdrenţuit de mînia vîntoaselor, pe Poarta de Sus şi pe Poarta de Jos a cetăţii domneşti au ieşit în goană olăcari culcaţi pe oblînc, cu poalele dulămilor vîrîte sub genunchi. În urma lor podurile s-au ridicat, zornăind din lanţuri. În foişorul lui Oană a licărit cîteva clipe o faclă. Apoi cetatea s-a cufundat în tăcere neagră, mătăhăloasă şi mohorîtă. Învelit într-o mantie lungă de pănură, boier Dan cerceta străjile de la ziduri. Podişca de scînduri îi luneca sub picioare. A găsit alvăniţii la locurile lor. Săcăluşele acoperite cu saci îşi scoteau gurile dincolo de creneluri. Din ziua cînd Mihai a spart Divanul, n-a mai ieşit dintre ziduri. Stareţa de la Sfînta Valea i-a adus ştirea cumplită a morţii Neagăi. A urcat treptele cerdacului. Sus, la odăi, nu mai ţine nici o slugă. Şi-a lepădat mantia pe jos, apoi a bîjbîit după clanţă, cu mîinile întinse. O lumină firavă strecurată pe sub prag, i-a înlesnit drumul. În sfeşnic, lumînarea arsă pe jumătate se îndoise, picurîndu-şi lacrimile de ceară pe faţa de masă. Patul era nefăcut de cine ştie cînd. Mirosea a stătut, a praf şi a îmbîcseală. Dan s-a lăsat să cadă în jilţ, culcîndu-şi ceafa pe speteaza înaltă. Voievodul i-a poruncit ieri, prin vel vornicul Ivan, să-şi lase casele de lemn de pe Bucureştioara în seama domniei. Nici măcar n-a mai avut putere să se-mpotrivească. Cu vel vornicul a vorbit de pe ziduri. I-a fost teamă să-l sloboadă în curte. Şi-a petrecut palma tremurîndă peste faţa galbenă, cu pielea împunsă de pometi. Ochiul îi căzuse în fundul capului. Barba îi crescuse învălmăşită, sură şi aspră. A luat carafa cu rachiu de pe măsuţă, sorbind lacom. Două fire de rachiu i s-au prelins pe la colţul buzelor...

Îi e frică de singurătate şi totuşi nu poate suferi pe nimeni în preajmă. Din ce în ce are vedenii mai multe şi mai îngrozitoare. I se pare că vornicul Alexandru îl sugrumă, i se pare că moş Drăgoi aleargă spre el cu săgeata înfiptă-n piept, rînjind bucuros şi arătîndu-i-o pe Neaga moartă. S-a pristăvit singură, printre duşmani, fără un cuvînt de alin, fără o mîngîiere. El, care o viaţă nu se temuse nici de Dumnezeu, nici de Satana, de data asta se teme. Se teme cumplit şi se pocăieşte. A-nceput să se bată cu pumnii în piept, alergînd bezmetic prin odaie. Buzele vinete, supte, murmură-n neştire numele fetei. Şi-ar arunca ochiul teafăr la cîini, dac-ar şti că aşa ar putea alunga vedeniile care-l chinuiesc... Ce-au cărat ieri

căruţele vistieriei la casele lui de lemn ? Ce ? Ce unelteşte diavolul de Mihai ? Un rînjet strîmb i-a pocit gura... Încaltea, dac-o fi să moară, să moară împreună cu ceauş Haviz. Nu se poate să moară ! N-are să moară, pînă cînd n-are să-l vadă pe Mihai cerşindu-i milă. Pînă cînd n-are să ridice peste gropniţa Neagăi muşuroi de capete, vîrfuit cu ţeasta ucigaşului de cneaz. Da, el e ucigaşul, nu eu. El e !

— El e !... El e ! gemu boierul, smulgîndu-şi copcile coantăşului. Haviz !... Să vină Haviz !

A ieşit în cerdac, răcnind numele turcului. Se simţea prea singur, prea slab, să-nfrunte urgia voievodului. Noaptea asta de smoală îl albeşte.

*

Din taberele oştirii de pămînt, ridicate în codrii de la Sfîntul Elefterie, se-ndreaptă spre Valea Adîncă trîmbe negre de oameni. Ploaia bate pieziş, spulberîndu-se pe învăluirile reci ale vîntului. Cneazul Gheţea, cu cojocul întors, îşi duce paloşul de-a umerea, bălăcărind pe drumul clisos, îmbibat de apă. În urma lui aude răsufletele pripite ale moşnenilor din Cremenari. Încheieturile îl încearcă şi i s-a pus un blestemat de junghi între coaste. Vîntoasele zgîlţîie uşile şi obloanele din Tîrgul Cucului, chiuind bezmetice pe uliţe, vîntuind acoperişurile şi ţiuind pe sub streşini. O vreme de iad. Cneazul îşi stoarce barba. Din sprîncene au început să-i curgă pîrîiaşe reci. De după un colţ de uliţă a răsărit un moroi, punîndu-i fierul suliţei în piept :

— Cine-i ? întreabă straja.

— Neamul ! răspunde răguşit cneazul, împingînd deoparte suliţa oşteanului.

2

Mihai privea de după perdelele spătăriei mici cum se luminează de ziuă. Aproape de scapătul nopţii vîntul şi-a înteţit puterea, spulberînd ploaia. A fost un răstimp de cer senin, cu pîlpîiri palide de stele. Apoi s-a lăsat un ger straşnic închegînd băltoacele şi nămoalele. Dinspre răsărit au ridicat coarnele zimbrii uriaşi ai norilor de zăpadă. S-au bulucit în turme ce-

nușii, apoi s-au pornit în goană, învăluindu-se asupra lumii. Peste tîrg se prefiră o lumină palidă și lăptoasă. Străjile stau la ziduri, la fel ca-n fiecare revărsat de ziuă. Voievodul și-a scărpinat barba scurtă și sîrmoasă, zîmbind rău. Păgînii sînt prea îngîmfați să poată desluși că ușile grajdurilor sînt închise și păzite, că gvardia jupînului Theil și-a mutat calabalîcul în odăile așezate față-n față cu odăile bulucului de ieniceri, fără vreo pricină anume, că lîngă magaziile tunurilor au fost aduse cîteva perechi de cai voinici, cu hamurile pe ei. Are o clipă de răgaz, pînă se va strînge Divanul cel mare. Și-a pipăit cămașa de sîrmă pe care o îmbrăcase pe sub coantăș. Apoi, trăgînd lama săbiei cu cap de grif, i-a cercetat tăișul cu buricul degetelor. Simion se pricepe ca nici care altul la ascuțit săbiile. Era tras la față, cu cearcăne vineții sub ochi. În el se făcuse o liniște adîncă, o liniște senină și atotcuprinzătoare. I se părea că inima cetății îi bate în coșul pieptului. Zorii firavi și pricăjiți au intrat în spătărie, scoțînd din umbră frunțile vechilor voievozi. Mihai s-a întors pe călcîie, a făcut cîțiva pași repezi pînă-n fața spatei domnești, s-a-nchinat, apoi frîngîndu-se deasupra mesii i-a sărutat straja bătută-n nestemate. Și-a pus gugiumanul, tuflindu-i moțul pe urechea stîngă, și-a ieșit din spătărie zuruindu-și pintenii grei, de război.

*

Spătăria mare se umpluse de lume. Vel postelnicul Preda Buzescu bătea cu toiagul în podele, împărțind locurile veliților și ale mazîlilor biv veliți. Vtori și treti postelnicii împărțeau locurile boierilor de treapta a doua și a treia. Căpitanul Racea gătit cu coantăș nou din catifea albastră, cu mustățile unse, așeza căpeteniile oștii în dreapta Scaunului. Din cînd în cînd, trecea fudul printre tîrgoveții și neguțătorii grămădiți în fundul spătăriei, ieșea în hora mare străjuită de două rînduri de paici, deschidea un ochete și făcea semne tainice jupînului Nikolaus Theil, care pufăia din lulea în cerdacul odăilor de lefegii.

Zumzetul domol al glasurilor zbîrnîia plăcut sub bolțile spătăriei. Chiar lîngă aripa dreaptă a căpeteniilor de oaste stăteau cnezii și vătafii plaiurilor. Între norodul adunat la acest Divan de sfat obștesc, numai ei purtau straiele mîndre ale pămîntenilor. Era acolo un colț de livadă înflorită, străjuită de pletele omătuite ale cneazului Ghețea, spre care se-ndreptau toți ochii spătăriei. Cneazul își ridicase sprîncenele și privea țintă spre Scaun, rezemat în paloș. În jur privegheau ceilalți plăieși : Bora, Vîlcan, Berivoiu, Iarciu, Bîrsan de la Teleajen și Ciucurel de la Mîneciu, Paltin de la Chiojd și Bratu de la Nehoiaș, bărbați vînoși, negrii, bărboși și aspri, purtînd la cușme semne domnești de argint și pene de gotcan, iar la șolduri paloșe bătrîne, cu străjile lustruite, cioplite din rădăcină de gorun.

Fostul mare logofăt Andrei i-a dat un cot fostului mare vornic Mitrea, arătîndu-l pe Ghețea bătrînul, cu barba :

— Acela-i ! Pe ăștia se sprijină cîinele ! îi șopti el la ureche.

— Sst ! Taci ! Și nu te băga în vorbă. Lasă-i să-și scoată ochii singuri.

— Așa am să fac ! Da' de ce i-o fi slobozit armășia în Divan, cu armele la ei ?

— Obiceie de neguțător ajuns domn ! Falǎ deșartă. S-ar zice că sultanul i-a dat poruncă să se urnească spre Ardeal, zîmbi șiret biv vel vornicul, mîngîindu-și barba. Turcii nu rabdă ca unul ca Jicmond Bator să taie stîlpii țării. Să-l vedem pe unde scoate cămașa !

— Să-l vedem, se bucură Andrei, chicotind în bărboi. Ian te uită la olteni. Ce mai fudulie pe ei !

— Au bani, sărîntocii ! scrîșni Mitrea, întorcîndu-se cu spatele spre Divan.

Boierii olteni, adunați cioatcă, cu toate rubedeniile prin preajmă, tăceau. Aerul începuse să se-mbîcsească. S-a auzit huruit de roți, apoi trîmbițele au vestit sosirea ceaușului împărătesc și a lui divan effendessi.

Împotriva obiceiului, Mihai a intrat în Divan după trimișii sultanului. Stegarul Ion Vînă a scos steagul mare al țării, așezîndu-se cu el pe întîia treaptă a Scaunului. Un iuzbaș a adus sangiak-alemul, iar un ienicer, tuiurile împărătești. Alți doisprezece ieniceri, în frunte cu bașbulucbașul, vegheau tuiurile cu iataganele la umăr. Vel spătarul Calotă Bozianu i-a dat voievodului spata. Racea, Ghețea și Mîrzea străjuiau în spatele stegarului Ion Vînă. În spătărie nu se auzeau decît răsufletele pripite ale oamenilor. Lumina scăzută a zilei abia pătrundea prin geamurile de Venezia. Cneazul nu-și mai lua privirile de la măria sa. Îl cerceta cu luare-aminte. Pe-ndelete. Bătrî-

neşte. I-au plăcut faţa slabă şi negricioasă, gura bărbătească, sprîncenele încruntate. Cu deosebire i-au plăcut ochii scînteietori şi aprigi, ca şi mîna vînjoasă care strîngea spata. I se părea că vremea s-a oprit în loc şi că în toată lumea n-a rămas decît măria sa şi cu el. Că voievodul l-a chemat anume la acest Divan, ca să-i audă glasul şi să-i ceară sfatul. Va să zică aşa arată Divanul domnesc ? Hm ! De aici se pornesc poruncile pentru dabile. Aici intră avuţiile ţării. Nu toate. Că ia uite cîtă aurărie stă pe ceauşul păgîn. Ia uite ce graşi sînt ienicerii. Parcă atunci i-ar fi văzut întîia oară. Un val de mînie i s-a ridicat din piept, sugrumîndu-l. Ian te uită cum stau voievozii în Scaun ! Cu strajă de ieniceri şi cu tuiurile gîdilîndu-le nările ? ! El una ca asta n-o rabdă... Să se ducă dracului de Divan. Nu-i aici nici Haviz, nici boier Dan. La ce să mai stea ? A tuşit gros şi s-a întors să plece. Atunci a răsunat în spătărie un glas bărbătesc, poruncitor şi cald, tăios şi plin parcă de întrebări, un glas care te cheamă, te-nlănţuie, te vrăjeşte şi mai ales un glas care te stăpîneşte. Cneazul s-a răsucit încet spre Scaun, rămînînd ţintuit locului.

— Cinstit Divan şi sfat de obşte ! Cinstită şi mult iubită ţară. Sultanul cere haraciul. Sultanul cere sporul de treizeci de mii de galbeni. Sultanul mi-a poruncit să pornesc oştile împotriva fraţilor noştri creştini de la Ardeal.

Ceauşul Siavuş îşi ciupea bărbiţa de ţap, încuviinţînd din turban, cu toate că nu-nţelegea o iotă. Glasul voievodului creştea cu fiecare vorbă.

— Care-i sfatul vostru ?

Întrebarea a căzut grea ca un bolovan. Clucerul Radu Buzescu a tuşit în barbă, uitîndu-se lung la mitropolitul Eftimie, ca şi cînd l-ar fi îndemnat să vorbească. În partea staroştilor şi a neguţătorilor au început să se audă şoapte. Vel vornicul Ivan îşi pregătise o vorbire plină de tîlc şi abia aştepta să i-o ia înainte lui Radu Buzescu.

Cneazul Gheţea şi-a rotit privirea de vultur pe de-asupra capetelor. Măria sa a întrebat ţara. Atunci se cuvine să răspundă el, ţara neputînd să fie altcineva decît miile de poporeni, astăzi gata să-nfigă plugul în brazdă, mîine gata să urce-n şa şi să tragă paloşul întru apărarea acelui pămînt roditor şi blagoslovit. A făcut cîţiva paşi înainte, zuruind din pintenii de fier, şi-a potrivit cojocul între umeri, s-a-nchinat adînc, apoi cu dreapta rezemată-n paloş :

— Măria-ta să-ngăduie cneazului Gheţea de la Cremenari...

— Îngădui, îngădui ! răspunse pripit Mihai.

— După mintea mea puţină, socot, mărite doamne, că sultanul n-are a da porunci la Ţara Românească. Nu îngădui eu, un biet cneaz, să-mi dea porunci unul cu şalvari de muiere, şi se poate să-ngădui măria-ta ? Îmi bănui că nu-i de faţă unul ca boier Dan, care s-a cîrdăşit cu ceauş Haviz să ne robească. Boier Dan ţi-ar putea aduce mărturie despre spusele mele, măria-ta !

— Aşa e ! întăriră într-un glas cnezii cei vechi. Adeverim noi !

Bătrînul Gheţea s-a-ndreptat de spate :

— Ai poftit sfat cu ţara, doamne ! Iată ! Ai sfat ! Dă-ne poruncă să tragem paloşele. Ce spor de haraci, măria-ta, că ne-au luat şi sufletele ? Cum să ne batem cu ardelenii ? Şi pentru ce ? Mie Haviz mi-a batjocorit copila, doamne, mi-a ucis feciorii şi sîngele nevinovat strigă după sîngele vinovatului. A venit sorocul răfuielilor. Pămîntenii nu mai rabdă, măria-ta ! Şi Bora, şi Vîlcan, şi satele pribegite, şi muierile robite, şi vădanele puse la fum, şi toată sărăcia noastră cer răzbunare, mărite voievod. Răzbunare ! scrîşni cneazul.

— Răzbunare ! strigară crîncen plăieşii, îngenunchind.

— Dă poruncă, măria-ta ! tunară deodată zeci şi zeci de glasuri bărbăteşti.

— Nu mai putem răbda dabilele !

— Nu mai putem răbda ruşinea ! răcni Stroie Buzescu, smulgîndu-şi sabia din teacă.

Siavuş rînjea mulţumit şi neştiutor. Divan effendessi pălise.

— Brazda noastră sfîntă îşi cere slobozenia, măria-ta. Oasele moşilor noştri nu-şi găsesc liniştea. Noi trudim cu sufletele moarte, ştiind că belşugul de roadă ia calea Stambulului. Sloboade-ne, măria-ta, şi-ţi va fi numele binecuvîntat, acum şi în vecii vecilor... Cneazul Gheţea a-ngenuncheat greoi, sărutînd cu evlavie straja paloşului. Mihai îl privea cu ochi strălucitori şi umezi.

— Ridică-te, domnia ta ! Pentru sfatul pe care mi l-ai dat astăzi şi pe care-l preţuiesc ca pe o înţelepciune, te răsplătesc cu vătăfia plaiului Loviştei.

La aceste vorbe ale voievodului, spătăria a răspuns cu un ramăt de strigăte. Divanul şi mazîlii îşi dărăceau bărbile, încruntaţi. Mihai a ridicat topuzul. S-a făcut linişte.

— Dau sultanului răspunsul vostru şi al ţării ! Apoi întorcîndu-se scurt spre divan effendessi : Ai stat aici pe socoteala noastră, te-am omenit şi te-am cinstit. N-ai luat în seamă bunătatea cu care te-am îngăduit. Ne-ai crezut proşti. Berbeci fără coarne. *Boinus sis koiun...* Oi bune de muls... Să ştie împăratul că drepturile noastre nu pot purcede decît de la noi înşine ! Primim cu bucurie învăţături şi înţelepciuni. Da' puterea săbiei şi a jugului n-o primim. Voi furaţi de la toate naţiile şi vă împăunaţi cu ce-aţi furat... Începuse să vorbească din ce în ce mai repede. I se umflase o vînă pe frunte. Coborîse o treaptă, plecîndu-se spre divan effendessi : Grîul noi vi-l dăm. Carnea tot noi. Ne luaţi pînă şi pruncii, ca să-i faceţi oşteni. Vă lăudaţi cu Sinan Paşa ? Ce sînge curge prin vinele lui Sinan Paşa ?! Turcesc ?! Nici măcar muierile cu care vă desfătaţi în haremuri nu sînt ale voastre. Voi vă făliţi că sînteţi viteji întru slava lui Mohamed. Ne-om făli şi noi, întru slava slobozeniei şi a pămînturilor noastre. Nu ne putem înţelege.

— Aşa-i ! întări spătăria.

— Ceea ce se cheamă la voi huzur, la noi se cheamă sărăcie. Bucuriile voastre se hrănesc din lacrimile noastre.

— Taci, cîine ! răcni divan effendessi. Slugă necredincioasă.

Mihai se făcuse alb ca varul.

— Să taci tu, aici în ţara asta, scîrnăvie ! răspunse el răguşit, dîndu-i spata vel spătarului.

Cu o săritură prelungă, divan effendessi i-a căzut în coastă, ridicînd hangerul, în groaza celor de faţă. Totul s-a petrecut într-o frîntură de clipă. Mihai l-a pocnit cu cizma în piept, iar cînd turcul a bătut aerul cu mîinile, gata să cadă pe spate, voievodul şi-a smuls sabia din teacă, luîndu-i capul dintr-o singură lovitură. Oasele gîtului au pîrîit, iar tigva cu ochii holbaţi s-a rostogolit la picioarele cneazului Gheţea. Hoitul gîlgîind de sînge s-a huluit pe treptele Scaunului. În aceeaşi clipă au năvălit asupra lui Mihai ceauşul Siavuş şi başbulucbaşa. Radu Gheţea a dat buzna, cu sabia ridicată. S-a simţit apucat de mînă şi smucit înapoi.

— Astîmpără-te ! îi gîfîi Racea la ureche. Lasă-l pe măria sa ! N-o să ţi-o ierte o viaţă ! Pe ieniceri !

În adevăr, oştenii lui Allah au ieşit din buimăceală de-ndată ce săbiile boierilor olteni au început să-i pălească peste scufiile de pîslă. Spătăria răsuna de scrîşnetul oţelului muşcînd din oţel, de gemetele răniţilor şi de gîfîitul luptătorilor. Cneazul îşi încrucişase mîinile la piept, privindu-l pe Mihai cu ochi mari şi cercetători.

— Bine se luptă ! spuse Berivoiu, scuipîndu-şi în palme. Hai să-i dăm o mînă de ajutor !

— N-are lipsă acum ! Aşteaptă ! Ageră mînă, se minună cneazul, împingînd cu vîrful cizmei căpăţîna hăcuită a turcului, cu albul ochilor pătat de sînge.

După cîteva tăieturi rotunde şi mincinoase cu stînga, Mihai l-a spintecat pe başbulucbaşa de la umărul drept pînă la cingătoare. Ţeasta lui Siavuş a rămas înţînată într-o vînă. Boierii olteni mîntuiau cu ienicerii înghesuiţi într-un colţ. Tîrgoveţii se ridicaseră pe vîrfuri, să poată privi mai bine acest judeţ înfricoşat. După ce şi-a şters sabia de turbanul lui Siavuş, Mihai a apucat tuiurile şi le-a rupt pe genunchi. Stolnicul Stroie Buzescu a sfîşiat sangiak-alemul cu unghiile. Copiii de casă începuseră să care hoiturile celor răpuşi. Voievodul şi-a şters fruntea cu poala coantăşului. I s-a văzut un colţ din cămaşa de sîrmă. Mazîlii tremurau, rînjindu-i linguşitor.

— Ei, cneazule, ce zici ? întrebă voievodul, sprijinindu-se în sabie.

Cneazul Gheţea a-ngenuncheat şi i-a sărutat mîna stîngă. Aceea cu care retezase capetele.

— Căpitane Racea, dă semn jupînului Theil. După aceea, ieşi la ziduri şi fă strigările către zarafi. Căpeteniile să treacă la steaguri şi să-mi urmeze întocmai poruncile de le-am dat. Vel postelnice ! Să vină la mine căpitanii unguri Mihai Horvàth şi Stefan Beches. Voi, tîrgoveţilor, staţi pe pace la casele voastre.

— Nu se poate, măria-ta ! strigă judeţul Seman.

— Nu se poate, măria-ta ! Îngăduie-ne şi nouă ! Că doar nu sîntem muieri !

Mihai a rămas o clipă în cumpănă, apoi rîzînd :

— Bine ! Raceo, să-i iei cu tine !

Racea s-a-nchinat, bodogănind.

— Vătafule Simion !

— Poruncă, doamne !

— Poftesc să nu spălaţi lespezile. Lăsaţi sîngele să intre în piatră. Să se cunoască că aici, în această spătărie, păgînii l-au înfruntat pe Mihai Voievod vreme de-un an şi că tot aici şi-au

găsit sfîrşitul. Să fie învăţătură pentru urmaşii mei. Să se ştie peste veacuri că voievozii de la Ţara Românească stau cu picioarele în sînge de cotropitor, atunci cînd le e dragă slobozenia şi fala ostăşească ! Să sune trîmbiţele scularea oştilor. După judecată, să-mi clădiţi capetele purcoi şi să-mi daţi sama de numărul lor. Să vadă Sinan Paşa cum îi întorc dobînda. Vel vornice Ivan ! Poftesc ca tigvele ienicerilor, cu scufii cu tot, să fie înşiruite pe zidurile cetăţii.

— Aşa va fi, măria-ta, răspunse cu măreţie vel vornicul Ivan.

Prin geamurile de Venezia pătrundea o lumină prizărită şi firavă. Spătăria mirosea dulceag-acru a sînge şi a sudoare de om. Afară începuse o ninsoare măruntă, deasă şi spornică.

3

Cneazul Gheţea tupilat sub malul rîpos al Văii Adînci îşi potrivea fundul de plută în vîrful cuşmei, ţinîndu-şi paloşul între genunchi. Moşnenii din Cremenari, drăgoieştenii lui Lambru, ca şi cetaşii altor sate de la plaiuri, îi dăduseră ocol, aşteptînd răbdători poruncile. Ninsoarea cădea ca-n fapt de iarnă, năzuind să acopere pămîntul. Prin cernerea fumurie abia se vedeau turlele monastirii Sfîntului Nicolae. Dîmboviţa curgea mîloasă şi turbure, bolborosind în rădăcinile sălciilor. Moşnenii nu purtau decît paloşele sau ghioagele şi sumanele căptuşite cu cîlţi şi cusute în trei. Aşa fusese învăţătura căpitanului Gheţea, nefiind loc să mînuie suliţele şi pavăzele.

— Da' isprăveşte odată, domnia ta ! se zborşi Berivoiu. Auzi, au început să sune trîmbiţele !

Bătrînul Gheţea şi-a potrivit cuşma domol, apoi s-a-ntors către cnezi :

— Aţi răbdat o viaţă, mai răbdaţi şi cîteva clipe... Ar fi vrut să-i dojenească, dar n-a-ntîlnit decît feţe crunte şi bărbi aricite de mînie : A venit vremea secerişului, urmă el. Măria sa a ascultat sfatul nostru. Se cuvine să vegheaţi asupra trupului măriei sale... E om aprig !

— Ne spuseră cnezii !

— Atunci aşteptaţi în pace. Nu rupeţi rîndurile în vîltoare. Ăsta-i numai începutul.

Oamenii au încuviinţat clătinîndu-şi pletele, apoi au înlemnit sub ninsoare. Îşi ascultau inimile şi gîndurile.

— Poate-l întîlnesc pe Mahmud zaraf ?! se auzi un glas.

— Eu pe Ibrahim !

Dinspre cetate au răsunat ţipete, blesteme şi răcnete. Moşnenii s-au privit unii pe alţii. Cneazul şi-a-ndreptat trupul de uriaş, apoi s-a suit pe-un bolovan, aşa fel încît să fie văzut de toată glotimea moşnească.

*

Trîmbiţaşii şi crainicii căţăraţi pe ziduri strigaseră poruncile voievodului. Anume, că toţi datornicii măriei sale să se-nfăţişeze la vechea vistierie, pe malul drept al Văii Adînci, unde se vor împărţi împrumuturile şi dobînzile socotite cu începere de anul trecut, luna lui Brumărel. Zarafii şi cămătarii buluciţi în Uliţa Mare au dat năvală, bătîndu-se cu pumnii, smulgîndu-şi straiele, trăgîndu-se de bărbi. Mihai îi privea printr-o ferăstruică tăiată în foişorul lui Oană. Erau mulţi, vineţi de frig şi de mînie. În mîzga uliţei frămîntată de miile de picioare au rămas cîteva zdrenţe de veşminte şi un turban roşu, ca o pată de sînge. Voievodul, învăluit într-o mantie lungă, cărămizie, a urcat repede pînă sus, între crenele. Ninsoarea se-ndesise. Urletele zarafilor se auzeau dinspre Poarta de Sus. Şi-a pus mîna streaşină, ferindu-şi obrazul cu poala mantiei. Spre Pescăria Veche, pe sub lacul Icoanei, se întrezăresc trabanţii unguri, înşiruiţi pe cete. Tunarii au înlemnit lîngă ţeava groasă, cu buza ieşită asupra tîrgului. Pe-o tipsie de aramă arde mocnit o mînă de cărbuni. Cu paşi repezi, Mihai s-a întors către curte. Spătarul Calotă Bozianu, vel vornicul Ivan, comisul Radu Florescu, vel vistiernicul Theodosie Rudeanu stau nemişcaţi în şei. În spatele lor, un pîlc de roşii, în frunte cu Radu Gheţea. Cazacii aşteaptă cu săbiile goale în mînă... Răsuflă pripit. Se pleacă peste zid. Ninsoarea îi intră în ochi. Ridică mîna... Răpăie înfundat puşcăturile archebuzierilor nemţi. Cazacii dau năvală peste ienicerii ieşiţi să vadă vînzoleala oştilor beyului de la Kara-Iflac. Răcnetele de moarte se sting între ziduri, înăbuşite de ninsoare, ca-ntr-un giulgiu.

— Puneţi foc ! porunceşte voievodul, cu glas răguşit.

Un tunar scoate fierul înroşit dintre cărbuni, apropiindu-l de lumina ţevii. O bubuitură spartă. Un nor de fum alburiu

și înecăcios învăluind foișorul. Zgomotul tencuielii căzînd de pe ziduri. Trabanții se mișcă repede către Tîrgul Cucului. Mihai coboară, sărind cîteva trepte deodată. Vătaful Simion îi ține piciorul să-ncalece. Pornește în goană. Mantia îi fîlfîie pe crupa armăsarului. Copitele cailor răpăie scurt pe scîndurile podului.

*

— Domnia ta, nu ne amărî ! se ruga Bojoc, starostele măcelarilor, de Racea, amenințîndu-l cu un satîr cît toate zilele. Măria sa ți-a poruncit să ne lași și pe noi.

— Dați-mi pace, fuste afurisite ! Calapodarilor ! Negutători de piei de cloșcă ! Afurisiților ! Ce, vi s-a ridicat bîzdîcul ? ! Ia uită-te unde erau să fie vitejii ? !

— Nu ne ocărî, căpitane ! Vrem să ne răsuflăm și noi năduful !

— Miorlăiților ! Pînă acu v-ați lăsat mulși ca oile !

Staroștii isnafurilor îmbrăcaseră peste caftan platoșe vechi și ruginite, se gătiseră cu coifuri cît ceaunele, cu penele mîncate de molii și se făloșeau pe lîngă Racea, cerîndu-i să-i ducă la război. Ferentarii țineau niște viroage din Tîrgul Cucului, înșiruiți cu fușturile la picior. Rîdeau în mustăți, văzînd atîta vitejie la niște oameni pașnici, nededați cu harțul. Mulți dintre tîrgoveți erau armați cu furci, cu topoare și coase. Căpitanul, cu sabia goală în dreapta și buzduganul în stînga, gătit cu coantășul cel nou, cu mustățile unse și cu barba vîlvoi, alerga de colo, colo, îmbățoșîndu-se prin fața staroștilor pătrunși de adîncă umilință.

— Vreți voi să vă luptați ? tună el, proțăpindu-se înaintea lui Bojoc.

— Pe sufletele noastre ! Ce dracu, domnia ta, doar știi ce făcurăm la Paști.

— Bineee ! Să dea Belzebuth să-mi puneți coada pe spinare, cînd o fi la greu... Apucați drumeagurile astea două din stînga. Osmanii au să șteargă putina pe-aici ! Le arătă drumeagurile cu vîrful luciu al săbiei. Zăpada albise sprîncenele și mustățile oamenilor : Culcați-vă la pămînt ! porunci el aspru.

— Pe clisa asta ? îndrăzni un glas.

— La pămînt, nemernicilor ! răcni căpitanul, umflîndu-se-n bojoci.

Într-o clipă tîrgoveții se topiră prin viroagele pline de apă. Racea a rîs gros, apoi le-a făcut semn ferentarilor să se ascundă pe după gardurile mahalalei.

În dreapta sînt rînduiți Vîlcan și Bora, cu satele lor. În stînga, Lambru, Berivoiu și Iarciu. Se simte ușor. Cei șaptezeci și unu de ani îi par un vis. A-nchis ochii. Răsufletul moșnenilor înghețase. Se auzea Bucureștioara ieșind pe gura Văii Adînci, bolborosindu-și apele pe care și le arunca în Dîmbovița. Începuse să-i fie cald. Poate cînd s-o întoarce o să dea ochi cu Dănuț. Păcat de stîlpul putregăit al șopronului. Dacă nu s-ar fi lenevit, l-ar fi putut schimba.

— Cneazule !

A deschis ochii. Îl înconjuraseră celelalte căpetenii.

— Ei ?

— A detunat la cetate !

— Așa ? Atunci gătiți-vă !

Fără un cuvînt, cnezii au venit și i-au sărutat mîna. Au rămas o clipă lîngă el, ascultînd un anume glas al pămîntului. Păreau prăvăliți dintr-un vîrf de Negoi. Cuviincioși, bolovănoși și neînduplecați. Fața rumenă a Berivoiului se aprinsese de tot. Ochii veseli căutau ponciș. Mai încolo l-a deslușit pe Lambru, pe Costa Ursu, Veveriță, Dragomir Ager și Cebucă. Pe Tătucu, numai mustăți și barbă, pe Tocsabă meremetisind straja paloșului. O lume dragă de devălmași slobozi și mîndri. Au răpăit niște dobe. Norii se tăvălugiseră spre asfințit. Printr-o albie săpată în pîntecele lor cenușiu se prizărea un soare palid și ofticos. Cneazul și-a ridicat paloșul deasupra capului. Moșnenii s-au urnit ca un val, urcînd tăcuți și repede malul rîpos.

A trecut un spulber de vînt, aducînd o fulguire învălmășită de omăt. Văzduhurile au rămas tăcute și înghețate. Cîrduri de ciori s-au vînzolit deasupra codrilor de la Sfîntul Elefterie, croncănind speriate. Un corb cu pliscul alburiu vîslea leneș pe sub burțile scămoșate ale norilor. Zarafii își pierduseră răbdarea. Sub privegherea unui ienicer negru, cu capul cît un bostan, apucaseră o bîrnă cu care începuseră să bată la ușa ferecată a vistieriei. Casele de lemn ale boierului Dan erau așezate peste Valea Adîncă, la poalele viilor boierești, într-un tăpșan lunguieț înconjurat cu gard de pămînt, întărit cu țe-

pușe. Asupra lor se mișcau tăcute pîlcurile de oaste sorocite de Mihai pentru luptă. Dinspre miazănoapte veneau scut lîngă scut trabanții negri ai lui Jicmond Bator. Li se vedeau penele fluturîndu-le deasupra coifurilor cu obrăzarele lăsate. Pe drumeagurile dintre vii, se arătaseră oștile Craiovei. În față se deslușeau limpede, călări pe cai cu valtrapuri, cei trei frați Buzești. De la miazăzi, urca, cu paloșele goale în mînă, moșneșimea plaiurilor. Pămîntul începuse să duduie înfundat.

Mihai, c-o mînă-n șold, ridicat în scări, îmbrățișase dintr-o privire tot cîmpul. Își simțea sîngele zvîcnindu-i în tîmple. Vinișoarele ochilor i se roșiseră.

— Nici moartea n-o văd, blestemații, de grija aurului, mormăi el în barbă. Ba ! Au văzut-o. Fiecare pasăre pe limba ei piere !

Zarafii înlemniseră. Două mii de perechi de ochi priveau holbate rîndurile de oșteni care se apropiau în pas măsurat, bătînd parcă în doba județului de apoi. S-au ridicat strigăte de spaimă :

— Allah ! Allah !

Fesurile, turbanele și tichiile ovreiești tivite cu blană de vulpe au roit ca un furnicar. Ienicerul cu capul cît bostanul a sărit pe parmalîcul cerdacului, rotindu-și iataganul și împărțind porunci scurte. În grabă, cu îndemînarea de vechi oșteni, cea mai mare parte din cămătari au intrat în rînduri. Atunci, fără să le mai dea răgaz, Mihai și-a smuls sabia din teacă și cu pintenii înfipți în burta calului a zburat spre împrejmuirea vistieriei, urmat de boieri și de Radu Gheţea, cu roșii domnești.

Caii goneau cu gîturile întinse și urechile ciulite, smulgîndu-și greu copitele din imașul dezghețat. Radu Gheţea își trăsese sabia și se plecase pe oblînc. În față nu vedea decît spinarea vînjoasă, acoperită cu zale, a stegarului Ion Vînă și crupa roaibă a iepii pe care o călărea. Iapa începuse să zvîrle bulgări de noroi cît pumnul. Căpitanul a băgat de seamă că se cosește. Are să i-o spună stegarului. Gardul de pămînt, înalt cît statul, se apropie cu repeziciune. Îl simte pe Diavol cum își potrivește pașii. Din pricina goanei, ochii îi lăcrimează din belșug. Mihai îl călărea pe Sultan. Armăsarul a trecut gardul cu ușurință, strîngîndu-și picioarele dinainte sub piept. Voievodul a mai avut vreme să-l vadă pe Stroie Buzescu venind dintre vii ca un balaur, iar în urma lui, zugrăvindu-se pe cerul plumburiu, steagul neamului Buzescu înaintea steagului băniei. A nimerit într-un pîlc de foști ieniceri, care au tăbărît asupra lui cu iataganele ridicate, răcnind din bojoci :

— Michali !... Michali !

Sultan trîntise la pămînt vreo doi. Voievodul s-a plecat ușor pe stînga, ciopîrțind fața unuia mai îndrăzneț c-o lovitură piezișă. În aceeași clipă, comisul Radu Florescu și vel vornicul Ivan l-au ajuns din urmă, repezindu-se turbați asupra zarafilor. Au început să se audă întîiele răcnete de moarte. Săbiile repezite de sus despicau țestele, împrăștiind zeamă alburie de creieri.

— Înainte, înainte ! răcni Mihai. Loc, loc pentru roșii !

Oștenii domnești veneau ușor răzleți, făcînd să duduie pămîntul. Radu Gheţea a trecut gardul ca o pasăre. Cîțiva călăreți au rămas cu burțile cailor înfipte în țepușele de lemn. Animalele rînchezeau jalnic, zbătîndu-se de moarte, cu mațele vărsate pe gard. A fost o clipă de îmbulzeală, călăreții din urmă venind de-a valma peste cei rămași agățați. Caii s-au rostogolit în curte, strivindu-și stăpînii sub șei. Cei care-și putuseră stăpîni gonacii le-au sărit în spinare și de acolo și-au făcut vînt peste palancă, năvălind asupra turcimii, cu dinții rînjiți. Oștile Craiovei au pălit ca o fulgerare de trăsnet. Toată larma luptei era stăpînită de răcnetele boierului Stroie Buzescu :

— Uiuiuuuu, bă zarafilor !... Uiuiuuuu !

— Uiuiuuu ! chiuiau pe-ntrecute oltenii.

Au detunat slab cîteva pistoale. Oamenii n-aveau loc să se mai miște. Caii tropoteau pe loc, ridicîndu-se pe picioarele dinapoi, bătînd și mușcînd, ațîțați de strigăte. Săbiile cădeau pe tigve, zbîrnîind. Stegarul Ion Vînă a desfășurat larg steagul mare al oștirii. O pală de vînt a umflat mătasea albă, care-a-nceput să fîlfîie cu măreție.

Văzînd steagul, cneazului Gheţea i-au dat lacrimile. Costa Ursu se făcuse mușuroi sub gard. Bătrînul s-a suit pe umerii lui. Vînătorul s-a ridicat încet, pînă cînd cneazul a pus genunchiul pe coama palăncii. De acolo s-a săltat sprinten în picioare, rotindu-și paloșul uriaș pe deasupra capului. Izbitura moșneșimii a fost izbitură de măciucă. Bine sprijinit pe picioarele răscrăcărate, cneazul cosea de sîrg, făcînd pîrtie.

— Asta pentru Cătălina! icnea el, ridicînd arma cumplită peste umărul stîng. Țestele se rostogoleau în noroi, cu ochii holbați de mirare. Asta pentru feciori! Lovitura venea îndesat, despicînd trupul pe curmeziș.

Trabanții negri intraseră în curți pe poartă, alcătuiți în formă de vîrf de săgeată. Laturile vîrfului erau apărate de scuturi. Cei din mijloc împingeau spre lături. Călcau rar. Pe unde treceau, lăsau snopi de leșuri. Zarafii luptau cu frica morții în oase, mînioși că fuseseră înșelați, conduși cu măiestrie de ienicerul căpățînos, care sta în cerdac. Văzînd cîtă pagubă face Stroie Buzescu, ienicerul s-a strecurat printre rînduri în coasta călărețului, pe care năpădiseră șase anatolieni voinici și crunți. Rîndurile din față nu mai aveau loc să mînuie paloșele. Moșnenii au tăbărît cu pumnii și cu ghioagele. Cneazul Vîlcan îl ținea pe un zaraf armean ciolănos de mîini, căznindu-se să-i pună piedică.

— Cîine! gîfîi cneazul. Tu ai fost la haraci!

Văzînd că-i lunecă tălpile în mîzga amestecată cu sînge, cneazul și-a înfipt dinții în beregata zarafului, sfîșiindu-i-o. Zărindu-l pe ienicer dîndu-i tîrcoale, Stroie Buzescu a răcnit fioros, ridicîndu-și calul pe picioarele dinapoi. Ienicerul s-a strecurat repede, cu mișcări de șopîrlă, pe sub pieptul calului, izbindu-l cu iataganul, de jos în sus. Boierul a scos un răget de durere. Tăișul mușcase adînc în carnea brațului stîng, sub locul apărat de cotarele de oțel. Rînjind, ienicerul s-a topit printre luptători, cu ochii ațintiți la voievod.

Mihai, galben de mînie, cu dinții înfipți în buză, cu barba vîlvoi și ochii sîngeroși, năvălea acolo unde zarafii se adunau în rînduri, fără să-i pese dacă e urmat sau nu. Tăia și izbea, plin de ură și de patimă. Din cînd în cînd, se oprea, ridica sabia roșie de sînge și striga cu glas de nerecunoscut:

— Moarte turcilor!

— Moarte turcilor! mugeau mulțimile.

— Dă, bă!... Dă, bă!...

Lupta se făcuse măcel. Pămîntenii îi sfîșiau pe zarafi cu dinții, îi călcau în picioare, le striveau fețele cu pumnii. Calul vel vornicului căzuse cu pîntecul spintecat. Vel vornicul lupta pe jos, alături de cneazul Ghețea. Căpitanul Radu Ghețea se apropiase de măria sa și nu-l mai slăbea din ochi. Izbea rar numai la creștet și la gît. Locurile începuseră să se limpezească. Zidul de fier al trabanților se unise cu oștile băniei, rupînd turcimea în două. Văzînd pîlcuri din ce în ce mai dese de zarafi dînd dosul în salcîmișul încîlcit al Văii Adînci, Mihai a rîs strîmb. Deodată, două trîmbe de turci au năvălit tăcute asupra voievodului și steagului, ciopîrțind cîțiva roșii, răsturnîndu-l pe vistiernicul Theodosie Rudeanu cu cal cu tot și strîngîndu-i la mijloc, ca într-un clește. Ienicerul cu căpățîna cît bostanul, împreună cu alți zece turci fioroși, au dat buzna, apucîndu-l pe Sultan de frîie și de curelele scărilor. Armăsarul se zbătea neputincios. Cu mișcări fulgerate, Mihai a crăpat țestele celor ce se agățaseră de dîrlogi. Într-o clipă, Radu Ghețea a-nțeles planul zarafilor. Să-l ia prins pe măria sa și apoi să-și răscumpere viața. Un turc crăcănat a sărit ager în spatele voievodului, apucîndu-l de umeri. Pe acela Radu Ghețea l-a împuns în șale, răsturnîndu-l cu un pumn dat în turban. Altul s-a vîrît sub pîntecul lui Sultan, cu hangerul ridicat. Căpitanul a sărit din șa. Într-o frîntură de clipă a fost asupra zarafului, apucîndu-i mîna. S-au rostogolit în nămolul frămîntat de copite și de picioare, încercînd să se înjunghie și să se muște de beregată...

Cnezii Berivoiu și Iarciu hăcuiseră niște zarafi, înghesuindu-i în spatele unui pătul. S-au închinat unul către altul, sprijinindu-se în paloșe.

— Harnic ai fost domnia ta, Berivoiule. Ți s-au mai topit din osînzi, clămpăni Iarciu, ștergîndu-și fața stropită de sînge cu mîneca sumanului.

— Mulțumesc dumitale, Iarciule! Nu pot spune c-ai rămas cu mult mai prejos decît mine, răspunse Berivoiu, gîfîind ostenit. În vremea slăvitului Radu Voievod...

— Steagul! Steagul, măi!...

Cnezii au întors capetele ca la poruncă. Stegarul Ion Vînă alunecase din șa, izbit în pîntece. Steagul fîlfîia ca o aripă ostenită. Răcnind, bătrînii au dat năvală cu paloșele ridicate.

Trabanții puseseră zarafii pe fugă. Și-au spart rîndurile, alergînd pe urmele lor, încurcîndu-se-n mărăcinișurile Văii Adînci și umblînd după pradă. Buzeștii și-au întors caii spre locul unde Mihai se bătea cu ienicerul care alerga sprinten în fața armăsarului, ferindu-se de loviturile năprasnice ale voievodului. În jurul steagului dăduseră năvală moșnenii. Mihai l-a izbit pe Sultan cu pintenul stîng. Calul a făcut o săritură în lături. În aceeași clipă, sabia a fulgerat scurt. Căpățîna neagră a ienicerului s-a rostogolit la pămînt. Un strigăt de

moarte a izbucnit din piepturile zarafilor. Din două salturi, voievodul a fost asupra steagului. L-a smuls din mîna înțepenită a stegarului Ion Vînă și l-a fîlfîit peste capetele moșnenilor. Cele două trîmbe de zarafi s-au risipit ca un fum. Unii au dat dosul, căutîndu-și scăparea în fugă. Alții s-au așternut în genunchi, cerșind mila.

*

Mahalagiii din Tîrgul Cucului ieșiseră cu țepoaie, cu furci și cu topoare. Muierile tăbărîseră pe Racea. Se dovedea aprigă mai ales Ioana lui Stan, văduva. Își pusese mîinile-n șolduri și-l ocăra, de-i venea s-o spintece:

— Frumos, viteazule! Ian uitați-vă la el și la bărboșii ăștia de ferentari! Alții se luptă, și ei fac pe firoscoșii, ascunși prin rîpe și pe după garduri.

— Hîș, cloșcă, și dă-mi pace!

— Hîș, cu cine-ai mai hîșîit, calic nemernic. Ți-ai îmbîrligat mustățile prin tîrg cînd nu era nimeni să ți le taie. Acușica te pitiși ca iepurele. Du-te la război, nepricopsitule! Mișcă-te, că-ți înfig furca-n turul nădragilor. Ah, Doamne, unde te-oi fi pitit tu, sameșe Cristea, să te sămeșesc eu acușica, se văita văduva cu fața lată și ochii scăpărînd.

Alte cîteva zeci de țațe, înarmate cu furci și cu proțapi, îi țineau isonul, blestemînd de-nghețau apele:

— Hai, nepricopsiților!

— La război, înapoi, la plăcinte, înainte!

— Vi se umplură izmenele, vitejilor!

— Ian te uită și tartorii de staroști!

Au găsit pietre și-au început să zvîrle în ferentari.

— Voi sînteți scutelnici, diavolilor!

— Nu pe voi vă jupoaie!

— La război, bărboșilor!

— Și voi, neguțători de boarfe! Luați șapte piei de pe-un om!

— Pe ale voastre le puneți la adăpost!

Mahalagiii rîdeau cu gurile pînă la urechi, rezemați în cozile armelor. Racea vedea negru. Neghioabele astea strică toată tocmeala războiului. A ieșit din văgăuna unde-și găsise adăpost, gata să le ia la goană. L-au primit cu o ploaie de palme, de pumni și de vorbe nerușinate. Una l-a zgîriat pe față. Alta l-a tras de barbă. L-au scos din mîinile lor zarafii, care dăduseră buzna din lăstărișul Văii Adînci. Pînă să ajungă oștenii la ei, fugarii căzuseră sub securi și sub furci. Tîrgoveții au dat iureș, bătîndu-se pe pradă. Muierile au țîșnit cu fîlfîit de fuste, scotocind fiecare tufă. Mahalagiii năpădiseră Valea Adîncă, zgrepțănîndu-se pe malurile rîpoase.

— Haide către vistierie, porunci Racea, tocmindu-și cușmulița. Aici n-avem loc de Belzebuții ăștia.

Ferentarii au rîs, luîndu-și fușturile la mînă.

Mila vine pentru cei ce-au știut-o semăna. Nu pentru cei ce-au asuprit țara, cu ură, atîta amar de vreme. Fiecare moșnean, fiecare oștean, fiecare oltean avea o datorie de plătit. Plata s-a făcut cu viață de om.

— Ucide!... Ucide!...

Glasurile, răgușite, abia mai înnodau vorbele. Trupurile zăceau ca snopii. Curțile Danului licăiau de sînge. Picioarele oștenilor călcau pe căpățîni, pe hoiturile retezate, ciopîrțite, hăcuite. Pe sub nori a trecut o volbură de corbi, croncănind jalnic. Mihai încremenise călare, ținînd steagul mare al oștirii lîngă inimă. Cneazul Ghețea și-a dat cușma pe ceafă, apoi cu mîini tremurînde de trudă și-a șters paloșul de turbanul unui zaraf. Peste locul județului s-a-nchegat o liniște cumplită. Oștenii se rezemaseră în arme. Capetele spîrcuite și sparte rînjeau spre cerul lui Allah, care nu le dăduse nici îndurare, nici sprijin.

Ca și cînd vestea județului ar fi fost purtată pe aripi, au început să bată vesel toate clopotele tîrgului. Plin de nămol și de sînge, cu hainele ferfenițite, Radu Ghețea le asculta cu fruntea îngropată în coama lui Diavol. Dangătele cînd dulci, cînd rostogolind zvon de aramă îl pătrundeau ca o binecuvîntare.

4

Spre amiazi, soarele și-a făcut loc printre nouri, topind bura de zăpadă căzută de dimineață. Cele o sută de căpățîni ale ienicerilor de la curte rînjeau asupra tîrgului din țepușele ridicate pe zidurile cetății. Deasupra lor, în trei sulițe, străjuiau țigvele lui divan effendessi, a ceaușului Siavuș și a baș-

bulucbaşului. Oştenii se îndreptau spre biserica Bălăcenilor, ducînd în vîrful armelor capetele zarafilor. Peste hoiturile rămase în curţile vistieriei vechi năpădise ca un stol de pradă calicimea Ciungului. Clopotele sunau sărbătoreşte. Pivele de la cetate au tras de trei ori, învăluind foişoarele în norişori scămoşi şi alburii de fum. Tîrgul răsuna de strigătele norodului bulucit în spatele sotniilor încălărate ale cazacilor domneşti.

— Slavă măriei sale!

— Mulţi ani!

Mihai călărea cu dreapta-n şold, cu gugiumanul plecat pe-o sprînceană, privind liniştit peste poporenii căzuţi în genunchi. Radu Gheţea ducea steagul mare al oastei. Mantia cărămizie a voievodului atîrna în zdrenţe. O tîrgoveaţă şi-a făcut loc printre caii cazacilor şi i-a închinat măriei sale un fecioraş bosumflat, învelit în broboadă. Mihai l-a luat din mers, l-a sărutat pe obrajii bucălaţi şi i l-a dat mamei care-şi lipise fruntea de cizma stropită cu sînge. Trîmbiţaşii ieşiseră la ziduri, vărsînd peste mulţime chemările lor aspre. În urma gvardiei de roşii veneau fraţii Buzeşti. Măreţi, pe caii lor numai foc gătiţi cu valtrapuri de mătase sîngerie, cu frîiele bătute-n nestemate, înzăuaţi şi încoifaţi cu coifuri suflate-n aur, Buzeştii păreau trei fraţi dintr-o poveste. Stroie se legase la mîna stîngă. Sîngele îi trecuse prin năframă şi-i cursese peste mănuşarul de oţel. După oştile Craiovei se-nşiruiseră trabanţii negri de la Ardeal. Alaiul era încheiat de moşneşimea pedestruită, în fruntea căreia călca măsurat cneazul Gheţea din Cremenari.

*

Faţa ciupită de vărsat a ceauşului Haviz se-nvineţise. Îşi plimba ochiul ciacîr de la pădurea de capete ridicate în suliţe la tigvele ienicerilor rînduite pe zidurile cetăţii şi se tînguia, trăgîndu-se de mustaţa rară:

— Allah!... Aman!... Era încins cu cele două iatagane, îşi pusese platoşa şi coiful. Alături, sprijinit de creneluri, stătea boier Dan. Îndrăzneala făţişă a voievodului îl trezise. De azi-dimineaţă nu mai luase în gură nici măcar un strop de rachiu. Îşi vîrîse capul într-o butie cu apă rece, băuse zeamă de varză acră şi privise din foişor, peste creştetul golaş al

livezilor, toată vînzoleala oştilor. Zîmbea. Azi-noapte, logofeţelul Mateica s-a strecurat la el cu vestea că Sinan Paşa l-a repezit pe însuşi cadiulascherul Baki, cu două mii de oşteni, să-l prindă pe Mihai. Vizirul nu ştia încă de noua hăinie a bănişorului, care şi-a săpat astăzi groapa. Boier Dan a rîs uşurel în barba cînepie, învelindu-se mai bine în caftanul blănit, pe care-l purta deasupra zalelor. S-a întors spre curţi. Alvaniţii stăteau la foişoare gata de luptă. Caii spahiilor lui ceauş Haviz, legaţi la conoveţe, cu păturile pe ei, ronţăiau tainul de ovăz, scoţînd aburi pe nări. Chiar dacă l-ar păli hainul, ar putea ţine cetatea pe puţin zece zile. Adică jumătate din timpul cît îi trebuie emirului să ajungă de la Turnu la Bucureşti. Tropote dese de cai clefăind prin nămol l-au făcut să se întoarcă. Sub ziduri se arătase boierul Barbă Albă, gătit de război, urmat de vreo cincizeci de călăreţi cu suliţe şi paveze. Boierul purta un coif de oţel îmblănit, cu obrăzarul ridicat, iar peste zale, mantie de camelot. Şi-a jucat fugarul înaintea şanţului, ameninţîndu-l cu pumnul înmănuşat în oţel:

— Chiorul dracului! Te închiseşi între ziduri! Ţii partea păgînului...

— Ţi-ai pierdut minţile, boierule! şuieră Dan, aplecîndu-se peste metereze.

— Ţi le-ai pierdut tu, jigodie! răcni Barbă Albă, cu negul din vîrful nasului liliachiu de supărare. Îmi mîncaşi o groază de parale. Da' eu mă pun cu păgînul! Asta s-o ştii şi să te temi de mine. Mă duc să mă închin voievodului.

O adiere de vînt a înfoiat steagul din mătase galbenă al boierului Barbă Albă, pe care era zugrăvit un urs, ridicat în două picioare. Boierul a scuipat către Dan, apoi a dat pinteni, îndepărtîndu-se în goană. Biv vel vistiernicul a înghiţit în sec.

— Ce voia ghiaurul? întrebă Haviz.

— Nimic! La noapte, viteazule, după cum ne-a fost înţelegerea. Cade capul diacului, se duce şi mintea beyului...

Ceauşul a încuviinţat, rînjind. Dan a coborît repede din foişor, făcînd semn unui om jerpelit şi trenţăros, care-l aştepta pitit lîngă poarta de fier.

— Bîrsane, ieşi prin gang! Vezi să răspunzi în malul Bucureştioarei. Cai ai la Manole Cap-Lat. Încaleci şi... goană pînă la Snagov. Egumenul o să-ţi dea călăuz. Îl găseşti pe biv vel vornicul Chisar şi-i spui să se pornească de-ndată cu toate că-

lărimile. Să ocolească taberile ungurilor de la Colentina şi să-mi dea de veste de cum s-o arăta în vederea cetăţii. Mai spune-i să fie cu ochii-n patru asupra biv vel paharnicului Manta. Să nu te-ntorci din drum decît mort. Şi nici mort, scrîşni Danul, privindu-l pe trenţăros în aşa chip, încît acesta se-nfioră.

— Am să fac după porunca măriei tale, se-nchină omul, grăbind spre casa bolovănită a boierului.

Deasupra tîrgului s-a ridicat un chiot şi un ramăt, slobozit din mii de piepturi. Danul a şovăit o clipă. S-ar fi dus să se hodinească. Voia să se-ntremeze şi să-şi limpezească minţile într-un somn adînc şi fără vise...

„Cine ştie ce mai pune la cale diavolul", murmură boierul şi, ca atras de o putere mai presus de el, s-a întors, urcînd repede treptele turnului.

*

O cotigă cu roţile hîrbuite, trasă de-un măgar răpciugos şi bleg, zdrăngănea din obezile slăbite, hurducîndu-se prin gropile Uliţei Mari. Mihai o aştepta în capătul mideanului, înconjurat de toată curtea şi de tot clerul. Poporenii şi oştenii de pămînt stau în priveală, mohorîţi şi miraţi. Cneazul Gheţea îşi făcea loc pe lîngă crîşma lui Iftimie, trăgînd după el perechea de cerbi îmblînziţi pe care-i adusese vînătorul Costa Ursu din tabără. Cotiga se înfunda în nămoale pînă-n butuc, măgăruşul se opintea în hamul de sfoară, iar de deasupra terfeloagelor cu care era încărcată se scălîmbăiau cei doi măscărici ai curţii : Manea Nebunul şi Prinţipul Zamfir. Doi pitici, cu capetele mari şi bătrîne aşezate pe trupuri firave. Prinţipul Zamfir avea o ghebă în umărul stîng, care-l făcea şui şi-l ţinea rupt în două. Erau gătiţi cu tichii, tivite cu clopoţei. Purtau mantale din pînză colorată, conduri persieneşti cu vîrfurile aduse pe spate şi nădragi numai petice. Manea Nebunul răsucea deasupra capului o sabie de trestie, iar Prinţipul Zamfir ameninţa un om, legat peste terfeloage, cu un topuz de lemn. De cîte ori se mişcau, clopoţeii clincheteau veseli. Cînd cotiga a ajuns în dreptul mideanului, piticii s-au luat la bătaie, croindu-se peste spate cu armele lor de măscărici.

— Ghebos afurisit, ţipa piţigăiat Manea Nebunul. Îţi spun că trebuie să-i spînzurăm pe bărboşii îndrăciţi. Să le iasă limbile de-un cot !

— Eu vreau să-i spînzurăm de bărbi ! Hi, hi, hi ! De bărbi, de bărbi, chicotea Prinţipul, mişcîndu-şi gheba în toate părţile. Să-i spînzurăm pe boieri, ha, ha, ha ! Lîngă divan effendessi să-i urcăm...

— Ba lîngă Siavuş !...

Poporenii n-au cutezat să rîdă. Boierii au zîmbit într-un dinte, privindu-l pe Mihai pe sub chivăre. Mihai se uita la cei doi schilavi cu îngăduinţă. Başbulucbaşa de la meterhanea a făcut semn fluieraşilor şi doboşarilor. Ţipetele măscăricilor s-au pierdut în răpăitul dobelor. Ajunşi în mijlocul mideanului, măscăricii au sărit jos, venind de-a rostogolul pînă la scara voievodului. S-au aşezat de-a stînga şi de-a dreapta măriei sale, schimonosindu-se unul la altul pe sub burta armăsarului. La un semn al domnului, Racea a tăiat legăturile omului din cotigă, ridicîndu-l de gulerul caftanului răpănos.

— Phiuu ! au izbucnit tîrgoveţii din spatele oştenilor şi cei căţăraţi prin pomi.

— Ucigă-l toaca !

— Ăsta-i cîinele de Partenie...

— Ne lua un aspru pentru o jalbă, măria-ta !

— Ne încărca la socoteli, de vindeam marfa în pagubă !

— Huideo, potaie !

Glasurile se întărîtau. Oamenii împingeau spre cotigă. Diacul stătea în picioare, slăbănog, deşirat şi tremurînd, privind pierdut peste capetele mulţimii. Nu-nţelegea nimic. După ce răbdase astă-vară bătaia armăşeilor, se-nchisese în vistierie şi nu-şi mai scosese nasul în lume. Ce voiau de la el netrebnicii ăştia ? Azi-dimineaţă mîntuise de socotit bairamlîkul. Pînă-ntr-o leţcaie ! De ce să-l fi urcat în cotîrla armăşiei, ca pe furi ? Au încărcat toate terfeloagele cu haraciul de-acum nu ştiu cîţi ani şi pînă azi, toate înscrisurile cu datoriile măriei sale către zarafi, înscrisuri şi terfeloage la care muncise o viaţă. Catastife şi zapise buchite noapte de noapte, acoperite cu scrisul lui mărunt, pentru care cheltuise o sută de antale de cerneluri. Erau trecute acolo, pe luni, toate tributurile, curamalele şi zaharelele, toate plocoanele către paşale şi viziri, iar în catastiful ăsta galben, cele către frumoasele

din haremuri. Socotite şi răsocotite în fiecare leat, înflorite cu chinovar, cetluite cu inelul vel vistiernicilor. Nimeni nu ştie cît aur e ascuns în terfeloagele astea ; nimeni nu ştie preţui mirosul lor de mucegai, care la Stambul se schimbă în parfumuri scumpe, în mătăsării şi aurării, în nestemate cu care se gătesc femeile de care el niciodată n-a avut parte, nimeni nu ştie că foile lor gălbejite grăiesc despre puterea sau despre slăbiciunea voievozilor. Numai el şi moliile cunosc toate tainele, numai el şi moliile le-au cercetat lacom în canţelariile mucede ale vistieriei. Ce vor bezmeticii ăştia ? De ce le-nhaţă căpitanul Racea şi le aruncă în midean, fără nici o milă ?

Catastifele zburau, fîlfîind obosite din foile galbene şi scorojite. Diacul Partenie a sărit din cotigă şi s-a repezit să le acopere, să le apere, cu braţele lui slăbănoage şi tremurătoare. Pe obrazul pătat de cerneluri i se prelingeau lacrimi mari şi parcă pline de praf. Vraful de terfeloage crescuse, ca şi cînd ar fi vrut să astupe tot mideanul. Diacul Partenie striga şi se tîra în genunchi prin nămol, cu ghearele întinse spre grămada de catastife. Racea i-a dat un picior în piept, răsturnîndu-l pe spate. Cneazului Gheţea i se muiaseră picioarele. Înţelesese şi norodul amuţit într-o linişte de moarte. Norii îşi scămoşau burţile cenuşii peste tîrg. Dinspre vistieria veche se auzea croncănitul întărîtat al corbilor. Caii îşi muşcau zăbalele, bătînd cu picioarele în pămînt. Zalele călăreţilor scrîşneau. Mihai a ridicat mîna. Racea şi încă cîţiva oşteni au scăpărat din amnare. Tot tîrgul şi-a îndreptat privirile spre flăcăruile care mijeau adăpostite în palme. Focul a pîlpîit o clipă, ca şi cînd ar fi vrut să se stingă, apoi s-a ridicat vesel, prelingîndu-se din foaie-n foaie, din catastif în catastif, pînă cînd tot maldărul a fost cuprins de pălălaiele care ridicau spre cer bucăţi de hîrtie scrumită şi dîre groase de fum înecăcios şi negru.

Tîrgoveţi şi oşteni, boieri şi moşneni priveau vîlvoarea cu răsufletul tăiat. După ce palele s-au domolit, rămînînd doar maldărul de cenuşe tremurătoare, oamenii şi-au săltat frunţile. Muierile icniseră într-un plîns sleit şi înăbuşit în broboade. Glasul aspru al voievodului s-a revărsat asupra mulţimilor, ca un spulber de vînt.

— Aşa cum m-am slobozit pe mine de toate datoriile în clipa asta, aşa vă slobod şi pe voi, noroade ale mele, de toate birurile păgînului. Rămîneţi îndatoraţi doar cu zeciuiala, aşa cum o plăteau moşii voştri. Ca ei să fiţi de aprigi la luptă. Să nu uitaţi ce-a păţit Baiazid Ildîrîm de la unii ca aceia... Acu, poftesc să vă veseliţi, ca într-o zi de praznic ce ne aflăm şi ca într-o zi în care batem cu ascuţişul paloşului la porţile vremii...

Mulţimea a răzbubuit în strigăte de slavă. La semnul vel postelnicului Preda Buzescu, au început să tragă clopotele bisericii de jurămînt a Bălăcenilor. După ele s-au înnădit şi celelalte clopote ale tîrgului. Trîmbiţaşii ieşiţi la ziduri au suflat în trîmbiţe. Mihai a lepădat mantia zdrenţuită în nămol, călcînd-o în picioarele calului. Atunci s-a văzut altă minune a zilei aceleia minunate. Cu glas puternic, cneazul Gheţea a poftit loc. Îl urmau doi cerbi voinici, cu coarnele abia rămurite şi cu boturile umede.

Noaptea se lăsase cu învăluiri uşoare de ninsoare. În spătăria mare, ospăţul era pe sfîrşite. Cîţiva boieri adormiseră cu capetele pe masă încă de la a doua cupă. Torţele fumegau în crengile de fier. Păhărniceii şi stolnicei se mişcau neauzit, ca nişte umbre. Mihai băuse peste măsură. În loc să-l îngreuneze, băutura îi limpezise minţile. Gîndurile îi sclipeau, ca o întindere de gheaţă într-o zi cu soare. Pînă în ceasul ăsta îşi îndeplinise planurile, fără nici o sminteală. Lesne i-ar veni să-i spulbere pe boierii vechi şi să le ia averile. Gîndul l-a făcut să se scîrbească. Prea ar rămîne singur, cu cinstiţii săi veri. Peste un ceas se va porni la Giurgiu. Raiaua îi stă în coastă. Stroie Buzescu toarnă în el ca-ntr-o butie. Lasă-l să toarne. E un viteaz. Pînă va afla Sinan, va fi prea tîrziu. Îşi aducea aminte aidoma vorbele de i le-a spus cneazul Gheţea, cînd i-a închinat cerbii : „Măria-ta, ai ţinut Scaun de judecată pentru moşia ţării. S-ar cuveni, după datină, să-ţi închine toate satele cîte-un cal bun. Satele n-au, că sînt sărace. Altădată ţi-am fi dăruit armăsari, să nu-i găseşti peste şapte mări şi şapte ţări. Da' te rugăm, plecaţi la poruncă, să primeşti aceşti doi cerbi blînzi, ca un semn şi ca o închinare. Ca un semn al blîndeţii către cei mulţi. Ca o închinare către pravilele şi legea pămîntului. Căci împărăţia, măria-ta (vor-

bele astea le macină mereu în gînd), împărăţia se ţine cu puterea celor mulţi şi legaţi de rodul brazdei, cu sfatul bătrînilor şi cu cercetare de cuget."

Vătaful Simion i s-a plecat la ureche, şoptindu-i că-l aşteaptă Tudora. Mihai s-a ridicat greoi, poruncind cu glas răguşit de băutură :

— La cai, boieri dumneavoastră ! La cai !

— La cai ! răcni Stroie Buzescu, dînd de duşcă un pocal plin. Cîteva boabe rubinii de vin i s-au prelins în barbă.

Boierii s-au sculat zăngănind din zale şi din platoşe. Copiii de casă s-au repezit să-i sprijine şi să le încheie paftalele. Pe masă rămăsese o jumătate de căprioară. Talgerele erau pline de oase. Cineva a vărsat o cupă. Mirosea acru a sudoare, a vin şi a mîncăruri sleite. Mihai s-a oprit în pragul horei mari, a şovăit o clipă, apoi, întorcîndu-se pe călcîie, i-a poruncit vătafului peste umăr.

— Ad-o în foişorul lui Oană ! Şi cheamă-i la mine pe căpitanii Gheţea, Mîrzea şi Racea.

S-a-nfăşurat bine în mantaua de camelot, pe care i-o întinsese vătaful, şi a ieşit în negura nopţii. Şi-a scos gugiumanul lăsînd fulgii reci să i se topească pe fruntea încinsă. Călărimile se-nşiruiseră în toată curtea. Abia se vedeau ca nişte momîi adunate pe cai. Fiecare călăreţ luase pe crupă un pedestraş. Se vor mişca numai la pas şi la galop. Signor Mantovano a urcat pe căruţe douăsprezece balimezuri. Pe cele mari, de asediu, nu le poate căra prin nămoalele astea. S-a-ntors cu faţa către tîrg. Bucureştiul pare gătit cu salbe de rubine. La fiecare răscruce ard focuri. Pe Uliţa Mare stau înşiruite purcoaiele de căpăţîni. Pălălaiele de lumină joacă pe feţele galbene ale zarafilor şi în albul ochilor holbaţi. În mijlocul... În mi-dean se frig boi întregi. Tîrgoveţe bete se lasă ciupite de osteni. Jos, sub ziduri, doi cazaci joacă în nămol, lepădîndu-şi straiele scumpe şi călcîndu-le în picioare. Glasurile învălmăşite urcă şi coboară, ca un zumzet neistovit de stupină. Cu toată lărmuiala tîrgului, aude paşii uşori ai Tudorei urcînd treptele de piatră. Ibovnica poartă o mantie lungă, cu gluga ridicată.

— Măria-ta ! gîfîi uşor femeia, lipindu-se de el.

Îi simte răsuflarea fierbinte pe faţă. Straja se trăsese în partea cealaltă a turnului. Mihai i-a încleştat mîna, gata să i-o zdrobească.

— Taci ! Priveşte !

Lîngă un foc la care se perpeleau cîţiva tîrgoveţi, trecîndu-şi unul altuia bota cu rachiu, s-a oprit un alăutar. Mihai a tresărit. Ca un fulger şi-a amintit de altă petrecere a norodului şi de alt cîntec, poate rostit de acelaşi bătrîn orb şi trenţăros, care acum înfioară coardele alăutei. Glasul alăutarului e aspru. Tîrgoveţii îl ascultă tăcuţi. Au început să se strîngă şi alţi cheflii, de la alte focuri.

...Că oştenii măriei sale sînt...

Coardele s-au îngînat dulce şi înfiorat :

Tot voinici de-ai Oltului,
Cum îi place codrului,
Cum nu-i vine cîmpului.
Lungi de mînă...

Tîrgoveţii au chicotit, dîndu-şi ghionţi :

Tari de vînă,
Toţi porniţi pentru pricină !
Lungi în coate,
Laţi în spate,
Cu hangere ferecate,
Cu mustaţa-n barbaric,
Cum stă bine la voinic.
Cu mustaţa cît o coadă,
Două la ceafă, le-nnoadă,
De-şi face nodul cît pumnul,
De se sperie păgînul
Şi-şi face cruce rumânul.

Mihai a înhăţat-o pe Tudora, trăgînd-o după el. În capul scărilor a dat piept cu Gheţea.

— La poruncă, măria-ta, se-nchină căpitanul.

— Duceţi-vă înainte şi-mi prindeţi limbă...

A coborît treptele, lăsîndu-i pe cei trei căpitani cu gurile căscate.

— Un cal pentru Tudora, i-a poruncit vătafului Simion, care-i ţinea scăriţa.

Înainte de a urca în şa, a tras în piept mirosul de cal, de curelărie, de oştean, care-i era aşa de drag. Călărimile aş-

teptau împietrite sub ninsoare. Mihai a gonit în fruntea lor, cu mantia fluturînd.

— La druuum !

— La druuum !

Porunca a trecut din steag în steag, pierzîndu-se în noapte. Oştile s-au urnit rînduri, rînduri, în clinchet de scări izbite una de alta şi-n zăngănit de arme. Un nechezat prelung a stăruit o clipă între ziduri. Podul cetăţii răsuna mărunt şi înfundat sub miile de copite. Ninsoarea se-ndesise. În urmă, tîrgul rămînea să-şi cînte cîntecele şi să urzească basmele acelei zile de luptă.

VI

1

Pînă spre Călugăreni, căpitanii au călărit scară la scară, în faţa trupului de roşii domneşti. Se pornise vifornită, zbîrlind coamele cailor şi strecurîndu-le sub dulămi ace de gheaţă. Sfatul a fost scurt şi limpede. Racea să facă rost de-o frînghie lungă şi de-un proţap de fier, Mîrzea să-l găsească pe Răzbici cu soţii săi, Radu Gheţea, pe Iosif Veveriţă şi pe Costa Ursu. Cînd toţi cei aleşi au ieşit din rînduri, căpitanii au îndăluit în goană. Caii se poticneau des. Vifornita îi bătea peste obraji, orbindu-i. Oştirea rămăsese în urmă. Codrul părea bîntuit de stihii.

— Pe unde-o luăm ? întrebă Racea.

— Pe la Uzunu şi Stoieneşti, răspunse Gheţea. Ieşim în şleaul Giurgiului.

— Să nu ne simtă, sfinte Pafnutie !

— De la Şerpăteşti, o tăiem prin codru. Ştiu o potecă.

— Facă-se voia ta ! răspunse Racea potrivindu-şi gluga. Ia-o înainte ! Tu cunoşti codrul mai bine ca noi !

Radu Gheţea l-a împins pe Diavol, aţintindu-şi privirea între urechile ciulite. În rarişti, zăpada începuse să se troienească. Au trecut prin Călugăreni, lătraţi de cîini. N-au simţit satul decît după mirosul acru de fum şi de baligă. Cînd să iasă pe podul de peste Neajlov, s-au văzut înconjuraţi de umbre miţoase, care le-au apucat dîrlogii şi le-au pus suliţele în piept.

— Care eşti ? întrebă un glas bărbătesc.

Gheţea s-a plecat în şa, căutînd să-i desluşească faţa.

— După vorbă, pari a fi hotnogul Vifor, rîse căpitanul.

— Eu sînt ! Cine întreabă ?

— Căpitanul Gheţea !

— Bată-te să te bată ! Cum de nu te cunoscui ?

Hotnogul s-a lipit de Diavol, ridicîndu-şi cuşma :

— Veghem dinspre raia, după poruncă ! Încotro ?

— Căutăm limbă !...

— Loc ! Loc şi drum bun !

Mogîldeţele au rămas tupilate în vifornită. Neajlovul gîlgîia în maluri, curgînd negru şi învîrtoşat.

★

Împreună cu logofătul Udrişte, diacul Nathanail ascultase pînă tîrziu ramătul şi veselia tîrgului. În vatră ardea un puişor de foc, răsfăţînd odaia cu o căldură moale şi plăcută. Diacul îşi aruncase pe umeri un cojocel fără mîneci. Lumînarea din sfeşnic tremura deasupra unei epistole scrisă pe jumătate. S-a întins în jilţ, trosnindu-şi degetele uscate şi rîzînd blînd.

— Îţi bănui că nu te-a luat la Giurgiu ?

— Îmi bănui, domnia ta, răspunse logofătul.

— Nu-i vreme pierdută pentru fapte de vitejie. Întîi să mîntuim cu scrisoarea către împărat. Trebile soliceşti nu ţi-ar place ?

— Hm !... Ştiu eu ?

— Acolo e nevoie şi de înţelepciune, şi de vitejie. Şarpe şi pardos să fii. Vulpe şi leu...

Logofătul şi-a descins sabia, apoi a luat pana, încercîndu-i vîrful pe unghie :

— Îmi spuseşi, domnia ta, că în noaptea asta vom ţine sobor filosoficesc cu numărul şapte. Şapte laude aduse Domnului, şapte daruri ale sfîntului Duh, şapte Taine, şapte Desăvîrşiri, aşa după cum spune Fericitul Augustin.

Diacul şi-a plecat fruntea largă în palme. A stat o vreme tăcut, adîncit în sine.

— Mi-ar fi plăcut să pot ține sobor lumesc cu cneazul Ghețea de la Cremenari. Ai auzit ce i-a spus măriei sale cînd i-a închinat cerbii ?
— Auzit !
— Către înțelepciunea aceea a vieții am năzuit eu în vremea din urmă. Mi se părea, cinstite logofete, c-aș fi aidoma unui vrej, care suge mustul pămîntului fără să-nflorească, fără să rodească, pe veșnicie sterp și nefolositor.
— Gîndurile astea te macină degeaba, domnia ta. Foloasele unei minți luminate pot fi la fel de mari cu acelea ale unei vieți împlinite și rodnice în fapte.
— Auzi ? Ce să fie ? ! întrebă diacul.
— Crivățul ! Domnia ta nu încui ușile... Ba, sînt pași !
În aceeași clipă, ușa s-a dat de perete, iar în pragul ei s-a înrămat, rînjind, ceauș Haviz. Diacul s-a ridicat încet, fulgerîndu-l cu privirea.
— Ce cauți aici, fiară ? Neomule !
Spahiii grămădiți în spatele turcului au început să tremure.
— Djinnii, șopti unul din ei.
— Djinnii, murmurară ceilalți.
— E un sfînt, effendi ! Să mergem !...
Logofătul Udriște a făcut doi pași asupra săbiei, a smuls-o din teacă și s-a repezit la ceauș Haviz. Turcul l-a primit apărîndu-se cu unul din iatagane. Părea că mîna lui Allah plutește în odaia bătrînului. Adusese cu el setea de sînge și vifornița de-afară. Aici îl găsise pe ebul sulh citind poate în Yacaa name[1]... A șovăit, dînd să iasă. Tăișul logofătului i-a crestat urechea. Atunci, cu un răcnet de mînie și-a tras și celălalt iatagan, a făcut o săritură de pisică înfigîndu-i-l diacului în piept, apoi, rotindu-le cu repeziciune, l-a înghesuit pe logofăt într-un colț. În vrăjmășia luptei, a răsturnat masa. Lumînarea a căzut peste foaia de hîrtie pe jumătate scrisă, aprinzînd-o. Simțind miros de ars, ceauș Haviz a dat dosul, șchiopătînd. Spahiii fugiseră de mult. Logofătul Udriște a stins scrisoarea și s-a repezit la căpătîiul diacului. Pletele albe zăceau răsfirate într-o baltă de sînge. Diacul nu mai răsufla. Vîrful de oțel îi intrase în inimă. Clătinîndu-se ca beat, neînțelegînd rostul celor întîmplate, bîjbîind, logofătul a luat

[1] Cartea mare a visurilor

lumînarea, punînd-o la capul bătrînului. I-a cercetat o clipă ochii stinși, apoi i-a închis pleoapele cu duioșie de fiu.
— Iată, diece — murmură el — că-mi rămîne nedezlegată taina numărului șapte. Iar domniei tale, taina de viață a cneazului Ghețea din Cremenari... Ai întîlnit, diece, ceasul cel mare al reîntoarcerii fără întoarcere, ceas despre care-mi povesteai odinioară, la lumina blîndă a unei nopți de Prier...

2

Fulguia viforît, vîrtejurile de omăt alergîndu-se pe ulițele Giurgiului, răbufnind pe după colțuri, troienindu-se sub obloane și în lungul gardurilor, izbindu-se de zidurile mohorîte ale cetății, învîrtejindu-se pe după meterezele și bastioanele în care vegheau bătrînii ieniceri ai sultanului, ca apoi să scape chiuind în largul frămîntat al apelor și peste streașina albă a codrului Vlăsiei.
— Păgînă vreme, mormăi jupîn Răzbici, abia înotînd prin zăpadă. Viscolul i-a smuls vorbele de pe buze, sfîrtecîndu-le și risipindu-le în negura nopții. Călăriseră prin codru, izbindu-se de copaci, orbecăind după simț, înghețați, cu bărbile și mustățile numai zloată. Radu Ghețea căuta să țină crivățul în umărul stîng. Diavol mergea la pas, sforăind și tremurînd. Atunci cînd i s-a părut că rătăcește de-o veșnicie, fără vreo nădejde să mai găsească drumul, cînd nu-și mai simțea nici degetele de la picioare, nici pe cele de la mîini, a auzit ca prin vis un lătrat răgușit de dulău. Ținînd-o tot cu crivățul în stînga, au ieșit mai jos de Stănești, într-o limbă de codru care intra între Odivoaia și cetate, unindu-se cu lunca Dunării. S-au apropiat călări pînă la o bătaie de săgeată de zidurile mătăhăloase, adăpostindu-și caii într-o viroagă, peste care zăpada trecea fluierînd.
— Să rămînă la cai domniile lor Simion Lehaciu și Constantin Sitarul, porunci Ghețea, descălecînd. Raceo, te scot în malul apei. De acolo, fă ce știi.
— Mi-a înghețat gura, bodogăni Racea, petrecîndu-și frînghia peste umăr și înhățînd proțapul de fier. Haidem ! În trei ceasuri, măria sa e aici. Tu, sfinte Pafnutie, scoate-mă la schela unde-și țin turcafleții șeicile... Asta-i !

— Acolo te scot !

Au ocolit şanţul cetăţii, înşiraţi unul în urma celuilalt. Apoi s-au înfundat în lunca deasă a Dunării. Crengile sălciilor şi ale tufarilor se zbăteau nebuneşte, biciuindu-i peste obraji. Se auzeau valurile bătînd mînioase în piciorul zidurilor. Oprindu-se din cînd în cînd, adulmecînd, încercînd drumul cu piciorul, Radu Gheţea a ieşit în malul şanţului, acolo unde acesta se vărsa în Dunăre.

— Am ajuns, şopti el, trăgîndu-l de mînă pe Racea. Au rămas umăr lîngă umăr, ascultînd chicotul bezmetic al viforului în creneluri, plescăitul valurilor şi zornăitul lanţurilor cu care erau legate şeicile la schelă.

— Ce faci ? tresări Gheţea.

— După cum vezi, mă despoi, răspunse Racea, clănţănind.

— Nu-i duce grija, Radule. Are pielea groasă. Dă-mi să-ţi ţin cuşma. Păcat de plete.

— Sşşt, păcătosule, te aude jupîn Războici şi mă pîrăşte la toată lumea.

Glumind, uriaşul şi-a lepădat straiele, cu multă grijă şi-a scos cuşmuliţa şi peruca, apoi fără să mai pregete şi-a dat drumul în apa şanţului, tăindu-se la glezne în pojghiţa de gheaţă prinsă de mal. Curînd, cei rămaşi la ţărm nu l-au mai auzit... Racea înota voiniceşte, cu fălcile strînse. Îi îngheţase şi sufletul din el. A tăiat şanţul pieziş, din cîteva zvîcuri ale braţelor vînjoase, apoi a ieşit în Dunăre, lăsîndu-se purtat spre schela de scînduri, de care se zăreau legate trupurile lungi şi negre ale şeicilor.

...Mîrzea ţinea şeica cu botul proptit în ziduri. Cu o mişcare dibace şi puternică, Racea a zvîrlit proţapul de fier, de care legase frînghia, făcînd să se aplece luntrea. Un val de apă a încălecat peste margine, udîndu-i leoarcă.

— Mîna pe ispol ! a poruncit Mîrzea.

Oamenii au scos apa cu cuşmele. Racea a tras frînghia. Proţapul se prinsese între două crenele.

— Să rămînă cineva la luntre, zvîrli el peste umăr şi începu să se caţere, sprijinindu-şi tălpile pe zidul de bolovani poleiţi cu gheaţă. L-a urmat Radu Gheţea. Frînghia îi intra în palme, ca un ascuţiş de sabie. Abia îşi putea descleşta degetele ţapene. Cînd a scos nasul deasupra crenelelor, s-a simţit apucat de turul nădragilor şi tras peste zid.

— Cine a rămas jos ? întrebă şoptit Racea.

— Războici, răspunse gîfîind Mîrzea. Făceţi-mi loc.

Cu îndemînare de pisică, a încălecat meterezele, ferindu-şi teaca paloşului. Le-au ajutat apoi celor doi vînători să se urce pe podişca lunecoasă.

— Străjile s-au tras în foişor. Ţineţi-vă de metereze. După mine !

În dreapta se căscau hăurile umede ale Dunării. În stînga, la cîţiva stînjeni sub podişcă, se năzăreau acoperişurile caselor în care locuiau ienicerii. Prin vînzoleala fulgilor abia licărea lumina străjilor de la poarta mare a cetăţii. S-au furişat în lungul zidului. Au ajuns lîngă foişor. Racea şi-a vîrît nasul printr-un ochete. Nu greşise. În jurul unui căzănel cu cărbuni stăteau pe vine doi ieniceri, învăluiţi în mantiile de camelot. Alături, cu archebuzele între picioare, cu păturile trase pînă peste turbane, dormeau alţi patru fii ai lui Allah. Racea a rînjit în bărboi.

— Fără gălăgie, şopti el, deschizînd binişor uşa de fier şi plecîndu-se sub pragul scund. O dată cu căpitanul a intrat şi un spulber de zăpadă.

— Tu eşti, Giafir ? întrebă unul din ieniceri, fără să se mişte de lîngă căzănel.

— Te-a înhăţat Şeitan de urechile tale de măgar, răspunse Racea, prăvălindu-se asupra lor şi ciocnindu-le ţestele una de alta, în vreme ce Gheţea, Mîrzea şi vînătorii căşunaseră asupra celor adormiţi, hăcuindu-i cu paloşele.

— Aştia sînt mai răi de frig decît mîţele, chicoti Racea, desfăcînd fălcile încleştate ale prinşilor, încă ameţiţi, cu vîrful jungherului şi îndesîndu-le fîşii de turban în gură. Haide, aruncaţi hoiturile în Dunăre. Archebuzele luaţi-le ! Sînt scule scumpe. Tocmiţi paiele. Başbulucbaşa cetăţii să creadă că bîntuie djinnii...

De la Stăneşti, Mihai a ocolit Giurgiul pe la miazănoapte, spre Drumul Olacului, care urca la Bucureşti prin Frasinu şi Pietrile. Pedestraşii descălecaseră mai jos de Stăneşti şi porniseră asupra tîrgului, luînd crivăţul în piept. Spre dimineaţă, ninsoarea se-ndesise. Voievodul călărea în fruntea steagurilor, cu barba în piept. Îşi vîrîse poalele dulamei de camelot sub genunchi şi din cînd în cînd îşi scotea mănuşile, suflîndu-şi

în palme. De la Copăceni, îi poruncise Tudorei să se întoarcă. N-avea ce căuta cu oastea.

Ienicerii prinşi de căpitani nu voiseră să scoată o vorbă. O să-i repeadă lui Jicmond Bator, în semn de prieteşug şi răsplată pentru vitejia trabanţilor. Păcat de căpitanii unguri că se sfădesc într-una, voind fiecare să poruncească şi nici unul să asculte. În dreptul Frăţeştilor şi-a întors calul cu faţa către Giurgiu. Zorii veneau deslînaţi şi cenuşii. Codrul Vlăsiei vuia năprasnic. Spătarul Calotă Bozianu şi stegarul Caloian s-au aşezat în stînga şi în dreapta. Fraţii Buzeşti au trecut la trap, urmaţi de călărimile Olteniei, închinîndu-i-se din şei. Un cal a căzut într-un şanţ acoperit de zăpadă. Călăreţul l-a sculat trăgîndu-l de frîie şi izbindu-l cu piciorul în pîntec. Are să ia tîrgul din trei părţi. Cu cetatea va fi mai greu. Clinchetind şi zăngănind, roşii domneşti, steagul de călăreţi unguri şi cazacii se-nşiruiau pentru luptă sub poala codrului. Crivăţul se căznea să smulgă steguleţele din vîrful suliţelor. Vîrtejurile de zăpadă intrau în ochi, pe după glugile dulamelor, pe sub poalele ridicate ale coantăşelor. În tîrg începuseră să latre cîinii şi să behăie oile. S-a auzit limpede un răget de măgar. La semnul căpitanilor, călăreţii şi-au aprins torţele.

— Nu-mi prea vine la-ndemînă să mă războiesc cu muierile, se plecă Radu Gheţea către urechea lui Mîrzea.

Căpitanul a ridicat din umeri, fără să răspundă. Mai în spate, Racea se lăuda, abia stăpînindu-şi glasul, cum i-a prins pe cei doi turcafleţi şi cum le-a ciocnit ţigvele. Cîţiva oşteni au rîs dogit. Deodată, cuprinsul s-a umplut de strigăte sălbatice. Au clipit faclele călăreţilor olteni, alergîndu-se prin viforniţă ca nişte ochi de draci.

— Uiuiuuu !... Uiuiuuu, bă turcilor !... Uiuiuuu !

Mihai şi-a tras sabia, înfingîndu-şi pintenii în burta lui Sultan, care, nededat cu asemenea faptă, s-a ridicat pe două picioare, rînchezînd dureros şi scuturîndu-şi capul. Mihai a năvălit cu cazacii şi ungurii pe uliţa mare a schelei. Căpitanii, urmaţi de roşii domneşti şi de cneazul Gheţea cu călărimile plaiurilor, au ocolit tîrgul spre stînga. Peste chiotul bezmetic al vîntului s-au ridicat urlete prelungi de oameni. Călăreţii s-au săltat în scări, zvîrlind torţele aprinse în acoperişurile de stuf. Pojarul s-a întins cu repeziciune, purtînd peste tîrg nori de scîntei, de-a valma cu trîmbe învăluite şi groase de fum. Buimăciţi de somn, turcii au dat buzna în ogrăzi şi pe uliţe, căzînd sub paloşele repezite din goană. Caii i-au luat în copite, amestecîndu-i cu zăpada. Nici Radu Gheţea, nici Racea nu-şi scoseseră săbiile. Mîrzea, galben, cu sprîncenele pline de gheaţă, cu dinţii înfipţi în buze, spîrcuia fără milă. Dintr-o ogradă de margine au ieşit două vaci, înnebunite de spaimă. Ugerile pline li se clătinau sub pîntec. S-au amestecat cu călăreţii, înghesuindu-i într-o rîpă năpădită de sălcii. Pe urma vacilor au ieşit behăind cîteva zeci de oi. Căpitanii şi-au strunit fugarii, încercînd să iasă în şleau şi să-nchidă cercul spre cetate. Fumul gros şi înecăcios le intra în ochi, orbindu-i. Toţi trei au putut desluşi cum o turcoaică aproape goală, desculţă, ducînd în braţe un copil, a sărit gardul, năzuind să se ascundă în rîpă. Mîrzea a smucit de dîrlogi, ridicînd sabia năclăită de sînge. În aceeaşi clipă, Radu Gheţea l-a prins de mînă, iar Racea i-a smuls frîiele holbîndu-se la el, vînăt de mînie.

— Stăpîneşte-te, tătăraşule ! Fii om !

Mîrzea s-a zbătut neputincios în mîinile fraţilor săi. Cîţiva moşneni au ieşit din rînduri, strîngînd vitele şi oile care năpădiseră uliţa şi mînîndu-le înapoi, cu răcnete răguşite :

— Nie, boală !

— Cea, măi ! Cea !

În faţa călăreţilor s-au ridicat zidurile negre ale cetăţii. De după crenele a început să fulgere sclipetul împuşcăturilor. Cîţiva cai s-au ridicat pe picioarele dinapoi, rînchezînd dureros. Au căzut şi călăreţi.

— Înapoi ! a poruncit Radu Gheţea, ridicîndu-se în scări.

Atunci, din pălălaiele de fum negru care se tîrau peste tîrg, l-a văzut răsărind pe taică-su. Avea barba albă răsfirată pe piept, afumată şi pîrlită. Paloşul lat, de uriaş, era muiat în sînge pînă la strajă. Sub sprîncenele stufoase, ochii îi sclipeau oţeliu.

...Spre amiază, rămăşiţele tîrgului ardeau mocnit, fumegînd subţire. Ninsoarea se potolise. Se potolise şi vîntul. Moşnenii şi plăieşii tăbărîseră într-o viroagă, la adăpost de ghiulelele de tuci pe care le scuipau tunurile cetăţii. Cneazul Gheţea se încălzea la un focşor încropit într-o scorbură de salcie. Cîţiva moşneni îl ascultau cu frunţile plecate.

— Daţi zor, poruncea bătrînul peste umăr. Strîngeţi toate vitele şi oile în rariştea de v-am arătat-o. Tu, Tocsabă, să iei

cîte un om din fiecare sat plăieşesc şi-ndată să facă numărătoarea şi să te porneşti spre Bucureşti. Acolo împărţim şi le-om repezi spre casă. Hai, la treabă! Dacă-l întîlniţi pe fie-miu, spuneţi-i să vie la mine!

— Aşa o să facem, domnia ta, răspunse Tocsabă, frecîndu-şi mîinile.

Au bufnit cîteva puşcături mai apropiate.

— Trag ai noştri! se bucură cineva.

Cneazul şi-a scos capul deasupra viroagei. În faţa porţilor cetăţii erau înşiruite douăsprezece balimezuri. Lîngă fiecare strat ardea cîte-un focşor vesel. Tălianul de care vorbise Radu alerga de la unul la altul, dînd din mîini. Oştenii băteau pene de lemn sub ţevi, apoi, la porunca lui, puneau foc, fugind înapoi cu mîinile în urechi. Balimezul tuşea scoţînd clăbuci de fum şi repezea în ziduri cîte-o ghiulea de fier. Ghiuleaua se izbea de piatră, săreau cîteva aşchii, şi gata. Alte ghiulele, purtînd după ele o codiţă de foc, zburau în cetate, unde plesneau dogit. Cneazul a scupiat scîrbit.

— Cu asemenea jucării nu mai luăm noi cetatea cît îi hăul. Te-te, drăcieee?! se minună bătrînul.

O ghiulea turcească se rostogolise pînă sub ţeava unui balimez. Un trosnet uscat, o vîlvătaie, apoi o bubuitură înfundată şi balimezul s-a făcut ţăndări, sfîrtecînd în bucăţi trupurile oştenilor.

— Armă diavolicească, bodogăni cneazul, ascunzîndu-se în viroagă. Avea dreptate părintele Athanasie.

La porunca voievodului, copiii de casă aprinseseră un foc năprasnic pe un muncel ridicat în coasta cetăţii. Îl acoperiseră cu frunze ude şi cu zdrenţe tăvălite prin zăpadă.

— La noapte, martologii şi dervengiii au să fie aici, zîmbi Mihai către sfatul de oaste, adunat în jurul lui.

— Mda! mormăi postelnicul Preda Buzescu. Da' ce ne facem, măria-ta, că n-aduserăm nici corturi, nici pulbere pentru balimezuri?

— Tîrgul arse. N-avem unde ne adăposti, întări Radu Buzescu.

Vel vornicul Ivan asculta cu braţele încrucişate la piept. Caii rînchezau, scurmînd zăpada cu copitele.

— N-avem nutreţ, măria-ta, îndrăzni Radu Gheţea.

Sfatul de oaste era strîns în jurul steagului pe care hotnogul Caloian îl înfipsese într-un mal ridicat dincolo de ruinele

tîrgului. Mihai privea ţintă la cetatea deasupra căreia ienicerii desfăşuraseră flamura verde a profetului. Se vedeau pomii scrumiţi, casele arse privind lumea prin ochiurile goale de geam, zidurile hîrbuite şi afumate, gardurile călcate în picioare. Uliţele erau înţesate cu oşteni beţi, îmbrăcaţi în straie femeieşti de mătase. Un roşu domnesc îşi înfăşurase capul cu nişte şalvari verzi pătaţi de sînge. Se ţinea de coada calului şi, de beat ce era, îşi vărsa maţele din el, horcăind. Două căruţe ale armăşiei, vîrfuite cu capete, au trecut scîrţîind, cu obezile îngroşate de zăpadă. Prin podine se scurgea o şuviţă învîrtoşată de sînge roşu. Mihai le-a privit zîmbind rău.

— Să le clădiţi purcoi în faţa cetăţii, porunci el cu glas aspru armăşelului care călărea în urma convoiului.

— Acolo le clădim, măria-ta. Sub nasul lor, să le vadă şi să se teamă.

— Ei, Mîrzeo! se-ntoarse voievodul spre căpitan. Îţi ajunge?

— Nu-mi ajunge, doamne! răspunse acesta, cu ochii sticlind.

— Nici mie! Apoi către boieri: Duceţi-vă, domniile voastre, şi stăpîniţi oştirea. Au jăcuit destul. Să treacă fiecare sub steagul lui şi să aştepte porunci. Simioane!... Spune-i signorului Mantovano să nu-mi mai piardă nici un balimez, că mă fac foc.

Voievodul şi-a dat gugiumanul pe spate, făcîndu-le semn boierilor să plece. Ienicerii începuseră să se mişte la ziduri. Mirosea puternic a ars, a scrum, a fum. Hoiturile descăpăţînate ale turcilor zăceau goale, acolo unde-i prinsese moartea. Lunca răsuna de croncănitul înfometat al corbilor. Mihai şi-a mîngîiat barba. Buzeştilor nu le convine ajutorul pe care i-l trimite Dionisie Rally. A-nceput să tropăie şi să se bată cu palmele peste coaste. Norii se spărseseră, lăsînd un mănunchi de raze să se strecoare deasupra Dunării. Dinspre Rusciuk, patru dubasuri cu pînzele-n vînt coborau pieziş pe sforul apei, îndreptîndu-se spre cetate. Armăşeii începuseră să clădească purcoaiele de capete. La început, ienicerii n-au priceput ce lucrare se înfăptuieşte sub ziduri. Cînd grămezile de tigve s-au ridicat de-o jumătate de stat, ienicerii au încremenit între crenele. Unii s-au plecat peste ziduri, căutîndu-şi nevestele şi

copiii. Alții au început să se bată cu pumnii în piept. O salvă de împușcături a ridicat zăpada la picioarele armășeilor.

— Aman ! Aman !

— Michali ! Michali !

— Șeitan !

Un armășel și-a dat jos nădragii, întorcîndu-și fundul gol spre cetate. Rîndurile de pedestrași, înșiruite în afară de bătaia archebuzelor turcești, au izbucnit în hohote de rîs.

3

Marți, în 16 Brumar, a doua seară din postul Crăciunului. Biserica domnească abia-și deslușea bagdadiile afumate și stîlpii de stejar înflorați de mînă sub licărul moale al candelelor. La căpătîiul diacului Nathanail fumegau făclii lungi de ceară. Mihai veghea singur, cu fruntea sprijinită de lemnul proaspăt geluit al raclei. Ar fi vrut să-și regăsească liniștea prielnică unui sfat cu morții. Dar gîndurile și simțămintele i se învălmășeau ca nebune, nelăsîndu-se rînduite și strunite. Ieri-noapte picase la Giurgiu ciobănașul Sandu, repezit de Vătău cu vești grabnice. Pescarii Crapului și ciobanii lui Balborea aflaseră că din cetatea Diiului au trecut la Turnu douăzeci de caice și barcazuri, ințesate cu oaste. Iscoadele căpitanului Niculaie de la Rușii de Vede au dat de știre din foișor în foișor că asupra Bucureștilor vine putere de spahii și de ieniceri, cu tot tarhatul de război, dar fără balimezuri. Asta l-a silit să ridice împresurarea cetății și să se întoarcă la Scaun. Caii erau nemîncați, oștenii degerați... Cum credea c-are să cuprindă cetatea fără balimezuri grele și fără săpături sub ziduri ? Îi răsună în urechi hîrșîitul lotcilor bulgărești pe malul Dunării. Și-a ridicat fruntea, privindu-l pe diac. Părea că-i zîmbește, ocrotitor și bun. Luminile făcliilor jucau moale în pletele de omăt. Tăcerea adîncă a bisericii răsuna în el ca un ecou.

— Diece, diece ! oftă Mihai. N-ai să-l mai veghezi pe zburdatul bănișor de Mehedinți și nici n-ai să-l mai cerți pentru iuțeala și mîniile lui...

Abia acum începuse să simtă zdroaba drumului. Biserica era rece. Răsufletul i se făcea fuior. Încerca să desprindă de pe fața împietrită a bătrînului urmele căldurii și duioșiei de

altădată. A-nțeles că se cuvine să lase mortul cu tihna lui și cu litaniile preoților, ca pe unul care și-a ajuns limanul și care nu mai este al lumii acesteia, decît prin ceea ce a semănat în sufletele celor vii.

— Și domnia ta, diece, ai semănat destul în sufletul meu. Sînt trist că n-ai trăit să poți culege roada.

S-a ridicat, i-a sărutat fruntea înghețată, apoi a ieșit cu pași repezi, frămîntîndu-și gugiumanul. Peste zidurile cetății se ridicase crai nou. Stelele luceau a ger. Neaua strălucea moale, ca un giulgiu...

Miercuri, în 17 Brumar, către miezul nopții. Tîrgul de Scaun părea bătut în diamanticale. De sub cușmele de omăt clipeau ici, colo, somnoroase și ostenite, luminile din casele tîrgoveților. Craiul nou lepăda peste lume valuri strălucitoare de argint. Se auzea, rar, urletul prelung al cîinilor din mahalale. Umbre frînte furnicau grăbite în jurul caravanseraiului, prin preajma clădirilor de la hanul lui Manole Cap-Lat și a caselor bolovănite ale Danului. Străjile turcești privegheau, învăluite pînă sub nas în mantile groase de camelot. Ferentarii lui Racea le ocoleau, tîrîndu-se prin șanțuri. Ieșeau la iveală acolo unde nu puteau fi văzuți. Spoiau ulucile și pomii cu var, iar pereții caselor cu smoală. Racea se tupilase în Valea Adîncă, la cîțiva zeci de pași sub porțile lui Manole Cap-Lat. Asculta neliniștit larma pe care o făceau spahiii în han. După ce trece și spulberul ăsta, o s-o ia pe Măriuța. Nu crede că-i va sta bine însurat, dar nici n-o mai poate lăsa în suferință. A mîrîit în bărboi, speriindu-l pe hotnogul pitit alături.

— Ziseși ceva, domnia ta ?

— Taci și nu-ți mai vîrî clonțul unde nu-ți fierbe oala, răspunse Racea, gîndindu-se cam cum i s-ar potrivi piros-triile și cam cum ar putea el să dănțuiască așa cum a dănțuit Isaiia.

Opaițul din bordeiul cneazului arunca o lumină palidă. Bătrînul, cu mînecile suflecate, cu cămașa desfăcută, pilea cu strășnicie gura paloșului. Radu Ghețea stătea pe-o șa, ținîndu-și sabia între genunchi. Se uita la pieptul păros al tatălui său, la mîinile vînjoase, sub pielea cărora mușchii se încordau ca niște otgoane.

— Povestești-mi viclenia emirului și uciderea diacului, spuse Ghețea, fără să-și ridice capul de deasupra tăișului.

Radu începu să povestească domol toată tărășenia cu emirul. Cum a venit făcîndu-se că nu știe nimic, cum s-a întărit la palatul Danului, la hanul lui Manole Cap-Lat, la caravanserai și cum azi-dimineață, ca un viclean, a repezit un ceauș la cetate, cerîndu-i măriei sale voie să ierneze în tîrg. Pe lîngă această voie, măria sa beyul să-i dea zece mii de ughi.

— Care emir ? îl opri bătrînul.

— Cadiulaskerul Baki, al oștirii de Rum.

— Aha !

— Măria sa i-a răspuns că n-are bani. Atunci, ceaușul s-a arătat îngrijorat de atîta oaste pe care beyul o ține în leafă, sărăcind vistieria. Măria sa i-a răspuns că n-are cu ce s-o plătească. Ceaușul s-a dus bătînd temenele. La prînzișor s-a întors alt ceauș, cu veste că emirul Baki îi va aduce beyului un butoi cu aur. Să sloboadă oștile și să-l primească după cuviință și ighemonicon.

— Vulpe proastă, mormăi cneazul.

— Măria sa a-nțeles și s-a tras în taberile de la Colentina.

— Putea să ne cinstească pe noi ! se burzului cneazul.

— Acolo-i mai greu de pătruns. Așa că la amiază, emirul a venit călare pe-un cal alb, cu tuiurile și cu tabulhanaua în frunte, urmat de cinci sute de spahii și de cinci sute de ieniceri, care păzeau carul cu butoiul de aur.

— Butoiul gol, în care voia să-l vîre pe măria sa, rîse cneazul, clătinîndu-și pletele.

S-au auzit pași scîrțîind pe zăpadă.

— Vin cetașii, se bucură cneazul.

Oamenii și-au tropotit cizmele afară, apoi au intrat unul după altul în bordei, înghesuindu-se care pe unde. Începuseră să răsufle greu. Peste sumanele de război purtau cojoacele întoarse pe dos. Se uitau cuviincios cum Radu Ghețea îl ajută pe cneaz să-și lege platoșa. Bătrînul stătea îndoit, cu creștetul atingînd crengile care acopereau bordeiul.

— Cîte vite avem, Tocsabă ? întrebă cneazul, prinzîndu-și cureaua paloșului

— Destule, domnia ta, se bucură Tocsabă. Zece vaci și ca la o sută de oi.

— Dac-o ținem așa, ne-mbogățim, adause Tătucu.

— V-am chemat să vă spun că în noaptea asta dăm piept cu oștirea păgînului. Nu mai tăiem la zarafi, ca la coasă. Păziți oamenii. Nu vă risipiți. Și v-am mai chemat pentru ceva. Dacă mă oboară...

— Cneazule !

— Tăceți ! Dacă mă oboară, ridicați-l pe Radu. Știe unde sînt uricile, știe unde stă-ngropată comoara satului.

— Îl ridicăm, domnia ta, cum nu ! săriră cetașii.

— Jurați pe crucea paloșului, porunci cneazul.

Cetașii au îngenuncheat. Cneazul le-a întins straja. Oamenii și-au făcut cruce, sărutînd lemnul de zadă, lustruit de mîinile aspre ale Gheţuleștilor.

— Acu să știți că noi pălim la casele Danului. Acolo stă ascuns și ceauș Haviz.

— Iarăși și-au împreunat potecile !

— Și le-au împreunat, Cebucă. Noi să le retezăm pentru totdeauna.

— De !... Alt n-avem ce face !

Fețele moșnenilor erau liniștite. Puneau la cale izbirea, ca și cînd ar fi ținut sfat de obște cu trebile pașnice ale satului. Radu Ghețea îi privea încălzit de un simțămînt cald și duios, ca de frate mai mare. Știa că-n noaptea asta mulți din ei vor cădea sub iatagan și sub plumbi... Poate va cădea și el...

— Să-l rogi pe măria sa ca să ne prilejuiască întîiul paloș.

Căpitanul a tresărit.

— Am să-l rog !

— Haide, duceți-vă și scoateți cetele. Nu uitați că între noi și el stă o lume-ntreagă de morți. Să-mplinim socotelile de ni le-am săpat pe răbojul inimii și-n carnea noastră.

— Nu ne duce, domnia ta, grija, răspunse Tătucu, înfundîndu-și cușma pînă peste urechi.

— Doamne ajută ! se închinară cetașii, sărutînd pe rînd mîna cneazului.

— Doamne ajută ! le răspunse Ghețea, blagoslovindu-i.

Perdeaua de lumină aruncată de opaiț fîlfîia peste obrazul bătrînului Ghețea. Rămăseseră singuri.

— Cercetează-mi platoșa. E bine prinsă ?

— Bine, taică !

— Radule ? !

Cneazul l-a cuprins de umeri, țintuindu-l cu privirile lui albastre, pline de scîntei.

— Pentru noi noaptea asta e închinată Cătălinei și fraților tăi, care zac lîngă biserică. Ai înțeles... Vorbea domol, dar glasul venea ca un detunet îndepărtat, rostogolit din străfundurile de la Cremenari. Căpitanul n-a răspuns... Te-ai purtat cu bărbăție... Iartă-mă dacă te-am asuprit cîndva.

— Taică !

— Taci și ascultă ! Îți mai spun o dată. Uricile cele vechi de la Mircea Vodă Bătrînul sînt îngropate într-o răcluță, sub pietrele altarului. Nu le duce grija. Dacă arde biserica, scapă. Cercetează-le o dată-n an, să nu pătrundă umezeala prin zidărie. Comoara e sub Izvorul Lupilor. N-o scoți decît la mare ananghie. După ce mor Soare și Miroslav, spui taina la alți doi moșneni. Oameni vîrtoși și de credință. Vezi că Tocsabă își gătește culcuș, să iasă din devălmășie. Au fost douăsprezece vaci. Mi-a spus Berivoiu. Două le-a pitit pentru inima lui, la crîșma jupînului Iftimie. L-au văzut oamenii.

— Parcă mi-ai lăsa o diată, taică ! Războiul abia a-nceput.

— Am șaptezeci și unul de ani, Radule. N-am spus-o nimănui pînă acum. Iacă, ție ți-o spun. Paloșul mi se pare destul de greu. Îmi tremură mîna. Mă apucă un înec de la inimă. Ține obștea, Radule ! Altfel ne înghit boierii... Ești tînăr. Ai în față o viață. Dacă te sîngerează înaintea mea, te-oi îngropa lîngă frații tăi. Grija Ancuței și a lui Dănuț să n-o duci.

Genele i se umeziseră. Și-a mîngîiat chivăra grea de oțel, apoi și-a șters-o cu mîneca sumanului, privind-o cum lucește în ape domoale.

— Ehei !... oftă el zîmbind.

Radu Ghețea a-nțeles că bătrînul zîmbește unor amintiri de demult. Atunci își jucase chivăra sub ferestrele cine știe cărei jupînese.

— Să mergem, Radule !

— Să mergem, taică !

S-au îmbrățișat. Cneazul l-a strîns la piept, sărutîndu-l în creștet. Căpitanul a simțit în nări mirosul puternic al tatălui său. Miros de cojoc, de curelărie, de fier, și peste toate astea mirosul de fîn și de casă, de cetină și de Cremenari. Barba moale a bătrînului îi alinta obrajii.

— Aud glasul moșnenilor, taică. Așteaptă județul ăsta, cum îl așteptăm și noi.

— Glasul brazdei, Radule !

— Glasul brazdei, taică !

Radu Ghețea și-a șters genele pe furiș, cu dosul palmei. Cneazul bodogănea ceva, potrivindu-și teaca paloșului, cu fruntea lăsată în piept.

Afară, codrul de la sfîntul Elefterie strălucea gătit în horbote țesute cu nestemate.

4

Ceasul din turla bisericii papistășești a bătut două după miezul nopții. Dangătele rare și limpezi s-au rostogolit prin apele străvezii și înghețate ale văzduhului, tremurînd deasupra tîrgului. Dintr-un arin s-a desprins o mînă de zăpadă, izbind gheața lucie a Bucureștioarei cu un zgomot înfundat. Căzuse chiciură. Luna, albă ca o moartă, se aninase între brațele descărnate ale luncii. Pomii scîrțîiau și trosneau de ger. Radu Ghețea s-a întors pe-o rînă privind în lungul malului. Trup lîngă trup, pînă spre Dîmbovița, era adunată toată moșneșimea Argeșului, dimpreună cu roșii domnești, pedestruiți. Răsufletul oamenilor se ridica în fuioare subțiri. Răceala zăpezii îi pătrundea în oase. Tupilat în spatele unei sălcii, cneazul privea țintă la zidurile Danului. Se auzeau străjile tropăind pe podinele foișoarelor. Alături, îl avea pe Lambru. Drăgoieșteanului îi luceau ochii ca la lupi. Radu Ghețea s-a întors pe pîntec, trăgîndu-și poalele dulamei sub el. Îi înghețaseră degetele de la picioare. A-ncercat să le miște. Se vede că se strîmtaseră și cizmele... La cîțiva zeci de pași în susul luncii stăteau sub lună, într-o singurătate, casele diacului Nathanail. Chipul bătrînului îl urmărește cu ochii lui blînzi și înțelegători. Acolo a cunoscut tihna unor popasuri de suflet și de cuget, al căror parfum îl va simți o viață. Se află numai la cîțiva pași de păgîni și de dușmanul lor neîmpăcat, dar gîndurile îi hălăduiesc slobode, ca un cîrd de cocoare. De la o vreme, cu tot zbuciumul luptelor, i se pare că i s-au statornicit apele sufletului, că a dobîndit o altă înțelegere a vieții. Vor mîntui cu păgînii și se va întoarce la ale lui, după care tînjise o viață. O să-l aștepte alt război. Război dus zi de zi cu drumurile, cu iarmaroacele, cu pometul, cu pădurea și cu unii căpățînoși ca alde Tocsabă. Vorbele de astă-seară ale cneazului îl scurmă.

Într-o vreme, i se părea că toate vor rămîne așa cum le-a apucat el. Că n-are altceva de făcut decît să bată zările și să caute gîlceavă unora și altora, că de cîte ori se va întoarce la Cremenari îi va ieși înainte cneazul, cu zîmbetul pe buze, cu cojocelul aninat între umeri, ridicîndu-și sprîncenele să-l poată vedea mai bine.

Stelele clipesc într-o depărtare fără seamăn. Din pintenul de luncă, unde-l știe ascuns pe măria sa, se simte un umblet furiș. Și-a tras paloșul la-ndemînă, pipăindu-i straja. Un prieten credincios, care nu l-a-nșelat niciodată pînă acum. O să-l anine-n grindă și o să apuce coada săcurii. Pe Dealul Caprelor, acolo unde acum cîțiva ani se putea ara, au năpădit lăstari. Va trebui să-i țarcuiască cu șanț adînc și să le dea foc. Dealul șade cu fața spre miazăzi. S-ar putea răsădi pruni. Da' cîte nu sînt încă de făcut? Se și vede cu mînecile sumese, trebăluind pe lîngă casă. Mai ales îi stăruie în fața ochilor chipul plîns al Ancuței și trupul ei îngroșat de sarcină. Inima i s-a-mpietrit. Nu și-a dat seama că-și strînsese fălcile și că privirea pe care și-o ațintise asupra zidurilor cetății nu era cu nimic mai omenească decît a Lambrului. Oamenii începuseră să se miște. Radu Ghețea a tras adînc în piept aerul de gheață, apoi și-a dat drumul devale. Doisprezece șătrărei, îndemnați de Gheorghe Drăgoi, trăgeau în susul Bucureștioarei o falconetă așezată pe tălpici. Ținîndu-se de țeavă și dîrdîind de frig, signorul Cosma Capponi încerca să treacă falnic prin fața urșilor valahi. Gheorghe Drăgoi nu-l văzuse pe Lambru. Șătrăreii, ajutați de moșneni, au urcat falconeta pînă-n buza malului, proptind-o cu coada săniei într-un arin. A venit altă sanie, aducînd ghiulelele și săculeții cu praf.

— Mai încet! porunci Ghețea.

— Cine-i acolo? întrebă un glas de pe ziduri.

Oamenii au amuțit, culcîndu-se cu burțile în zăpadă.

— Te-ai îngrășat, Gheorghe, îi șopti Lambru meșterului. Nici la luptă nu poți veni fără să-ți ungi pletele cu unt!

Gheorghe Drăgoi se holbase la cneaz, de parc-ar fi văzut un moroi. Înghițea în sec, fără să poată răspunde.

— Sor-ta o duce bine, adăugă Lambru. Vezi, n-o uita, ca pe noi! Dacă Costa Ursu...

N-a putut isprăvi. Porunca a trecut din om în om, ca un fior de gheață:

— Scările! Feriți șanțul și poarta!

Valurile de moșneni s-au ridicat crîncene, strecurîndu-se spre ziduri, cu scările deasupra capetelor.

— Care ești acolo?

Întrebarea a rămas fără răspuns, stingîndu-se sugrumată de noapte. Zăpada scîrțîia sub pașii repezi ai moșnenilor. „Iată că măria sa ne prilejuiește întîiul paloș", gîndi căpitanul Ghețea, privind umerii largi ai tatălui său. O împușcătură a detunat spart. Apoi altele. S-au auzit gemete stăpînite în palme. Au căzut cîțiva moșneni. Care din ei? N-a avut răgaz să-și dea răspuns. Întîiul val intrase în șanț și proptise scările. Toată moșneșimea Argeșului a auzit limpede glasul boierului Dan, întrebînd răgușit:

— Cine-i, Bîrsane?

— Noi, boierule! răspunse ca un detunet cneazul Ghețea, urcînd scara care se-ncovoia și trosnea sub greutatea lui.

Străjile își turnau praful în tigăiță. Altele băteau plumbii cu vergeaua. Porunci fornăite. Turcii năvăleau în foișoare.

— Dați zor, dați zor, porunci căpitanul.

— Dați zor, dați zor! se îndemnară moșnenii.

Atunci cînd cneazul Ghețea s-a urcat la metereze, zugrăvindu-se pe noapte cu paloșul ridicat ca un blestem, s-au arătat și ienicerii, alergînd pe podișcă cu iataganele în mînă. Dintr-un foișor a ieșit o cange. S-a agățat de scara pe care urcase Cebucă, încercînd s-o răstoarne pe spate. Moșneanul a-ncleștat-o cu mîinile. Cei din foișor au împins. Ciorchinele negru de oameni s-a huluit într-un răcnet de mînie și de spaimă. Pe celelalte scări, moșnenii se cățărau ca viezurii. Cei de sus se luaseră în paloșe cu ienicerii. Oțelele fulgerau scurt în lumina argintie a lunei. Se auzea gîfîitul luptătorilor. Trupurile hăcuite se bălăngăneau o clipă deasupra zidurilor, apoi cădeau izbindu-se înfundat de pămîntul înghețat bocnă. Cneazul Ghețea limpezise locul în jurul lui, tăind doi ieniceri în jumătate. La ferestrele conacului boieresc au detunat archebuzele. Pentru întîia oară în viața lui, cneazul a auzit bîzîindu-i la ureche plumbii sloboziți dintr-o armă de foc. A rămas o clipă țintuit locului, apoi, văzînd curtea mișunînd de oșteni care intrau în rînduri, a scos un răcnet înfiorător și s-a repezit pe scări, dărîmînd tot ce-i stătea în cale. În aceeași clipă a răzbubuit falconeta tocmită de signor Cosma Capponi. Ghiuleaua de

fier s-a izbit în poarta cetățuii, zvîrlind în toate părțile așchii cît mîna.

*

Tîrgul Cucului se zgribulise sub omăt. Tîrgoveții și mahalagiii își proptiseră porțile și ușile cu grinzi zdravene. Sub fiecare streașină erau așezate la-ndemînă vedre și putini de apă, la o nevoie de pîrjol. Starostele Căliman Ciungul, gătit în mătăsuri, ținîndu-și cuțitoiul în mînă, se strecurase împreună cu Gușatul și Gură-Strîmbă în cocăzarii și agrișii omătuiți de sub cerdacul ciohodarului Petrea.

— Să-l mîntuim pînă nu-ncepe bîlciul ! hîrîi Gușatul.

— Născătoarea mă-si de cîine ! Iote ce acareturi își dură ! Și pe noi ?

— Tăceți ! porunci Căliman, cu glasul înecat de băutură. Umbrele încîlcite ale pomilor vrîstau zăpada strălucitoare. Pe scările cerdacului zăcea hoitul dulăului otrăvit de Gură-Strîmbă. Punga vînătă de carne care atîrna sub bărbia Gușatului se clătina amenințător. Cu mișcări dibace, cei trei calici s-au furișat în cerdac. Zăvoarele ușii au căzut în scurtă vreme. Au orbecăit în întunericul coridorului, pînă cînd au văzut un fir de lumină strecurîndu-se pe sub o ușă.

Ciohodarul, slab și deșirat, cu barba fumurie zbîrlită de spaimă, stătea pe șezut în vîrful patului, ascultînd zgomotele ciudate ale tîrgului și ale casei. Mărul lui Adam îi juca neliniștit. Alături, înecată în grăsimile revărsate peste marginea plăpumii, jupîneasa clipea des, cu mîna pe inimă. Cînd ușa s-a deschis binișor, lăsînd să treacă capul Ciungului, jupîn Petrea ciohodarul a căscat gura, clămpănind de cîteva ori, fără să poată scoate un sunet. Jupîneasa a chirăit gîtuit, astupîndu-și fața cu palmele și prăbușindu-se între perne. O lumînare pe jumătate arsă își tremura umbrele pe ziduri. Mirosea a stătut, a plapumă de fulgi neaerisită și a nădușeală de femeie. S-a auzit bocănind piciorul de lemn al Ciungului. Gură-Strîmbă și Gușatul își scoseseră frînghiile, la capătul cărora atîrnau cîrlige de fier.

— Mă mai cunoști, jupîne ? ! rînji Căliman. Mă mai cunoști ? Ochiul teafăr îi strălucea ca un cărbune.

Ciohodarului i se ridicase tot sîngele în vinele capului, umflîndu-i-se cît degetul. Cîrligul gușatului a vîjîit scurt, înfingîndu-se în spatele slujbașului. Omul a dat ochii peste cap, bătînd aerul cu mîinile lungi, cît niște aripi de moară. Gușatul l-a smucit jos din pat. Gură-Strîmbă a ucis-o pe grăsună.

— Scroafa dracului ! bîigui el, cînd sîngele a împroșcat așternuturile răvășite.

Apoi, cei doi calici au început să răscolească odaia, cu mîini tremurînde și lacome. Și-au încărcat brațele cu boarfe, ca peste o clipă să le dea drumul pe jos și să se repeadă amîndoi asupra unui scrin așezat la căpătîiul patului. L-au izbit cu cîrligele, smulgîndu-i capacul. Și-au vîrît mîinile pînă-n cot, rînjind și zornăind bănetul adunat acolo.

— Ciungule, Ciungule ! chemă icnit Gură-Strîmbă.

— Ce avere, ce avere ! se bîlbîi Gușatul.

Căliman a simțit patima aurului frigîndu-i toată ființa. L-a îndesat în sîn. Ar fi vrut să-l înghită. Tremura tot. Păreau apucați de furii. A răzbubuit o detunătură de falconetă, apoi s-au auzit strigăte de luptă. Căliman Ciungul a-nlemnit. Și-a șters fruntea cu mîneca de mătase a caftanului jefuit de pe trupul unui zaraf mort. Gîfîia.

— Lăsați aurul, nemernicilor ! porunci el răgușit, descheindu-se la piept. Galbenii au căzut pe podea, zornăind și împrăștiindu-se în toate părțile. Cei doi calici au rămas aplecați peste scrin, nevenindu-le să-și creadă urechilor.

— Ai turbat, cîine șchiop ? șuieră Gură-Strîmbă.

— Lăsați-l, vă poruncesc ! E al măriei sale. O să avem destulă dobîndă.

În clipa aceea, auzind zgomotul luptei, își adusese aminte că fusese la vremea lui căpitan de arcași la cetatea Dubrovnikului. Că el, Căliman, scursura scursurilor, s-a alintat în brațele negutătoreselor, că a fost bărbat întreg, curat și viteaz, că a fost om. Au pîrîit cîteva archebuze. Și-a umflat pieptul, îndreptîndu-se sprinten spre ușă. Atunci, în lumina palidă a lumînării, a scînteiat oțeliu cîrligul Gușatului. Fierul s-a-nfipt în țeasta Ciungului și, în aceeași clipă, cîrligul lui Gură-Strîmbă i s-a proptit în umăr. Amîndoi calicii au smucit o dată. Starostele s-a prăbușit cu spatele pe podea, horcăind. Își prinsese mîna de lemn sub șezut. Piciorul teafăr s-a chircit de cîteva ori, apoi a rămas țeapăn.

— Dă repede, Gură-Strîmbă ! Gîndea că moare calicimea fără el ! chicoti Gușatul, înfigîndu-și ghearele în scrin.

— Priveghiul mamii lui de golan !
— Taci... Hai, pînă nu ne găbjeşte vrun ciocîrlan.

*

Racea, urmat de zece ferentari, se tupilase sub uşa dosnică a grajdului, în spatele grămezilor de bălegar. O aştepta pe Măriuţa, cu răsufletul tăiat. Numai de nu i-ar strica planurile mahalagiii şi starostele Bojoc cu măcelarii lui. Se-nvăţaseră la carne de turc, păcătoşii ! Măriuţă... Aha ! Uşa se deschise binişor şi mîna albă a muierii îl cheamă ca pe-un ibovnic. Căpitanul s-a umflat în bărboi, topindu-se în grajd. Mirosea plăcut a cal şi a fîn. Măriuţa s-a lipit de el, sărutîndu-l din fugă.

— Cîţi sînt aici ? şopti Racea.

— Şase... Dorm în iesle.

Caii au ridicat capetele, bătînd neliniştiţi cu copitele în podele. Ferentarul s-a întors către oşteni, poruncindu-i celui mai apropiat :

— Din om în om ! Pipăiţi în ieslea aia goală. Unul să-i astupe gura. Altul să-l înjunghie.

A aşteptat ca porunca să ajungă la coada şirului, apoi, călăuzit de Măriuţa, care-l ţinea de mînă, s-a-ndreptat spre zarea plăpîndă de lumină care fîlfîia în capul grajdului, făcînd să lucească ochii cailor. Spahiii dormeau cîte doi, cap la cap, înveliţi cu pături. Abia li se puteau zări ţestele rase. Racea l-a pipăit pe unul, căutîndu-i guşa. Oşteanul s-a întors prin somn, mormăind supărat.

— Nu te trezi, odorule, îl alintă căpitanul, strîngîndu-l de gît.

Spahiii au trecut întru cei drepţi, fără un geamăt.

— Patru din voi începeţi să scoateţi caii ! porunci Racea vesel. Chemaţi-l pe hotnogul Zmeu cu douăzeci de puşcaşi. Voi, ăştialalţi, lepădaţi cuşmele şi puneţi-vă turbanele. Luaţi în spinări mantiile spahiilor. Aşa !... Eu mă învelesc cu pătura.

Racea făcea singur ceea ce poruncea. Într-o clipă şi-a înfăşurat un turban peste cuşma pe care nu-i venea la-ndemînă s-o lepede şi s-a-nvăluit în pătură, gătindu-se ca o arătare. Ceilalţi ferentari, la fel. Măriuţa chicotea în palme.

— Tu du-te, Măriuţa neichii ! îi spuse duios la ureche Racea. Aici ? ! Aici îi lucru pentru bărbaţi, diavoliţo.

— Stau şi mă uit din uşă...

Racea a pufnit pe nări :

— Cîte străji au la poartă ?

— Cinci perechi. Harabalele sînt pline de oşteni. Fii cu băgare de seamă.

Racea n-o mai auzea. Deschisese uşa care da în curtea hanului. A stat o clipă locului, nevenindu-i să creadă că la Manole Cap-Lat pot încăpea atîtea harabale. Dinspre porţi se ridicau flăcările focului încropit de străji. A ieşit afară, strecurîndu-se printre harabalele din care se auzea sforăitul oştenilor. Ferentarii îl urmau cu mîinile încleştate pe mînerul paloşelor.

*

Mîrzea stătea în şa, c-o mînă în şold. Măria sa îi poruncise să potopească ienicerii şi spahiii de la caravanserai. Atît. Noaptea asta cu lună nouă îi aduce aminte de altă noapte tot cu lună. Atunci, cînd el şi Ahmet au îngropat capetele tighecenilor pe malul Dunării. Părul sub care îşi găsise adăpost îşi pleca ramurile ninse pînă aproape de pămînt. Putea vedea de minune străjile de la ziduri. Pentru fiecare strajă hărăzise trei puşcaşi de frunte. Încă de aseară, sănii încărcate cu fîn fuseseră trase prin preajma caravanseraiului. Cărăuşii deshămaseră sub nasul turcilor şi-şi văzuseră de treabă. Între ienicerii şi spahiii lui Baki vor fi destui dintre cei care-au rîs atunci cînd satîrele au retezat gîturile cărăuşilor de la Kara-Iflac. Împietrise aşteptînd semnul. Nici n-a detunat bine falconeta signorului Cosma Capponi, că au şi pîrîit împuşcăturile tighecenilor. Străjile s-au rostogolit izbite pe neaşteptate. În aceeaşi clipă, alţi oşteni au împins săniile cu fîn pînă sub zidurile caravanseraiului, dîndu-le foc.

Mîrzea îşi aţintise privirile pe porţile împrejmuirii. Flăcările se-ntinseseră la ocoalele de vite, la ţarcurile de oi şi de acolo începuseră să lingă acoperişul grajdurilor şi al caselor. Caii spahiilor rînchezau dureros. Se auzea cum îşi rup căpestrele şi cum dau năvală în curte. Au răsunat porunci şi strigăte de spaimă. Porţile s-au deschis larg. Cîţiva spahii au ieşit în goană, călărind pe păr şi ţinîndu-se de coamă. Au căzut sub plumbul tighecenilor. Caii au năvălit pe uliţe, înnebuniţi de spaimă. Au dat buzna zeci de ieniceri. Vitele de

la caravanserai i-au călcat în picioare. Unii încercau să sară peste gardurile cuprinse de flăcări. Hainele le luau foc şi se rostogoleau dincoace, arzînd de vii. Pojarul se-nădise harnic, mistuind caravanseraiul. Grinzile acoperişului începuseră să trosnească. Pălălaiele se ridicau spre cer, revărsînd ape însîngerate pe sfeşnicele albe ale livezilor. Duhnea a carne arsă. Cei cîţiva ieniceri care au mai scăpat de flăcări au primit moartea îngenuncheaţi, cu frunţile lipite de omătul rece, plin de funingine. Tighecenii i-au hăcuit fără vreo poruncă, tăcuţi şi încrîncenaţi, ca la judeţul de apoi. Mîrzea ieşise în midean. În noaptea aceea n-a tras paloşul. Ochii piezişi i se îngustaseră. Peste marea de flăcări a caravanseraiului îl vedea plutind în ţeapă pe moş Onufrei.

*

Cazacii polcovnicului Ocesalski săriseră gardul grădinii şi se băteau cu spahiii de la grajduri, năzuind să cuprindă conacul pe la spate. Radu Gheţea le vedea cuşmele cu fundul roşu vînzolindu-se printre coifurile rotunde ale păgînilor. Urcase pe zid şi, după ce luase capul unui ienicer, împingînd hoitul cu piciorul, a dat buzna în foişorul porţii celei mari, urmat de Costa Ursu şi Iosif Veveriţă. Doi ieniceri tocmai îşi încărcau archebuzele. Alţi cîţiva stăteau culcaţi pe podina de lemn şi ţinteau în roşii domneşti, bulucţi sub ziduri. Pînă cînd să se dezmeticească, căpitanul l-a pălit pe cel mai apropiat, apoi a-nceput să izbească în neştire odgonul gros înfăşurat pe vîrtej, care ţinea podul. Costa Ursu mînuia îndemînatic ghioaga din rădăcină de zadă. Ţestele pocneau ca ouăle de Paşti. Abia i-a mai rămas vreme lui Veveriţă să-l hăcuiască pe un ienicer mai căpăţînos, care alerga în jurul vîrtejurilor din turn, încercînd să-şi descarce pistoalele în spatele căpitanului. Frînghia, groasă ca pe mînă, unsă cu ceară, părea de fier. Paloşul muşca greu din fuiorul răsucit în doisprezece. Radu Gheţea izbea icnind cu trupul scăldat în sudoare. Auzea gemetele răniţilor căzuţi sub iatagane. Lovea în neştire, cu ochii ieşiţi din găvane.

Cînd podul s-a prăbuşit huruind dogit, boier Dan a sărit la fereastră, strîngînd la piept o flintă uşoară de Lipsca. Mihai îi dăduse peste cap toate socotelile, luîndu-l în pripă. Dacă bivolul bătrîn de emir l-ar fi ascultat... A rînjit strîmb, cercetînd cremenea flintei. Apoi a deschis geamurile, aşezîndu-se la pîndă. Încă nu e pierdut totul. După obiceiul lui de hain, Mihai va da năvală de cum se vor deschide porţile. Boierul a scos buza ţevii, rezemînd-o de prichici. Cîteva ghiulele au zburat peste conac, spărgîndu-se în căzăcimea înglotită la grajduri. Două au izbit în acoperiş, detunînd surd. Prin faţa geamului a căzut un strat dezlînat de zăpadă. Cîteva fire albe s-au aşezat pe ţeava flintei. Dan a şters-o cu mîneca coantăşului. Sub săcurile oştenilor, porţile au sărit în ţăndări. Dan şi-a lipit obrazul de stratul rece al armei. Îşi auzea bătăile inimii. Jos, într-o fulgerare, l-a văzut pe cneazul Gheţea năvălind cu paloşul ridicat, urmat de gloata neagră a moşnenilor. Ienicerii şi spahiii se apărau straşnic. Partea dinspre ziduri a curţii era acoperită de leşuri. Cînd cele din urmă scînduri s-au prăbuşit sub topoare, pe sub arcul porţii a intrat în goană Mihai, urmat de curte. Călărea culcat pe oblînc, fluturîndu-şi sabia. Izbirea călăreţilor a rupt rîndurile ienicerimii. Tot atunci au răzbit în curte cazacii. Boierul şi-a plimbat ţelul armei acolo unde fulgera neastîmpărat sabia voievodului. Toată ura şi toată puterea lui de temut i se revărsase în privire şi pe faţă. O săgeată, de vîrful căreia era legat un şomoiog aprins de cînepă, s-a înfipt zbîrnîind în prichiciul de lemn. Dan a tresărit speriat. Un fior l-a scuturat din cap pînă-n picioare. Sub lumina lunei l-a văzut pe Lambru. Drăgoieşteanul înţeglase o altă săgeată şi-l luase la ochi. Ca fulgerul boier Dan s-a tras din fereastră, lepădînd flinta. Vedenia bărboasă, cu ochii sticlind, cu faţă încrîncenată, părea că se ridică deasupra luptătorilor şi că se repede la el, cu ghearele întinse. Boierul a dat dosul. Şi-a smuls bumbii coantăşului, să răsufle în voie. Dacă-l prind drăgoieştenii, au să-l ucidă în cazne. S-a strecurat prin foiala oştenilor turci de pe săli, care cărau pungile cu pulbere şi cu plumbi, pierzîndu-se pe o scară mică, ce cobora în beciuri. I se părea că toate duhurile întunericului şi tot şirul morţilor şi-al celor vii, pe care-i prigonise în viaţa lui, i se ţin de călcîie...

...La una din ferestrele conacului a ieşit un steag alb. Mihai şi-a ridicat armăsarul în două picioare, acoperind zgomotul luptei cu tunetul glasului :

— Lăsaţi armele, vitejilor ! Emirul vrea pace !

Ostaşii s-au dat cîţiva paşi înapoi, ştergîndu-şi frunţile brobonite şi feţele stropite de sînge. Ienicerii şi spahiii s-au strîns umăr la umăr, sub cerdacul în care se arătase emirul Baki,

înconjurat de ceauși. Barba albă a turcului lucea în lumina lunei. Doi harapi buzați, cu cercei de aur în urechi, tîrau după ei un sipet ferecat. Moșnenii și cazacii s-au ridicat pe vîrfuri, să-l vadă mai bine pe emir. Au început să zboare glume.

— Al dracu popă!

— Iote ce chivără poartă!

— Și ce mai iatagan!

— Asta te-a supt, Iarciule, de-a rămas numai pielea de tine, rîse Berivoiu.

Cazacii își dădeau coate, chicotind și făcîndu-le spahiilor semne nerușinate.

— Dacă ne sloboade în pace, cu toată oștirea, dăruim beyului Michali viața și jurăm pe barba profetului să-i aducem noi înșine steag nou de domnie de la stăpînul lumilor! se auzi glasul bărbătesc al emirului.

Moșnenii care pricepeau turcește au izbucnit în rîs. Cneazul Ghețea nu se mai uita la emir. Îl căuta pe Haviz. Nu-i venea să creadă că păgînii s-au cumințit și că nu pun la cale vrun vicleșug. Se trăsese către porțile beciului, care se zăreau negre și mătăhăloase în coasta moșnenilor, acolo unde se strînseseră în formă de pinten mai toți spahiii aflători în curți.

— *Osmanlî ciu soiler fen aishler!*[1] răspunse Mihai.

Baki s-a sprijinit de parmaclîc, cu fața schimonosită de mînie.

— *Ia shehid, ia gazi!*[2] strigă mînios bătrînul, făcînd un semn abia văzut cu mîna. Cei doi harapi au ridicat capacul sipetului, începînd să arunce în curte, peste scufiile de pîslă ale ienicerilor, monede de aur, inele și brățări de nestemate, mesaluri bătute în diamanticale. O avere care cădea în zăpada frămîntată de picioarele luptătorilor, acoperind-o cu fulgere. La început, cazacii și moșnenii au înlemnit, privind holbați la ploaia de nestemate risipită din cerdac. A fost destul să se aplece un singur om, ca rîndurile de luptători din față să se năpustească în genunchi, răcnind, împingîndu-se, bătîndu-se pe pradă. Mihai albise. Pînă să se dezmeticească, Baki i-a descărcat în piept pistoalele pe care le ținea ascunse sub mantie. Un plumb i-a sfîrtecat urechea armăsarului. Celălalt i-a trecut șuierînd prin moțul gugiumanului. În aceeași clipă, spahiii adunați în fața beciului s-au zvîrlit pe pîntece, porțile s-au

[1] Vorbele turcilor sînt bune, faptele lor îs rele

[2] Sau martir, sau învingător

dat în lături și zeci de pușcături au trosnit, izbind plumbi calzi în pieptul moșneșimii. Au prins glas archebuzele de la ferestre. Spahiii s-au sculat și au năvălit cu iataganele în vînt, răcnind sălbatic. În fruntea lor, sărind ca un iepure șchiop, cu chivăra lucind și rotind iataganele, venea ceauș Haviz, străjuit de un harap înarmat cu cange. Plumbii răriseră șirurile moșnești și căzăcești. Oamenii s-au dat înapoi, potopiți de iatagane. A fost o răscruce de îndoială și de spaimă șovăielnică.

— Moarte turcilor! Mihai, cu barba vîlvoi, cu ochii scăpărînd, se ridicase în scări, vînăt de mînie:

— Uiuiuuu! Uiuiuuu, bă emire! Stroie Buzescu a sărit din șa, repezindu-se asupra zidului de ieniceri, urmat de toată boierimea Divanului. Cneazul Ghețea își aținise privirea de vultur asupra lui Haviz. Se răscrăcărase, înfigîndu-și zdravăn tălpile în zăpadă, și într-o clipă a cosit ce era în jur, limpezindu-și locul. Alături, Iarciu căzuse cu fruntea găurită de plumb. Întîi în genunchi, apoi surpîndu-se pe spate, ca un copac retezat de la rădăcină.

— Sînt aici, taică! gîfîi Radu Ghețea, apărînd partea stîngă a cneazului, care răsărise în fața lui ceauș Haviz, cu statu-i uriaș, cu barba năclăită de sînge și ochii arzînd. Cei doi bărbați s-au înfruntat o clipă, fără luptă. Ghețea îl privea pe Haviz din toată înălțimea anilor de suferință. În străfulgerarea acelei clipe, turcul s-a cutremurat.

— Djinnii! Djinnii! „Se vede că duhul celui răpus ierinoapte s-a-ntrupat în acest uriaș".

Harapul a izbit cu cangea în pieptul cneazului. Oțelul a scrîșnit pe oțel, fugind în lături. Haviz și-a venit în simțiri, ridicînd iataganele. În aceeași clipă, capul buzat al slugii s-a rostogolit de pe umeri, retezat de sabia căpitanului. Cu o săritură piezișă, Haviz a izbit cu stînga chivăra și cu dreapta a tăiat la gît, sub aripile de oțel ale obrăzarului. Nici una, nici alta dintre lovituri nu și-a atins ținta. Cneazul i-a apucat stînga de încheietură, dreapta s-a izbit de paloșul ridicat spre apărare. Cu o smucitură puternică, bătrînul i-a răsucit mîna din umăr, pînă cînd Haviz a scăpat amîndouă iataganele. Cu o iuțeală nepotrivită pentru anii lui, cneazul și-a răsturnat prinsul cu nasul în zăpadă, punîndu-i genunchiul pe spate. Haviz abia răsufla sub apăsarea de fier. Moșnenii din preajmă au chiuit cu putere, tăbărînd cu ghioagele și paloșele asupra spahiilor rămași fără căpetenie. Oștenii lui Allah au dat buzna

în beci, închizînd porțile. Se auzea cum le proptesc pe dinăuntru, cu grinzi și butii goale. În jurul cneazului a rămas loc gol. Bătrînul l-a văzut cu coada ochiului pe fie-su, străduindu-se să ajungă în cerdacul caselor boierești. Și-a vîrît paloșul în teacă, l-a înșfăcat pe Haviz și s-a depărtat către ziduri, ducîndu-l subsuoară. Abia acum simte toată strășnicia luptei. Cîțiva moșneni se tîrăsc în patru labe, sîngerînd ca vitele. Unul își trage mațele după el. Altul n-are falca de jos. Hoiturile celor retezați stau ici purcoi, dincolo singuratice. A luat seama că acolo unde era purcoi, dedesubt se vedeau cioarecii sau cușma cîte unui pămîntean, iar deasupra erau clădite trupurile spahiilor cu care se luptase și care-l biruiseră.

— Înainte ! a tunat glasul voievodului.

Cneazul a dat să se-ntoarcă. O archebuză a trosnit spart și nefiresc. Bătrînul a șovăit ridicîndu-și obrăzarul chivărei. Sub umărul drept îl pătrunsese ceva cald, care-l usturä peste măsură. Parcă i-au împlîntat în spate un jungher înroșit în foc. Uriașul și-a clătinat chivăra cu mîhnire.

— Ehei, za bătrînă ! bodogăni el înciudat. Iacă, ți-ai găsit și tu nănașul... N-am să cad eu numai dintr-un plumb cît unghia...

Sîngele îi șiroia sub platoșă, închegîndu-i cămașa și lipindu-i-o de trup. S-a-ntristat, mormăind în barbă și strîngîndu-l mai tare pe Haviz. I se părea c-a-nceput să-i fugă pămîntul de sub picioare. L-a luat cu călduri, cu greață și cu amețeli.

— Ei ? !... Radule !... Radule !... La mine ! În gura uscată i-a năpădit un clăbuc dulce de sînge. Zgomotele luptei s-au stins într-o mare depărtare. Urechile au început să-i vîjîie și să-i trosnească. S-a înțepenit pe picioare, apoi a pornit-o înainte, trăgîndu-l după el pe ceauș Haviz.

5

Spre dimineață, gerul s-a-ndesit. Peste Tîrgul de Scaun pluteau norii cenușii ai pîrjolului. Casele Danului, caravanseraiul și hanul lui Manole Cap-Lat zăceau în cenușă. Cîteva ziduri afumate, cu tocurile ferestrelor arse, pe care poposiseră corbii, grinzi ca niște degete descărnate arătînd cerul, miros de carne arsă, cîini hămesiți, trăgînd de hoiturile rămase neîngropate. Emirul își ținuse făgăduiala : *„Ia shebid, ia gazi !"* Pentru că nu putuse ieși biruitor, s-a-nchis în conac cu oștirea care-i mai rămăsese, cu ceaușii și bulucbașii, dîndu-și foc singuri. Arseseră de vii, cîntînd cîntece sălbatice și strigînd numele lui Allah. Arseseră de vii, sub privirile neguroase ale voievodului și ale oștenilor rezemați în arme.

Clopotele începuseră să bată rar, vestind utrenia. Isnafurile se buluciseră pe Ulița Mare, cu praporele în frunte. Unii tîrgoveți se făloșeau cu armele și hainele jefuite de la turci. Roșii domnești își înșiruiseră morții pe malul Bucureștioarei. Muierile dăduseră buzna să-și caute soții. Se tînguiau în broboade. La capetele galbene ale celor răpuși fîlfîiau firav lumînările de ceară. Ținîndu-și cușmele cu fundul roșu în mînă, zaporojenii își cărau fîrtații hăcuiți spre cetate. Au tras pivele. Au răpăit scurt dobele crainicilor. La poruncile căpitanilor, săniile oștirii au încărcat morții și răniții, ducîndu-i în mideanul mare din fața bisericii de jurămînt, pentru ca arhiereii cei mari ai țării să le facă slujbele de cuviință.

Mihai a ascultat utrenia din jilțul domnesc, ținîndu-și fruntea în palma stîngă. În cîteva zile, focul pe care-l purta în el îl uscase. Pomeții îi împungeau pielea neagră a obrajilor. Rămăsese tot numai ochi. Între sprîncene i se săpaseră două șanțuri adînci. Ar vrea să rămînă singur, cu gîndurile și cugetul lui. Și-a pierdut cel mai apropiat sfetnic. Lipsa diacului o simte în toată ființa. O dată cu bătrînul a îngropat ceva din el însuși. Ceva din frămîntul unei tinereți năvalnice și pline de visuri. Glasul mitropolitului Eftimie prefiră litaniile rar și potolit. Candelele clipesc moale în umbra bisericii. Cădelnițele clinchetesc blînd. Un ramăt de mirare și de ură trece printre boierii Divanului și printre căpeteniile de oaste, adunate pe lîngă măria sa. Mihai și-a ridicat fruntea. Vel armașul își proptise buzduganul în pieptul boierului Dan, care, cu veșmintele ferfeniță, cu părul cenușiu plin de păianjeni, căuta să-i cadă la picioare. „Diavol ! Diavol, nu om", se-nfioră Mihai, privindu-l ca pe-o arătare venită din altă lume. Boierii îl înghesuiseră de-aproape. Stroie Buzescu nu și-a putut stăpîni limba :

— Cîine !... Tîrfă !... Slugoi turcesc !

La semnul măriei sale, vel armaşul i-a dat slobod. Mihai şi-a pipăit jungherul, încleştîndu-i mănunchiul.

★

Preoţii ieşiseră să slujească morţilor. Fumul de tămîie se ridica molatic în văzduhul rece. Oştenii de pămînt căzuţi sub iatagane şi sub plumbi zăceau pe fîn, cu bărboaiele năclăite de sînge, ridicate spre cer. Lumînărelele ardeau lipite de loitre. Mihai a ieşit în pridvorul bisericii. Steagurile oştirii şi prapurile isnafurilor i s-au închinat, aşternîndu-şi mătasea pe zăpadă.

— Dumnezeu să-i ierte ! a rostit limpede voievodul.

— Dumnezeu să-i ierte ! au murmurat oştile.

Un copil de casă i l-a adus pe Sultan. Mihai a sărit în şa, bătînd armăsarul pe gît.

— Acum ascultaţi porunca mea ! s-a-nălţat el în scări, proptindu-şi o mînă-n şold. Satele sînt slobode să se tragă pe la vetre şi să-şi îngroape morţii cu cinste. N-au să putrezească pînă acasă... S-a lăsat ger. Vădanele sînt scutite de dabile, de zeciuială şi de podvezi o viaţă. Purtaţi vestea izbînzilor noastre în toată Ţara Românească. Cei risipiţi să se întoarcă la ocine şi să-şi dureze adăposturi. Să se tragă clopotele la toate sfintele lăcaşuri, în semn de laudă Domnului, pentru îndurarea ce ne-a arătat-o. Apoi, înăsprindu-şi glasul : Eu, unul, mai am astăzi un Scaun de judecată... Căpitane Mîrzea !

— Poruncă !

— Scoate-ţi tighecenii pe Drumul Domnesc, la Crucea lui Ispas. Şi căpitanul Racea, ferentarii. Viu îndată !

S-au auzit poruncile hotnogilor. Rîndurile de oşteni au ieşit din mulţime, tropotind şi zăngănind din arme.

Mihai i-a cercetat cu stăruinţă pe cei rămaşi, căutînd parcă pe cineva anume.

— Unde-i cneazul Gheţea de la Cremenari ?

— L-a doborît un plumb, măria-ta ! răspunse căpitanul Gheţea, făcîndu-şi loc printre moşnenii Pădureţului.

— Taci, nu mă ponegri ! se auzi glasul istovit al cneazului, dintre săniile cu cei răniţi. La poruncă, măria-ta ! Bătrînul a-ncercat să se ridice pe coate. Voievodul a dat pinteni. Moşnenii s-au desfăcut, lăsîndu-i pîrtie. Cînd a trecut, au întins mîinile să-i atingă poala dulamei, scăriţa, cizmele. Erau mîini cioturoase, aspre, bătute de plug şi de coasă. Mihai a îngăduit la pas. Cugetul i se îngreunase de povara acestei bucurii mute,

pe care-o vedea revărsată în ochii oştenilor de pămînt. Lîngă cneaz, a descălecat. Bătrînul s-a încleştat de loitră gemînd. De piciorul tălpicii era legat ceauş Haviz.

— Michali ! a scrîşnit turcul cu ură.

Voievodul l-a împins cu piciorul, mîngîind duios fruntea cneazului. Novacul de la Cremenari s-a frînt peste braţul măriei sale, sărutîndu-i mîna.

— Ţi-l las pe celălalt Gheţea, doamne ! bolborosi el căzînd pe spate, în tohoarca cu care era învelit.

Mideanul amuţise. Moşnenii şi-au şters ochii, cu mînecile stropite de sînge ale sumanelor. O aripă rece de vînt a înfiorat pletele albe ale cneazului. Mihai şi-a lipit buzele de fruntea încinsă a bătrînului.

— Du-l cu repeziciune acasă, îi porunci voievodul căpitanului. Grijeşte-l ca pe o podoabă a oştirii. Îmi răspunzi de viaţa lui cu capul.

Cneazul zîmbea înduioşat. Mihai s-a urcat în şa, smucind frîul.

— Vă întoarceţi la oaste cînd veţi primi porunca domniei !

S-a depărtat în goană, urmat de curteni. Din piepturile moşnenilor au izbucnit strigăte de slavă. Se porniseră să tragă clopotele, acoperind vuietul glasurilor cu dangătele lor de aramă. Lumînările lipite de loitre plîngeau cu lacrimi de ceară topită. Cneazul şi-a tras sufletul, horcăind înăbuşit, apoi a pipăit după funia cu care era legat ceauş Haviz.

— Urcă-l în sanie, Radule... şi acasă ! şopti el.

Avea buzele vinete. Sprîncenele tufoase i se mişcau în sus şi-n jos, ca şi cum bătrînul s-ar fi mirat într-una de starea în care se afla.

— Acasă, taică ! răspunse Radu Gheţea gîtuit.

În sinea lui se bucura că taică-su nu-l văzuse pe boier Dan călărind alături de măria sa.

6

Locul de tabără ales la Chisar, în aşteptarea oştilor Danului, era într-o poiană frîntă în formă de V, aşezată între apa Colentinei şi Drumul Domnesc al Tîrgoviştei, la două mii de paşi mai sus de Crucea lui Ispas. Mihai cunoştea bine împrejurimile. Temîndu-se de vreo viclenie din partea duşmanului său de moarte, repezise privighetori tigheceni sub porunca lui Mîrzea.

Ferentarii încălecaseră în spatele călăreţilor, care mergeau la trap domol. Codrul se-nvăluise în linişti grele şi pufoase. Cîţiva sticleţi zgribuliţi ţopăiau pe crengile pline de zăpadă, scuturîndu-le în capul oştenilor. Mihai fura cu coada ochiului spre Dan. Îi vedea doar vîrful coroiat al nasului ieşindu-i de sub legătoarea petrecută peste găvanul gol şi fruntea largă, încruntată, muncită de cine ştie ce gînduri. Voievodul şi-a lăsat trupul în şaua înaltă de luptă, încleştîndu-şi fălcile. O amărăciune sleită i-a chircit inima, stingîndu-i bucuria deplină a biruinţei. A ridicat pala asupra păgînului, hăcuindu-l fără milă, a dobîndit slobozenia ţării cu preţ de sînge şi iată-i pe înşişi pămîntenii, întru slava cărora îşi primejduieşte viaţa, hăinindu-l şi pîndindu-l din codru, ca fiarele. Nici acum, în ceasul al unsprezecelea, nu şi-au scuturat unii boieri pizmele şi duşmăniile lor mărunte, nici acum nu leapădă de la ei patimi şi lăcomii vechi, pentru a se întoarce cu faţa spre ameninţarea de moarte a păgînului... Sultan îşi ciulise urechile. Pe cea sfîrtecată de plumbul emirului se închegase o pojghiţă de sînge. Nici nu ştie cînd au intrat sub crengile răsucite ale stejarilor.

— Aici, măria-ta ! şopteşte glasul lui Mîrzea.

Mihai şi-a lăsat barba în piept. Vede pe sub sprîncene ca la trei sute de călăreţi, înşeuîndu-şi fugarii. În spatele lor, o tabără de căruţe cu polog, aşezate cu străşnicie ostăşească. Pe şleaul care intra în poiană, străji. În faţa cortului boierului Chisar, suliţa cu steagul verzui al Chisarilor, pe care era zugrăvită cu galben o cruce şi un paloş. Iată-l şi pe răzvrătit. Călăreşte un armăsar focos, negru corb. Poartă chivără cu pene de stîrc şi-şi zoreşte oamenii cu glas bărbătesc. E urmat de vornicul Dumitru Dudescu. Dan şi-a întors faţa de vultur către el. Mihai a îngăduit din cap, poruncindu-i cu glas stins :

— Fără moarte de om, boierule !

N-a mai apucat să-i vadă rînjetul rău şi viclean. Boierul a dat pinteni, ieşind în poiană şi fluturîndu-şi mîna în chip de bun găsit. După el au ieşit Buzeştii, curtea şi Divanul, strunindu-şi caii sub poala albă a codrului. Văzîndu-l pe Dan, Chisar şi-a ridicat armăsarul în două picioare, apoi s-a apropiat de el în galop mărunt. Rînjetul Danului se făcuse schimonoseală. Cînd Chisar a fost la cîţiva paşi, nu s-a mai putut stăpîni. Cu o mişcare prelinsă, şi-a scos pistolul de la brîu, slobozindu-l

în obrazul prietenului său. Glonţul a trecut pieziş prin obrăzarul de oţel al chivărei, rupîndu-i cureaua de sub bărbie. În aceeaşi clipă Chisar şi-a smuls sabia, năvălind asupra lui cu răcnete înfricoşate :

— Iudă !... Iudă nemernică ! L-a pălit din fugă peste piept, doborîndu-l în şa, apoi s-a întors la ai săi, fluturînd lama înroşită de sînge : La cai !... La cai !... Viclenie !

— Uiuiuuu ! Uiuiuuu, bă tîlharilor !

Pămîntul duduia înfundat sub tropotele călăreţilor domneşti. Dintre boieri s-a rupt Radu Buzescu. Tăind poiana pieziş, a prins dîrlogii calului de coama căruia se agăţase Dan şi, izbindu-l cu vîrful cizmei în pîntec, l-a scos de sub iureşul tighecenilor, care veneau culcaţi pe oblînc, cu vîrful suliţelor plecate pentru împuns.

— Fuseşi înţelept, boier Dane, îi spuse Radu Buzescu. Atît că trebuia să nimereşti mai bine.

Dan a horcăit ceva neînţeles, clătinîndu-şi capul în semn de deznădejde.

— N-ai nici o grijă ! Te-om lecui şi-om uita pricinile vechi. Nu se cade unor boieri ca noi să ne sfădim ca ţiganii !

Fără să mai piardă vreme, trăgîndu-i calul de frîie, Radu Buzescu s-a întors spre locul de unde voievodul privea lupta, cu braţele încrucişate pe piept şi cu dîrlogii aninaţi de botul şeii. Mihai l-a văzut pe biv vel paharnicul Manta răsărind dintre răsculaţi şi apropiindu-se de Chisar pe la spate. Într-o clipă, laţul aruncat de biv vel paharnic l-a înlănţuit pe viteazul boier care se lupta ca un leu, lipindu-i mîinile de trup. Manta şi-a pornit calul în goană, smulgîndu-l pe Chisar din şa. Preda şi Stroie Buzescu îl prinseseră pe vornicul Dumitru Dudescu. Luaţi din pripă, oştenii Chisarului au lepădat armele, dîndu-se prinşi. Alţii au încercat să scape cu fuga. În faţa acelora a ieşit Racea cu ferentarii. Biv vel paharnicul Manta l-a tîrît pe Chisar pînă-n marginea poienii. Boierului îi căzuse coiful. Teaca săbiei i se încurca între picioare. Manta a sărit din şa, punînd un genunchi la pămînt şi sărutînd cizma voievodului :

— Iată preţul iertării mele, măria-ta ! spuse el în greceşte.

Mihai l-a privit cu scîrbă :

— Dezleagă-l !

Chisar s-a ridicat în picioare. După ce şi-a potrivit pletele, l-a scuipat pe biv vel paharnic în obraz, apoi şi-a înfipt mîinile în cureaua săbiei, sumeţindu-şi capul.

*

Noaptea se pogorîse peste tîrgul vînzolit de lupte, învăluindu-l în giulgiurile negre ale întunericului. A răsărit luna, spălînd cu ape reci, de gheaţă, zidurile cetăţii. Mihai făcuse o baie fierbinte, apoi se dăduse pe mîna lui Simion, care-l buşumase ca pe-un armăsar încălzit. Peste coantăş îmbrăcase un caftan scump, din brocart venezian, albastru ca marea. În picioare purta cizmuliţe persieneşti. Stătea la fereastra spătăriei mici, cu mîinile la spate, privind undeva, dincolo de ziduri. Foişoarele cetăţii se zugrăveau subţire pe cerul smolit de iarnă. Ramurile cireşului de sub geam sclipeau, ca şi cînd cineva ar fi aprins în el mii de lumînărele. Pe masă, alături de spata domnească, era întinsă charta, luminată de un sfeşnic cu trei crengi. Acolo, lîngă chartă, de o parte şi de alta a mesei, se aflau marele vistiernic Theodosie Rudeanu şi fostul mare vornic Chisar, străjuit de doi paici cu săbiile la umăr. Mihai s-a întors, căutîndu-i privirea. S-au aţintit multă vreme, drept în luminile ochilor.

— Plecaţi ! le-a poruncit voievodul, paicilor.

Chisar a tresărit. După ce oştenii s-au dus, Mihai a-nceput să vorbească vistiernicului Rudeanu, ca şi cînd ar fi fost singuri :

— Pe Dumitru Dudescu îl munceşte gîdele la Snagov, domnia ta. Rogu-te, ia o sanie şi cîţiva vistiernicei. Repezi-te la Snagov. Prinsul să mărturisească unde şi-a îngropat averile. După ce mărturiseşte ? ! A ridicat din umeri, a neputinţă : Capul ! Dezgroapă-i avuţiile şi adu-le la vistierie. Sînt sărac, boierule Chisar, se întoarse el spre răsculat, zîmbindu-i trist. Vine sorocul să plătesc lefegiii. Apoi, întunecîndu-se : Dumitru Dudescu n-a priceput gîndurile mele şi s-a ridicat asupra domniei.

— Şi eu m-am ridicat ! Zvîrle-mă în lanţuri, alături de soţul meu, tiranule ! Munceşte-mă cu fierul ! Tot n-ai să afli nimic ! Nimic n-ai să afli, cîine de om ce eşti ! Gîfîia. Ochii îi ardeau, căzuţi în fundul capului.

Mihai a făcut un semn de lehamite cu mîna.

— Linişteşte-te, boierule ! Linişteşte-te şi ascultă-mă ! I-a arătat charta, plimbîndu-şi arătătorul pe care lucea inelul cu pecetea, de la gurile Dunării pînă în părţile Adrianopolului şi ale Belgradului : Am ridicat steagul slobozeniei, boier Chisar ! Noroadele se cutremură, îşi leapădă spaimele, îşi găsesc vitejia străbună. La Giurgiu, cinci sute de martologi bulgari au trecut apa sub nasul păgînului, cerîndu-mi loc în oaste. Trei sute de greci s-au strecurat pe drumurile împărăţiei, gata armaţi, venind să mi se închine. I-au adus stihuitori de vază, cum sînt Stavrinos şi Gheorghi Palamede !... Încerca să vorbească potolit, dar din ce în ce glasul îi creştea, revărsîndu-se mai pătimaş, mai înfocat : Am lipsă de un vel logofăt ca domnia ta, Chisarule ! se-ntoarse el spre boierul uimit. Ştiu că n-ai să te dai pe brazdă. Ştiu că mă urăşti de moarte. Da' acum nu-i vreme de patimile noastre, boierule ! Se ridică puterea osmanlîilor să ne calce în copitele cailor. Eşti prea dintr-o bucată, să-mi vîri jungherul în spate. Ştiu că dacă te-aş avea prieten, te-ai lăsa mai degrabă jupuit de viu decît să mă hăineşti.

Chisar se făcuse alb ca varul. Buzele îi tremurau.

— Îmi place să te am şi duşman. Eşti pe potriva mea. Te preţuiesc şi ăsta e semnul preţuirii mele. Dacă te vei scula iarăşi, atunci am să-ţi iau capul. Eşti slobod ! Mîine, aştept răpunsul domniei tale...

Mihai şi-a lăsat fruntea în piept. Lumina sfeşnicului îi desluşea trăsăturile slăbite, aspre, frămîntate de zbuciumul care-l bîntuia. În clipa aceea Chisar a ieşit, împleticindu-se. Theodosie Rudeanu îşi mîngîia barba, gînditor...

— Şi dacă fuge ? îndrăzni el într-un tîrziu.

Mihai n-a răspuns, privindu-l ponciş.

— Vărul nostru Radu se arată bun la inimă ca un samaritean, se grăbi boierul să adauge. I-a dat adăpost Danului...

Mihai a scrîşnit din măsele, izbind cu pumnul în masă.

— De aceea am lipsă de Chisar în slujba de vel logofăt, şuieră el.

Vel vistiernicul s-a închinat cu mîna pe inimă.

— Prea multe scutiri ai dat astăzi, măria-ta ! Îţi adusei doar socotelile vistieriei, schimbă vorba Theodosie Rudeanu.

Mihai începuse să alerge prin spătărie, după obiceiul lui, frămîntîndu-şi mîinile.

— Scutiri ? ! rînji el. Ce scutiri, boierule ? ! Pentru nişte amărîte de văduve ? Pentru nişte oşteni ologi ? O să prădăm tot Beglerbegatul Rumeliei. Găteşte-ţi săniile, vel vistiernice !

— Doi oșteni au adunat două traiste pline de giuvaiere !... Trebuia să-i poprim !

— Doar nu era să le adun eu ! Lasă-i ! Lasă-i să prade. Dă-le poruncă să prade ! Da' nu aici, mîrîi voievodul. Nu aici... S-a liniștit dintr-o dată, așezîndu-se într-un jilț : Boierule ! Iubite vere ! spuse el cu glas domol.

— La poruncă, măria-ta, se închină cuviincios Theodosie Rudeanu.

Mihai s-a întins peste masă, făcîndu-i semn să se apropie. A stat în cumpănă cîtăva vreme, cu sprîncenele încruntate, cu obrajii sprijiniți în pumni.

— Faptele sînt ca stolurile călătoare, domnia ta ! șopti el. Ca stolurile călătoare ! Se săvîrșesc cu trudă, cu sînge și cu patimă, apoi se pierd într-o noapte a uitării și într-un întuneric al veacurilor...

Luminările pîlpîiau moale. În vatră, focul ardea mocnit, spălînd picioarele vechilor voievozi cu o lumină roșietică.

— Gîndeam odată că dania sîngelui întru slava slobozeniei are să înfrunte moartea, deschizîndu-ne porțile spre primirea vieții veșnice. Dar faptele, faptele, diece, oare nu sînt purtate în cugetele pămîntenilor, din tată-n fiu, pînă la sfîrșitul veacurilor ? !

— Diacul a trecut întru cei drepți, răspunse Theodosie Rudeanu.

Mihai a tresărit. Și-a șters fruntea cu dosul mîinii.

— Pot să dau răspuns măriei tale ?

Voievodul a încuviințat din cap.

— Neamurile de la apus își adună faptele în slove, slovele în rînduri și rîndurile în hronice. Hronicele sînt scrise de învățați și păstrate ca într-o vistierie a vremii. Dacă măria-ta ? !...

— Da ! Poftesc ca domnia ta să aduni faptele mele și ale oștenilor mei, faptele boierilor și ale dușmanilor noștri... S-a sculat în picioare și din cîțiva pași a fost asupra boierului, cuprinzîndu-l de umeri și țintuindu-l cu ochii lui scăpărători, mari și plini de întrebări : Viața-mea ca umbra spre seară grăbește să apună, domnia ta ! M-am sumețit să bat cu paloșul în capul veacului ăstuia negru, tulbure și încrîncenat. Nu știu cît voi sta drept în fața puhoaielor. Da' vreau...

I-a dat drumul și s-a întors spre fereastră. Argintul lunei poleia cetatea, sticlind în armele străjilor. Se auzeau, pierdute,

strigătele și chiuiturile tîrgoveților puși pe petrecere. Mihai a oftat.

— Lasă-mă singur, domnia ta, șopti el înăbușit. Aud în mine prohodul morților și plînsul muierilor.

Theodosie Rudeanu a ieșit în vîrful picioarelor, clătinîndu-și pletele. Voievodul îl chema pe diac. Parcă se ruga :

— Diece, diece ! Cîtă putere stă în mînia norodului și în sabia voievozilor... Vere Theodosie !

— Doamne ! răspunse boierul, vîrîndu-și capul pe ușa de trandafir lucrată în măestrii.

— Dă poruncă să mi se țească pe veșminte vulturii împărătești de aur !

— Semnul slobozeniei, măria ta !

— Și al falei oștilor mele, vel vistiernice !...

*

Lumînările se topiseră, abia fîlfîindu-și sîmburii palizi de lumină. Mihai a ridicat sfeșnicul, apropiindu-l de cadra în care veghea Mircea Vodă Bătrînul. Vremea se oprise în loc. Simțămînt părelnic... Acum, în liniștea deplină a nopții, aude cum curg veacurile vechi, aude glasul blînd al înțeleptului Neagoie povățuindu-l ca pe un fiu, dar deopotrivă aude și glasul crîncen al neînfricatului Țepeș, rostind aspre porunci de luptă. La răstimpuri, cărbunii din vatră pîcăiau sfătos. Cîteva raze de lumină, strecurate prin crăpătura perdelelor, desenau pe podea o pavăză de argint.

— Veac negru !... Veac de lumină ! șopti voievodul, stingînd pe rînd cele trei lumînări. Ne dăm sufletele, ca niciodată să nu se aștearnă peste tine frunzele veștede ale uitării.

VII

1

Cneazul Ghețea asculta fîșîitul tălpilor de salcîm pe coaja înghețată a omătului. Sania alerga în treapătul întins al cailor. Cînd deschidea ochii, îl vedea pe Fulger buiestrînd legat

de codîrlă, vedea steagul Pădureţului fîlfîind deasupra suliţelor ostăşeşti şi cerul de iarnă boltindu-se albastru peste codrul îmbrăcat în horbote strălucitoare de mireasă. Îl încercau fierbinţeli. Ştia că rana obrintise. Simţea că i-au scăzut puterile. Zgomotele scărilor izbite una de alta, fornăitul cailor, legănatul suliţelor şi al pavezelor îl încîntau ca un basm al copilăriei. Trăgea lacom pe nări mirosul iute de sudoare, de cojoc şi de curelărie, ca şi adierile cu miros de răşină care se tălăzuiau ca o părere dinspre munţii zugrăviţi pe zare. Din cînd în cînd, făceau popasuri scurte. Radu îi tocmea fînul, îl învelea cu tohoarca şi Fulger îl adulmeca, rînchezînd încetişor. Răsufletul cald al armăsarului îi mîngîia obrajii. Dincolo de Tîrgovişte, cum au răzbit sub poala dealurilor, au început să se rupă din trupul convoiului stoluri, stoluri de călăreţi, luînd calea satelor.

Mai sus de Piteşti, lîngă sania cneazului a descălecat Berivoiu. Şi-a scos cuşma, s-a tras de mustăţi, a tuşit şi a lovit calul peste bot, frămîntîndu-şi în neştire trupul burduhănos.

— Ei, cneazule !... Ia, veni vremea !

Glasul i s-a-necat în lacrimi. S-a suit pe tălpica saniei, sărutîndu-i bătrînului amîndoi obrajii rumeniţi de ger. Novacul de la Cremenari s-a săltat într-un cot, cuprinzîndu-l de după gît.

— Nu mai plînge, Berivoiule ! Fii bărbat !... Te văd cei tineri şi nu se cuvine. Îmi tremură vorba ca la muieri... Pîrdalnică născocire archebuza, bat-o focu' ! Am îmbătrînit, Berivoiule ! Şi noi, şi bietele platoşe. Sîntem nişte ruginituri... Slujeşte-l pe măria sa cu credinţă. Ca pe slăvitul Radu Voievod, zîmbi cneazul, lăsîndu-se ostenit în fîn.

Berivoiul începuse să plîngă de-a binelea. Cneazul şi-a tras sufletul, apoi l-a rugat pe Radu să-l sprijine de la spate, ca să-l vadă pe Iarciu. Plăieşul de la Nucşoara a trecut întins pe fîn, cu faţa crîncenă, galbenă, cu mîinile negre şi cioturoase împreunate pe piept. În mijlocul frunţii purta pecetea morţii. Gheţea a oftat din greu. După sania aceea, care ducea în sus o lume-ntreagă de aduceri aminte, au trecut alte patru sănii, în care zăceau la fel cu Iarciu ceilalţi moşneni din Nucşoara şi Berivoieşti. Bărbi învîlvorate, feţe hăcuite, cu buzele rănilor desfăcute şi învineţite de frig. Le-a privit pînă s-au pierdut în albăstrimile sidefii ale zării. Aşa s-au rupt pîlcurile de moşneni de lîngă el, lăsîndu-l din ce în ce mai singur. S-au rupt, purtîndu-şi morţii spre tristeţea vetrelor care vor rămîne goale,

spre jalea vădanelor şi mirarea înfricoşată a pruncilor. A oftat şi s-a lăsat dus în goana saniei, care-şi fîşîia tălpicile de salcîm pe coaja îngheţată a omătului, ca un cîntec molcom şi odihnitor de leagăn.

Calea a fost un vis de pace. Cînd îl slăbeau fierbinţelile, se-ntindea şi-l pipăia pe ceauş Haviz. Rareori lăsa să-i pătrundă printre pleoape sclipetul stelelor sau dureroasa strălucire a zilei. Încerca să-nsăileze gînduri. Nu putea stărui multă vreme asupra lor. Veneau unele în urma altora, scormonind vedenii vechi şi învălmăşite. Cînd au urcat spre Corbeni, a oftat din adînc, a sorbit aerul îmbibat cu miros de răşină şi de cetină, poftind să se rezeme cu spatele de şa. În barbă şi în sprîncene i se prinseseră boabe mărunte de chiciură. A intrat în împărăţia omăturilor şi a codrilor, stînd în capul oaselor, cu privirea aţintită pe crestele pieptişe ale munţilor. Negoiul îşi ridica semeţia împietrită într-un cer plin de lumină. De umeri, bătrînul tată al munţilor îşi aninase mantii strălucitoare cusute cu diamanticale. Cneazul a oftat înduioşat. Pe de marginile şleaului, brădetul şi gorunii i se închinau de sub caftanele albe, lungi pînă-n pămînt. Din cînd în cînd se auzea plesnetul zăpezii căzînd din cetini, în zgomotul crengilor slobozite de povară.

— Vreo veveriţă, şopti cneazul.

Văzduhul s-a-ntărit. Înţeapă nările. Răsufletul, de cum iese în barbă, se face promoroacă. Sub streaşina de cleştar a cerului, pajurile arcuiesc în zbor lin şi măreţ. Caii au simţit apropierea satului. Sforăie, iuţesc pasul şi trag mereu în frîie. Lambru s-a alăturat de sanie :

— Te ducem acasă, domnia ta !

— Şi voi ?

— Avem vreme !

La ce să se pună cruce ? Iată-l că intră în sălaşul lui şi al moşilor săi, cu sufletul încîntat de vederea locurilor pe care le iubise o viaţă şi pentru care o viaţă stătuse strajă neclintită. Deasupra drumului s-a ridicat sprînceana de stîncă. Cînd au ajuns dincolo de hanul negru şi parcă pustiu al lui Gheorghe Obraz, s-a auzit clopotul de la biserică. O uşă trîntită, un hămăit de cîine şi un glas speriat de muiere :

— Ulmeşule !

Cneazul a zîmbit. Bătăile clopotului se-ndesiseră.

— Bietul popa Athanasie, bodogăni bătrînul. Are să ostenească cu litaniile și cu prohoadele.

Sania a făcut cotul pe după clonțul de stîncă. Străjerii satului i-au primit cu sulițele de carpăn plecate.

— Ehei !... rîse opintit cneazul. Ian te uită la ei ! Ce faceți aici, mînjilor ?

Patru feciorași, abia ieșind din botfori și de sub cușme, își trăgeau mucii, privindu-l speriați pe ceauș Haviz. După ce s-au dezmeticit, au dat chiot, repezindu-se pe la scările părinților. Al lui Tătucu a icnit în plînset. Taică-su zăcea împietrit, cu bărboiul plin de chiciură. Și-a rotit ochii înlăcrimați și plini de spaime, cerînd parcă ajutor. Apoi a dat buzna spre casă, lepădîndu-și sulița.

Din hogeacuri se ridicau ațe subțiri și albe de fum. Satul pufăia tihnit sub omături. Livezile încremeniseră, țesute în pulbere de nestemate. Crucile țintirimului se cocîrjaseră sub cușmele de zăpadă. Cneazul le-a privit lung, apoi și-a întors fața spre potecile pe care coborau în fugă muierile, de-a valma cu copiii. Moșnegii dădeau gură, din deal în deal.

— Să te duc acasă, taică !

— Așteaptă, Radule ! N-ar fi cuviincios ! Poruncește să se-nșire călărimea. Să treacă săniile, ca să-și cunoască muierile soții.

Vorbea greu, răsuflînd ca un foi. Satul se bulucise în fața lui. S-au auzit icnete stăpînite în broboade. Nici o muiere n-a cutezat să facă larmă și să bocească, văzîndu-l pe însuși cneazul și părintele lor răpus. Numai Dragomira lui Cebucă s-a repezit ca o nebună asupra soțului ei, care zăcea într-o sanie și-i zîmbea palid, sărutîndu-l lacomă și dezmierdîndu-i fruntea încinsă. În jurul cneazului s-au adunat pîrgarii și părintele Athanasie.

— Bine v-am găsit, oameni buni, șuieră Ghețea, ridicîndu-și sprîncenele.

— Bine ați venit, răspunse sfios obștea.

Erau acolo bătrîne posmăgite, de-o vîrstă cu el, care altădată făcuseră faima Cremenarilor și-mpodobiseră locul ca pe-o grădină. Erau fiicele acelor bătrîne, apoi fiicele acelor fiice, și în brațele lor scoteau nasuri cît unghia din brobozile calde strănepoții și strănepoatele fetelor cu care se hîrjonise el prin lunca Argeșului.

— Iaca, vă las cu ai voștri ! Nu-i înghiontiți cu întrebări. Sînt trudiți de lupte și curînd vor purcede din nou !

Vorbele au căzut într-o tăcere de moarte. Cîteva bătrîne și-au scos lumînărelele de sub cojoace. Știau ele cum se cuvine să aștepte bărbații care-au bătut războaie.

— Da' unde-i Ancuța ? tresări cneazul.

— E cu Ulmeșoaia și cu baba Gafița, răspunse părintele Athanasie. Cneazul a rămas cu ochii ațintiți în zare. Un val de sînge îi năvălise în obraji, aducîndu-i pe buze o spumă roșiatică.

— Cneazule ! se sperie părintele, cuprinzîndu-l de umeri.

Novacul a făcut semn de împotrivire cu mîna. S-a opintit în coate. Nasul de vultur îi lucea albăstrui.

— Nu vă văicăriți. Pe cei morți cinstiți-i după datină. Eu nu pot să-i urmez, ca pe atîția alții. Vădanelor dați-le vitele de le-am dobîndit ! Apoi către Radu : Ridică-l pe Haviz !

Arătarea schimonosită a fost primită într-o liniște împietrită.

— Se va împlini un jurămînt vechi, oameni buni ! a mai putut spune cneazul... Și acum, dați-mi pace. Sînt tare... tare ostenit...

Moșnenii au descălecat și, după datină, au trecut prin fața lui, închinîndu-i-se cu capul descoperit. S-au închinat și-n fața morților. Obștea s-a spart. Plînsetele muierilor s-au îndesit. Curînd, potecile s-au umplut de perechi, în urma cărora plozii satului duceau caii și sulițele războinicilor. Soarele, plecat spre scapăt, scălda brădetul de la Izvorul Lupilor în ape de sînge.

...Căldura plăcută a odăii l-a toropit. A dus-o într-o somnie, pînă sub seară. Auzea ca prin vis cum Radu bate belciugele de care-i poruncise să-l ferece pe ceauș Haviz. Auzea pașii mărunți ai muierilor și foșnetul fustelor, învăluindu-se de colo, colo. Amurgise. Vreascurile ardeau vesele în vatra de piatră. Prin ochetele de geam, omăturile își aruncau strălucirile rubinii, poleindu-i chivăra și platoșa, atîrnate la locul lor dintotdeauna. Noaptea, care pipăia poalele codrilor cu degetele ei negre, l-a trezit, înviorîndu-l. Acum se apropie marile și tainicele ceasuri ale firii. A tras cu urechea. Încet, încet, a desprins toate glasurile pe care le ascultase o viață, fără să-nțeleagă ca acum adîncimea și frumusețea lor. Și-a ridicat sprîncenele, proptindu-și spinarea de șa. Radu îi ascultase toate poruncile. Îl culcase pe blana de urs, cu umărul teafăr spre foc. La picioare, pe o tohoarcă, priponit de gît cu un lanț scurt, stătea

ceauş Haviz. Se întorsese cu faţa către răsărit şi se ruga, bătîndu-şi fruntea de pămînt. Cneazul nu l-a tulburat. Vreascurile îşi ridicau şi-şi scădeau lumina, aruncîndu-şi umbrele pe bîrnele pereţilor. Scîrţîit de firiz. Topoare repezite în butuci. Aici, nu prea departe, o bardă muşcînd din lemn. Nu poate fi decît la Tătucu. Îi face racla. O vacă a mugit prelung. S-au auzit oile behăind. Apoi, un răsuflet de vînt a şuşuit în cetinele brazilor de sub cerdac. Linişte. Atît de cuprinzătoare, încît şi-a auzit inima zvîcnindu-i rar şi ostenit. Peste Cremenari se lăsase noaptea. Cneazul şi-a pipăit picioarele. Se răciseră pînă sub genunchi. Şi-a clătinat pletele, ridicînd din umeri.

...Tîrziu, de la Ancuţa a ieşit Ulmeşoaia. A rămas în prag, cu mîna uscată la gură, privindu-l speriată.

— Ei ? a icnit cneazul.

— Încă nu ! a răspuns şoptit bătrîna.

— Cînd ?

— Poate mîine noapte !

Gheţea s-a lăsat să cadă pe blana de urs. Ulmeşoaia a îngenunchiat lîngă el. I-a luat mîna mare, lată şi numai vine, sărutîndu-i-o cu evlavie.

— Mi s-au răcit picioarele, Ulmeşoaie ! spuse limpede cneazul.

— Să-l reped pe popa Athanasie ? icni văduva.

Bătrînul a făcut ochi mari, apoi s-a burzuluit în barbă :

— Hei, babuşco ! Mă şi socoţi mort ? Iote la ea ? Aşteptai o viaţă să-mi văd nepotul, şi ea de colo ?... Ulmeşoaio, Ulmeşoaio, păcat de tine că te-ai sfrijit aşa, altfel ţi-aş fi arătat eu ce pot.

— Cneazule ! se ruşină muierea. Nu vorbi cu păcat...

— Ce să nu vorbesc cu păcat ? Mă lăsaţi lihnit de foame şi ars de sete ? ! Scoală-te, coţofană bătrînă, şi dă-mi să îmbuc ceva. Poftesc rachiu de-o sută de ani ! Poftesc să-mi văd nora !

Cneazul făcea un tărăboi de parcă păliseră tătarii. Lelea Gafiţa a dat buzna, luîndu-l în spăngi :

— Taci, tartore, că-ţi buie sîngele din rană ! Abia ţi-am spălat-o cu pojarniţă fiartă în uleiuri, şi tu ! ?...

— Cu pojarniţă, zici ? se îmbună cneazul. Atunci neapărat se cuvine să mă spăl pe dinăuntru cu rachiu. Radule !

— Aici-s, tată !

Căpitanul avea ochii cercuiţi vînăt şi căzuţi în fundul capului.

— Ajută-mă !... Dă-mi bîta !

— Taică !

— Taci !

Femeile au înlemnit cu mîinile subsuoară. Cneazul şi-a petrecut stînga pe după umerii lui Radu. Vinele de pe frunte i se umflaseră ca nişte funii. S-au opintit amîndoi.

— Mă trage pămîntul, gîfîi novacul, lac de apă, punîndu-se pe picioare.

Atunci au intrat părintele Athanasie şi vînătorii Costa Ursu cu Iosif Veveriţă.

— De ce mă pîndeşti, părinte ? se oţărî cneazul. Nu-mi duce grija. Încă nu mă spovedesc. Mai am treabă...

— Of, of, cneazule, cneazule ! Numai nefăcute ai săvîrşit, de cînd te ştiu !

Costa Ursu l-a cuprins pe bătrîn pe după mijloc. Dincolo, între aşternuturile umede, Ancuţa adormise sleită. I se vedea un picior ieşit de sub ţol. Cneazul a întins mîna, acoperind-o grijuliu. Lumina opaiţului juca pe faţa trasă, dar frumoasă a noră-si. Între sprîncenele îmbinate i se oprise un strop de sudoare. Răsufla adînc. Printre buzele răsfrînte, dinţişorii albi străluceau nefiresc. Cîteva fire de păr i se lipiseră de frunte.

— Ancuţa moşului, Ancuţă ! şopti cneazul înduioşat.

Poruncise ospăţ. Numai pentru el şi ceauş Haviz. Părintele se dusese acasă. Babele o vegheau pe Ancuţa. Radu şi vînătorii erau la staule. A aruncat cîteva vreascuri în foc.

— Mănîncă, ceauş Haviz !

— Mănînc, bre ghiaur, rînji turcul.

Cneazul l-a cercetat pe-ndelete. Pocitania asta scîrnavă a batjocorit-o pe Cătălina ? Ciupitul ăsta, arătarea asta cu capul cît un bostan ? Şchiopul ăsta ? În luptă se arată aprig. A tras o duşcă. Apoi i-a întins bota.

— Bea să prinzi inimă, ceauş Haviz !

— Nu scrie la Coran, molfăi turcul răspunsul, sfîşiind carnea de pe un hartan de berbec.

— Da' să batjocoreşti copile scrie ?

Glasul cneazului era nespus de asemenea şi de blînd. Din cînd în cînd, îl treceau ape. Rana îl încerca mereu. O simţea în spate ca pe un cui înroşit.

— Fac ce vreau și nu-mi ții tu socoteală, ghiaure! *Cinghiane!* Neam de scripcari!

— De data asta îți țin!

— Ai să plătești mișelia. Pe barba profetului! Blestematul Michali... scrîșni în măsele, aruncînd osul și întinzîndu-se spre cneaz. Lanțul cu care era legat de gît a zornăit scurt.

— O mie de galbeni! șuieră turcul.

Cneazul a rămas de piatră.

— Trei mii!

Liniște.

— Cinci mii!

Broboane de sudoare îi curgeau pe țeasta rasă. Ochii îi ieșiseră din orbite.

— Opt mii!

Gîfîia. S-a ridicat în genunchi.

— Zece mii!

Jeraticul scînteia sîngeriu. Vidra scheuna prin somn.

— Nici un galben, ceauș Haviz! Viața!

Turcul și-a schimonosit fața într-un rînjet strîmb și rău.

— Vreau să mă lupt cu porcul de feciorul-tu!

— Ai să te lupți, da' cu cine-ți poruncesc eu!

— Ți-e frică? Nu ești decît un rob. Ai să mori sub bici, șacal bătrîn.

— Amarnică-i trezia robilor, ceauș Haviz!

— Aveți să plătiți!

— Am plătit destul! Acum e rîndul vostru.

Ceauș Haviz a ridicat din umeri. Cneazul s-a simțit ostenit. E oștean bătrîn și știe că rana otrăvită de plumb o să-l doboare. Semnele sfîrșitului și-au înfipt ghearele în tot trupul. Le simte fierbinți în umeri și reci, de gheață, în picioare. La drept vorbind, e și tare trudit. Atîția și atîția ani, atîtea și atîtea zile în care se hălăduise în toate vînturile. Cînd a auzit pașii lui Radu urcînd treptele cerdacului, a tresărit, întorcîndu-se spre Haviz.

— Ți-a venit vremea, turcule! șopti el cu glas înfierbîntat.

...Noaptea cuprinsese văile Cremenarilor. Peste crestele de la Izvorul Lupilor, luna revărsa belșug de argint. Umbrele brazilor se-ntindeau nemăsurat de lungi, vrîstînd tăpșanul care strălucea ca-n vis. Firea dormea în măreția straiului de omăt, nemărginită, necuprinsă, înghețată și bătrînă ca însăși veacurile. Munții gătiți cu platoșe poleite spărgeau hăurile, rezemîndu-și fruntile de piatră pe umărul înstelat al cerului. Se auzeau gorunii trosnind de ger.

Înfofolit în tohoarcă, bătrînul Ghețea nu se mai sătura de priveliște. Alături, legat de parmalîc, ceauș Haviz privea pierdut desișul întunecat al brazilor. O oaie a behăit slab.

— Gata? icni cneazul.

— Gata, domnia ta! răspunse gros Costa Ursu.

Bătrînul și-a ațintit ochii pe coamele vălurite ale codrilor. Deslușea în liniștea de gheață a firii glasuri tainice, care vesteau umbletul jivinelor sub scutul nopții. Acolo, nu prea departe, în văgăunile nepătrunse ale muntelui, și-au făcut sălaș lupoaicele. An de an au puiat, an de an se strîng în haite, de cum se aștern întîiele omături. Le vede adulmecînd cu nările umede și frămîntîndu-se sub cetini, cu ochii sticlind.

— Radule, adu-mi oala cea veche de aulit!

— Îndată, taică!

Cneazul a luat oala din mîinile căpitanului, arătîndu-i-o lui Haviz.

— Știi ce-i asta, turcule?

— Vrun hîrb din care te îmbeți, bre ghiaur!

Bătrînul a rîs încetișor.

— De data asta ai greșit, ceauș Haviz! Amarnic ai greșit! Au să vină? se plecă el peste parmalîc.

— Dacă-i chemi domnia ta, negreșit au să vină, răspunse Iosif Veveriță.

Cneazul și-a potrivit ulcica la gură. A tras aer, stăpînindu-și durerea din bojoci, apoi a slobozit în necuprinsul nopții un urlet prelung de chemare. Urletul s-a izbit de Izvorul Lupilor, s-a rostogolit peste luncă și peste casele în care se făcea priveghi, a răspuns din Dealul Caprelor în Dealul Bisericii, apoi s-a topit în întunecimile alburii ale Văii Brazilor. Cei din jur s-au înfiorat. Departe, a chelălăit speriat un cîine. Haviz îl privea pe cneaz cu balele curgîndu-i din gură. Bătrînul și-a plecat urechea spre codru. Tîrziu, abia deslușit, i-a răspuns alt urlet. Nesățios. Înfometat. Neliniștit.

— Auzi, ceauș Haviz? șopti cneazul.

— Ce să aud? bolborosi turcul.

— Lupii!

Luna săltase dincolo de creste, prefirîndu-se peste omături în străluciri de giulgiu...

...Costa Ursu îl înşfăcase pe Haviz la subsuoară. Radu Gheţea ducea iataganele, lanţul şi o piedică de fier. Iosif Veveriţă, oaia. Turcul se zbătea cu furie, încercînd să-l muşte pe Costa Ursu de beregată. Ameninţa şi blestema, chemînd asupra ghiaurilor toate trăsnetele lui Allah. Cînd au ajuns sub cetini, Haviz a-nceput să se milogească :

— Allah vede şi aude ce-ţi spun, *o, zahid*[1] *! Koran haki itciun !*[2] Îţi dau toate averile mele. Am să-ţi fiu rob, pe viaţă ! Milă !... Milă !...

— Dar tu de cine ai avut milă, ceauş Haviz ? ! întrebă cneazul, încercînd să se ridice în picioare. Brazii şi-au clătinat vîrfurile, înfioraţi de-o aripă de vînt, apoi au rămas în aceeaşi măreaţă nemişcare... Du-te, viteazule ! Ai fost lup cu cei mai slabi decît tine... Bate-te acum cu lupii.

Paşii moşnenilor scîrţîiau acum departe, dincolo de urlătoare. Aerul îngheţat i-a găurit bojocii, ca un roi de săgeţi. Cneazul s-a opintit într-o tuse care-i sfîşia măruntaiele. Iarăşi l-a năpădit sîngele pe gură. Şi-a tras tohoarca peste obraz. Ochii îi sclipeau arşi de fierbinţeli. Şoptea într-una în barbă :

— Legea codrului, ceauş Haviz !... Lege de sînge pentru voi !... Du-te ! Du-te !

La o vreme s-a auzit bătaia seacă a săcurii cu care vînătorii priponeau lanţul de-un gorun. Behăitul jalnic al oii înjunghiate. Apoi iarăşi paşii scîrţîind pe zăpadă. Vînătorii s-au întors în cerdac. A răsunat un tocăit repede şi îndesat.

— Vrea să taie gorunul, şopti Veveriţă.

Cneazul a ridicat pentru a doua oară oala de aulit la gură. Urletele haitelor i-au răspuns din ce în ce mai aproape. Dincolo de brădet, pe-o creastă de ţanc, a sărit o jivină. S-a aşezat pe fund, ridicîndu-şi botul spre lună. A fost o chemare a morţii. Caii se frămîntau în grajd. Dinspre Izvorul Lupilor s-au rostogolit rîsete gîlgîite frînt. Un cîntec aspru, fornăit pe nas. Iarăşi rîsete. Un strigăt de neom şi fulgerul scurt al iataganelor. Sub licărul luminii de argint, în albeaţa strălucitoare a omătului de pe creastă, moşnenii au văzut o mogîldeaţă scundă ţopăind şchiopătat.

---

[1] O, părinte !

[2] Pe adevăratul Coran !

— I-a luat Dumnezeu minţile, rosti răguşit Radu Gheţea.

— Aşa cum i le-a luat şi Cătălinei, căpitane, răspunse netulburat cneazul.

Peste Izvorul Lupilor se ţesuse din nou liniştea măreaţă a nopţii de iarnă. Dinspre văi se ridicau ceţuri subţiri şi străvezii. Umbrele brazilor se mutaseră peste casă. Tăpşanul strălucea moale, ca o maramă de borangic ţesută cu mărgăritare. Împăcat cu sine însuşi şi cu datorinţele lui faţă de cei morţi, cneazul a-nţeles că se apropie de asfinţit. S-a-ndurerat la gîndul că nu va mai putea trage paloşul întru slava slobozeniei, acum cînd măria sa i-a poruncit să se întoarcă la oaste. Dar iată că din adîncurile tainice ale nopţii se desluşesc alte glasuri şi alte porunci...

— Vin şi eu ! Vin şi eu... şopti bătrînul în barbă, privind spre Dealul Bisericii, acolo unde-l aşteptau ceilalţi Gheţuleşti.

2

Toate cîte se-ntîmplaseră în vremea de pe urmă izbiseră în Radu Gheţea, răscolindu-l pînă-n adîncurile cele mai nebănuite. Stătea pe laviţă, cu faţa în pumni. Cneazul răsufla greu şi şuierat. Prin somn o striga pe Cătălina. Apoi bolborosea vorbe ne-nţelese. Scrîşnea şi se apuca de taifas cu Dănuţ. De dincolo, auzea gemetele Ancuţei. Prin ochete intra un mănunchi de raze. Jeraticul abia mai clipea în vatră. A ieşit afară. Luna se gătea să apună. Luceafărul de dimineaţă stăpînea bolta. Gerul i-a lipit nările. Cîteva luminiţe pierdute parcă sub livezi, îi arătau casele unde se făcea priveghi. Au semănat drumurile cu purcoaie de capete. Vasile s-a sălbăticit. Ancuţa o să nască. Cneazul trage să moară. Părelnică linişte ! Toată măreţia ta de gheaţă, îndepărtată şi neomenească, toată nefireasca ta pace ascund dedesubt, aici jos pe pămînt, zbuciumul unei lumi care-şi caută împlinirea.

— Radule ! Glasul cneazului e limpede.

— Îndată !

Bătrînul îi pipăie mîna, umerii, obrajii, stăruind îndelung cu degetele umede şi fierbinţi. Într-un tîrziu :

— Mai e pînă la ziuă ?

— Vreo două ceasuri...

— Mult! Şi-a potrivit trupul uriaş, trăgîndu-şi tohoarca pe piept: M-am răcit pînă la şolduri! Ce face Ancuţa?

— Doarme!

Răsufletul şuierat şi opintit al cneazului, cel dureros al Ancuţei l-au învăluit ca-ntr-o platoşă. A stat treaz, cu ceafa rezemată de zid, pînă-n zori.

...Ziua s-a scurs împietrită, bolovănoasă, nesfîrşită. Cneazul se lupta din răsputeri cu moartea. Începuseră să-i învineţească rădăcinile unghiilor. Barba i se răvăşise pe piept. Sub cerdac, moşnenii aşteptau cu cuşmele în mînă. Se mai repezeau pe-acasă, apoi iar se-ntorceau. Părintele Athanasie îşi pregătise patrafirul şi grijania. A vrut să-i slujească sfîntul maslu, dar cneazul a deschis ochii, mustrîndu-l:

— Îţi arde de maslu, părinte?! Parcă ai să mă mai întorci din pămînt? Îl şi simt cum mi s-a lipit de picioare... S-a hodinit, gîfîind. Apoi: Găteşte-te de botez!

Pe la asfinţit, bătrînul îşi încordase toată fiinţa, ascultînd zgomotele de alături. A poftit să i se pună şaua sub şale, să poată sta în capul oaselor.

— Radule, ridică-mi sprîncenele, şuieră el.

Căpitanul i-a îndeplinit porunca. Începuseră chinurile facerii. Se auzeau şoaptele muierilor, foşnetul fustelor, găleţile de apă mutate de colo, colo. Strigătele sfîşietoare ale Ancuţei. Radu îşi vîrîse degetele în urechi. Pe faţa cneazului se aşternuse o lumină de nesfîrşită tihnă şi bunătate. Zîmbea.

— Nerodule! şuşoti el. Ancuţa-i voinică! Adu-mi nepotul.

Părintele aprinsese lumînarea.

— Să te spovedesc, fiule! îngînă bătrînul, cu lacrămi în ochi.

— După, după... şuieră cneazul. Dănuţ!... Dănuţ!

Vremea-şi oprise curgerea. Apăsa asupra celor din odaie ca o stîncă gata să se rostogolească şi să mături totul din cale. Părintele îşi ridicase mîinile uscate spre uşa în spatele căreia se înfăptuia marea taină a vieţii, într-o rugă mută şi neputincioasă. Un orăcăit gros, năvalnic, bărbătesc a rupt zăporul timpului şi clipele şi-au urmat calea, cu aceeaşi grabă ca şi-nainte, apropiind un soroc şi întărind un început.

Apa din copaie a plescăit, bătută vîrtos cu picioruşele. Cneazul Gheţea a răsuflat adînc. S-a încordat din toate puterile. Pletele albe îi căzuseră pe obraz. Îşi sprijinise palmele

în podele, încercînd să se ridice. Uşa s-a deschis şi Ulmeşoaia a intrat îmbujorată, şi sfioasă ca o fată. Aducea un fecior dolofan, cu burta roşie, pletos şi numai dungi de grăsime. Ţîncul avea buzele rumene şi se bosumflase de tot. Vădana i l-a închinat cneazului...

— Ţine-mă, Radule! a poruncit vişanul. Şi-a desfăcut palmele late, cu degetele ca rădăcinile, luînd copilul cu nespusă sfială şi gingăşie. L-a privit îndelung, fără să se sature: Ah, Dănuţul moşului, Dănuţ! Cum mai semeni tu cu moşul. Bolborosea în neştire. L-a sărutat pe pîntec. S-a opintit, ridicîndu-l în sus.

Broscoiul a gîrîit din guşă.

— În grindă... Cît bradul să crească!... Ca livada să-nflorească!

Un izbuc de sînge i-a năpădit pe gură. Ulmeşoaia i-a luat copilul. Părintele l-a culcat pe spate, vîrîndu-i lumînarea între degete. Radu i-a aşezat pletele, îngenunchindu-i la căpătîi.

Trupul cneazului nu se supunea morţii. Lumînarea arsese pe jumătate, închegîndu-şi lacrămile de ceară pe degetele bătrîne, cu unghiile vinete, şi el încă mai răsufla. Soarele asfinţea dincolo de Dealul Bisericii, într-o mare de sînge.

— Deschide uşa, Radule! şopti Gheţea.

A năvălit un val de aer rece, fluturînd lumina sfioasă a lumînării.

— Ropote!... Ropote!... Cătălină!... Un abur uşor îi învăluia privirile. Albastrul limpede al ochilor începuse să i se împîcleasă. Aproape nu i se mai auzea răsufletul. Faţa i se împietrise într-o seninătate a lumilor de dincolo. S-a mai întors o dată din drumul pe care pornise, poruncind aşa cum poruncise dintotdeauna: Să tai tufarii din creastă... Să văd... ţara! Apoi, abia mişcîndu-şi buzele: Radule!

Căpitanul şi-a plecat urechea aproape de gura aspră, neînduplecată.

— Brazda şi paloşul, băiete! Brazda şi paloşul! Trec pragul liniştii... Lăsaţi-mă singur... Deschisese ochii nespus de mari, aţintindu-şi privirea pe vîrfurile de flacără ale brazilor din tăpşan...

Cînd s-au întors, l-au găsit ţapăn, cu capul uşor plecat pe-un umăr, cu faţa tăiată în stîncă. Soarele scăpătase. Lumina roşiatică a apusului îi învăluia fruntea într-un abur rubiniu.

Luminarea ajunsese la capăt, abia licărind, ca o nădejde îndepărtată, venită de pe alt tărîm.

*

...Trei seri la rînd au sunat buciumele din Cremenari. Mai ales s-a auzit tînga înfiorată și melodioasă a lui Costa Ursu. Chemările au răscolit munții, din sat în sat, din țanc în țanc, din pripor în pripor. Le-au răspuns dangăte de clopote și glas slobozit din corn de zimbru. Vestea morții novacului din Cremenari a bătut în porțile de cremene, pătrunzînd pe sub streșinile de omăt ale codrilor, pînă-n cuiburile de plăieși spînzurate la cumpăna apelor. Călăreți îmbrăcați în cojoace au început să coboare, șir după șir, potecile Cremenarilor. Aceștia erau vînătorii de la plaiuri. Din vale, au urcat săniile delurenilor. Oamenii au tras pe la nemoteniile de sînge sau de suflet. A treia zi, șase hotnogi din șase sate au ridicat năsălia pe care stătea împietrit novacul, scoțînd-o în tăpșan. Călăreții din Cremenari își lăcrămaseră caii, frecîndu-i la ochi cu foi de ceapă. În fața convoiului călărea Tocsabă. Ducea sulița mortului. Pe suliță era legat, cu straja în jos, paloșul. Paloșul înfricoșător, care de atîtea ori se ridicase năprasnic întru slava slobozeniei și întru cinstea pămîntenilor. Fulger, tovarăș nedespărțit de lupte, înșeuat de război, mergea în urma năsăliei, adulmecîndu-și stăpînul. Radu Ghețea pășea ca-n vis. Își trecea privirile de la fața împietrită a cneazului, la obrazurile încrîncenate ale moșnenilor și de acolo la paloșul tătîne-su, care se clătina greoi, ca și cînd s-ar fi cerut stăpînit. I se născuse fecior dolofan și plin de viață. Ancuța începuse să se-ntremeze. Moșnenii cătau la el pe sub tuful sprîncenelor, prețăluindu-l. Cînd se uitau la cel răposat, oftau din greu. Zarea începuse să se-ntunece, sub năvala unor turme de nouri, cu coarnele cît Negoiul. Se-ncropise un vîntișor de gheață. Flamurile de la sulițele moșnenilor fluturau. Fluturau și coamele cailor, și pletele moșnenilor. Țintirimul i-a primit tăcut, gîrbovit sub omături. Pe creastă, acolo unde se vedea lutul proaspăt scos din gropnița cneazului, muierile se-nșiruiseră ca un cîrd de ciori. În caucul palmelor adăposteau luminări. Părintele începuse să cădelnițeze. Radu Ghețea se simțea străin de toate cîte se-ntîmplau în fața lui. I se-nchegaseră mințile. Nu-l vedea altfel pe cneaz decît așa cum a trecut dincolo, cu ochii mari, deschiși, ațintiți peste crestele satului, în vîlvorile asfințitului. A murit cum a trăit. Singur, împătimat de dragostea către vatra strămoșească, cu sufletul cioplit în stei, neînduplecat. O dată cu el a murit și ceva din frumusețea aspră a locurilor, ceva din sălbăticia înțeleaptă a Argeșului, ceva din mireasma Văii Brazilor și din lărgimea necuprinsă a plaiului Loviștei. Radu Ghețea o simțea nemaipomenit de limpede. Cine va mai putea suna în cornul de zimbru, așa cum suna cneazul ? Cine se va mai ivi pe sprînceana de stîncă de deasupra poienii, crescut parcă din ea, cu pletele și barba poleite de soare, cu glasul ca un detunet al furtunilor ? ! A rămas singur ! Nu mai sînt umerii de uriaș, pe care să se sprijine moșneșimea Pădurețului, nici mîinile voinice care să înnoade și deznoade baierele vremii și ale vieții.

Clopotul bătea rar, înduioșat, bătrînește, amestecîndu-și dangătele cu tînga buciumelor. Marea de valuri plumburii și zdrențuite a norilor se-nchisese peste Cremenari, astupînd zarea cu scamă cenușie. Începuse să ningă. Lin, liniștit, leneș.

— Cneazul își ține sprîncenele încruntate, șopti un moșnean din spatele căpitanului.

— Se cheamă că s-a pristăvit cu gîndul la zilele de-or veni și la războaiele de le-om mai bate, răspunse altul.

Părintele Athanasie cînta nespus de duios, cu glasul înecat în lacrimi, molitva de dezlegare :

— „Dumnezeul duhurilor și a tot trupul"...

Radu Ghețea o asculta îngenuncheat, cu fruntea rezemată de raclă...

I-a sărutat mîna și i-a tras obrăzarul de pînză peste față. Cîțiva moșneni au bătut capacul raclei. Loviturile teslelor îi răsunau în inimă. L-au coborît, opintindu-se din greu la frînghii. Plîngînd, părintele Athanasie a picurat untdelemnul și vinul. Apoi, cu mîini tremurătoare, a zvîrlit întîia lopată de țărnă, împrăștiind-o în cruce.

Căpitanul a luat lutul în amîndoi pumnii. I se părea că ridică un munte, atît era de greu. Pămînt, pămînt binecuvîntat, pămînt roditor, pămînt dospit cu sînge. Pămînt din vatra satului, pămînt din moșia sfîntă a țării...

— Brazdă din brazda pentru care ți-ai pus viața, taică... șopti el, lăsîndu-l să cadă peste raclă. De paloș, mă jur pe groapa ta, să fiu vrednic... Apoi tare : Fie-ți țărna ușoară !

— Fie-ţi ţărna uşoară, cneazule! au întărit ca un ecou moşnenii. Erau oşteni şi vînători încercaţi, dar n-a fost unul să nu-şi şteargă colţul ochilor cu mîneca. Tocsabă a coborît paloşul de pe suliţă. Pîrgarii Miroslav şi Soare i-au sărutat straja. I-a sărutat-o şi părintele Athanasie. Abia putîndu-l duce, i l-au întins lui Gheţea cel mic. Căpitanul l-a primit în genunchi. Apoi l-a apucat cu amîndouă mîinile, ridicîndu-l deasupra capului.

— Să trăieşti, domnia ta, cneazule Gheţea! au strigat plăieşii într-un glas.

La picioare i se căscau marginile zimţuite ale gropii, cu rădăcinile tufarilor tăiate de sape, spînzurînd deasupra raclei. Iată că din adîncimile veacurilor, moşii şi strămoşii, care-şi amestecaseră oasele cu pulberea, l-au hărăzit pe el să fie semn viu pentru hălăduirea întru viaţa veşnică a pămîntenilor acestor meleaguri. Nu poate fi trist, nici sfîşiat. Cneazul a trecut spre asfinţit. N-a murit... Ce dacă peste raclă cad tot mai des bulgări de lut? Ce dacă nu se mai vede din ea decît un colţ abia geluit? Ce dacă moşnenii se-nchină în faţa ei? Iată că i se închină şi lui, celui viu, ca apoi să se topească în depărtările încenuşite, trecînd printre alte cruci de moşneni şi de moşnence, semne ale moştenirii acestui olat, venite de la un început pierdut în negura vremilor... Ţintirimul rămăsese gol. Peste muşuroiul de lut, crescut deasupra gropniţei, fulgii de zăpadă se aşezau spornic. O bătrînă, poate Ulmeşoaia, a-ngenuncheat lîngă cruce, tocmind cu mîini zbîrcite oala de lut în care ardea lumînarea... Ninsoarea se-ndesise. Nu se mai vedeau decît crucile Gheţuleştilor. Aveau crucile astea ceva nespus de blînd şi de bătrînesc în ele, ceva nespus de cuvios şi de apropiat.

Căpitanul şi-a ridicat fruntea. Fulgii îi mîngîiau obrajii. I se aninau în gene, în barbă şi-n mustăţi. A închis ochii. A chemat din adîncul inimii primăvara. Sorocul cînd au să pocnească mugurii, cînd au să se pornească zăpoarele, cînd au să se ridice florile, iar austrul are să mîngîie crengile subţiri ale mesteacănului. Atunci are să vină aici, să audă bondarii şi să stea de vorbă cu înţelepciunea celor răposaţi. În amurg, au să treacă cocoarele. Plugurile au să răstoarne brazdă fumegîndă, caldă, reavănă şi plină de must. Dănuţ are să meargă de-a buşelea prin tăpşan. Se va speria de melci şi de cocoşi. Mieii au să i se pară zimbrii. Iar el are să-ntîlnească ceasul mare al reîntoarcerii. Aşa cum spunea diacul Nathanail, nu mai departe decît în vremea cînd vişinii îşi scuturau poala înflorită, ningîndu-le pletele, aidoma ninsorii de astăzi... Va fi o întoarcere spre cele ale vieţii de fiecare zi. Clipa pe care-o trăieşte acum e clipa cînd i se limpezesc minţile şi cînd înţelege rosturile dintotdeauna ale firii şi ale omenilor.

Să moşteneşti de la cei vechi, să întregeşti moştenirea şi s-o treci urmaşilor sporită şi adăugită, să simţi cum cîntă-n tine glasurile care-au răzbătut din veac în veac, din tată-n fiu, şi să urci poteca vieţii tale slobod, neînfricat, neîncovoiat, cu fruntea în vînt şi cugetul împăcat, aşa fel încît la-mplinirea sorocului să treci pragul liniştilor cu ochii mari deschişi asupra asfinţitului, iată care i se pare învăţătura acestei clipe grele, cînd cerul a coborît deasupra Cremenarilor, potopindu-l sub linţoiul alb al fulgilor, şi cînd pe crucea proaspăt geluită a cneazului s-a aşternut întîiul strat de omăt.

CARTEA A ŞAPTEA
PALOŞUL

Călugăreni! Termopile al Românilor! Cîte inimi nu tresar la suvenirea ta! Cîte suflete nu aprinzi! Cîte braţe nu armezi! Cînd Românul şi-a pierde de tot credinţa, cînd orice schinteie de patriotism s-ar stinge în inima lui, numele tău singur ar fi în stare să-l ridice, să-l entuziasmeze şi să-l facă a muri, luptîndu-se, sau a triumfa.

N. BALCESCU

I

1

Noaptea de august era înaltă, senină și înmiresmată. Duminica Înmulțirii pîinilor sfîrșea în sclipetul lunei pe undele grele și lucii ale Dunării. Ascuns între niște sălcii, chiar pe malul apei, Radu Ghețea privea dincolo, pe malul bulgăresc, unde ardeau miile și miile de focuri ale taberei turcești. Mirosea a mîl, a cătină, a mătreață de apă și a stuf putrezit. În schela Rusciukului se legănau negre și mătăhăloase galioanele și caicele împărătești. Șeici ușoare, cu cîte șase lopătari, brăzdau fața de aur a fluviului, păzind spinarea de balaur cenușiu a podului, întins pînă-n ostrovul Sîn-Giorgiului. La pupa ardeau masalale, clipind somnoros. În lumina lor, stropii dezlipiți de pe lopeți păreau boabe de mărgăritar.

Se auzeau limpede poruncile cîrmacilor și scîrțîitul babalelor.

Mîine, podul are să ajungă la Giurgiu. O lună-ntreagă i-au ținut pe păgîni dincolo, arzîndu-le lotcile și grinzile, înecîndu-le galioanele, o lună-ntreagă, zi și noapte, au trăit prin papură ca vidrele, au trecut apa cu legături de stuf legate subsuoară și cu burdufe din piele de bivol, o lună-ntreagă s-au bătut pe viață și pe moarte, agățați de Dunăre, ca de poalele maicii... S-au ivit viteji noi, ca popa Stoica din Fărcașele Romanațiului. Popa Stoica poartă comănac cu fundul de oțel, rantie și peste rantie, platoșă. În stînga ține o cruce înfricoșată, în dreapta, paloș, la brîu, pistoale.

A ars Nicopolul, a tăiat mulțime de păgîni sau i-a miruit cu crucea, a tăiat și el, cu frații săi, au tăiat Buzeștii, mai presus de toți a tăiat măria sa, iar oștile, oștile au pustiit Bulgaria pînă-n poalele munților... Dar iată că s-a mîniat împărăția și varsă peste țară potop și urgie de ienicerime și spahii...

I s-a pus un nod în gît... Dunăre, Dunăre, măicuța noastră, de ce ne lași, Dunăre? De ce nu-ți umfli talazurile, de ce

nu-ţi arcuieşti spinarea, de ce nu înghiţi podul, de ce nu-ţi reverşi apele peste taberele lui Sinan, de ce nu ne mîntuieşti ?! N-am pătimit destul, nu zac oştenii noştri în patru vînturi, nu ne-am scurs sîngele picur cu picur să te slobozim din încleştarea păgînului, că te auzeam pînă-n Cremenari cum gemeai de obidă, nu te iubim şi nu ne iubeşti, nu tu alinţi luncile cu blîndeţea apelor tale, nu tu hrăneşti pescarii, monastirile şi pe vodă, nu tu ai purtat galioanele lumii cu pîntecele doldora de belşugul pămînturilor noastre ?! Şi-a simţit genele umede. Bătrîna Dunăre curgea domol mai departe, poleită de luna nouă, murmurînd în maluri cine ştie ce taină şi izbindu-se cu un fîşîit gîlgîit de pintenul lotcilor, pe care era durat podul. Colo, la o zvîrlitură de săgeată, s-a ivit o mogîldeaţă, care se bălăngănea pe luciul apei. Se apropie. Uşor, ca o pasăre. Radu Gheţea şi-a scos pistoalele. Zgomotul cocoaşelor a răsunat sec. Mogîldeaţa a ridicat o mînă de om. Peste cîteva clipe s-a auzit gîfîitul greu al înotătorului. A intrat în umbra sălciilor.

— Aici ! porunci Gheţea, gata să tragă.

Din cîteva zvîcuri grele, omul a ieşit pe mal, cu apa şiroind dintr-o pereche de şalvari verzi şi din mustăţile ciupelite. Încolo era gol, desculţ, ras în cap şi la brîu purta hanger.

— Jupîn Răzbici ?! se minună Radu Gheţea.

— El, căpitane ! rînji ostenit curteanul. Du-mă la măria sa !

— Îndată !

Căpitanul a croncănit de două ori. S-au auzit paşi furişaţi printre trestii.

— Ulmeşule, veghează în locul meu, îi şopti căpitanul, flăcăului. Apoi, urmat de Răzbici, se cufundă în lăstărişul des, care crescuse de-a valma cu brusturii, mai sus de ruinele tîrgului. Peste canafurile smocurilor de papură, luna se ridica uşor spre crucea nopţii. Uraniscul se boltea peste lume, suflat cu aşchii de diamant.

*

Cortul lui Mihai era ascuns într-o rîpă, năpădită de răchitiş împletit cu iederă. Îl vegheau patru copii de casă, cu pistoalele gata de tras. La răstimpuri, vătaful Simion îi da tîrcoale, adulmecînd spre toate zările. Bodogănea, îşi clătina capul şi se aşeza turceşte în faţa perdelei de la intrare, trăgînd cu urechea la zgomotele nopţii.

Voievodul îi poruncise lui Gheţea să rămînă. Încălţat, cu cămaşa de mătase desfăcută la gît, cu capul gol, îl asculta pe Răzbici, trîntit pe o pătură de camelot. I se vedea pieptul păros şi vînjos. Lumina făcliei cădea pe ţeasta rasă a curteanului. Mihai a zîmbit.

— Te făcuşi turc, Răzbiciule ?!

— Mă făcui, măria-ta ! Altfel nu era chip să răzbat în tabără. Ieri, Hasan Paşa a prins nişte sîrbi de voiau să treacă la măria-ta. Le-a tăiat capetele şi, după ce şi le-a legat de şa, s-a făloşit prin toată urdia.

— Şi Sinan ?

Răzbici s-a înfăşurat mai bine în dulama pe care i-o dăduse Simion, lăsîndu-şi capul în piept.

— Haide ! îl îmbie voievodul. Nici nu mă sperii, nici nu mă mînii. Atît că mă doare, jupîne Răzbici ! Amarnic şi cumplit mă doare...

Răzbici a îngenuncheat, sărutîndu-i mîna. Apoi, cu lacrimi în ochi :

— Măria-ta, azi după-amiază trecură Dunărea pe la Taban ca la două mii de spahii. Vor să te ia pe la spate, doamne.

Mihai a tresărit, apoi şi-a muşcat buzele, stăpînindu-se.

— Pe la Taban, zici ? întrebă el răguşit.

— Pe acolo, doamne ! Cum am aflat, am aşteptat noaptea, şi iată-mă ! Mi-era...

— Te temeai pentru viaţa mea, Răzbiciule ?!

— Mă temeam, măria-ta ! îngînă curteanul.

Voievodul a zîmbit, clătinîndu-şi capul. S-a făcut linişte. Şi-a scos un inel din deget şi, fără o vorbă, i l-a întins iscoadei. A rămas multă vreme cu ochii aţintiţi în vîrful cortului, cu mîinile încrucişate sub ceafă. A oftat dureros, apoi a poftit să afle tot ce se-ntîmplă dincolo...

...Rămăsese singur, cu măria sa. Torţa fumega în creanga ei de fier. Dintr-o săritură, Mihai a fost în picioare. Şi-a tras coantăşul, şi-a pus gugiumanul şi, după ce şi-a smuls sabia din cuiul bătut în piciorul de lemn al cortului, a ieşit afară. Gheţea l-a urmat în tăcere. Voievodul s-a-ndreptat spre foişorul pe care i-l ridicaseră oştenii într-o salcie bătrînă şi scorburoasă. Vătaful li se ţinea de urme, ca o umbră.

De sus, privirea îmbrăţişa deopotrivă ruinele cetăţii şi ale tîrgului Giurgiului, ca şi malul bulgăresc, tivit de salba focurilor turceşti. Mihai şi-a încrucişat mîinile la piept. O stea a

brăzdat perdelele nopții, stingîndu-se dincolo de crestele negre ale codrului Vlăsiei.

Lui Radu Ghețea i s-a părut că noaptea și-a închegat în clipa asta toate tainele și că va fi martor la puterile ascunse ale măriei sale, puteri cu care-l hărăziseră ursitoarele, noroadele țării și zodia vitejească sub care se născuse.

— Opt luni v-am spîrcuit, rînji voievodul, amenințînd focurile cu pumnul. Douăsprezece războaie am bătut și-n toate douăsprezece v-am dat morții. Cîinilor fără inimă !... Ah, Sinan ! A tăcut, scrîșnind în măsele. S-a întors spre Ghețea, apucîndu-l de umeri : În genunchi, căpitane !... Jură !... Jură !...

Luat din pripă, Radu Ghețea s-a-necat.

— Jur, măria-ta ! gîfîi el.

— Credință !... Credință ! gemu voievodul.

Ghețea i-a sărutat mîna. Mihai l-a ridicat de subsuori și l-a strîns la piept.

— Uită-te, Ghețeo, uită-te !... Ienicerime, spahiii steagului galben, ai steagului roșu, călăreții de Azia și de Rum, dundarii, Urdi Alaiul, pașalele împărăției, vizirii, Sinan, sălbaticul Sinan, steagul verde de care vorbi Răzbici, toată urdia, tot Aliotmanul... Și eu ? Eu, Ghețeo ?... Jicmond Bator se nuntește. George Palaticz îmi cercetează vistieria și mă purică mai rău decît pe-o slugă. Kir Albertu își răsucește mustățile și vrea să-mi poruncească, Dan se linge pe lîngă el, Buzeștii m-au vîndut dietei, m-a vîndut mitropolitul, m-au vîndut cu toții, căpitane... Cu toții ! Cu toții !... Îl zgîlțîia de umeri. Ochii îi ardeau.

— Oastea și noroadele nu te-au vîndut, măria ta ! răspunse Radu Ghețea. Oastea și noroadele au sîngerat din belșug, doamne.

— Oastea și noroadele, oastea și noroadele... bîigui voievodul. A tras aer în piept, și-a frecat obrajii și fruntea, apoi s-a rezemat de-o creangă, mestecînd o coadă amăruie de frunză : Tătarii n-au să se mai pripească la vreo izbire. Sabia de le-o traserăm acu o lună i-a săturat. Căzăcimea le-a pustiit ulusurile. Se aude că tătăroaicele își mănîncă pruncii de atîta foamete. Împăratul nemțesc doarme ! rîse el. Tot în piepturile noastre s-o sparge furtuna și de astă dată !

— Să vină, măria-ta !... spuse liniștit Radu Ghețea.

— Vulpoiul bătrîn vrea să mă apuce-n laț ?! Stai tu, caiafă știrbă... Ghețeo !

— Poruncă !...

— Mîine-n zori ridici toți privighetorii de pe țărm. Îi înșiri din poștă-n poștă, pe Drumul Olacului, pînă-n vadul Argeșului și pe drumul Șerpăteștilor, pînă-n Hulubești... Să aștepte străjile de spahii, să-i vadă ce putere au și să se tragă prin codrii, nevăzuți, pînă la tabăra mare de la Copăceni. Ai din Drumul Olacului au să dea la Comana peste veghea noastră. Dacă păgînii urcă și pe la Comana, atunci să rămînă acolo și să le astupe podurile de peste Neajlov. Să-i hărțuiască pînă le-or ieși ochii.

— Așa am să fac, măria-ta !

Mihai a rămas sprijinit c-un umăr de creangă, cu ochii întredeschiși, într-o nemișcare de piatră. S-ar putea ca asta să fie puterea măriei sale : patima și frîul patimei. Măria sa e ca o furtună de vară. Se-adună într-o clipă, neagră și mînioasă, se descarcă înecînd pămîntul, apoi se spulberă în zarea fără margini. El îl iubește și crede-n voievod mai mult decît în Isus Hristos. Racea spunea că pe Isus nu l-a văzut, dar pe măria sa l-a atins cu degetele. L-au atins și oștile. L-au văzut numai în frunte, numai în foc, numai în pîrjol. Focul și pîrjolul. Focul și pîrjolul îl aduce cu sabia, după nopți de frămîntări, ca noaptea asta. De aceea gîndește că Racea s-ar putea să aibă dreptate.

— Mîrzea să dea foc la cîteva caice, răsări într-un tîrziu Mihai, coborînd. Mă duc să trag un pui de somn.

Rugurile turcești se răsfrîngeau în Dunăre, umplîndu-i apele cu sînge...

Mihai se zvîrcolea pe pătura de camelot, negăsindu-și tihna gîndurilor și a trupului. Nu-l înspăimîntă urdia, care mîine se va revărsa asupra țării. Pămînturile astea bătrîne, și codrii, și apele au mai văzut destule oști ale semilunei întunecînd zările, dar tot ele le-au îngropat oasele ciugulite de corbi și îngălbenite de ploi și de soare.

A buciumat la oastea cea mare, și iată că la Copăceni noroadele au curs neîncetat, lăsîndu-și holdele, vetrele și muierile, ca la o chemare sfîntă. A cunoscut tăria de cremene a pămîntenilor în războaiele de astă-iarnă. Mai ales la Șerpătești, cînd i-a spulberat pe tătari, și la Rusciuk, cînd a prins oștile turcești, noaptea, pe gheața Dunării, tăindu-i bicisnicului de Bogdan pofta de Scaun... Abia în pîrjolul bătăliilor s-a

dezvăluit sufletul norodului său. Abia acolo a pătruns pînă-n adîncurile acestor pămînteni negri, bărboşi, îndărătnici, dar cumplit de încrîncenaţi în dragostea lor pătimaşă către moşia ţării. Paloşele au gustat din carnea păgînului şi acum sînt însetate după sîngele lui. Iar boierii au văzut că Aliotmanul are căpăţîni de tăiat şi iminei care ajung în turul şalvarilor, atunci cînd o rup la fugă. Boierii !... Cîinii fără inimă, mişeii, nevolnicii, hapsînii şi vulpile de boieri. I-a slobozit la Jicmond Bator, să poarte trebile diplomaticeşti ale ţării cu cinste şi cu omenie... Iar ei l-au vîndut şi şi-au pus ţestele la adăpost, au închinat ţara şi domnia după tractate pe care turcii n-au cutezat nici cînd să le ceară şi astea toate numai să le fie lor bine, numai să poată ei strînge osînzi în tihnă. Cinstitul văr Radu Buzescu îl ţine pe Dan la cuviincioasă preţuire. Abia i-a murit soţia, şi s-a şi încuscrit cu Mihalcea banul ! Mare minune dacă banul nu şi-a vîrît coada în primăvară, cînd oştile Mihnei au ars Craiova. Războici i-a spus că Ferhat, după pustiirile de astă-iarnă, a zăcut cîteva zile, smulgîndu-şi barba de ciudă şi de neputinţă. Unchiul Iani s-a turcit, să scape de gîde. Stambulenii nu mai au ce mînca. Preţul la oca de pîine a crescut de cinci ori... Biete ţărişoarele astea, mici şi urgisite, de unde vor mai fi avut în ele roadă să-ndestuleze nesătuii lumilor ? ! Sultanul îşi duce cadînele în carîtă de aur, lucru nemaivăzut, şi se desfată cu maică-sa, privind din grădinile dezmierdate ale Bosforului focurile de curcubeu aduse din Ţara Kitailor... Şi carnea se vinde la ei cu 16 aşpri oca...

A desfăcut sipeţelul de la căpătîiul culcuşului, trăgînd afară un hrisov, întărit cu pecetea Bathoreştilor. L-a desfăcut cu mîini tremurînde, buchind fiecare slovă lătinească, pentru a nu ştiu cîta oară... „Regnorum Transylvaniae, Moldaviae, Valahiae transalpinae et Sacri Romanii Imperii Princeps“...[1]

— Copilandru neputincios şi fălos ca un buhai de baltă ! scrîşni voievodul, zvîrlind hrisovul cît colo. O să te bat la spate neghiobule !... Amarnic am să te mai bat, pentru sumeţia ta prostească...

---

[1] Principe al regatului Transilvaniei, Moldovei, Valahiei transalpine şi al Sfîntului Imperiu Roman (este vorba de tratatul din 20 mai 1595, de la Alba-Iulia).

A ridicat din umeri, apoi aşezîndu-se turceşte a desfăcut charta pe genunchi, cufundîndu-se în semnele desenate cu îndemînare de signorul Mantovani... Va să zică polcovnicii Nalivaico şi Lobodă au pustiit pînă la Cetatea Albă şi la Obluciţa... Ştefan Răzvan nu-şi dă ţigănia pe faţă. Se poartă viteieşte... Din partea ceea, n-are de ce se teme... A ridicat privirea, pierzîndu-şi-o în gol. Kir Albertu are să meargă, sau nu ? ! Dar boierii ? ! Şi de nicăieri, nici un ajutor ! Poate şi de data asta se va vedea deşertăciunea făgăduielilor pe care le seamănă împărăţiile cele mari, ca şi dreptatea care stă în braţele şi-n inimile urgisiţilor.

2

Răsăritul zilei de 9 august nu învîlvorase încă apele Dunării, cînd din tabăra lui Sinan s-a înălţat spre cerul sîngeriu chemarea sălbatică a lui Allah, Dumnezeul necruţător, veşnic setos de sînge, veşnic poftitor de războaie. Apoi, caicele şi galioanele din schelă şi-au ridicat pînzele în boarea mijitului de zori, lăsîndu-se de vale ca un cîrd nenumărat de mari lebede negre. Cum au ieşit la larg, s-au înşiruit în formă de unghi, răzleţindu-se spre aripi, în aşa fel încît să atingă ţărmul, învăluind tîrgul şi cetatea Giurgiului. Nu mult după aceea, zece dubasuri pîntecoase s-au mişcat greoaie, cu amîndouă rîndurile de vîsle bătînd undele deodată. Pe punţi erau îngrămădiţi caii spahiilor. Lumina se-ngîna cu întunericul. Departe, a ţipat speriat un pescăruş. Pe deasupra locului unde pîndeau căpitanii Mîrzea şi Gheţea a trecut jos, cu foşnet de aripi, un cîrd de raţe sălbatice. Soarele, care-şi ridicase fruntea peste marginea purpurie a zării, le-a muiat penele în ape de rubin.

Ascunzătoarea pe care-o dibăcise Mîrzea era o mîncătură de cîţiva stînjeni săpată în ţărm, adîncă pînă-n brîu, la intrarea căreia îşi împleteau ramurile două sălcii tinere. Şase lotci pescăreşti, subţiri şi joase, cu provele încovoiate, stăteau margine lîngă margine, cu lopeţile la-ndemînă, cu oamenii chirciţi în stufărişul malului. Ţînţarii începuseră să bîzîie ascuţit, căutîndu-şi adăpost pe sub frunze. Peste vîrfurile trestiişului, în stînga, se zărea meterezul unui bastion din cetate. Tot în stînga, ca la zece zvîrlituri de săgeată, căpitanii vedeau for-

fota de pe ostrovul Sîn-Giorgiului. Muselimii începuseră să cioplească grinzile, să dea la apă lotcile şi să întindă odgoanele. Curînd după ce soarele şi-a arătat faţa de foc asupra lumii, Dunărea s-a umplut de larma năvălitorilor. Galioanele şi caicele împărăteşti ajunseseră în mijlocul fluviului. În cap plutea din ce în ce mai repede o galeră cu două rînduri de vîsle, pe pînzele căreia erau zugrăvite semilune roşii, brăzdate de fulgere aurii. La pupa flutura un steag de mătase albastră, tivit cu ciucuri grei de aur.

— Ăsta-i Daud Rheis, spuse Mîrzea, dînd la o parte ramurile sălciilor.

Radu Gheţea a putut auzi scîrţîitul şi pîrîitul lopeţilor, după cum a văzut şi galiongiul harap de strajă, cocoţat în coşul din vîrful catartului. Ajunsă în sforul apei, galera a cîrmit la babord, îndreptîndu-se spre braţul care despărţea ostrovul de cetate. Pînzele s-au mutat într-un bord, aplecînd-o pe-o coastă. În aceeaşi clipă cîrdul s-a rupt în două. Aripa stîngă a pus provele drept către ţărm, aripa dreaptă a urmat căpetenia, coborînd zburătorii şi mînuind cu străşnicie lopeţile.

— Făcliile ! a poruncit Mîrzea, întorcîndu-şi chipul slăbit spre tigheceni.

Galera lui Daud Rheis se apropiase ca la două sute de paşi, arătîndu-le o coastă neagră, proaspăt călăfătuită, şi chioşcul sub care un bărbat înalt, cu pietrele de la surguci fulgerînd, poruncea ceva cu glas tăios şi aspru.

— Cîte două lotci de corabie, după înţelegere, spuse Mîrzea sărind în apă şi împingînd cu putere barca din faţă, pe sub pletele sălciilor.

Înainte de a se sălta în lotca mirosind a catran, Radu Gheţea a văzut un broscoi cu ochii bulbucaţi înotînd prin apa mîloasă şi stătută a limanului şi privindu-l cu nespusă mirare. Împinse cu putere pe sforul apei grămădit între mal şi ostrov, ca şi de lopeţile trase meşteşugit de tigheceni, lotcile zburau în întîmpinarea galioanelor turceşti. La început nu le-a luat nimeni seama. Galiongiii abia se puteau descurca la trasul pînzelor, printre oştenii buluciţi între borduri. Harapul din coşul galerei lui Daud Rheis a fost acela care-a-nceput să zbiere ca un apucat, descărcîndu-şi flinta în lotca lui Mîrzea, ajunsă la cincizeci de paşi de corabie. Radu Gheţea auzea limpede bătăile pe butuc ale vătafului de lopătari, care răsunau înfundat în pîntecele galerei. Lopătarii s-au încordat pe vîsle, zvîrlind lotca înainte. Apa fîşîia moale, prelingîndu-se pe trupul de lemn. Mîrzea a cîrmit astfel, încît să ajungă în pupa. Celelalte bărci s-au răzleţit fiecare spre prada sa. Au început să răsune împuşcăturile trase de-a valma de pe punţi. Plumbii au ciupit apa în jurul lotcilor, băşicînd-o şi zvîrlind-o în stropi. Tighecenii au aprins făcliile şi şomoioagele de cîlţi, îndesîndu-le între cîrmă şi corabie, apoi s-au tras cu repeziciune spre prova, înfigînd făcliile în găurile pe unde ieşeau vîslele din catul de jos.

O împuşcătură slobozită de sus a găurit ţeasta unui oştean. Omul s-a cutremurat ca scuturat de-un fior, apoi a căzut în unde, pătîndu-le cu sînge. Focul înfipt la cîrmă a-nceput să se-ncropească, scoţînd fum cenuşiu şi puturos. Galiongiii se băteau cu ienicerii înspăimîntaţi, gonindu-i de la borduri. Au aruncat găleţi legate cu frînghii, pe care le-au tras pline cu apă şi le-au vărsat peste foc. Mîrzea voia să dea poruncă pentru îndepărtare, cînd pe corabie a răsunat un răcnet înfricoşător. S-a auzit zornăit de lanţuri şi un duduit de paşi, care se smulgeau parcă din fundul apei, năzuind spre lumina zilei. În străfulgerarea unei frînturi de clipă, Mîrzea a-nţeles.

— Pe punte !... a răcnit el turbat, zvîrlind cîrligele de care erau agăţate scările de frînghie.

Cînd tighecenii, în cap cu Mîrzea şi cu Gheţea, au năvălit din gura puturoasă a tambuchiului răsăreau lopătarii, cu ochii arzînd, cu bărbile pînă-n brîu despicate în două, mînuind capete de lanţ, pe care le izbeau în obrajii păgînilor. În urma lor se prelingea un fuior din ce în ce mai gros de fum... Văzîndu-i pe căpitani, Tudor Bucoveanul şi-a ridicat trupul gol pînă la mijloc, cu muşchii împletiţi ca rădăcinile, răcnind din fundul bojocilor :

— Nu ne lăsaţi, fraţilor !... Apoi, înnebunit parcă de soare, de aerul pe care-l sorbea cu nesaţ, s-a repezit cu ghearele negre şi încovoiate la un harap care se canonea să împungă cu o cange, l-a înşfăcat de mijloc şi l-a zvîrlit peste bord, ca pe-un sac. Lupta a fost scurtă, dar înfricoşată. Din cîteva salturi, Mîrzea l-a ajuns pe Daud Rheis, încrucişîndu-şi paloşul cu el. Tighecenii izbeau de sîrg în oştenii descumpăniţi, căsăpindu-i ca pe miei. Oamenii lunecau pe puntea udă de sînge, se-mpiedicau în capetele odgoanelor şi-n bagajele împrăştiate care-n-

cotro. Robii păreau vedenii ale apocalipsului. Loveau cu lanțurile, cu căngile, mușcau, sfîșiau. Se îndemnau unii pe alții în toate limbile pămîntului. În clipa cînd cîrmaciul a sărit în apă, urmat de ceilalți galiongii rămași teferi, corabia s-a răsucit într-un bord, cu pînzele fîlfîind, gata să se răstoarne. Daud Rheis a dat în genunchi, căzînd sub paloșul lui Mîrcea. Într-o clipă tigva piratului s-a rostogolit pînă-n marginea de lemn a corăbiei. Fără să piardă vremea, căpitanul a smuls steagul albastru al Rheisului, a răsucit cîrma punînd corabia pe latul apei, apoi a răcnit, stăpînind întreaga larmă :

— La bărci ! La bărci !

Pe tambuchiu se zgrepțănase Jatrib, starostele robilor, cu o pilă înfiptă între umeri și cu sîngele gîlgîindu-i pe gură. În urma lui au țîșnit limbi prelungi de flacără.

...Sinan Pașa privea posomorît lupta de pe Dunăre, trăgîndu-se de barbă. Nici acum, cînd vede Urdia gata să treacă apa, mișelul de bey, din pricina căruia a suferit pentru a patra oară rușinea mazilirii și surghiunului, nu se astîmpără ! A tresărit. Ochii lui bătrîni mai pot zări cum cineva smulge steagul lui Daud Rheis, cum tîlharii de ghiauri se urcă în bărci și cum corabia fără stăpîn, cu ienicerii urlînd de spaimă, clătinîndu-se ca beată, izbește lotcile întinse azi-dimineață spre raiaua de la Ierköki, făcîndu-le țăndări. Alte două corăbii ard cu trosnituri de lemn uscat, ducîndu-se devale ca niște torțe ale lui Șeitan. Bătrînul vizir a oftat înciudat. Se aud cămilele răgind jalnic. Caii spahiilor nechează. Urdia e plină de larmă și de strigăte. Și-a încordat privirile. Galioanele au atins țărmul, slavă lui Allah ! S-au întins punțile. Curînd au început să se vadă primii călăreți, strecurîndu-se în luncă. Robii de Nubia, rezemați în satîre, au grohăit mulțumiți, arătîndu-și fețe rotunde, puhave, strălucind de grăsime. Din pricina căldurii, picioarele i s-au umflat și-l dor. A bătut din palme. S-a înfățișat Ibn Rusta, zîmbindu-i lingușitor. Fără o vorbă, Sinan i-a arătat cizmele. Doftorul a-ngenuncheat, i le-a tras binișor, apoi s-a făcut nevăzut, ca peste cîteva clipe să se-ntoarcă aducînd un lighenaș cu apă de trandafir și cîteva sticle de uleiuri scumpe. În vreme ce Ibn Rusta îi ungea picioarele uscate, numai noduri împletite din vine, acoperite cu peri rari și țepoși, bătrînul vizir, tolănit pe blana de leu, rumega planurile care-i ardeau rînza. Allah s-a milostivit, dîndu-i din nou tuiurile și topuzul puterii. Toți ochii împărăției sînt pe el.

Întreg Stambulul de la el așteaptă mîntuirea... A gemut de plăcere. Degetele lui Ibn Rusta sînt îndemînatice și moi ca o adiere. Simte cum a început să se îngrașe. S-a pipăit pe coaste, clătinîndu-și turbanul. Steaua lui urcă purtată pe aripile repezi ale lui Israfil, îngerul morții. Nici n-a trecut bine Balcanii, că a și înecat în sînge răscoala bulgarilor. Șișman a luat calea pribegiei. Iscoadele spun că s-ar fi dus la țarul moscovitean. A rînjit mulțumit. Capul lui Ferhat a căzut. După o luptă de-o viață... Prinzînd clipa prielnică, Ibn Rusta a-nceput să murmure ceva în barbă. Sinan și-a ciulit urechile ascuțite, plin de nerăbdare. În vremea din urmă doftorul i-a făcut prorociri cuviincioase.

— Ce mormăi acolo, *akilsis* ?? !

— O, *aleb* !... O, *soncur* !... Azi-noapte, profetul...

— *Chair ola* ! se grăbi Sinan să-ntărească puterea visului pe care-l bănuia plin de măreție. Se sculase în capul oaselor, țintuindu-l pe arab cu privirea ochilor verzi, strecurată piezîș printre gene. Nasul i se coroiase și mai mult în surghiun, ajungîndu-i aproape în gură.

— Un șoim alb se ridicase pînă-n soare, minți cu nerușinare doftorul. Acolo, aripile lui s-au întins, s-au întins, pînă cînd umbra lor a acoperit tot pămîntul.

Sinan i-a făcut semn să tacă. S-ar putea să fie prin preajmă vreo iscoadă de-a sultanului. Și niciodată umbra șoimului alb nu trebuie să fie mai mare cît a împăratului Deri Devletului. A apucat topuzul, bătînd de trei ori într-un gong de aramă. Prin fața chioșcului treceau robii bulgari, ducînd pe spinările arse de soare și de bice, bîrnele și scîndurile pentru pod. Mii de picioare desculțe frămîntau pulberea drumului, tîrșîindu-se încet spre mal. Dundarii răcneau, grăbindu-i cu lovituri de ciomag. Bivolii de la tunuri se vîrîseră în apă și nu mai voiau să iasă, cu toate răcnetele și sudălmile topciilor. Deasupra taberei plutea un nor gros de praf. Sinan și-a petrecut privirea peste bulgarii vlăguiți, cu bărbile crescute ca măturile, cu ochii căzuți în fundul capului, pînă-n marginea zării unde se întrezăreau coviltirele Urdi Alaiului. E tare, nespus de tare și de tînăr. Allah nu l-a uitat pe viteazul apărător al legii ! Iată că dervișii cadrii au început să joace pe malul apei. Semn bun...

— Hu ! Hu ! Hu !

Pe trupurile numai răni și puroi, muștele se așezau cu zecile. Dervișii nu le simțeau. Se roteau la nesfîrșit, cu ochii

pierduţi în gol, cu pielea întinsă pe coaste, strigînd sălbatic numele lui Allah.

— Hu! Hu! Hu!... Hu! Hu! Hu!

★

La un ceas după *oile nemazi*,[1] podul a ajuns pe ţărmul de la Kara-Iflak. Tabulhanaua a-nceput să behăie înnebunită, trîmbiţele au sfîşiat văzduhul cu sunetele lor metalice. Cu toată căldura, Cogea Sinan Paşa s-a arătat călare, urmat de steagul sfînt al profetului, care nu mai ieşise din geamia Suleimanè ridicată de marele Soliman cu pietre şi cu marmură din ruinele Troiei, de cîteva zeci de ani. Steagul era păzit de cincizeci de spahii cu platoşe de argint şi cu blăni de pardos aşternute pe şei.

Vizirul s-a aşezat în capul podului. Cînd a ridicat topuzul, douăzeci şi patru de tunuri au vărsat flăcări pe nări, umplînd apele de huet. Clăbucii de fum rămăseseră atîrnaţi deasupra ţevilor. Zecile de mii de oşteni, adunaţi din toate patru vînturile împărăţiei, s-au închinat bătînd cu frunţile pămîntul încins de soare, apoi s-au ridicat, rotindu-şi armele deasupra capetelor şi chemîndu-l pe Allah în ajutor. Cercetaşii de Azia, călări pe cai arabi mici, înfăşuraţi în burnuzuri albe, cu suliţe scurte la care fîlfîiau tuiuri roşii, şi-au îndemnat cei dintîi fugarii pe scîndurile podului. Cîteva galere şi caice se-ncrucişau pe stînga şi dreapta podului, străjuind apa împotriva cine ştie cărei nebunii a beyului. Altele încărcau de sîrg pedestrimea şi bagajele, trecîndu-le dincolo. Nu se auzeau decît ropotele înfundate ale călărimilor, răcnetele galiongiilor, mugetele bivolilor şi răgetele cămilelor, legate cîte şase, una de coada alteia.

Un buluc de dundari păzea capul podului. Doi arabi atingeau sub pîntece caii care se-ncăpăţînau să nu intre în rînduri. Sinan, c-o mînă-n şold, cu chivăra fulgerînd în soare, încremenise-n şaua bătută-n nestemate, cu ferecăturile din aur. Stătea puţin adus de spate, ca un vultur bătrîn şi înrăit. Trece viteazul Hasan Paşa, beglerbeyul Rumeliei, fiul lui Mohamed Socoli, jucîndu-şi armăsarul alb ca spuma. Poartă la oblînc tigvele sîrbilor tăiaţi, cu obrajii uscaţi de căldură şi ochii holbaţi.

[1] Rugăciunea de amiază

— *Haidar*! i-a strigat Sinan.

Hasan Paşa şi-a ridicat armăsarul în două picioare, rîzînd cu dinţi strălucitori. Avea coif rotund, cu plasă de oţel căzîndu-i pe umerii largi, înveliţi într-un minunat caftan de mătase sîngerie, cămaşă de zale de Damasc şi cizme moi de Cordoba, fără toc, cu vîrfurile întoarse pe spate. La şold îi atîrna un iatagan cu straja bătută-n nestemate. Îl urmau şase mii de călăreţi capiculi, plătiţi de vistieria Înaltei Porţi, călări pe cai de Azia şi de Bogdan-Ilî, împreună cu şase mii de pedestraşi seratculi, azapi şi seimeni, ostaşi voinici, de toate neamurile, care trăiau din pradă... Ceasurile treceau încet, îmbîcsite de praf, de muşte şi de sudoare. Lui Sinan, doi eunuci îi făceau vînt cu cozi de păun alb. Ibn Rusta îi aducea din cînd în cînd cîte-o cupă cu zeamă de portocale. Începuse să se-nsereze. Soarele poleia catarturile galerelor, vîrfurile suliţelor, pavăzele călărimilor şi se frîngea în mii de raze pe aurăriile şi nestematele paşalelor. Pulberi de aramă pluteau peste tabere şi peste fluviu, într-o nemişcare grea şi plină de zăduf. Zeci de robi bulgari cărau necontenit apă din Dunăre şi stropeau locul din faţa podului şi a vizirului. Oştile semilunei, oştile Deri Devletului se scurgeau într-una, în frunte cu leii neînfricaţi ai Aliotmanului, care-şi purtaseră vitejia de la Tunis la Beci, de la Beci la Damasc şi de la Damasc în Egipt... La noapte vor trece cei din aripa dreaptă şi poate ceva din aripa stîngă, mîine, restul aripii stîngi şi o parte din Dib Alai, iar poimîine, Dib Alaiul va fi dincolo, cu toate balimezurile şi cu toate muniţiile. Sinan a zîmbit, cu buzele lui subţiri şi vinete, arătîndu-şi cei doi colţi lungi şi galbeni. A-ntors privirea spre ţara de dincolo de apă, în care seara pogora domoală, învîlvorată şi îndepărtată. La jumătatea lunii va fi la Bucureşti. Va face din biserici moschei, îl va întări paşă pe Mohamed Satîrgi, pe Michali are să-l vîre într-o cuşcă şi are să-l repeadă la Stambul, are să treacă în Ardeal, făcîndu-l eunuc pe Sigismund, apoi... O înfiorare plăcută i-a scuturat trupul bătrîn şi uscat. Apoi, Allah îi va deschide cîmpiile Ungariei, unde luptă vitejeşte iubitul său fiu. Iar şoimul alb, neînfricatul *soncur*, vajnicul *iavuş*, sălbaticul Cogea Sinan Paşa va coborî în zbor peste zidurile fumegînde ale Beciului, întunecînd lumea cu umbra gloriei sale. A rîs behăit în barbă, întorcînd capul spre kioşk. Oştile treceau într-una, făcînd să se cutremure pămîn-

tal, umplînd zarea cu ființa lor aspră, de strigăte, de tropot și de clinchetit de arme.

Pe cel mai înalt bastion din cetatea Giurgiului razele sîngerii ale asfințitului învăluiau steagul verde al sultanului și făceau să fulgere sulițele străjilor, întoarse cu fața spre codrii tăcuți și mohorîți ai Țării Românești.

II

1

De la Stoenești, așezat pe gurguiul unui deal care sfîrșește în bălțile pline de stuf ale Cîlniștei, șleaul Bucureștilor trece Cîlniștea pe niște poduri strîmte, alcătuite din pămînt bătut cu paie și întărit cu nuiele, intră în lunca Hulubeștilor, de acolo urcă spre Strîmba de sus, ținînd-o pe muchia care dă în bălțile Neajlovului, trece Neajlovul mai jos de Singureni și o ia tot spre miazănoapte, pînă-n Stănești. De aici se frînge în două. Un crac se-ndreaptă spre Dărăști, celălalt drept spre răsărit, tăind codrii Vlăsiei pînă mai jos de Copăceni, unde se petrece peste Argeș, intră în Copăceni și de-acolo se-ncovoaie spre Cetatea de Scaun. Tot la Copăceni se mai adună și șleaurile de la Fălăștoaca și Călugăreni. Cel dintîi se rupe din Drumul Olacului, care vine de la Giurgiu prin Pietrile, puțintel mai sus de locul unde se-mbucă Neajlovul cu Argeșul și urcă pe malul drept al celui din urmă, tot prin luncă, pînă la podul Copăcenilor. Șleaul Călugărenilor a-nmugurit din Hulubești, cățărîndu-se pe niște mîncături de pămînt întărite cu grinzi și cu sălcii, care brăzdează bălțile nămolite și stufărite ale Neajlovului, trece Neajlovul ceva mai jos de Balta cu Bivoli pe un podișor răpănos, mîncat de vreme și de puhoaiele primăverilor, dă în Călugăreni, urcă un pinten de deal surpat de viituri și haida-ha, printr-o poiană lărguță de două mii și ceva de pași, printr-un firișor de șa umbrit de gorunii vechi cît lumea ai Vlăsiei, ajunge binișor tot la podul Copăcenilor.

În nodul ăsta de drumuri și-n răscrucea asta de vînturi își așezase Mihai tabăra. Din foișoarele durate în gorunii de pe dealul Copăcenilor se vedea hăt departe, peste coamele vălurite și verzui ale codrilor Vlăsiei, în zarea tuturor șleaurilor care urcau spre București. Oamenii și caii aveau apă din belșug, fînațe grase și umbră după pofta inimilor...

...Amurgul zilei de 11 august se topea în cerul sidefiu; presărînd peste codri îmbătrîniți de curgerea veacurilor o lumină rubinie, din ce în ce mai moale și mai dulce. Pînzele de păianjen țesute între ramurile tufanilor străluceau ca niște horbote de borangic. Ulii de șes cu aripile cafenii deschise larg, pluteau lin în pulberile înserării. Ciocănitoarele hărniceau de zor, făcînd să răsune împrejurimile. Radu Ghețea, rezemat de trunchiul unui stejar, sub poalele căruia Ahmet și Cîrstocea le ridicase cortul mare din pînză de cînepă, fiartă în ulei de in, privea peste tabără, cu sufletul greu de neliniști și de întrebări. Moșneșimea țării e tăbăruită chiar în botul dealului, pe sub care urcă șleaul Călugărenilor. Oamenii și-au durat adăposturi din frunzare. Se văd mijind focurile. A început să se audă clăbucitul apei din ceaunele în care se va fierbe terciul. De sub cort răzbește cînd și cînd rîsul gros și nestăvilit al lui Racea, ca și chicotul Măriuței. Mîrzea a ieșit afară numai în cămașă, cu capul gol, urmat de pitărița Elena.

— Nu se mai vede, îi azvîrli tătărașul peste umăr, mînuind cu băgare de seamă jungherul cu care-și ascuțea penele de gîscă.

Pitărița îl învăluise într-o privire strălucitoare, plină de dragoste. Cînd s-au întors în cort, femeia i-a cuprins mijlocul cu o mișcare ușoară, mîngîietoare și totuși lacomă și stăpînă. Radu Ghețea a zîmbit. Hangița și pitărița s-au dovedit muieri pline de inimă și de bărbăție. Pentru că frații săi găsiseră că nu le-ar sta bine însurați și că n-ar fi cuviincios să fie tați de prunci legiuiți, tîrgovețele se burzuluiseră, amenințîndu-i că ele nu se leapădă de niște zînatici și niște zburdați cu capete de berbec, care oricînd pot fi hăcuiți, și dacă le place să aibă ibovnice ca ele, atunci să simtă pe ce mîini au căzut. Și-au cumpărat pe banii căpitanilor o căruță cu doi cai zdraveni, au acoperit-o cu polog de rogojină, au umplut două saltele cu fîn și s-au ținut scai de tabără, vînzînd una

rachiu de la Văleni, cealaltă colăcei și turtițe, plesnind oștenii prea îndrăzneți peste bot și legînd cu mult meșteșug rănile celor spîrcuiți. La început, taberele le-au căutat pricină și hîrjoană, mai tîrziu, văzîndu-le aprige și semețe, le-au botezat „căpitănițele". Încît, încet, oștenii bărboși și încrîncenați de lupte au intrat la popreală. De cum băteau popas, lor le căutau locul cel mai adăpostit, întîi lor le aduceau tainul și tot lor le mărturiseau necazurile sau îi pîrau pe căpitani, atunci cînd se arătau prea colțoși. Încaltea Măriuța, cu gurița ei rumenă de crîșmăriță, la războiul de la Rusciuk se făcuse de minunea minunilor. Cînd au trecut tîrgul prin foc și sabie, Racea a cules din goană o cadînă. De unde o fi aflat, de unde nu, că doar era numai noapte, numai pîrjol și numai fum, că l-a dibăcit și l-a adus la sanie, trăgîndu-l de bărboi în hazul oștilor și al măriei sale...

...Umbrele se măriseră. Sub poalele stejarului se-nfiripase o întunecime catifelată și albăstrie, străpunsă de un firișor auriu de lumină în care zburau gîze cu aripi de mătase. Era ceasul liniștilor și al cinei. După acest ceas va începe forfota atît de bine cunoscută dinaintea luptei. Ghețea a ridicat de jos cămașa de sîrmă și s-a-ndreptat spre covăliile faurilor, așezate în malul apei. I se rupseseră cîteva zale și cîrligele de la grumaz i se slăbiseră de tot.

*

Cățărat pe meterezele de pămînt din care ieșeau vîrfurile ascuțite ale parilor înclinați la aproape șaptezeci de grade, jupîn Nikolaus Theil pufăia mulțumit din lulea. Voievodul îi repartizase pentru gardă aripa dreaptă a bivuacului, dincolo de linia căruțelor care încercuiau tabăra propriu-zisă. Meterezele, săpate curmeziș pe drumul Stăneștilor, apărau grosul de vrun atac prin surprindere. Patru focuri mari își aruncau lumina pe corturile companiei, ridicate într-un careu perfect. Dincolo de obstacolul pentru cavalerie patrulau șase archebuzieri. Li se auzea pasul rar, cadențat și apăsat. În fața unui cort, Wolfgang Hödl juca zaruri cu sergentul Fronius. Stăteau pe șei, cu toba mare așezată între ei, în chip de masă. Cînd aruncau zarurile, pielea întinsă și uscată de căldură răpăia mărunt, ca un semnal îndepărtat de atac. O umbră se desprinse din întuneric, apropiindu-se de ei.

— Aaa ! Ce plăcere, ce plăcere ! se bucură sincer căpitanul, sărind destul de sprinten de pe întăritură. Domnule Balthazar Walther, ești oricînd bine venit în mijlocul nostru... Pufăi de cîteva ori cu atîta sete, încît jarul înviorat îi lumină mustăcioara de muschetar și vîrful grăsuliu al nasului, îl apucă de braț pe noul venit și-l trase spre cortul din centrul careului. Au trecut pe lîngă doi archebuzieri care-și cîrpeau cizmele, apoi căpitanul s-a oprit în fața altor ostași, adunați în jurul unui neamț voinic, cu mînecile cămășii suflecate, frînt peste un cazan de aramă, plin cu apă.

— *Mein Gott*, rîse vesel jupîn Nikolaus Theil. Iată-l stimate domnule Walther, pe cel mai meșter artificier din lume ! Amadeus, ridică-ți căpățîna să ți-o vadă domnul Balthazar Walther, venit să ne cînte isprăvile vitejești ! spuse el cu bonomie.

Lefegiul și-a săltat fața aspră, brăzdată de lovituri, privindu-i chiorîș, apoi a continuat să amestece sub apă praful de cărbune, de sulf și de salpetru.

— Ce pulbere pregătiți pentru luptă ? se interesă Walther.

— Grăunțe ! răspunse morocănos artificierul companiei. 83 măsuri salpetru, 9 măsuri sulf și 8 măsuri cărbune. Arde mai asemenea și bate la aceeași distanță.

Nikolaus Theil încuviința spusele ostașului cu un surîs plin de admirație și de mîndrie. Alături, alți trei mercenari pisau în piulițe de fier grăunțele necesare amestecului.

— Lefurile ? întrebă unul din ei, fără să se oprească din lucru.

— Mîine, domnilor, mîine ! Completați-vă rezerva de pulbere și înlocuiți cremenele uzate. Vom avea de furcă ! Nu întîrziați prea mult. Somnul, somnul e mai bun întăritor decît toate lefurile de pe pămînt ! rîse el depărtîndu-se, urmat de cronicarul apusean. Prințul e un ostaș admirabil, dar ne scoate sufletele, continuă căpitanul Theil. Nu vrea să țină cont că o archebuză cîntărește aproape cincisprezece livre și că furca nu poate fi mai ușoară decît un pfund. Dacă mai adaugi numai platoșa și coiful, atunci vezi, domnul meu, că noi nu ne putem mișca la fel de repede ca infanteria valahă... Oho ! O să transpirăm de-o să ne ia toți dracii ! Unde mai pui, că nu ține cont de nici un principiu tactic și, totuși, în pofida tuturor regulilor de luptă, a cîștigat douăsprezece bă-

tălii înfiorătoare... Căpitanul ungur spumegă cînd nu-i ascultă citatele latineşti din Francesco de Marchi, autorul lui preferat.

Ajunseseră în faţa cortului. Jupîn Nikolaus Theil s-a oprit să-şi sugă luleaua.

— E darnic ca un prinţ oriental! oftă el cu vădită plăcere, arătînd spre două care acoperite cu polog şi vegheate de patru archebuzieri. Ieri ne-a trimis cea mai bună bere de Kronstadt pe care am băut-o vreodată! O atenţie pentru care merită să execuţi o tragere, în salvă, de calitatea întîi... *Mein Gott*, se bătu el peste şolduri. Iertare, domnule! De-o mie de ori iertare! Am vorbit numai eu, fără să-ţi dau răgazul să-mi povesteşti ceva de biata şi îndepărtata mea Styrie, ca şi de părerea pe care-o ai în legătură cu urcarea pe tronul Suediei a regelui Gustav Adolf. S-ar părea că după ce vom trage în turci, va trebui neapărat să încercăm tăria pieilor de suedez.

Balthazar Walther a ridicat din umeri. Tăcerea nopţii a fost ruptă de cîteva glasuri răguşite, bărbăteşti şi aspre:

Die Vlachen kamen angeritten
Mit manigen ulznen Pogen...[1]

— Un cîntec despre arcaşii valahi întocmit de oamenii mei, lămuri Nikolaus Theil, văzînd mirarea cronicarului. A ridicat perdeaua cortului şi, făcînd o reverenţă largă de hidalgo, l-a poftit să intre.

★

Focurile covăliilor se răsturnau roşii în apele foşnitoare ale Argeşului. Starostele Muştil, gol pînă-n brîu, încins doar cu un şorţ de piele, încheia cu mult meşteşug zalele rupte de la cămaşa căpitanului Gheţea. Mirosea a copită arsă. Se auzeau numai ropotele dese ale ciocanelor, bătînd fierul. Caii aduşi la potcovit nechezau. Peste pod, băjenarii se scurgeau într-una spre zările întunecate şi necunoscute ale munţilor. Treceau care trase de vaci împerecheate cu bivoliţe sau cu gloabe bătrîne, scîrţîind jalnic din osiile neunse. Porcii, legaţi de codîrle, guiţau. Prin zgomotul ciocanelor abia răzbătea cîte-un scîncet slab de prunc. Palele de la vetrele de jeratic cădeau

[1] Valahii au venit călare, cu nişte arcuri de lemn

pe spinările deşălate ale vitelor, pe cîte-un chip galben, uscat şi speriat de muiere. Bărbaţi desculţi, purtînd pe umeri pari, coase sau furcoaie, se desprindeau de convoi şi fără să mai întoarcă feţele bărboase, se-ndreptau spre locul unde erau tăbăruite gloatele. Aşezat pe o retezătură de arini din marginea şleaului, Radu Gheţea simţea în el toată durerea celor ce se despărţeau de muieri, fără să scoată o vorbă, fără să se mai uite înapoi, ca şi cînd şi-ar fi luat rămas bun pe veşnicie. Un şătrărel călare pe-un cal pintenog a oprit convoiul chiar în faţa podului, lăsînd să treacă dinspre covălii trei căruţe pline cu săgeţi. După ce-a slobozit şleaul, băjenarii s-au mişcat înainte, tot la pas, tot fără o vorbă, tot palizi, ca nişte umbre ale durerii şi ale patimilor omeneşti.

— Greu! mîrîi starostele Muştil. Greu, domnia ta! Dacă nu-i poprim pe anticrişti aici, ne spulberă bruma de avut de-o încropirăm... Perbacu, născătoarea şi icónostasul lor... Se sprijinise în coada ciocanului şi-l privea neliniştit. Ape de sudoare îi scăldau pielea arămie, sub care jucau muşchii.

Radu Gheţea n-a răspuns. Şi-a luat cămaşa de zale, îndreptîndu-se spre tabăra moşnenilor. Zgomotul covăliilor se topea sub leasa deasă a codrului. Spre Comana, în poiana de la poalele dealului, ardeau focurile din tabăra cazacilor. Se auzeau zăngănind piedicile de fier ale cailor. Cîteva glasuri catifelate tînguiau un cîntec duios şi străin, îngînat de guslă. A fugit de Argeş, ca să nu-i slăbească bărbăţia şi încrîncenarea. Altfel ar fi rămas acolo, pe malul mirosind a luncă de Cremenari, pînă-n zori. Ar fi rămas cu ochii aţintiţi în undele mohorîte, în care se oglindeau stelele. Toate drumurile taberei erau pline de forfotă. Un olăcar, ţinînd torţa fumegînd în stînga, era să dea peste el.

O clipă i-a stăruit în nări mirosul acru al sudorii de cal. Torţa a licărit printre trunchiurile mătăhăloase ale stejarilor, stingîndu-se o dată cu tropotele înfundate ale gonaciului. Cînd a ajuns la focul ridicat de cei din Cremenari, l-a găsit pe Costa Ursu ţinînd în piept un braţ de cetini.

— Le-am adus de-acasă, se ruşină vînătorul, înroşindu-se pînă-n vîrful urechilor. Ia, să mai simţim şi noi balsam de răşină şi de munte.

Moşnenii îşi înfipseseră privirile la rădăcina jeregaiului. Pe-aproape stăteau cetaşii. Cei care mai rămăseseră în viaţă.

Adică Langa, Cebucă și Ricu. Dincolo, în negurișul poienii, toți ceilalți. Se ridicaseră în genunchi să vadă cetinele arzînd.

— Haide, Costo! îl îmbia Cebucă. Așează-te, cneazule!

Costa Ursu a tocmit fiecare creangă, binișor, sfios, parcă alintînd-o. De-ndată, flăcările s-au agățat de cetină, cățărîndu-se cu mii de piciorușe, lingîndu-le cu mii de limbi albăstrui. S-a ridicat un firișor îmbălsămat de fum. Apoi mireasma binecunoscută de rășină a împînzit locul. Moșnenii au tras-o în piept, adînc și lacom. A tras-o și Radu Ghețea. Pînă-n străfundul ființei. Cu ochii închiși, cu sufletul ars de dor... Nici nu știe cînd a-nceput să doinească Costa Ursu. Vorbele cîntecului vin parcă dintr-o depărtare a anilor, învăluindu-l ca o îmbrățișare...

Tu ce plîngi în stîncă,
La umbră adîncă,
Ieși acum din piatră,
Albă, dalbă, fată,
Vie și frumoasă,
Blîndă, răcoroasă,
Cu chip luminos
Și trup mlădios,
Cu păr aurit
Pe umeri leit...
Ieși afar' din piatră,
Să te vad-o dată
Scumpul tău ursit,
Căci iată-l sosit.

Cîntecul s-a topit în el, înfiorîndu-i strunele sufletului. Costa Ursu și-a scos cavalul, picurînd un viers plin de lacrimi. Sulițele lungi, rezemate de frunzare, își pierdeau vîrfurile în întunericul nopții. Cîțiva moșneni își puseseră scuturile căpătîi și priveau cerul, cu mîinile încrucișate sub ceafă.

— O să ne batem pînă-n pînzele albe, se auzi un glas... Numai să ne vedem acasă, slobozi și oameni la rosturile noastre... După jurămîntul de l-am făcut cneazului.

Radu Ghețea a tresărit. Nu știe cine-a vorbit. Dar din flăcările mocnite ale focului i s-a-ntrupat aievea taică-su, cu barbă albă, stropită de sînge, rezemat în paloș, privindu-l crîncen pe sub sprîncenele tufoase.

— N-am uitat, taică... N-am uitat, șopti căpitanul, scuturat de-un fior.

Cavalul și-a urmat spovedania. Peste tabără s-a pogorît liniștea adîncă a miezului de noapte. S-a auzit zburînd greu un ciuhurez. Radu Ghețea a-nțeles că de acum și pînă-n zori, moșnenii au să-și slobodă gîndurile la Cremenari. Și se cuvine ca-n noaptea asta să stea aici, ca unul crescut la sînul satului, ca unul legat de sat prin jurăminte sfinte, ca unul care poartă-n el toată durerea și toate nădejdile pămîntenilor.

2

Secera lunei se sprijinise cu un corn de marginea argintie a unui nor subțire ca un păstrăv și părea că va rămîne acolo, fără să mai asfințească. O boare de răcoare și de pămînt jilav se ridica din lunca Argeșului, mîngîind poienile în care taberile dormeau somnul adînc al faptului de zi. Steagul din vîrful suliței înfiptă în fața cortului domnesc atîrna moale. Vătaful Simion gîdila între coarne cei doi cerbi aduși de cneazul Ghețea, tolăniți la intrare, trăgînd cu urechea la glasul mînios al măriei sale și la cel plin de îngîmfare al lui Kir Albertu. Cerbii dormitau cu ochii întredeschiși, ciulind urechile de cîte ori auzeau vorba răbufnită a voievodului.

— Sumeția o să ne mănînce capul, îndrăzni un paic, rezemat în halebardă.

— Ssst! îl mustră vătaful, ducînd un deget la buze.

În cort ardea o făclie de rășină, zvîrlindu-și lumina pe obrazurile nedormite ale celor de față. Pe-o măsuță de abanos era întinsă charta. Mihai asculta cu fruntea plecată zarva de-o stîrnise căpitanul Albert Kiraly, un bărbat scund, vînjos, cu nas de vultur și frunte înaltă, care bătea cu pumnul în măsuță, făcînd să foșnească hîrtia chărții. Se purta ras, cu mustățile lungi, prelinse pe la colțul gurii. Își ținea coiful cu penaj roșu sub brațul stîng. O armură de cavaler din plăci de oțel, lungă pînă mai jos de mijloc, cu umerar, cotare și mănuși, peste care trecea eșarfa de piele a săbiei, îi venea ca turnată. De cîte ori ridica pumnul, de atîtea ori armura zăngănea metalic.

— Spuneţi-i voievodului — se răţoia el la Radu Buzescu — că noi sîntem aici din porunca serenissimului principe al Ardealului, Moldaviei...

— Ştim, ştim toate titlurile principelui, se burzului Radu Buzescu.

Căpitanul l-a măsurat cu o privire dispreţuitoare, apoi, cu un semiton mai jos:

— Nu putem purta „Bellum omnium, contra omnes"[1]... Această „Misera plebs contribuens"[2], pe care se sprijină voievodul dumneavoastră şi al principelui — adăugă el zîmbind cu subînţeles — înarmată cu furci şi coase, desculţă şi flămîndă, nu este o armată... Refuz să-mi bag arbaletierii şi archebuzierii în focul ienicerilor, numai de dragul setei de glorie a voievodului. Ne retragem în munţi. Îl aşteptăm pe serenissimul principe Sigismund, şi atunci, după cum scrie de astfel şi Francesco de Marchi şi Collado, cu forţe unite...

— Ce tot îndrugă acolo ? se oţărî boierul Barbă Albă, ridicîndu-şi nasul gogoneţ, cu negul bătînd în liliachiu. Ce vrea ? S-o spună răspicat... Măria sa are să ne dea porunci. Asta-i !

Boierii au întors spre Barbă Albă feţele zîmbitoare. Erau acolo grămădiţi umăr lîngă umăr, marele vornic Ivan, marele vistiernic Theodosie Rudeanu, paharnicul Şerban, spătarul Calotă Bozianu, comisul Radu Florescu, postelnicul Preda Buzescu şi marele logofăt Chisar... Mai în fundul cortului, în spatele vrafului de steaguri turceşti luate în luptele de astă-iarnă, stătea banul Sava, înconjurat de cnezii Milivoi, Duşan şi Iosif Bîtă, sloboziţi din robia tătărască, după bătălia de la Şerpăteşti. Dincoace, în spatele lui Albert Kiraly, se afla jupîn Petnahaci, ungurul, signor Vicenzo Bombardier Mantovano, polcovnicul Ocesalsky şi, trecînd de la unul la altul, zîmbindu-le, foindu-se fără să-şi mai găsească locul, boier Dan. Aerul se-ngreunase. Mirosea a botfori şi a trupuri de bărbaţi asudate sub zale.

— Aşa-i ! întări mareţ postelnicul Preda Buzescu. Măria sa îl cinsti pe voievodul Jicmond Bator, slobozindu-l la nuntă, cu daruri de preţ, pe fratele nostru Stroie, dimpreună cu vărul nostru Radu Calomfirescu... S-ar cuveni ca Kir Albertu, care nu-i decît un căpitan de oaste, să nu mai bată cu pumnul înaintea măriei sale, că ne-am putea mînia şi...

Mihai şi-a ridicat mîna, oprindu-l.

— Lasă-l, vel postelnice !... Să auzim de ce s-a-nfierbîntat acest vajnic oştean.

Radu Buzescu a-nceput să tălmăcească spusele căpitanului. N-a isprăvit bine, că iarăşi a sărit Barbă Albă :

— Dă-i dracului de papistaşi şi de iretici, cu ştiinţa lor la război cu tot... Da' ăia de scriseră bucoavnele îi bătură vreodată pe turci, cum îi băturăm noi ?... Fost-au ei la Călugăreni, să vadă cum stau lucrurile şi oştile ?

Boierii de sfat au rîs de-a binelea, mîngîindu-şi bărbile. A rîs aspru şi Mihai :

— Bine a vorbit credinciosul nostru, spuse scurt voievodul. Iubite vere Radule, tălmăceşte-i lui Kir Albertu că porunca domniei mele este să ne batem aici, la poarta ţării... Pînă una alta, ţinurăm Dunărea, ca să se nuntească „voievodul nostru" în pace şi-n tihnă. Oştenii noştri, aşa goi cum sînt, îşi apără satele, vetrele şi pruncii. N-au să primească sfaturi de vitejie de la nimeni, cum nici noi nu dăm sfaturi altora... Munţii ?! Munţii sînt straja de pe urmă... Între Călugăreni şi ei stă ţara... Ţa-ra ! silabisi apăsat voievodul... Ţa-ra !

Steagul albastru cu ciucuri de aur al lui Daud Rheis era agăţat sub creanga în care fumega făclia. Mihai l-a smuls, vîrîndu-i-l căpitanului Albert Kiràly sub nas.

— Uite, viteazule, ce pot desculţii mei ! S-a întors cu repeziciune spre banul Sava, întrebîndu-l turceşte : Război ?

— Război pînă la moarte ! răspunse bătrînul oştean, trăgîndu-şi spada deodată cu cnezii.

— Război pînă la moarte ! tună postelnicul Preda Buzescu, scoţîndu-şi paloşul, urmat de ceilalţi boieri, afară de Dan.

Lumina făcliei scînteia în lamele de oţel, ridicate cu vîrfurile peste capul voievodului. Bufnind, Albert Kiràly şi-a înfundat coiful pe urechi, ieşind în zornăit de pinteni.

*

Preceas de ziuă. Sub poala bătrînă a codrului se-nfiripă o lumină dulce, albăstrie. Cerul a-nceput să-mbobocească tran-

[1] Războiul tuturor împotriva tuturora

[2] Mulţimea săracă, care duce greul dărilor

dafiriu. Graurii fluieră ca nişte pierde-vară tehui şi văduvi. Mirosul reavăn al dimineţii se-ncheagă în valuri grele şi aţîţătoare. O boare de vînt îl primeneşte, aducînd dinspre poiene adierea îmbălsămată a fînului copt. Radu Gheţea ascultă zvoana pădurii şi a taberilor, cu urmele somnului încă nerisipite din cuget. Deodată, dinspre pintenul de deal pe care e ridicat cortul măriei sale, se revarsă în unde metalice glasul limpede al trîmbiţelor. Peste o clipă încep să huruie înfundat dobele cele mari ale oştirii. Linişte. Graurii, înspăimîntaţi, şi-au înghiţit fluieriţa. Iarăşi urcă spre cer chemarea trîmbiţelor, răpăitul dobelor şi pe un ton aspru buciumaşii domneşti vestesc căpeteniile să-şi rînduiască oamenii şi să stea gata la poruncă.

Într-o clipă, Radu Gheţea a sărit în picioare. Tabăra Pădureţului era durată într-o poiană în formă de iatagan, cu straja devale şi vîrful lătăreţ la mijlocul dealului, acolo unde şleaul Călugărenilor se opintea peste o mîncătură surpată de-un izvoraş limpede şi zburdalnic. Frunzarele care adăposteau cîte zece, doisprezece oameni, se-nşiruiau pe trei rînduri, în tot lungul poienii. Între rînduri erau întinse conoveţele. Azi-noapte, nefiind pricină de îngrijorare din partea duşmanului, slobozise caii la păscut în valea Călugărenilor. Oştenii începuseră să iasă din adăposturi, cu ochii cîrpiţi de somn, cu pletele încîlcite şi pline de fîn. Se-ntindeau de le trosneau oasele...

— Hei ! Cetaşii să poftească la poruncă, strigă Gheţea, căţărat pe un trunchi de stejar doborît de vreo furtună, cu o parte de rădăcini încă înfipte în pămînt. Izvorul susura prin preajmă. Iarba din jurul lui strălucea de verde, de bogată şi de proaspătă. O codobatură bătea cu coada într-o piatră, privindu-l c-un ochi mic, cît un picur de cerneală.

— Ulmeşule !... Ulmeşule !

— Aici-s, domnia ta ! răspunse hăulind flăcăul.

— Dă fuga la căpitanii Cocea şi Niculaie şi spune-le să-nşeueze şi să iasă pe steaguri.

Mulţumit de graba cu care moşnenii îşi căutau armele, Radu Gheţea s-a dezbrăcat pînă la brîu şi-ncălecînd firul de apă ieşit din ţîţa dealului, a-nceput să se spele, pufnind pe nări. Tropotele tabunurilor de cai aduse de la păscut răsu-

nau înfundat. Un bondar vrîstat cu miere pe pîntece i-a trecut pe la urechi, bîzîind leneş.

*

Soarele, ridicat peste marginea fumurie a zării, îşi pălea razele de foc pieziş pe drumeagul şerpuitor, presărîndu-l cu pete de lumină. Racea se răsfăţa în şaua înaltă de luptă, privindu-şi cu nespusă mîndrie suliţa de care atîrnase opt turbane albe şi unul verde. Trăgea cu coada ochiului cînd la Gheţea, cînd la Mîrzea şi ţîfnea înciudat văzînd că nu-l iau în seamă. În urma lor se-nşiruiau cele trei căpitănii de roşii domneşti şi tighecenii lui Mîrzea, urmaţi de scutelnicei şi sărăcei. Şeile scîrţîiau, scările izbite una de alta clincheteau vesel. Pămîntul, uscat de arşiţă, răzbubuia sub miile de copite care scormoneau praful, ridicîndu-l în valuri groase şi-năbuşitoare. Tăunii le dădeau tîrcoale, zbîrnîind îndîrjiţi. Cîte-o pală de soare strecurată prin frunziş cădea pe vîrful luciu al suliţelor sau pe prapurele în formă de coadă de rîndunică, jumătate roşii, jumătate albastre. Caii începuseră să asude. Văzduhul, îmbibat de zăpuşeală, de praf şi de musculiţe, atîrna între crengi, ca o perdea îmbîcsită şi mucedă.

— Mi s-a lipit cămaşa de spinare, bodogăni Racea. Apoi izbucni mînios : Unde-ai fost azi-noapte, pramatie de sfinţişor ? Ai ? De ce n-ai venit să-l punem cu botul pe labe pe Belzebuthul ăsta de mîrzac, care nu vrea în ruptul capului să scrie în terfelogul lui împuţit despre vitejiile mele şi despre turbanul ăsta verde de paşă, pe care l-am luat, o dată cu tigva, în războiul de la Ruşi ?... Bă uriţilor, oricît mi-aţi tăinui voi vitejiile, ele tot au ajuns de pomină... Eu...

— Vezi să nu crăpi ! îl împunse Mîrzea, mîngîindu-şi mustăţile.

Racea s-a dezumflat, descheindu-şi toate copcile de la coantăş.

— Off, nemernicilor, se tîngui el... Vă prorocesc că măria sa are să ne despartă, ca să luăm iudele între noi. Beliţi ochii, puişorilor, să n-o şteargă veliţii la Sinan cu cuşmele în vîrful suliţelor şi să rămîneţi cu coastele goale.

— Ţi s-a urcat năduful la căpăţînă, rîse Gheţea.

— Fecioaro şi neprihănitule... Să vezi ce-o să ne mai fiarbă creierii, pînă cînd s-o mîntui cu numărătoarea şi cu toc-

meala... Apoi, încruntîndu-se: Să lăsăm gluma... Nu știu cum ne-o rîndui măria sa, da' oriunde-am fi, să băgăm de seamă. Mie, unul, mi-e teamă de Dan... Ce dracu' nu l-o fi căsăpit pînă acum?! Tătărașule, să dai terfelogul la căruța muierilor. Dacă m-or hăcui, să scrii acolo cîteva vorbe bune despre Racea... Și înțelepciunea asta, pe care-o simt că-mi umflă capul de cîteva zile: „Dreptate n-a fost nicicînd și n-are să fie nicicînd pe pămînt. Cel tare îl cronțăie pe cel slab la vreme de pace, iar la război îl vîră înainte, ca să-i apere pielea burdușită cu osînză". Iată că de spaima turcului iudele ling mîna măriei sale... Asculți, tătărașule? pogorî el ochii din cer.

— Ascult, înțeleptule!

„Iudele ling mîna măriei sale, ca niște lupi pocăiți, dar în ascuns așteaptă noroadele să le cadă plocon și să le ia blana. Noroadele sărăcesc, se-mprăștie în patru vînturi, sîngerează pe brazdă și apoi, sleite, își vîră capetele în jug. Iar noi, trei căpitani de oaste, ne cătăm sufletele în Sodoma asta și poate n-o să le găsim nici în vecii vecilor! Ne luptăm ca vitejii, da..."

Un olăcar a țîșnit pe după un cot, gata să-i izbească cu pieptul fugarului. Pe fața plină de praf, sudoarea îi brăzdase urme cenușii.

— Îndemnați la trap. Într-o mică de ceas, roșii să fie la steagul albastru, cu paloș de aur, al vel paharnicului Șerban, strigă el, ridicîndu-și calul pe picioarele dinapoi.

— Și tighecenii? întrebă Mîrzea.

— Nu știu, zvîrli peste umăr olăcarul, care dăduse dosul în goana-goanelor, lăsînd în urmă nori alburii de colb.

— Deseară, căutați-mă! spuse Racea. Mă duc să-mi iau ferentarii. Tătărașule... Îl amenință pe Mîrzea cu degetul și, dînd pinteni, porni la trap mare, cu turbanele fîlfîind și cu vîrful suliței fulgerînd.

*

Popa Stoica din Fărcașele Romanaților, călare pe-un cal flocos, roib, cu piciorul drept dinainte alb pînă-n genunchi, alerga de colo, colo, prin fața șirurilor de glotași, împroșcîndu-le cu detunetul glasului și amenințîndu-le cu crucea.

— Bă desculților, bă Iovilor, intrați în tocmeală de oaste, că mă faceți de rușine înaintea măriei sale! Nu vedeți, mă săracilor, că-s lic de apă, de cînd vă tot descînt?

Ca la trei mii de cojani, care se strînseseră în tabără la chemarea de obște risipită peste țară de dangătele înspăimîntate ale clopotelor și de olăcarii domniei purtînd flamuri însîngerate, se așezau pe cincisprezece rînduri, în aripa dreaptă a liniei a doua de bătaie.

— Ei, sfinția ta! se auzi un hîtru, dintre șiruri. După război, te face măria sa mitropolit, de ne zorești atît?

Glotașii au rîs mînzește, ridicînd spre popa Stoica fețele supte de foame, cu bărboaiele ca măturile.

— Dacă te prind care ești ăla, de-ndată te spovedesc, se umflă popa în șa. Baltagele și ghioagele să iasă în rîndul din față. Sînt arme sfinte și bătrîne. Coasele și furcoaiele, în rîndul al doilea, al treilea și al patrulea, că le văd multe...

— Coasele și furcoaiele, în rîndul al doileaaa!...

— ...și al treileaaa!

— ...și al patrulea!

Strigătele cetașilor se pierdeau spre aripi, ca duse de vînt. În fața glotimei, ca la o sută și ceva de pași, scînteiau coifurile și platoșele boierilor mazîli. Popa Stoica și-a întors calul spre linia întîi de luptă, ridicîndu-se în scări, să vadă cam unde bate cugetul voievodului. Pe el, cu gloatele, l-a rînduit în spatele mazîlilor. Nu și-a putut stăpîni un oftat plin de pizmă. Caii frumoși ai boierilor, cu crupele lucind în soare, joacă în frîie, nechează, se aude de aici cum își mușcă zăbalele și cum scormonesc pămîntul cu copitele. Frumoasă oaste. Toți cu sulițe lungi, cu paveze, cu pene la coifuri. În frunte flutură steagul galben, pe care stă zugrăvit ursul boierului Barbă Albă. De cînd se oștește, a-nvățat să cunoască toate flamurile boierilor. În stînga mazîlilor intră chiar acu, făcînd să duduie pămîntul, căpitănia de roșii a Rușilor de Vede, în frunte cu vel paharnicul Șerban și căpitanul Nicolaie. Mai departe, spre mijloc, nu vede. Caii aștern fînațul la pămînt. Coantășele roșilor par maci răsăriți în prag de august. În dreapta, mazîlii au jumătate din pedestrimele de darabani, deasupra cărora se ridică steagul verde al comisului Radu Florescu, pe care e zugrăvit un armăsar gonind slobod, cu coama în vînt...

O boare uscată se scurge lin dinspre miazănoapte, înfiorînd praporele de la sulițele călărimilor. Locul de cătare s-a umplut de tropote, de zăngănit și de rînchezat. Pe buza dealului au răsărit zaporojenii. În urma polcovnicului călărește un cazac scund, cu tuiul, apoi vin doboșarii, cu dobele petrecute în stînga și dreapta oblîncului. Boarea alintă moțurile căzăcești, ieșite de sub cușmele cu fundul roșu. De sus, din creastă, acolo unde se zbate lin steagul mare al țării, trîmbițele își varsă chemarea lor aspră. Popa Stoica se uită cu coada ochiului la glotașii săi. Oamenii s-au tocmit după poruncă și acum așteaptă liniștiți și tăcuți, rezemați în arme. Prea puțini au sumane de război. Și-au încins cămășoaiele cu coajă de tei, cu capete de frînghie, cei mai avuți cu bete. Însă furcile, coasele și țăpoaiele de carpen se ridică spre cer ca o amenințare mută și necruțătoare... În vara trecută, Vătău s-a purtat ca un heruvim ! Iar el a ridicat rumânimea Romanaților și a prădat peste Dunăre toată iarna. Cum s-o mîntui războiul, fărcășenii au cu ce să se răscumpere. Nu se poate ca voievodul să nu țină seama de faptele lor. Iată că l-a făcut agă peste gloate, și gloatele astea le-a așezat în aripa dreaptă. Se cheamă că și-a pus nădejde țapănă în ele, deopotrivă în sfinția sa... A rîs de unul singur, scuturîndu-și capul de zimbru. Călărimile băniei și-au ținut caii numai cu fînul și ovăzul ascuns de fărcășeni. Și pe asta are să i-o aducă aminte măriei sale...

În locul gol din aripa stîngă a gloatelor intră în liniște jupîn Ștefan Petnahaci ungurul, cu deliii și beșliii, iar în dreapta se grăbesc ferentarii.

— Hei popo ! Smerește-te și veselește-te că-ți apăr coastele, răcni căpitanul Racea, trecînd spre linia întîi cu fustașii, legănîndu-și măreț sulița cu turbanele ajunse de pomină.

— Să nu dai înapoi, diavole, că-ți înfig furcile în turul nădragilor.

Racea a rînjit, arătîndu-i dinții. Ferentarii au lăsat fușturile la picior. La capul drumeagului dinspre Stănești s-a ivit compania jupînului Nikolaus Theil. Dobele răpăie rar și apăsat. Căpitanul neamț își călăuzește oamenii, printre cele două șiruri de luptă, către aripa stîngă a oștirii. Lefegiii calcă țapăn, cu privirile ațintite înainte. Soarele fulgeră puzderie de raze în platoșele și în coifurile lor grele de oțel. Pungulițele cu

pulbere și cu plumb le joacă încolo și-ncoace, agățate de eșarfele de piele.

Popa Stoica îi privește cu ochii mijiți, dărăcindu-și bărboiul. Țevile archebuzelor se leagănă ca la un semn fermecat. Un corn se tînguiește lung și înfiorat lîngă cortul de mătase al voievodului.

3

Aburi străvezii pîlpîiau pe marginile fumurii ale zărilor. Căldura se rostogolea peste streașina codrului, plecînd capetele fînațelor la pămînt. Graurii tăcuseră. Un singur uliu săgeta albăstrimile, fără urmă de nor, rotind în cercuri largi deasupra luncii Neajlovului. Mihai ieșise în vederea oștilor, pe coama vălurită care le ascundea vederii dinspre Călugăreni. Să fi trecut de prînzișor, cu o mică de ceas. Îl urmau doar vătaful Simion și Caloian, bătrînul hotnog al vînătorilor călări. Voievodul purta gugiumanul străpuns de plumbul emirului Baki, peste coantăș o platoșă ușoară de Damasc și pe umeri mantie de mătase sîngerie, țesută cu vulturi de aur. Nădragii albi din stofușoară frîncească intrau mai sus de genunchi în carîmbii galbeni ai cizmelor înalte și moi, de luptă. S-a oprit la mijlocul oștirii, cu topuzul de aur înfipt în cingătoare, petrecîndu-și ochii deasupra șirurilor tocmite așa cum poruncise. Între el și oaste se-ntindea un coborîș lin, lat ca de trei, patru sute de pași. La un semn al hotnogului Caloian, zece vînători călări așezați sub niște răchitiș au dat pinteni, încercuindu-i de-aproape.

Mihai s-a ridicat în scări. În stînga Copăcenilor se văd sticlind oglinzile Argeșului. Dincolo de sat stă tăbăruită gloata de căruțe a negutătorilor din București, a celor din Ardeal și din Lehia. Umblă pe urmele lui, ca niște corbi nesătul. Ar vrea să privească spre locul unde-l știe așezat pe Kir Albertu. Inima îi bătea îndesat și furios... Dacă Radu Buzescu... ? ! Și-a smucit fruntea. Nu și-a putut stăpîni un oftat de ușurare. În fața corturilor albe și a liniei de căruțe care ferecă tabăra se-nșiruie ca un lanț, chiar pe locul poruncit, oastea împlătoșată și strălucitoare a căpitanului ungur. În aripa ei stîngă fîlfîie steagurile lui Radu Buzescu și vel logofă-

tului Chisar, iar în spate, abia văzută, se ridică flamura Danului.

Şi-a şters fruntea cu mîneca coantăşului, întorcîndu-şi ochii asupra trupului hărăzit pentru izbire. Un zîmbet de mîndrie i-a-nflorit pe buzele arse de căldură, luminîndu-i faţa smeadă, pîrlită de vînturile cîmpurilor de luptă. Tot ce are ţara mai falnic şi mai vitejesc stă astăzi nemişcat în rîndurile oştirii, cu ochii aţintiţi la el. Simte miile de priviri în adîncurile lui, le simte întrebările mute, după cum le simte şi nădejdile. A oftat uşor, încercînd să-şi limpezească ochii de pîclişul subţire al unor aburi de lacrimă. Dacă nu s-ar stăpîni din răsputeri, ar descăleca şi-ar săruta pămîntul, să-nţeleagă oştile toată dragostea pe care le-o poartă...

...Nu se poate ca fălosul Sinan Paşa să nu se lase amăgit de tocmeala lui de război. Are numai două linii de luptă şi fiecare linie, de departe, pare nespus de subţire. Iată cu ce vrea el să oprească aici, la Călugăreni, puhoaiele Aliotmanului. Cu aceste două brîuleţe. Cel din faţă, strălucind pe alocuri din chivăre şi din platoşe, cel din spate, arătînd ici, colo, în faţa căpităniilor, coiful vreunei căpetenii. Şi-a scărpinat barba clătinîndu-şi gugiumanul. E adevărat că n-are oşti ferecate în oţel, dar le are ferecate în ceva mult mai tare decît oţelul. Dorul de răzbunare şi setea de slobozenie... Privirea i s-a limpezit, arătîndu-i părţile slabe ale tocmelii, ca şi pe cele tari. În aripa stîngă a liniei întîi a pus compania de puşcaşi nemţi, întărind-o în linia a doua cu darabanii vel vistiernicului Theodosie Rudeanu. Nemţii au să puşcărească în linişte, cu mare pagubă pentru turci, însă atunci cînd vor fi strîmtoraţi, vor da înapoi. Ei se bat pentru leafă. Darabanii au să-i împingă înainte. Are încredere şi-n oşteni, şi-n vărul său Theodosie. Compania stă în rînduri parcă trase cu sfoară. După ea vin darabanii vel vornicului Ivan. Hainele vinete întunecă partea aceea de fînaţ. Sînt pedestrimi vechi, cu slobozenii moştenite din tată-n fiu, cu duhul războiului înfipt în sînge. În linia a doua a pus, după cererea celor doi boieri, nemoteniile acestora, cu oştile de pe moşiile lor. Sînt oameni nededaţi cu harţul, însă făloşi de rangurile cumetrilor. Păcat că n-au decît suliţe şi pavăze ! Stau în rînduri, anapoda. Cel din urmă steag de pedestrime al aripii stîngi e alcătuit din haiducii banului Sava. Sînt acolo bulgari, greci şi sîrbi, care-au bîntuit de cîţiva ani

oştile turceşti, înarmaţi cu săbii şi suliţe. Oşti tari prin cugetul lor. Se vede barba albă, de patriarh, a banului Sava, ridicată spre el. I-a slobozit pe mulţi din robia tătărească şi au să-i fie mulţumitori, luptîndu-se ca leii. Au la spate sotniile de cazaci pedeştri, armaţi cu sîneţe. Se vor îndemna unii pe alţii şi vor sprijini de minune steagurile de călăreţi, înşiruite spre mijlocul liniei. A încercat să-şi aşeze steagurile şi după puterea armelor, dar mai ales după cum cerea locul de luptă şi credinţa căpeteniilor. Acolo unde era pricină de bănuială în linia întîi, linia a doua avea neapărat oameni de credinţă. Nici n-a amestecat lefegiii. I-a pus după neam şi feleşag, să se îndemne în acelaşi grai, şi i-a strîns între pămînteni vîrtoşi. În dreapta banului Sava îşi joacă armăsarul lîngă steagul Pădureţului căpitanul Radu Gheţea. Acolo începe oastea în care-şi pune toată nădejdea. Pintenul de fier al tocmelii, cu care va sparge rîndurile lui Sinan, şi dacă i-o ajuta Dumnezeu, le va îneca în ruşine şi-n bălţile Neajlovului. Roşii Pădureţului i-a întărit în linia a doua cu sotniile de zaporojeni călări, sub buzduganul viteazului polcovnic Ocesalsky... Şi-a ţinut multă vreme privirea pe suliţele lungi ale roşilor, rînduite una lîngă alta ca o mare blană de arici, ca şi pe coantăşele de toate culorile ale cazacilor. Pe undeva, prin preajmă, un greiere, adormit de zăduf, ţîrîia moale şi ostenit. Caii călăraşilor domneşti ai vel spătarului Calotă Bozianu începuseră să se frămînte neliniştiţi de împunsăturile tăunilor. Aici era chiar miezul tocmelii. În linia întîi se înşiruiau, după călăraşi, sărăceii, tighecenii şi scutelnicii, sub porunca lui Mîrzea, pe care după război îl va boieri, ca pe un adevărat credincios şi viteaz. În linia a doua stăteau lipcanii vel postelnicului Preda Buzescu, alături de oştile încălărate ale băniei, sub porunca banului Mihalcea. Cei doi proaspeţi cumnaţi se vor viteji şi nu vor uita să-i amintească de faptele lor... Asta o ştie prea bine. Se mîhneşte că nu-l are în luptă pe Stroie. O sabie care mîine ar preţui o avere...

— Măria-ta ! îndrăzni hotnogul Caloian să-l rupă din gînduri.

— Ce-i ? tresări Mihai, fără să-şi mute privirea de la oştire.

— Gîndesc că se arată oştile turceşti...

Voievodul s-a uitat la umbra steagului, care se scurtase peste măsură, apoi s-a întors domol spre miazăzi-apus, acolo

unde sabia goală a hotnogului împungea zarea. S-a ridicat în scări, cu mîna streaşină la ochi. Peste codrii de la Stoeneşti, în depărtarea tremurătoare şi plină de aburi, se-nfiripa ca o părere un nor străveziu de praf. Un val de căldură i-a năpădit obrajii. Cerul gurii i se uscase iască. Inima începuse să-i bată rar, din ce în ce mai rar. Palmele, care strîngeau dîrlogii, i se umeziseră. Buza de sus s-a brobonit cu zeci de stropi mărunţi şi săraţi de sudoare...

— Vine pe unde-l aşteptam cu toate nădejdile, îi şopti el răguşit, hotnogului.

Bucuria îl făcea să freamăte. Nu-şi mai găsea locul în şa. Abia atunci urechile i s-au deschis cu un pocnet, lăsînd să pătrundă în el toate zgomotele cîmpului. Greierul ţîrîia parcă înviorat. Auzea limpede tropotul pe loc al miilor de cai, rînchezatul de chemare şi nelinişte, clinchetul armelor şi, ca un răsuflet al fînaţului şi al codrilor, răsufletul liniştit, potolit, adînc, al pedestrimilor. Totul trăia nespus de viu, nespus de limpede împrejurul lui. O ciocîrlie grăsuţă şi înfoiată s-a ridicat dintre spicele zvelte şi mlădii ale ierburilor, chemînd soarele cu viers plin de foc. În aceeaşi clipă au izbucnit clopotele trase de străjile lăsate în Stoeneşti şi în Uzunu. Dangătele rare de aramă s-au rostogolit prin văzduhul greu de atîta zăduf, rămînînd multă vreme aninate în coama stejarilor, ca apoi să se piardă în lunca verde a Argeşului. Oştile au amuţit. Feţele bărboase s-au întors spre locul unde părerea de nor se-ndesea din ce în ce, atîrnînd deasupra zării ca o ciupercă uriaşă şi cenuşie. Curînd, din Stoieneşti şi din Uzunu au ţîşnit limbi lungi de flacără şi nori negri de fum. Miile de suliţe s-au clătinat, ca un codru bătut de vînt:

— Vin turcii !... Vin turcii !

Ramătul s-a-ntărit, a prins cheag, s-a-ndesit, apoi s-a tălăzuit umplînd toată poiana !

— Vin turcii !...

Mihai şi-a plecat urechea căutînd să prindă înţelesurile adînci ale furtunii. Numai aşteptare, numai ură, numai încrîncenare... Şi-a smuls topuzul de aur de la brîu şi l-a fulgerat în soarele amiazului de august. L-a jucat pe Sultan pe coama priporului, apoi s-a-ndreptat spre aripa stîngă a oştirii, într-un galop scurt, încordat, cu mantia purpurie fîlfîindu-i în urmă, cu platoşa scînteind. Cele şase mii de piepturi bărbăteşti

au izbucnit într-un singur strigăt de slavă şi de bucurie:

— Trăiască măria sa !... Trăiască !...

Roşii îşi ridicaseră cuşmele în vîrful suliţelor, cazacii în vîrful săbiilor, gloatele vînturau coasele şi ţăpoaiele. „Ziveo Mihai vojvoda", se amesteca cu „slava" chiuită de zaporojeni, trîmbiţele oştirii sunau metalic şi limpede, buciumaşii răspîndeau vestea că măria sa voievodul îşi începuse cătarea cea mare, caii fremătau abia stăpîniţi în frîie, steagurile boierilor se-nchinau rînd pe rînd.

Numai compania jupînului Nikolaus Theil înlemnise cu archebuza la picior, cu privirea înfiptă în coiful rîndului din faţă, cu fălcile încleştate. Uliul care se rotise deasupra Neajlovului, speriat de ramăt, s-a lăsat pe-o aripă, săgetînd văzduhul spre Hulubeşti. Poiana mirosea puternic a sudoare de cal, a curelărie şi a oţel încins.

4

Olăcarii, culcaţi pe oblînc, duceau porunci pe la hotnogi. Boierii goneau spre cortul voievodului. Conduse spre locurile de tabără, steagurile de călăreţi făceau să duduie pămîntul de ropote.. Căruţele vistieriei, cu vistiernicei cocoţaţi pe sipetele de bani, ţinînd catastifele subsuoară, se-ndreptau scîrţîind spre steagurile de lefegii, urmate de căruţele slugeriei, peste loitrele cărora atîrnau picioare şi pulpe sîngerînde de viţei proaspăt beliţi. Deasupra bîzîiau roiuri de muşte verzi de hoit. Carele grele ale păhărniciei, străjuite de păhărnicei înarmaţi cu buzdugane şi harapnice, urcau în opinteala boilor pe şleaul de la Copăceni. Butiile mari de vin, proptite ţapăn între popi de stejar, erau acoperite cu frunzet umed de salcie.

În faţa cortului căpitanului Nikolaus Theil, al doilea vistiernic aşezase o masă de brad, pe care pusese patru pungi din piele de capră, cetluite cu inelul vel vistiernicului. Lefegii se-nşiruiseră într-o coadă lungă, care se pierdea printre celelalte corturi. Îşi scoaseră platoşele, agăţîndu-şi-le de ţevile înfierbîntate ale archebuzelor. Jupîn Theil tocmai se pregătea să-l strige pe sergentul Fronius, în vreme ce un diac somnoros, pe nasul căruia se aşezase o muscă, îşi ascuţea pana de gîscă, cînd s-a oprit în goană, la cîţiva paşi de ei, logofătul Udrişte, urmat de un trîmbiţaş. Trîmbiţaşul a sunat „fiţi cu băgare de

seamă", apoi logofătul a strigat poruncile voievodului, într-o nemţească îndulcită :

„Către compania domnilor archebuzieri de Styria. Vă facem cunoscut că după luptă senioria mea a hotărît să vă atribuie un premiu de douăzeci de aşpri pe zi, vreme de zece zile, pentru fiecare domn archebuzier şi cîte douăzeci şi cinci de aşpri pentru fiecare domn sergent şi artificier."

— *Gut, sehr gut !* [1] mormăiră mulţumiţi lefegiii.

„În acelaşi timp, vă fac cunoscut că orice ceartă între dumneavoastră sau cu ceilalţi oşteni ai noştri, în care se vor întrebuinţa armele, va fi pedepsită pe loc cu spînzurătoarea. Aceeaşi pedeapsă se va da acelora care în timpul luptei vor părăsi rîndurile, spre a jefui morţii."

Domnii archebuzieri styrieni l-au privit pe logofăt chiorîş, pipăindu-şi garda săbiilor.

— *Achtung !* le-a strigat căpitanul Theil, scoţîndu-şi coiful şi ştergîndu-şi fruntea lac de apă cu o batistă nu prea curată.

„Pentru buna dispoziţie a bravei companii de archebuzieri, am hotărît ca astăzi să i se distribuie, peste hrana zilnică, patru viţei şi un butoi de vin. Vă doresc petrecere plăcută, şi mîine, în zori, să vă acoperiţi de laurii victoriei"...

La semnul logofătului, trîmbiţaşul a sunat din nou, apoi, fără să mai aştepte, cei doi călăreţi s-au îndreptat în galop spre bivuacul unguresc.

— *Kolossal !...* rîse mulţumit sergentul Fronius, arătîndu-şi dinţii mari de cal. Bere, carne, vin, solde şi premiu. Dacă ne-ar da voie să vizităm şi femeile rămase singure dincolo de apă, pe Dumnezeul meu, m-aş înrola în slujba principelui pe toată viaţa.

— Şi noi, şi noi ! strigară înveseliţi ceilalţi lefegii.

— *Mein Gott, lieber Fronius !* [2] îl ameninţă Nikolaus Theil, cu arătătorul lui îngălbenit de tutun. Ştiu că ai să te-mbeţi ca un porc şi atunci ai să alergi după femei. Femeile acelea sînt rele de gură şi au bărbaţii prin preajmă... *Lieber Fronius*, mă tem pentru beregata ta... Tare mă tem, dragul meu *Schwein von Bayern* [3] şi mult te-aş pofti să predai sabia şi archebuza compatriotului dumitale, locotenentul Wolfgang Hädl.

---

[1] Bine, foarte bine !

[2] Pe Dumnezeul meu, dragă Fronius !

[3] Porc de Bavaria

Sergentul a mormăit o înjurătură, privindu-l pieziş. Ridicînd din umeri a neputinţă, căpitanul Theil l-a împuns cu cotul pe vtori vistiernic, făcîndu-i semn să-nceapă plata.

*

De lîngă cortul lor, Radu Gheţea privea în lungul unei rarişti care cobora pe umărul dealului cum se scurg spre Comana cei trei sute de puşcaşi unguri duşi de căpitanul Cocea să străjuiască aripa stîngă şi spatele oştirii. Soarele, trecut dincolo de amiază, cernea prin frunzişul stejarilor o ploaie măruntă de lumină aurie, poleind chivărele şi buza ţevilor de archebuze. Puşcaşii s-au înfundat în codru. Se vede treaba că vajnicul Cocea va scurta drumul, pe vreo potecă de el ştiută. Cu toată stăpînirea de sine, cu toate c-ar fi vrut ca-n după-amiaza asta să stea de vorbă cu el însuşi, nu s-a putut ţine de-o parte de freamătul care-i cuprinsese pe toţi cei apropiaţi şi dragi, simţindu-l cum îi pătrunde în sînge ca o băutură dulce şi ameţitoare.

— Iară a spălat putina sfîntul Sisoie ! detună glasul lui Racea. Pe barba lui Sinan, dacă nu-l îndop cu o grămadă de ghionţi. Hei, Radule !... Radule !

— Căpitane !...

— Cneazule !

A ieşit din spatele cortului, zîmbind.

— Ce vreţi ? întrebă el, rotindu-şi privirea peste toată omenirea adunată în jurul lui Racea. Căpitanul stătea pe şa asemeni unui paşă, meremetisind la suliţa cu turbane, cărora le atîrna tot felul de ciucuri împletiţi de Măriuţa din fire de ibrişin. Uriaşul s-a oprit din lucru, privindu-l cruciş.

— Nu mai face pe nagîţul ! Vitejii ăştia nu se-nţeleg cu domnia sa, logofătul Mîrzea, cum să le scrie diatele. Nu mă-nţeleg nici eu... Încearcă tu !

— Aşa-i ! întăriră cei de faţă.

Adică domniile lor curtenii Răzbici, Hristache Dumnezău, Simion Lehaciu, Constantin Sitaru, Ion Fătu şi Pătru Duh, care-şi sticleau ochii şi-şi înfoiau mustăţile asupra terfelogului peste care trudea căpitanul Mîrzea, încondeind nişte slove cu nespus meşteşug. Pităriţa Elena apăra de muşte capul bucălat al ibovnicului cu o frunză de lipan. Terfelogul cu pricina era pacostea tuturor popasurilor şi tuturor taberilor. Mai ales aducea zurbală între pisarul şi stăpînul lui şi-ntre Racea. De obi-

cei, lucrurile se-ntîmplau cam așa... După lupte, și slavă Domnului că s-au ținut lanț, se adunau în cort, muierile pregăteau de-ale gurii, Mîrzea scotea terfelogul și Racea se-ntindea, strîmtorîndu-i pe toți, iar după ce se isprăvea, începea să se înfoaie, poruncind fără putință de împotrivire :

— Scrie !... Eu, căpitanul Mîrzea, martor fiind fratele meu de cruce căpitanul Ghețea, încă adeveresc că la războiul de l-am bătut cu cîinii de păgîni la locul de se cheamă — urma numele tîrgului sau satului — n-am văzut bărbat mai viteaz, mai neînfricoșat, mai înțelept, decît...

Mîrzea scria încruntat, cu vîrful limbei scos, plecînd capul cînd pe-un umăr, cînd pe altul. Racea poruncea pînă ostenea, apoi venea uscatul cernelii, cu nisip și litania :

— Eu, căpitanul Mîrzea, martor fiind fratele meu de cruce căpitanul Ghețea, încă adeveresc că măria sa ne-a dus ca pe un spulber asupra vrăjmașilor vieții și ne-am răcorit noi în aburi de sînge de toate durerile și întrebările noastre, tăind ai noștri ca la atîtea mii de capete... Scrisă în seara de atîta, locul taberei fiind acolo și acolo, pisar însăși credința mea... S-ar adăuga laudele și sfruntările unui căpitan fără păr pe cap, Racea pe nume, care spune că el a purtat tot războiul...

De aici începea sfada. Racea blestema, pufăia și holba ochii, Mîrzea zîmbea mîțește, închidea terfelogul așezîndu-și-l sub cap și se culca. Noaptea, la lumina puțină a lumînării, Racea îl fura, slovenea lacom cele scrise, grohăia mulțumit, mai adăuga cîteva șiruri strîmbe și apăsate, apoi adormea răsuflînd ușurat.

...Jos, în poiană, moșnenii învîrteau în sulițe, deasupra mormanelor de jeratic, vițeii dăruiți de slugeria domnească. Mirosul plăcut de carne friptă începuse să se ridice pînă aici, în coama dealului. Caii, cu traistele de ovăz petrecute pe după cap, ronțăiau la conovețe, șficuindu-și coastele cu vîrful cozilor. O parte din moșneni dădeau tîrcoale carelor cu băutură. Undeva, sub frunzar, începuse să zbîrnîie o cobză. Căruța muierilor stătea trasă sub stejar, cu oiștea vîrîtă pînă-n gura cortului. Măriuța lăsase împletitul ciucurilor și-și făcea de lucru la un butoiaș pîntecos, cercetîndu-i canaua. Jupîn Războici se strecurase alături, încurcîndu-și mîinile pe unde nu trebuia. Două palme trase din zbor i-au zvîrlit cușma cu fund de mătase în iarbă, descoperindu-i țeasta rasă.

— Scrie ! spune Racea, fără să-și ridice ochii. Iar pe cei ce vor rîvni la muierile altora, îi vom spîrcui, le vom jumuli mustățile și-i vom tăbărci, pînă cînd își vor da duhul.

Soții jupînului Războici au rîs într-un dinte, amenințîndu-l toți trei cu pumnii. Jupîn Războici s-a-ntors la locul domniei sale, plin de ispășire și de pocăință.

...Sus, la cortul căpitanilor, se-ncinsese un pui de chef rumeior, îndulcit de ființa împlinită și atrăgătoare a muierilor, pipărat de glumele lui Racea și ațîțat de rachiașul galben și uleios, adus de Măriuța de la căruță. Se adăugaseră oaspeți noi, starostele Muștil, Gheorghe din Drăgoiești, îmbrăcat în caftan de aba, Tocsabă, căzut chiar atunci de la tabăra negustorilor, căpitanul de roșii Niculaie, care ofta cu ochii ațintiți la pitărița Elena, și mai presus decît toți, cneazul Berivoiu, lac de apă, cu pielița roșie a obrajilor întinsă, gata să plesnească și cu semnele bătrîneții înfipte adînc la colțul ochilor și-n caierele aproape albe ale mustăților.

Jos, în poiană, umbrele după-amiezii tîrzii se lungiseră pînă-n șleaul Călugărenilor. Un nai își fluiera dorurile, îngînat dulce de o lăută. Oștenii se strînseseră cete, cete, pe sate și cumetrii. Stăteau tologiți și taifăsuiau. Zvoana domoală a glasurilor răsuna ca un zumzet îndepărtat de prisacă. Armele erau agățate în crăcanele de lemn, înfipte în preajma frunzarelor. Radu Ghețea, așezat pe oiștea căruței, privea neclintit la norul cenușiu care se apropiase de ei, îngroșîndu-se și înnegrindu-se cu fiecare ceas scurs. Veselia fîrtaților și a celor veniți în ospeție era o veselie adevărată, nu însă fără urme de tristețe. Iată !, de pildă, pe cneazul Berivoiu, singurul dintre bătrînii vulturi ai plaiurilor rămas în viață. Bea zdravăn, i s-au umflat vinele de pe frunte, da' nu uită să verse cîte-un strop din fiecare ulcică și să mormăie numai pentru el :

— Să fie de sufletul răposaților...

Muștil, cu un ditamai iatagan la șold, își bălăngănea căpățîna lățoasă, spunînd într-una :

— Greu, fraților !... Greu !

— Ce-i așa de greu, staroste ? tună Racea, sculîndu-se în picioare cu pocalul în mînă. Hei ! Bă moșnenilooor ! chiui el de hăuliră codrii. Roșii Pădurețului au întors capetele, mirați. Bă moșnenilor, iaca beau o cupă pentru voi ! Să nu vă dați,

băăă ! Să-i snopim pe păgîni, uricioşilor !... Să luaţi-aminte la mine, măăă !

— Luăm la căpitanul nostru ! răspunse un glas.

— Aşa-i ! bubui poiana.

— Da' să trăieşti şi domnia ta şi să mai adaugi măcar un turban !...

— Mocani ! se zbîrli Racea, dînd pocalul peste cap.

În aceeaşi clipă au răsunat tropote, şi patru ţărani flenduroşi, călări pe păr, mînîndu-şi gloabele cu căpestrele, s-au arătat la poala dealului, venind dinspre Călugăreni.

— Beţi şi vă veseliţi, strigă unul moşnenilor, îndăluind la pas. Ce vă pasă ? ! Satele voastre sînt sub scutul muntelui... La al nostru îi puserăm foc... Ia, acuşica îi dădurăm foc...

Moşnenii s-au bulucit în jurul lor, aţinîndu-le calea. Cei de lîngă cortul căpitanilor au întins urechile.

— Turcii au ajuns dincolo de Padina Şerpăteştilor !

— De unde sînteţi ?

— Din Buturugari !

— Un' vă duceţi ?

— La măria sa !

Tăcuse şi naiul, şi lăuta. Moşnenii le-au făcut loc. Cojanii au urcat la deal, închinîndu-se căpeteniilor, din mers.

— Timofte !... Nu mă mai cunoşti, mă omule ?

Cel ce strigase la moşneni şi-a întors faţa suptă de suferinţă, uitîndu-se lung la Racea. Gloaba pe care călărea se oprise nestrunită, trăgîndu-şi sufletul. Era toată numai spumă. Burta îi atîrna ca o butie. Omul a sărit jos, împleticindu-se, a-ngenunchiat în faţa lui Racea, căutînd să-i sărute mîna. Avea cămaşa murdară de funingine.

— Cum să nu te cunosc, domnia ta ? ! Mă scăpaşi din ghearele ciohodarului Petrea, ca să dau satul pe mîna păgînului ! ? Doamne, Dumnezeule, unde-om avea noi loc sub soare, căpitane ? întrebă el plin de obidă... Unde ? !

— Dacă nu ni-l facem cu sabia, n-o să-l avem nicăirea, Timofte ! răspunse Racea.

Radu Gheţea a-nţeles că fratele său e înduioşat şi plin de amărăciune.

— Aşa zicem şi noi, domnia ta. Ne-am pus foc satului, da' abia aşteptăm să mîncăm cu dinţii din carnea păgînului. O

să-l zobim aşa cum ne-a zobit el inimile... Parc-am fi cîini, nu oameni...

— Greu, fraţilor !... Greu !... se tînguia într-una Muştil.

*

Cebucă a trecut devale cu o căruţă a şătrăriei plină cu maţe de peşte pentru corzi la arce. A oprit-o în dreptul lor, lăsînd să se dea jos un bărbat voinic şi o muiere frumoasă. Bărbatul şi muierea s-au închinat către toţi, apoi s-au mai închinat o dată în faţa lui Mîrzea.

— Noi sîntem, domnia ta ! se fuduli bărbatul. Buzea Gavrilă, de-l făcuşi vătaf la Bratilovo, şi Măria, muierea mea... Dacă buciumă măria sa la oaste, ne gîndirăm să lăsăm unul neputincios la baie şi noi să venim într-acoacea. Eu am cal şi mă înscriseră la curteni... Ea m-o aştepta pe la covălii... Îşi ţinea cuşma între degetele stîlcite şi zîmbea.

Măria cercetase cu ochii ei mari toată adunarea şi, ca muiere adevărată ce se afla, înţelese cui ar trebui să-i dea ploconul. A tras-o de mîneca iiei pe pităriţa Elena, întinzîndu-i un ştergar alb ca spuma.

— O puicuţă friptă din proaspăt, jupîneaso ! O aduserăm cu căruţa, că ne oua. O tăiai la amiază...

Auzindu-se numită jupîneasă, pităriţa Elena se roşise gotcă.

Oaspeţii încălecaseră şi se trăseseră pe la rosturile lor de război. Cel din urmă rămăsese jupîn Războici. Se foise ca un gotcan în focuri, iscodise cum se pierd soţii săi sub codru, făcîndu-se că-şi leagă chinga, apoi venise smerit în faţa lui Racea, cerîndu-i iertare pentru fapta sa. Căpitanul să-nţeleagă că-l arde un foc nemistuit de dragoste, şi cu toate jurămintele lui împotriva muierii luate cu cununie, în clipă s-ar robi Măriuţei. Însă, pentru că ştie că nu-l doreşte, îi cere voie domniei sale să-l lase s-o sărute.

Măriuţa chicotise şăgalnic, întinzîndu-i obrazul. Jupîn Războici îşi tuşinase mustaţa ciupelită, îşi făcuse trei cruci cuviincioase şi, ridicîndu-se pe vîrfuri, cu buzele ţuguiate, sărutase ceea ce i se dăruia în faţa lumii. Apoi, îmbătat de dragoste, ruşinat şi înduioşat, se zgrepţănase pe spinarea calului, închinîndu-se către Racea.

— L-aş ruga pe domnia sa căpitanul Mîrzea să scrie în terfelog şi cîteva slove despre această patimă îndurerată a unui curtean Războici, care mîine s-ar putea să zacă prăvălit

în pulbere, spuse el cu glas tremurat. A dat pinteni și s-a topit în umbrele amurgului.

Radu Ghețea i-a lăsat pe frații săi cu muierile și s-a-ndreptat spre frunzarul care-l adăpostea pe Berivoiu. Muștil se plînsese că războaiele astea necurmate, pe de o parte i-au îmbogățit, pe de alta, dacă turcii trec peste ei, au să-i sărăcească, au să le spulbere toată bruma de agonisită pe care-o înjghebaseră. Tot așa spusese și Gheorghe Drăgoi și mai ales Tocsabă. Măria sa îi ține ferecați în tabere, boiernașii și isnafurile n-au mai adunat nici un fel de negoț, numai vel boierii și-au lăsat logofeții pe la moșii, care-n toamnă au să treacă la Ardeal cu toate bunătățile pămîntului. Ion Fătu, logofătul și Pătru Duh, păhărnicelul sînt și ei legați de niște drumuri ale jupînului Cristian. E adevărat că măria sa i-a slobozit în primăvară să-și vadă de gospodării. Da' dacă nu-i încăpestrează pe turci... Atunci ?

Cneazul Berivoiu e singur și vrea să-i ție de urît în seara asta. Și-l simte apropiat, ca pe-un tată. El l-a cununat și se cade înaintea bătăliei să mai taifăsuiască despre case, despre sat. Uite-l pe unul ca Buzea Gavrilă cum poartă în inimă floarea rară a recunoștinței. Iar el poartă înfipte în cuget vorbele cu care astăzi, la cătare, măria sa i-a îndemnat să lupte vitejește. Vorbe de foc, picurate cu amărăciune și cu patimă, vorbe plămădite din însuși sufletul măriei sale. Le adusese aminte de munți și de padinele înflorite, de ogorul lor, așa sărac și puțin cum e, de sfintele biserici pe care Sinan vrea să le facă geamii, de robia necruțătoare a păgînului pe cine știe ce meleaguri străine și îndepărtate, de pruncii luați pentru ienicerime, și nu știe dacă n-a fost oștean să nu-și vadă aievea satul, locurile scumpe, măicuța bătrînă sau muierea îmbobocită întru dragoste... Cînd s-a întors cu roșii în tabără, i-a auzit pe darabani suduindu-l pe Sinan cu niște vorbe înfricoșate. Pînă și un cojan al popii Stoica se-nrăise de tot, amenințînd cerul cu ghioaga.

Amurgul își înváluia umbrele peste codru. Ajunsese cufundat în gînduri cam pe la mijlocul coborîșului, cînd pe coama șleaului a năvălit un crainic, sunînd din corn.

— Poruncă de la măria sa, pentru toți căpitanii de oaste, să se-nfățișeze la saivanul domnesc ! Fiecare căpitan să-și ia strajă de trei oșteni, cu tot tarhatul de luptă.

Olăcarul a coborît apoi la pas, strigînd la fiecare ceată alte porunci ale măriei sale. Că nu-i voie să se facă focuri, și dac-or auzi pe deal chiuituri, cîntece și veselie, ei să stea pe pace, cu armele alături. Nici să nu mai bea, nici să nu se-ngreuneze cu mîncare. Adăpatul cailor să fie gata mîine cu un ceas înaintea zorilor.

Căpitanul Ghețea i-a făcut semn lui Ulmeș, lui Costa Ursu și lui Iosif Veveriță să-nșeueze, apoi s-a-ntors spre cort, cu pași mari, zornăind din pinteni.

III

1

Cînd imamii au făcut strigările pentru *achsham nemazi* [1], soarele mai avea trei sulițe pînă să sărute creștetul codrilor teleormăneni. Corpul de cercetare al lui Hasan Pașa trecuse Cîlniștea, pedestrașii seratculi năvălind cu răcnete de mînie printre ruinele satului, fără să mai poată fi stăpîniți de bulucbași, în vreme ce călăreții capiculi își îndemnau caii de Azia și de Moldova spre Strîmba de sus, unde locurile erau mai uscate și mai ferite de țînțari. Sudălmile celor ce nu găsiseră nimic de prădat se rostogoleau peste bălțile Neajlovului, pierzîndu-se în singurătatea stufului și a sălciișului.

Mehmet bey, sangiak de Nikopol, călăuza lui Hasan Pașa, a descălecat cu greu, îngenunchind pe covorașul de Smirna, adus de slujitori. Glasurile aspre, înnebunite de patimă ale imamilor, îl strigau pe Allah, rugîndu-l să înarmeze brațele binecredincioșilor întru slava adevăratei credințe, făgăduindu-i în schimb toate lăcașurile de închinăciune ale ghiaurilor pe care Sinan i le va aduce în dar, împreună cu sîngele necredincioșilor.

Mihnea Turcitul își plecase fruntea la pămînt. De cînd intrase în țară, îl bîntuiau gînduri vecine cu nebunia. Trăsăturile frumoase i se uscaseră. Avea ochii încercănați și mîi-

[1] Rugăciunea de seară

nile îi tremurau într-una. Din fînaţ se ridică miresme ameţitoare, amestecate cu mirosul iute de ars, care pluteşte deasupra satului. Ah, mirosul ăsta de lut frămîntat cu bălegar şi cu paie, mirosul ăsta de grindă fumegîndă, de sat gol şi pustiu i s-a-nfipt în creieri, îl îneacă, îl înăbuşă ! Colibele scrumite l-au ameninţat cu degete descărnate şi negre la Giurgiu, la Stăneşti, la Şerpăteşti, la Stoieneşti. Undeva, pe aici prin preajmă, un cîine a-nceput să urle prelung a foame şi deznădejde. Pămîntul pe care l-a dorit, ţara de legea căreia s-a lepădat l-au primit într-o tăcere înfricoşată, vrăjmaşă, într-o tăcere plină de ameninţări.

Ce-o fi căutînd el alături de Hasan Paşa, încotro s-o fi îndreptînd ? În fiecare noapte a-nălţat rugi fierbinţi către Hristos, amestecîndu-le cu lacrimi de sînge. Dar cerul a rămas mut, cerul nu i-a primit rugile. Ştie că niciodată fapta lui nu va fi iertată. Ştie că nici moşii săi nu-l vor suferi alături în gropniţă, că pămîntul are să-i scuipe oasele afară, că nu mai are loc sub soare şi totuşi un licăr de nădejde, un licăr nestins, abia pîlpîind, îl îndemnă să mai trăiască, să mai năzuiască, dacă nu pentru el, atunci pentru fiul său Radu, pentru odorul inimii lui, pentru tot ce mai are omenesc şi sfînt în cugetul murdărit de toate vicleniile Perei şi Fanarului, de toate slugărniciile seraiului, de toate temenelele pe care le-a bătut în faţa maghistanilor Stambulului. Viaţa i se pare o povară grea, nespus de grea. Imamii au isprăvit cu behăiala lor sălbatică. Hasan Paşa s-a-ndreptat spre cortul pe care i-l ridică în pripă oştenii. Cercetaşii de Azia, cu feţele teşite, gălbui şi lacome, se foiesc de colo, colo. Nimeni nu-l bagă-n seamă, nimeni nu-l întreabă cine e şi ce vrea. Singurătatea îşi înfige iarăşi ghearele necruţătoare în beregata lui. Toate-i sînt străine, cumplit de străine.

Şi-a tras calul de dîrlogi, trecînd dincolo de şleau, pe buza dealului la poalele căruia începe mlaştina. Peste stufăriş se ţesuseră pînze de aur. Într-un ochi verzui de apă s-a arătat o raţă sălbatică. A plutit o clipă, spărgînd luciul cu pieptul, apoi s-a dat la fund, arătîndu-i tîrtiţa albă şi labele galbene. Mai încolo, o barză calcă rar, mişcîndu-şi capul, domol şi înţelept. Pulberile asfinţitului îmbracă poienile de la Călugăreni într-o mantie de vrajă şi de farmec. Un scîncet ca de copil fără mamă i-a scăpat din piept. Apoi a rămas cu privirea aţintită dincolo de Călugăreni, unde se stîrnise un nouraş

de colb, care se apropia cu repeziciune. Apele sinilii ale Neajlovului începuseră să se împurpureze. Îşi auzea inima răsunîndu-i în creier. Norul de colb a ajuns în marginea Călugărenilor. Acum vede bine călăreţii culcaţi pe oblînc, cu suliţele împungînd cerul, gonind prin sat, drept spre podul de peste Neajlov. O grijă amară şi sleită i-a cuprins toată fiinţa. Sînt orbi ? Nu văd urdia, n-o aud, că doar a umplut dealul Stoieneştilor, s-a răsfirat pînă-n baltă, a năpădit locurile şi toată zarea ? ! Poate vor să pună foc podului ? ! Aş... Au îndăluit la trap, lungindu-se ca o omidă uriaşă pe spinarea şleaului căţărat deasupra mîncăturilor. Dacă ar vrea, i-ar putea număra... Sînt olteni ! Olteni de-ai băniei. Au cioareci de aba. Mintenele le ţin agăţate pe-un umăr. Cel din faţă ? ! Cel din faţă, cu rantie şi comănac, nu poate fi decît popa Stoica ! Popa Stoica, hainul care i-a prădat sangiakatul toată iarna... Valuri reci de sudoare îi curg pe şira spinării. A dus mîna la pistol. În aceeaşi clipă s-a simţit încleştat de cot. Hasan Paşa îi zîmbea crud şi cu-nţeles.

— Pe barba profetului, nu trage... S-ar putea speria, şuieră el. Nările războinicului fremătau, adulmecînd spre ghiaurii care trecuseră de jumătatea bălţii şi-o lăsaseră la pas. Mihnea Turcitul a zărit ca la o sută de cercetaşi furişîndu-se printre sălcii, cu arcurile gata de tras, în vreme ce un steag de călăreţi turcomani, cu coifuri de oţel, cu blănile de gazelă fluturîndu-le pe umeri, coborau spre Hulubeşti în galop mare, adunînd razele asfinţitului în vîrful luciu al suliţelor.

Sinan Paşa înlemnise călare, dincolo de vatra arsă a Stoieneştilor, pe-o măgură despădurită. Cavaleria uşoară a spahioglanilor de Rum se scurgea pe Cîlniştea în sus, căutîndu-şi locuri de tabără ! Ocolindu-l pe la dreapta, timarioţii de Azia treceau la trap, îndreptîndu-se spre Uzunu. La poalele măgurii, dundarii aliniau harabalele cu vistieria oştirii. Zecile de mii de cai umpluseră cerul de tropote. Dinspre Şerpăteşti urcau într-una steagurile de spahii, învăluindu-se în pulbere. Hăt în zare, începuseră să se vadă odele de ieniceri, cu coifurile scînteind în cele de pe urmă raze ale amurgului.

Bătrînul şoim se simţea nespus de înghesuit. Pe Allah, abia are loc să-şi tragă sufletul. Cît de largi şi cît de primitoare erau cîmpiile nesfîrşite ale Ungariei ? ! Şi-a smuls cîteva fire din barbă, apoi a scuipat în scîrbă peste urechile ciulite ale iepii arabe, pe care-o încăleca la drum, preţuindu-i nespus de

mult la anii lui mersul domol, legănat și cuminte. Din clipă-n clipă, olăcarii repeziți de pașale să-i spună că nu mai știu unde să-și ridice corturile îl înfuriau mai mult. Poate s-ar fi înșiruit pe drum și ar fi conăcit ca-ntotdeauna, cînd era departe de dușman, cu oștile așezate în ordinea de marș, dar focurile care se iviseră dincolo de satul de peste apă, ca și sfruntarea ghiaurilor din vale, îl neliniștesc de-a binelea. Blestematul Michali i-a scăpat printre degete, ca o umbră. I-a scufundat trei galioane. Paguba n-ar fi prea mare. Dar porcii de ieniceri spun c-ar fi însuși Șeitan, sau poate Israfil, îngerul morții, trimis de Allah să-i pedepsească pentru că au călcat sfintele caneturi ale lui Soliman...

— Allah !

Vizirul s-a ridicat în scări. Dincolo de Călugăreni, sute și sute de focuri înfloriseră pe chilimul viorîu al zării. Păreau luminile din Skutari, oglindite în apele Bosforului... Și-a întors privirea spre șleaul care se pierdea peste Strîmba, în depărtările albăstrii, mohorîte ale codrilor Vlăsiei. Drumul lui era pe-acolo. Așa spusese Mehmet bey, așa îl știau toți ceaușii împărătești, care-l bătuseră de atîtea ori. Atunci de ce nu se vede nimic spre cuibul hainului ? Spre cetatea de unde cadiiulaskerul Baki nu s-a mai întors ?

— Michali, Michali ! mormăi bătrînul, clătinîndu-și coiful. Șacal împuțit ! Vulpe cu urechi de măgar !

...Mihnea Turcitul aștepta la scara marelui vizir, privind mohorît cum cei două mii de călăreți, rupți din trupul de spahii ai steagului roșu, se scurgeau pe șleaul care brăzda mlaștinile Neajlovului, năzuind să iasă în poienile Călugărenilor. Mergeau cîte trei, scară la scară, cu scuturile ridicate deasupra capetelor, ferindu-se de săgețile al căror vîrf de oțel strălumina cîteodată în razele dulci ale asfințitului. Cînd un cal din rînduri s-a ridicat în două picioare, prăvălindu-se în baltă o dată cu călărețul, Sinan Pașa și-a încleștat mîinile în oblîncul înalt, poleit cu aur, suduind cumplit. Oltenii popii Stoica, descălecați pe malul Neajlovului, nu i-au slăbit pe spahii decît atunci cînd aceștia au trecut podul la galop, cu sulițele întinse pentru luptă. Atunci au sărit în șei și s-au topit prin grădinile satului, ca peste cîteva clipe să se arate dincolo de Călugăreni.

Sinan Pașa a oftat ușurat. Cu două mii de sulițe dintre cele mai vestite ale împărăției, apărîndu-i *sagkokul*[1], va putea chibzui în liniște asupra celor ce avea de făcut. Și-a întors clonțul de vultur spre Mehemet bey, țintindu-l cu privirea lui verde, rea și piezișă. Mantia de mătase cu brodături de aur îi atîrna peste crupa iepei, pînă la pinteni.

— Du-te la sipahilar agasi și ia caii cu cele două poveri de galbeni, pe care slujitorul tău să le ducă în noaptea asta la binecredinciosul nostru Dan... Ai jurat pentru oamenii tăi !... Își ridică mîna greoi, amenințîndu-l cu degetul scorojit de bătrînețe : Mîine, în zori, să fii la picioarele mele cu răspunsul și cu știri despre alcătuirile fiului de cățea. Să le spui meghistanilor că le aduc iertarea prea puternicului împărat al lumilor, dacă-mi vînd capul lui Michali... Dacă nu ? !... Ochii i se subțiaseră ca la rîși : Dacă nu, averile lor le voi împărți spahiilor, muierile am să le dau oștilor, iar copiii, focului. Nici piatră pe piatră n-am să las pe unde trec, Mehemet bey ! șuieră vizirul, aplecîndu-se spre el.

Un fior zgudui trupul Mihnei, făcînd să-i tremure și mai tare mîinile încărcate cu inele. Bătu vizirului, care-i întorsese spatele, o temenea adîncă și se retrase de-a-ndăratelea, cu palmele lipite pe inimă. Oștile semilunei curgeau într-una. Se auzea hodorogitul harabalelor care duceau corturile și hrana spahiilor. Balimezurile grele, trase de cîte șase perechi de bivoli, urcau încet dinspre Șerpătești. Bivolii se legănau în juguri, tîrșîindu-și copitele prin praf, fără să se sinchisească de răcnetele topciilor și de loviturile care răsunau a gol pe burțile lor umflate. Cîteva ortale de ieniceri ajunseseră în sat. Din cazane se ridicau aburi îmbietori de orez fiert, împreună cu carnea de berbec. Oștenii lui Allah stăteau în jurul focurilor, liniștiți și tăcuți. Olăcarii pașalelor își făceau loc cu biciul printre șirurile de harabale și printre cele de pedestrași. Mihnea Turcitul privea vînzoleala nesfîrșită, înceată, de puhoi înfricoșător a oștirii, cu un zîmbet prostesc și buimac.

— Ar fi nebun să încerce, bolborosi el românește. Nebun ar fi !... Nebun ar fi !

A dat pinteni întrecînd cămilele ienicerilor de Damasc, conduse de arabi înveliți în burnuzuri albe. Dan și boierii au să fie mai cuminți, decît Mihai. Dan și boierii au să vîndă,

[1] Aripa dreaptă

așa cum au vîndut întotdeauna. Îl încerca un simțămînt ciudat de umilință, amestecată cu o nespusă cinstire pentru dușmanul său. Mihai vîrîse spaima în oasele păgînului. Pînă și mamele își cumințeau odraslele, amenințîndu-i că vine Michali. Toată împărăția nu vorbea decît de Michali, nu se temea decît de Michali. Rumelioții fugiseră peste Balcani, împrăștiind în toate vînturile știrea că beyul călărește un armăsar cu aripi, care-l poartă în zbor acolo unde gîndește, și că în urma lui tîrgurile ard pînă-n temelii, iar în locul lor se ridică mormane de capete. Ghiaurii despică pîntecele muierilor cu rod, scot fătul și-l dau pradă focului...

Peste Valea Cîlniștei, peste Hulubești și Strîmba, aici spre Șerpătești, au început să se-nfiripe pînzele țesute din fumul focurile de tabără, nenumărate ca stelele cerului. Sleit, obosit, înspăimîntat, ros de căință și de umilință, Mihnea Turcitul își purta povara gîndurilor cu umerii bleojdiți, cu trăsăturile chinuite, cu ochii plini de spaimă și neîncredere. Era al tuturor și al nimănui. Un bătrîn, la treizeci și unu de ani. Cît ar fi avut nevoie acum de glasul șuierător, plin de venin al Danului. Să-i pună stăpînire pe cuget, să i-l amorțească, să-i trezească pofta de viață, să-i ațîțe dorurile de mărire și de putere! Cine știe?! Poate mîine! Mîine!... Platoșa îi ținea cald, coiful îi strîngea tîmplele, șalvarii i se păreau o batjocură. A rîs de el însuși cu un rîs amar și uscat. Pe deasupra, în vîlvorile sîngerii ale cerului, un stol de rațe sălbatice a trecut săgetînd înălțimile...

*

Tolănit pe blana de leu de sub pologul de mătase al Divanchaneului, Sinan Pașa sugea o naramză, în vreme ce Ibn Rusta îi ungea cu uleiuri parfumate picioarele obosite. Marele vizir era mulțumit. Dacă bivolul de Ferhat nu l-ar fi îndemnat pe Ghazi Ghirei să intre în olaturile de la Kara-Iflac acum două luni, atunci, mîine, l-ar fi apucat pe Michali între două focuri. Ghazi Ghirei nu e decît un fiu de iapă chioară. Se teme de Michali. Nu mai vrea să-i pustiască țara. A rîs cu poftă, bătîndu-se cu palmele peste pîntec. Ibn Rusta a rîs și el, unsuros și lingușitor, amestecîndu-și chicotele cu mugetele robilor de Nubia. Dacă bătrînul șoim se veselește, înseamnă că au scăpat în seara asta de bătaie și că vor putea împărți între ei dulciurile și fructele rămase de la masa lui.

În cort ziua se stingea încet, strecurînd prin mătasea pologului o puzderie măruntă de lumină verde-albăstruie. Sinan și-a așezat coiful la căpătîi, și-a tras iataganul alături, apoi i-a poruncit lui Ibn Rusta să-l cheme pe marele secretar. Venise vremea să-i scrie sultanului despre isprăvile pe care le-a făcut în mai puțin de-o lună. Pașii primiseră toate poruncile. Hasan veghează în fața taberei, Husein veghează în aripa ei dreaptă. După scîrțîitul neîntrerupt al osiilor, știe că topci bașul Giafer, generalul artileriei, n-are să aibă liniște pînă cînd nu va găsi locul cel mai potrivit pentru balimezuri și pentru chervanele de ghiulele.

Circazianul cu chip de șoim scria repede, cu trăsături rotunde de condei, ceea ce vizirul poruncea plin de îngîmfare:

...„și să mai știi, prea strălucite urmaș al nebiruitului Soliman, că după ce l-am înecat în sînge pe Michali, redobîndind pentru împărăție raiaua și cetatea Ierköki, am poruncit să se ridice din temelii schela și bastioanele, lăsînd acolo pentru strajă și ajutor pe Ali Pașa, cu șase mii de ieniceri. Iar acum stau față-n față cu fiul de șarpe și mă gîndesc cum să-l prind mîine de barbă și să-l reped luminăției tale, ca să-l arăți norodului și să-l ridici în cîrlige, întru ispășirea păcatelor lui fără număr. Hainul are oști cîtă frunză și iarbă, că îl ajută cîinele de Sigismund, dar am să-i calc în copitele calului și am să tîrăsc în robie mii de necredincioși. Iar pentru haremul prea puterniciei tale, împărat al lumilor..."

Aici, bătrînul Sinan zîmbi șiret și cu tîlc, gîndindu-se că-n vreme ce el își va cîștiga gloria nepieritoare a armelor, stăpînul lumilor se va desfăta în brațele odaliscelor valahe și-i va pregăti, fără gînduri haine, *donanma humaiun* [1] — răsplata visată de toți războinicii împărăției. De bucurie și-a răschirat degetele de la picioare și i-a întins robului circazian un pumn plin de curmale.

2

În stînga șleaului care coboară din tabără spre Călugăreni, cam prin dreptul unde șuvoaiele au ros poalele domoale ale dealului, spinarea teșită a înălțimilor iese către miazăzi, ca un

[1] Triumf maiestuos

deget încovrigat și acoperit de negi păroși. Zeci de tufe crescute din retezăturile vechiului codru acoperă călărețul cu cal cu tot, lăsîndu-i, dacă s-a așezat cu iscusință, vedere slobodă pînă la podul de peste Neajlov, pînă la Uzunu și Stoienești.

De aici privea Mihai în seara aceea intrarea călărimilor lui Sinan în Călugăreni. Hotnogul Caloian și vătaful Simion îl străjuiau ascunși de-a călare între niște stejăriș tînăr. Căpeteniile de oaste se buluciseră în preajma voievodului, cătînd cu mîinile făcute streașină la mișcările spahiilor. Caii de oaste înlemniseră sub călăreți, ciulindu-și urechile, neliniștiți. Țînțarii bîzîiau subțire, jucînd în roiuri dese pe la vîrfurile tufanilor însîngerate de amurg.

Voievodul se ridicase ușor în șaua înaltă, cu tălpile cizmelor bine sprijinite pe scările arăbești de argint, late de-o palmă și lucrate în filigran ca firul de păianjen. Trăgea cu coada ochiului spre locul unde-și știa ascunși căpitanii de oaste. Se dosiseră bine, afurisiții. Numai sulița nemernicului de Racea, gătită ca pentru iarmaroc, se ridica din cînd în cînd, făcîndu-i fel de fel de semne.

— Dat dracului popa! nu-și putu opri vel vornicul Ivan un strigăt de mirare, văzînd cum oltenii se răşchiraseră în cete de cîte zece, trăgînd după ei caraulele de spahii.

Umbrele serii se ridicau din Neajlov, revărsîndu-se peste codri. Mihai nu și-a putut stăpîni o clipă de uitare de sine, lăsîndu-se învăluit de vraja amurgului. Dacă n-ar fi ajuns pînă aici ramătul îndepărtat al taberelor turcești, dacă n-ar fi văzut harabalele cu corturile și hrana spahiilor clătinîndu-și pologurile albite de soare peste canafurile cafenii ale stufului, dacă popa Stoica n-ar sudui așa de cumplit și n-ar amenința caraulele cu crucea, atunci înserarea ar fi nebănuit de pașnică, de adîncă și de minunată. Peste baltă s-au închegat văluri de borangic, tivite la marginea de sus cu rîuri de aur. Prin acele rîuri de aur vîslesc cîrdurile de rațe sălbatice. Sălciile și-au despletit cununa de ramuri și așteaptă îmbrățișarea nopții, sfioase ca niște fecioare în seara nunții. Poienile plutesc în aburi liliachii. Cosașii țîrîie, îngînînd greierii. Sus, în slavă, doi ulii se rotesc în cercuri mari cu aripile cruce... Strigătele de luptă l-au smuls din visare. Oltenii scoseseră caraulele de sub aripa ocrotitoare a grosului tăbăruit în jurul satului, aducîndu-le pînă-n dreptul pîndelor. Din aripa dreaptă a codrului, care ieșea asupra șleaului ca un pinten, a dat năvală cu sabia în vînt polcovnicul Ocesalski, urmat de patru cazaci. Asfințitul juca în tăișuri de paloșe și-n fundul roșu al cușmelor zaporojene.

— Acolo, după limba ceea de codru, îl poftesc pe Kir Albertu să-și așeze oștile, se plecă Mihai la urechea lui Radu Buzescu.

Boierul clătină din cap, tălmăcindu-i voia măriei sale căpitanului ungur, care privea încăierarea cu ochi rotunzi de șoim.

O dată cu cazacii au țîșnit de sub crîngul crescut pe buza rîpelor din stînga șleaului căpitanii Mîrzea, Ghețea, Racea și Nicolaie, urmați de oștenii lor, iar ceva mai din fund s-a arătat haiducul sîrb Deli Marcu, cu cnezii Iosif Bîtă, Dușan și Milivoi. Tot atunci, oștenii și-au întors caii, pornind în galop, cu sulițele plecate pentru împuns. Popa Stoica slobozise dîrlogii pe gîtul șoimuleanului și gonea ca un diavol, ținînd în stînga crucea, în dreapta paloșul, cu poalele anteriului fîlfîind, chiuind de răsuna tot codrul Vlăsiei:

— Veniți să vă spovedesc, bă turciloor!... Veniți, băăă, la taica vostru, băăă!

— Uiuiuuu! răspundeau călăreții băniei.

— Te lauzi, popo! îi strigă Racea peste umăr, fugărind un spahiu, căruia de spaimă îi căzuse coiful. După întîia clipă de buimăceală, caraulele s-au strîns scară la scară, și-au acoperit stînga cu scuturile și, plecînd sulițele lungi, au ieșit în calea năvălitorilor. Mihai vedea boldurile mari de aramă care prindeau pielea de bivol a pavezelor, vîrfurile ascuțite ale coifurilor rotunde de Damasc, ca și nourașii de praf stîrniți de copite. Din tabără au ieșit alte zeci de călăreți. Radu Buzescu a smucit frîul dînd pinteni. Mihai i-a prins calul de zăbală.

— Stăpînește-te, vere! Asta-i doar o joacă pentru căpitanii mei! Iar pentru noi, învățătură!

A făcut un semn, ridicînd mîna. Hotnogul Caloian a dus cornul la buze, slobozind o chemare lungă și poruncitoare. Boierii și voievodul l-au văzut limpede pe căpitanul Ghețea tăindu-se în sabie cu un ofițer de spahii. Caii se ridicau în două picioare, smucindu-și capetele și nechezînd sălbatic. Tăișul luciu al căpitanului a lovit curmeziș, retezînd căpățîna turcului care s-a rostogolit în fînaț. Coiful sărise cît colo, scînteind. Trupul s-a huluit pe spate. Fugarul l-a tîrît după el, alergînd speriat spre tabără. La chemarea cornului,

oștenii s-au întors în goană, mărind din ce în ce depărtarea care-i despărțea de spahii. Călăreții semilunei își strunisera caii și strigau pe urmele lor tot felul de vorbe nerușinate. Soarele scăpătase. Harabalele ajunseseră în Călugăreni. Spahiii începuseră să-și ridice corturile, mai ales la capetele șleaului care tăia satul în lung. Mihai a luat seama că păgînii trag harabalele în curmezișul drumului, înlănțuindu-le oiște de oiște, pe amîndouă aripile taberei, năzuind să ajungă pînă-n codru. Spahiii năpădiseră prin ogrăzi și prin grădini, încropind focuri. Unii își duceau caii la apă. Cîteva hogeacuri începuseră să fumege. N-a pus foc Călugărenilor și gîndul lui se arată rodnic. Tropotele alor noștri răsună limpede. Zarea s-a făcut sinilie. Numai acolo unde a asfințit soarele mai joacă pe cer ape de sînge.

*

Dangătele de vecernie, trase de clopotul bisericii din Copăceni, se stinseseră de mult în umbrele dese ale înserării. Boierul Preda Buzescu își petrecea mezinul spre tabăra lui Kir Albertu, ținîndu-l înlănțuit cu dragoste pe după umeri. Caii îi urmau slobozi, oprindu-se din cînd în cînd să smulgă cîte-o gură de iarbă. Din pămîntul încins se ridicau valuri de miresme. Uraniscul începuse să se acopere cu stele. Focurile liniei întîi ardeau cu vîlvătăi pe creasta dealului, în fața parcanelor de pămînt întărite cu țepușe și trunchiuri. Oștenii hăuleau și chiuiau, foindu-se în jurul căruțelor păhărniciei. Între două mormane de jeregai se-ncinsese o sîrbă îndrăcită. Lumina roșiatică spăla picioarele care frămîntau fînațul cu talpa opincilor sau a botforilor. De la jumătate în sus, jucătorii nu se mai vedeau. O cobză zbîrnîia pe nerăsuflate. Dincolo, în linia a doua, unde erau tăbăruite și oștile băniei, nu se zăreau decît străjile, coviltirele carelor și mușuroaiele nenumărate ale frunzarelor. În lunca Argeșului pîlpîiau focurile de la covălii.

Boierii au ieșit din saivanul voievodului, luînd-o în răspărul dealului, printre stejerișul fraged care încununa creasta. Cînd să coboare dincolo de ea, a trecut la pas un călăreț, ducînd de-o ureche o tigvă însîngerată de turc. Oștenii, înveseliți, se strîngeau cioatcă, arătînd-o cu degetul și rîzînd zgomotos.

— Bun cap are Mihai... rupse tăcerea bătrînul stîlp al Buzeștilor.

— Bun, neică ! Poate prea bun, răspunse Radu Buzescu.

— Mda, bine ziseși ! Poate prea bun... Îmi bănui că nu-i și Stroie de față. Ar fi avut și el partea lui de cinste în bătălie. Hronicul nostru s-ar fi umplut de fapte vitejești.

Au mai mers cîțiva pași în liniște, apoi Preda Buzescu l-a apucat pe cel mic de amîndoi umerii, răsucindu-l către el :

— Ai grija Danului, Radule ! Mă tem de vreo urzeală haină și potrivnică.

— Nu te teme, neică... Kir Albertu merge, de bună seamă. E prea colțos și la urma urmei e bun oștean.

— Chisaru ?

— Acela, fără doar și poate !

Radu Buzescu înțelegea și neliniștile, și gîndurile fratelui său mai mare. Prin întunericul argintat de luna răsărită dincolo de Argeș îi vedea fruntea încruntată și zbîrciturile dese de la colțul ochilor. Cu toți anii, neica se ținea verde. Coiful îi asprea trăsăturile, iar platoșa îl făcea mai drept și mai falnic.

— Nu purta grija moșiilor noastre, domnia ta ! Pînă acolo n-are să ajungă Sinan. Olăcarii de la Ardeal spuseră că Jicmond Bator și-a repezit mireasa la cetatea Gherlii, iar el cu oastea se porni spre munți.

— Să te audă domnul, Radule ! oftă boierul. Astă-primăvară, abia de pridiдii cu așezatul rumânilor fugiți din Vlahia Mare. Da' ce-or mai fi năpădit acu, peste Olt...

— Veni și vremea satelor din jos de Balș, neică. Bănia s-ar putea zice că-i a noastră, spuse el sfios.

— Da, da !... Și asta tot prin înțelepciunea ta... Îl strînse la piept, cu nespusă duioșie : Pe-aici nu-i nimeni... Stai o clipă jos !

Sfatul celor doi frați s-a urmat în șoaptă. Caii pășteau prin preajmă. Oștenii de dincolo de creastă începuseră să se-nmoaie. Radu Buzescu se muncea să afle calea care l-ar face pe Mihai să nu mai dea înapoi boierilor munteni rumânii fugiți peste Olt.

— Steaua noastră urcă pînă-n crucea cerului, neică ! Acu se cuvine ferecată de boltă, pentru totdeauna... Cu satele moșnești să ne grăbim, pînă nu se-ntoarce neica Stroie.

— I le cerem după luptă !

— Atunci !... Văzuşi că neica voi să ne taie, cînd încheiarăm tractatele cu Jicmond Bator ! Prea-i suflet în suflet cu Mihai !

— Prost de cinstit ! Norocul lui stă în noi şi-n Sima.

— Aşa-i, neică !

Jupînul Preda Buzescu şi-a mîngîiat barba, apoi s-a sculat greoi, zăngănind din platoşă şi din pinteni.

— Vino să te binecuvînt, Radule ! spuse el cu glas tremurător.

Prîslea şi-a scos chivăra, plecîndu-şi fruntea înaltă. Pletele negre şi inelate i-au căzut pe-un umăr. Preda i-a făcut semnul crucii deasupra creştetului, apoi, apucîndu-i obrajii între palme, l-a sărutat părinteşte între sprîncene. Radu Buzescu i-a sărutat mîna.

— Să ne purtăm vitejeşte, Radule ! Ţine-l în frîu pe Kir Albertu. Gustarăm din anafura slobozeniei şi din beţia slavei ! Mihai ne aduse atîta fală, cîtă n-aş fi visat în veci.

— Nu greşirăm suindu-l în Scaun !

— Poate că o să-i lăsăm arenda de la Genune !

— Aşa mă gîndii şi eu !

— După ce i-om aduce la vechea matcă pe verii noştri Theodosie, Radu Florescu şi pe vel vornicul, atunci ? !...

— Atunci, neică, steaua noastră se va chema luceafăr !

Jupînul Preda Buzescu a rămas cu ochii aţintiţi pe urmele fratelui său mai mic, pînă cînd scînteierile molcome ale chivărei s-au topit în vălurile de-ntuneric ale văii. Fluierîndu-şi calul, a-ncălecat domol şi s-a lăsat ostenit în şa, îndreptîndu-se spre tabăra proaspătului său cumnat, banul Mihalcea. Singura lui supărare în ziua aceea fusese neascultarea lui Cătina Ilie, căruia îi poruncise să rămînă acasă şi să păzească vadul de la Stoieneşti al Oltului şi care, voind să-şi arate mulţumita către Mihai, căzuse în tabără cu cincizeci de călăreţi armaţi pe socoteala lui.

— Cu adevărat că boiernaşii se sumeţiră peste măsură, mormăi înciudat bătrînul boier, clătinîndu-şi capul.

Plasa de oţel a coifului a zăngănit metalic, frecîndu-se de platoşă.

*

La un ceas după miezul nopţii, trabanţii, arbaletierii şi puşcaşii pedeştri ai lui Albert Király s-au înşiruit în tăcere deplină pe urmele oştilor boierului Radu Buzescu şi Chisar, strecurîndu-se spre locul de pîndă hotărît de voievod. Mişcarea se făcea pe un arc ocolitor, astfel ca străjile de spahii să nu simtă nimic. Călăreţii înfăşuraseră copitele cailor în zdrenţe de sac. Roţile celor două tunuri de sprijin fuseseră înfofolite în frînghii împletite din paie, iar osiile unse proaspăt cu catran. Scutul de aramă coclită al lunei se agăţase de-o stea, privindu-i c-un ochi galben de mort. Ba lui Dan i se părea că luna asta ofticoasă îşi bate joc de el, rînjindu-i ponciş şi cu anume înţelesuri. Oastea îl tîra cu ea, fără să i se poată împotrivi. O simţea de jur împrejur, neagră, mohorîtă, tăcută, ca pe-un şuvoi mîlos care-l va înghiţi, dacă nu va lupta din răsputeri să iasă la ţărm. Noaptea asta e noaptea chinurilor, noaptea răstignirii lui. Acolo, în codrul nepătruns, stă şi priveghează omul Mihnei. Va trebui să-i dea semn. Dar cum să-i dea, cînd îl are în coastă pe boier Udrişte, cel proaspăt slobozit din robie, care-l păzeşte cu atîta băgare de seamă, încît pare că vede şi cu ochiul acoperit de albeaţă ? ! Nu i-a cercetat cugetul şi nici n-are să i-l cerceteze. În urmă vine Bratu, al treilea comis, fratele Vişei, ibovnica Turcitului, ascunsă la Venezia, iar după el, ca un puhoi, satele călărăşeşti. Pe acolo trebuie să fie şi cîinele de Lambru. Mersul ăsta orbiş nu se deosebeşte cu nimic de alt mers, întru totul asemenea, cînd drăgoieştenii... Şi-a ridicat fruntea, scrîşnind din măsele. În vremea de pe urmă, viaţa l-a pălit numai în moalele capului. Cîinele de Radu Buzescu şi-a făcut jocul cu el. Acum îl leapădă. Bine cel puţin că l-a scăpat din ghearele Chisarului. Peste capul mărunt al tufelor se văd legănîndu-se suliţele oştilor oltene ale Buzeştilor.

*

Călăraşii se găteau de hodină. Drăgoieştenii întinseseră conoveţele, îşi legaseră caii la ele şi se strînseseră apoi cete, cete, culcuşindu-se pe sumane, cu capetele rezemate de scuturi. Dincolo de ei, pînă-n codru, se auzea vorba repezită a ungurilor. Dincoace, spre largul crîngului, cea măruntă şi aspră a cîtorva sate de pe moşiile măriei sale. După ce dăduse ocol locului de tabără, Lambru se-ntorcea spre ai lui, cînd un glas mîhnit, întretăiat de suspine şi ofuri prelungi, l-a făcut să se oprească în spatele unor tufe de sînger.

— Mare potop pe capetele noastre, fraţilor ! oftă necunoscutul. Mare potop ! Au să ne calce spahiii în picioarele cailor, fraţilor !...
— Care eşti ăla, bă ? i-o reteză cineva, foindu-se. Ce tot te văicări, ca o muiere dorită după... Omul spuse lucrului pe nume, apoi trînti o sudalmă cumplită.
— Nu-i de-ai noştri, mormăi ostenit alt glas.
— Cruceoiul mă-ti de iscoadă ! Ia stai tu...
După fîşîitul mîinii prin fînaţ, Lambru a-nţeles că oşteanul îşi caută paloşul. În aceeaşi clipă, o umbră adusă de spate s-a strecurat printre tufe, lungind pasul lupeşte. Lambru s-a întins la pămînt. În fulgerarea cît iscoada şi-a arătat faţa în lumina lunei, l-a recunoscut pe logofătul Bîrsan de la moşia Stelea a boierului Dan. Va să zică, o dată cu boierul, a scăpat şi sluga ? ! Ce putere a Satanei l-o fi ocrotind pe Dan, nu poate şti. Dar de lăsat din gheare n-are să-l lase. S-a sculat şi, uşor ca o părere, a-nceput să se furişeze din tufă-n tufă, ţinîndu-l pe logofăt de-aproape. Bîrsan se arăta mare meşter în a-şi încurca urmele. A ocolit locul spre miazăzi, s-a întors apoi către codru, trecînd pe lîngă nişte trabanţi care sforăiau zdravăn, s-a întors pe aceeaşi cale, apoi, îndreptîndu-se de şale şi fluierînd uşor, a luat-o drept spre capătul taberei, acolo unde slujitorii ridicaseră corturile boiereşti. S-a-nădit la vorbă cu străjile din faţa cortului comisului Bratu, care se vede treaba că-l cunoşteau, apoi s-a îndreptat spre cel de mătase roşie, al Danului. Dintr-o privire, Lambru a-mbrăţişat tot cuprinsul. Ca la o bătaie de săgeată se vedeau caii călărimilor oltene, iar pe dreapta, în arcuitura codrului, cei ai banderiilor de lăncieri unguri. Din tufele unde se tupilase pînă-n cortul Danului erau ca la cinzeci de paşi. Luna spăla poiana cu ape de argint. Perechi, perechi, cu suliţe pe umăr, străjile se-ncrucişau în tot lungul ei. Fără să mai pregete o iotă, şi-a luat paloşul subsuoară şi, prinzînd o clipă cînd cei doi oşteni din spatele corturilor au trecut spre stînga tăifăsuind cu glas scăzut, s-a lăsat în fînaţ, tîrîndu-se cu îndemînare de şarpe. A prins din zbor o fărîmă din vorbele celor doi :
— Noi apucarăm să dosim grîul în gropniţe...
— Noi, ba ! Boierul ne scoase la boieresc. Pe urmă ne scularăm la oaste. Rămaseră holdele pe seama muierilor.

A ajuns sub poala adăpostului boieresc, lac de apă, cu sufletul la gură. S-a dat în partea umbrită şi smulgînd cu băgare de seamă cîteva smocuri de iarbă şi le-a presărat pe umeri. A pipăit mătasea cu vîrful jungherului, despicînd-o atît cît i-a trebuit să poată privi înăuntru.

*

În saivanul voievodului, vistiernicul Theodosie Rudeanu şi vel vornicul Ivan primeau cele din urmă porunci ale măriei sale. Vătaful Simion îl ajuta pe Mihai să-şi lege curelele platoşei.
— Fă în aşa fel, vel vornice, spuse voievodul, ca-n clipa cînd o răsări soarele, oştile să fie în priveală acolo unde stăturăm astăzi. Înainte de luptă se cuvine să le îmbărbătăm cu însăşi fapta noastră. Să-nţeleagă că mi-am legat viaţa de viaţa lor şi că sînt cel dintîi gata să-mi pun pieptul pentru moşia noastră prea iubită ! A smucit platoşa, încercîndu-i tăria legăturilor, apoi l-a ţintuit pe marele vornic cu privirea lui dogorîtoare : Pari nemulţumit, domnia ta ! zîmbi el.
Boierul Ivan s-a-nchinat cu mîna pe inimă. De afară se auzea rumegatul domol şi blînd al cerbilor. Făclia, aproape arsă, fumega în creanga ei de fier. Logofătul Udrişte scria un hrisov, aplecat peste măsuţa de abanos a voievodului.
— Sînt nemulţumit, doamne ! răspunse vel vornicul, sumeţindu-şi fruntea. Boier Theodosie Rudeanu îmi spunea că măria-ta sloveneşte din înţelepciunile răposatului voievod Neagoe Basarabă... M-am desfătat şi eu cu acele înţelepciuni, dar nicăieri n-am găsit vrun sfat de oaste care să-l îndemne pe voievodul ţării a se pripi în fruntea oştilor, la tăiatul cu sabia. Dimpotrivă ! Înţeleptul Neagoe Voievod te sfătuieşte, măria-ta, să stai între linia întîi şi a doua, pe vrun muncel, şi să călăuzeşti lupta prin porunci, nu prin fapte.
Mihai a rîs scurt, arătîndu-şi dinţii albi şi puternici. A întins mîinile asupra vel vornicului şi l-a tras la piept. Platoşele războinicilor s-au ciocnit, scrîşnind.
— Dacă te taie păgînii, măria ta ? mai încercă marele vornic. Pe noi cui ne laşi ? !
Mihai l-a slobozit din braţe, făcînd cîţiva paşi repezi pe sub pologul cortului. Logofătul Udrişte a prins o clipă cînd s-a întors cu faţa spre el şi i-a întins pana. Voievodul s-a

frînt de mijloc, iscălind cu trăsături smucite și prelungi, fără să mai citească.

— Întărește-o cu pecetea mare a țării, domnia ta, îi porunci logofătului. Apoi către Ivan vornicul : — Și eu prețuiesc învățăturile lui Neagoe Voievod, după cum să nu crezi, iubite vel vornice, că nu le prețuiesc și pe ale căpitanilor cu care mă tot omoară Kir Albertu. Da, da ! spuse el încet, mai mult către sine însuși. Le prețuiesc și le rumeg, da' socot că acele învățături sînt moarte și nefolositoare, dacă nu le potrivești pe măsura locurilor și a oștilor tale. Iar locurile și oștile mele îmi poruncesc mie, stăpînul lor, să le dovedesc că atunci cînd un voievod luptă pentru slobozenie, nu-l atinge nici fierul, nici plumbul, deasupra lui plutind duhurile strămoșilor și dragostea celor vii. Așa să știți, domniile voastre ! Duhurile strămoșilor ne privesc de dincolo de veacuri, încrîncenate și necruțătoare. Față de ele n-avem putință să ne ascundem faptele. Veacurile sînt mai grele decît munții, iar pulberea oaselor celor hăcuiți întru slava dreptății, mai tare platoșă decît toate platoșele din lume. Nebănuit de frumoasă este purtarea bărbatului care-și închină viața izbîndelor războinice, dar neînchipuit loc de cinste merită bărbatul care-și ridică sabia întru slobozenia neamului său. Ah, vel vornice ! Cum aș vrea ca vorbele mele să nu fie vorbe, ci jar aprins. Jar și flacără, să mistuie inimile hainilor și să-mpătimească sufletele celor drepți.

— Jar și flacără sînt, măria-ta ! îngînă boierul Ivan.

Mihai nu l-a auzit. A stat o vreme nemișcat, apoi a răsuflat adînc, frecîndu-și tîmplele cu vîrful degetelor.

— Veacurile ne judecă, vel vornice ! Ne judecă veacurile și nici în mormînt n-o să scăpăm de hula și de batjocura lor dacă nu ne cercetăm mințile și inimile, găsind în ele mintea, inima și dorințele norodului nostru. Iar mîine, deopotrivă se cere înțelepciune ostășească, dar mai ales faptă vitejească. Du-te, vel vornice, și ascultă pe la focuri, așa cum am ascultat eu. Du-te și vei auzi pe unul Trofim din Buturugari, sau pe unul Buzea Gavrilă, sau pe mai știu eu care om din glotime, șoptind că port un gugiuman fermecat. Că acel gugiuman mă apără de rană, mai ales după ce l-a străpuns plumbul tras de la cîtiva pași de emirul Baki... Du-te, vel vornice, și spune-le că farmecele care mă apără sînt dreptatea și slobozenia ! Tot

ele și-au întins aripa ocrotitoare și asupra lor. Ele, și dragostea mea, vel vornice...

Boierul Ivan s-a plecat atît de mult cît i-a îngăduit platoșa. Cînd să iasă, Mihai l-a strigat să stea.

— Pentru slujba cinstită pe care mi-o slujiși și pentru vitejia de-o arătași pînă acum, după luptă, am să-ți fac înscrisuri pentru moșia Călugărenilor, cu venitul bălților și al vînatului, vel vornice, adause voievodul. Iar mîine, dărăbanii de la aripa stîngă să nu-i lase păgînului nici măcar o palmă din această moșie. Tot ai poftit, domnia ta, s-o răscumperi de la datorii... Iată. Îți prilejuiesc s-o răscumperi cu sabia.

Vel vornicul a-ngenuncheat, sărutînd mîna aspră a stăpînului său. Boierul Theodosie Rudeanu își dărăcea barba, privindu-i pieziș. Cînd boierul Ivan a ieșit din cort, s-a izbit piept în piept cu hotnogul Vifor, chemat la porunca măriei sale. I s-a părut că omul se clatină pe picioare.

— Prea multă băutură, prea multă băutură, mormăi vesel vel vornicul, bătînd din palme să-i vină calul.

3

După așezarea Carului mare, să mai fi fost trei ceasuri pînă-n zori. Lambru asculta strigătul de ciuhurez scos cu îndemînare de logofătul Bîrsan, cînd într-un corn de pădure, cînd la cîteva sute de pași spre celălalt corn, cînd abia auzit, spre mijlocul ei întunecos și tainic. N-avea nici un rost să se țină pe urmele logofătului. Din șopocăiala boierului cu Bîrsan, înțelesese toată tărășenia. Sluga va striga ca ciuhurezu și-i va răspunde o buhă. Va merge după acea chemare firească și nebănuielnică, pînă cînd va da peste domnia sa biv vel paharnicul Alecu Vlășteanu, cu care se va purta cuviincios, ajutîndu-i să se strecoare în tabără, dimpreună cu caii. Drăgoieșteanul chibzuise totul într-o clipită. Să iasă de sub scutul cortului, ar fi fost zadarnic. Prada va veni singură la el și gîndește că i-ar face nespusă bucurie măriei sale dacă i l-ar aduce plocon pe biv vel paharnicul Alecu, dimpreună cu caii. Ce rost ar avea ca un boier mare și înstrăinat să tragă prin hățișuri doi cai de povară ? ! Tocmai se frămînta cu astfel de întrebări, cînd s-a simțit încleștat de gît și cu vîrful unui jungher vîrît sub urechea stîngă. Cînd s-a smucit, duș-

manul nevăzut l-a pălit în tîmplă cu atîta înverşunare, încît i-au sărit scîntei din ochi, apoi s-a-nmuiat, cufundîndu-se într-un întuneric vîscos, cleios şi fără urmă de gînduri.

Boierul Udrişte, care-l văzuse de la bun început strecurîndu-se lîngă cortul vecinului său, l-a înşfăcat de brăcinar şi, săltîndu-l în spinare, a făcut cîteva salturi de urs, pînă-n perdeaua adăpostului său. Se vede treaba că Dan auzise ceva, deoarece ieşise afară cu sabia goală în mînă. Boier Udrişte l-a zvîrlit pe Lambru în cort, ca pe un sac, apoi a dat buzna, strigînd străjile.

— Umblă cineva prin preajmă, boier Dane, spuse el, întorcîndu-şi ochiul cu albeaţă în toate părţile.

Dan l-a măsurat lung, a ridicat din umeri şi fără o vorbă a-nceput să cerceteze împrejurimile. Cînd a găsit fînaţul tăvălit, a-ngenuncheat pipăind marginile spintecate ale mătasei, apoi tot în genunchi s-a tîrît pe urma făcută de Lambru, în curmezişul poienii.

— Ai găsit ceva, domnia ta? întrebă Udrişte.

— Nimic, răspunse acru Danul. Du-te şi te hodineşte, boierule, că mîine ai să trudeşti destul... Se ridică în picioare, îşi vîrî sabia în teacă, şi, după ce porunci străjilor să nu se mişte de lîngă cort, ceru să-i vină calul.

— Mi se pare că făcui o prostie, murmură înciudat boier Udrişte, întorcîndu-se în cort.

*

— Vistieria, vistieria, veşnicul meu blestem, veşnicul meu vis urît, lanţurile care-mi atîrnă pietre de moară la fiecare picior.

— De, măria-ta, răspunse marele vistiernic, ridicînd din umeri. Prea eşti darnic... Şi cu boierii, şi cu prostimea. Veniră vistierniceii şi-mi spuseră că satele s-au băjenit cu toatele. Găsiră vetrele pustii şi se întoarseră cu sacii goi. Umblă oamenii forfota pe toate drumurile, fără nici un căpătîi. S-ar cuveni să-i poprim, doamne, şi să-i aşezăm odată pentru totdeauna. Să se ştie cine plăteşte şi cît plăteşte, să nu alerge vistiernicei pînă le iese sufletul şi să se-ntoarcă aşa cum s-au întors în primăvara asta... Pe bulgarii de-i aduseşi în ţară şi le dăduşi silişti îi scutişi pe cinci ani. Măria-ta, măria-ta! îl mustră boierul Theodosie Rudeanu. Peste o lună n-am de unde să mai scot bani pentru plata oştilor, şi atunci?! George

Palaticz îmi socoteşte cel din urmă aspru. Ţi-o mai spusei... Dacă nu se-nvaţă să se poarte cuviincios, el şi toţi diecii lui Jicmond Bator, îi tai, măria-ta! Îi tai, chiar de-ar fi să mă dai pe mîna gîdelui.

Mihai a rîs ponciş, luîndu-şi gugiumanul.

— Îmi pare, vel vistiernice, că şi domnia ta iscălişi tractatul.

Boierul a oftat, neîndrăznind să-i întîlnească privirea.

— Gîndurile domniei tale sînt gîndurile mele şi mă bucură că ne aflăm alături. Şi eu doresc să mîntui o dată cu războaiele şi să aşez ţara pe temei straşnic. Fiecare să-şi vadă de munca lui, aşa cum i-a fost ursită, să se chivernisească, să aibă de unde-şi plăti dările, să slobozim negoaţele, să aducem meşteri nemţi pentru mori de hîrtie şi pentru pive de postavuri, rumânul să fie rumân, moşiile să sporească. Ehei, vel vistiernice!... Da' pînă acolo, tare mă tem că va fi nevoie să mai plătim niscai vamă de sînge. Nasul lui Jicmond Bator a crescut prea lung, moldovenii se ţin numai de zîzanii, şleahticii nu-şi mai încap în piele de fuduli.

— Vrei să te scoli împotriva tuturor, măria-ta?

— Împotriva tuturor celor ce năzuiesc să ne înăbuşe şi să ne sugă măduva din oase, vel vistiernice. Iar dacă vremea mea va fi vremea războiului şi a sîngelui, se vor învrednici urmaşii noştri să păzească moştenirea pe care le-o lăsăm şi să-nflorească ţara ca pe o grădină! Am vorbit destul! Acu se cuvine să făptuim. Logofete Udrişte, dă-i vel vistiernicului hrisovul cu poruncile pentru mitropolie şi bolniţele monastirilor. Veghează, domnia ta, ca ciungii şi ologii de-or rămîne pe urma războiului acesta înfricoşat să-şi găsească alinare pe lîngă sfintele lăcaşuri, iar călugăraşii să nu-i pună la munci grele. Iar celor ce vor voi, dă-le pămînturi în mahalaua calicilor, dimpreună cu lemnul pentru bordeie. Să simtă mila şi grija noastră, se-ntunecă el. Scoate-i din foc şi, după ce i-or obloji muierile, dă-le drumul spre munte, cu căruţele şătrăriei. De vistierie?! Lasă pînă mai tîrziu, vere Theodosie! Pînă mai tîrziu!

Voievodul şi-a încins sabia cu cap de grif, a cercetat încuietorile sipeţelului, apoi i-a întins logofătului Udrişte pecetea cea mare a ţării.

— Mîine, stai lîngă hronicarul neamţ şi dă-i lămuririle de ţi le cere, domnia ta, spuse el moale. Cine ştie?! Poate jertfa

noastră, aici la un capăt de lume, să trezească crăiile din soamne... Poimîine în zori, pas la Plăviceni. Să te descurci, logofete, cum vei ști. Eu oșteni de strajă n-am să-ți dau... Doamna să-ncarce toate sculele de preț, să ia copiii și să-ți încredințeze viața-i pînă la Sibii.

Aici, glasul lui Mihai a avut un tremur de grijă și de neliniște. Ochii lui mari, adînci, înflăcărați s-au umplut de umbre. Logofătul Udriște și-a pus un genunchi la pămînt, lipindu-și fruntea de poala coantășului domnesc. Voievodul l-a mîngîiat părintește pe creștetul nins.

— Iată logofete Udriște, că l-am scos din tihna chiliilor pe un anume monah Macarie și l-am zvîrlit în vălmășagul vieții.

— Monahul Macarie a ieșit la lumină și și-a găsit sufletul, doamne...

— Sărută copiii, domnia ta. Coconului du-i iataganul și chivăra aceea turcească și povățuiește-l despre adevărurile pentru care tătîne-su își pune viața. Jupînițel închină-i hetaiaua veneziană, iar doamnei, gîndurile mele, din scapătul ăsta de noapte... Și-a lăsat o clipă fruntea în piept, cotropit de dorul alor lui : Acum nu trebuie, nu trebuie, șopti el în barbă.

— Despre scrisoarea către împăratul nemțesc, nu duce grija, măria-ta, îl ajută logofătul Udriște să iasă din greu. Am cusut-o în carîmbul cizmei și am să trec peste străjile lui Jicmond Bator, viu sau mort.

— Viu, logofete, viu ! De morți n-am lipsă, tresări voievodul.

— Viu, măria-ta...

— Du-te, monahule Macarie, și spre această împlinire a căilor tale. Simt în sufletul tău ceva din duhul răposatului meu sfetnic, părinte și duhovnic. Poate diacul Nathanail își flutură cugetul prin preajmă, așa cum simt că și le flutură vechii voievozi... Du-te ! Pe mine mă așteaptă alte împliniri... Și, mai ales, mă așteaptă moșnenii căpitanului Ghețea.

Logofătul i-a cuprins amîndouă mîinile și i le-a sărutat cu evlavie. Cînd Mihai a ieșit din cort, cerbii s-au ridicat în picioare, adulmecîndu-l cu boturile lor de catifea umedă. Voievodul s-a oprit o clipă, i-a scărpinat între coarne, lipindu-și obrazul de fruntea țintată a unuia din ei. Un copil de casă i-l adusese pe Sultan. Luna se plecase spre asfințit, învăluindu-se într-o mantie de aur. Undeva, dincolo de saivanul domnesc, un pitpalac tehui se chema limpede pe nume. După ce-a cercetat chinga, Mihai a sărit în șa. Cerbii și-au ciocnit coarnele, năzuind pe urmele lui.

— Opriți-i ! porunci scurt voievodul.

Străjile i-au înhățat pe după gît. Cel țintat a mugit domol, ca o mustrare. Voievodul a dat pinteni, fără să se mai uite îndărăt. De dincolo de corturi l-a urmat un pîlc de vînători domnești, amestecați cu copii de casă. Chivărele oștenilor zvîrleau fulgere. Logofătul Udriște a rămas înlemnit în fața saivanului, cu brațele încrucișate la piept și cu ochii umeziți de lacrimi.

— Spulber și flacără, nu om, șopti el, în vreme ce sălbăticiunile, slobozite din încleștarea străjilor, amișunau boarea preceasului de ziuă cu ochii pe jumătate închiși și nările răsfrînte.

*

Cu hainele sfîrtecate de spini, cu obrazurile zgîriate, boierul Udriște și cneazul Lambru se furișau neauziți pe urmele logofătului Bîrsan și ale biv vel paharnicului Alecu Vlășteanu. Undeva la răsărit începuse să se bănuiască lumina lăptoasă a zorilor. În codru era întuneric și o liniște atît de adîncă, încît pașii celor doi oameni păreau veniți din altă lume. Lambru se trezise, după ce boierul îi trăsese cîteva palme zdravene. Nici n-a făcut bine ochi, și Udriște a tăiat cortul în partea dimpotriva Danului și după ce s-au tîrît pînă le-a ieșit sufletul, ocolind străjile rînduite de potrivnicul lor, au ieșit între caii călărașilor. De acolo au trecut printre roatele de trabanți pînă-n marginea pădurii și s-au așezat la pîndă, în stînga și dreapta unei spărturi proaspete, pe care au găsit-o lesne, după ramurile rupte și călcate în picioare.

— Pe aici au ieșit, mormăi boierul. Să știi, oștene, că dacă te atingi de paharnic, te ucid. Din pricina acestuia și a stăpînului său am vîslit eu ani îndelungați, ferecat pe galioanele sultanului.

Lambru știa că nu peste mult firul vieții necunoscutului care răsufla adînc, ca omul scăpat de primejdie, se va rupe. A călcat un vreasc. Trosnetul a răsunat ca o pușcătură de pistol. În aceeași clipă, boier Udriște a țîșnit din desiș, izbindu-l pe paharnic sub falcă cu atîta putere, încît s-au auzit

pîrîitul oaselor sfărîmate. Bîrsan a scos un strigăt de spaimă, rupînd-o la fugă. Paloşul lui Lambru l-a ajuns din urmă, crăpîndu-i ţeasta în două.

Fostul lopătar îşi vîrîse faţa bărboasă în obrazul paharnicului, răsturnat pe spate. Îl zgîlţîia ca un apucat, şuierîndu-i aceleaşi şi aceleaşi vorbe :

— Anii mei, nemernicule !... Anii mei !... Anii mei !... L-a înşfăcat în braţele lui de vîslaş şi l-a tîrît afară din codru.

Începuse să se lumineze. Dinspre corturi veneau în goană cîţiva oşteni.

— Prea tîrziu, boier Dan, prea tîrziu, rînji Udrişte, punîndu-şi prada pe picioare şi trăgîndu-şi jungherul.

— Logofete Udrişte ? se holbă înspăimîntat prinsul.

— Închină-te, Vlăştene ! scrîşni boierul.

— Am copii, fie-ţi milă ! Omul era galben ca moartea. Gura însîngerată i se schimonosea îngrozitor.

— Şi eu am avut !...

— Ajutor !... Ajutor !

Biv vel paharnicul a-ncercat să scape, dînd buzna, cu capul plecat între umeri. Udrişte l-a prins cu stînga de chica răvăşită şi cu dreapta i-a înfipt jungherul în piept, despicîndu-i-l. La răsărit se arătase dunga de purpură învîlvorată a zorilor.

IV

1

13 august, la vremea cînd se-ngînă ziua cu noaptea şi stelele se sting ca nişte dragoste uitate, cînd peste lume fîlfîie aripi de taină, iar firea aşteaptă într-o linişte deplină, cu ochii abia întredeschişi, întîiul sărut al soarelui.

Hotnogul Vifor, ascuns între crengile unei sălcii bătrîne şi pletoase, cu arcul agăţat de-un ciot, cu patru cucure pline cu săgeţi la-ndemînă, pîndea faptul de zi, cu ochii pierduţi peste baltă. În dreapta, tocmai bine să poată trage nestingherit, nu mai departe de cîţiva zeci de paşi, podul de peste Neajlov începea să se desprindă din fumegarea apelor. Tot

cuprinsul atît de cunoscut se-nvăluise în fuioare de scamă albicioasă, care se-ntruchipau din luciul bălţii, înşurubîndu-se leneş peste pădurea de stuf, să se topească apoi în îmbrăţişarea purpurie a razelor săgetate în mănunchiuri piezişe. Urmărise ca un străin lupta tăcută şi furişă pe care zorii o duceau cu mantiile lungi ale nopţii. O luptă în care fiecare palmă de lumină răzbătea smulgînd întunericului cîte-un colţ din lumea stufului şi a nămoalelor grase, putrede şi pline de miresme îmbătătoare. Aşa au ieşit rînd pe rînd, din nefiinţă, lotca veche cu fundul spart a moşului Nichifor, cele cîteva lease de răchită, întinse dincoace de pod, să împrejmuiască locurile de pescuit, capetele înfrunzite ale parilor de salcie, între care muierile împleteau cînepa, sălciile scorburoase, ochiurile de apă acoperite cu mătasea broaştei, cu frunzele late ale nuferilor şi cu foarfeca bălţii, apoi, ca-ntr-o străluminare de o clipă, zorii şi-au înstăpînit biruinţa asupra zărilor, însufleţind tăcerile şi poleind taberele turceşti, răsfirate pe dealurile Stoieneştilor şi ale Strîmbei. O vidră şi-a prelins blana lucie sub picioarele putrede ale podului. Aici, sub mal, un crap de aur a bătut apa cu coada. Broaştele umpluseră lacul cu orăcăitul lor. O pereche de berze a trecut la rasul canafurilor de papură, vîslind rar din aripi, aşa de aproape, încît le-a văzut mîlul închegat pe picioarele roşii.

...Ah, balta, balta lui şi Neajlovul lui ! Locurile dragi unde-a învăţat să se dea de-a scufundişelea, unde a simţit înfiorarea întîiului pescuit şi-a dibăcit cotloanele ascunse unde cufundarii îşi ţeseau cuiburile ! De ce l-a sortit măria sa morţii, făgăduindu-i vel vornicului balta, şi satul, şi slobozenia lor ? De ce l-a mînat soarta să audă acea făgăduinţă, cînd l-ar fi putut cruţa ?! Şi aşa, de aici, nu va scăpa viu. Încaltea, ar fi murit cu gîndul că jertfirea de i-o cere măria sa are un rost. Un rost pe care numai oşteanul legat de brazdă poate să-l înţeleagă şi să-l preţuiască. Voievodul le poruncise lor, celor din Buturugari, Stoieneşti şi Hulubeşti, să-mpînzească stufurile şi-n sus de pod, şi-n jos de el, iar de acolo, din ascunzişurile tainice şi de nepătruns, să semene moartea în spatele păgînului. Ar fi plecat cu sufletul uşor, ducînd în inimă chipul măriei sale, alături de al Irinuţei şi al fecioranului. Dar aşa ? ! Blestem ! Cîtă amărăciune adîncă, amestecată cu nădejdi nebune n-a purtat în el. Acum, stuful, săl-

cnișul, codrul, toate i se par numai gratii. Gratii dese, de nestrăbătut, menite să-i îngroape zilele, să-l frîngă, să-l înăbușe.

O sleială cumplită i-a înțepenit mădularele. Țînțarii îi dădeau tîrcoale, ciupindu-l înverșunați de mîini, de față, de pleoape. Deodată, peste mișuna și forfota bălții s-au revărsat chemările prelungi și aspre ale imamilor.

— *La ilîha, Illî Allîhu va Muhîmmadun rasulullîhi...* [1]

Vorbele străine i-au izbit urechile ca niște ciocane. Un val de ură încrîncenată i s-a ridicat din piept, gonindu-i sîngele în cap.

— Da' voi ce mai vreți, fiarelor? Ce mai vreți?... Și-a ridicat pumnii cît maiele deasupra capului, amenințînd cerul. Dincolo, cîțiva arapi duceau cămilele la apă. Dihăniile își legănau cocoșele, călcînd deșălat și leneș. La podul de peste Cîlniștea se arătaseră topciii, mînînd bivolii de la balimezuri. Hotnogul Vifor a clămpănit de cîteva ori din două scîndurele pe care le purta în chimir. Bălțile i-au răspuns pe rînd, cu măcăit de rațe, clămpănituri de barză și orăcăit gros de buhai... Se făcuse ziuă.

★

Un fir de lumină strecurat prin frunzișul gorunului cădea pe fruntea lui Mihai. Radu Ghețea îl privea cum doarme, învăluit în mantia de mătase, cu trăsăturile împietrite, fără nimic la căpătîi, cu frîul calului petrecut pe după picior, ca orice oștean de rînd, și-i venea greu să-l scoale.

— Cîte nopți n-o fi dat geană pe geană, șopti cneazul Berivoiu ținîndu-și cușma cu pene de gotcan în mînă.

Bună parte din oștenii și cetașii Păduretului se strînseseră la cuviincioasă depărtare de voievod și nu-ndrăzneau nici să răsufle. Caii pășteau prin preajmă, înșeuați și încăpestrați. Copiii de casă și vînătorii călări se tocmeau în rînduri. Călcîndu-și pe inimă, Radu Ghețea a-ngenuncheat lîngă măria sa și l-a scuturat de umeri. Voievodul a sărit în picioare ca ars.

— Să trăiești la mulți ani, măria-ta! se-nchinară pînă la pămînt moșnenii, zîmbind cu gurile cît șurile.

— Ei, vitejilor! Dacă era după voi, m-ați fi lăsat să dorm pînă-n ziua de apoi.

[1] Nu e alt Dumnezeu afară de Allah și Mahomed este trimisul său

— Ferească-ne sfîntul, doamne! răspunse Berivoiu, legănîndu-se pe picioarele lui scurte și crăcănate. Ziua de apoi socotim că-i aproape, dar nu pentru noi! se umflă el în chimir. Și mai la urma urmei, sîntem setoși de sîngele păgînului... Așa că de bună seamă te-am fi trezit.

— Și voi ziceți la fel? întrebă Mihai înveselit, în vreme ce vătaful Simion îi turna după ceafă apa pe care o adusese în chivără.

— Și noi, doamne, se tălăzuiră moșnenii.

Voievodul s-a frecat bine pe față, pufnind și țîfnind pe nări. S-a șters cu poalele mantiei, și-a tocmit platoșa, apoi a sărit sprinten în șa.

— Să vă văd la luptă, șoimilor! strigă el, întorcîndu-și armăsarul pe două picioare.

Într-o clipă, moșnenii au încălecat, potrivindu-și sulițele să nu se-ncurce în crengile copacilor. Sub frunzare plutea lumina dulce a faptului de zi. Cu o repeziciune potrivită firii acestor călăreți, Mihai i-a scos în vadul secat al unui pîrîiaș cu malurile lutoase fărîmate de viituri, pe care le-au urcat la pas spornic, pînă sub poala dealului din fața Călugărenilor. Ajuns în preajma șleaului, și-a tras fugarul între niște tufari, lăsînd călăreții să se-nșiruie în linie de luptă, pe cete și polcuri. A ferit crengile cu băgare de seamă, iscodind lacom tabăra spahiilor. Oștenii semilunei forfoteau prin curți. Pîlcuri, pîlcuri treceau cu caii la Neajlov. Caraulele se-ndreptau la pas spre Copăceni, cu vîrful sulițelor fulgerînd în razele roșiatice ale zorilor. Se vedea de departe, după cum stăteau în șei și după tarhatul de luptă, că sînt oșteni vechi și încercați. Un zîmbet rău și hain i-a schimonosit buzele cărnoase. Moșnenii simțiseră apropierea dușmanului. Cei bătrîni înlemniseră, ușor plecați înainte, ascultînd tropotele din ce în ce mai apropiate. Flăcăiașii, pe care chemarea obștească îi găsise pe la căpitănii făcînd muștru sub privegherea cetașilor schiloditi în războaiele de astă-iarnă, își puteau ascunde cu greu nerăbdarea și teama. Un cal, poate tînăr și acela, a nechezat prelung. Caraulele s-au oprit pe loc, cercetînd stufărișurile crîngului, cu mîinile streașină. Un ofițer de spahii, cu o mantie purpurie fluturîndu-i pe umeri, călare pe-un cal arăbesc negru, și-a tras iataganul, făcînd semn cîtorva călăreți din aripa dreaptă s-o ia înainte. Mihai a așteptat pînă-n clipa cînd cercetașii turci ajunseseră atît de aproape,

încît nu se putea să nu-i dibăcească. Atunci a dat pinteni, smulgîndu-şi sabia din teacă. Crîngul s-a umplut de tropote, tufişurile au fost despicate cu piepturile cailor, sutele de moşneni, întăriţi cu vînătorii şi copiii domneşti, au ieşit la lumină, bătîndu-şi fugarii cu pintenii. Luate din pripă, neaşteptîndu-se la o năvală, caraulele au şovăit, jucîndu-şi caii pe loc, apoi s-au pus pe fugă, scoţînd strigăte de spaimă.

Radu Gheţea gonea în dreapta voievodului, chiar în lungul şleaului. Strîngea straja paloşului, cumpănindu-se în scări şi încercînd să-i potrivească paşii lui Diavol în aşa fel, încît tot ce-o scăpa de sub tăişul măriei sale să intre sub puterea lui. Vîntul goanei îi lăcrimase ochii, vîrîndu-i sub pleoape cîteva musculiţe. S-a şters cu dosul palmei stîngi. Iată spinarea celui dintîi spahiu. Păgînul şi-a lepădat suliţa şi întoarce mereu capul teşit, acoperit de coiful rotund, cu străluciri de aramă. Acum a zvîrlit scutul. Se răsuceşte fulgerător şi trage cu pistolul. Radu Gheţea s-a plecat uşor pe stînga. Paloşul a vîjîit scurt. A trecut pe lîngă spahiu ca fulgerul, văzîndu-l cu coada ochiului cum se dă peste cap şi cum intră sub picioarele cailor moşneşeşti.

Împotriva obiceiului lor, roşii nu scoseseră nici un răcnet. Călăreau plecaţi pe oblîncuri, neguroşi, cu cuşmele trase pe frunte. Se prăvăleau asupra taberei turceşti într-o huruială uscată de tropote, lăsînd în urmă trupurile hăcuite ale caraulelor şi nori grei de praf. Diavol parcă înghite panglica gălbuie a şleaului. Satul se apropie ca fulgerul. Cuprinsul s-a umplut de răcnetele turcilor, de porunci, de trosnetul pripit şi sec al cîtorva pistoale. Căpitanul a mai apucat să vadă mirişţile pustii, un măr cu fructele în pîrg, şalvarii verzi ai unei străji tupilate sub harabalele care-nconjurau tabăra, apoi, strunindu-şi armăsarul, a trecut în zbor peste oiştea unei harabale, căzînd în mijlocul cîtorva harabagii cu ochii holbaţi de spaimă, în vreme ce voievodul sfîrteca cu sabia întîiul cort ieşit în cale.

Mihai fugărea un başbulucbaşa de spahii, sărind peste gardurile de spini ale ogrăzilor. Turcul, sprinten şi viclean, îl ducea spre mijlocul satului, unde cîţiva iuzbaşi bătrîni strînseseră un steag de călăreţi şi se căzneau să-l urnească la atac. Dincolo de sat, cele două trîmbe de moşneni năzuiau să-l cuprindă la mijloc şi să se-nbuce la podul de peste Neajlov. Cai fără călăreţi alergau spre pădure. Fără să mai asculte poruncile ofiţerilor, spahiii care adăpau au sărit în şa, împingîndu-şi fugarii în apă. Tîrît de goană şi de mînie, Mihai a nimerit în forfota oştenilor păgîni, stropit de sînge, cu albul ochilor holbaţi, cu barba vîlvoi, cu dinţii sticlind. Văzîndu-se singur, s-a ridicat în scări şi înainte de a se năpusti asupra ţigvelor încoifate, a scos strigătul pe care de atîtea ori îl auziseră oştirile de pămînt :

— Moarte turcilor !

Cu o repeziciune de fulger, sabia voievodului a smuls falca unui iuzbaş scund, apoi, tăind pieziş, a descăpăţînat pe cel mai apropiat spahiu. Păgînii se-ncurcau în suliţe, unii se căzneau să fugă, alţii voiau să meargă înainte ; uliţa, nu mai largă de doisprezece călăreţi, îi sugruma, caii se ridicau rînchezînd pe două picioare, se făcuse o învălmăşeală de iad, întărită de gemetele celor hăcuiţi, de poruncile başbulucbaşului şi de tropotele din ce în ce mai apropiate ale copiilor de casă, aduşi val vîrtej de vătaful Simion. Mihai simţea în tot trupul beţia luptei. Îl ducea pe Sultan numai din pulpe, mlădiindu-se pe sub fulgerul iataganelor, oprind loviturile mai dibace cu fierul, căutînd să izbească numai la beregată sau între umeri. Copiii au dat buzna, răsturnînd tot ce le venea în cale. Voievodul i-a lăsat să treacă înainte spre podul pe care se-nghesuiau fugarii şi, strunindu-şi armăsarul la trap uşor, a ieşit dintre hoituri, ferind un cal care zăcea răsturnat, cu burta spartă de-o suliţă şi maţele vărsate în praful năclăit de sînge şi de spumă albă.

Berivoiu descălecat pe malul Neajlovului, roşu de mînie, fugărea printre sălcii doi harabagii înarmaţi cu iatagane. Radu Gheţea, urmat de hotnogul Caloian, ajunsese la pod. Cîţiva moşneni urmăreau spre vadul de la Uzunu o mînă de călăreţi păgîni. Hoituri sparte cumplit de suliţe şi hăcuite de paloşe zăceau snopite prin curţi, agăţate de garduri, răsturnate pe uliţe. Un spahiu uriaş, cu o suliţă înfiptă între umeri, căzuse peste ghizdurile unei fîntîni. Cîteva albine bîzîiau supărate, dînd tîrcoale coifului căzut alături, într-o băltoacă frămîntată de copite. Praful începuse să se aşeze în straturi aurii. Fugarii care apucaseră să treacă Neajlovul pe pod ajunseseră în Hulubeşti. Voievodul ieşise la întîia gură a Cîlniştei, privind ţintă frămîntul taberilor lui Sinan. Din baltă se auzeau răcnetele spahiilor prinşi şi căsăpiţi de oamenii hotnogului Vifor. Vedea cortul rotund de mătase albă al căpeteniei cercetaşilor, aşezat

pe dealul de la Strîmba, dar nu putea ghici al cărui pașă era. Neajlovul scosese la mal hoitul umflat și vînăt al unui iuzbaș, cu o săgeată înfiptă în grumaz. Soarele începuse să dogorească. Zîmbind în barbă, voievodul a petrecut din priviri un grup de călăreți cu mantii bogate, care, după ce se strînseseră în fața cortului cu tui de pașă, o luaseră la goană spre Stoienești, scoțînd de sub copite norișori pufoși de colb.

Sinan, călare pe armăsarul lui de luptă botezat Tasih [1], galopase într-un răsuflet pînă dincolo de Uzunu, oprindu-se pe limba de deal care intra în Cîlniștea, urmat de sipahilar agasi, credinciosul Osdemir, de locotenentul Asan și de steagul verde al profetului. Curtea marelui vizir, satîrgiii nubieni, garda de spahii a steagului sfînt s-au rînduit în cea mai mare grabă în spatele bătrînului, care spumega de mînie. Dincolo de baltă, ghiaurii prădau corturile binecredincioșilor, le încărcau în harabale, alergau să prindă caii și catîrii, chiuiau, se foiau ca viermii. Iar aici, aici peste mlaștină, înconjurat de vulpile și porcii de căpitani, nu poate fi decît cîinele de Michali.

Cogea Sinan Pașa urmărea printre pleoapele întredeschise olăcarii valahi care goneau înapoi, cu capetele oștenilor săi înfipte în vîrful sulițelor. În același timp ciulea urechile să audă murmurele celor din jur. Bivolii de spahii au dat năvală în tabere, răcnind ca niște turbați că l-au văzut cu ochii lor pe Michali. Că beyul e negru ca smoala și are un iatagan numai fulgere, care îți ia căpățîna de la o sută de pași. Pe cîțiva i-a bătut cu topuzul peste fălci. Coiful încins începuse să-i ardă fruntea. Tabulhanaua, chemată la poruncă, sosea fugind de-a valma.

— Mai repede, cozi de măgar! răcni Sinan la trîmbițașii uzi leoarcă.

Taberele răsunau de țipetele ascuțite ale imamilor, care ațîțau oștenii la luptă. Izbucniseră și tobele, și fluierele tabulhanalei. Pe podul de peste Cîlniștea începuse să se scurgă la trap întins cel dintîi buluc de călăreți asiatici. Sinan Pașa și-a dărăcit barba încet și gînditor. L-a trimis pe ieng iceriler agasi, generalul de ieniceri, cu șase mii dintre ienicerii de Damasc, ca sprijinit de cavaleria de Azia, să i-l tîrască la picioare pe Michali. Tuiurile roșii ale fiilor pustiului flutură vesel în vîrful

[1] Învingătorul

sulițelor. Dacă generalul de ieniceri dă greș, are să-i reteze capul de taur în fața ortalelor. Să se ducă pe urmele lui Ferhat, tocmai în fundul Gheenei, puiul de șacal! Topci bașul Giafer împinge la poalele dealului douăsprezece balimezuri mari. Topciii arabi, goi pînă la mijloc, cu trupurile de abanos leoarcă de sudoare, cu cerceii de aur jucîndu-le în urechi, se înjură unii pe alții, trăgînd la frînghii. Au început să se apropie chervanele cu ghiulele și cu praf de pușcă, hurducîndu-se prin gropile drumului. Miroase a baltă, a sudoare de oameni și de cai, a catran de uns osiile. La Strîmba, cercetașii lui Hasan Pașa au intrat în tocmeală de marș. Îi va ține acolo, pînă va vedea cu ce șiretlic îl încearcă fiul de cățea. Lui Mehmet bey, Allah i-a luat mințile, iar Șeitan, sluga. Cînd huriile i-au deschis pleoapele, se aștepta ca pacea să domnească peste lume, iar Michali să fi fugit cu coada-ntre picioare.

— Allah!

Mii de strigăte s-au ridicat spre cerul alburiu, împîclit de zăduf. Topciii s-au oprit din lucru, cu mîinile streașină la ochi. Marele vizir s-a săltat în scări. Scînteind în soare, cu steagurile legănîndu-se, tropotind, învăluite în praf, s-au arătat oștile de la Kara-Iflac. Bătrînul a chicotit în barbă, subțiindu-și pleoapele și lăsîndu-se în șa, cu un răsuflet ușurat. Va să zică eunucul de Sigismund nu s-a unit cu Michali, iar beyului i s-au suit fumurile și nebunia la cap, dacă cutează să-l înfrunte pe el, Cogea Sinan Pașa, bătrînul leu al împărăției, care și-a purtat coama în toate războaiele lumii, doar cu brîulețele acelea subțiri de sulițe, abia înnodate de poala codrului. Și ce pușcoace de balimezuri are?!

— Allah! La amiază smulgem barba fiului de cățea, fir cu fir, mormăi vizirul, înveselit peste măsură. Iar pe *but perestupe* [1] îi scopim și-i biciuim pînă au să ne aducă muierile pentru oaste.

— *Chutbè*! răspunseră deodată toți cei din preajmă, cerînd astfel lui Allah laurii biruinței.

Topci bașul Giafer a ridicat steagul galben al topciilor, pe care era zugrăvită o sabie roșie cu două tăișuri, frîntă în formă de fulger, și o semilună de aur, în semn că peste puțină vreme va fi gata de tragere. Cete de muselimi, alcătuite din lucrători

[1] Idolatri murdari

creştini, s-au împrăştiat prin codru, după trunchiuri şi crengi, cu care să proptească roţile tunurilor. Curînd, împrejurimile s-au umplut de scîrţîitul fierăstraielor şi de tocăitul securilor.

2

Călugărenii-s aşezaţi pe o limbă de pămînt mărginită la miazănoapte-apus de bălţile Neajlovului, iar la apus şi miazăzi-răsărit, de însăşi matca apei. După ce curge la vreo trei sute de paşi depărtare de sat, paralel cu marginea lui vestică, Neajlovul se-ncovoaie într-un arc de nouăzeci de grade, apropiindu-se de liziera sudică, pînă cînd îl depăşeşte şi, izbindu-se de picioarele dealului care-l desparte de Argeş, îşi îndreaptă cursul spre răsărit-miazăzi, întîlnindu-şi apele nămoloase cu ale Cîlniştei, mai jos de parii Morii lui Varlaam.

Mihai şi-a oprit liniile de luptă dincoace de sat, cu faţa către podul de peste Neajlov, atingînd cu aripa stîngă malul apei şi stăpînind şleaul care venea de la Uzunu prin vad, iar cu aripa dreaptă legîndu-se de sălciişul crescut de-a valma cu stuful, în bălţile de deasupra Călugărenilor. Călărimile din mijlocul liniei încălecaseră şleaul Călugăreni-Hulubeşti, cu hînsarii tigheceni chiar pe şleau şi cu scutelnicenii şi sărăceii la aripi. Soarele se ridicase spre prînzişor, lungind umbrele suliţelor pieziş în faţa oştenilor. Roiuri de muşte verzi zbîrnîiau deasupra hoiturilor umflate şi negre ale păgînilor răpuşi în zori. Mirosul dulceag de sînge şi de carne hăcuită se amesteca cu cel de mîl putred şi de baltă, cu cel de sudoare de cal şi de om, plutind deasupra oştenilor în valuri închegate, uleioase şi grele.

Mihai cerceta cu înfrigurare cînd pregătirile topciilor de la Uzunu, cînd bulucurile de călăreţi aziatici, intraţi între bălţi. Dacă turcii s-ar grăbi, ar însemna că balimezurile lor n-ar mai putea trage decît cel mult în linia a doua... Acolo, unde se ridică steagul acela mare, păzit de atîta putere de oaste cu chivărele scînteind, trebuie să fie Sinan. Vicleşugul lui a dat roade neaşteptate. L-a oprit pe vizir, a oprit tot tăvălugul nesfîrşit de oşti şi iată că acum începe să le tragă uşor, uşor, ca un pescar dibaci, aici între mlaştini şi codri, unde n-au să se poată sluji de puterea pe care le-o dă nesfîrşirea mulţimilor şi unde va birui tăria de cuget şi priceperea.

Bulucurile de călăreţi se opriseră. În schimb, topciii începuseră să furnice de la chervane la balimezuri, în şiruri lungi şi negre. A smucit frîul, întorcîndu-se asupra oştilor. Un simţămînt de fală, de încredere şi de mîndrie i-a umflat pieptul. Neclintite, rezemate în suliţe, în baltage, în paloşe şi-n arcuri, aşteptau furtuna, împietrite ca steiurile. Din pădurea de vîrfuri lucitoare, de cuşme şi de coifuri, din răsufletul lor adînc, din privirile grele şi neguroase, din feţele aspre se ridica un duh al puterii, un duh al cerbiciei, un glas al măreţiei şi al veşniciei.

Mihai s-a lăsat pătruns de înfricoşata străşnicie a duhului acesta războinic cu care-l învăluiau oştile sale, apoi, ridicîndu-şi topuzul de aur deasupra capului, s-a-ndreptat în galop spre căpitanul Mîrzea, cu steagul mare al ţării după el. Sultan îşi arunca picioarele scurt, cu gîtul încordat, cu coama fîlfîind. Timpanele şi dobele călărimilor şi pedestrimilor au dat glas. Crainicii s-au înşiruit în faţa oştilor, din cincizeci în cincizeci de paşi, ridicîndu-şi trîmbiţele cu prapuri de mătase spre cer. Voievodul s-a oprit pe şleau, cu stînga în care ţinea topuzul înfiptă în şold, sub platoşă. Mantia ţesută cu vulturi de aur îi atîrna peste crupa armăsarului. Soarele îşi adunase strălucirea în nestematele surguciului.

Tunarii signorului Mantovano deshămaseră. Unii duceau caii înapoi, alţii clădeau ghiulelele şi săculeţii cu pulbere, adăpostindu-le în spatele leaselor de răchită. Cînd trîmbiţele şi-au ogoit chemările limpezi şi bărbăteşti, voievodul şi-a făcut strigările către oaste :

— Fraţilor şi vitejilor !

— Fraţilor şi vitejilooor ! Vorbele au trecut din crainic în crainic, stingîndu-se spre aripi.

Fiecare cuvînt al măriei sale avea un miez de foc, un miez fierbinte care se topea în sînge, un miez smuls din dogoarea fiecărei inimi de oştean, oglindind deopotrivă gîndurile, ca şi simţămintele, visele de mîine, ca şi ura cumplită de astăzi. Radu Gheţea le asculta cu ochii închişi.

— Mai bine să pierim cu cinste la război, pînă la unul, decît să trăim cu ruşine, vitejilor !... Păgînul vrea să ne robească, păgînul vrea să ne strice legea şi credinţa, păgînul ne-a supt vlaga... El nu ne dă pace să ne muncim moşia, el ia pruncii de la sînul maicii lor ! Fraţilor ! Îmbărbătaţi-vă întreolaltă, ridi-

cați-vă cugetul spre cel atotputernic și să hrănim iadul cu trupurile și sufletele cotropitorilor.

Cîteva bubuituri înfundate s-au rostogolit peste baltă. Radu Ghețea a deschis ochii. La cîțiva zeci de pași în fața darabanilor vel vornicului Ivan s-au spart patru ghiulele, grohăind și scoțînd fum negru și puturos. Buza dealului de la Uzunu s-a tivit cu vălătuci de scamă cenușie. La semnul voievodului, popa Stoica urmat de un oștean călare care-i ținea căldărușa, a trecut în goană prin fața liniilor de oșteni pravoslavnici, stropindu-i cu aghiasmă și blagoslovindu-le steagurile. Oamenii se descoperiseră, lăsîndu-și pletele și chicile sub dogoarea soarelui. Pe malul Neajlovului, purtînd în spate legături de stuf, se strecurau sînețarii domnești și vînătorii pedeștri înarmați cu arcuri, hărăziți de voievod să secere de la spate oștile lui Sinan. Căpitanul Ghețea i-a văzut tupilîndu-se cu mare îndemînare pe la rădăcinile sălciilor și rămînînd nemișcați, ca niște smocuri de papură cotropite de zăduf. Dinspre Hulubești venea la trap ușor cel dintîi buluc de călăreți aziatici, cu tuiurile fîlfîind și sunînd ascuțit din fluiere.

Pe podul de peste Neajlov intrase bașbulucbașul, care călărea o frumusețe de cal alb, urmat de șase iuzbași cu burnuzuri roșii, încoifați și împlătoșați, după care veneau, în rînduri de cîte doisprezece, timarioții pustiurilor. Mihai stătea alături de signor Mantovano. Deodată, bașbulucbașul a ridicat mîinile către cer, calul a făcut o săritură într-o latură, trîntindu-și călărețul ca pe un sac, și, nechezînd sălbatic, cu o săgeată înfiptă în gît, a pornit într-o goană nebună, călcînd frîiele în picioare.

— Aha !... Te pișcă moartea !

— Te duseși, fălosule, pe apa sîmbetei !

— Ai noștri, bă, ai noștri ! se veseliră oștimile.

Bulucul a dat pinteni, trecînd podul la galop și urcînd pe șleau, drept asupra locului unde stătea voievodul. Slobozind astfel gura podului, timarioții au îndăluit la pas, tocmindu-se în linie de luptă, în vreme ce bulucurile celelalte acopereau aripile din goană. Mihai a măsurat din priviri cît mai aveau turcii pînă să ajungă la semnele ridicate de săbierul tălian pentru deschiderea focului și, văzîndu-i destul de departe de ele, i-a făcut un semn lui Sfetea, maimarele crainicilor. Bătrînul s-a ridicat în scări, ducînd cornul la buze, încet și cu evlavie. A scos o tîngă prelungă, ca un hohot de plîns. Pe loc, hărțuitorii

au ieșit dintre linii, slobozindu-și caii asupra bulucurilor de călăreți păgîni. În aceeași clipă, malul Neajlovului s-a umplut de pîrîituri, iar săgețile și-au fulgerat vîrfurile în soare. Cîțiva călăreți au căzut pe coame, scăpînd sulițele și pavezele rotunde din piele de rinocer. Rîndurile s-au stricat, caii fără stăpîni au luat-o razna. Pe pod se-nghesuiau ienicerii de Damasc. Tragerea celor ascunși prin bălți s-a-ndesit. O parte din timarioți au descălecat și-au început să cerceteze malurile. Toată oastea era cu ochii pe căpitanul Racea, care umpluse cîmpul de luptă cu ființa sa. Se proptise în fața bașbulucbașului de la aripa stîngă, atît de departe, încît să nu-l poată detuna cu pistoalele, și-l împroșca pe limba lui cu cele mai năstrușnice sudălmi și ocări.

— Burtă împuțită de bivoliță nefătată ! Fiu de cățea împreunată cu un șacal chior ! Am să te prind de mustăți și am să te scopesc, urîtule ! Boașele am să le frig pentru Mahomed al tău, iapă galbenă ! Guzganule...

Fiii pustiului i-au răspuns cu răcnete de mînie. Boierul Barbă Albă își ridicase obrăzarul coifului și rîdea în hohote, de i se scutura cămașa de zale pe el. O dată cu boierul se veseleau și oștile de la aripa dreaptă. Bașbulucbașa și-a împintenat calul și cu iataganul scos s-a repezit la Racea. Căpitanul s-a prefăcut speriat, dînd dosul în huiduielile și fluierăturile turcilor. Purta un coif italienesc și o platoșă cu umerari de oțel, îmbrăcată peste coantăș. Cînd i-a venit bine, s-a întors asupra ofițerului împărătesc, ocolindu-l ușor pe stînga, în așa fel încît să-i vină greu ca să-l pălească peste capul calului și, plesnindu-l cu harapnicul, l-a smuls cu dibăcie din șa. Într-o clipă a fost asupra lui, i-a dat un pumn în tigvă, l-a aruncat în curmezișul oblîncului și pînă să se trezească iuzbașii, a tulit-o cu el spre linia tunurilor, trecînd prin fața signorului Cosma Capponi, cu bărboiul înfoiat de fală și cu turbanele zbătîndu-se în vîrful suliței. Ajuns în fața măriei sale, l-a apucat pe bașbulucbașul amețit de brîu și l-a lăsat binișor la pămînt, în strigătele vesele ale tighecenilor și scutelniceilor. A făcut o închinăciune adîncă și s-a întors în harț. Ceilalți hărțuitori ba pușcau cu pistoalele, ba trăgeau cu arcurile, tulburînd tocmeala la luptă a bulucarilor. Toată oastea a văzut cum doi iuzbași l-au prins cu arcanele pe curteanul Constantin Sitarul, cum l-au tîrît între rînduri și cum l-au ciopîrțit cu iataganele, aruncînd în cele patru

vînturi hălci de carne amestecate cu zdrențe sîngerînde din îmbrăcămintea făcută ferfeniță.

— Păgînii !... Păgînii ! se tălăzuiră oamenii, strîngîndu-și armele mai aproape de ei. Poruncile căpeteniilor au răsunat din ceată-n ceată :

— Înainte !... Cu Dumnezeu înainte !

Liniile de luptă s-au mișcat într-un huruit greu, înfundat și năvalnic. Tunarii împingeau balimezurile, pușcașii își turnau praful în tigăiță din mers. Se auzeau poruncile cetașilor de arcași :

— Pregătiți săgețile ! Rîndul întîi, ințeglaaați !

Ienicerii de Damasc alergau pe aripi, cu archebuzele la mînă, fără să le pese de focurile trase din stufăriș. Signorul Vicenzo Bombardier Mantovano oprise bombardele. Crainicul Sfetea a chemat hărțuitorii, care s-au întors în galop. Italianul a ridicat sabia. Cele zece balimezuri de cîmp s-au zborșit toate deodată, sărind pe loc, zdrăngănind și învăluindu-se în clăbuci înecăcioși de fum. Ghiulelele au plesnit între rîndurile de călăreți, stricîndu-le și vărsînd mațele cailor. După a patra salvă, oștenii din linia întîi pluteau într-un nor de scamă, care-i îneca, îi făcea să tușească și le închidea vederea spre dușmani. Mihai a trecut dincolo de fumăraia tunurilor. Acum era clipa cea mai prielnică pentru izbire. Turcii nu intraseră în tocmeală, ienicerii erau învălmășiți și cu sufletul la gură, călăreții abia-și puteau stăpîni caii. S-a întors, negru la față, cu dinții sclipind, cu topuzul ridicat :

— Înainteee !... Moarte turcilor !

— Moarte turcilor ! au răspuns miile de glasuri, spărgînd văzduhul coclit de căldură, în care praful își așternea greoi straturile pîcloase. Ajunse la optzeci de pași de ienicerii de Damasc, pedestrimile armate cu sînețe s-au oprit pentru întîia salvă. Mihai ocolise oastea pe aripa dreaptă și se așezase pe-un colnic, între cele două linii de luptă. Avea ascunse în pădure steagurile de curteni, cele ale copiilor de casă și vînătorii călări. Hotnogul Caloian îi ținea în preajmă steagul mare al țării. Mai erau acolo vătaful Simion, straja de copii cu cetașul Pătru din Copăceni — de oblîncul căruia era legat bașbulucbașul — logofătul Udriște, hronicarul neamț Balthazar Walter și olăcarii. Perdeaua de fum a balimezurilor se risipise, lăsîndu-i slobod tot cîmpul de luptă. Inima îi bătea rar, atît de rar, încît îi auzea fiecare zvîc. Iată că se arată limpede meșteșugul

căpeteniilor sale. Călărimile s-au oprit în loc, în vreme ce aripile de pedestrime s-au arcuit asupra păgînului, pușcărindu-l de aproape. Poruncile cetașilor de arcași răsună limpede :

— Ințeglaaați !... Drumuuu !

Un nor de săgeți a zburat deasupra cîmpului, sîsîind șerpește. Călăreții păgîni și-au ridicat scuturile deasupra capetelor. Caii loviți rînchezau dureros. Mihai și-a încleștat dreapta în oblîncul șeii. Timarioții plecaseră sulițele și dăduseră năvală, chiuind sălbatic. În aceeași clipă au fulgerat și paloșele căpitanilor lui. Roșii, tighecenii, mazîlii s-au culcat pe oblîncuri. Miile de tropote au zguduit colnicul. Cele două trîmbe de călăreți se apropiau una de alta, cu atîta iuțeală, încît voievodului i s-a părut că se vor strivi.

*

Vremea încremenise. Văzduhul fierbea. Cămașa de sîrmă, încinsă și grea, îi intra în carne. Simțea cum leapădă sudoarea, ape după ape. Gîtlejul i se uscase. Coiful fierbinte îi fierbea creierii. Mîinile îi amorțiseră din încheieturi. Cu toate astea, se bătea de sîrg. Totdeauna cu socotință, în așa fel încît nici să nu-și scrîntească mîna, nici să nu-i sară sabia, izbind-o în vreo platoșă. Diavol era numai spumă. Cînd îi dădea pinteni, se repezea cu dinții rînjiți și se mușca cu caii timarioților. După ce opriseră năvala turcomanilor, rupîndu-și și unii și alții sulițele, începuseră să se-nvălmășească la lupta cu sabia. Radu Ghețea a prins o clipă cînd în jurul lui s-a făcut un gol, ridicîndu-se în scări să poată vedea încotro să bată. Îi împinseseră binișor înapoi pe păgîni. Mai ales pedestrimile, care se luptau cu mare rînduială. Sulițele lungi ale șirurilor din spate ieșeau înainte ca un zid de vîrfuri ucigătoare, apărîndu-i de minune pe ghiogarii și pe cei cu paloșe, așezați în rîndul întîi. Sîrbii din aripa stîngă se băteau ca leii, conduși de banul Sava. Barba albă de patriarh a războinicului era stropită de sînge. Radu Ghețea aflase de la cneazul Iosif Bîtă că păgînii luaseră moaștele sfîntului Sava, patronul Sîrbiei, de la monastirea Mileșevo și le arseseră astă-primăvară, la Belgrad, în văzul poporenilor, ca să-i înspăimînte. În loc de asta, îi întărîtaseră și mai amarnic. Și sîrbii și bulgarii luptau pe viață și pe moarte. Scrîșnetul fiarelor, mirosul de scînteie și de hoit, gemetele răniților călcați în picioare, gîfîitul luptătorilor se contopeau într-un iad clocotit, plin de praf și de moarte.

— Păzea, căpitane!

...Abia a avut vreme să se culce pe coama lui Diavol, cînd i-a trecut pe deasupra mînerul luciu de abanos al unei sulițe. Turcomanul care-l împunsese și-a stăpînit calul, dar cneazul Berivoiu l-a luat dintr-o coastă, zburîndu-i țeasta. Alt timariot, cu o blană de gazelă atîrnată pe umeri, l-a pălit pe Berivoiu, năzuind să-i crape capul. Bătrînul cneaz, cu fața acoperită de praf amestecat cu sudoare, și-a smucit calul într-o lature, astfel că dușmanul nu i-a retezat decît penele de gotcan de la cușmă. Asta i-a adus moartea, pentru că plăieșul nu putea suferi asemenea rușine. După ce l-a căsăpit, spintecîndu-i burta, Berivoiu și-a alăturat fugarul de Diavol, răcnindu-i la ureche:

— Belește ochii, finule, că te paște moartea... Ehei! Iarciu crapă de ciudă în iad, văzînd ce mai petrecere am încins aici... Mai abitir ca-n vremea slăvitului Radu Voievod, cum zicea răposatul cneaz... Huiuuiuu!... Pălește-l, bă, la tigvăăă!

Răsucindu-și paloșul însîngerat pe deasupra capului, a dat năvală peste cîțiva turcomani, care-i înghesuiseră de moarte pe Costa Ursu și pe Iosif Veveriță. În aceeași clipă Radu Ghețea a trebuit să se apere de alți trei călăreți, care-i căutau gîtul cu tăișurile late ale iataganelor. A înțeles că oricît ar fi cosit, numărul năvălitorilor creștea mereu, ca și cînd i-ar fi scos dintr-o tolbă fără fund însuși Satana.

*

Mihai privea împietrit cum ienicerimea se scurge dinspre Hulubești într-un șir neîntrerupt, cum trece podul și cum, pe cete mici, pătrunde prin zeci și zeci de pîraie în șuvoiul învălmășit al luptătorilor, împrospătîndu-l mereu, umflîndu-l mereu, lărgindu-i aripile, îngroșîndu-l, cu toată ploaia de săgeți pe care linia a doua, încă neatinsă, o trimitea peste capul liniei întîi, împuținîndu-i și rărindu-le șirurile. Compania jupînului Nikolaus Theil ieșise din luptă, locul ei luîndu-l darabanii vel visternicului Theodosie Rudeanu. Nemții își curățau liniștiți archebuzele. În jurul steagului vel vornicului Ivan și al boierului Barbă Albă, păgînii se strînseseră cioatcă. Darabanii comisului Radu Florescu dăduseră înapoi. Nu se mai putea alege păgînul de creștin. Știa unde sînt ferentarii numai după sulița cu turbane a căpitanului Racea. Între mazîli și darabani, aici la o zvîrlitură de băț, se făcuse un gol, în care un buluc de timarioți, condus de un iuzbaș uriaș, înzăuat, înarmat cu o sabie persienească, n-a întîrziat să dea năvală, încercînd să împingă laturile și să lărgească punga. Iuzbașul, urmat de cîțiva zeci de oșteni, scăpase între linii, repezindu-se în aripa stîngă a darabanilor, care pînă să se întoarcă și să facă față, au început să cadă stropșiți cu vrăjmășie și îndemînare.

— Du-te și spune popii Stoica... porunci voievodul unui olăcar. Stai! Văd că popa știe singur ce are de făcut.

Într-adevăr, fărcășanul ridicase crucea deasupra capului, întorcîndu-se în șa spre glotimea desculță și nerăbdătoare.

— Pe ei, bă Iovilor!... Pentru slobozenie, bă urgisiților!

Gloatele s-au mișcat în fugă, plecînd țăpoaiele, furcile și coasele. Popa i-a lăsat să treacă de el, apoi s-a-ntors, strigîndu-i lui Mihai:

— Uită-te, măria-ta!

— Mă uit, popo! i-a răspuns voievodul, făcîndu-i un semn prietenesc cu topuzul.

— Moarte turcilor! a mai răcnit cu glasul lui de tunet popa Stoica, înainte de a tăbărî asupra timarioților care-și struniseră caii, gata să se repeadă în noul dușman.

— Moarte turcilor! au detunat glotimile, izbind cu atîta furie, încît într-o clipă darabanii au fost împinși înainte, iar capetele încoifate ale călăreților pustiului au început să se rărească cu repeziciune. Erau trași din șei cu fușturile, erau împunși în pîntece cu furcile, cosașii coseau de sîrg picioarele cailor.

Mihai a răsuflat ușurat. Aripa dreaptă se-ntărise, rămînînd înfiptă în brazdă. Norii grei de praf ieșiți de sub tălpile luptătorilor, îi îngreunau vederea cîmpului de bătaie. Sultan își mușca zăbala, bătînd cu piciorul în pămînt. Hronicarul Balthazar Walther scria de zor într-un terfelog așezat pe oblîncul șeii, muindu-și pana în călimările pe care le purta la brîu, rostind într-una același cuvînt:

— Kolossal!... Kolossal!...

3

Sinan Pașa suduia amarnic, amenințînd oștile de dincolo cu topuzul. De trei ceasuri porcul de iang iceriler agasi n-a izbutit nimic. Lupta stă pe loc. Blestemații de ghiauri n-au dat

o palmă înapoi. În loc să se fi mîntuit de mult cu capra de Michali, iată că se apropie vremea rugăciunii de amiază și el stă în soare, să vadă pînă unde merge prostia capetelor de pîslă.

— Ai, ai ! se tîngui marele vizir, întorcînd spre pașalele adunate la poruncă un zîmbet plin de viclenie. Toată oștirea a văzut cum cele douăsprezece mii de iatagane nu l-au putut răpune pe diavolul de bey. Ghiaurii sînt osteniți, însetați. Allah le-a umplut ochii cu sudoare și praf, iar el are aici zeci de mii de iatagane odihnite. Toată dimineața au behăit turmele de oi, trimise de la raia de Ali Pașa, toată dimineața mirosul friptura de berbec i-a gîdilat nările. Spahiii și-au adăpat caii, caii ghiaurilor au pîntecele lipite de spate. A hinchinit vesel, umflîndu-se în platoșă. Privirea lui piezișă, verde și rea, s-a-ncălzit, dînd peste vestiții șoimi ai Deri Devletului. A descălecat, sprijinindu-și talpa pe spinarea unui paic muiat în mătăsuri și-n ceaprazuri de aur, făcîndu-le semn pașalelor să-l urmeze. De pe buza dealului, chiar de deasupra balimezurilor, bătălia își dezvăluie toate tainele. Pentru fiii lui Allah nu poate fi altă învățătură a luptelor decît învățătura lăsată de umbra lui Dumnezeu pe pămînt, marele Soliman. Nu poți s-o calci fără să te pască nefericirea veșnică. Binecredincioșii vor lupta și de data asta, învăluindu-i pe ghiauri în brațele semilunei. Iar sultanul va căpăta în dar pentru *ici chessine* — tezaurul dinăuntrul seraiului — sabia lui Michali, s-o țină alături de dintele lui Mohamed, de *kasîkci tasci* — diamantul lingurarului — sfîntul caftan și crucea bătută în nestemate, adusă de la Bogdan-Ilî de mărețul Soliman. Alt plocon mai minunat nu și-ar fi putut dori muieraticul burduhănos și fricos ca hiena. Oricît l-ar batjocori pe Michali, simte că-l urăște cu o urmă de teamă și de cinstire ostășească. De la Cassichu Vodî — Țepeș Vodă — nimeni n-a mai băgat atîta spaimă în sufletele binecredincioșilor ca Michali. Iar el ? El ? ! A oftat adînc arătîndu-i înfricoșătorului Satîrgi Pașa aripa stîngă a oștii lui Mihai.

— Acolo, șoimule !... Prin vad, cu toți spahiii steagului roșu. Pe Hasan Pașa, cu cercetașii de Azia, l-a pus să ocolească bălțile și să cadă în aripa dreaptă a beyului, strecurîndu-se ca leul neînfricat și sîngeros al pustiului, iar el, cu steagul sfînt al profetului, ajutat de pașii Husein, Haidar și Mustafa, va trece Dib Alaiul peste pod și va izbi oștile dușmane în fruntea

lor de bivolițe murdare. Soarele poleia coifurile aurite ale pașalelor, care ascultau poruncile cu capetele plecate și dreapta apăsată pe inimă. Satîrgi, un anatolian cît un urs, cu nasul teșit de lovituri, cu fața neagră-gălbuie brăzdată de urmele albe ale săbiilor care-l tăiaseră în toate războaiele imperiului, sta rezemat în fierul luciu al satîrului, mîngîindu-i tăișul cu laba păroasă.

La semnul marelui vizir, locotenentul Asan a adus steagul verde al profetului, plecîndu-i mătasea sfîntă deasupra căpeteniilor îngenuncheate pentru jurămînt.

— *Ia tacht, ia bacht !* [1] rosti Sinan, cu glas aspru cuvintele jurămîntului sacru dinaintea luptelor grele.

— *Ia tacht, ia bacht !* răspunseră pașalele, atingînd cu frunțile flamura dătătoare de puteri nebiruite.

Tabulhanaua a început să cînte, zdrăngănindu-și alămurile. Cei zece mii de spahii ai steagului roșu, înșiruiți pe drumul de sub codru în toată lungimea lui, și-au ridicat sulițele, chemîndu-l pe Allah. Mai apoi l-au strigat pe marele vizir, cu nume de laudă :

— Du-ne la luptă, leule ! O, *soncur !* O, *aleh !* Vrem să ne arătăm vitejia sub ochii tăi.

Trăsăturile înnegurate ale bătrînului oștean s-au limpezit. Paicii l-au ridicat în șa.

— Pentru gloria lui Mohamed ! Am să vă împart timaruri la Kara-Iflac. Cele mai bogate timaruri din împărțire ! Tigrilor neînfricați !

Cei care l-au auzit au strigat în cor :

— *Aferim ! Iuzung ac olsun !...*

Căpeteniile au încălecat, alergînd spre bulucuri, cu tuiurile puterii după ele. Dervișii cadrii au început să joace printre oșteni, chemîndu-l pe Allah. Glasurile ascuțite ale imamilor stăpîneau toată larma taberelor. Sinan Pașa i-a făcut semn lui Ibn Rusta să se apropie.

— Ce-ai visat azi-noapte, *akilsis ?* întrebă el șoptit și nerăbdător.

— Șoimul alb purta pe frunte un turban de nestemate, iar în gheare, iataganul !

[1] Sau tronul, sau fericirea eternă

— *Chair ola!* murmură Sinan, şi fără să mai asculte urmarea visului se depărtă la trap uşor, urmat de curte şi de steagul nebiruit al Aliotmanului.

*

Şirurile nesfîrşite ale ienicerimii Dib Alaiului, învăluite de praf, se scurgeau într-una dincoace de pod. Cînd soarele a ajuns în crucea cerului, bălţile s-au umplut de răcnetele pedestrimilor turceşti, care le treceau întinzînd din smîrc în smîrc loitrele chervanelor şi harabalelor, trunchiuri de sălcii şi scînduri cioplite în grabă de miile de robi bulgari. Bombardele aşezate pe dealul Uzunului trăgeau salvă după salvă, rărind şirurile din urmă ale liniei a doua de luptă, care se apropiase pînă la zece paşi de linia întîi. Deasupra pămîntului pluteau aburi de sînge, amestecaţi cu fumul cenuşiu al exploziilor. Dincolo de colnicul pe care stătea Mihai vedea oglinzile Neajlovului lucind oţeliu. Dinspre codru se tălăzuiau miresme grele de aer zăcut şi de frunze putrede, încinse şi răscoapte. Şi-a oprit o clipă privirea ostenită pe faţa başbulucbaşului prins de Racea. Ochii piezişi ai turcomanului zîmbeau mijit, şiret şi crud. Răsufla adînc, adulmecînd spre puhoiul binecredincioşilor, cu nările răsfrînte.

— Allah! strigă el, frămîntîndu-se în legături.

Mihai s-a-ntors spre pod. Steagul verde al profetului, despre care îi vorbise jupîn Răzbici, se mişca cu măreţie, înconjurat de spahii. În faţa lui, călăreţul urmat de cele trei tuiuri legate cu lame de argint, peste coiful căruia se pleacă sangiacul roşu şi mătăsurile verzi al bairacelor,[1] nu poate fi decît Sinan Paşa. Voievodul şi-a muşcat buzele pînă la sînge. S-a stăpînit cu greu să nu dea pinteni şi să nu se repeadă nebuneşte asupra marelui vizir. Ceauşi după ceauşi goneau în toate părţile, plecînd de la scara acelui călăreţ.

— Caiafa bătrînă vrea să schimbe tocmeala! mormăi Mihai în barbă, cu ochii ţintă pe vizir.

Tuiurile fîlfîiau uşor, mătasea sangiacului şi a bairacelor se-nvăluia în ape molatice. Dinspre Hulubeşti coborau acum bulucurile de spahioglani, floarea călărimilor semilunei, cu vîrfurile lungi ale suliţelor scînteind în soare. Mihai şi-a încleştat mîinile în oblîncul şeii cu atîta putere, încît unghiile i

[1] Stindarde, semne distinctive ale marilor viziri

se albiseră. Hronicarul Balthazar Walther înlemnise cu pana deasupra terfelogului. O picătură de cerneală s-a prelins pe ciocul penei, pătînd cu albastru foaia gălbuie, aşternută cu slove prelungi şi tremurate. Mihai simţea în el toată viaţa bătăliei. Osteneala de moarte a oştenilor săi îi sleia mădularele. Acum, războiul ajunsese în cumpăna lui cea mare. O singură clipă de şovăială, o singură spărtură în rînduri, şi puhoiul turcesc i-ar fi întors oastea peste cap, spulberînd-o ca şi cînd n-ar fi fost. Neomenească era puterea cu care brîuleţul lui de oşteni ţinea în loc talazurile nesfîrşite ale păgînilor, care-şi aveau izvoarele, hăt, dincolo de Hulubeşti şi de Stoieneşti. O frînghiuţă legată cu capetele de coturile Neajlovului, împotriva unei herghelii de armăsari sălbatici... Sinan s-a lăsat tîrît de mînie, intrînd în luptă. Acum nu mai poate vedea cheia războiului, aşa cum ar fi văzut-o dacă ar fi rămas pe dealul Uzunului. Gîndurile îi scăparau, aţîţate. Ochii lui mari, neliniştiţi, plini de umbre, cuprindeau deopotrivă oştile în încleştarea lor sălbatică, ca şi mişcările spre înapoi, începute de bulucurile timarioţilor aziatici din mijlocul liniei turceşti. Spahioglanii trecuseră podul şi, ţinînd malul Neajlovului, urcau spre aripa lui dreaptă, încercînd s-o-nvăluie. Asupra aripii stîngi se ridicau din vad, zvîrlind de sub copitele cailor curcubee de stropi, spahiii steagului roşu. Iată-l pe polcovnicul Ocesalsky cum se frămîntă în şa şi cum repede în ajutorul archebuzierilor nemţi două sotnii de cazaci pedeştri cu sîneţe. Dacă nu-şi lărgeşte aripile, peste o mică de ceas turcii au să-l împresoare. Şi-a lăsat privirea să rătăcească peste linia pedestrimilor şi a gloatelor. O vînzoleală nesfîrşită de ghioage şi de paloşe, o pădure de suliţe întinse înainte, sub care orice năvală a ienicerilor se huluia în sînge. Ar fi vrut din toată inima să descalece şi să-l strîngă în braţe pe cel dintîi pedestraş aflat în cale.

— Michali!.. Michali!

Răcnetele sălbatice ale spahioglanilor, care porniseră ca o furtună asupra ferentarilor şi fustaşilor lui Racea, l-au trezit din gînduri. Caii, împinşi chiar pe marginea bălţii, îşi smulgeau cu greu copitele din nămol, zvîrlind stropii de tină în obrazurile rîndurilor din spate. Mîlul clefăia şi chiftea frămîntat de miile de picioare. Se auzea gîfîitul opintit al gonacilor şi scrîşnetul scărilor izbite una de alta. Spahioglanii

s-au prăbuşit peste ferentari, uzi leoarcă şi stropiţi cu nămol, din cap pînă-n picioare.

Balimezurile de la Uzunu îşi mutaseră tragerea asupra Călugărenilor.

— Vrei să mă perpeleşti între două focuri! rînji Mihai, văzînd cum încep să se aprindă casele satului. S-a smucit în şa, poruncind cu glas răguşit: Domnia ta, logofete, ia hronicarul de aripă şi scoate-l către Copăceni. Pătrule, suie-l în şa pe rob şi pas la jupîn Radu Buzescu. Spune-i să-l dăruiască căpitanului Kir Albertu şi să stea gata de luptă! S-a ridicat în scări, trăgîndu-şi sabia şi strigînd din răsputeri:

— Curtenii, copiii şi vînătorii!... După mine, vitejilor!

A coborît colnicul în goană, urmat de hotnogul Caloian, cu steagul mare al ţării desfăşurat în vînt, şi de vătaful Simion, trăgînd cu coada ochiului la timarioţii aziatici, pe care Sinan îi schimba cu ortalele de ieniceri rumelioţi...

...Poruncile voievodului stăpîneau toate şirurile de luptă, zburînd din om în om, din cetaş în cetaş, pînă la căpitanii şi boierii din fruntea oştilor. Călărimile băniei şi lipcanii vel postelnicului Preda Buzescu, urmaţi de curtea măriei sale, au trecut în goană prin pîrtia deschisă de tighecenii lui Mîrzea, tăbărînd asupra ienicerilor rumelioţi, spîrcuindu-i şi împingîndu-i înapoi. În acelaşi timp, deliii şi beşliii jupînului Ştefan Petnahaci ungurul şi ai hotnogului Simion Lehaciu au intrat între roşii căpităniei Ruşilor de Vede şi boierii mazîli, ţinînd piept ienicerimii şi prilejuind pedestrimilor de darabani, glotimilor şi ferentarilor o uşurare a luptei, tocmai atît cît a fost nevoie ca vîrful aripii drepte să se tragă îndărăt şi să-şi strîngă rîndurile, pavăză lîngă pavăză. Acelaşi lucru s-a-ntîmplat la aripa stîngă, unde zaporojenii, duşi năvalnic de polcovnicul Ocesalsky, au intrat între roşii căpitanului Gheţea şi între haiducimea sîrbească şi bulgărească, slobozind din încleştare darabanii, compania de archebuzieri nemţi şi sotniile de cazaci pedeştri. Oastea luase forma unui unghi de cocoare, cu vîrful de fier al călărimilor înfipt în inima ienicerimii şi cu laturile de pedestrime ţinînd piept năvalelor necurmate ale spahiilor Deri Devletului, sprijinindu-se la miazăzi pe lunca Neajlovului, iar la miazănoapte pe poalele codrului Vlăsiei.

Pentru boier Dan toată dimineaţa a fost un cazan al Satanei, în care a fiert în zeama lui. Prostul de Barbă Albă era să-l spintece, atunci cînd i-a deschis ochii asupra faptelor şi a viitorului. Cum de nu văd orbii de mazîli din Vlahia Mare că li s-au băjenit satele în Oltenia, cum de nu văd că dacă turcii vor fi înfrînţi astăzi, lucru cu neputinţă de gîndit, atunci mîine de bună seamă îi vor călca în picioarele cailor, iar Sinan le va împărţi moşiile paşalelor şi timarioţilor? Alerga de colo pînă colo prin cort, cu faţa scăldată în sudoare. Marginile negre ale legăturii de catifea petrecută peste găvanul scurs i se umeziseră. Sub pologul de mătase, căldura era de nesuferit. De cînd cu răscoala, slăbise. Pomeţii îi împungeau obrajii. Părul din creştetul capului începuse să i se rărească. Sub ochiul teafăr avea cearcăne vinete şi pungi de piele uscată. Mîinile, încrucişate la spate, îi tremurau într-una. Clinchetul cămăşii de zale îl supăra peste măsură. Se simţea încolţit de aproape. Aflase de fapta lui Udrişte şi a Lambrului, fără să poată face nimic altceva decît să-şi muşte mîinile. S-a oprit în faţa celor patru burdufe din piele de bivol, cetluite cu pecetea defterdarului împărătesc, pe care desigur că Sinan le scoase din vistieria oştii, privindu-le prostit. Singura lui nădejde rămăsese Kir Albertu. S-a apropiat de perdeaua cortului, trăgînd cu urechea la vorba străjilor cu care-l înconjurase cîinele de Radu Buzescu. Nu le putea auzi, din pricina vuietului şi larmei luptătorilor. Din clipă-n clipă ieşise în prag, cu sufletul la gură, ars de nerăbdare, bucuros să vadă prostimea lui Mihai lepădîndu-şi armele şi alergînd cu suliţele spahiilor între coaste. De fiecare dată se întorsese clocotind de mînie. Norii de praf pluteau statornic deasupra aceluiaşi colţ de pădure, peste care se-nfiripaseră în zori. A ciulit urechea, strîngîndu-şi pumnii la piept. Tabăra se umpluse de tropote şi de porunci. Răsufla pripit. Are aici patru sute de suliţe de pe moşiile lui. Ori îl cumpără pe Kir Albertu, ori încarcă burdufele cu aur şi se trage în Lehia, la pan Zamoyski, cu toate averile care-l aşteaptă la Stelea încărcate în chervane.

— Încă n-am încheiat războiul, cîine! bîigui el, potrivindu-şi coiful. Cînd a ieşit afară, norul de praf se mutase spre

mijlocul limbii de pădure, care acoperea vederea cîmpului de bătaie, iar călărimile lui Radu Buzescu și cele unguresti erau în șa. Cîțiva cosași țîrîiau adormiți. Nesfîrșită, Vlăsia fumega pe zare, îmbrobodindu-se în marame străvezii de aburi.

*

Un cîrd de muieri din satele de peste Neajlov, amestecate cu altele de prin satele din lunca Argeșului, purtînd coșnițe, legăturici cu mîncare și donițe de apă sau lapte acru, tăbărîseră cu gurile pe un cetaș bătrîn și pe străjile de la marginea taberei mari, ocărîndu-i cum le venea la gură.

— Dați-ne drumul, afurisiților ! Bărbații noștri trudiră de azi-dimineață, nu ca voi, firoscoșilor ! striga una mărunțică, desculță, neagră și cu sprîncene îmbinate.

— Fa, nu fiți proaste ! încerca să le potolească cetașul. Voi nu vedeți ce urgie e acolo ?

— Păi, tocmai d-aia ! Hai, moșule, că-ți dau o plăcintă, se-mbună negruța, privindu-l galeș. Dacă nu ne lași, ne-ntoarcem și trecem prin codru.

— Ira ! se minunară altele, văzînd cei doi cerbi ai voievodului ieșiți în marginea saivanului domnesc.

Dinspre Copăceni urcau patru căruțe mari de oaste. În față, una cu polog. Curînd, căruțele au ajuns la străji.

— Dă-le pace, moș Iepure, strigă Măriuța de sub polog, sticlindu-și dințișorii. Haideți, fa, treceți ! le îndemnă ea. Așa e moș Iepure, se sumețește cînd simte fustă prin preajmă, da' nu-i rău la suflet.

Muierile au chicotit în palme, dînd buzna dincolo de străji. Măriuța a îndemnat caii cu glas ascuțit. Alături, palide și cu ochii pierduți, stăteau Măria lui Buzea Gavrilă de la Bratilovo și pitărița Elena. După căruța lor urmau carele șătrăriei, pline cu săgeți și cu sulițe. Alături de ele mergea starostele Muștil, ducînd după el toți faurii covăliilor domnești și toate slugile șătrăriei, pe care le mai găsise prin tabără.

— S-a sculat toată țara ! oftă ușurat Iepure, petrecînd muierile cu o privire plină de durere. Ehe !... Așa l-a așteptat și noră-mea pe bietul Ion, fecioru-miu, după războiul de la Ruși... Rămase văduvă, cu o casă de prunci.

— Parcă numai ea ? răspunse o strajă.

Cojancele umpluseră clina dealului, coborînd-o în fugă. Cerbii au mugit prelung, lăsîndu-și coarnele pe spate.

— Chiar de plăcinte le arde alor noștri !

— Cine știe cîți zac cu pîntecelele sfîrtecate !

— Aha !... zvîcni moș Iepure. S-a pornit pînda !

Steagurile călăreților din spatele limbii de codru se legănau leneș în pasul cailor. În față luceau arămiu țevile celor două tunuri, lăsate de Mihai lui Albert Király.

5

Patru tunuri mari pe roate au trecut podul, huruind greoi și clănțănind din obezile groase, ferecate în șină de fier, înconjurate de topcii și muselimi. Catîrii, înhămați cîte șase, ciuleau neliniștiți urechile și se smuceau în hamuri. Sinan s-a repezit la conducătorul coloanei, un iuzbaș gras, croindu-l cu topuzul peste spinare și răcnind ca un apucat :

— Porc păros ! Mai repede, maț de iapă ! În goană !... Treci în *solkol* [1] și cațără-te pe vreo movilă, că altfel te jupoi de viu ! Pe barba profetului, să-ți aud grohăitul, că altfel...

Și-a răsucit armăsarul pe picioarele dinapoi, fugărind în rînduri un buluc întîrziat de ieniceri. Nasul coroiat i se roșise de soare, fața prelungă, sălbatică și uscată îi era acoperită de nămolul cenușiu al prafului amestecat cu sudoare. Cum vedea vrun grup de oșteni mișcîndu-se la pas, năvălea asupra lor, urmat de bulucurile dundarilor și-i bătea de-i snopea, ocărîndu-i cu cele mai scîrnave vorbe. Bucuria îi încleșta gîtlejul. Allah l-a ajutat și de data asta. Urdia s-a legat în tocmeală de luptă. Peste chivărele ienicerilor, în față, se văd cucele cu pene de struț ale buluc agalriilor [2]. Aripile de spahii au învăluit oastea ghiaurilor. A sunat ceasul... De acum încolo, *bashdè iazilmish olam gielmeki vadzid dur*... Focul nestins al credinței va împinge înainte oștile lui Allah ! S-a întors sub tuiuri, poruncindu-i locotenentului Asan să ridice steagul sfînt. Zecile de imami, care stătuseră pînă atunci în preajma lui, au început să se bată cu pumnii în piept,

[1] Aripa stîngă

[2] Coloneii de pedestrime

răcnind cu ochii ieşiţi din găvane şi cu vinele gîtului umflate :

— *Ia shehid, ia gazi* !

Tabulhanaua, adusă de dundari în lovituri de ciomege, a izbucnit într-o behăială aţîţătoare. Talazurile nesfîrşite ale oştirii otomane s-au mişcat înainte, ca peste o clipă să se prăvălească pe vechile locuri şi iarăşi să se-ncoarde ca un berbec uriaş, bătînd neistovit în rîndurile îndărătnice ale idolatrilor. Iuzbaşul urcase balimezurile pe colnicul unde acum două ceasuri stătuse Michali. Sinan a rînjit în barbă, mergînd la pas pe urmele vitejilor. Lunca Neajlovului rămăsese în urmă. Din spate, Dib Alaiul se scurgea într-una, îngroşînd rîndurile luptătorilor...

*

— Cinci sute... Cinci sute unu... Cinci sute doi !

La început, cu primul pas făcut îndărăt, cineva numărase tare, în glotimea popii Stoica.

— Unu !

Mai apoi glotimea începuse să strige în cor numărul paşilor pe care-i făcea înapoi. După glotime s-au luat şi celelalte pedestrimi de pămînt. Glasurile acelea răguşite, ostenite, uscate aveau ceva nespus de crîncen, de dureros, de sfîşietor în ele.

— Cinci sute trei !... Cinci sute patru !

Cinci sute patru paşi din brazda ţării, cinci sute patru paşi udaţi cu sînge din belşug, cinci sute patru paşi de fînaţ, de cer, de slobozenie. Călărimile luptau pe uliţele fumegînde ale Călugărenilor. Radu Gheţea vedea lumea printr-o piclă aburindă de sînge. Se temea cumplit pentru viaţa lui Diavol. Pe uliţă au năvălit, scut lîngă scut, zvîrlitorii de lobut, nişte suliţe lungi, grele de douăsprezece ocale. Cu toată zarva luptei, căpitanul a auzit poruncile fornăite ale iuzbaşilor. Lăncierii s-au lăsat pe spate, vîrîndu-şi degetul mare de la mîna stîngă în brîie, trăgînd astfel scuturile în dreptul pieptului şi cumpănindu-se pe picioare.

— Înainte ! a răcnit, parcă cu glasul altuia, Radu Gheţea.

Urmat de cneazul Berivoiu, de curtenii Ion Fătu şi Pătru Duh, de vîntorii Costa Ursu şi Iosif Veveriţă, şi-a împintenat armăsarul, numai spumă galbenă, prăvălindu-se asupra pedestraşilor. Pînă cînd aceştia să ia poziţia pentru lupta cu

călăreţii, paloşele repezite de sus le-au crăpat ţestele. Caii i-au amestecat cu ţărna. Pe uliţă a-nceput să se tîrască un vălătuc negru şi înecăcios de fum, ieşit din mormanele de ruine ale satului, orbind luptătorii, făcîndu-i să orbecăie şi să lovească la întîmplare.

— Cinci sute patruzeci !... Cinci sute patruzeci şi unu !

Glasurile pedestrimii îi împung creierii. Cînd au ieşit din fumăraie, calul curteanului Pătru Duh alerga nebun, călcîndu-şi maţele în copite, iar curteanul zăcea pe spate, cu două suliţe înfipte în piept şi cu mîinile răstignite alături. Pe Ion Fătu îl trăgeau cu cîrligele doi imami îmbrăcaţi în caftane verzi. S-a repezit la ei, dar era prea tîrziu. Le săriseră în ajutor zeci de ieniceri. A mai apucat să vadă cum imamii îl ciopîrţesc pe bietul logofeţel cu iataganele şi cum se spală pe mîini în sîngele lui. Simţea cum toată oastea păgînului îi apasă pe piept o uriaşă piatră de mormînt.

— Şase sute cincizeci şi cinci !...

Turcii îi scoseseră din sat. Neputinţa, sleiala, ura i-au închircit inima, înăbuşindu-i-o într-un spasm dureros...

...După ce părăsiseră cele zece bombarde, signor Mantovano şi Cosma Capponi s-au regăsit călări în spatele liniei de luptă.

— *Madonna !* Ascultă aici, signor Mantovano, rîse acru condotierul, cu gulerașul de dantelă revărsat peste platoşă, negru de fumul exploziilor. S-o întindem, pînă nu ne trag ienicerii în frigare... *Per Bacco !* Pentru solda pe care-o primim, am executat un bombardament vrednic chiar şi de Tartaglia... Urşii ăştia vor fi făcut vrun legămînt cu Dumnezeu şi cu popii lor bărboşi şi împuţiţi. Eu n-am făcut însă jurăminte decît faţă de epiderma mea... Vreau s-o readuc în Toscana proaspătă şi nevătămată. Prefer unui martir al cruciadei, cu capul tăiat de iatagane, un Cosma Capponi neciuntit, mai puţin erou şi de fel martir ! *Sapristi, signore !* A venit vremea s-o ştergem spre ariergardă. Diavolii valahi se bat bine, totuşi, judecă şi senioria ta situaţia... Cît vor mai rezista ? O clipă ?... Două !...

— Poate o veşnicie ! răspunse gînditor signor Mantovano, smucind frîul şi îndepărtîndu-se de locul luptei, în trap uşor...

...Racea, cu barba vîlvoi, cu cizmele ferfeniţă pline de sînge, lupta cu înverşunare alături de popa Stoica. Anteriul fărcăşanului atîrna în zdrenţe. Ferentarii şi fustaşii ţineau

spinăriile de la poala codrului, întinzînd în fața spahioglanilor un zid de scuturi și de fușture.

— Păzea, popo! răcni Racea, smucindu-și calul într-o lature.

Văzuse bine doi trăgători aziatici de girid, încordîndu-și arcurile. Era prea tîrziu. Săgețile scurte, trase cu măiestrie de cei mai buni arcași păgîni, s-au înfipt pînă lîngă pene în piepturile cailor. Amîndoi uriașii s-au huluit deodată. Popa Stoica a rămas cu un picior prins sub pîntecul fugarului, care se zbătea de moarte.

— Nu mă lăsa, diavole! gîfîi aga glotimilor, chinuindu-se să scape din încleștare.

Zeci de spahioglani s-au năpustit în galop, cu iataganele ridicate asupra celor două căpetenii. Cineva din gloate i-a aruncat lui Racea o ghioagă lungă, țintuită cu piroane. Patru fustași au ieșit din rînduri, îngenunchind în jurul popii Stoica, cu scuturile ridicate deasupra capetelor, în vreme ce glotimea s-a năpustit împotriva călăreților, cosindu-i cu coasele și străpungîndu-le caii cu furcile.

— Ho, ho, ho, bă urecheaților! răcni Racea, mînuind ghioaga cu amîndouă mîinile. Săriți, nespălaților, și trageți boaita de sub cal... Ieși, popo, la lumină!... Nu te ascunde, Belzebuthule!...

— Am ieșit, am ieșit! rînji aga, șchiopătînd din piciorul drept. Cizma îi rămăsese sub hoitul calului. Într-o clipă, în jurul lor s-a făcut midean. Spahioglanii se prăbușeau din șei, striviți de măciucă și de cruce, fugarii pocniți între urechi se muiau pe picioare fără să mai necheze. Glotașii hăcuiau tot ce le cădea sub mînă...

— O mie nouă sute nouăzeci și opt... O mie nouă sute nouăzeci și nouă... Retras cu cîțiva zeci de pași în spatele oștirii, Mihai îmbrățișase tot cîmpul de luptă. Un oftat adînc i-a scăpat de pe buze, atunci cînd a văzut cele două balimezuri ale lui Kir Albertu scuipînd foc în coasta spahioglanilor. Sunînd din trîmbițe, huruind din tobe, răcnind, călărimile Buzescului și cele împlătoșate ale căpitanului ungur s-au prăvălit peste aripa stîngă a lui Sinan. Arbaletierii, rînduiți în desișurile crîngului, și-au slobozit arbaletele, pușcașii, culcați pe pîntece în fînaț, s-au sculat trăsnind focuri repezi în spatele timarioților aziatici. Oștile păgîne au șovăit, bătînd pe loc, clătinîndu-se neliniștite, ca niște holde nesfîrșite unduite

de vînt. Ghiulelele celor două tunuri au început să rărească rîndurile. Atunci, în acea clipă de cumplită sfîrșeală pentru amîndoi balaurii care sîngerau din belșug, în acea clipă cînd sleiala vecină cu moartea făcea să cadă brațele înarmate, iar îngerii întunericului își fîlfîiau aripile pe deasupra celor încleștați în luptă, gloatele de la Țara Românească, pedestrimile și călărimile, căpitanii și mazîlii, boierii și curtenii, toate mulțimile acelea hăcuite, cu hainele zdrențuite, însetate și vlăguite, s-au împieptoșat, s-au ridicat ca un singur om și au dat năvală, răcnind, chiuind, suduind, chemîndu-l în ajutor pe Dumnezeu, pe diavoli, cerul și pămîntul, holbîndu-și globii însîngerați asupra dușmanului, sfîșiind beregățile cu dinții, izbind fețele ienicerilor cu pumnii. O năvală năprasnică, izvorîtă parcă din însăși miezul pămîntului, a prăvălit rîndurile din față peste turci. Cazacii pedeștri și archebuzierii nemți își schimbau șirurile la repezeală, miruind spahiii lui Satîrgi Pașa. Oastea n-a mai făcut și cel de al două miilea pas înapoi. Galben, tremurînd de bucurie, înduioșat, Mihai a sărit din șa, îngenunchind și sărutînd pămîntul încins, care aburea o mireasmă dulce și neprihănită de soare, de fîn, de vară și de slobozenie.

Ziua se lăsase într-amurg. În slava sîngerie, doi ulii se roteau încet, cu aripile poleite de flăcările asfințitului.

6

Împintenîndu-și caii acoperiți de sudoare, călărimile, tîrîte de căpetenii, au intrat ca niște junghere între bulucurile de ieniceri, spîrcuindu-i fără milă. Spahioglanii și timarioții se-nvălmășiseră cu ienicerii de Damasc, strivindu-i în picioarele cailor. Iuzbașul de la cele patru balimezuri își frîngea mîinile, neștiind în cine să tragă. Umbrele înserării se țeseau din ce în ce mai des peste poiana Călugărenilor. Răcnetele răniților se amestecau cu strigătele de spaimă ale fugarilor, cu poruncile bulucbașilor și cu chemările sfîșietoare ale imamilor. Cîmpul de luptă era o tălăzuire pestriță de steaguri, de coifuri, de capete, de cai și țevi nefolositoare de archebuze. Sinan gonise culcat pe oblînc pînă dincolo de Călugăreni, înfigîndu-se cu steagul verde al profetului în mijlocul șleaului. Spahiii de gardă își strînseseră caii scară la scară,

cu iataganele trase. Căpățînele de pardos ale blănilor așternute pe șei își rînjeau colții galbeni. Ortalele de ieniceri care treceau podul se-nșiruiau, grăbite, pentru luptă. Cîțiva segban-bași scăpaseră din înghesuială și-și strigau oamenii pe nume. Iată-i sosind în goană, stropiți de sînge, pe Husein, Mustafa și Haidar pașalele oștirii. S-au așezat în fața vizirului, cu tuiurile alături. Bătrînii oșteni ai imperiului, încercați în atîtea bătălii, se strîng cu îndemînare în spatele tuiurilor, încărcîndu-și archebuzele. Sinan ridică topuzul, arătînd spre un buluc de lăncieri, care încerca să intre în Neajlov. Într-o clipă, dundarii tabără asupra lor, întorcîndu-i în luptă cu lovituri de ciomag. Celor îndărătnici, satîrgiii înșiruiți între fugari și bulucurile proaspăt sosite le retează capetele. Spahiii steagului roșu se întorc și se orînduiesc din goana cailor. Pămîntul tremură, ca scuturat de friguri. Tabulhanaua cîntă ascuțit.

— Cogea Sinan Pașa e aici !

— Opriți-vă, vitejilor !

— Să apărăm steagul sfînt !

— *Akagiak can damarde durmaz !* [1]... țipă imamii, ridicîndu-și deasupra capetelor mîinile roșii de sîngele ghiaurilor.

Dervișii cadrii, cu trupurile numai puroi, care pînă atunci jucaseră pe malul apei, intră între rînduri. Ienicerii le fac loc cu smerenie, ca unor sfinți. Din susul Neajlovului s-a pornit o boare de vînt, începînd să-mpingă spre Uzunu norul greu de praf ridicat deasupra oștilor.

Sinan Pașa privește repede noua tocmeală a oștirii, printre pleoapele subțiate cît firul de păr. Ceaușii, satîrgiii, robii de Nubia, dundarii și imamii sînt cu ochii pe topuzul lui. Cînd îl va ridica, Michali se va prăbuși în țărînă. Mai așteaptă. Vede steagurile idolatrilor oprite pe loc, zbătîndu-se neputincioase în fața zidului de oțel al ienicerimii. Allah ! Are să-i istovească, pînă cînd au să cadă în genunchi, ca berbecii... Cu toate că-și strînge fălcile și se arată liniștit, înăuntrul lui fierbe toată smoala Gheenei. Cum de l-a viclenit cînele și vulpea de Michali ? Unde și-o fi tîrînd coada de porc Hasan Pașa, de n-a ajuns nici acum unde i-a poruncit ?! Cum de i-a trebuit vreme cît soarele a călătorit șase ceasuri pe

[1] Sîngele ce trebuie să curgă nu poate rămîne în vine

uranisc să-l împingă pe Michali, în vreme ce ghiaurii l-au rostogolit înapoi, numai într-unul ?! Oare să-i fi slăbit mințile de bătrînețe ? Ochii șoimului alb să nu mai vadă unde stă cheia fermecată a biruințelor ?!... Și-a deschis ochii și, ridicîndu-se încet în scări, a sărutat tremurînd mătasea verde a steagului sfînt. Apoi și-a fulgerat topuzul deasupra chivărei.

— Allah !

— *Ia tacht, ia bacht !*

— *Ia shehid, ia gazi !*

Tot ce avea mai fanatic, mai sălbatic și mai sîngeros credința fiilor lui Allah s-a rostogolit ca un tunet al lui Israfil, îngerul morții, umplînd cerul de huet... Măreț, cu bairacele pe lături, cu tuiurile în față și steagul profetului în urmă, cîștigătorul atîtor biruințe care au uimit lumea prin strălucirea lor, s-a mișcat o dată cu întreaga oaste pentru a adăuga o nouă frunză de laur în cununa gloriei Deri Devletului.

...Urmat numai de patru alvaniți și de cei doi cai cu poverile de aur, boier Dan, fără coif, cu mantia sfîrtecată, negru de mînie, cu bale la gură, urca la pas spre Stănești, ocolind pe departe taberele lui Mihai. Avea gîndurile pîcloase și scămoșate. Toată lupta lui a fost zadarnică ! Kir Albertu i-a răspuns că-i oștean și are un singur cuvînt pe lume. Cuvîntul cinstei ostășești. Gînsac îngîmfat ! Gînsacul !... Lumina de purpură a amurgului îi umple ochiul de durere. Ajuns pe-o clină mai ridicată, s-a-ntors cu fața spre locul de unde se ridica larma războiului. Privirea, scăpată peste coama verde-albăstruie a Vlăsiei, cădea pe aripa stîngă a oștii hainului. Se vedeau limpede flăcăruile pușcăturilor cu care pedestrimile Satanei împroșcau spahiii. Coifurile fulgerau cînd și cînd, după cum le poleia soarele scăpătat pe dunga vioric a zării. Și-a mîngîiat barba albită numai de azi-dimineață, întrebîndu-se în sine ce puteri diavolicești va fi avînd Mihai, de-a putut strînge sub topuzul lui toată suflarea țării ?! Oare setea asta prostească de slobozenie, oare fala deșartă a războaielor să fie mai tare decît orice pe lume ?! Uite-l pe neghiobul de Udriște. Abia a scăpat din lanțurile robiei și, în loc să se-ntoarcă la ai lui, a purces la luptă, cu ochii arzîndu-i ca la nebuni. Dar Lambru ?! Un zîmbet rău i-a schimonosit buzele subțiri. Dacă n-a putut

să-i plătească moartea Neagăi ursului de la Cremenari, i-a plătit-o cîinelui de rumân. Tot i-a plătit. Şi sculărea pălmaşilor, şi pustiirea Drăgoieştenilor, şi ochiul, tot... tot! Cînd a oprit oştile, îndemnîndu-le să nu intre în luptă, a scos capul ca şarpele. I-a apucat dîrlogii, sumeţindu-se. De data asta nu l-a mai scăpat. Plumbul i-a intrat în piept. Aude şi acum vorbele amestecate cu sînge: „Nici în iad n-ai să scapi de mine!... Nici în iad, boierule!..." Ochii rumânului îl frigăresc. S-a scuturat din creştet pînă-n tălpi. Deodată, singurătatea i s-a încuibat în inimă şi-n tigvă, sîsîindu-i la ureche tot felul de vorbe pline de venin... Are să-ţi fie numele blestemat, în vecii vecilor! Hainule! Nici în iad n-ai să scapi, boierule! Blestemat! În vecii vecilor!... I-a răsărit în faţă Mihnea Vodă Turcitul, cu visele lui nebuneşti, cu mustrările care-i rodeau cugetul. Neaga trece albă, despletită, sîngerîndă. Îl cheamă cu glas tînguitor. Boier Dan şi-a încleştat tîmplele între pumni. Un simţămînt bezmetic îi dă ghes de la spate... Să se repeadă pe urmele lui Mihai, să-i cadă în genunchi, să-i sărute mîna, apoi să dea buzna cu pieptul în suliţele spahiilor... Poate aşa se va mîntui de vedeniile care-l chinuiesc, poate aşa îşi va găsi liniştea şi iertarea...

— Iertare ?! Iertare! bolborosi el în nelinişte. De ce ? Pentru ce ?!... Pană, cerneală, hîrtie! abia a şoptit unuia din alvaniţi, care-i ducea dichisul şi rufele.

Din şa, smîngălind nişte slove fricoase, tremurate şi strîmbe, i-a scris: „Serenissimului pan Ioan Zamoyski de Zamosk, hatman al coroanei, iubitului meu stăpîn şi domn", să afle că nimic n-a putut izbîndi împotriva trădătorului de Mihai şi că în curînd se va înfăţişa însuşi, cu ştiri de cea mai mare valoare pentru serenissimul hatman. Pînă atunci îl roagă smerit să-i pună la îndemînă o casă de locuit, dacă s-ar putea prin tîrgurile din Pocuţia... „Şi să ştie panul hatman că Mihai Vodă astfel de om este, că dacă pe lume nu vor mai rămîne decît trei oameni, doi turci şi Mihai Vodă al treilea, între ei nu va fi pace, ci război veşnic va fi, pînă cînd..."

Şi-a ridicat ochiul de pe hîrtie, căutînd dezlegare şi răspuns în negurile liliachii ale asfinţitului. Pînă aici s-au desluşit, limpede, strigăte înfricoşate şi pline de spaima morţii:

— Aman!... Aman!

Ceva s-a frînt în adîncurile biv vel vistiernicului Dan. Dintr-o dată s-a cocîrjat în şa, trăsăturile i s-au făcut nespus de bătrîneşti, o oboseală adunată de ani de zile-n şir i s-a revărsat pe faţă, i-a umplut sufletul, i-a nămolit creierul. Şi-a întors calul depărtîndu-se la pas, cu mîinile căzute, gîrbov, singur, străin, gol, sleit. În stînga mai ţinea încă răvaşul către pan Zamoyski, iar în dreapta morfolea în neştire pana... Murise, viu fiind, şi se ducea să se-ngroape undeva departe, pe alte meleaguri, sub alt cer, tîrînd după sine poverile de aur, blestemul dintotdeauna al vieţii lui.

...Plumbul fierbinte al Danului îi intrase sub gîtlej pînă-n bojoci. Şi-a venit în fire, stînd trîntit pe spate, cu obrajii mîngîiaţi de fînul aromit. Picioarele îi erau de plumb. Gîndurile îi erau de plumb, mîinile îi erau de plumb. Ca prin vis aude larma şi tunetul luptei... Lambru s-a răsucit pe pîntec. Şi-a înfipt unghiile în rădăcinile ierbii. A început să se tîrască pe urma oştilor. Voia să le ajungă din urmă. Atît... S-a tîrît o veşnicie. O palmă de loc într-o veşnicie. Simţind că moare, şi-a smuls de la piept punguţa cu pămînt luat din ţintirimul Drăgoieştilor, a sfîşiat-o cu degetele înţepenite şi şi-a afundat buzele în ea.

Prin preajmă, greierii ţîrîiau spornic. Boarea înserării i-a răsfirat chica neagră, presărată cu fire argintii. O ciocîrlie plinuţă s-a ridicat în văzduhul sîngeriu, chemînd soarele cu triluri duioase.

*

Muierile de pe Neajlov şi de pe Argeş împînziseră cîmpul, răscolind purcoaiele de morţi. Îşi căutau bărbaţii, feciorii şi taţii. Oştenii hăcuiţi, tîrîndu-şi picioarele strivite, ieşeau din rînduri, pe brînci. Alţii îşi puneau pămînt pe răni şi se-ntorceau în luptă. Vîlvătăile asfinţitului aprinseseră zarea.

— Apă!... Apă!... Apă!

Atîta mai cereau muribunzii, ridicînd spre muieri buzele arse, crăpate şi sîngerînde. Măriuţa, pităriţa Elena şi Măria lui Buzea Gavrilă alergau de la unul la altul, le sprijineau capetele pe genunchi, le umezeau gurile cu cîrpe ude. Mulţi muriseră în braţele lor. Pe cei mai zdraveni îi culegeau căruţele şătrăriei. Cînd au ieşit din Călugăreni, pităriţa Elena a scos un strigăt pierdut, astupîndu-şi ochii cu palmele. Peste

nişte hoituri de ieniceri zăcea într-o rînă, cu patru suliţe înfipte în piept, domnia sa căpitanul Nicolaie.

— Să-l ierte Dumnezeu, îngînă Măriuţa, făcîndu-şi cruci mărunte şi repezi. Pe unde-or fi ai noştri ? Pe unde ?!

Paşi tropotind în fugă le-au smuls de lîngă mort.

— Loc, frumoaselor, loc ! strigă un oştean lac de apă, după care alergau în rînduri de cîte zece o mulţime de pedestraşi, împlătoşaţi şi încoifaţi, ţinîndu-şi sîneţele în mînă.

— E căpitanul Cocea, lămuri Măriuţa. Al de spuse Gheţea că pleacă la Comana...

— Îl trage sfoara, ca pe bietul Nicolaie...

— De, o fi şi el bun la ceva... Nu vezi că bărboşii noştri stau pe loc ?

*

Îngrijorarea şi neliniştea oştilor i s-au înfipt în grumaz. Din glotimea spîrcuită sub ochii lui de iataganele spahioglanilor s-a ridicat un glas sfîşietor :

— Nu ne lăsa, măria-ta !... Nu ne lăsa !

Toţi ochii pedestrimilor îl caută. Toată ţara îl caută. Toate nădejdile luptătorilor sfîrşiţi după o zi de luptă, potopiţi de nesfîrşirea ismailitenilor, s-au adunat în el. A venit clipa cînd cel ce-a sculat norodul întru slava slobozeniei să arate tuturor că nu-şi precupeţeşte nici truda, nici sîngele. S-a ridicat în scări. Între liniile lui şi Neajlov, turcii se înglotiseră coif lîngă coif. Nu era loc să cadă la pămînt nici o frunză. Morţii rămîneau în picioare. De pe podul Neajlovului pînă-n Hulubeşti, bulucurile de ieniceri puşcăreau prin baltă după oamenii lui Vifor, aşteptînd să le vină rîndul la luptă. S-a uitat lung la pod şi de la pod a măsurat din priviri depărtarea pînă la locul steagului sfînt. Dincolo de aripa spahioglanilor stau balimezurile lui Sinan. Va lua balimezurile, va tăia ienicerimea la pod şi va smulge steagul sfînt al profetului. Văzîndu-l înainte, oastea va năzui să-l ajungă. Soarta fiecărei bătălii îşi are o cumpănă a ei, cînd dincolo de mulţime se ridică tăria sufletelor, puterea de jertfire şi vitejia. Cumpăna aceea aşteaptă ca el să sară într-unul din talgere. S-a întors spre logofătul Udrişte şi spre hronicarul Balthazar Walther, care-şi vîrîse terfelogul într-o traistă de piele, arătînd cu topuzul coifurile ienicerilor.

— Tălmăceşte-i, rogu-te, hronicarului, spusele mele, vorbă cu vorba... Îmi bănui că nu ştiu limba nemţească, că... Poate-i mai bine aşa... Meşteşugul domniei tale va fi meşteşug vrednic de cinste, atunci cînd slovele de foc şi de sînge pe care le vei scrie vor trezi Evropa din somn... Iată că noi ţinem furtunile în piept, cu preţul pe care singur îl vezi, ca împăraţii creştini să aibă vreme să se scarpine sub cămăşi cu pieptenii de păduchi şi să gîndească cu filosoficească adîncime cine a fost mai întîi pe lume, oul sau găina !... Începuse să strige, ameninţîndu-l pe bietul scrib cu topuzul : N-am lipsă de slova diecilor şi nici nu voi să mi se strige numele prin iarmaroacele voastre, ca la păpuşari... Mie să-mi daţi arme şi oameni, băutori de bere ce sînteţi... Asta-i ! Şi acu spune-i să zvîrle dracului pana şi să tragă sabia...

Sub colnic, pedestraşii unguri aduşi de Cocea aşteptau porunca. Olăcarii îi scoseseră din luptă pe Radu Gheţea şi pe Kir Albertu, care veneau în goană, stropiţi de sînge, cu ciz-mele ferfeniţă. Caii oştenilor răsuflau greu, zvîrlind bănuţi de spumă pe la zăbale.

7

Au oştile de pămînt o îndemînare neasemuită să izbească din goană, să se tragă înapoi, să-şi schimbe tocmeala, să rupă lupta, ca peste cîteva clipe să se împoncişeze iarăşi asupra vrăjmaşului, hăcuindu-l, nelăsîndu-l să-şi tragă sufletul, încolţindu-l din toate părţile, pînă i se face lehamite de aşa război nebun. Următori poruncilor aduse de olăcari, căpitanii şi marii boieri au rupt bătaia, învălmăşindu-se înapoi cîteva zeci de paşi, spre uimirea păgînilor. Rîndurile ienicerilor s-au răzleţit, morţii au căzut la pămînt, răniţii au început să se tîrască spre taberele lor. În învălmăşeala asta, ferentarii şi fustaşii lui Racea s-au tupilat în spinările şi crîngurile de la poala codrului, furişîndu-se apoi pe urmele măriei sale. Vreo cincizeci de roşii, cei mai mulţi din Cremenari, au ieşit din rînduri, împreună cu o sotnie de cazaci călări şi cu pedestraşii unguri agăţaţi de cozile cailor, au intrat în Neajlov, mai jos de şleaul Călugăreni — Uzunu, năzuind spre o vale rîpoasă de dincolo de apă, în vreme ce popa Stoica îşi răsfira gloatele pînă-n cornul aripii drepte.

În clipa cînd liniile au intrat iarăşi în tocmeală, căpitanii şi boierii au ridicat paloşele însîngerate în pulberile arzînde ale amurgului. Kir Albertu a ieşit în faţa archebuzierilor, jucîndu-şi penajul roşu al coifului, iar cele două tunuri, aşezate sub bolta înaltă a pădurii, şi-au repezit ghiulelele peste capetele tighecenilor lui Mîrzea, neliniştind caii şi vărsînd maţele cîtorva zeci de ieniceri. Abia tîrşîindu-şi picioarele, mînate numai de încrîncenarea care le mistuia sufletele, cu privirile hămesite de foame şi dogorînd de ură, pedestrimile s-au mişcat asupra turcilor. În golul făcut de ghiulele au dat năvală căpitanul Mîrzea cu tighecenii. Galben, mînjit de sînge pe platoşă, Mîrzea nu-l vedea decît pe Sinan. Îşi înfipsese dinţii în buză şi mînuia sabia tătărască într-o vijelie de lovituri, de parcă atunci şi-ar fi tras-o din teacă. Toată vitejia, toată ura, toată sleiala alor noştri s-a izbit de vitejia, de ura şi de mulţimea proaspătă a turcilor, fărîmîndu-se ca valurile de stîncile ţărmului. Zadarnic se luptau vel boierii şi căpitanii ca leii, zadarnic îşi chemau oştenii cu glasuri aproape înecate în lacrimile neputinţei... Spre cerul smeriu, pe care se vărsase parcă tot sîngele luptătorilor, s-a ridicat într-un ramăt sălbatic chemarea biruitoare şi plină de slavă :

— *Allah !*

— *Virmenge maabud ne eite sun Mahmud !* [1] strigară imamii, răsucindu-şi deasupra capetelor jungherele scurte şi încovoiate, cu care scoteau inimile necredincioşilor.

Ienicerimea rumeliotă şi cea de Damasc a trăsnit în frunte călărimea împlătoşată a lui Albert Király cu un foc repede de archebuze, zvîrlind-o înapoi în rînchezatul cailor şi în gemetele oamenilor. Ca un uriaş balaur cu solzii de oţel, oastea semilunei şi-a strîns inelele, apoi le-a întins, strivind răniţii, care în spasmele morţii se-ncleştau de picioarele năvălitorilor, muşcîndu-i pînă la sînge.

Sinan Paşa îşi dărăcea mulţumirea în barbă. Putea să se întoarcă şi să-şi dea mădularele, umflate de căldură şi înţepenite de statul în şa, pe mîinile îndemînatice ale lui Ibn Rusta. Arabul visase bine ! Îl va răsplăti din belşug. Liniştea măreaţă a biruinţei îi alinta fruntea, ca un sărut parfumat de hurii. Buzele uscate murmurau încet versete din Coran. Deasupra auzea foşnetul lin, adormitor, al mătăsii bairacelor. Steagul verde al profetului îşi întindea umbra pînă departe, peste coifurile ienicerilor. Satîrgi Paşa pornise în goană să strivească aripa stîngă a beyului.

— Michali ! Michali ! chicoti vesel marele vizir, împingîndu-l bătrîneşte pe Tasih, neînvinsul Tasih, armăsarul căruia profetul i-a luat splina în noaptea cînd a fost fătat de o iapă sălbatică, în pustiurile strălucitoare ale Jemenului. Atunci cînd auzea ca prin vis osanalele pe care i le ridicau mulţimile Istambulului, cînd vedea Bosforul luminat de miile de făclii, cînd simţea în nări adierile de ambră şi de trandafir ale tainicelor grădini din serai, cînd toată lumea îl aştepta în genunchi pe Cogea Sinan Paşa, iată că din fundurile negre ale Gheenei a răsărit un diavol nebun, care crapă cu un satîr înfricoşător ţeasta iuzbaşului de la balimezuri, apoi se prăvăleşte peste pod, despicînd cai şi călăreţi, răsturnînd pedestraşi, turtind coifuri, retezînd capete şi strigînd cu glas de tunet numele blestematului *Isa Mesih*. [1]

Israfil, îngerul morţii, şi-a trecut aripa peste binecredincioşi. O tăcere grea, plină de aburii sîngelui s-a-nchegat peste cîmpul de luptă. Vitejii Aliotmanului, fiii nebiruiţi ai pustiurilor privesc înlemniţi arătarea sîngeroasă care s-a prăbuşit din cer, aducînd cu ea trăsnetele şi fulgerele veşniciei...

— Michali !... Michali !...

— Aman !... Aman !

Un buluc de lăncieri, asupra căruia se repezise voievodul şi care era rînduit în stînga podului, a zvîrlit suliţele, sărind în Neajlov şi arătîndu-i turul verde al şalvarilor. Ienicerii de pe pod, trăsniţi de tunurile care-şi lungiseră bătaia, au dat dosul, izbindu-i pe cei din spate. Mihai l-a întors pe Sultan din fugă, gonind turbat asupra lui Sinan. Avea barba vîlvoi. Dinţii rînjiţi îi luceau a moarte. Satîrul de luptă, pe care-l smulsese din mîna unui fustaş, se dovedise mai spornic decît sabia. Dintr-o ochire, i-a văzut pe paşalele Husein şi Mustafa luîndu-l dintr-o coastă, în vreme ce gvardia de spahii îşi schimba locul la galop. Husein Paşa, mititel dar numai vînă, cu coiful de aur scînteind, îşi apăra stînga cu scutul, lăsîndu-şi afară numai ochii piezişi şi vicleni. Mihai a apucat satîrul cu amîndouă mîinile, şi cînd l-a pălit în coiful paşei,

[1] Fără Dumnezeu, omul nu poate nimic

[1] Isus Hristos

i l-a vîrît în creieri, apoi, lăsîndu-se mult pe dreapta, l-a pocnit drept în obraz pe Mustafa Paşa, rupîndu-i fălcile, strivindu-i nasul şi fruntea. Văzîndu-şi căpeteniile ucise într-o clipă, ienicerii au rupt-o la fugă, ocolindu-l pe Mihai şi pe marele vizir, răsturnînd ofiţerii care voiau să-i oprească, snopindu-i pe dundari şi căsăpindu-i pe satîrgii. Strigătele de biruinţă s-au schimbat în răcnete de spaimă şi de moarte. Toată poiana Călugărenilor se tînguia, de parcă ar fi sfîşiat-o mii de gheare nemiloase. Mîrzea cu tighecenii şi sărăceii au sosit în goană, hăcuind, luînd coifurile şi armele căzute pe jos în picioarele cailor, sărind peste purcoaiele de hoituri, mărind spaima cu chiote şi cu puşcături dese de pistoale.

— Moarte turcilor ! striga Mihai, năzuind spre steag.

— Moarte turcilor ! răspundeau hăulit călărimile, duse de Mîrzea asupra lui Sinan.

— Dă, bă !... Ucide, bă ! se rostogolea chemarea aspră şi bolovănoasă a gloatelor.

Jupînii Radu şi Preda Buzescu tăiau de sîrg, scară la scară, cu lipcanii şi bănia prăvălită asupra spahiilor steagului roşu. Zadarnic îşi ridica Satîrgi Paşa satîrul care-i adusese atîta falä ostăşească şi atîta bogăţie. Călăreţii semilunei săriseră cu cai cu tot în Neajlov. Cîteva bulucuri alergau bezmetice, răzleţindu-se prin codrii de dincolo de apă. Turbînd de mînie, Satîrgi Paşa, urmat numai de cîţiva iuzbaşi bătrîni, s-a întors în goană spre steagul sfînt, răsturnînd tot ce-i ieşea în cale, fie ghiaur, fie binecredincios.

La tunuri lupta a fost scurtă. Şătrăreii aduşi de starostele Muştil i-au ucis pe topcii cu ciocanele şi cu baroasele.

— Perbacu lor de păgîni... Iconostasul şi aninătoarea... Suduind, lepădîndu-şi într-o clipă platoşa şi cămaşa, pocnindu-i pe neîndemînatici după ceafă de le ţiuiau urechile, Muştil a întors balimezurile grele spre şleaul dintre bălţi, unde se-nglotiseră potop de bulucuri, unele fugind, altele venind spre locul de bătaie. Ghiulele avea, slavă Domnului, săculeţii de praf erau neatinşi.

— Încărcaţi ! răcnea el ca un agă, alergînd din tun în tun, cercetîndu-i fitilul, lumina şi potrivindu-i ţelul pe mişuna ienicerimii. Mai înapoi de obada stîngă !... Înapoi, spusei, nelegiuiţilor ! Aşa ! Aşa !... Sta plecat peste ţeava de aramă, cu

mîinile înfipte în şolduri, cu limba scoasă şi spinarea numai ape... Să-ţi arăt eu, tălianule, ce-i acela balimez... Foc !...

Ghiulelele s-au dus, rostogolindu-se şi fumegînd din coada arzîndă a fitilului.

Racea, după ce-şi rupsese sabia în scutul unui timariot aziatic, înfipsese suliţa între balimezurile lui Muştil şi, apucînd o oişte, se repezise după măria sa, împreună cu călăreţii lui Cătina Ilie, cu Tudor Bucoveanul şi cu ferentarii....

Iată un păgîn de turc,
El se uită, eu mă uit...

cînta el gros, în răstimpul cînd stăpînea oiştea deasupra umărului drept. O rotea stîlcind ce era de stîlcit, apoi o cumpănea pe umărul stîng, gîfîind :

Eu mă uit neguştoreşte,
Turcu se uită cîineşte
Şi ştiu dracu ce-mi gîndeşte...

— Păziţi, fraţilor, că fac omor !

Neajlovul ducea de vale hoituri ciopîrţite sălbatic, rotindu-le leneş, aninîndu-le prin rădăcinile sălciilor. Sub pod, apa fierbea şi plescăia, înghiţind pe cei zvîrliţi în adînc de ghiulelele lui Muştil şi de pumnii fîrtaţilor întru fugă. Din stufăriş ieşiseră, nămoliţi ca dracii, neajlovenii hotnogului Vifor, căsăpindu-i pe ienicerii care trecuseră rîul înot şi acum încercau să se smulgă din ghearele nemiloase ale mîlului, tîrîndu-se de-a buşilea. Valurile de umbră ale serii începuseră să se ţeasă peste cîmpul de bătaie. La asfinţit, zările ardeau mocnit, perdeluind depărtările cu valtrapuri de mătase sîngerie...

...Radu Gheţea, plăieşii de la Cremenari şi cazacii au urcat dealul Uzunului în copci scurte, rănindu-şi caii la piept şi la chişiţe prin spinăriile şi tufărişul crescut de-a valma, în vreme ce căpitanul Cocea cu puşcaşii unguri, uzi leoarcă, se strecurau spre balimezurile topci başului Giafer, care răzbubuiau cutremurînd pămîntul.

Ajunşi în creastă, călăreţii au început să facă o larmă de iad, bătînd cu săbiile în teci, chiuind năprasnic şi descărcîndu-şi pistoalele în spahiii turci, care se retrăgeau liniştiţi şi bucuroşi că scăpaseră de moarte. Crezînd că asupra lor a

năvălit cine știe ce putere de oaste, spahiii au început să-și croiască caii cu latul iataganelor, gonind nebunește spre taberele din Uzunu. Codrul răsuna de tropote. Printre gorunii bătrîni, lumina împîclită și sfioasă a serii se cernea ca o taină. Radu Ghețea s-a repezit cu sabia în vînt asupra unui pîlc de spahii, bucuros că poate lupta în larg. Abia a trăsnit pe unul gras, cu platoșă din piele de bivol, peste ceafă, că a și fost ajuns de roșii domnești și de cazaci. Un gînd năstrușnic i-a fulgerat în minte : va intra în tabăra păgînului, să le pună puțin jar sub coadă. Cu atît mai mult, cu cît pedestrașii lui Cocea începuseră să pușcărească din urmă și cu cît balimezurile tăceau unul după altul, auzindu-se în schimb răcnetele de moarte ale topciilor. Galopau pe șleaul Uzunului, cu caii tremurînd de osteneală. Diavol își ciulise urechile și răsufla ca un foi. Spuma năclăise frîiele și se închegase în jurul cioltarului. Căpitanul l-a bătut pe gîtul încordat și armăsarul și-a scuturat capul, în semn că-l înțelege. Bucuria biruinței îl sugruma. Din trei părți i-au luat pe păgîni. Un cot... S-a lăsat în șa. Caii își deapănă picioarele, așternuți cu burta la pămînt. Pîlcul de spahii s-a-mprăștiat prin tot codrul. A întors capul. Roșii se țin aproape. În stînga, vede barba lui Costa Ursu, în dreapta, ochii de piper ai lui Iosif Veveriță. Iată chervanele. O mișună de furnicar răscolit, turbane de-a valma cu chivăre, oameni încălecînd catîrii de ham pe deșălate, miros ațîțător de friptură, amestecat cu cel acru al fumurilor de la focurile de tabără, cîteva cazane fierbînd pe pirostriile de fier.

— Moarte turcilor !

— *Pabibel biszurmanom !* răspund hăulind zaporojenii.

Și-a lăsat sabia pe turbanul unui harabagiu. Țeasta s-a despicat ușor, ca un măr lovit cu cuțitul. Dintr-un chervan fără polog, doi ieniceri îl iau la ochi cu archebuzele. Din cîteva salturi l-a ridicat pe Diavol cu picioarele pe loitra chervanelor. S-a frînt mult pe stînga, vîrîndu-și sabia în ochiul unuia dintre ieniceri, în vreme ce al doilea fiu al profetului sărise drept în tăișul unui cazac. Costa Ursu, ajutat de Veveriță, fărîma niște topcii arapi. A fost o învălmășeală în care nu se mai vedea om cu om. Turcii dăduseră dosul, lăsîndu-și chervanele în mîinile lor. Căpitanul a dat pinteni, ieșind de sub codru pe buza dealului. N-a luat seama că doi

imami, cu ochii arzînd de ură, s-au strecurat dintr-o haraba ponosită, urmărindu-l din tufă în tufă, cu jungherele trase. L-a oprit pe Diavol deasupra mîncăturii care-și prăvălea coasta lutoasă în mlaștinile dintre podul de peste Cîlniștea și botul de deal unde stătuse azi-dimineață Sinan Pașa. Priveliștea ce i se deschisese în fața ochilor i-a umplut sufletul de mîndrie și de negrăită bucurie. Gloatele înghesuiseră spahioglanii și timarioții de Azia între smîrcuri, balimezuri și călărimile de mazîli și de roșii ale vel paharnicului Șerban, căsăpindu-i ca pe berbeci. La pod era o învălmășeală cumplită. Nu putea înțelege nimic. O singură dată a văzut străluminînd o secure. Dincoace, chiar în cotul Neajlovului, restul oștirii îneca și măcelărea ce mai rămăsese viu din păgînime. Auzea rînchezatul cailor, strigătele de spaimă și de durere ale răniților, ba i se părea că deslușește și vîjîitul săbiilor. Stufărișul bălților fusese culcat la pămînt. Mii de păgîni se tîrau prin smîrcuri, fără chivăre, cu țestele rase pline de nămol, cu șalvarii numai zdrențe. Tulburarea cuprinsese pînă și taberele din susul Cîlniștei. Un oftat de om sfîrșit l-a făcut să se ridice în scări și să privească sub mal. Jos se lupta cu nămoalele un ienicer bătrîn. Se lungise pe pîntece și întinsese o mînă numai tină sub crengile unei tufe de porumbe, plecate peste mlaștină. Cu cît se zbătea mai mult să ajungă crengile, cu atît se înfunda mai adînc, înghițit de fleașca fierbinte și puturoasă. Lui Ghețea i s-a făcut milă de nenorocit. L-a îndemnat pe Diavol din pulpă, silindu-l să coboare. Auzind pași de cal, ienicerul și-a săltat fața, luminată de raza unei nădejdi neașteptate. Văzîndu-l pe Ghețea, a holbat ochii și cu un zvîc puternic s-a aruncat înapoi, cerînd milă :

— *Aman !... Aman !...*

Lacrimi mari i se rostogoleau pe obrajii mînjiți de noroi. Începuse să se scufunde cu repeziciune. Glodul îi ajunsese la bărbie. Căpitanul și-a făcut vînt din șa. În clipa cînd a atins pămîntul, cei doi imami i-au sărit în spate, rostogolindu-se dimpreună cu el pînă-n tufele de porumbe.

Cu fiecare lovitură de satîr, Mihai își mai limpezea un gînd. Trebuie să silească și să mîntuie cu Sinan, ca să-și poată

rînduì oastea. Din codru se auzeau tropote de călărimi. Curteanul Răzbici îi strigase că vine Hasan Paşa. Şi-a smucit armăsarul afară din încăierare. Cîţiva iuzbaşi îl tîrau pe marele vizir spre pod, cu toate sudălmile şi ocările acestuia. Două bulucuri de ieniceri rumelioţi, cu iataganele trase, înconjuraseră spahiii din gvardia steagului sfînt, mînînd în rînduială straşnică pe urmele căpeteniei. Un pîlc de spahioglani şi cîteva sute de timarioţi aziatici se înşiruiau pentru luptă, sub poruncile lui Satîrgi Paşa. Haidar Paşa, cu blana de leu de la care-şi luase numele jucîndu-i pe umeri, strînsese cîteva zeci de lăncieri şi-i dusese în stînga podului, tocmindu-i pentru apărare.

— Încă o năvală, fata tatii, mormăi voievodul în barbă... Şi-au să crească maci pe mormintele vitejilor... De bună seamă, au să crească maci ! Apoi vînturînd satîrul : La steag, fraţilor !... La steag, Mîrzeo !... a răcnit el cu glas de tunet.

L-a împintenat pe Sultan cu atîta putere, încît armăsarul a rînchezat de durere. I-a slobozit frîul pe gît. Din spate au dat năvală o dată cu el Cătina Ilie, vătaful Simion cu cîţiva copii, Racea, alergînd cu paşi de-o poştă, iar din faţă s-a repezit Mîrzea. Caii şi-au făcut vînt, sărind între şirurile de ieniceri, hotărîţi să moară pe loc. Mihai a despicat un buluc agalri, tăindu-i cuca cu pene de struţ, a răsturnat cu cal cu tot pe spahiul de lîngă stegar şi a înşfăcat suliţa steagului cu dreapta, căutînd să-l spargă pe stegar cu stînga. Stegarul Asan i-a slobozit pistolul în piept. Mihai i-a izbit mîna cu satîrul, retezîndu-i-o din cot. Turcul se încleştase de steag cu cea teafără şi cu toate că şiroia de sînge, nu-l dădea, încercînd să-l muşte pe voievod de beregată. Un ienicer l-a croit curmeziş peste spate. Iataganul a scrîşnit pe oţelul platoşei, scoţînd scîntei. Într-o clipă, voievodul ar fi căzut răpus de spahii, dacă n-ar fi sărit să-l apere, cu pieptul, vistiernicelul Cătina Ilie de la Sprîncenata. A primit vitejeşte toate loviturile hărăzite celui ce i-a dăruit viaţa. Cînd s-a muiat în şa, gîlgîind din zeci de răni, au ajuns şi copiii, şi căpitanul Mîrzea cu tighecenii, Mihai l-a sfîrtecat pe stegar cu satîrul, smulgîndu-i steagul sfînt. Orbi de mînie şi de durere, toţi păgînii din faţa podului s-au bulucit asupra lui. Spahioglanii veneau în goană, conduşi de Satîrgi Paşa. Mîrzea, care de

azi-dimineaţă îl căuta pe Sinan, a smuls o suliţă din pieptul unui tighecean ucis de lăncieri şi, vîrîndu-i pe scutelnicei între voievod şi pedestraşii lui Haidar Paşa, a zburat pe pod, cu paloşul în dinţi şi suliţa gata de împuns. Cogea Sinan Paşa, vînăt de mînie, îi ucisese pe cei doi iuzbaşi care-l tîrau afară din luptă, trosnindu-i la mir cu topuzul, şi se întorsese, urmat de gvardia satîrgiilor nubieni şi de cîţiva ieniceri îndărătnici. Arăta ca un bătrîn leu zădărît în culcuşul său. Nestematele şeii scînteiau moale în lumina puţină a asfinţitului. Mantia de mătase cu brodături de aur îi fîlfîia pe umeri. Trăsăturile prelungi îi erau încrîncenate de duhul războiului. Nubienii, cu platoşele lor din piele de rinocer, se holbau, rînjindu-şi dinţii de fildeş.

Mîrzea a tăbărît pe pod urmat doar de patru tigheceni. Şi-a luat paloşul în stînga, repezind dreapta cu suliţa în obrazul duşmanului său de moarte.

— Na ! Ţine, cîine de vizir ! scrîşni căpitanul, galben de ură.

Cogea Sinan Paşa i-a fărîmat suliţa cu topuzul. Cîteva aşchii i-au sărit în faţă, sîngerîndu-l. Tighecenii îi spîrcuiau pe nubieni. Fără să-i dea răgaz marelui vizir să se dezmeticească, Mîrzea l-a hăcuit cu paloşul. Lovitura, îndreptată pieziş spre gîtul bătrînului, a sărit din iataganul acestuia în capul armăsarului Tasih. Rînchezînd dureros, animalul s-a ferit în lături. Picioarele dinapoi i-au scăpat peste marginea podului, s-a bălăngănit zgrepţănîndu-se cu potcoavele dinainte pe pod, apoi s-a huluit pe spate, o dată cu călăreţul. Căzînd, Cogea Sinan Paşa s-a izbit cu gura de bulumacul stropit cu măruntaie de ienicer, simţind cum îi pîrîie cei doi dinţi care-i mai rămăseseră teferi. Mîrzea a făcut un salt de pisică din şa, apucînd să pună talpa pe poalele tivite cu aur ale mantiei. S-a auzit cum se sfîşie mătasea. A urmat o bufnitură înfundată şi plescăită, stropi de noroi au ţîşnit împroşcîndu-l pe obraz, trîmbiţele şi buciumele au început să sune strîngerea oştilor, un ienicer a ţîşnit pe lîngă el, aruncîndu-se în Neajlov cu capul înainte, apoi, văzîndu-l pe Sinan ieşind la mal de-a buşilea, cu coiful înfundat pe-o ureche ca un beţiv, cu mîlul curgîndu-i pe obraz, căpitanul Mîrzea

a-nceput să rîdă-n hohote nestăvilite, de nebun, frămîntînd mantia vizirului cu mîini tremurînde.

...Mihai s-a bătut cu Satîrgi Paşa în văzul oştilor, sub geana neagră a nopţii. Cei cîţiva spahioglani şi timarioţi azia-tici cădeau sub săbiile agere ale beşliilor aduşi de hotnogul Simion Lehaciu. Caii călcau în copite zdrenţe din mantiile de mătase sîngerie hăcuite din spinările spahioglanilor, blăni scumpe de pardos, coifuri şi hoiturile împlătoşate ale gvardiei steagului sfînt. Ursul anatolian, care se ridicase la rangul de paşa numai prin puterea şi iscusinţa cu care mînuia satîrul, l-a luat pe Mihai din dreapta, căutînd să-l încurce în steag şi să nu-i prilejuiască slobod la mîna stîngă.

— Ai viaţa, dacă mă învingi ! îi strigă voievodul, ferindu-se din calea turcului.

— *Aferim !* răspunse rînjind Satîrgi. *Koran haki itciun ?*

— *Koran haki itciun !* întări Mihai.

Steagul sfînt îl încurca. Era greu şi-i slăbea cumpăna în şa. Abia a oprit o lovitură cumplită a lui Satîrgi, care i-a zguduit toate măruntaiele. Simţea în obraji răsufletul puturos al paşei. Tremura de încordare. Ape după ape îi curgeau de sub gugiuman, intrîndu-i în ochi.

— Piei, cîine de ghiaur ! şuieră Satîrgi, smulgîndu-se din încleştare şi ridicînd satîrul cu amîndouă labele păroase de măcelar.

Un strigăt de spaimă a scăpat de pe buzele oştilor, adunate în priveală.

— Croieşte-l, măria-ta ! auzi Mihai, ca prin vis, un glas îngrijorat din glotime.

S-a răsucit ca fulgerul peste umăr, cu iuţeala atît de cunoscută căpitanilor săi, izbindu-l pe Satîrgi drept la mir. Tăişul greu a pătruns prin coif, crăpînd ţeasta paşei pînă la rădăcina grumazului. Satîrgi a scăpat satîrul şi s-a huluit încet pe spate, cu sîngele gîlgîind. N-a ajuns bine jos, cînd de sub poiana întunecată a Vlăsiei au început să răsară puzderie de călăreţi turcomani, cu suliţele în vînt, urmînd tuiul roşu al viteazului leu împărătesc Hasan Paşa, fiul vestitului Mohamed-Socoli.

Fără să-i dea răgaz să se dumirească, Mihai i-a ieşit înainte în goana goanelor, cu frîul slobod, ţinînd în dreapta steagul profetului şi rotind cu stînga satîrul stropit de sînge proaspăt. O dată cu el s-au urnit toate călărimile, îndemnîndu-şi caii să sară peste mormanele de hoituri care acopereau cîmpia. Sultan alerga lungindu-se cu burta la pămînt, alegînd parcă locul unde să pună picioarele. Mihai a rînjit în barbă. Nu ! Nu putea să rămînă de ocară, după atîta trudă. Îşi aţintise privirea asupra călăreţului învăluit în caftanul smeuriu, care se frămînta pe loc, se vede treaba, nedumerit. Cu cît se apropia, cu atît paşa se desluşea mai limpede. Deodată, l-a zărit pe Mihnea. Îşi trăsese calul în spatele lui Hasan şi rămăsese în şa, bleojdit şi zăpăcit. Sultan i se arcuia sub pulpe. Steagul îl cam smucea. Îl stăpînea cu bărbăţie. O putere năvalnică, o putere fără frîu i se vărsase în vine. Mai avea ca la cincizeci de paşi pînă să cadă asupra vrăjmaşului. Simţea în spate gîfîitul opintit al cîtorva gonaci. Şi-a umflat pieptul, răcnind atît de cumplit, încît l-a auzit toată călărimea :

— Stai, paşo, să ne luptăm, unul cu unul !... Şi tu, Mihneo ! Netrebnicule, slugoiule, hainule şi blestematule !... Stai, paşo !... Stai, viteazule !... Unde fugi, diavole ?! Pofteşti Scaunul, Mihneo ? Vino să-ţi dau eu Scaun...

Hasan Paşa, văzîndu-l prăvălindu-se asupra lui, cu dinţii rînjiţi, cu barba vîlvoi năclăită de sînge, holbat şi rotind satîrul, a dat dosul, culcîndu-se pe oblînc şi bătîndu-şi şoimul cu topuzul. Părîndu-i-se că mantia îi îngreunează goana, şi-a smuls-o de pe umeri, lepădînd-o la pămînt. O dată cu el s-au topit în măruntaiele codrului şi turcomanii. Mihnea Turcitul le-o luase cu mult înainte. Mihai a domolit galopul, lăsîndu-i pe oşteni să-l întreacă. A trecut la trap, apoi la pas, trecînd steagul sfînt vătafului Simion, care i se alăturase ca o umbră. S-a întors către Călugărenii ars, dezmierdîndu-l pe Sultan pe grumazul numai spumă, trăgîndu-l de urechi şi scărpinîndu-l pe frunte. La asfinţit, o dungă subţire de purpură mai tivea zarea, în vreme ce peste Neajlov noaptea îşi trăgea perdelele de catifea neagră. Sus, pologul nesfîrşit al cerului se spuzea de stele. Dincolo de Comana, scutul rotund şi însîngerat al lunei se ridică încet, peste giulgiul vălurit al codrilor.

Mihai a tras de frîie, închizînd ochii... Cîmpul de luptă răsufla greu, adînc, sfîrşit. Auzea şi paşii tîrşiţi ai pedestrimilor, glasurile sleite ale căpeteniilor chemîndu-şi oamenii, gemetele răniţilor şi ale muribunzilor, tropotul domol al călărimilor care se-ntorceau să intre sub poruncă, scîrţîitul căruţelor şătrăriei... Mirosul dulceag de sînge şi de hoit se tălăzuia valuri, valuri, amestecîndu-se cu cel putred al mîlului şi cu adierile răcoroase ale Vlăsiei. Dintr-o depărtare a răsunat un nechezat dureros de cal trăgînd să moară. Apoi au izbucnit orăcăielile broaştelor din bălţi, îngînînd suferinţele oamenilor şi freamătul neistovit al taberelor turceşti...

EPILOG

Amurgul, înfiorat de şuşuitul vîntului în strunele codrilor, murea perdeluit în vîlvătăi sîngerii. Dinspre munte se tălăzuiau miresme grele de cetini, de răşină şi de ploaie. Într-o depărtare a crestelor a huruit răzbubuit un tunet. Vîntul a mai răsuflat de cîteva ori unduind frunzetul, apoi firea s-a-nchegat în liniştea necuprinsă dinaintea furtunii... Doar Argeşul îşi urma neostenit basmul şoptit malurilor. Sub gorunii vechi şi sub brădetul albăstrui se cernea o lumină de vis, în pulberea căreia zburau gîze cu aripi de aur. Căruţa scundă, cu loitrele de răchită împletită, clănţănea vesel din bucşe, legănîndu-se pe spinarea şleaului. A coborît spre Argeş, şi caii flocoşi s-au oprit să se adape. Fornăiau pe nări şi sorbeau apa limpede, cu nesaţ... Radu Gheţea s-a săltat în coate, gemînd. Zăcea culcat pe fîn, cu ceafa rezemată de şaua aşezată în codîrlă. Văzîndu-l mişcînd, Diavol, care tropăia slobod în urma căruţii, şi-a lipit pieptul de codîrlă. L-a adulmecat rînchezînd uşor, apoi şi-a frecat botul umed de obrazul slăbit şi palid. Căpitanul a-ngînat sfîrşit :

— Măi Diavol, măi... Măi Diavol, măi !...

Cîrstocea s-a întors spre el, mustrîndu-l :

— Astîmpără-te, domnia ta !... Ţi se desfac rănile.

L-a mustrat şi Irinuţa hotnogului Vifor, care-şi ţinea pruncul în braţe, privindu-l trist, cu ochii ei frumoşi.

— Păcat că s-a prăpădit Viforu meu... Aşela te-ar fi oblòjit cu leacuri tainişe, pi care le-o aflat de la niscai oşteni a lui Ion Vodă... Se duse Viforu, da' mi-a rămas Ionuţ... Şi tot nu făcurăm pi voia cînelui di păgîn, arde-l-ar toati focurile Satanei, că nu ni mai lasă în paşi, să ni munşim holdele şi să ni creştem prunşii... Prişep şi eu di şe s-o mîniat şi s-o tulburat cu atîta năduf hotnogu, di l-o stupchit pi Sinan în gură ş-o sărit c-o făchie pi nişte harabali di pulbere. Că

pulbere s-o ales şî di el, şî di harabali... Încaltea, să-l fi uşîs şî pi lotru di vizir... Mari detunet o făcut hotnogu, di s-o auzît pînă-n Copăşeni... Altfel nişi nu i-ar fi stat bini... Sî poati nişi nu-l mai primeam acas'...

Lacrimi mari se rostogoleau pe obrazul alb al femeii. Apa Argeşului se-nvăluia în umbre. Lunca începuse să se ţească în pînzătură de neguri. Deasupra, peste creştetul arinilor, dădeau năvală turmele cenuşii ale norilor. Se făcuse frig...

Radu Gheţea a tras cu nesaţ în piept aerul reavăn, simţind cum îi primeneşte gura de gustul sărat al sîngelui. Un fulger ca un paloş de foc s-a înfipt în codrii de la Valea Brazilor, şi-n lumina lui orbitoare, căpitanul i-a văzut cum fumegă sub trîmbele piezişe ale ploii.

Dincolo de ploaie, dincolo de nouri, sprijinind cerul pe umeri, cu fruntea scăldată în apele de purpură ale asfinţitului, se ghicea Negoiul.

Ploaia a sosit la galop, ropotind limpede în frunziş. Radu Gheţea s-a acoperit cu dulama, lăsîndu-şi faţa sub biciul răcoros al stropilor. A închis ochii, ascultînd în el cum urmele furtunii din seara asta se topesc în alte urme mai vechi, lăsate de celelalte furtuni, prin care vîslise în viaţă.

Nouri după nouri s-au adunat din toate vînturile asupra Negoiului, încă de la-nceputul veacurilor. Furtuni după furtuni s-au prăvălit asupra lui, chicotind bezmetice, hăulind, trăsnindu-l cu palele de flacără ale fulgerelor, şficuindu-l cu oştile nenumărate ale ploilor, îngropîndu-l în giulgiurile omăturilor. Aşa au năpădit furtunile şi peste ţară... Dar cum veşnic stă drept Negoiul, spintecînd nourii cu pieptul lui de stîncă, aşa şi norodul acesta bun şi viteaz, omenos şi harnic se va ridica pînă-n veacul veacului asupra urgiilor, rămînînd falnic, năzuind spre împlinirea tuturor slobozeniilor, chiar de-ar fi să se-nmoaie în sînge, pînă-n glezne. Credinţa asta adîncă izvorăşte ca un temei al puterilor care-l ţin în viaţă şi ca o poruncă sfîntă, nu numai din faptele vitejeşti ale norodului adunat să lupte întru slava slobozeniei în poiana Călugărenilor... Nu numai din dîrzenia unuia ca hotnogul Vifor, care, prins cu cîrligele de ieniceri şi tîrît în faţa marelui vizir, l-a stupit în gură şi, smulgînd o făclie din mîna unui satîrgiu a sărit pe butoaiele cu pulbere ale urdiei — aşa cum îi povestise de nenumărate ori Irinuţa — nu numai din străşnicia cneazului, tatăl său, şi din vitejiile fără seamăn ale măriei sale, ci aceste credinţe îşi trag mustul deopotrivă dintr-un cuget ca al Ilenei lui moş Drăgoi, al Măriuţei şi al pităriţei Elena, al starostelui Muştil şi al jupînului Iftimie crîşmarul, al vameşului Cristodor şi al monahului Macarie, ieşit la lume sub înfăţişarea logofătului Udrişte, cugete de bărbaţi trudi-tori şi de muieri harnice, peste care-şi revarsă bunătatea şi înţelepciunea filosoficească diacul Nathanail, căutîndu-le o împlinire în viaţa cea de fiecare zi, ca şi-n viaţa viitorimilor. Asupra acestor oameni s-au ridicat prigoana boierilor şi năvalele cotropitorilor...

Ploaia cade foşnind, pămînturile arse de secetă o primesc ca pe o binecuvîntare, ierburile şi florile varsă valuri de miresme, noaptea se tîrîie pe văi, căruţa se leagănă la trap spornic ; undeva, aici, după stîncile mohorîte, îl aşteaptă casa, Ancuţa, feciorul.

Iar el are să se ridice iarăşi în scări, are să-ncleşteze iarăşi mîna pe straja paloşului, are să se repeadă iarăşi în vălmăşagul luptelor, năzuind spre limanul însorit al slobozeniei, chiar dacă pentru asta ar trebui să stîrpească toată sămînţa hainilor cu caftane şi toiege, chiar dacă s-ar năpusti asupra ţării toate oştile iadului. Pe Argeş s-a sîngerat întru apărarea vetrei străbune, pe Argeş s-a sîngerat întru apărarea moşiei strămoşeşti. Fiecare fir de iarbă e stropit de sîngele pămîntenilor. Brazda ţării e îngrăşată cu trupurile lor. Atunci, cine se va-ncumeta s-o smulgă celor ce trudesc pe ea, cu sudoare de sînge ?!... Iată că-i vin în minte stoluri de gînduri, după stoluri de gînduri. Îl aude vorbind cînd pe diac, cînd pe cneaz, cînd pe măria sa.

„Nimic n-am adus pe lumea de faţă, precum nu putem lua nimic. Doar slava vitejească şi sîngele vărsat întru slobozenia ţării rămîn fără uitare, atunci cînd ne vom stinge ca fumul, ca umbra şi ca visul"...

Vorbele astea se-nvăluie cu pulberile şi cu tropotele bătăliilor, cu chipul aspru şi cu paloşul însîngerat al măriei sale.

„Lumina şi sfinţenia stăpînilor din cumpăna pe care-o ţin plecată spre slobozenie se trage... E calea pe care-o au stăpînitorii şi voievozii spre zariştea viitorimilor şi spre cinstirea noroadelor"... şopteşte blînd diacul Nathanail, de sub poala înflorită a vişinilor.

„Fiecare rînd de pămînteni să ducă mai departe făclia sfîntă a vieţii norodului"... se-ncruntă Mîrzea, slăbit de pă-

timirile lui în taberile lui Sinan şi de dragostele sfîrtecate fără milă.

„Între ei şi noi nu încape steag de pace! Brazda şi paloşul, Radule... Brazda şi paloşul"... Cneazul îl priveşte pe sub sprîncenele tufoase cu cotul rezemat de crucea Cătălinei.

Glasurile viilor învăluindu-se cu glasurile morţilor, glasurile celor de astăzi topindu-se în glasurile veacurilor vechi, adormite sub lespezi, a căror mireasmă mai stăruie doar în amintirea bătrînilor şi a învăţaţilor, ca diacul Nathanail.

Chervanele tunetelor au trecut încă o dată în goană peste podurile de nouri, pierzîndu-se cu huruit de roţi în depărtările zărilor. Ploaia s-a mai opintit în cîteva răbufnete spulberate, apoi nourii şi-au ridicat poalele în brîu şi s-au pornit devale, lăsînd slobode în urma lor poienele cerului, smălţate cu flori de stele.

Radu Gheţea a deschis ochii.

Agăţate de ponoarele Cremenarilor, licăreau blînd luminile satului...

Viaţa era aici, în preajma lui, întinzîndu-i braţe calde de alin şi îmbărbătare. O simţea năvălind în el, puternică şi atotbiruitoare, încărcată de adierile nopţii şi ale nădejdilor. O auzea călcînd alături de căruţă, cu paşii măsuraţi şi rari ai veşniciei. N-o să le poată el şi ai lui izbîndi pe toate, atunci de bună seamă că vor năzui spre ele Dănuţ şi Ionuţu lui Vifor, nu le vor împlini nici ei, atunci le vor lăsa fiilor lor şi aşa, din tată-n fiu, din veac în veac, văpaiţă veşnic vie, purtînd în ea truda lor de sînge şi nădejdile lor de oameni slobozi, se va călători spre nişte răsărituri ale păcii şi ale linişţilor, care vor săruta cu buze moi pletele aurii ale holdelor şi creştetele bălaie ale pruncilor, spre nişte răsărituri ale unor oameni îmblînziţi, harnici şi senini, care nu vor mai cunoaşte ruşinea şi nemernicia lanţurilor, nici durerea cărnii sfîrtecate de fier, spre nişte limanuri de linişte în care să-nflorească livezile şi dragostele... Acelor răsărituri şi acelor limanuri de fericire le croiesc ei vad prin vitregia şi urgia unui veac de suferinţe şi de sînge, veac neliniştit de ape tulburi, în nădejdea că nu vor fi uitaţi şi că strănepoţii pentru care au umplut cîmpiile de oase vor şti să picure după datină, la mesele lor sărbătoreşti, picul rubiniu de vin, în care să prefire o rază de mulţumire, o fărîmă de duioşie şi aburul uşor al unei lacrimi... Şi dacă balauri înfricoşaţi, răsăriţi din cine ştie ce genune ale morţii, vor năzui să-ntunece pacea şi bucuria zilelor la care visează el aici, pe-o mînă de fîn, hăcuit de hangerele imamilor, atunci strănepoţii să nu se-nfricoşeze, ci să apuce străjile paloşelor şi să-şi sumeţească frunţile... Au să se scoale moşneşimile din gropniţe şi vînturile biruinţei au să sufle din nou în flamurile ţării, aşa cum au suflat la Călugăreni... Căci nu poate fi danie mai sfîntă făcută slobozeniei, decît dania de sînge a pămîntenilor. Şi, slavă Domnului, din partea asta, strănepoţii n-au să se plîngă...

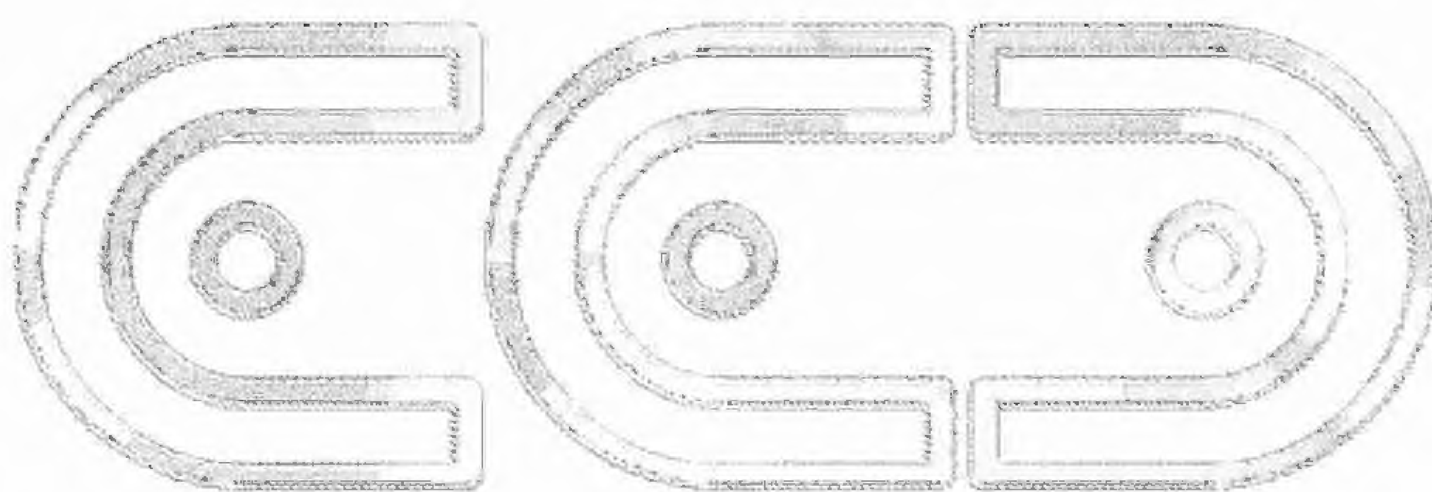
L-a încrîncenat o tărie de piatră, amintindu-şi că-n războaiele măriei sale şi ale ţării a căzut floarea călărimilor de pămînt şi că prea puţini dintre moşneni au mai rămas să poată da piept cu urgia boierească, pe care-o vede ridicîndu-se o dată cu puterea voievodului. Doi picuri săraţi de lacrimă i-au scăpat de sub pleoape, prelingîndu-i-se încet pe obrajii arşi de suferinţă...

Peste Izvorul Lupilor, peste Dealul Bisericii, peste ţintirim şi peste livezi, luna plină îşi ţesuse borangicurile de aur, de taină şi de vrajă...

Sibiu 1952—1955.
Braşov 1966.

CUPRINS

Scanare și prelucrare digitală

de

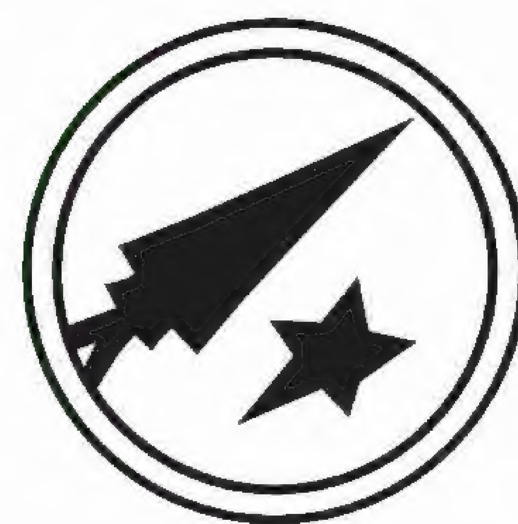
Anonim

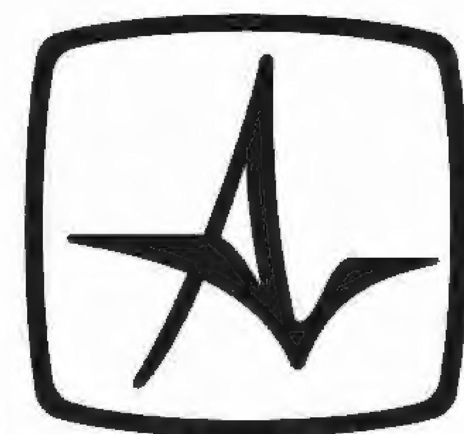
și

CAT Graur

Antwerpen

2024

